

מהדורת שווארץ

שאלות ותשובות גנת ביתן

חקרי הלכות, שאלות ותשובות, ביאורים וישובים
בכמה סוגיות וענינים בש"ס ובפוסקים

מאת
הגאון המופלג
רבי תנחום גרשון בליצקי זצ"ל
אב"ד יאשינאווקא

יוצא לאור במהדורה מתוקנת ומפוארת ע"פ דפו"ר
בתוספת הערות ציונים ומראי מקומות, נספחים ומפתחות

מפעל תורת חכמי ליטא
מכון ירושלים • תשפ"ב

עורך ומסדר הספר
הרב עמירם וולדנברג

הספר יוצא לאור
בסיוע משרד התרבות - מינהל התרבות

כל הזכויות שמורות ל"מכון ירושלים" ע"ר
ירושלים העיר העתיקה, רח' גלעד 14, ת.ד. 100
נדפס בישראל, דפוס המכון מיסודם של השותפים העוסקים במלאכת המתכת

Printed In Israel

עיצוב ועימוד: יוסף סלמון עיצוב כריכה ושערים: נ. ויסקופף לוחות: פרנק, ירושלים

שאלות ותשובות
גנת ביתן
מהדורת שווארץ

לזכרון עולם ולעילוי נשמות

אבינו רבי **משה אריה** בן אברהם **שווארץ** זצ"ל
ואמנו מרת **רחל** בת רבי נתן נטע ליב ביליצקי ע"ה
נכדת הגאון המחבר זצוק"ל

התעורר אבינו מרבתי הגדולים להיות רב ומורה הוראה בישראל
אחרי החורבן הנוראה של השואה באירופה, ושימש בכיסא הרבנות כל ימיו
בבראנקס נוא יארק במשך שנים רבות, בקהילת כרמל בכלאסון פוינט
בצעירי ישראל ד'פארקטשעסטר ובקהל עדת ישורון ד'פעלהעם פארקוויי
היה מלמד מדהים ונואם מצוין
ואע"פ שמידותיו היו נעימות ועדינות גבר כאריה להגן על היהדות ועל דת יהודית בדרך ישראל סבא

נלב"ע ח' אלול תשס"ד

אמנו דאגה לכל צרכי משפחתה הן ברוחניות והן בגשמיות
הושיטה אהבה וחביבות יתירה לכל אנשי הקהילות שהנהיג בעלה.
הצטיינה בפיקחותה, סייעה ועזרה בכישוריה לתועלת כל בני משפחתה
ולכל אוהביה ומכריה, והכל העריצוה והעריכוה עד למאוד

בטח בה לב בעלה

מסרה נפשה תמיד להמציא לאבינו כל צרכיו עד יומו האחרון
והכל בפשטות ובצניעות

ספר זה היה בעיניה לגולת הכותרת של המשפחה כולה
ושאיפתה היתה להוציאו לאור עולם במהדורה מחודשת

נלב"ע ראש חודש ניסן תשס"ח

הורינו ז"ל הורישו לנו את מורשת זקננו המחבר זצוק"ל ושאר המשפחה מהעבר
לסמל ולנס להיות קשורים לשורשינו הגדולים ולשאוף תמיד לרמה גבוהה
של תורה ויראת שמים, מידות טובות ואהבה וכבוד ושלוש בין כל בני המשפחה הרחבה.

מאת בניהם

ד"ר **יקותיאל זלמן מרדכי** ומרת **עטל בורגער** - פאסיק נ. דז.

הרב **חיים** ומרת **שרה בלומא שווארץ** - פלאשינג נ.י.

הרב **ישראל מאיר** ומרת **רבקה חוה קליינמאן** - רמת בית שמש

לעילוי נשמת עטרת משפחתנו בעלי אבינו וסבנו

הרב מאיר ביליצקי זצ"ל

נכד המחבר גנת ביתן, בן הרב נתן נטע ליב ז"ל

הרב

מארזי הלבנון שרשו ויחוסו
אהבת תורה ויראת שמים חמדתו
יעץ וריבץ תורה בקהלתו
ראה דור ישרים יבורך בשמחתו

בן הרב

נר לרגליו היתה האמת לאמיתו
תורת חסד מסר לבני עדתו
נדכאים חיזק בדבריו ובהנהגתו
ניהל בניו ותלמידיו בדרך ישרה בתקיפתו
טוב טעם ודעת לימד באמונתו
עניים תמך ממאודו בחמלתו
לעולם לא נשכחהו- מי שהיה תמים בדרכו
ישר וחביב לכל מי שהכירו
בספר פנים יפות קיבל בני אומתו

שחל"ח י"ט כסלו תשע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י רעייתו שתחי' ומשפחתו

לזכרון עולם בהיכל ד'

אבי אדוני מו"ר
הרה"ג רבי אליעזר פורטנוי זצ"ל
בן הרב משה זצ"ל

מאבות ההצלה של ישיבת מיר המעטירה
ומנהל ישיבת חיים ברלין
רב דקהילת אנשי צדק ברוקלין נוא יארק

אמי מורתני
הרבנית פרומא מרים ע"ה
נכדת הגנת ביתן
בת הרה"ג ר' נתן נטע ליב ביליצקי זצ"ל
בן המחבר

אחי הבכור
הרב משה זצ"ל
רב דקהילת ישראל הצעיר בלונג איילנד נוא יארק

תנחום גרשון פורטנוי

נין המחבר

פתח דבר

חסדי ה' אזכירה שהגיענו להגיש לשוחרי התורה פנים חדשות של תורת הגאון רבי תנחום גרשון בליצקי זצלה"ה אב"ד יאשינאווקא, החקוקה עלי ספרו המופלא שאלות ותשובות 'גנת ביתן', היוצא עתה לאור במהדורה מתוקנת ומפוארת במסגרת 'מפעל תורת חכמי ליטא' שע"י 'מכון ירושלים'.

הגאון המחבר, הוכר כבר משחר נעוריו כלמדן מופלג וכבעל תפיסה מהירה, וכונה במקומות בהם למד - בעל הבנה, מחדש, ראש הברזל, למדן וכו', תארים שחולקו אז במידה ובמשורה. על מעמדו המופלג כבר בהיותו צעיר לימים ניתן לציין, כי הוא נבחר להיות החברותא הבוגר של שנים מגדולי גאוני ליטא, ב'קבוץ' הנודע שבאיישישוק התבקש ללוות את הנער העילוי הצעיר אשר ברבות הימים היה להגאון ר' חיים עוזר זצ"ל, וכעבור מספר שנים בוואלוז'ין התבקש ע"י ראש הישיבה הנצי"ב לכוון את הבחור העילוי שמעון טורצר אשר נודע כהגאון ר' שמעון שקופ זצ"ל.

בשנת תרנ"ח הוציא את ספרו 'גנת ביתן', ספר הכולל מ"ג סימנים בעניינים שונים בסוגיות הש"ס ובדברי הפוסקים. בספרו זה, מביא רבינו את משאו ומתנו עם גאוני דורו, ביניהם אביו רבי נתן נטע לייב, הנצי"ב מוואלוז'ין, רבי אליהו אליעזר גרודונסקי מו"צ בוילנא, רבי דוד פאיינס אב"ד קנישין, גיסו רבי מאיר פיימר אב"ד סלוצק, רבי ברוך אב"ד קרינק בעל מנחת ברוך, רבי מרדכי אייזיק אב"ד ליגום, רבי מרדכי אב"ד לונא בעל דרכי מרדכי, גיסו רבי מנשה יוסף מו"צ בסמרגאן ועוד.

הופעת הספר עשתה בשעתו רושם גדול הן בחוגי הרבנים והן אצל תלמידי הישיבות, שקבלו את הנחותיו וסברותיו ההגיוניות והגאוניות ולמדו בו כבאחד מספרי היסוד בדרך הלימוד והדרוש. תמיד על כך העובדה כי כל העותקים שהדפיס רבינו אזלו במהרה, ובשנת תרס"א הוציא רבינו מהדורה נוספת עם תיקונים והשמטות בגוף הדברים. במהדורה זו אף הוסיף המחבר את שמות הרבנים עמם התכתב, וכן הוסיף מספר הערות שנשלחו אליו בעקבות המהדורה הראשונה.

גם המהדורה השנייה התקבלה על שלחן מלכים - מאן מלכי רבנו, כמו שמציין על כך הגאון המחבר בהקדמתו לספר דרושיו 'גנת חמד' שהוציא בבילגורייא בשנת תרע"ד:

"הנה זה יותר מט"ו שנים שהדפסתי בעה"י ספרי שו"ת גנת ביתן ות"ל שהוא מהולל מאוד בשערים המצויינים בהלכה, ורבים מגדולי תורה מעיינים בו ומכמה מהם הגיעני הערות על ספרי".

בשנת תש"מ הדפיסו בני משפחתו שוב את הספר במהדורת צילום ביחד עם הספר 'גנת חמד', והוסיפו בראשו פרקי תולדות חייו אשר נכתבו ע"י נכדו רבי חיים

קרלינסקי זצ"ל, וכן מעט מחידושיו והתכתבויותיו עם גדולי הדור, וממה שכתב בקבצים תורניים באותה תקופה.

במהדורה שלפנינו, תוקנו טעויות הדפוס, הוכנסו והושלמו מראי מקומות מפורטים יותר, והוצבו הערות וצייונים לדברי המחבר. כן השוינו את שתי ההוצאות, הצבענו על אותם תיקונים ושינויים, בפרט משום שיש שהביאו את דברי רבינו מתוך ההוצאה הראשונה שהיתה לפנייהם. כמו כן, השמטות שהובאו בלוח ההשמטות שבסוף הספר, הוכנסו למקומם בתוך הדברים בסוגריים מרובעות ובכתב קטן יותר כדי להדגישם, תוך ציון באיזו מהדורה היא נוספה. ובכך אנו עושים רצונו של רבינו שכתב בסוף הקדמתו ל'גנת ביתן':

"ואבקש מהמעייין לשום עין בתקונים והשמטות ובפרט במקום שנושם רושם כזה (*), כי למורת רוחי נמצא בכמה מקומות טעותים וקיצורים והשמטות אשר נעשו על ידי סיבות שונות, ואפשר ימצא שם הדבר מתוקן וירגיע לבבו בזה".

כמו כן צירפנו שמונה סימנים בהלכה אשר הדפיס רבינו המחבר ב'גנת חמד', שבעה סימנים מתורתו וסימן אחד מבנו הגרי"א זצ"ל. אחד הסימנים הללו המכיל תשובות על הערות והשגות אשר נשלחו לו על חיבורו, הוצב הן כהערות בתוככי החיבור במקומם, והן כסימן בפני עצמו. בסוף הספר הוספנו לצד הליקוטים אשר הודפסו כאמור במהדורת תש"מ, עוד מדברי תורתו אשר נמצאו בקבצים וירחונים שונים ואיחדנום יחדיו.

התודה והברכה לבני משפחת רבינו המחבר שיחי' ובראשם הרה"ג ר' חיים שווארץ שליט"א מניו יורק ואחיותיו שיחי', על אשר נשא אותם לבם אל המלאכה, והקדישו את החיבור לזכר הוריהם הרה"ג ר' משה אריה זצ"ל ומרת רחל ע"ה נכדת המחבר. ועמם עוד מבני המשפחה אשר עזרו וסייעו רבות למען הוצאת חיבר מופלא זה לאור עולם. תודה מיוחדת להרה"ג ר' יצחק שלמה ביליצקי שליט"א על חלקו המיוחד בכתבת הצייונים וההערות אשר ציין לכל אורך הספר, אשר היו לעזר רב בכל מלאכת העריכה המחודשת.

ובצאתי את השער, חב אני הכרת הטוב מיוחדת למנהל מכון ירושלים הרה"ג ר' משה בוקסבוים שליט"א ולאחיו ראש המערכת הרה"ג ר' שלמה שליט"א, שליוו במסירות את עבודת העריכה של ספר זה היו"ל במסגרת 'מפעל תורת חכמי ליטא' של המכון, ומורשת אביהם הדגול הרה"ג ר' יוסף זצ"ל עומדת נגד עיניהם להוציא לאור את תורתן של ראשונים ואחרונים בהוד והדר, להגדיל תורה ולהאדירה, ולהניחה בכלים הראויים לה לפני אוהבי התורה ולומדיה. זכות רבינו המחבר וההוגים בספרו תעמוד להם ולכל משפחתם שיראו ברכה וסייעתא דשמיא בכל מעשי ידיהם, אכ"ר.

ערב פורים קטן תשפ"ב

עמירם מרדכי וולדנברג

בראש הספר

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לראות בהוצאת הספר 'גנת ביתן' לאור עולם בדפוס מתוקן ומהודר ובהוספת ציונים והערות לכבוד שמים ולהגדיל תורה ולהאדירה, ע"י התלמידי חכמים מופלגים של 'מכון ירושלים'.

זקננו הגאון המחבר רבי תנחום גרשון זצ"ל כתב במכתב לש"ב ראב"ד ירושלים ת"ו הגאון רצ"פ פרנק זצ"ל, ש'בהעיון של הלומדים כלתה נפשי' [עי' לשונו בהקדמת בן המחבר], ובוודאי שיתקיים רצון זקננו ע"י הוצאת ספרו זה בדפוס המהודר ביותר, ומעתה יעלה הספר על שלחן מלכים - מאן מלכי רבנן, ויתבדרון מיליה בין חובשי בית המדרש אוהבי ולומדי התורה, ובכך יתרבו המעיינים בדבריו ונזכה לקיים ולעשות את רצונו.

במהדורה זו של מכון ירושלים נדפסו ג"כ כמה קטעים של דברי תורה של זקננו הגאון המחבר זצ"ל, אשר הדפיס בחייו בירחונים שונים, ועכשיו נקבצו כולם למקום אחד כדי שיוכלו הכל לעיין בהם וליהנות מחידושי על הש"ס והפוסקים.

גם שמענו כמה פעמים מאבותינו זצ"ל, בניו ונכדיו של תפארת משפחתנו הגאון רבי תנחום גרשון זצ"ל, שבמהדורות הספר 'גנת ביתן' אשר הוציא המחבר בחייו נפלו טעויות דפוס, ועלינו - בני המשפחה - מוטל להוציא את הספר לאור מחדש ולתקן את הטעויות והשיבושים. ובכך כעת בהוצאת הספר ע"י מכון ירושלים, מתקיים רצון אבותינו נ"ע בתכלית ההידור.

תודתנו נתונה לבן המשפחה הרב חיים שווארץ שליט"א, אשר השתדל מאוד בכל עיני הוצאת הספר, וגם עודד ותמך בבני המשפחה להשתתף במלאכה הגדולה של תיקון הטעויות והוספת הציונים, ובפרט בסיוע ל'מכון ירושלים' בהוצאת מהדורה מפוארת זו לאור עולם. התודה והברכה להרב יצחק שלמה ביליצקי שליט"א אשר טרח ועמל רבות בהגהת המהדורה הישנה, ובהוספת הערות וציונים לדברי המחבר. יברכם ה' בבריאות איתנה ובאריכות ימים, וירוו אושר ונחת מכל משפחתם.

זכותו הגדולה של זקננו המחבר זצ"ל תעמוד לנו, שלא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו עד עולם.

אדר א' תשפ"ב

בני משפחת ביליצקי

דברים אחדים*

מאת בן הגאון המחבר זצ"ל

אודה להשי"ת בכל לבב על אשר זיכני בזכות אבותי להעלות מחדש על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן את ספרי אאמו"ר הגאון זצ"ל.

בשעתם עשו הספרים רושם בין הגאונים ותלמידי הישיבות וכמו שמזכיר אאמו"ר הגאון זצ"ל במכתבו לש"ב הגאון רצ"פ פרנק זצ"ל ראב"ד בירושלים מיום ר"ח סיון תרפ"ד, וז"ל: נהנתי מאד שידרוש שארי כתר"ה לשלוח לו הספרים שלי, וידע כתר"ר שחלילה לי להתהלל בעצמי, אבל באשר באמת בהעיון של הלומדים כלתה נפשי, וע"כ באתרא דלא ידעי שרי למימר, שב"ה יצא טבעו של ספרי "גנת ביתן" בעולם הלומדים לשם ולתהלה עד להפליא ובעוד שהי' בחיים הגר"ח מבריסק והגרא"ב ממיר [רבי אלי' ברוך קמאי אב"ד ור"מ דמיר] ז"ל זכיתי לשמוע קילוסו של ספרי מקצת שבחו בפני בהתפעלות, וע"כ אבקש את כתר"ה בעתות הפנאי לעיין בו מעט, וב"ה גם ספרי החדש גנת חמד מהללים מאד, זולת שאין לי מהאלף שהדפסתי רק כשלושים שקניתי בעצמי מהחנוונים בווארשא שע"י רעש המלחמה נאבד בדרך הילוכו מהדפוס".

בהוצאה זו הוספנו חדושי תורה שהדפיס אאמו"ר הגאון זצ"ל בירחונים שונים, וכן חדושי תורה ממכתביו להגאון רצ"פ פרנק זצ"ל. כן הוספנו בהוצאה זו "ראשי פרקים לתולדות הגאון המחבר" שנכתבו ע"י בן אחותי הרב הגאון המפורסם וספרא רבה ר' חיים קרלינסקי שליט"א רב בברוקלין וסגן נשיא "אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה". תודה רבה ותשואות חן לו על עבודתו היסודית והמקיפה.

כן אודה בזה מקרב לב לנכד אחותי הרה"ג ר' יהושע קרלינסקי שליט"א ראש בית מדרש גבוה לתורה "באר אברהם" בירושלים על עידודו להוצאת הספרים וטרחתו ומסירותו באיסוף ובעריכת ההוספות.

התודה והברכה נתונה גם למנהל "מכון הרב פרנק" הרב ר' שבתי רוזנטל שליט"א על מסיירת העתק המכתבים שכתב אאמו"ר הגאון זצ"ל להגאון רצ"פ פרנק זצ"ל, ישלם להם ה' כפעלם וזכות הגאון המחבר זצ"ל תעמוד להם להתברך במילוי כל משאלות לבם לטובה. בהזדמנות זו אודה לה' בסוד ישרים ועדה, על חסדיו המרובים עמי מנעורי עד היום הזה שזיכני לשבת בחצרות ה' ולשאוב מתורתם של גדולי ישראל, הגאון ר' בנימין מגנצא זצ"ל בסובאלק שלמדתי אצלו בנעורי, ואח"כ בישיבת לאמזא בראשות הגאון ר' יחיאל מרדכי גורדון זצ"ל ובישיבת שטוצין בראשות הגאון ר' אלתר שמואלביץ זצ"ל חתנו של הסבא מנובהרדוק זצ"ל ובהנהלתו הרוחנית של הגאב"ד דשטוצין הגאון הצדיק ר' לייב חסמן זצ"ל. שנתים למדתי אצל אאמו"ר הגאון זצ"ל "יורה דעה". ונסמכתי לרבנות ע"י הגאון ר' אברהם שוסטר זצ"ל גאב"ד דסקאלקע.

בעלייתי הראשונה לארץ ישראל בשנת תרפ"ה הרבצתי תורה בביהכ"נ טשורקוב בתל

* נדפס במהדורת ירושלים תש"מ.

אביב, אך לרגל המצב הכלכלי הקשה שהי' אז בא"י נאלצתי לנסוע לארצה"ב, ובשנת תרצ"ח נתקבלתי לרב בית הכנסת "תפארת ישראל" בעיר סט. פאול מדינת מינסוטה, ושימשתי בכהונה זו במשך אחת עשרה שנה. ולאחר מכן עברתי לניו יארק ושימשתי במשך שלוש שנים וארבע שנים כרב קהילת "בית יעקב" בפלטבוש וכו"מ בשיבת "עץ חיים" בבורו פארק במשך עשרים וחמש שנים, וזכיתי ב"ה להעמיד תלמידים הרבה לתורה ויר"ש. ומאז שזיכני ה' לחזור לארץ ישראל ולהשתקע בשכונת בית וגן בירושלים הנני מרביץ תורה בביהכ"נ "לב שמח".

תפלתי ובקשתי מהשי"ת שזכות אאמו"ר הגאון זצ"ל יעמוד לי ולאשת נעורי המסורה הרבנית מרת הינדע תחי' בת ר' דוד מאיר טאקאץ ז"ל מגרודנא, ויארץ שנותינו בטוב ובנעימים ונרווה נחת מצאצאינו היקרים. בתי הרבנית מרת פרומע תחי' אלמנת הגאון רבי אליעזר פארטנוי זצ"ל מגדולי גידולי ישיבת מיר ומקברניטיה בשנות השואה, שנפטר ח' תמוז תשל"ה. בתה אסתר תחי' ובעלה הרב ר' שאול אריאלי שליט"א רב בביהכ"נ מוריה בסיגעט ניו יארק, וילדיהם יחיו. בנה הרב ר' משה פארטנוי שליט"א רב בניו יארק, ורעיתו רחל תחי' לבית קרביץ וילדיהם יחיו. בנה הרב תנחום הי"ו ורעיתו שרה תחי' לבית כץ ממכסיקו. בנה ר' יצחק הי"ו ורעיתו דבורה תחי' לבית קרקובסקי. בני הרה"ג ר' מאיר ביליצקי שליט"א רב קהילת "ישראל הצעיר" בלונג איילנד ניו יארק ורעיתו מרת חביבה תחי'. בתם לאה תחי' ובעלה ר' יעקב אביטל הי"ו וילדיהם, ושאר צאצאיהם שיחיו. בתי מרת רחל תחי' ובעלה הרה"ג ר' משה ארי' שווארץ שליט"א רב קהילת ישראל הצעיר בבראנקס ניו יארק, בתם אטיל תחי' ובעלה הר"ר יקותיאל זלמן מרדכי ברגר הי"ו, ושאר צאצאיהם שיחיו. יתברכו כולם מאדון הברכות במילוי כל משאלות לבם לטובה.

ירושלים ירח שבט תש"מ.
נתן נטע ליב ביליצקי
בן הגאון המחבר זצ"ל

ואציב בזה מצבת זכרון לאמי מורתי אשת הגאון המחבר מרת רבקה בת הגאון ר' נח חיים אברהם שפירא זצ"ל הגאב"ד דסמורגון שנפטרה ביום י"א שבט תרצ"ח. אחותי הבכירה הרבנית חנה קרלינסקי ע"ה. נפטרה ה' שבט תשי"ב, ובעלה הגאון ר' ישעי' קרלינסקי זצ"ל גאב"ד פוחוביץ ומראשי אגודת הרבנים בארצה"ב וקנדה, נפטר ו' כסלו תש"ה. אחי הרב הגאון ר' יצחק ארי' ביליצקי זצ"ל אב"ד מלאט נפטר ט"ז אלול תרצ"ג וכל צאצאיו שנהרגו בשנות השואה, ה' ינקום דמם. אחי הרב הגאון ר' לוי ביליצקי זצ"ל מסמיאטיץ, ולאחר מכן מחשובי הרבנים בניו יארק. נפטר כ"ז אדר תשל"ה וצאצאיו שנהרגו בשנות השואה ה' ינקום דמם. אחי הרב הגאון ר' חיים אברהם ביאליק [ביליצקי] זצ"ל מחשובי הרבנים בניו יארק, נפטר ב' ניסן תשכ"ה. אחותי מרת חיה ע"ה ובעלה הרב הגאון ר' יעקב ביסטרין זצ"ל רב דסופראסלי פלך סובאלק. אחותי איטא רחל ע"ה ובעלה הרב הגאון ר' אשר אייזנשטיין ר"מ בשיבת גרודנא וצאצאיהם. אחותי מרת צביה ע"ה ובעלה הרב הגאון ר' בנימין מרקוס זצ"ל רב בוואנסעס וביאשינובקה וצאצאיהם. אחותי לאה ע"ה ובעלה הרב פאדווא זצ"ל מבריסק וצאצאיהם שנהרגו כולם על קדוה"ש בשנות השואה, ה' ינקום דמם. בן אחותי הרב הגאון ר' מאיר יונה קרלינסקי זצ"ל נפטר ג' שבט תשל"ב. כלת אחותי, הרבנית מרת חנה דבורה קרלינסקי ע"ה רעית יבלחט"א הרב ר' אשר שליט"א אשר זכתה לגדל דורות גדולי תורה ויראה, נפטרה כ"ו טבת תשי"מ.

ת. נ. צ. ב. ה.

הנ"ל

תולדות הגאון המחבר זצ"ל

מאת נכדו הרב חיים קרלינסקי זצ"ל

רב בברוקלין נ.י. וסגן נשיא "אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה"

הסבא רבי תנחום גרשון ביליצקי זצ"ל נולד בשנת תרי"ח בעיר הורודנה (= גרודנה), לאביו הרב ר' נתן נטע ליב ביארסקי – נכד הרב ר' נטע קליבנסקי שהיה גדול בתורה ועסק בפרקמטיה בעיר סלבודקה פרבר קובנה, בן הרב ר' אריה ליב גינצבורג פרנס בעיר ווילנה וחותנו של הגאון רבי חיים מוולוז'ין – ולאמו הצדקת פרומא לאה בת הרב שלשלת היוחסין רבי יונה שקלובר.

הסבא רבה רבי נתן נטע ליב למד בישיבת וולוז'ין והיה תלמיד מובהק של הגאון רבי יצחק שמילא את מקום אביו הגאון רבי חיים ראב"ד וראש הישיבה בוולוז'ין. לאחר מכן חזר לבית הוריו בגרודנה והמשיך ללמוד תורה מפי המורה הוראה הראשי הגאון רבי צבי הירש ווייל, שגם סמך ידיו עליו להורות ולדון בהסכמת הבית דין כולו.

בהיותו מאלה "שיראת חטאו קודמת לחכמתו" ומיראי הוראה, גמר בדעתו לקיים "אהב את המלאכה ושנא את הרבנות" דברים כפשוטם ולא לעשות התורה קרדום לחפור בה. כשהגיעה לו "עת דודים" ושדכנים באו לדבר בו "נכבדות", דרש מכל אחד שפנה אליו עם "הצעה" שיגיד ל"מדוברת" ולהוריה, כי מנוי וגמור אתו לא להיות רב או מורה הוראה וגם לא מגיד שיעור בשכר, אלא יעסוק במסחר או במשלח יד שאין בו ביטול תורה ומרות הציבור.

מובן, שרבים וכן גדולים שנתנו עיניהם בהבחור נתן נטע ליב שמלבד גדלותו בתורה היה יפה תואר ורב היחס, נרתעו אחורנית מחמת תנאו ומשכו ידיהם ממנו. אבל דוקא תנאי אופייני זה מצא חן בעיני העלמה הצדקת פרומא לאה בת הרב רבי יונה שקלובר, וגם אביה שהיה גאון בתורה וממשפחה מיוחסת אמר לדבק טוב הוא.

כבר למחרת שבעת ימי המשתה פתח הזוג הצעיר בית חרושת ביתי לתעשיית נרות. הרעיה הצעירה פרומא לאה היתה אשת חיל ולא זו בלבד שעזרה לבעלה בבישול החומר הגולמי ובשזירת הפתילות לנרות, אלא גם ניהלה את העסק כולו בקניית החומרים ובמכירת הנרות, והוא, האברך ר' נתן נטע ליב, רק גמר לעשות את מכסת הנרות שקבע לאותו יום, יצא מביתו ונכנס לבית המדרש,

ושקד והתמיד בלימוד התורה בדיבוק חברים ובהגדת שיעורים לפני בחורים ואברכים שלמדו שם.

גם אחרי שנולדו להם בנים ובנות ורבו הוצאות הבית, לא שינה מנוהגו זה משלח ידו ארעי ותורתו קבע, הודות לישרותם וטיב הנרות שייצרו, יצאו להם מוניטין לא רק בעיר גרודנה, אלא גם בערי הסביבה וראו ברכה במשלח ידם. גם הרבו לעשות צדקה וחסד וביתם היה פתוח לרווחה לכל מר נפש ונצרך. ביותר דאגו לכלכלתם של לומדי תורה עניים שנהרו מקרוב ומרחוק לעיר התורה גרודנה.

בשנת תרנ"ה עזבו הוא ואשת נעוריו הצדקת פרומא לאה את עיר מגורם גרודנה ועלו לארץ ישראל. קבעו דירתם בעיר הקודש ירושלים, וגם שם הרבו לעשות צדקה וחסד. הסבא רבה רבי נתן נטע ליב נפטר בערב ראש חודש כסלו תרנ"ז והובא לקבורה במרומי הר הזיתים בחלקת הנביאים. בין אלה שהספידוהו היה ראב"ד ירושלים, רבי חיים יעקב שפירא זצ"ל שהיה נכד הגאון האדיר רבי אריה ליב שפירא זצ"ל אב"ד קובנה, ובן אחיו של הגאון רבי נח חיים אברהם שפירא אב"ד סמורגון, חותנו של הסבא רבי תנחום גרשון ביליצקי אב"ד יאשינובקה. הסבתא רבה פרומא לאה נפטרה ו' שבט תר"ס והובאה לקבורה בגוש "בית העלמין האמצעי" על הר הזיתים.

...

משחר ילדותו הצטיין בכשרונותיו המבורכים. בגיל עשר שנים נכנס ללמוד בישיבה הגדולה בגרודנה, שבראשה עמד הגאון רבי אברהם משה עבעריל, ועד מהרה נתפרסם הנער "גרשון רבי נטע" צעיר התלמידים בישיבה, כאחד מהמצויינים בתפיסתו המהירה ובהירות שכלו. בחודש תשרי תרל"א נפטר ראש הישיבה רא"מ עבעריל, וכעבור חודשים מספר אחרי שמלאו להנער תנחום גרשון שלוש עשרה שנה נסע ללמוד תורה ב"קבוץ" המפורסם בעיר איישישוק.

באיישישוק למד קרוב לארבע שנים, ולשם "גרשון גרודנר" צורפו הכינויים: "בעל הבנה", "מחדש" ו"ראש ברזל". אחרי חג הסוכות תרל"ד הביא רבה של איביה, רבי דוד שלמה גרודזנסקי, את בנו ה"עילוי" המופלג חיים עוזר שרק מלאו לו עשר שנים, ללמוד ב"קבוץ" איישישוק. כשביקש מרבה של איישישוק שיבחר מבין לומדי ה"קבוץ" למדן בעל הבנה ושכל ישר, שילמד עם בנו את סוגיות הגמרא בעמקות פשטנית ללא פלפולי סרק, נפל הגורל על גרשון גרודנר.

בראשית שנת תרל"ה נסע ללמוד בישיבת וולוז'ין. ראש הישיבה הגאון רבי נפתלי צבי יהודא ברלין, שכבר שמע את שמעו של ה"למדן" גרשון גרודנר וגם

זכר את אביו רבי נתן נטע ליב מאותם הימים שלמד בוולוז'ין, קירבו בשתי ידיו. בייחוד התחבב על משנה ראש הישיבה הגאון רבי רפאל שפירא, מפני שדרך לימודו של ה"גרודנר" עלה בקנה אחד עם שיטת לימודו הוא, ולמרות שחונן בשכל חד וחריף ובתפיסה מהירה, לא נתן דעתו לפלפולים חריפים.

כעבור כחצי שנה בא לוולוז'ין תלמיד משיבת מיר שחונן בכשרונות עילויים בשם שמעון טורצר, על שם עיר מולדתו טורץ, שלימים נתפרסם כאחד מגדולי ראשי הישיבות בשם "רבי שמעון (יהודה) שקופ". תיכף בבואו לוולוז'ין הצטרף העילוי מטורץ לחברות חריפי המוח שהתרכזו סביב הגאון רבי חיים סאלאוויצ'יק שהיה סמוך אז על שולחן חותנו רבי רפאל שפירא, ונמשכו אחרי שיטת לימודו המושתתת על הגדרות והנחות גאוניות, ניתוח וסברות מבריקות.

הנצי"ב שעקב אחרי התקדמותו ועלייתו של ה"טורצר", ביקש מה"גרודנר" שהיה קשיש מה"טורצר" בשנתיים, שילמד "סדר" בחברותא עם ה"טורצר" כדי להדריכו בלימוד סוגיות הגמרא עם המפרשים ביסודיות על אתר, ואיך לחדש לא על יסוד הברקות וסברות חריפות שעל פי רוב אין להן יסוד מוצק, אלא בסברות ישרות והגיוניות מתוך התעמקות פשטנית לעומקן ולרוחבן של הסוגיות.

בשנת תרל"ט ביקש רבה של סמורגון הגאון רבי נח חיים אברהם שפירא, מאחיו הגאון רבי רפאל שפירא שיתן עיניו בבחור מופלג בתורה וירא שמים בשביל בת זקונו. הציע רבי רפאל את גרשון גרודנר והשידוך נגמר בכי טוב. ביום ה' י"ב אלול תר"מ נחוגה בסמורגון החתונה בין החתן תנחום גרשון, שכתריס נגד עבודת הצבא נקרא בכינוי ביליצקי במקום ביארסקי, ובין הכלה רבקה בת הגאב"ד דסמורגון, שהתחייב לתת לזוג הצעיר "מזונות" במשך שש שנים.

המשיך האברך תנחום גרשון לשקוד על התורה. שעות אחדות ביום למד מצוותא עם חותנו הגאון ועוד שעות אחדות עם גיסו הקשיש ממנו הגאון רבי מנשה יוסף גינצבורג, שמלבד היותו חתנו של רנח"א שפירא היה גם בן אחותו, ועדיין היה סמוך על שולחן חותנו. כמו כן התחיל להתמחות בהוראות איסור והיתר ובדיני ממונות.

ברם, אע"פ שהי' הסבא שבע רצון מכל הבחינות על שולחן חותנו, התגעגע מאד לחברו בישיבת וולוז'ין שמעון טורצר. והנה כשנדע לו שא' מנכבדי העדה בסמורגון, איש עתיר נכסים וגדול בתורה והוא גיסו של הגאון רבי אליעזר גורדון אב"ד וראש הישיבה בעיר טלז, מחפש שידוך לבתו שהגיעה לפירקה, אמר לנסות כחו בשדכנות והציע לו את חברו שמעון טורצר. ואכן, כששה חודשים

אחרי חתונתו של הסבא נחוגה בסמורגון גם חתונתו של שמעון טורצר. גם הוא קבע דירתו בסמורגון לאכול מזונות על שולחן חותנו, ושוב חודשה ה"חברותא" בין הסבא וחברו רבי שמעון שקופ. אך לא לאורך ימים. טרם חלפה שנה אחת, ומחמת אסון נורא שקרה בבית חותנו נאלץ רבי שמעון לנדוד מביתו בסמורגון.

על פי המלצת הנצי"ב, הציע בשנת תרמ"ד הגאון רבי אליעזר שולביץ זצ"ל מייסד וראש הישיבה בלומזה לסבא משרת ראש ישיבה בלומזה. אולם מפני בריאותו של חותנו נענה הסבא לבקשתו להישאר בסמורגון ולעמוד לימינו יחד עם גיסו רבי מנשה יוסף גינזבורג בעניני דמתא ובעיקר בשיפוט בין איש לרעהו, ולא קיבל את משרת ראש ישיבה בלומזה.

ביום א' ד' אייר תרמ"ו נתבקש לישיבה של מעלה הסבא רבה הגאון רבי נח חיים אברהם שפירא זצ"ל. כל הרבנים שהספידוהו ובייחוד הגאון רבי יעקב יוזף חריף מגיד דמתא ווילנה, הביעו תקוותם וגם דרשו במפגיע מראשי העדה שיתנו את כתר אב"ד בראש חתנו של המנוח, רבי מנשה יוסף גינזבורג. מטעמים שונים מיאנו רבים מראשי העדה לבחור את רבי מנשה יוסף לאב"ד, ובאו בהצעה לבחור לאב"ד את רבי תנחום גרשון ואת גיסו רבי מנשה יוסף למורה צדק.

כשמסרו לסבא את החלטת ראשי הקהל, דחה את ההצעה בשתי ידיו. הוא מיאן בהחלט לשבת על כסא הרבנות של סמורגון, לא רק מפני שגיסו רבי מנשה יוסף קשיש ממנו בשנים ובעל הוראה מומחה ולו משפט הבכורה, אלא שגם יש לו דין חזקה מחמת שמלבד היותו חתנו של האב"ד המנוח הוא גם בן אחותו ונכד הגאון רבי אריה ליב שפירא שישב לפניו על כסא הרבנות בסמורגון.

גם כשהודיעו ראשי הקהל לסבא, שאם יעמוד במיאונו יחפשו להם אב"ד אחר ולא יבחרו בגיסו רבי מנשה יוסף, נשאר איתן בדעתו. כאשר הגאונים הנצי"ב מוולוז'ין ורבי חיים סולובייצ'יק, חתנו של רבי רפאל שפירא, שבאו לסמורגון לקיים מצות ניחום אבלים, יעצו לסבא לקבל את הצעת ראשי העדה, מכיון שיותר טוב ורצוי בשביל רבי מנשה יוסף שהסבא יהיה האב"ד ולא איש זר ביקש מהם שלא יוסיפו לדבר אליו על הצעה זו, שהרי אם יקבלה יעבור יום יום ושעה שעה על הלאו "לא תעמוד על דם רעך".

בינתיים נשאר הסבא לגור בסמורגון ועשה מאמצים רבים שיושיבו על כסא האב"ד את גיסו רבי מנשה יוסף. וכשהדבר לא עלה בידו ובשלהי שנת תרמ"ו נתקבל לאב"ד סמורגון הגאון רבי חיים יהודא ליב ליטוויין-סוסניצר, הצליח הסבא להשפיע על ראשי העדה ובהסכמת האב"ד החדש, למנות את רבי מנשה יוסף לראב"ד סמורגון, אולם רבי מנשה יוסף מיאן להשתמש בתואר זה אלא רק בתואר מו"צ. כמו כן עלה בידי הסבא לסדר, שרבי מנשה יוסף יהיה

האפוטרופוס על ה"קרון קיימת" שהשאר הסבא רבה רבי נח חיים אברהם שפירא, לטובת הלומדים העניים ב"קבוץ".

באותם החודשים שנשאר הסבא בסמורגון סידר את עניני חותנו הרבנית והמשפחה כולה, ובראשית שנת תרמ"ז נסע לבית הוריו בגרודנה כדי להתייעץ בקשר לעתידו. על פי המלצת הגאון רבי גבריאל זאב מרגליות מו"צ בגרודנה, שלפני התקבלותו למו"צ בגרודנה בשנת תר"מ ישב על כסא הרבנות בעיירה יאשינובקה, נתקבל הסבא בשנת תרמ"ז לאב"ד יאשינובקה.

ביאשינובקה התמיד בלימוד התורה ועמד בקשרי מכתבים במשא ומתן של הלכה עם רבים מגאוני הדור, וגם התחיל לסדר לדפוס את כתביו בהלכה ובאגדה. בשנת תרנ"ח הוציא לאור את ספרו שו"ת "גנת ביתן", שכולל מ"ג סימנים בעניינים שונים בש"ס ופוסקים מהם שבא בכתובים עם גאונים מפורסמים, כמו: הנצי"ב מוולוז'ין, רבי אליהו אליעזר גרודזנסקי מו"צ בוולינה, רבי דוד פאיינס אב"ד קנישין ולאחר מכן אב"ד ביאליסטוק, גיסו רבי מאיר פיימר אב"ד סלוצק ועוד.

הופעת הספר "גנת ביתן" עשתה בשעתו רושם גדול לא רק בחוגי הרבנים אלא גם בין תלמידי הישיבות הגדולות, שהודות להנחותיו וסברותיו ההגיוניות והגאוניות התחילו ללמוד בו כבאחד מספרי היסוד בדרך הלימוד והחידוש. יצאו מוניטין לסבא כגאון ולמדן מעמיק, וקהילות אחרות יותר גדולות ועשירות מזו של יאשינובקה, הציעו לו את כסא הרבנות שלהן.

ברם באותו הזמן התחילו לדבר "נכבדות" לבתו הבכורה של הסבא, ומפני "תקנת הבת" מיאן להיות מוטרד בדברים של מה בכך ככבוד מדומה של כסא רבנות בעיר יותר גדולה. ואמנם ביום ו' ערב ראש חודש ניסן תר"ס נחוגה ביאשינובקה התונה בין בתו הבכורה של הסבא היא אמי מורתי הצדקת חנה ני"ע, ובין ב"ג ה"עילוי" מזמברובה הוא אבא מארי הגאון רבי ישעיה קרלינסקי זצ"ל.

מחשש שספרו "גנת ביתן" ישאר מונח אצלו כאבן שאין לה הופכין, כי כן איימו עליו מחברים גאונים שהקדימוהו בחיבוריהם, הדפיס את ספרו רק בחמש מאות עותקים. אולם כבר בשנת תר"ס אזלו כולם מהשוק, ובשנת תרס"א הדפיס הסבא עוד חמש מאות עותקים מספרו "גנת ביתן" והוסיף בפנים הספר את שמות הרבנים אליהם כתב את חידושיו, דבר שהשמיט בהוצאה ראשונה, ובסופו הוסיף מספר הערות ופירוכות בחידושו ב"גנת ביתן" שהריצו אליו רבנים ובני תורה.

ביום ה' "זאת חנוכה" תרס"ג בא הסבא לסלבודקה לחתונה של בנו הגאון

רבי יצחק אריה בליצקי, שהתקיימה שם למחרת היום בעש"ק ג' טבת. הוא נשאר בסלבודקה כל שבעת ימי המשתה, ובאחד הימים נתכבד להגיד "שיעור" בישיבת "כנסת בית יצחק" שנוסדה בסלבודקה בשנת תרנ"ז על שם הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור רבה של קובנה, על ידי בנו וממלא מקומו ברבנות קובנה הגאון רבי צבי הירש רבינוביץ, והגאון רבי משה דנישבסקי רבה של סלבודקה, ובה התרכזו מבחירי בני התורה מהערים הקרובות והרחוקות.

בשעת ה"שיעור" נוכחו בישיבה גם רבה של סלבודקה שעמד בראש הישיבה, והגאון רבי חיים רבינוביץ ששימש אז בתפקיד ראש ישיבה ב"כנסת בית יצחק" ולאחר מכן ראש ישיבה בטלז, וה"שיעור" שנמשך שעה וחצי עשה רושם כביר בהיקף העניינים ובחידושי ההגיוניים בהעמקה יתירה. טרם שובו לביתו כשהלך להיפרד מרבה של קובנה, הופתע מאד לראות בבית הרב את רבה של סלבודקה וגם את ראש הישיבה רבי חיים רבינוביץ. עוד יותר גדלה הפתעתו, כשאחרי משא ומתן קצר של הלכה בסוגיית הגמרא עליה בנה הסבא את ה"שיעור", הציע לו רבה של קובנה שהיה נשיאה של הישיבה "כנסת בית יצחק", משרת ראש ישיבה בישיבה יחד עם רבי חיים רבינוביץ, אולם מחמת דברי הריבות והסכסוכים שפרצו מפעם לפעם לא רק בין הגבאים והתומכים בישיבת "כנסת בית יצחק" ובין הגבאים והתומכים בישיבה המוסרית "כנסת ישראל" שהתקיימה גם כן בסלבודקה, אלא גם בין תלמידי שתי הישיבות שגרמו לחילול שם שמים, מיאן הסבא שהיה איש השלום ובורח מריב ומחלוקת לקבל מינוי חשוב זה.

בשנת תרע"ד הוציא לאור את ספרו השני "גנת חמד", שמכיל עשרים וששה דרושים ושמונה סימנים בהלכה אך בעוד הספר בדרכו מבית הדפוס בעיר בילגורייא, פרצה המלחמה העולמית בתשעה באב תרע"ד והספרים לא הגיעו לידו. רק בגמר המלחמה מצא הסבא בבתי מסחר לספרים בעיר וורשה כשלושים עותקים מספרו "גנת חמד" וקנאם בכסף מלא.

כאמור, עמד הסבא בקשרי מכתבים עם רבים מגדולי הרבנים, ומאלה הדיונים במשא ומתן של הלכה אותם הדפיס בספרו "גנת ביתן", אנו למדים שהם היו המתחילים בהתכתבות איתו. מסתבר ששמעו הטוב של הסבא כגדול בתורה ובעל מחדש, הגיע גם לירושלים עיה"ק. בשנת תרע"ב החלו קשרי מכתבים בין הסבא ובין הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל ששימש אז ראב"ד בירושלים ורעיתו היתה קרובת משפחה עם הסבתא, ומנוסח מכתבו של הסבא אליו מיום אסרו חג של פסח תער"ב, שהוא תשובה על מכתבו של רצ"פ, ניתן להוכיח שרצ"פ היה הפותח בכתובה. וכה כותב הסבא אליו במכתבו הנ"ל: "...אודיעו כי קיבלתי מכתבו היקר והיה לי לעונג על ההזדמנות לדעת ולהיות

מכיר לרב נכבד ממשפחתנו בירושלים עיה"ק...", כן אנו יודעים ממכתבו של הסבא, שהחידושי תורה שרצפ"פ כתב אליו במכתבו הראשון היו בדין הפרשת חלה, חקירה אם הפרשת חלה על ידי אשה נשואה היא מתורת בעלים, או מתורת שליחות מן הבעל.

כשפרצה המלחמה העולמית בתשעה באב תרע"ד, כבש הצבא הגרמני את החלק הארי של פלך גרודנה שכלל גם את העיירה יאשינובקה, עוד לפני שהרוסים הספיקו לגרש את היהודים מבתיהם ומעריהם, כמו שעשו ליהודים שגרו בפלכי ווילנה, קובנה ועוד, לא הלך הסבא בגולה, וכל שנות המלחמה נשאר בעיר רבנותו יאשינובקה.

במשך שנים אלו וביחוד אחרי שפסקו הקרבות והתחילו להתקבל ידיעות רשמיות וחצי רשמיות על גורלם של אלפי יהודים ששרתו בצבא הרוסי ולא חזרו לבתיהם ולמשפחותיהם, פנו רבים מרבני הסביבה לסבא בשאלות היתר עגונות, והוא השיב בחריפות ובבקיאות רבה כידו הטובה עליו. מצבן של העגונות האומללות עמד תמיד לפניו בעת שעיין בדין ועמל ויגע להתירן מכבלי העיגון. בכל מקרה שלא הצליח למצוא צד היתר, האשים את עצמו ותלה הדבר בזה שלא למד מספיק תורה לשמה.

אחרי הכרזת בלפור ביום י"ז חשוון תרע"ח, החליט הסבא על עליה לארץ ישראל אחרי שישיא את בנו ובנותיו. אך מחמת המצב הכלכלי החמור ששרר אז במדינת פולין בייחוד בנוגע לתושביה היהודים, היה קשה כקריעת ים סוף לא רק עצם הזיווג, אלא גם ההוצאות הכרוכות עם החתונה ועוד יותר לסידורו של הזוג אחרי החתונה. ארכו הימים וחלפו שנים עד שזכה להשיא את בת זקוניו לאה הי"ד. והנה מה שכתב הסבא במכתבו לרבי צבי פסח פראנק ביום י"ג ניסן תרפ"ה:

"הענין שגמרתי עם בת זקוני תחי' כמעט שנתבטל למורת רוחנו, בשביל שבעו"ה קפצה עלי רוגזו וצער מבעל חוב שלי, שהיה מוחזק ובטוח גדול בביאליסטוק ונתתי לו בעסקא סך 550 דולאר, ולבסוף אחרי שדרשתי המלוה בשביל הנכבדות, ידחני מדחי אל דחי ... והצער בכפלים, סכנת המלוה וביטול הנכבדות. אך הכל בידי שמים, והשי"ת ירחם ויעזור".

כשנודע לסבא שעם יסוד סניף משיבת סלבודקה בארץ ישראל בעיר חברון, נימנו אחי הרב ר' אשר שליט"א ואנכי, על החבורה הראשונה בת אחד עשר תלמידים שעלתה מסלבודקה לארץ ישראל תיכף אחרי חג הסוכות תרפ"ה שמח שמחה גדולה. וכשעלה לארץ ישראל אחרי חודשים אחדים גם בנו הרב ר' נתן נטע ליב ביליצקי שליט"א, ראה בזה הסבא התחלה לעלייתו הוא עם הסבתא אחרי שישיאו את בת הזקונים.

אגב ברצוני לציין שהדוד הרב רנ"ל ביליצקי שליט"א הנ"ל, יצא לאמריקה בשנת תרצ"א ושימש עשרות שנים רבה של הקהילה החשובה "בני יעקב" בעיר ברוקלין נ.י.. בשנת תשל"ד זכה לעלות לארץ ישראל משאת נפשו והוא יושב על התורה ועל העבודה בירושלים עיה"ק ומרביץ תורה לרבים.

ואמנם אחרי חתונתה של בת הזקונים, ביקש הסבא מהגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק הרב הראשי לארץ ישראל, ומהגאון רבי צבי פסח פראנק ראב"ד ירושלים, שישתדלו להשיג רשיון עלייה לארץ ישראל בשבילו ובשביל הסבתא, והנה מה שכתב הסבא לרצ"פ ביום ראש חודש תמוז תרפ"ח, אחרי שההוא הבטיח לו להשתדל בדבר:

"...ומה איש לכת"ר תודות וברכות, והשי"ת יעזרני שאזכה לזה, באשר זה יותר מארבעים שנה שאשב בעירי, והדור הישן הלך ודור חדש בא שאי אפשר להתערב להיות מעורב בין הבריות כאלה, ופרנסתי מקופחת מאד מהשכירות... ואמרתי בלבי אפשר אזכה כאשר זכו אבותי הק' זי"ע בהגיעם לשנות שיבה לעלות לאה"ק. ועד עתה עזרני השי"ת ואקוה שבל ינטשני לנצח ולא יחסר לנו ח"ו פרנסתנו גם באה"ק, והשי"ת יעזרני להוציא מחשבתי לפעולות בעה"י".

מסתבר, שלבו של הסבא ניבא לו שלא יזכה לזה שזכו אביו ואמו, לבלות את שנותיו האחרונות בארץ ישראל ולמצוא מנוחת עולמים באדמת הארץ הקדושה.

את רשיון העלייה קיבל הסבא שבועות מספר אחרי שפרצו בארץ ישראל מאורעות הדמים של חודש אב תרפ"ט, בהם השתוללו הערבים כחייתו יער והרגו באכזריות נוראה יהודים בערים: חברון, ירושלים, צפת ועוד. התפרעות הערבים מצד אחד, ועמדת הממשל הבריטי מצד שני, דיכאו עד היסוד את יהדות העולם כולו והטילו פחד על אלה שהתכוונו לעלות לארץ ישראל. נוסף לזה קיבל אז הסבא מכתב מידידו הרב הגאון רבי אברהם זקהיים זצ"ל, שהיה מקודם אב"ד וואלייא ועלה לארץ ישראל עוד בשנת תרפ"ה ובו כתב לו, שלהוצאות המחיה בארץ בשבילו והסבתא דרוש סך של חמישים דולר לחודש וסכום גדול זה הפחידו לא מעט. אמנם רצפ"פ הציע לסבא שיצטרף לבית דין של הרבנות הראשית בירושלים, אך הסבא לא היתה דעתו נוחה מהצעה זו. והנה מה שכתב לרצפ"פ בראשית שנת תר"ץ:

"במוש"ק קיבלתי מכתבו בצירוף הדרישה מנכדי ה"ר אשר נ"י קארלינסקי, ובאשר ידעתי שאמנם עלה להם הדבר בקושי, בודאי אחזיק להם טובה מאד ואאציל להם רוב תודה וברכה על ההוצאה והטרחה לטובתי בזה. אבל אם אמנם אזכה לזה, לבלות שנותי האחרונות באה"ק כאשר זכו אבותי הק' נ"ע לפני חמש ושלושים שנה, השי"ת הוא היודע. ובפרט כעת אחרי המאורעות

והפרעות ר"ל, וגם קיבלתי מכתב מהגאבד"ק וואליא המוסגר, שנדרש להוצאה 50 דולר לחודש ולעי"ע אין מקור למוצא לכסף, אף שלא נעים לי מאד לשאת בימי הזקנה אחריות הוראה ... ונפשי נכספה מאד לקיים מצות ישיבת הארץ הק' ואחרי אריכות הימים בלי לשכב עם השנואים ולחבק עפר אה"ק תב"א אבל מה אעשה ולא רבים יזכו לזה. אך כאשר נכדי הר' אשר קארלינסקי כתב שהדרישה טובה על שנה תמימה, אפשר עוד יזכני ה' למצוא איזה דרך לזה".

חלפה השנה ופגה תוקפה של ה"דרישה" רשיון העלייה. אמנם עלה בידי אחי הרב ר' אשר שליט"א להאריך את תוקפה של הדרישה לעוד שנה, אולם בינתיים חלתה הסבתא ושוב נדחתה העלייה. כשהבריאה הסבתא חש הסבא לאות וחלישות הכחות, ועוד טרם שב לאיתנו קרה במשפחה אסון מחריד. ביום ט"ז אלול תרצ"ג נפטר כמעט באופן פתאומי בנם הרב הגאון רבי יצחק אריה ביליצקי זצ"ל אב"ד מאלאט, והוא רק בן חמישים שנה. ויהיה אבל כבד לסבא ולסבתא, וחודשים רבים מיאנו להתנחם.

גרמו נסיבות שונות וגם המצב הכלכלי הלך והחמיר מיום ליום, חודש רדף חודש וחלפו עוד שנים אחדות ועלייה לא יצאה לפועל. הסבא כבר התקרר לשנתו השבעים וחמש והסבתא סבלה כאבים פנימיים ונפלה למשכב לעיתים קרובות, עד ששוב נמנעה מהם העלייה לארץ ישראל, גז חלומו היפה של הסבא לראות במו עיניו את ארץ געגועיו, לדרוך על אדמת הקודש ולשכב עם הוריו במרומי הר הזיתים בבוא יומו.

אחרי מחלה קשה וממושכה נפטרה הסבתא אשת נעוריו של הסבא במשך חמישים ושבע שנה ביום י"א שבט תרצ"ח, חשך עולמו של הסבא והתהלך כצל. מצבו של הרב הישיש שכבר ישב על כסא הרבנות ביאשינובקה יותר מיובל שנים, נגע אל ליבם של ראשי העדה והחליטו לתת כתב רבנות לחתנו של הסבא, הרב הגאון רבי בנימין מארקוס ששימש אז רבה של העיירה וואנסעס, כדי שיעזור לסבא בענייני דמתא.

כשפרצה המלחמה ביום י"ז אלול תרצ"ט ולאחר כחודש ימים עשו סטאלין והיטלר ימשו"ז קנוניה פוליטית ביניהם וחילקו את מדינת פולין בין רוסיה וגרמניה, עלה פלך גרודנה בחלקה של רוסיה. עד מהרה השתלטו הקומיסרים האדומים על היהודים ביד רמה וקשה בכל הנוגע לחיים הכלכליים והדתיים ומיררו את חייהם בכל מיני גזרות, בפרט נגד הדת.

החיים תחת החסות הקומניסטית דיכאו את רוחו של הסבא עד היסוד, אבל הנה הווה אחרי עוד שבר נורא בא עליו. מכל בניו נשאר בגלות פולין רק בנו הרב רבי לוי ביליצקי זצ"ל, שגר בעיר סמייטיץ פלך גרודנה. הוא היה גדול

בתורה ומוסמך להוראה, אבל מיאן לעשות התורה קרדום לחפור בה. נתן אל המסחר פניו ונתקיים בו: תורה וגדולה במקום אחד. היה מקורב לגדולי הרבנים וראשי הישיבות בפולין וביותר להגאון רבי חיים עוזר גרודזנסקי זצ"ל מווילנה, והיה מבאי ביתו.

על פי תורת הקומיניזם השתייך הדוד רבי לוי בליצקי למעמד הבורגני ונמנה על שונאי ה"עם", וזמן קצר אחרי שהצבא הרוסי נכנס לסמייטץ הלאימו את בית החרושת שלו ואת כל ענפי מסחרו וגם את רכושו החרימו, אבל עוד לא העיזו לגעת בעצמו ובבשרו. אולם כשבועיים לפני חג הפסח ת"ש נכנסו לביתו חיילים מזוויינים והוציאו אותו ואת רעיתו עם שתיים מבנותיהם שהיו אז איתם בבית, הושיבום בעגלה כפושעים מסוכנים ושלחום לעבודת פרך בסיביר.

כשנודע הדבר לסבא היה כהלום רעם ומרוב צער ועגמת נפש חלה ונפל למשכב. גם אחרי שהוטב מצב בריאותו ורוחו שבה אליו, נשאר סגור בארבע אמותיו. את כל ענייני העיר וצרכי הרבים מסר בידי חתנו רבי בנימין מארקוס הי"ד, והוא הקדיש כל זמנו לתורה ולעבודה והרבה בתפילה ובתחנונים בעד שלום בנו ומשפחתו שהוגלו לארץ גזרה שבדרך הטבע כל באיה לא ישובו. לא עלה אז כלל על דעתו של הסבא, כי למחייה שלחם השי"ת לסיביר. כל המשפחה הענפה במדינות פולין וליטא ניספו בשואה הי"ד, ורק הם שמיום שלוקחו מביתם היתה חרב חדה מונחת על צואריהם, זכו להינצל מהגהינום הסיבירי ועם גמר המלחמה באו לאמריקה והקימו דור ישרים מבורך.

אמנם בחודשים האחרונים לימי חייו עלי אדמות הורע מצב בריאותו וכחו תשש מיום ליום, אולם אף על פי כן היתה דעתו צלולה עליו עד יומו האחרון וכמנהגו בקודש השכים קום בשעה ארבע לפנות בוקר ועסק בלימוד התורה עד זמן תפילת שחרית. בעת לימודו גם חידש חידושי תורה ואף כתבם לזכרון.

ביום השבת פרשת כי תשא, ט"ז אדר תש"א, ניצחו אראלים את המצוקים ונשמתו יצאה בקדושה ובטהרה. זכה לבוא לקבר ישראל ולמרות מצוקת הימים באו הרבה רבנים מערי הסביבה להשתתף בהלווייתו ובהספדו. תהא נשמתו צרורה בצרור החיים, ויהיה מליץ טוב בעדי ובעד רעיתי היקרה חוה תחי' למשפחת פינס, שהיא דור שביעי לגאון ישראל מרן רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל מצד בתו חסא ובעלה רבי מרדכי קמינצקי מלידא, בעד בתנו מאירה תחי' ובעלה הרב דוד יואל הלוי גורלין שליט"א ויוצאי חלציהם שיחיו לאוי"ט, ובעד בתנו לאה תחי' ובעלה הרב משה דוד הלוי שטינברג שליט"א ויוצאי חלציהם שיחיו לאוי"ט.

מכתב ברכה

הגיע לידי מכתב תהלה מכבוד דוד זוגתי הגאון הגדול המפורסם האב"ד ור"מ דוואליזין [שליט"א] זצ"ל ומאד יקרו דבריו הקדושים אמרתי לחוקקם בדפוס למזכרת נצח

הן מכבר אני מכיר את כבוד ידידי ויקירי הרב הגאון סוע"ה ירא ה' במעלות ומצות מו"ה תנחום גרשון נ"י האבד"ק יאשינאווקא, חתן אחי הרב הגאון דסמארגאן ז"ל, כי הוא גדול בתורה בחריפות ובקיאות כאחד הגדולים. וכעת הראה לפנינו את ידו החזקה בפלפול וסברא ישרה בספרו גנת ביתן אשר יצא לאור, דברים נחמדים וישרים למוצאי דעת ותבונה, ישמחו בו המעיינים בעלי חכמה ודעת בתורה הק'. המקום יהי' בעזרו להפיצם בישראל ולהנות מהם לומדי תורה ומעמיקיה.

כ"ד הבא על החתום יום ג' ג' טבת תרס"א פ"ק וולאזין

נאם רפאל בהגאון מוהר"א ליב שפירא זלה"ה

תוכן הענינים

כפתח הגן

- (א) ביאור דברי חז"ל בהפסוק (קהלת יא, ב) תן חלק לשבעה וגם לשמונה וגו'.
- (ב) ביאור המתני' סוטה (מט, ב) בעקבא דמשיחא זקנים יעמדו מפני נערים.
- (ג) ביאור הגמ' ב"ב (פח, ב) קשה גזל הדיוט מגזל גבוה והערה בדיני מעילה.
- (ד) ביאור הגמ' סוכה (מה, ב) כל העושה איסור לחג באכילה ושתייה כו' וביאור הפסוקים שמואל ב' פ"ו (כ - כב).
- (ה) ביאור מד"ר (קהלת פר' יא פי' א) בפסוק שלח לחמך על פני המים:

סימן א

בענין מוקצה מחמת יום שעבר. ביאור לדברי התוס' סוכה (דף מ"ו ע"ב ד"ה דאי). ישוב לקושית האחרונים בדברי התוס' ביצה (דף ו' ע"א ד"ה וכי מה). ישוב לקושית הגרעק"א שם (דף כ"ד ע"ב). ישוב דברי התוס' ערכין (דף י"ח ע"ב ד"ה שנתו). הערות בדברי הר"ן סוכה (דף מ"ו ע"ב כב, ב מדפי הרי"ף).

סימן ב

בענין תחומין. ישוב לקושית חכם אחד בדברי התוס' עירובין (דף מ"ה ע"ב ד"ה איבעית אימא). ישוב לקושית הגרעק"א בשו"ת (ח"א סי' קפט). הערה בדברי הר"ן נדרים (דף נ"ב ע"א). ישוב דברי הגמרא שם (דף נ"ח ע"א). טעם דברי התוס' עירובין (דף מ"ה ע"ב שם). ביאור דברי התוס' ישנים יומא (דף ס"ז ע"א ד"ה בא וישב). ישוב לקו' הגר"א באו"ח (סי' תד סק"ד). הערה בדברי שו"ת נוב"י (תניינא או"ח סי' מו). תי' לקושית המהרש"א עירובין (דף מ"ז ע"ב ד"ה חרם).

סימן ג

ביאור דברי הרשב"א ברכות (לו, א ד"ה נתן). השגה על שו"ת מוהרי"מ (סי' נו). ישוב לקושית תוס' פסחים (דף ק"א ע"ב ד"ה אלא). מקור לשיטת הר"ר קלונימוס הזקן בשינוי יין. הוכחה להי"א בדברי התוס' ברכות (דף ל ע"ב ד"ה לפי).

סימן ד

ביאור דברי הגמרא פסחים (דף פ' ע"ב). ישוב להערת התוס' שם. הערה ברמב"ם (הל' קרבן פסח פ"ז ה"ו).

סימן ה

בענין אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה. ישוב לקושית חכם אחד. פי' דברי המרדכי פרק לולב הגזול (סוכה סי' תשמח). ישוב לתמיהת תוס' יבמות דף כ' ע"ב ד"ה מיתיבי. ישוב לקו' המנחת חינוך (מצוה רפה אות ח). פלפול בסברת ספר טהרת הקודש מנחות (דף ק' ע"א).

סימן ו

בענין ולד קדשים תמורה (דף י"ח ע"א). ישוב לקושית בית שמואל אחרון (יו"ד סי' יב). ביאור דברי התוס' שם (דף כ"ה ע"ב ד"ה דת"ק). ישוב לקושית ספר אחד.

סימן ז

בענין עגלה ערופה דאסור בהנאה. ביאור דברי התוס' נדה (דף נ"ה ע"א ד"ה שמא). חקירה בהלימוד כפרה כתב בה כקדשים. ישוב דברי הר"ש מסכת נגעים (פי"ד מ"ה). הערות בדין עור קדשים. תשובה מהגה"ג מ' נצי"ב מוואלאזין זצ"ל. ישוב לקושית הגרעק"א משניות מעשר שני (פ"ג מ"א). ביאור דברי הרמב"ם והרע"ב שם:

סימן ח

ישוב הסוגיא כריתות (דף י' ע"א) ובישוב פסקי הרמב"ם והראב"ד (הל' מחוסרי כפרה פ"א ה"ה):

סימן ט

בענין אם אזלינן בתר עקירה. ישוב לקושית רב אחד. והוכחה לספיקת הר"ש והרא"ש מסכת כלים (פ"א מ"ג) במעינות של בועל נדה. ישוב לקושית הגרעק"א בגליון הש"ס מסכת נדה (דף ל"ה ע"א).

סימן י

בענין עשירי וודאי ולא עשירי ספק. ישוב לקושית חכם אחד. ישוב קושית הגרעק"א בכורות (דף ט' ע"א). ישוב לקושית המהרש"א (בכורות שם). תמיה על ספר צאן קדשים. הוכחה לספיקות הרי"ט אלגזי בהבא אחר יוצא דופן נפל. ישוב לקושית הגרעק"א:

סימן יא

בענין שבמעי האם לא חל איסור על הולד. ביאור דברי התוס' חולין (דף צ' ע"א ד"ה הכא). הערה על ספר עונג יום טוב (יר"ד סי' קה). ישוב דקדוק התוס' שם. תי' על קו' המהרש"א שם (דף ע"ב ע"א ד"ה גזרה):

סימן יב

ישוב לקושית הראשונים (חולין ג, ב) בענין סמוך מיעוט לחזקה, וביאור שיטת רש"י (ביצה כה, א ד"ה לאפוקי) בבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת. וישוב לקושית הנוב"י (מהדו"ק אה"ע סי' מג). תי' על קושית תוס' יבמות (דף ל"א ע"ב ד"ה להצלה). ישוב לקושית המהרש"א גיטין (דף י"ז ע"ב עהתוס' ד"ה גזייה):

סימן יג

בענין אם יכול חכם להתיר במקום הקמת הבעל. ישוב להרמ"א יו"ד (סי' רל"ד סעיף כג). הערה בדברי הגר"א יו"ד שם (סי' נה):

סימן יד

ישוב לקושית גיסי הגאון נ"י בפ"י הגמרא גיטין (דף נ"ד ע"ב). תי' על קושית הראשונים. הערה ע"ס עמודי אור (סי' א) בדין תפילין אם בעי מעור אחד.

סימן טו

בדין שנעשה גדול למפרע הוכחה לספיקות הקרן אורה. וישוב לקושית האחרונים בדברי התוס' יבמות (דף פ' ע"א ד"ה נעשה). תמיה על פי' הנוב"י (מהדו"ת אה"ע סי' ו). קושיא בנוזר (דף כ"ט ע"ב):

סימן טז

ישוב לפסק הרמב"ם (פ"א מהל' נערה הל' יא). ישוב לקו' תוס' יבמות (נט, ב ד"ה אלא). תי' על קושית הג"ר דובערוש (כתובות לא, ב). דחיה לתי' הגרעק"א (שו"ת סי' קסד). ישוב לקו' מהרש"א מכות (דף ט"ז ע"א). תי' לקושית הריטב"א (מכות שם ד"ה אי):

סימן יז

בדין עריות מקנין וישוב לקושית תוס' סוטה (דף כ"ו ע"ב ד"ה אבל). ביאור דברי הגר"א אה"ע"ז סי' קע"ח (סעיף י"ט). הוכחה לספיקת מהר"א בן ששון (שו"ת תורת אמת סי' קצו). הערות בדברי הפמ"ג כלל אין איסור חל על איסור:

סימן יח

בענין ע"א שנאמן בסוטה. ישוב לקושית הגרעק"א (דרוש וחיידוש כתובות נא, ב ד"ה תניא כוותיה). וישוב נכון להרמב"ם (פ"ג מהל' סוטה הל' כג). הערה בספר בית הלוי (סי' מב):

סימן יט

בענין בן ט' שקונה יבמה. הוכחה לשיטת רש"י (קידושין יט, א ד"ה מדאורייתא) מירושלמי יבמות (פ"י ה"ח) ומסוטה (דף כ"ד ע"ב) ומב"ב (דף קנ"ו ע"א). השגה על שו"ת חת"ס (חור"מ סי' רא). ישוב לקושית הגרעק"א בנדה (דף מ"ה ע"ב):

האו"ת. ישוב לקושית האבני מלואים (סי קה סק"ג). ביאור הוכחת הראשונים. תי לקושית העולם:

סימן כח

בענין שליחות לעכו"ם. ישוב לדברי הרשב"צ (שו"ת תשב"ץ ח"א סי' לה) והד"מ חו"מ סי' קעו אות ב). ישוב לקושית הפנ"י (ב"מ ע"א, ב), תי לקושית האחרונים בשו"ע חו"מ (סי' רצ"ג ס"ד):

סימן כט

ישוב דברי הכנה"ג (חו"מ סי' פז הגבי אות כד) בשני דרכים נכונים:

סימן ל

בביאור דברי התוס' גיטין (דף כ"ב ע"א ד"ה עציץ) גבי עציץ וזרעים וישוב לקושית הר"ן (שם י, ב מדפי הרי"ף ד"ה וגרסי' תו). ישוב לקושית האחרונים על הש"ך (חו"מ סי' קצח סק"ז) בדין אם אמרינן שחצרו וקנינו באים כאחד:

סימן לא

בדין כופר אין משתלם אלא לאחר מיתה. וקושיא בב"ק דף מ"ב ע"ב). השגה על ספר ההפלאה (כתובות לח, ב ד"ה ומשני) בזה:

סימן לב

בענין מודה בקנס דפטור אם בעינן בפני התובע וישוב לקושית הקצה"ח (סי' פ"א סק"י). ראייה מב"ק (דף מ"א ע"ב). ישוב לדקדוק הפנ"י על לשון רש"י (שם ד"ה מודה). ישוב לקושית הש"ך יו"ד (סי' רס"ז ס"ק נב). ישוב לדברי הב"ח חו"מ (סי' שב אות ב):

סימן לג

בפרש"י ותוס' בגיטין (דף ל"ז ע"ב ד"ה בין כר). והערת אבא מארי זצ"ל. וביאור דברי הרשב"א גיטין (כא, ב ד"ה ר' יהודה). והערה בדברי הרא"ש ב"ק (דף מ"ז ע"ב פ"ה סי' ג):

סימן לד

בדין שנים מחייבין אלא ע"י שבועת

סימן כ

בדין קנס דמוציא שם רע היכי שאסורה עליה. השגה על הנוב"י (מהדו"ת אה"ע סי' כ) ביאור דברי הגמ' סנהדרין (דף ס"ז ע"א). קושיא בדברי התוס' שם (דף ח' ע"ב ד"ה והביא):

סימן כא

תשובה לחכם אחד על קושייתו. הערה בדברי שו"ת הרמ"א (סי' יב). ישוב קושית הנוב"י (מהדו"ק סי' עב). מברר ספיקת הגרעק"א (שו"ת סי' ריב) בהזום עד אחד אם חייב מאה סלעים:

סימן כב

ישוב דברי הרמב"ם (הל' סוטה פ"ב ה"ד) בענין פיתוי קטנה וישוב לקושית הנוב"י (מהדו"ת אה"ע סי' קג). וישוב דברי הרשב"א גיטין (פב, ב ד"ה ואכתי קשיא) ותי' על קושית המקנה (קידושין ס, א ד"ה עולא):

סימן כג

בענין יכולת התפיסה אם חשוב כממון ותי' על קושית השב שמעתתא (ש"ז פ"ג). חקירה בדברי האו"ת (סי' פ"ח ס"ק יא):

סימן כד

תי' לקושית הרשב"א שבועות (לא, א ד"ה מ"ד מלך) וישוב לקושית העטרת חכמים (שו"ת חו"מ סי' יא).

סימן כה

בספיקת שו"ת הגרעק"א (שו"ת סי' קצז) בשטר שנפל והלוה טוען ספק. וישוב לדברי הרשב"ם ב"ב (דף מ"ז ע"א ד"ה קבלן):

סימן כו

בדין אל תשמיטני בשביעית. טעם דברי הב"ח (סי' ס"ז אות יג). וסעד וראיה לשיטת היראים (סי' רעח קסד):

סימן כז

בדין מכירת שטרות. ישוב לקושית

להמשנה למלך (הל' מלוה פכ"א ה"א). קושיא על הסמ"ע (סי' קח ס"ק יז) במיגו דלא שכיח. וישוב לקושית המהרש"א קידושין (דף מ"ג ע"ב בתוד"ה לעולם).

סימן מב

בדין אם מודה לדברי העדים אי הוי עדות שא"א יכול להזימה. וישוב דברי הגמ' שבועות (דף ל"ג ע"א):

סימן מג

בענין אם החיוב לפרוע להאומן חל אף קודם שהחזיר החפץ:

גנת חמד

סימן א

ידובר בשיטת הר"ן דבשר בחלב צריך שיאסור זה את זה

סימן ב

ישוב לפסק הרמב"ם בדין יאוש ושינוי רשות

סימן ג

ישוב לקושית העולם בדין מחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם

סימן ד

ביאור דברי המרדכי בענין עביד איניש לאחזוקי דיבורא

סימן ה

[בדבר שיעור של חיבור ע"י נגיעה לענין טומאה]

סימן ו

הערות שונות

סימן ז

מבן המחבר הג"ר יצחק אריה שליט"א הרב דק' יעזנא

סימן ח

הערות בענייני הלכה של ספרי גנת ביתן

התובע. ותני' על קושית האחרונים כתובות (דף כ"ח ע"א). ישוב לקושית הנחל יצחק (סי' נ"א ס"ב ענף ב):

סימן לה

ישוב לקושית האחרונים בחו"מ (סי' פ"ז):

סימן לו

בספיקת חכם אחד באטר רגל אם פסול לעדות. וישוב לתמיהת תוס' זבחים (דף ט"ז ע"ב ד"ה אתיא):

סימן לז

ישוב קושית חכם אחד על הר"י קלצון בדברי התוס' יומא (דף מ"ב ע"א ד"ה שחיטה). וישוב לקושית השער המלך הל' יו"ט (פ"ג ה"ד):

סימן לח

בדין הזאת שלישי אם מותר בשבת. והשגה על ספר אחד:

סימן לט

ביאור דברי התוס' ביצה (דף ג' ע"א ד"ה גזירה) בטעם שאסור ביו"ט צידת דגים. ותני' לקושית הגרעק"א בדברי התוס' כתובות (דף ה' ע"ב ד"ה את"ל):

סימן מ

בדין מתעסק בקדשים דפסול וישוב לקושית הגרעק"א. ומקור לשיטת הרמב"ם (הל' ביאת מקדש פ"ו ה"ו) דמומין היתירים באדם ואינם בבהמה איכא לאו. וישוב לקושית חכם אחד בדברי התוס' סנהדרין (דף ע"ז ע"א ד"ה סוף חמה):

סימן מא

ביאור דברי הר"ן כתובות (מב, ב מדפי הרי"ף ד"ה אין להן חוקה) גבי ההוא בקרא וישוב לקושית האחרונים בחו"מ (סי' קכ"א ס"ט). השגה על ספר נחל יצחק (סי' לו ס"ד). ראייה

סימן טז	ליקוטים
הערה בדברי רעק"א בדרוש וחיודוש יבמות סו, ב	סימן א טצדק במצוה
סימן יז תשובת הגרצ"פ פרנק זצ"ל לרבינו	סימן ב ישוב קושית רעק"א בלחי של שלושה טפחים ופרוץ שלושה טפחים
סימן יח תשובת רבינו להגרצ"פ פרנק זצ"ל על הנ"ל	סימן ג בענין זכין לאדם בתרומה ובבדיקת חמץ
סימן יט בדיני קדשים	סימן ד המשך בענין הנ"ל תשובה להגרצ"פ פרנק זצ"ל
סימן כ אי יכול לפסול במחשבה בעלי חיים לקרבן ישוב על קושיית הנחלת יעקב בחולין לט, א	סימן ה בענין חמץ של הקדש
סימן כא ישוב קושית האחרונים בדברי ר"מ בכריתות יג, ב דאם היה שבת והוציאן חייב, וישוב הא דזקנים נטלו מהערבה שבביהמ"ק ללולביהן	סימן ו אם יש דין נאכל על השובע בפסח הבא בטומאה
סימן כב בענין עבודת כה"ג בכל השנה בבגדי כהונה	סימן ז כיסוי באפר חם ביו"ט ובדין טלטול מוקצה שהגיע לידו בהיתר
סימן כג תשובת רבינו על הנ"ל	סימן ח בענין חילוק מלאכות ביום כיפור
סימן כד בענין חרב הרי הוא כחלל	סימן ט בענין אי חל איסור יזה"כ על איסור יובל
סימן כה בענין גילוח בשני נזירים שנטמא אחד מהם	סימן י בענין אתרוג של תפוסת הבית
סימן כו בדיני תרומה	סימן יא איסור הנאה בבשר בחלב דרבנן
סימן כז בענין אין מביאין ביכורים מעבר הירדן	סימן יב בדין ביטול ברוב לאיסור הנולד בתערובות
סימן כח בלשון הכתוב שהזכיר לתמר בשם דבש	סימן יג אמאי מיקרי איקבע איסורא בב' חתיכות
סימן כט הערות קצרות בענינים שונים	סימן יד בענין נדר
	סימן טו בענין אין איסור חל על איסור בקידושין

פתח הגן

ראשית כל דיבור אתן שבח והודאה להשי"ת על מעט חלקי בתוה"ק ובפרט שעלתה ב"ה בידי להוציא לאור כמה קונטרסים מחד"ת. ואם שידעתי מך ערכי ומיעוט חילי לאורייתא, אבל שנינו [ברכות ה, ב ועוד] אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד כו'. וידוע שבעתים הללו החשש שלא לשמה בהדפסת ספרים היא חששא רחוקה באשר נתמעטו המעיינים ונתרבו החיבורים, ורחוק מאד שיזכה מחבר ספר בעמקי הלכות, למעיינים נבונים שיקראו עליו נועם¹ ומכש"כ להרויח ממנו רוחים. אולם באשר בכמה ספרים קדושים מבואר שמצוה יש בדבר לפרסם חידושי תורה אף שאינם כ"כ להלכה למעשה שקוב"ה חדי בפלפולא דאורייתא. וזכר לדבר נראה מה שמצינו בנדרים (דף ל"ח ע"א) שמרע"ה נתן לישראל פלפולה של תורה אף שמפי הגבורה לא נצטוה בזה, כדכתיב [דברים ד, יד] ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חוקים ומשפטים ועליו הכתוב אומר [משלי כב, ט] טוב עין יבורך כדחז"ל. וגם תשוקה יש בזה מגזירת חכמתו ית"ש כדי להגדיל תורה להאדיר.

וע"כ אמנם זה זמן כביר נכספה נפשי מאד להדפיס מה שחנני ה' לפלפל ולהעמיק בכמה סוגיות, ואשר כתבתי לאיזה רבנים מובהקים. אכן באשר כמה ענינים הם מימי חורפי וטל ילדותי ולפעמים אגב חורפא שבשתא, ע"כ אמרתי לכשאפנה אשנה הפרקים עם חברים שנונים. אבל בראותי שכבר באתי ב"ה בימים ועדיין לא זכיתי לישוב בדבוק חברים מקשיבים ובדעתא צלותא, וזה יותר מעשרה שנים שיצאתי פסטארגאן מקום שעסקתי הרבה בהוראות או"ה וד"מ לפה הק"ק יאשינאווקא, והשנים יחלפו ולא ישיגו טובה, אמרתי כמאמר חז"ל אל תאמר לכשאפנה כו', וקרבתי אל המלאכה בעזה"י לסדר איזה ענינים וקונטרסים מחד"ת. ובשביל כמה נסיבות היה ההעתק והסידור בלא סדרים, פעם בא בארוכה ופעם בא בקצרה, עכ"ז אקוה לה' שמי שיקרא הדברים בעיון ובשום לב טעם ימצא כמה דברים ישרים ועמוקים חריפים ונכונים.

וקראתי שם ספרי "גנת ביתן" שהוא ר"ת שמי ושם אבא מארי זללה"ה, ואני תפלה שיהיה ספרי לחן בעיני הלומדים הנבונים "יבואו ידידים אל הגן ויאכלו מפרי מגדיו" לפ"ק, ומי יתן שיכבדוני בראותם דין והשגה ללמדני ולהודיעני, הנני מוכן בעזה"י להשיבם דבר בת"ת, וממילא רווחא שמעתתא ויתקלס עילאה ית"ש. והנה

1. ע"פ סנהדרין כד, א א"ר אושעיא מאי דכתיב וכו' לאחד קראתי נועם אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימין זה לזה בהלכה.

קודם שאפתח בשמעתתא ראיתי לכתוב איזה גרגרים במילי דאגדתא ע"ד שמצינו בשבת (דף ל' ע"א) וע"ד ראשית חכמה יראת ה' [תהילים קיא, י].

א בקהלת (פרק י"א פסוק ב') "תן חלק לשבעה וגם לשמנה כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ", ופירש"י שם ורבותינו אמרו "תן חלק לשבעה" תן אחד מששת ימי בראשית חלק ליוצרך לנוח בשבת "וגם לשמנה" אלו שמנת ימי מילה למול בשמיני. דבר אחר "לשבעה וגם לשמנה" אלו קרבנות צבור של שבעת ימי הפסח ושמנת ימי החג, "כי לא תדע מה יהיה רעה" אם יחרב הבית ולא תקריבו עוד יועילו קרבנות הראשונים לבטל הגזרה יעו"ש. ויש להבין שייכות סיפא דקרא לפירוש רבותינו שמביא בפירש"י דתן חלק לשבעה קאי על מצות יום השביעי לנוח בשבת, וגם לשמנה קאי על מצות מילה למול ביום השמיני, וא"כ מה מסיים כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ.

ונראה עפ"י מש"כ בשו"ת שאגת אריה (סי' נ"ב) בהא דכתב הש"ך יו"ד (סי' רס"ב ס"ק ב') דתינוק שנימול תוך שמונה צריך להטיף ממנו דם ברית, והביא ראייה מהא דאיתא במנחות (דף ע"ב ע"א) דקאמר ואי ס"ד נקצר העומר שלא כמצוותיה כשר אמאי דוחה קצירת העומר את השבת נקצריה מערב שבת, וא"כ ה"נ גבי מילה אם נימא שמל תוך שמונה ימים יצא ואי"צ להטיף ממנו דם ברית, ולא כפסק הרמ"א יו"ד שם, ובשו"ת שאגת אריה כתב די"ל שפיר כפסק הרמ"א דמל תוך ח' יצא ואי"צ להטיף ממנו דם ברית, ומ"מ ניחא דמילה דוחה שבת ולא אמרינן שנמהליה בערב שבת כדאמרינן במנחות (דף ע"ב) גבי קצירת העומר, דשני התם דאם נקצר העומר שלא כמצוותיה כשר היינו שקיים מצות קצירת העומר, אבל במל תוך שמונה דהתורה אמרה וביום השמיני ימול ובוודאי לא קיים מצוותיה כלל, אלא כיון שנימול תוך שמונה אי"צ להטיף ממנו דם ברית משום דדמי לנכרת הגיד ואין לו מה למול, דכיון שנחתכה ערלתו קודם זמנו אף אם יטיף ממנו דם ברית לא עשה ולא כלום דכבר אין עליו חיוב מצות של יום השמיני ימול בשר ערלתו דכבר נימול קודם שהגיע זמנו של המצוה יעו"ש.

והנה במנחות (דף מ"א ע"א) איתא דמלאכא אשכחיה לרב קטינא דמכסי סדינא היינו בגד שפטור מציצית, ואמר ליה סדינא בקייטא וסרבלא בסתוא ציצית מה תהא עליה א"ל, ענשיתו אעשה א"ל בעידן ריתחא ענשינן. ופי' בתוס' [ד"ה ענשיתו] דרב קטינא אמר למלאכא ענשיתו אעשה, היינו כיון שהוא פטור מן המצוה א"כ לא מבטל שום מצות עשה כלל שאין אדם מחויב לקנות טלית המחויב בציצית אם אין לו, ומלאכא אמר לרב קטינא דאף שאין מבטל מצוה עשה דלא רמי חיובא עליו כלל ובי"ד של מטה אין מכין אותו, דלא דמי לסוכה ואינו עושה לולב ואינו נוטל דאיכא חיובא ומבטל המצות עשה, משא"כ הכא שפוטר עצמו ממצות עשה ומפקיע עצמו מחיובו, מ"מ בעידן ריתחא ענשינן עלה יעו"ש.

ולפ"ז י"ל בפירוש הפסוק לדברי רבותינו דה"פ, תן חלק לשבעה הוא מצות יום השביעי לנוח בשבת, וגם לשמונה אלו שמנת ימי המילה למול ביום השמיני, ולכאורה מאי שייכות הם אהדדי, ולפמש"כ י"ל דה"ק דאף שיש לנוח בשבת מ"מ צריך למול ביום השמיני, היינו אף בשבת דמילה דוחה שבת, ולא אמרין כיון שבאמת אם נימול תוך שמונה יצא ואי"צ להטיף ממנו דם ברית, א"כ אמאי דוחה מילה את השבת למהליה מע"ש, ויהיה פטור ממצות מילה בהגעת זמנו של המילה ביום השבת ולא יהיה עוד חיוב מצות מילה ולא יצטרך לחלל השבת, דאף לפמש"כ השאגת אריה שלא קיים מצות מילה במל תוך שמונה רק דדמי לנכרת הגיד, אבל עכ"פ כיון שלא רמי עוד עליו מצות מילה ביום השבת אם ימהליה מע"ש יוכל לתת חלק לשביעי לנוח בשבת, ע"ז מסיים סיפיה דקרא "כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ", היינו אם יהיה עידן ריתחא בעולם ח"ו ענשינן מי שפוטר עצמו מחיוב מצות עשה, וכדאמר מלאכא לרב קטינא שפטר עצמו מחיוב מצות ציצית דאף שאינו מבטל המצות עשה מ"מ כיון שמפקיע עצמו מהמצוה נענש בעידן ריתחא, א"כ ה"נ אם ימול תוך שמונה אף שלא יבטל מצות מילה מ"מ כיון שמפקיע עצמו מחיובו וכמ"ש השאגת אריה, וא"כ בעת שיהיה רעה על הארץ יהיה עליו עונש העשה, וע"כ תן חלק לשבעה וגם לשמונה דימול ביום השמיני אף בשבת לקיים מצות עשה של מילה וכדקיי"ל דמילה דוחה את השבת.

ובזה ניחא מה שדרשו חז"ל במ"ר שם [קה"ר יא, ה] ובעירובין [דף מ' ע"ב] תן חלק לשבעה הוא שבעת ימי החג יעו"ש², ויש להבין לפי זה שייכות סיפיה דקרא כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ.

ונראה ליישב עפ"י מש"כ הפוסקים בשו"ע או"ח סימן תרל"ט (סעיף ג) אכילה בסוכה בליל יו"ט ראשון חובה אפילו אכל כזית פת יוצא בו ידי חובת סוכה מכאן ואילך רשות [וכו'] רצה אינו אוכל כל ז' אלא פירות וקליות חוץ סוכה דיכול לאכול רק כזית פת דסגי ליו"ט וסוכה בעי כביצה יעו"ש. ולפי"ז לפטור עצמו ממצות סוכה בכל ימי החג, שיאכל פירות וקליות וביו"ט יאכל כזית פת דלא בעי סוכה, ע"ז בא הכתוב לפי דרשת חז"ל לזרו אותנו שיהיו מצוות חביבות עלינו ולבל לעשות טצדקאות לפטור עצמנו מחיובן של המצות, וע"ד שאמרו חז"ל [ברכות לה, ב] חסידים הראשונים היו מכניסים פירותיהם דרך פתחיהן כדי לחייב עצמן במעשר ולא דרך טרקסמון לפטור עצמן מהמעשר. ואמר תן חלק לשבעה היינו שבעת ימי החג, ור"ל דיקיים מצות סוכה בכל שבעת הימים ולא דוקא בליל ראשון של חג שהוא חובה לאכול בסוכה ואין לו טצדקי לפטור עצמו מחיובו, אלא אף בכל שבעת הימים שיש

2. במד"ר ובעירובין שם איתא שבעה אלו ז' ימי הפסח שמונה אלו שמונה ימי החג. ובמדרש הגדול במדבר כט, לה איתא ר' לוי אומר תן חלק לשבעה אלו שבעת ימי החג, וגם לשמונה זה יום שמיני עצרת.

לו לפטור עצמו מחיוב מצות אכילה בסוכה כגון באכילת פירות וקליות או כזית פת וכמ"ש, מ"מ יש לו לתת חלק לכל שבעת הימים לקיים מצות אכילה בסוכה. וע"ז מסיים כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ, משום דאפשר יהיה ח"ו בעידן ריתחא דענשינן מי שמפקיע עצמו ממצות כדאשכחן גבי מצות ציצית כרב קטינא, ואם יחייב עצמו ויקיים המצות יהיו המצוות מגינות עליו וכדאמרו חז"ל [שבת קלה, א] למדה נמשלה כנסת ישראל ליונה מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצוות מגינות עליהם.

ב בשילהי מסכת סוטה [מט, ב] תנן, בעקבא דמשיחא חוצפא יסגי כו' נערים פני זקנים ילבינו וזקנים יעמדו מפני נערים כו'. ויש לדקדק בהא דקאמר זקנים יעמדו בפני נערים דלמאי יכבדו הזקנים את הנערים לעמוד מפניהם, בשלמא נערים פני זקנים ילבינו ניחא דקאי על הא דקאמר חוצפא יסגי ויעיזו הנערים מפני הזקנים שבדור, אבל למאי יהדרו הזקנים את הנערים ויעמדו בפניהם.

ושמעתני בשם גדול אחד דקאי אהא דאמר התם והאמת נעדרת דיתרבה אגרופה של חנופה בעולם, וזקנים יחנפו פני הנערים לכבד אותם אף שאינם ראויים, ומזה יתגלגל שנערים פני זקנים ילבינו שיעיזו פניהם בהזקנים, והוא ע"ד שאמרו חז"ל [שם מא, ב] כל החונף לרשע לסוף נופל בידו.

ולו נראה בפ"י המשנה עפ"י מש"כ הנחלת יעקב [פר' חיי שרה עה"פ ואברהם זקן] בפ"י הגמ' ב"מ (דף פ"ז ע"א) עד אברהם לא הוי זקנה מאן דבעי למשתעי בהדי אברהם משתעי הדי יצחק ואתא אברהם ובעי רחמי והוי זקנה, והקשו המפרשים וכי הוי מעשה נסים קודם לאברהם הא עפ"י דרך הטבע ברוב הימים יחלק הגוף ויוכר הזקנה. ונראה דבהא דקיי"ל דזקנה הוא חשיבות כמ"ש הכתוב באיוב (י"ב י"ב) "בישישים חכמה וארך ימים תבונה" ואמרו חז"ל [קנים כה, א] זקני ת"ח כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם, תלוי עיקרי האמונה הטהורה ויסודי תורה"ק, שלפי הדעה הכוזבת של הכופרים בהשארת הנפש, הנפש שבאדם הוא כוח והכנה בגוף כמו שאר כוחות האדם, ובמות הגויה תמות הנפש, וא"כ כמו יתר הכוחות והחושים שבאדם כגון חוש הראיה וחוש השמיעה אשר ברבות הימים שיחלש הגוף יחלשו אלה החושים כן, יאמרו יחלש השכל שבא מכוחות הנפש, ושכיוזקין האדם ויחלש החומר ויתמעט כוח גופו יחלש שכלו, נמצא לפי שטותם אשר הנערים והצעירים המה חכמים ובעלי שכל יותר מהזקנים והישישים, שכל מי שגופו יותר חזק גם שכלו יותר חזק.

וזוהו דקאמר "עד אברהם" שהיו דעות כוזבות בעולם ודעת האמונות הכוזבות התפשטה בארץ - "לא הוי זקנה" היינו שלא היה שום מעלה וחשיבות למי שזקן יותר, "מאן דבעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק" - היינו מי שהיה לו ליהנות איזה עצה וחכמה לא משתעי בהדי אברהם שהיה ישיש וזקן אלא משתעי

ושואל עצה מיצחק שהיה צעיר לימים, כי לפי שטותם הצעיר יותר חכם מהזקן, אתא אברהם והשריש האמונה הטהורה כי שכל האדם שבא מכוח נפשו אינו תלוי כלל בחלק גופו, אלא שהנפש הוא חלק אלוה ממעל, ובמות הגוף תעלה הנפש המשכלת למעלה והיא תיתן דין וחשבון והיא תקבל השכר והעונש על מעשי האדם אשר בספר נכתבים. ואחרי שהנפש הוא שכל נבדל ואינו כוח והבנה בגוף האדם, תושרש לנו האמונה הטהורה שהזקנים אשר חומרם נחלש וכוחות גופם נתמעט, שכלם יותר חזק ונקי, שכל מי שכוח חומרו חזק ביותר הוא חוצץ בעד השכל לעלות מעלה, וע"כ אמרו חז"ל "זקני ת"ח כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם", והתורה צותה לנו לכבד את הזקנים שנתמעט חוזק חומר גופם.

וזה שאמר אתא אברהם והכיר את בוראו והשריש לכל באי עולם האמונה הטהורה כמ"ש הראשונים³ בביאור מאמר חז"ל [ב"ב טו, ב] "מרגלית טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו ע"ה שכל חולה שהיה רואה אותה מיד נתרפא", דהיינו בכוח פיו כיבד את ה' מגרונו לפרסם לכל באי עולם אמונתו הטהורה בהשי"ת, שכל חולה בדעות כוזבות נתרפא והכיר את בוראו.

וזהו דאמר "והוי זקנה", דהזקנה נעשה חשיבות בעולם והאמינו ששכלו של אדם בא מכוח נפשו שנאצל הוא ממעל ואין תלוי כלל בחומר, ולכן לעת יזקן האדם יתגדל ויתחזק השכל יותר ויותר ולפי שכלו יהולל איש והוי זקנה חשיבות וכבוד.

ולפי"ז ניחא שפיר דברי המשנה שם דזקנים יעמדו מפני נערים, דקאי אהא דקאמר (והשררות) [ומלכות] תהפך למינות, וא"כ לפי שטותם יחזיקו בדעות כוזבות כמו שהיה קודם לאברהם דזקנה הוי גריעותא שנחלש שכלו וכמ"ש, והיה להם לחוק שזקנים יעמדו מפני הנערים דמי שצעיר מחבירו יותר חכם ממנו, ובצעירים יותר חכמה, ועולם הפוך יהיה אצלם עד שיקוים בנו ומלאה הארץ דעה ותושרש האמונה הטהורה בלבבות כל באי עולם, ויכירו כולם שהשכל שבנפש אינו תלוי בהחומר ורק שהוא שכל נבדל קדוש ונצחי, ובישישים חכמה ואורך ימים תבונה בב"א.

ג בב"ב (דף פ"ח ע"ב) אמר ר' לוי קשה גזל הדיוט מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא. ויעוי"ש בפי' רשב"ם קשה גזל הדיוט שהקדים בו חטא למעילה דכתיב [ויקרא ה, כא] נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' כו', וגבי הקדש כתיב [שם ה, טו] כי תמעול מעל וחטאה בשגגה כו'. ונ"ל להסביר הדברים על פי מה שכתב הרמב"ם בפ"ו משמונה פרקים, שלכאורה דברי הנביאים סתרי לדברי

3. עי' בפ"י האברבנאל ריש פר' לך לך, עקידת יצחק פר' בראשית שער ד, חת"ס ב"ב טו, ב ד"ה איצטגנינות.

חכמים, שבדברי הנביאים נאמר שהמושל ברוחו ובלבו מתאוה לפעולות רעות, הוא קטן במעלה מחסיד גמור שלא יתאוה כלל לפעול רע, שמפני תשוקתו לחטאים מורה שהוא בנפש רעה כמ"ש שלמה המלך ע"ה [משלי כא, י] נפש רעה אותה רע ואמר [שם שם, טז] שמחה לצדיק עשות מפשט ומחתה לפועלי און, דפי' הקדמונים דמי שאינו צדיק וחסיד יעשה המשפט בצער כבישת היצר, וצדיק וחסיד ישמח בעשות משפט שאינו מתאוה כלל לפעולות הרעות, ובדברי חכמים מצינו סתירה לזה שאמר רבן שמעון בן גמליאל לא יאמר אי אפשי לאכול בשר בחלב אי אפשי ללבוש שעטנו אלא יאמר אפשי ואבי שבשמים גזר עלי⁴, הרי נאמר שהמתאוה לעבירות וכובש את יצרו יותר טוב ממי שלא יתאוה כלל. וחילק הרמב"ם בין מצות שמעיות למצות שכליות, דבמצוה שמעיות וחוקיות יותר טוב שמתאוה וכובש את יצרו כגון בשר בחלב או שעטנו, אבל במצות שכליות יותר טוב שאינו מתאוה כלל, דאם מתאוה לפעולות רעות במצות שכליות אף שמושל ברוחו וכובש את יצרו הוא בכלל נפש רשע אותה רע יעו"ש.

ולפי זה יש לומר דבזה חלוק גזל הדיוט מגזל גבוה, דגזל הדיוט הוא ממצות שכליות, אבל גזל גבוה הוא ממצות שמעיות וחוקיות דאיכא מעילה על ידי הוצאה ברשות לרשות בלא שום הנאה⁵), וגם הנהנה בדבר שאין פגם מעל אף בשלא פגם ואין זה אלא מן החוקים, ולפי"ז בגזל הדיוט גם קודם שבא לידי המעשה כבר הוא חטא בהרצון ובמחשבה שחושב לגזול את חברו ומורה על התכונה הרעה שבנפשו, אבל בגזל גבוה דהוי ממצות חוקיות, הרצון והמחשבה הוא יותר טוב רק המעשה של המעילה הוא עבירה וחטא. וזה שאמר ר' לוי קשה גזל הדיוט מגזל גבוה, שזה הקדים חטא למעילה היינו קודם שמעל וגזל במעשה כבר הוא חוטא על רצונו לגזול ולעשוק את רעהו, וזה - היינו גזל גבוה הקדים מעילה לחטא, ר"ל דדוקא אחר המעילה במעשה הוא החטא, אבל הרצון והמחשבה הוא יותר טוב וחשוב וכמ"ש רשב"ג אל יאמר אדם אי אפשי בבשר בחלב ובשעטנו אלא אפשי ואבי שבשמים גזר עלי וא"ש

ד) בסוכה (דף מ"ה ע"ב) אמר ר' ירמיה משום רשב"י כל העושה איסור לחג באכילה ושתייה מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן כו'. ונ"ל לבאר מאמרם עפ"י מש"כ המפרשים בביאור הפסוק צדיקים יעלו לפני ה' ישושו בשמחה⁵, דשמחה גופנית חלוקה משמחה רוחנית, דשמחה גופנית השמחה רק בשעת החדוה אבל אחר החדוה הוא מלא עצב וחרטה, אבל השמחה בשמחה רוחנית שמחה של מצוה גם אחר החדוה יש לו עונג מה שהיה שמח בשמחה של

4. בתו"כ פר' קדושים פרק יא פי' כב הובא מאמר זה בנוסח אחר בשם ר' אלעזר בן עזריה. 5. כנראה כוונתו לפסוק וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלהים וישושו בשמחה (תהילים סח, ד).

מצודה. וזה שאמר הכתוב צדיקים יעלוזו לפני ה', ר"ל לשם שמים בשמחה של מצודה, ישישו בשמחה היינו שגם אחר החרדה ישיש מה שהיה שמח לפני ה'.⁶

בזה ביארתי הפסוקים (שמואל ב' ו' כ' - כ"ב) ותצא מיכל בת שאול לקראת דוד ותאמר מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הריקים, ויאמר דוד אל מיכל בת שאול לפני ה' אשר בחר בי וגו' ושחקתי לפני ה' ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה. וטרחו המפרשים להבין הויכוח של דוד ומיכל בת שאול וטעם תשובת דוד למיכל, גם היא דקאמרה מיכל לדוד מה נכבד היום מלך ישראל והיא יש לה לומר מה נקלה היום. וכתבו המפרשים דדיברה בזה לשון נקיה.⁷

ול"נ דאפשר לאמר עפ"י דברי תוס' זבחים (דף ט"ז ע"א) ד"ה מיושב, שכתבו הא דמבואר שם דת"ח מעיד מיושב והא קשה דמבואר בסנהדרין (דף י"ט ע"א) שאמרו לינאי המלך עמוד על רגליך והא קיי"ל דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ות"ח מוחל על כבודו, וא"כ כבודו של מלך עדיף מת"ח, ואמאי לענין להעיד מעומד כבוד ת"ח יותר עדיף מכבוד מלך, ותירצו די"ל דטעמא שת"ח מוחל על כבודו משום דתורה דיליה היא, וכבוד מלך הוא של כל ישראל משו"ה אינו יכול למחול, ולגבי המצוה להעיד מעומד אין לחלוק לו כבוד משום דהא שמוחל על כבודו בשביל המצוה לא ירד אימתו מעל הציבור יעו"ש.

ול"נ להסביר הדבר ביתר טעם עפ"י מש"כ תוס' גיטין (דף ל"ו ע"א) ד"ה אבל, בהא דאיתא שם דנדר על דעת רבים אין לו הפרה הני מילי לדבר רשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה, וכתבו בשם ר"ת משום דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצוה יעו"ש. ואם כן י"ל בפשוט דכבוד ת"ח עדיף מכבוד מלך, והא דת"ח יכול למחול על כבודו משום דכבוד תורה דידיה היא וכבוד מלך הוא של כל ישראל, וא"כ ה"מ לדבר רשות י"ל שפיר דחלק כבוד של ישראל אין בידו למחול, אבל לדבר מצוה דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצוה משו"ה יכול למחול וצריך להעיד מעומד וא"ש.

ונראה דהא דמלך אינו מוחל על כבודו משום דכבודו לאו דידיה אלא של הציבור, אינו אלא אם המלך אינו נכבד בעצמו רק נכבד מכבוד מלכות שהכבוד של הציבור הוא, אבל אם המלך נכבד בעצמו שהוא הנכבד מכל ישראל ומשום כבודו נתנו עליו כתר המלוכה, א"כ הכבוד דידיה הוא ויכול שפיר למחול על כבודו כמו שיכול ת"ח למחול על כבודו.

6. כן ביאר גם בעל גידולי תרומה בספרו בינה לעיתים דרוש יז ד"ה וכבר יש לי. 7. הרד"ק והמצודת דוד פירשו שהוא לשון לעג.

וזה היה הויכוח של מיכל בת שאול עם דוד, דמיכל נשקפה בעד החלון וראתה שדוד מפזז ומכרכר בכל עוז ושמח בשמחה יתרה שלא מן הנימוס וכבוד מלכים, אמרה, מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כאחד הריקים, ר"ל שחושב עצמו כנכבד מכל ישראל וכבוד מלכותו הוא כבוד דידיה, דלולא זאת איך יכול למחול כבוד העם והא מלך אינו יכול למחול על כבודו משום דהכבוד דלאו דידיה הוא אלא של הציבור וכמש"כ, ודוד השיבה דחלילה לו לחשוב עצמו הנכבד מכל ישראל וכבוד מלכותו הוא כבוד דידיה, אלא כבודו הוא של הציבור וה' בחר בו להיות נגיד על ישראל, ור"ל דאינו ראוי למלוכה מצד כבוד עצמו אלא שבחר בו ה' להיות נגיד על ישראל וכבוד מלכותו הוא כבודו של ישראל, ומה שמפזז ומכרכר אינו חלילה בשביל גאותו יען שחושב עצמו לגדול שבישראל, רק ושחקתי לפני ה' ר"ל בשמחה של מצוה וצדיקים יעלזו לפני ה' ישישו בשמחה, ובשמחה של מצוה יכול מלך למחול על כבודו דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצוה וכמש"כ תוס' גיטין שם, ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ולא יחשב לי לגאון ולרוח יתרה, ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה, דמתכבד הוא בכבוד הציבור ואינו חושב עצמו לנכבד מכל ישראל רק משום שהוא שמחה של מצוה ובדבר שמצוה יכול למחול על כבודו וכמש"כ. אח"כ מצאתי בקצרה בספר כתב סופר פ"ח⁸.

והנה בחג שצריך אדם לשמוח כמש"כ [דברים טז, יד] ושמחת בחגך, איתא בשו"ע או"ח (סי' תקכ"ט ס"ב) דחייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד ואוכל ושותה ושמח בשמחה שיש בה עבודת הבורא ולא ימשוך בשחוק וקלות ראש כו' יעו"ש, וכן איתא בספרים דעיקר השמחה צריך להיות בשמחה של מצוה לזכור חסדי ה' ולא בשמחה גופנית בלבד. והבחינה לזה אם עברו עליו ימי החג בשמחה של מצוה או ח"ו בשמחה וקלות ראש היא כן, אם אחר החג יש לו שמחה ממה ששמח בימי החג, או נוכח לדעת כי השמחה היתה רוחנית ושמחה של מצוה, כמ"ש צדיקים יעלזו לפני ה' ישישו בשמחה, משא"כ אם אחרי החג לא ימצא שמחה בלבבו ואדרבא עוד יתעצב ויתחרט ח"ו על השמחה ששמח ביו"ט, אות הוא כי השמחה היתה רק גופנית וכמש"כ. וזה שאמר רשב"י כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה ושמח אחר החג מימי השמחה שעברו עליו, והוא משום שהיו ימי שמחה של מצוה, הרי דומה מה שאכל ושתה בימי החג כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, דמה שאכל ושתה ושמח בשביל כבוד שמים נחשב לו הכל למצוה, וכמו בקרבנות שהיו הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים והשמחה והאכילה נחשבו למצוה ולכפרה, כן נחשב לו האכילה והשמחה של יום טוב למצוה ולכפרה כיון שהיה לשם שמים. וז"ל.

8. על התורה פרי' אחרי מות ד"ה ואגב אמרתי, ושו"ת או"ח סי' לו ד"ה ומדי דברי.

ה) במדרש רבה קהלת [פר' יא פי' א] שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו, אם בקשת לעשות צדקה עשה עם עמלי תורה כי ברוב הימים תמצאנו. והקשו המפרשים⁹ הא גם באדם אחר הגון נמי הוי מצוה לעשות צדקה. ועוד הקשה בספר מאמר אסתר¹⁰ דרוש י"ב [סוף מאמר ז ומאמר ט] דנהי דריש דקרא שלח לחמך על פני המים נאות להענין שהתורה נמשלה כמים, אבל סיפא דקרא כי ברוב הימים תמצאנו אין לו ענין כלל.

ול"נ לנכון ליישב עפ"י דאיתא במסכת סוטה (דף כ"א ע"א) דיש חילוק בין מצוה לתורה, דבמצוה דווקא בעידנא דעסיק בה אגוני מגני אצולי מצלי, אבל תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגני אצולי מצלי יעו"ש, ולפי"ז י"ל דיש חילוק גדול בין העושה צדקה עם עמלי תורה ובין העושה צדקה עם אדם אחר הגון, דהעושה צדקה עם אדם אחר הגון אינו מקיים אלא מצות צדקה לחוד, אבל אם עושה צדקה עם לומדי תורה הרי הוא כמו שלומד בעצמו, וכמש"כ כמה ספרים קד' שיש לו זכות תורה אגוני מגני עליה אף בעידנא דלא עסיק בה.

ולפי"ז א"ש המד"ר דקהלת שם דדרשו שפיר מקרא שלח לחמך על פני המים אם בקשת לעשות צדקה שיהיה הזכות ברוב הימים אף בעידנא דלא עסיק בה, עשה עם עמלי תורה דאין מים אלא תורה, ואף ברבות הימים תמצאנו היינו זכות התורה תגין ותציל עליו אף בעידנא דלא יהא עסיק בה וכמש"כ, משא"כ אם יעשה צדקה עם אדם אחר הגון יהיה לו רק זכות מצוה דאינו מגין אלא בעידנא דעסיק ביה ולא ברוב הימים. וא"ש.

ו) בסדר וידוי של אשמנו כו', הנוסח לומר אח"כ סרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו. ונ"ל בטעם הדבר עפ"י מש"כ הרא"ש נדרים (דף כ"א ע"ב ד"ה) ורב הונא סבר) אהא דאמרינן פותחין בחרטה דבעינן שיתחרט מעיקרו שאינו רוצה שיהיה נדר מעולם, אבל אם אומר שעתה הוא מתחרט. אבל עד השתא היה ניחא ליה מה שגדר לאו חרטה הוא יעו"ש. והנה ביוה"כ המנהג לאמר כל נדרי כו' ואח"כ אומרים הפסוק ונסלח כו', י"ל הטעם דהוא סנוגריא לישראל דמתחרטים ומתודים על עבירות שבידם דמהני חרטה ווידוי כשם שמהני חרטה בנדרים ככתוב בתורה. ולפי"ז כשם שלא מהני חרטה רק היכי שרוצה שלא יהיה נדר מעולם, אבל אם עד השתא ניחא ליה מה שנדר, ורק השתא הוא מתחרט לא מהני וכמש"כ הרא"ש בנדרים שם, כך ה"ה בחרטה ווידוי צריך שלא יהיה ניחא ליה בהחטא כל עיקר. אבל אם היה ניחא ליה רק עכשיו הוא מתחרט לא מהני, ע"כ תקנו לומר אחר הוידוי סרנו ממצותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו, היינו ר"ל שעכשיו ראינו

9. עי' יפה ענף על המדרש שם. 10. לר' בנימין מבוסקוביץ, בנו של בעל המחצית השקל.

כי משפטיך ומצותיך טובים והחטא אינו שוה לנו כל עיקר, ולא ניחא לנו כלל מה שחטאנו וכה"ג מהני שפיר חרטה, ובדרשותי הארכתני בזה ואכ"מ.

והנה אמרתי לקבוע זכרון בספר לנפשות הורי היקרים. אבא מורי הרב המובהק בתורה ומע"ש מ' **נתן נטע ליב** זצ"ל, ואמי מורתי הצנועה מ' **פרומא לאה** ז"ל מנוחתם כבוד בירושלים עיה"ק תובב"א, זכותם יגן עליי ועל כל יוצאי חלצי אמן סלה.

כן אקבע לזכרון את נפש חותני הגאון הג' המפורסם כש"ת מ' **חיים אברהם שפירא** זצ"ל הגאבד"ק סמרגאן. תנצב"ה. וזכותו יגן עלי ועל בתו נ"ב הרבנית היקרה תחי', ועל זרענו היקרים שליט"א, שיתרומם קרנינו בכבוד. ולהושע בכל עניננו אמן סלה.

ואסיום ברכת לאנשי עדתי קהילת **יאשינאווקא** להמטיבים אתי והמחזיקים בידי, ובפרט להני שתמכו בידי בעין יפה להוצאת ספרי לאור, יהי משכורתם שלמה מבעל הגמולות ויתברכו בכל טוב.

ואבקש מהמעין לשום עין בתקונים והשמטות, ובפרט במקום שנרשם רושם כזה (*) כי למורת רוחי נמצא בכמה מקומות טעותים וקיצורים והשמטות אשר נעשו על ידי סבות שונות, ואפשר ימצא שם הדבר מתוקן וירגיע לבבו בזה¹¹.

המחבר

(* והנה בענין מעילה ראיתי בספר נחלת דוד [ב"ק כ. ב] מהגרד"ט ממינסק זצ"ל שכתב לתרץ תמיהת תוס' בהא דתנן [מעילה יט. ב] נטל אבן או קורה של הקדש ובנאה לתוך ביתו לא מעל עד שידור תחתיו שוה פרוטה ואמר שמואל והוא שהניחה עפ"י ארובה ופירש"י [עי' ד"ה והוא שהניחה] דכשחיברו בבנין שעשה שינוי מעל. והקשו בתוס' [ד"ה והוא] הא הוי שינוי החוזר לברייתו. ותירץ בספר הנ"ל דמעילה שאני אף שלא הוי שינוי גמור לענין קנין מ"מ כיון שנהנה בזה שקבעה בבנין הוי כנהנה ופגם כל שהוא דמעל יעו"ש באורך.

ובמחכת"ה אין מקום לדברים הללו למי שמעיין קצת בדינים אלו, דמבואר בגמרא מעילה [דף י"ח ע"א] ובתוס' שם [ד"ה ואומר וימעלו] ובמל"מ (פ"א) [פ"י] מהלכות מעילה [ה"ד] דתרי גווני מעילה יש, חדא כשנהנה הנאת הגוף כגון הא דתנן [שם יט, א] שתה בכוס של זהב דכיון שדרך תשמישו בלא פגם נהנה אף שלא פגם מעל, ובדבר שדרך תשמישו ע"י פגם כגון בקע בקורדום של הקדש לא מעל עד שיפגום, ובהנך מעל אף שלא נתכוון להוציא מרשות הקדש. ועוד גוונא מעילה ילפינן מקרא כשמתכוין להוציא מרשות לרשות ועשה מעשה שמהדיוט להדיוט חשוב זכיה וקנין מעל כדאיתא בהדיא בתוס' שם.

ולפי"ז מעילה דהנאת הגוף לא שייך באבן או קורה של הקדש עד שידור תחתיו שוה פרוטה, אבל כשחיברו בבנין ולא דר בה וליכא הנאת הגוף לא מעל עד שיעשה שינוי החשוב קנין מהדיוט להדיוט והיה מעילה מגוונא דהוצאה מרשות לרשות, אבל כשעשה

11. במהדורתנו הוכנסו התיקונים לתוך הסימנים.

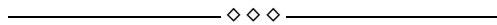
שינוי החוזר לברייתו דלא חשוב קנין מהדיוט להדיוט ולא דר בה בשוה פרוטה מה מעילה יש, ושפיר הקשו בתוס' ב"ק שם.

ובספר חדש אחד¹² ראיתי שכתב לתרץ תמיהת תוס' ב"ק הנ"ל וז"ל, דהא מיירי שהגזבר נטל האבן או קורה של הקדש דבנטילה גרידה לא הוי גולן, דסוף סוף הוא תחת ידו וכשבנאה לתוך ביתו וחיברה בבנין נעשה עליה גולן ומעל אף כשלא עשה שינוי קונה או למ"ד דשינוי אינו קונה. וזה אינו דגזבר לא מעל בלי הנאת הגוף אלא כשמוציא מרשות הקדש, וזה אינו אלא כשנתנו לחבירו דנתכוין להוציא לרשות אחרת או כשעשה שינוי הקונה מהדיוט להדיוט למ"ד שינוי קונה, אבל לא תליא מידי מה ששלח יד באבן או בהקורה ובנאו לתוך ביתו בשינוי החוזר לברייתו ולא דר תחתיו שוה פרוטה ולא מעל כה"ג, ושפיר הקשו בתוס' שם, וזה ברור. ועי' חגיגה (דף י"א ע"א) בתוד"ה בגזבר¹³ דהכא לא שייך שימעול בשביל שליחות יד דכל היכי דאיתא בי גזא דמלכא קאי יעו"ש. הרי מבואר בהדיא דמשום שליחות יד מה שחיברו בבנין לא מעל והעינן דוקא שיהיה שינוי גמור החשוב קנין מהדיוט להדיוט וכמש"כ.

ומה"ט ליתא מה שכתב באותו ספר¹⁴ בישוב קושית האחרונים בפסחים (דף כ"ט ע"א) דאמרינן דלר' נחוניא בן הקנה דעושה יוה"כ כשבת דפטור מתשלומין, האוכל חמץ של הקדש לא מעל, והא י"ל בשעה שהגביה והוציא מרשות הקדש להדיוט מעל וזכר ליכא אלא בשעת אכילה. ותי' דלרבנן דחמץ בפסח אסור בהנאה א"כ אף שהוציא מרשות הקדש שוה פרוטה אבל לא הכניס שוה פרוטה דלהדיוט אסור החמץ בהנאה וחמש פרוטות תנן [בי"מ נה, ב] הנהנה מן ההקדש שוה פרוטה משו"ה איכא מעילה באוכל חמץ דהקדש דוקא בשעת אכילה דנהנה גרונו אף מאיסור הנאה.

וזה אינו נכון כלל, דהא דתנן חמש פרוטות הן אינו אלא במעילה דהנאה ע"י פגם או שלא ע"י פגם בעינן שיהנה ויפגום בשוה פרוטה, אבל במעילה דהוצאה מרשות לרשות לא בעינן כלל שיכניס לרשות דבר שראוי ליהנות בשוה פרוטה דילפינן מקראי דבזה שהוציא מרשות הקדש ועשה קנין וזכיה החשוב בהדיוט להדיוט מעל, והא כתבו הראשונים¹⁵ להוכיח מע"ז (דף מ"ב ע"א) דיש זכיה וקנין אף באיסורי הנאה, וא"כ הא הוציא שוה פרוטה מרשות הקדש והכניס לרשות הדיוט דיש זכיה באיסורי הנאה וכה"ג שפיר מעל, וזה ברור.

ובגוף קושית האחרונים ראיתי בצל"ח פסחים שם [ד"ה ועפ"י דברי התוספות] שכתב ליישב בדרך רחוק דמיירי שתחב לו חבירו החמץ לתוך פיו ולא לעסו יעו"ש. ול"נ דהא י"ל דמיירי שקסבר שהחמץ שלו, ובתוס' קידושין (דף נ"ה ע"א [ד"ה אין נועל] ובמל"מ הל' מעילה (פ"א) [פ"ו ה"ד] כתבו דמעילה דהוצאה מרשות לרשות ליכא אלא היכא שקסבר שוה הוא החפץ של אחרים ויתכוין לגזול, אבל היכא שקסבר שהוא שלו ליכא מעילה דהוצאה מרשות לרשות אלא מעילה דהנאה גרידא יעו"ש, וא"כ ניחא דלא מעל בשעה שהגביה את החמץ אלא בשעה שנהנה ואכלו, ואם כן לר' נחוניא בן הקנה דכרת פוטר מתשלומין לא מעל, אולם יש לקיים קושית האחרונים ולהאריך ואכ"מ.

12. עי' מנחת ברוך סי' כח ענף א ד"ה ומה"ט ניחא טובא. 13. נוסף מלוח ההשמטות. 14. מנחת ברוך שם ד"ה ומעתה גבי חמץ. 15. ריב"ש סי' תא, הו"ד בקצה"ח סי' תו סק"ב.

סימן א

יבואר הא דכתבו תוס' וכמה ראשונים דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן

השמשות משום ספיקא דיום שעבר, ומהאי טעמא גבי שבת ויו"ט דאמר רב [גי' ז, א] נולדה בזה אסורה בזה, מפרש טעמא משום הכנה ולא בעי למימר מיגו דאיתקצאי ואסור משום מוקצה, ובעירובין (דף ל"ו ע"א) גבי לגין של טבול יום שמלאוהו מן החבית של מעשר טבל ואמר הרי זה תרומת מעשר לכשתחשך דבריו קימים, ואם אמר עירבו לי בזה לא אמר כלום משום דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום, ולא אמרינן לאו ראויה היא בשבת מיגו דאיתקצאי בין השמשות משום יום שעבר, וכל הני לא דמי לסוכה דאמרינן משום דאי מתרמי ליה סעודתא בין השמשות אע"ג דלא מחויב למיכל בה אלא משום ספיקת יום שעבר, דשאני סוכה דממה נפשך חייב למיכל בה מחמת מה שיהיה יעו"ש¹.

והקשו האחרונים² הא דברי התוס' סתרי לדבריהם בביצה (דף ו' ע"א) דקאמר רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין אפרוח שנולד ביו"ט לעגל שנולד מן הטרפה דאינו מוכן אגב אמו, שתיק רב. והקשו בתוס' שם ד"ה וכי מה, הא עגל שנולד מן הטרפה ביו"ט מוכן העגל בשחיטה, דקיי"ל בן פקועה נותר

גרסינן בסוכה (דף מ"ו ע"ב) אמר ר' יוחנן אתרוג בשביעי אסור בשמיני מותר סוכה אפילו בשמיני אסורה, וריש לקיש אמר אתרוג אפילו בשביעי נמי מותר [וכו'], אמר ליה רב פפא לאבבי לר' יוחנן מאי שנא סוכה מאי שנא אתרוג, אמר ליה סוכה דחזיא לבין השמשות דאי איתרמי ליה סעודתא בעי מיתב בגוה ומיכל בגוה איתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא אתרוג דלא חזיא לבין השמשות לא איתקצאי לכולי יומא דשמיני.

ובתוס' שם ד"ה דאי כתבו, אע"ג דאתרוג נמי מוקצה בין השמשות מטעם ספק יום לא קשיא מידי כדפרישית פ"ק (דף י' ע"ב) גבי עיטרה בקרמים. ובתוס' שם (דף י' ד"ה ע"ד) כתבו וז"ל, ואע"ג דאתרוג ממה נפשך מוקצה בבין השמשות דשמא יום הוא והוי שביעי של חג, לא שייך כי האי גוונא לאוסרו בשמיני במיגו דאיתקצאי לבין השמשות מאחר שלא נאסרה אלא מחמת יום שעבר, וכן משמע שם גבי הפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימים דאמרינן התם דכל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה למחר ולא אסרינן למחר אע"ג דאיתקצאי בין

1. וכ"כ התוס' בביצה ד, א ד"ה נימא דלא אמרינן מיגו דאיתקצאי מחמת יום שעבר.
2. עי' שער המלך פ"א מהל' יו"ט הכ"ד ד"ה תו ק"ל, ראש יוסף, נחלת יעקב, חי' ר' עקיבא איגר וחת"ס ביצה ו, א.

דאע"ג דלא מחוייב למיכל בה, אלא משום ספיקת יום העבר, דשאני סוכה דמ"מ מחוייב למיכל בה מחמת מה שיהיה יעו"ש, אינו מוכן, דגם בביצה ובלגין של טבל י"ל דמ"מ אסור הוא, אלא דמשום שאינו רק מחמת ספיקת יום העבר לא הוי מוקצה, וא"כ סוכה נמי הכי דלא מחוייב למיכל בה בבין השמשות אלא משום ספיקת יום העבר, וכבר הקשה הכי בספר נחלת יעקב מהגאון דליסא זצ"ל בסוכה שם נ, נ נמוס' שסן יעו"ש.

ע"כ נראה לי דעיקר טעם סברתם דלא אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר, משום דמה שאמרינן בעלמא מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, אינו אלא משום דסעודת שבת וי"ט בעינן שיהיה מוכן בתחילת היום, והיכי שלא הוי מוכן בתחילת יום שבת וי"ט, לא הוי מוכן לכל היום, וזה דווקא היכי שבאמת בתחילת היום אסור ולא היה מותר ומוכן בבין השמשות, אמרינן שלא הוי מוכן לכל היום, כגון נר שהדליקו בשבת ונכבה וכדומה, דבאמת בתחילת היום היה מוקצה מחמת איסור, אמרינן מיגו דאיתקצאי בבין השמשות איתקצאי לכל היום, אבל בביצה ולגין שתחילת היום באמת הוא בהיתר גמור, אלא שאנן אי אפשר לכוון תחילת היום, מש"ה אסרינן גם תחילת היום מספק הוא יום העבר, ואינו אלא משום דאנן טועין בתחילת היום ולא ידעינן אימתי מתחיל היום, מש"ה אסרינן כל זמן של בין השמשות, אבל באמת למי שיודע

בארבעה סימנים בשחיטת אמו או בדידיה, וא"כ יכול להושיט ידו במעי הבהמה וישחטנו ויהיה מוכן כה"ג, ותירצו ועוד י"ל דהכא מיירי שלא כלו לו חדשיו עד היום וא"כ לא הוי מוכן הואיל ובין השמשות לא הוי חזי יעו"ש. והא לפי מש"כ תוס' בסוכה שם דמוקצה שאינו מחמת ספק יום שעבר לא אמרינן, א"כ בעגל שלא כלו לו חדשיו עד תחילת יו"ט, ואף שבבין השמשות לא הוי חזי העגל למישחט ע"י שיושיט ידו במעי הבהמה וישחטנה משום דהוי ספק נפל, אבל זה אינו אלא משום דילמא עדיין הוא יום ולא כלו לו חדשיו עדיין, ואיתקצאותו אינו רק משום מחמת דבבין השמשות הוי ספק יום שעבר, וכה"ג לא אמרינן כלל מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, וא"כ הוי העגל שפיר מוכן כי האי גוונא שיכול להושיט ידו במעי הבהמה וישחטנה, ואמאי קאמרי בתוס' ביצה שם דלא הוי מוכן העגל משום דכיון שלא כלו לו חדשיו עד היום לא הוי חזי לבין השמשות יעו"ש, דהא זה סותר לדבריהם בסוכה שם.

ונראה ליישב עפ"י מה שנראה לי לבאר טעם סברת תוס' שחידשו האי כללא דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן, ולכאורה כיון שסוף סוף מוקצה לבין השמשות יהיה מחמת איזה טעם שיהיה, י"ל מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא.

גם מה שכתבו תוס' סוכה שם וכל הני לא דמי לסוכה דאסרינן משום דאי איתרמי ליה סעודתא בין השמשות

משום שכל שבעה איכא מצות סוכה, וא"כ שזמן המצוה נמשך אחר זמן בין השמשות של שמיני, שמדאורייתא מחויב למיכל בסוכה בבין השמשות של שמיני, פשטה קדושת המצוה על סוכה גם בבין השמשות של שמיני. וליכא למימר דהוי בין השמשות רק מוקצה מחמת ספק יום שעבר, דשפיר י"ל כמ"ש תוס' דיהיה מחמת איזה טעם שיהיה, מ"מ כאן שעכ"פ מחוייב למיתב בה ומצות סוכה לא עבר עד אחר זמן של בין השמשות שפיר חל שם שמים על הסוכה גם בבין השמשות של שמיני, דאף שאינו מחוייב למיתב בה רק מחמת ספק יום העבר אבל עכ"פ מצות סוכה איכא, ואיכא קדושת המצוה שאסור להסתפק בו מטעם גזרת הכתוב דחג לה' שחל שם שמים על הסוכה ואמרינן שפיר מיגו דאיתקצאי לתחילת היום דפשטה קדושת מצות סוכה משום ספק יום העבר על תחילת היום נאסר לכל היום.

וראייתי בבשמים ראש שם שהקשה נמי על דברי התוס' שכתבו לחלק דסוכה לא דמי לביצה ולגין דכיון דמ"מ בעי למיתב בה, דהא סוף סוף הוא מוקצה מחמת יום שעבר, דמאי דבעי למיתב בגוה אינו אלא משום דחשבינן דשביעי הוא איך יאסור את השמיני יעו"ש. ולפמש"כ ניחא, דבמוקצה מחמת מצוה דמשום דקדושת המצוה אסור להסתפק בה כל שבעה, שפיר י"ל דנמשך הקדושה גם בתחילת יום שמיני

לכוון התחלת היום אין איסור כל עיקר, א"כ לא שייך לומר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות שהוא תחילת היום, והא באמת קמי שמיא גלייא שבתחילת היום הוא היתר גמור.

וכן מצאתי שכתב שו"ת בשמים ראש סי' רכ"ט דהטעם דלא אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר, דמיגו דאיתקצאי לבין השמשות הענין שנאסר בתחילת היום, והכא האיסור רק משום ספק יום העבר, וכשאתה לוקח את בין השמשות לתחילת יום הבא הא איגלאי דלא נאסר מעולם יעו"ש³.

ולפ"ז י"ל דיש לחלק טובא הא דביצה ולגין לסוכה, דמוקצה מחמת מצוה לא דמי למוקצה מחמת איסור, דמוקצה מחמת איסור האיסור משום הכנה דסעודת שבת ויו"ט בעינן שיהיה מוכן מתחילת היום וכמ"ש רש"י בביצה (דף כ"ז ע"ג) ד"ה ואי, דמוהכיננו את אשר יביאו ילפינן לסעודת שבת ויו"ט דבעי הכנה יעו"ש, מש"ה בביצה ולגין דבאמת תחילת היום הוא היתר, א"כ איכא שפיר הכנה דאורייתא, ואף דלדידן אסור משום ספיקא בבין השמשות אינו אלא משום טעות שאין לנו לכוון תחילת היום וכמש"כ הבשמים ראש סי' רכ"ט, אבל מוקצה מחמת מצוה דהאיסור הוא משום קדושת המצוה וכדאמרינן בביצה (דף ל' ע"ג) דכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, ומש"ה סוכה בשמיני אסורה

3. וכ"כ בקובץ שיעורים סוכה אות ו.

שיהיה מוכן ומותר בתחילת היום ומוקצה מחמת יום שעבר תחילת היום הוא היתר כמו שכתב הבשמים ראש סי' רכ"ט, משא"כ בסוכה דהוי מוקצה מחמת מצות סוכה דאינו אלא גזה"כ דחג לה' שחל שם שמים על עצי סוכה כל שבעה וכמש"כ.

ועפ"ז ניחא לי ליישב קושית ספר מחנה לוי בסוכה (דף מ"ו ע"ג ד"ה אמר ליה) שהקשה על הר"ן שכתב בהא דקאמר התם אביי סוכה דחזיא לבין השמשות דאי מיתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בגוה כו' אתרוג דלא חזיא לבין השמשות כו', וכתב הר"ן נכ, א מדפי ה"י ד"ה אמר ר' יוחנן הטעם דאתרוג לא חזי לבין השמשות משום דלולב ניטל במדינה רק יום ראשון בלבד מן התורה ושאר הימים הוא מדרבנן, א"כ הוי בבין השמשות של שמיני ספיקא מדרבנן ואם לא נטל לולב כל היום לא בעי ליטול עוד בבין השמשות דספק דרבנן להקל, אבל בסוכה כל שבעה הוא מן התורה ומש"ה אי מתרמי ליה סעודתא בין השמשות בעי למיתב בה משום דספיקא דאורייתא לחומרא יעו"ש. והקשה במחנה לוי דא"כ הא דפליגי התם רב ורב אסי בהפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימים, דרב אמר למצוה איתקצאי וכל אחד ואחד יוצא בה ואוכלה לאלתר, ורב אסי אמר לכולי יומא איתקצאי וכל אחד ואחד יוצא בה ואוכלה למחר, והא ביו"ט ראשון של חג מחוייב בנטילת לולב מן התורה וא"כ

דכיון שאיכא עכ"פ מצוה למיתב בגוה א"כ איתקצאי בתחילת היום למצותיה איתקצאי שפיר לכולי יומא, ומש"ה סוכה בשמיני אסורה, ומיושב דברי התוס' סוכה שם.

והנה בר"ן ביצה (דף ד' ע"ג נג, א מדפי ה"י ד"ה ומינין) גבי נולדה בזה מותרת בזה, הקשה אמאי תאכל בשני הא כיון שאסורה בראשון איתקצאי לבין השמשות של סוף אותו היום ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכל היום, ותירץ דלא אמרינן מיגו אלא היכי שהאיסור מחמת יום שעבר כי הכא לא, וראיה לדבר מעירובין (דף ל"ו ע"א) גבי לגין טבול יום כו' וא"ת והא אמרינן דסוכה אסורה עד מוצאי יו"ט האחרון של חג משום טעמא דמיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי נמי לשמיני, והא התם מחמת יום שעבר הוא, איכא למימר דמוקצה למצוותו חמיר טפי יעו"ש⁴. ולא כתב הר"ן כדברי התוס' סוכה (דף י' ע"ב) שם דסוכה שאני שמ"מ בעי למיתב בה בבין השמשות יהיה מחמת איזה טעם שיהיה. ומי"מ י"ל שפיר דכוונת הר"ן הוא כמש"כ בטעם דברי התוס', דמוקצה מחמת מצוה כיון שמ"מ בעי למיתב בה בין השמשות, א"כ פשטה קדושת המצוה של הסוכה גם בבין השמשות של שמיני ואיתקצאי לכל היום, ומש"ה סוכה בשמיני אסורה, וביצה ולגין שאני דהוי מוקצה מחמת איסור שאינו אלא משום הכנה דבעינן

4. וכ"ה בתוס' ביצה ד, א ד"ה נימא הנ"ל.

יום וספק שמא הוא ליל שבעה של חג משום ספיקא דיומא, אלא דיום ראשון לא חשוב לספיקא שמא הוא חול ולא דמי ליו"ט שני דבשו"ע או"ח סי' תצ"ז.

ולפמ"ש דעיקר סברת תוס' והר"ן שחילקו בהא דסוכה דאסורה בשמיני משום מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, אף דלא בעי למיתב בה בבין השמשות אלא משום ספק יום העבר, ובביצה ולגין לא אמרינן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות משום דאינו אלא מחמת יום שעבר, כמש"כ הבשמים ראש סי' רכ"ט, דמיגו דאיתקצאי לבין השמשות הענין כיון שתחילת היום נאסר אסור לכל היום, וסוכה שאני דהוי מוקצה מחמת קדושת המצוה דחל שם שמים על עצי סוכה, וכיון דאי מתרמי ליה סעודתא בבין השמשות של שמיני בעי למיתב בה, א"כ נמשך קדושת מצות סוכה אף בתחילת יום שמיני, דאף שהא דבעי למיתב בה בבין השמשות אינו אלא משום ספק יום העבר, מ"מ כיון שעכ"פ מחויב למיתב בה יהיה מחמת מה שיהיה, מ"מ חל שם שמים ואיתקצאתו למצות סוכה על כל זמן של בין השמשות של שמיני, ושפיר י"ל מיגו דאיתקצאי בבין השמשות בתחילת היום נאסר לכל היום.

בבין השמשות של שני מחוייב ליטול הלולב משום דהוי ספיקא דאורייתא לחומרא, וא"כ כשם שאסורה בשמיני משום דאי מתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בה ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא דשמיני, ה"ה י"ל דביו"ט שני אסור האתרוג של יו"ט ראשון משום דאי לא נטל כל היום ראשון מחוייב בבין השמשות ליטול משום ספיקא דאורייתא ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא דשני, ואמאי קאמר כל אחד יוצא בה ואוכלה למחר, והניח בצע"ג.⁵

ולו נראה ליישב, חדא דיש לפקפק על גופא דדינא דכתב המחנה לוי דבין השמשות של שני מחוייב ליטול אם לא נטל כל היום, די"ל דכיון שאנן מספקינן בספיקא דיומא א"כ הוי ספק ספיקא, ספק הוא לילה דאינו ראוי לנטילת לולב, ספק הוא יום של חול⁶ וכדאיתא בשו"ע או"ח (סי' מ"ז ס"ד), ובספק ספיקא אזלינן להקל אף בדבר של דאורייתא. ואפשר דאין בזה תורת ספק ספיקא, דהר"ן דקדק דבסוכה בעי למיתב בסוכה בבין השמשות של שמיני משום דמצות סוכה כל שבעת ימים הוא מן התורה, ולא אמרינן שמדין ספק ספיקא דמחמירינן אף במילתא דרבנן⁷ בעי למיתב בסוכה בבין השמשות דהוי ספק

5. וכן הק' באליה רבה סי' תרסה סק"ג ועי' בחי' רעק"א סוכה מו, ב מה שיישב. וע"ע בשו"ת בית אפרים חלק או"ח סוסי' נח מש"כ חתן המחבר ר' יעקב יהושע איש הורוביץ (בנו של המחנה לוי) ליישב, ומה שהאריך להשיב לו בסוף סי' נט שם. ועוד בזה בשיח שלמה לחם עוני סי' יג.
6. רצונו לומר, שיום שני הוא באמת יו"ט, ויום ראשון הוא חול.
7. במקום שיש ס"ס להחמיר דאף בדברבנן מחמירינן, עי' במשנה למלך הל' בכורות פ"ד ה"א ד"ה עוד אחרת, ובגליון רעק"א שם, ובפמ"ג יו"ד סי' קי שפתי דעת דיני ס"ס סוף אות כו.

הגמרא ביצה (דף ל' ע"ג) הא דתניא ושויין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו, דסיפא אתאן לסוכה דעלמא ומשום מוקצה מחמת איסור סתירת אהל, ומש"ה שאם התנה עליה מבעוד יום שאם תפול מחר יסיקנה הכל לפי תנאו, אבל סוכה דמצוה לא מהני בה תנאה אלא כדמסיק התם באומר איני בודל ממנה כל זמן של בין השמשות דלא חלה קדושה עליה כלל, אבל על עצי סוכה דחלה קדושה עליה איתקצאי לשבעה, וכדאמר התם דסוכה שלא מפסיק לילות מימים כולי יומא כחדא אריכתא דמי, ומשום דקדוש בבין השמשות של יום ראשון קדוש ואיתקצאי לשבעה, ואף דאתני עליה להנות מהן בחול המועד לא מהני, יעו"ש ברש"י [ד"ה ויז אסין] ובדברי התוס' ד"ה אמר, ובמהרש"א [נלש"י ד"ה אגזי וינא] דלפי גירסת כמה ספרים עולה הסוגיא דמוקצה מחמת איסור מהני תנאה, ואם התנה על נר שהדליקו בשבת לכשתכבה ישתמש בו מהני תנאה, וכן כתבו הפוסקים בשו"ע או"ח סי' רע"ט [ס"ד] יעו"ש.

וא"כ לפ"ז י"ל דמש"ה לא אמרינן בביצה ולגין מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, משום דכיון שאם התנה על מוקצה מחמת איסור שאם יסתלק האיסור יסתלק הקצאתו, לא הוי מוקצה לכל היום משום דאיתקצאי בבין השמשות, וא"כ ה"ה לא הוי מוקצה בביצה ולגין לכל היום משום דאיתקצאי בבין השמשות, דכיון שבוודאי אחרי כלות זמן של בין השמשות יסתלק

ולפ"ז י"ל דדוקא בסוכה דלא הקצה בפירוש לשבעת הימים אלא שהקצה הסוכה למצוותו, אמרינן דנמשך הקצאתו של הסוכה גם בכל זמן של בין השמשות ותחילת יום שמיני בכלל, אבל בהפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימים, ואתרוג של יום הראשון לא איתקצאי בתחילתו של יום שני, דהא בפירוש הפריש והקצה האתרוג למצות יום ראשון לחוד, וליום שני הפריש אתרוג אחר, א"כ באמת בתחילת יום שני עבר הקצאתו של האתרוג דשם שמים אינו חל עליו אלא על יום ראשון לחוד, וא"כ שפיר י"ל אף שבאמת אם איתרמי דלא נטל כל היום מחוייב ליטול בבין השמשות משום ספיקא דאורייתא, מ"מ לא אמרינן משום הכי מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, דדמי לביצה ולגין שלא אמרינן מיגו דאיתקצאי משום דאינו אלא מחמת ספק יום העבר. וה"נ באתרוג דאינו בעי ליטול בבין השמשות אלא משום ספק יום העבר, וליכא למימר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, דהא בתחילת היום באמת לאו מוקצה הוא כלל, וניחא שפיר הא דקאמר כל אחד ואחד יוצא בה ואוכלה למחר, דגם ביו"ט ראשון לא דמי לסוכה וכמ"ש, ומיושב קושית המחנה לוי.

אולם בטעם סברת הר"ן ריש ביצה דכתב דסוכה אסורה בשמיני אף שהוא אינו אלא מחמת יום שעבר דמוקצה מחמת מצוה חמיר טפי, ולא כתב לפרש דבריו כמש"כ התוס' דמ"מ מחוייב למיתב בה יהיה מחמת איזה טעם שיהיה, נ"ל טעם אחר עפ"י דמוקי

שבעה למצוותיה בעל כרחו, וכיון דחייל הקדושה לא מהני לאשתרויי למחר אפילו נפלה יעו"ש.

וא"כ י"ל דה"ה לא מהני מה שבוודאי יסתלק ההקצאה אחר זמן לאישתרויי, דהא כיון שבבין השמשות חייל הקדושה לא מפסיק תנאה שהתנה בפירוש, ולא עדיף מה שההיתר יבוא בוודאי בסתמא מהיכי שהתנה בפירוש, וכשם שתנאה לא מהני כך לא מהני מה שהמוקצה תלוי בזמן גרידא ולאחר זמן יסתלק המוקצה והקדושה יהיה היתר בודאי, דמוקצה מחמת מצוה חמור דאינו משום היסח הדעת אלא משום גזה"כ דחל שם שמים משום קדושת המצוה, וקדושה לא פקע בכדי, וא"כ לעולם אמרינן כיון דקא קדוש בין השמשות קדוש לכולי יומא.

וזה שכתב הר"ן ריש ביצה דסוכה אסורה בשמיני משום דאי מיתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בה אף שאינו אלא מחמת ספק יום שעבר, דאיכא למימר דמוקצה מחמת מצוה חמיר טפי וכמש"כ, דמוקצה מחמת איסור לא אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר, כיון שאחר שיעבור הספק חשכה של בין השמשות יהיה בוודאי היתר גמור ודמי להתנה בפירוש דמהני תנאה דליכא היסח הדעת כה"ג, אבל במוקצה מחמת מצוה חמור טפי דאסור מגזה"כ משום קדושה ותנאה לא מהני, ה"ה מה

האיסור, דאינו אסור בבין השמשות אלא משום ספק יום העבר, ואחר שיעבור הספק יעבור איסור בוודאי, א"כ לא גרע מהיכי שהתנה בפירוש דהכא סתמא כפירושו דלא הקצה לכל היום, שההיתר עתיד לבוא בוודאי אחר רגע של בין השמשות, ומש"ה לא הוי מוקצה לכל היום בביצה ולגין וכמש"כ התוס' והר"ן דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן, דכיון שאינו אלא משום ספק יום העבר וא"כ אחר רגע של בין השמשות יהיה בוודאי היתר גמור מש"ה לא הוי מוקצה לכל היום.

וכ"ז דווקא בביצה ולגין שאינו אלא מוקצה מחמת איסור, דעיקר האיסור משום היסח הדעת הוא, דכיון שאקציה מדעתיה בין השמשות של שבת ויו"ט אקציה לכל היום, ושפיר י"ל דכשם שהתנה בפירוש מהני ה"ה בדבר שתלוי האיסור בזמן גרידא נמי ליכא היסח הדעת והקצאה לכל היום משום דאיתקצאי לבין השמשות, דכיון שבוודאי יהיה היתר בוודאי לא אקציה מדעתיה כלל, דזמן ממילא קאתי בוודאי⁸, אבל במוקצה מחמת מצוה דהאיסור הוא משום קדושת המצוה מגזרת הכתוב דחג לה' דכשם שחל שם שמים על החגיגה כו', ומש"ה קיי"ל דלא מהני תנאה, וכמש"כ הר"ן שם נ"ו, א מלפי ה"י"ף זינור לאשון דתנאי לא מפסיק קדושה בתר דחיילא, ובעצי סוכה דחיילא עליה קדושה בבין השמשות איתקצאי לכל

8. ועי' עוד לקמן סי' לח מש"כ רבינו ליישב עפ"י דא דמים הראויים להזאה כשתנן החמה הוי מוקצה התלוי בזמן יעו"ש.

מחמת יום שעבר וכמש"כ דהטעם שכיון שזמן ממילא קאתי וההיתר עתיד לבוא בוודאי כה"ג ליכא היסח הדעת והקצאה לכל היום דסתמא כפירוש, וכשם שתנאה מהני כך מהני היכי דתלוי האיסור בזמן גרידא, א"כ ה"ה אם נמשך האיסור עוד איזה זמן בתחילת היום כגון עד שיעור כדי שיעשו, אבל כיון שאינו מחוסר רק זמן גרידא דממילא קאתי ואחר אותו הזמן יהיה היתר בוודאי מש"ה לא הוי מוקצה כה"ג לכל היום דדמי להתנה בפירוש וכמש"כ, וא"כ שפיר ניחא הא דרב פפא דלערב מותרין אחר בכדי שיעשו ולא הוי מוקצה כלל לכל היום וכמש"כ וזה ברור.⁹

וראיתי בזה להעיר מה שנוהגים בעלי הוראה להורות לפעמים בשאלת כלי איסור להשהותן מעת לעת ויהיו מותרין, ולפעמים שאירע השאלה בערבי שבתות ויו"ט מורין ג"כ הכי, ויש לחוש לפמש"כ הגרעק"א בדרוש וחידוש ביצה שם דרב פפא דקאמר דלערב אסורין בכדי שיעשו ואח"כ מותר דאינו אלא לר' שמעון, אבל לפי מה דקיי"ל דאמרינן מיגו דאיתקצאי כו' לכל היום, א"כ כיון שבתחילת היום של שבת ויו"ט עדין אסור הכלי להשתמש בו, וא"כ גם כשנשלם המעת לעת באמצע שבת ויו"ט איתסר לכל היום משום מיגו דאיתקצאי בתחילת היום אסור לכל היום [10] וכלי שאסור להשתמש [נז]

שבוודאי יסתלק ההקצאה לאחר זמן לא מהני וכמש"כ.

ועפ"ז ניחא לי ליישב מה שהקשה הגרעק"א בדרוש וחידוש ביצה (דף כ"ד ע"ג ד"ה לאמי יז פפא) דאמר רב פפא עכו"ם שהביא דורון לישראל ביו"ט ויש במינו במחובר לערב אסורין בכדי שיעשו, ואמאי אחר שיעור כדי שיעשו מותר ולפרש"י אפילו (בערב) [במוצאי] ראשון מותר, נימא מיגו דאיתקצאי לערב עד כדי שיעשו איתקצאי נמי לכולי יומא, ואף דממה נפשך יום אחד מהם הוא חול, מ"מ שייך מוקצה כדהקשו בתוס' סוכה (דף י' ע"ג ד"ה עז) בשני ימים טובים של גלויות דביצה שנולדה בזה מותרת בזה נימא מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, ותירוצם דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן עולה שפיר בביצה דאיסורה רק בבין השמשות ומטעם דשמא עדיין יום הוא, אבל הכא דאף לאחר שחשכה אסור עד כדי שיעשה שפיר יקשה דנימא מיגו דאיתקצאי, וצריך לומר דרב פפא ס"ל כר' שמעון דלית ליה מוקצה וביומו אסור משום מוקצה דמחובר דר' שמעון מודה בה יעו"ש.

ולפי מש"כ אין צורך לזה, דאף אם נימא שרב פפא ס"ל כר' יהודה דאית ליה מוקצה מ"מ ניחא דלא אמרינן מיגו דאיתקצאי לערב בכדי שיעשו, דכשם שלא אמרינן מוקצה בבין השמשות

9. וכ"כ חי' הר"ן עירובין מ, א ד"ה ולענין הלכה, דמה שמתירים ביו"ט שני אחר כדי שיעשו ולא אסרינן מחמת מיגו דאיתקצאי, הוא משום שלא אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר.

10. הוספה מהשמטות במהדו"ב.

חדשיו והוי מוקצה אלא מחמת ספק יום העבר, ומ"מ ס"ל לתוס' דהוי מוקצה כה"ג, והא סתרי דבריהם בסוכה (דף י') ובכמה דוכתי דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן.

ולפמש"כ ניחא שפיר דהטעם דלא אמרינן מוקצה מחמת ספק יום העבר, משום שכהאי גוונא ליכא היסח הדעת והקצאה לכל היום דההיתר עתיד לבוא בוודאי שמחוסר רק זמן גרידא דממילא קאתי, וזה ניחא דווקא היכי דכשיעבור הזמן יהיה היתר בוודאי כגון ביצה ולגין וכדומה שחסר רק שיעבור הזמן ויבוא ההיתר בוודאי, אבל בעגל שלא כלו לו חדשיו עד יו"ט לא שייך הכי, דהזמן של חדשים אינו אלא למברר שהולד אינו נפל ובר קיימא הוא, וא"כ קודם שיעבור הזמן ולא כלו לו חדשיו לא שייך לדון דלא אמרינן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכל היום משום דבתחילת היום הבא יהיה ההיתר בוודאי, דהא מי יימר לן שמא באמת הולד נפל ואינו בר קיימא ולא יכלו לו חדשיו, וא"כ שאין ההיתר יבוא בוודאי אמרינן שפיר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, דכיון שבבין השמשות שהיה עדיין ספק יום ולא כלו לו חדשיו היה אסור ומוקצה משום ספק נפל אסור לכל היום, ושפיר כתבו התוס' שם דמש"ה לא הוי מוכן ע"י שישחוט העגל במעי האם דהואיל ובין השמשות לא הוי חזי לא הוי מוכן לכל היום. והא דכתבו תוס' בסוכה שם

ברותח, גם בצונן אסור. ועי' ט"ז או"ח סי' תנא [סק"ג] שכתב בדרך ארעי מותר להשתמש בצונן בכלי איסור, אבל אין מוסכם כל כך¹¹, ולפי מש"כ בטעם סברת תוספות והראשונים דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן הוא משום שדבר שתלוי האיסור בזמן גרידא שבוודאי ממילא קאתי לא אמרינן מיגו דאיתקצאי כלל, ורב פפא דקאמר דלערב מותר בכדי שיעשו אתי לכולי עלמא גם למאן דאית ליה מוקצה ואף שתחילת היום נאסר כיון שסוף סוף אחר הזמן יהיה היתר לא הוי מוקצה לכל היום, אפשר דיש להורות בשאלת כלי איסור להשהות מעת לעת אף בערבי שבתות ויו"ט ואחר שנשתלם המעת לעת יהיה מותר ולא אמרינן מיגו דאיתקצאי כה"ג, וצ"ע.

ואח"כ מצאתי בשו"ת בשמים ראש סי' ר"ל בשם רבינו הר"מ הכהן דכתב בטעם סברת תוס' דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן כמו שכתבתי משום דההיתר עתיד לבוא בוודאי יעו"ש ונהניתי.

ועפ"ז מיושב שפיר קושית האחרונים דהקשו בהא דכתבו התוס' ביצה (דף ו' ע"א) ד"ה וכי, דהכא מיירי שלא כלו לו חדשיו עד היום וא"כ לא הוי מוכן העגל הואיל ובין השמשות לא הוי חזי, ואף שבתחילת היום כבר כלו לו חדשיו רק דבבין השמשות הוא ספק שמא עדיין הוא יום העבר ולא כלו לו

11. עי' ברמ"א יו"ד סי' קכא ס"ה ובשי"ך שם ס"ק יא.

לראש השנה תמידים אם נולדו קודם ראש השנה הרי בראש השנה כבר הוא בן שתי שנים ואנן בעינן דווקא כבש בן שנה, ואם הוא נולד ביום ראש השנה מחוסר זמן הוא. ויש מפרשים דאין אנו מתחילין מנין שנתו משעת הלידה אלא מיום ההרצאה וכו', וכוונת דבריהם פשוט דכיון דמתחילין מנין שנתו מיום ההרצאה, ולענין ימי ההרצאה חשבינן יום הלידה מקצת יום ככולו וכמו שכתבו האחרונים ביורה דעה (סימן ט"ו ס"ג¹⁴), ולעולם נשלם השבעת ימי הרצאה בסוף היום ומשכחת שפיר תמידין בראש השנה בכבשים שנשלם השבעת ימי הרצאה בערב ראש השנה וראוים שפיר לתמידים בראש השנה.

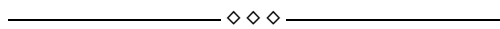
ולפמש"כ המהרש"א דהיכי שיום שמיני הוא ביו"ט לא הוי מוכן משום דבבין השמשות לא הוי חזי, א"כ קשה לפי המבואר בפסחים (דף מ"ט ע"א) גבי הביא שה מן האפר ושחטו לתמיד ביו"ט, דלמ"ד דאיסור מוקצה דאורייתא פסול לקרבן, וא"כ לדידיה לא בעי קרא שנתו ולא שנת עולם.

וגם להיש מפרשים תיקשי דתיפוק ליה מסברא, דאי לא תימא הכי האיך נמצא לראש השנה תמידים ולא משכחת שנשלם שבעת ימי הרצאה בערב ראש השנה, דהא הוא מוקצה ביו"ט של ראש השנה משום דבבין

דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן, הוא דווקא גבי ביצה ולגין שאחר בין השמשות ויהיה וודאי חשכה יהיה מותר בוודאי דתחילת היום לא נאסר ואינו אסור אלא משום ספק חשכה דהוי ספק שמא הוא עדיין יום העבר וההיתר יבוא בוודאי, כהאי גוונא לא הוי מוקצה לכל היום משום מיגו דאיתקצאי לבין השמשות במוקצה מחמת איסור דבדבר שתלוי האיסור בזמן גרידא שבוודאי וממילא קאתי סתמא כפירושו ודמי להתנה דמהני תנאו וזה ברור, ודברי התוס' לא סתרי אהדדי מידי ומיושב שפיר קושית האחרונים.

¹²אחר שנדפס מצאתי הישוב לקושית האחרונים שכתבתי בספרי סי' א' בישועות יעקב סי' תצ"ה סק"ו [ד"ה וזה נ"ל]¹³.

והנה מכבר הרהרתי להקשות על המהרש"א בדברי התוס' ביצה (דף ו' ע"א) ד"ה וכי, גבי עגל שנולד מן הטרפה דכתבו תוס' שלא הוי מוכן על ידי שישחוט העגל במעי האם משום שלא כלו לו חדשיו עד היום ובין השמשות לא הוי חזי, דהוא הדין בעגל שנולד קודם יום טוב ויום שמיני שלו הוא ביום טוב לא הוי מוכן משום דבין השמשות לא הוי חזי דעדיין לא נשלם השמונה ימים והוי ספק נפל, מדברי התוס' ערכין (דף י"ט ע"ב) ד"ה שנתו, שהקשו למה לי קרא שנתו ולא שנת עולם תיפוק ליה מסברא, דאם לא תימא הכי האיך נמצא

12. הוספה מהשמטות במהדו"ב.
 13. וכן כתב תי' זה בקצרה בבית שלמה או"ח סי' קד.
 14. עי' בפתחי תשובה סק"ב וערוך השלחן ס"ט.

בש"ס ראש השנה (דף ו' ע"ג)¹⁵, מכל מקום כיון שאינו ספק נפל אלא שבעינין שבעת ימים להרצאה גרידא, ואם כן אף שנשלם השבעת ימים בבין השמשות של ראש השנה לא הוי מוקצה כלל דאף שבבין השמשות אכתי הוי ספק שמא הוא עדיין יום ולא נשלם השבעת ימי הרצאה ופסול לקרבן מכל מקום לא הוי מוקצה בראש השנה משום מיגו דאיתקצאי בבין השמשות דכיון שאינו מחוסר רק זמן גרידא מגזרת הכתוב שבעת ימים יהיה עם אמו ומה שיבוא ההיתר בוודאי וממילא לא אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר וכמו שכתבתי. והמהרש"א שם מיירי בעגל שלא כלו לו חדשיו דהוי בבין השמשות אכתי בספק נפל, וכהאי גוונא לא שייך שיבוא ההיתר בוודאי, דהזמן של ח' יום ושל חדשים אינו אלא שמברר אם הוא נפל אם לא וכמו שכתבתי, ומשום הכי שפיר כתב המהרש"א דכהאי גוונא לא הוי מוכן לכל היום ומיושב שפיר.

[¹⁶ומצאתי בפמ"ג או"ח הל' יו"ט בפתיחה [המלך השני פקק א' אום ין] למד מדברי המהרש"א ביצה שם דה"ה אם שחט האם בערב יו"ט ורוצה לשחוט הבת ביו"ט דאסור ג"כ משום מוקצה, דבבין השמשות היה אסור אותו ואת בנו, ולפמ"כ יש לדון דלא דמי דהכא כיון שבוודאי יסתלק איסור אותו ואת בנו ביו"ט ואלא שאסור בבין השמשות משום ספק יום שעבר,

השמשות לא הוי חזי ופסול לתמיד למ"ד מוקצה דאורייתא, ואם נשלם השבעת ימי הרצאה בבין השמשות של ערב ראש השנה הרי הוא בראש השנה בן שתי שנים, ואם נשלם בבין השמשות של ראש השנה א"כ הוי מוקצה ביו"ט של ראש השנה.

ואח"כ מצאתי בשו"ת ארץ צבי מהג"ר צבי תאומים יו"ד סי' ט' [ד"ה ואלסן] שמביא הקושיא בשם כמה מחברים יעו"ש.

ולפמ"כ לפרש בישוב קושית האחרונים בסתירת דברי התוס' אהרדי, דהא שכתבו התוס' דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן, הוא אינו אלא היכי שמחוסר רק זמן גרידא דבוודאי ממילא קאתי, מה שאין כן בעגל שלא כלו לו חדשיו עד יום טוב דבבין השמשות אכתי יש ספק שמא הוא נפל, או בעגל שנשלם השמונה ימים ביום טוב דהוי בבין השמשות של יום טוב ספק נפל ולא שייך דממילא ובוודאי קאתי, משום הכי אמרינן שפיר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכל היום, ולפי זה יש לומר שפיר דמשכחת תמידין בראש השנה אף אם נימא דאזלינן בתר שנת עולם להיש מפרשים בכבש שכלו לו חדשיו ולא הוי ספק נפל כלל, ואף שלקרבן להרצאה בעי לעולם אף שכלו לו חדשיו שמונה ימים כדאיתא בהדיא

15. מסוגיא זו בר"ה, הוכיחו גם תוס' ב"ק יא, ב ד"ה בכור דלהרצאה בעינן שמונה ימים גם בידעינן שכלו לו חודשיו, ועי' משנה למלך הל' איסורי מזבח פ"ג ה"ח שהאריך בזה.

16. הוספה מההשמטות.

אסורה בשמיני אף שבעי למיתב בה אלא משום ספק יום העבר דמוקצה מחמת מצוה חמיר טפי, היינו משום דבמוקצה מחמת מצוה לא מהני תנאה ומשום דחל עליה קדושה בין השמשות איתקצאי לכל שבעה ובין השמשות, שאי מתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בה חל עליה קדושה בעל כרחו ואמרינן שפיר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, אף שהמוקצה תלוי בזמן ואחר בין השמשות יסתלק בוודאי המוקצה, מכל מקום כיון שחל הקדושה בבין השמשות לא פקע בכדי ואיתקצאי לכל היום, יש לדון דלכאורה לא דמי להא דלא מהני תנאה בעצי סוכה, דבשלמא היכי שהתנה שישתמש בחול המועד בעצי סוכה בזמן מצוותיה, יש לומר דמגזרת הכתוב חייל עליה קדושה על כל זמן מצותו, מה שאין כן בסוכה בשמיני דאם התנה בפירוש שאחר בין השמשות ישתמש בהסוכה דכבר עבר זמן מצוותו, יש לומר להפוסקים בשולחן ערוך אורח חיים (סימן יע"ט ס"ז) דבמוקצה מחמת איסור מהני תנאה דהוא הדין מהני תנאה כהאי גוונא, דלא שייך שחל הקדושה בעל כרחו כמו שכתב הר"ן בעצי סוכה כל שבעה דבשמיני לאו זמן מצוותו כלל, ואינו אלא משום דבין השמשות היה אסור משום מוקצה מחמת מצוה דאי מתרמי ליה סעודתא מחויב למיתב בה אסור לכל היום, ואינו אלא משום היסח הדעת ומוקצה מחמת איסור, ואם כן שפיר יש לומר דכיון שתלוי האיסור בזמן ואחר בין השמשות יהיה היתר לא הוי מוקצה לכל היום, כמו בביצה ובלגין

כה"ג לא אמרינן כלל מיגו דאיתקצאי בבין השמשות דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן, וספק נפל שאני וכמש"כ].

שוב התבוננתי דגוף הקושיא לא קשה מידי, דהא דקאמר בפסחים (דף מ"ט ע"א) גבי הביא שה מן האפר ושחטו ביום טוב דפסול לתמיד למאן דאמר מוקצה דאורייתא, אינו אלא משום דכתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל, וכיון שאסור באכילה משום מוקצה מש"ה פסול לקרבן, ואם כן בכבש שכלו לו חדשיו ואינו בספק נפל כלל אלא שבעינן לקרבן שבעת ימי הרצאה וכדאמר בר"ה (דף ז' ע"א), י"ל שפיר אף שהוא בבין השמשות בספק יום ולא נשלם השבעת ימים לא שייך מוקצה כלל כיון שמותר באכילה בערב ראש השנה והוי ממשקה ישראל מן המותר לישראל, ואף שלקרבן פסול בבין השמשות של ראש השנה משום שעדיין ספק שמא הוא יום ולא כלו לו ימי הרצאה, כהאי גוונא לא הוי מוקצה כלל שיהיה פסול לקרבן. ואם כן ניחא שפיר, דהא שכתב המהרש"א שהיכי שלא נשלם השמונה ימים עד יו"ט לא הוי מוכן הואיל ובין השמשות לא חזי, אינו אלא בלא כלו לו חדשיו, אבל בכלו לו חדשיו אף שלענין קרבן בעינן שמונה ימים לא הוי מוקצה כלל אף שנשלם יום השמיני ביום טוב, ומשכח שפיר תמידין בראש השנה להיש מפרשים, ולפלא על הגדולים שמביא בעל ארץ צבי שטרחו לחינם.

והנה מה שכתבתי בביאור דברי הר"ן ריש ביצה דמשום הכי סוכה

היום, אבל ביום של חול אינו אסור אלא בשעת ההקצאה בלבד ובבין השמשות שאין ראוי עוד לנטילת לולב אין האתרוג מוקצה בו יעוין שם.

וקשה טובא למאי הוצרך הר"ן לסברתו דבשביעי שהוא יום של חול אינו אסור לכל היום משום שאיתקצאי מבין השמשות, הא בלאו הכי גם אם היה אסור כל יום השביעי מכל מקום ליכא למימר דמשום שאיתקצאי בין השמשות של שמיני משום ספק הוא יום שביעי משום הכי אסור האתרוג בשמיני, דהא מוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן וכדכתב הר"ן גופא ריש ביצה שם, דביצה ולגין לא נאסר לכל היום אף שבין השמשות אסור משום דאינו אלא משום ספק יום העבר, ורק בסוכה אסורה בשמיני משום דמוקצה מחמת מצוה חמיר טפי, אבל בנטילת לולב שבין השמשות אין צריך ליטול אף מי שלא נטל כל היום משום ספיקא דרבנן להקל וכמו שכתב הר"ן, אם כן בבין השמשות לא הוי מוקצה מחמת מצוה כלל אלא משום דאסור בין השמשות משום דאיתקצאי אפלאגא יומא דשביעי איתקצאי לכולי יומא, ונמצא שהוקצה אף בבין השמשות משום ספק יום וזה הוא מוקצה מחמת איסור גרידא, ודמי שפיר לביצה ולגין דכתב הר"ן גופא דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן¹⁷.

שלא אמרינן מוקצה אף דבין השמשות אסור משום ספק יום העבר. וצריך לומר דסבירא ליה להר"ן דמכל מקום מוקצה מחמת מצוה חמיר טפי, ואף שאחר בין השמשות אינו זמן מצוותו כלל מכל מקום כיון דבתחילת היום חל בין השמשות קדושת המצוה משום דאי מתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בה, קדושה לא פקעה בכדי ואמרינן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכל היום.

אולם קשה לי טובא דברי הר"ן שילהי סוכה בהא דקאמר התם (דף מ"ו ע"ג) אתרוג בשמיני מותר משום דלא חזיא לבין השמשות ולא איתקצאי לבין השמשות, ופירש הר"ן נפג, נ מדפי ס"ף ד"ה אמר ר' יומן דאתרוג לכוליה יומא דשביעי איתקצאי משום שאם לא נטל שחרית יטול בין הערבים דכל היום חזי למצוה ובשמיני מותר דליכא למימר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, דבין השמשות לא איתקצאי כלל שהרי בבין השמשות אינו ראוי למצות אתרוג, שאפילו לא נטל כל היום אינו נוטלו בבין השמשות, כיון דלולב בזמן הזה דרבנן בר מיום ראשון וספיקא דרבנן להקל, וליכא למימר מיגו דאיתקצאי אפלאגא יומא דשביעי איתקצאי לכל היום ונמצא שהוקצה אף בבין השמשות, דלא אמרינן הכי אלא בשבת ויום טוב לפי שכל דבר שאינו מוכן בבין השמשות אי אפשר שתבוא לו הכנה כל

17. הנה רבינו פשיטא ליה דאתרוג לא הוי מוקצה מחמת מצוה כסוכה, אמנם יעוין באבני נזר או"ח סי' תצג אות ד, ובמחזה אברהם (שטיינברג) או"ח ח"א סוסי' קיא דפשיטא להו דגם אתרוג הוי מוקצה מחמת מצוה, ולדבריהם שפיר שייך לומר דדמי לסוכה, ואיתקצאי לכוליה יומא.

מיגו דאיתקצאי לבין השמשות למימר מיגו דאיתקצאי אפלאג יומא דשביעי איתקצאי לכולי יומא ונמצא שהוקצה אף בבין השמשות, הרי דסבירא ליה דאף שבין השמשות אינו ראוי לנטילת לולב דהוי ספק דרבנן להקל, מכל מקום כיון שאסור משום ספק יום שביעי י"ל מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, ואף ששביעי אסור אינו אלא משום מיגו דאיתקצאי אפלאג יומא דשביעי איתקצאי לכולי יומא אמרינן תרי מיגו, ואף שהוא מוקצה מחמת יום שעבר אמרינן נמי מוקצה כה"ג, וא"כ קשה הא דסוכה (דף מ"ו ע"ג) הפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימים דס"ל לרב אסי דלכולי יומא איתקצאי וכל אחד ואחד יוצא בה ואוכלה למחר, והא ביום ראשון דהוא יום קודש י"ל שפיר מיגו דאיתקצאי אפלאג יומא איתקצאי לכולי יומא, והכא לא שייך תירוץ הר"ן דביום שביעי כתב הר"ן דמשום שהוא יום חול לא אמרינן מיגו דאיתקצאי אפלאג יומא איתקצאי לכולי יומא משא"כ ביום ראשון דהוא יום קודש, וא"כ שפיר י"ל דגם ביו"ט שני יש לאסור האתרוג של ראשון משום מיגו דאיתקצאי לבין השמשות של שני משום ספק יום אסור לכל יום שני, וצע"ג דברי הר"ן.

ובאמת לפי"ז נחא נמי קושית המחנה לוי (סוכה סג) שהבאתי לעיל, אך כבר כתבתי דקושית המחנה לוי בלאו הכי מיושב שפיר.

אבל עדיין תיקשי על סברת הר"ן דכתב להקשות דנימא משום דאיתקצאי אפלאג יומא דשביעי איתקצאי לכולי יומא¹⁸, דמש"ה לא הוי מוקצה לכל היום משום דהוי מוקצה מחמת יום שעבר, דזה אינו מוקצה מחמת מצוה וכמש"כ.

ואפשר דהר"ן הקשה רק על לישנא דתלמודא דקאמר אתרוג דלא חזיא לבין השמשות ולא איתקצאי לבין השמשות, וע"ז הקשה הא איתקצאי לבין השמשות משום מיגו דאיתקצאי אפלאג יומא והוקצה אף לבין השמשות, אבל לא הקשה דמשום הכי הוי מוקצה לכל יום השמיני דשפיר יש לומר כמש"כ דהוי מוקצה מחמת יום שעבר, דהא משום

ועוד קשה דמדקאמר הר"ן וליכא למימר מיגו דאיתקצאי אפלאג יומא דשביעי איתקצאי לכולי יומא ונמצא שהוקצה אף בבין השמשות, הרי דסבירא ליה דאף שבין השמשות אינו ראוי לנטילת לולב דהוי ספק דרבנן להקל, מכל מקום כיון שאסור משום ספק יום שביעי י"ל מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, ואף ששביעי אסור אינו אלא משום מיגו דאיתקצאי אפלאג יומא דשביעי איתקצאי לכולי יומא אמרינן תרי מיגו, ואף שהוא מוקצה מחמת יום שעבר אמרינן נמי מוקצה כה"ג, וא"כ קשה הא דסוכה (דף מ"ו ע"ג) הפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימים דס"ל לרב אסי דלכולי יומא איתקצאי וכל אחד ואחד יוצא בה ואוכלה למחר, והא ביום ראשון דהוא יום קודש י"ל שפיר מיגו דאיתקצאי אפלאג יומא איתקצאי לכולי יומא, והכא לא שייך תירוץ הר"ן דביום שביעי כתב הר"ן דמשום שהוא יום חול לא אמרינן מיגו דאיתקצאי אפלאג יומא איתקצאי לכולי יומא משא"כ ביום ראשון דהוא יום קודש, וא"כ שפיר י"ל דגם ביו"ט שני יש לאסור האתרוג של ראשון משום מיגו דאיתקצאי לבין השמשות של שני משום ספק יום אסור לכל יום שני, וצע"ג דברי הר"ן.

אך אפשר לומר כמש"כ תוס' בביצה (דף ז' ע"ג) ד"ה כל, דרב דס"ל למצוה איתקצאי וכל אחד ואחד יוצא בה ואוכלה לאלתר, דלבר מיום ראשון, דביום ראשון אסור לכל היום משום

18. במהדו"ק: והוקצה אף בבין השמשות דמש"ה וכו'.

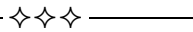

היום לא חשוב זה כמוקצה מחמת מצוה כלל אלא מוקצה מחמת איסור שנאסר לכל היום ובין השמשות הוא ספק יום, ודמי שפיר לביצה ולגין שלא אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר.

וצ"ל דהר"ן סוכה שם שהוצרך לסברתו דיום שביעי כיון שהוא יום חול אינו אסור אלא בעת ההקצאה בלבד ובין השמשות שאין ראוי עוד לנטילת לולב אין האתרוג מוקצה בו, צ"ל דאינו בא אלא ליישב בהכי לישנא דגמרא דקאמר אתרוג דלא חזי בין השמשות לא איתקצאי לבין השמשות, דמשמע שאין האתרוג מוקצה כלל בבין השמשות אף שבין השמשות הוא ספק יום, ומש"ה הוצרך לסברתו משום דהוא יום חול ולא איתקצאי לכל היום, אבל לאסור מש"ה ביום שני משום מיגו דאיתקצאי בין השמשות שפיר י"ל כמש"כ דזה חשוב מוקצה מחמת איסור דלא אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר, וזה ברור.

דאיתקצאי אפלא יומא דשביעי איתקצאי לכולי יומא לא חשוב כמוקצה מחמת מצוה, דהא בבין השמשות אינו ראוי עוד למצות נטילת לולב דהא הוא ספק דרבנן להקל, ואינו אלא מוקצה מחמת איסור גרידא שנאסר לכל היום, ודמי לביצה ולגין דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן.

וכן מוכח מלשון תוס' ביצה שם ד"ה כל, שכתבו וז"ל כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר לאו דווקא לאלתר דהא אתרוג של יום ראשון אסור כל היום עד למחר, הרי דס"ל להתוס' דלמחר מותר האתרוג של יום ראשון אף שבין השמשות של יום שני אסור האתרוג, משום דביום ראשון אסור האתרוג לכל היום ובבין השמשות הוא ספק יום, ומ"מ לא אמרינן מיגו דאיתקצאי בבין השמשות איתקצאי לכולי יומא דשני כמש"כ, דהא דנאסר לבין השמשות משום ספק יום ולא חזי עוד למצוה אף שלכל היום נאסר משום מיגו דאיתקצאי למצוותיה לפלא דיומא איתקצאי לכל

סימן ב

תשובה לחכם אחד ויבואר איזה ענינים בדיני תחומין

שיתה, ומשני דמיירי בעבים שנתקשרו מערב יו"ט, ודילמא הנך אזלי והני אחרוני ניהו, ומשני איבעית אימא הוי ספק דבריהם וספק דבריהם להקל. וכתבו שם בתוס' ד"ה איבעית אימא וז"ל, ואע"ג דהוי דבר שיש לו מתירין

מה שהקשה כת"ר בתוס' עירובין (דף מ"ה ע"ג) ד"ה איבעית אימא, בהא דקאמר גשמים שירדו ביו"ט הרי הן כרגלי כל אדם, ופריך אמאי ליקני שביתה באוקיינוס דהא אמר ר' אליעזר כל העולם כולו ממני אוקיינוס הוא

לרב אשי בריש ביצה גבי ביצה שנולדה בספק יו"ט ספק חול, דלעולם י"ל כמ"ש תוס' (עיוזין דף מ"ה) דבעירוב הקילו, דאף בדבר שיש לו מתירין מקילינן בספק דרבנן, אלא הטעם דחבית אסורה הוא משום ששנים שלקחו חבית בשותפות יש כאן שני חלקים, חלק ידידה שמותר להוציא בתוך תחומו וחלק חבירו הוא חלק האסור לו להוציא בתוך תחומו משום שנקנה שביתת חבירו, ואין ידוע איזה חלקו המותר וחלק חבירו האסור, דלמ"ד אין ברירה לעולם איכא למימר שחלקו שבא לזה היה ראוי לחבירו, וא"כ דמי ממש לחד בחד שנתערב, וקיי"ל דחתיכה אחת של איסור וחתיכה אחת של היתר דאיכבד ואיתחזק איסורא דאפילו בדרבנן אסור וכמ"ש הש"ך (יו"ד סי' ק"י גי' ע"ב) ספק ספיקא אומ לא], ומש"ה ס"ל שפיר לשמואל דחבית אסורה משום שס"ל דאין ברירה א"כ הוי תערובות החלקים חלק ידידה המותר וחלק חבירו האסור להוציא ביו"ט, והוי כחד בחד דאפילו מדרבנן אסור. אבל בספק בעירוב היכי שלא שייך איתחזק ואיכבד איסורא, י"ל שפיר כמו שכתבו תוס' עירובין שם דבעירוב הקילו דאף בדבר שיש לו מתירין ספק דרבנן להקל, ומיושב קושיית כת"ר.

ונראה להביא ראיה למה שכתבתי מהא דאיתא בביצה (דף ל"ז ע"ב) דרבי הושעיא דקאמר התם חבית מותרת

ואמר רב אשי (גי' דף ד' ע"א) דבר שיש לו מתירין בספק דדבריהם אסור, בעירוב הקילו.

והקשה כת"ר מהא דאיתא בביצה (דף ל"ז ע"ב) שנים שלקחו חבית בשותפות דס"ל לשמואל דחבית אסורה משום דאמרינן אין ברירה, ופירש"י גי' אפילו פנינו כיון שאין ברירה י"ל דחלק שבא לזה היה ראוי לחבירו וספק שמא לא נתחלפו החלקים, וחלק שבא לזה היה ראוי לו משעה ראשונה. ולכאורה קשה כיון שתחומין מדרבנן והוי ספק דרבנן ויש למיזל לקולא, ואמאי ס"ל דחבית אסורה. ובעל כרחך צ"ל דס"ל לשמואל כרב אשי (גי' דף ד' ע"א) גבי ביצה שנולדה בספק יו"ט ספק חול דאזלינן לחומרא משום דהוי דבר שיש לו מתירין, והכא נמי גבי עירוב כיון דאין ברירה דהוי ספק מחמירינן מספיקא וחבית אסורה משום דהוי דבר שיש לו מתירין, וא"כ הרי מוכח שפיר דגם בעירוב החמירו בספק בדבר שיש לו מתירין, ואמאי כתבו תוס' (עיוזין ע"ב) דבעירוב הקילו דאף בדבר שיש לו מתירין אזלינן להקל בספק דרבנן, ויפה הקשה¹.

ונראה ליישב² די"ל דהא דס"ל לשמואל חבית אסורה משום שאין ברירה אף שאינו אלא ספק דרבנן, אין הטעם משום דהוי דבר שיש לו מתירין ומש"ה מחמירינן בספיקא כמו שס"ל

1. כן הקשו בתשובות רע"א החדשות (ירושלים תשל"ח) סי' ה, ובזכרון שמואל (לזווינסון) עירובין מה, ב על תוס' הנ"ל.

2. וכ"כ ליישב גם בתשובות רעק"א שם ובשם משמעון עירובין מה, ב בתוס' הנ"ל.

אלא וודאי כמש"כ דהטעם הוא דלמ"ד אין ברירה חבית אסורה משום דהוי כחד בחד דחשיב איקבע ואיתחזק איסורא. וא"כ לפי"ז זה אינו אלא אם אמרינן דאין ברירה, אבל כיון שמספקא ליה אם אמרינן ברירה א"כ הוי ספק אם יש כאן כלל תערובות⁵ חלק האסור להוציא בתחומו, דאם נימא דיש ברירה א"כ הוברר ואיגלאי מילתא למפרע שחלקו שבא לידו הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה ואין כאן תערובות כלל, דכל אחד חלקו שבא לידו אמרינן שזהו המגיעו משעה הראשונה וא"כ לא איתחזק איסורא כלל, דהא יש ספק שמא אין כאן תערובות של איסור כלל ודמי לשאר ספיקות דאזלינן בדרבנן להקל, ומש"ה מיקל ר' הושעיא בחבית דמותרת דאמרינן שפיר משום ספק דרבנן להקל דיש ברירה כיון דאין כאן איתחזק ואיקבע איסורא. אבל אם נימא דהטעם דמחמירינן למ"ד אין ברירה אף שאינו אלא ספיקא הוא משום דהוי דבר שיש לו מתירין, א"כ גם לר' הושעיא דמספקא ליה בדינא אם אמרינן ברירה יש להחמיר משום דהוי דבר שיש לו מתירין דנימא דאין ברירה, ואמאי מיקל ר' הושעיא וס"ל דחבית מותרת.

ודוחק לחלק בין ספיקא דדינא לשאר ספיקות, וספיקא דדינא קיל יותר דאף בדבר שיש לו מתירין אזלינן להקל בדרבנן, דהא הטעם של דבר שיש לו

משום דיש ברירה, אף דס"ל לר' הושעיא גבי המת בבית ולו פתחים הרבה וחשב להוציאו באחד מהן דמצלת על [גן] הפתחים דמכאן ולהבא, ולמפרע לא, משום דאין ברירה. ומשני [גס, גמ, ט] דבדאורייתא לית ליה ברירה ובדרבנן אית ליה יעו"ש. ויש להקשות הא כיון שמחלק ר' הושעיא בין דאורייתא לדרבנן, בעל כרחך צ"ל דמספקא ליה בספיקא דדינא אם אמרינן ברירה, ומש"ה מחמיר בדאורייתא ומיקל בדרבנן³. וא"כ תיקשי ממה נפשך, אם מקילינן בספק דרבנן אף דהוי דבר שיש לו מתירין, א"כ למאי צ"ל שמספקא ליה לר' הושעיא אם יש ברירה, הא גם אם נימא דס"ל דאין ברירה אינו אלא ספק, דהא י"ל שלא נתחלפו החלקים כלל וחלק שבא לידו היה ראוי לו ומגיעו משעה ראשונה, וא"כ יש להקל משום ספק דרבנן. ואם יש להחמיר בספק דרבנן בדבר שיש לו מתירין, א"כ גם כשמספקא ליה בדינא אם אמרינן ברירה, יש להחמיר דאין ברירה אף בדרבנן משום דהוי דבר שיש לו מתירין.

ולוכא למימר משום דהוי ספק ספיקא, ספק אם אמרינן ברירה וגם אם אין ברירה הוי ספק שמא לא נתחלפו החלקים, דזה אינו דהא אם מחמירינן משום דבר שיש לו מתירין יש להחמיר גם בספק ספיקא וכמ"ש הפוסקים⁴.

3. וכעין מש"כ הר"ן גיטין יב, ב מדפי הרי"ף סוד"ה וכולם.

4. עי' רמ"א יו"ד סי קי ס"ח.

5. לכאורה צ"ל: תערובת.

ד"ה אכן מה שפסקו) השיג עליו, דהא י"ל דדמי לחד בחד דהא איכא חלק ישראל האסור וחלק העכו"ם המותר, וחד בחד אסור אף בדרבנן אף בדבר שאין לו מתירין יעו"ש. ונהניתי שכוונתי בזה לדעת הגאון בעל מקור חיים⁶.

ולפי"ז יש לפרש שפיר הסוגיא דביצה (דף ל"ז ע"ב) גבי שנים שלקחו חבית בשותפות כמש"כ, דמש"ה ס"ל לשמואל דחבית אסורה דכיון שאין ברירה הוי כחד בחד דאיכבע ואיתחזק איסורא. ולר' הושעיא דמספקא ליה אם יש ברירה הוי כספק בעיקר התערובות ולא איתחזק איסורא ומש"ה אזיל לקולא, ואף דהוי דבר שיש לו מתירין מ"מ אזלינן לקולא דבעירוב הקילו כמ"ש תוס' עירובין שם, ומיושב שפיר קושית כת"ר.

וראיתי בזה בשו"ת הגרעק"א (מ"א) ס"י קפ"ט) שהקשה על דברי התוס' עירובין שם, הא רב אשי מדמה ספק לביטול ברוב, דקאמר התם גבי ביצה שנולדה בספק יו"ט ספק חול דמשום דהוי דבר שיש לו מתירין ואפילו מדרבנן לא בטיל, והוא בדרך דמיון כפרש"י שם דכמו שלא בטל ה"ה ספיקא אסורה, וא"כ גם בעירוב יש לדמות ביטול ברוב לספק, והא מצינו בביצה (דף ל"ט ע"ב) דמים ומלח אינו בטל לגבי העיסה משום דהוי דבר שיש לו מתירין ולא אמרינן דבעירוב הקילו, וא"כ ה"ה לענין ספיקא ואמאי כתבו תוס' דבספק

מתירין הוא משום עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, א"כ גם בספיקא דדינא י"ל ג"כ עד שתאכלנו בספק איסור תאכלנו בוודאי היתר. ומוכח שפיר מזה כמש"כ, דעיקר הטעם דמחמירינן למ"ד אין ברירה הוא משום דדמי לחד בחד, ולר' הושעיא דמספקא ליה די"ל דיש ברירה לא דמי לחד בחד וכמו שכתבתי, ומש"ה אזיל לקולא וס"ל דחבית מותרת ואף דהוי דבר שיש לו מתירין מ"מ בעירוב הקילו דאף בדבר שיש לו מתירין אזלינן להקל בספק דרבנן וכמ"ש תוס' שם ואתי שפיר.

אח"כ מצאתי בשו"ת שאגת אריה (ס"י ז') דכתב בהא דס"ל לשמואל בשנים שלקחו חבית בשותפות דחבית אסורה משום שאמרינן אין ברירה אף שהוי ספק שמא נתחלפו החלקים, הוא משום שהוי דבר שיש לו מתירין. והא דמיקל ר' הושעיא דחבית מותרת משום דבדרבנן אמרינן דיש ברירה, הוא משום דספיקא דדינא קיל יותר מספק במעשה, ומש"ה אף בדבר שיש לו מתירין אזיל לקולא. ומדה"ט כתב שם לדון בעכו"ם וישראל שחלקו בחמץ שעבר עליו הפסח, דחלק ישראל מותר משום דכיון שזה איסור שאין לו מתירין אזלינן להקל, דנתחלפו החלקים וחלק שבא ליד ישראל הוא חלק העכו"ם משעה ראשונה והוי חמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח דמותר יעו"ש.

והמקור חיים (ס"י עמ"ס נ"אוריס סק"א

6. גם בתשובות רעק"א הנ"ל פקפק על דברי השאג"א מהאי טעמא.

דביבש לא שייך סברת הר"ן דחשוב כמו מין במינו, דתוס' יבמות (דף פ"ג ע"א) ד"ה רבי יהודה כתבו דביבש ביבש גם ר' יהודה מודה דמין במינו בטל, דמן ולקח מדם הפר ומדם השעיר ליכא למילף רק בלח בלח. וצ"ל דס"ל שפיר דדבר שיש לו מתירין אינו בטל אף דיבש ביבש הוא, אלא משום עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, והא דהוסיף הר"ן סברתו דחשוב דבר שיש לו מתירין כמו מין במינו, הוא משום דס"ל להר"ן כדאיתא בשו"ע או"ח (סי' עמ"ז ס"ד) בתערובות חמץ בפסח דיש חילוק דבלח בלח שנתבטל קודם פסח אינו חוזר וניעור בפסח משום שנתהפך האיסור להיות היתר גמור, וביבש ביבש אמרינן שחוזר וניעור בפסח משום דאמרינן שהאיסור עומד באיסורו, רק כיון שאינו מכירו נתבטל ברוב היתר מגזה"כ, ומש"ה אמרינן דחוזר וניעור בפסח יעו"ש. וא"כ בלח בלח לא שייך סברת רש"י דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, דבלח בלח אחרי הביטול הוא היתר גמור, ומש"ה הוסיף הר"ן טעמא דידיה משום דבלח בלח הוא כמין במינו לר"י דילפי מדם הפר ומדם השעיר, ומש"ה ניחא דמדמה רב אשי ספק בדרבנן לביטול ברוב, היינו שמדמה לביטול יבש ביבש דלא שייך הטעם דמין במינו אלא משום עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, וא"כ ה"ה דיש להחמיר מהאי טעמא שפיר בספק יעו"ש.

הקילו בעירוב אף בדבר שיש לו מתירין, יעו"ש שהניח בצ"ע.⁷

ונראה ליישב עפ"י שכתב בספר ברוך טעם בשער התערובות [זין יזעין] פרק ב' ליישב מה שהקשו העולם אהא דמדמה רב אשי בביצה ספק יו"ט ספק חול לביטול ברוב, דכשם שמחמירינן בביטולה כך מחמירינן בספיקא וכפרש"י שם [ג"ה אפילו זנינן], דזה ניחא אם נימא דהטעם דדבר שיש לו מתירין לא בטל משום עד שתאכלנו באיסור היינו ע"י ביטול תאכלנו בהיתר, די"ל דה"ה לענין ספיקא י"ל עד שתאכלנו בספק איסור תאכלנו בודאי היתר. אבל לשיטת הר"ן נדרים (דף נ"ז ע"א [ג"ה וקציא להו]) דהטעם דדבר שיש לו מתירין לא בטל הוא משום דחשוב כמין במינו, כמו דיליף ר' יהודה [נמוט כ, נ] מן ולקח מדם הפר ומדם השעיר [ויקרא טו, יא] דמין במינו לא בטל, אלא שרבנן פליגי על ר' יהודה בדבר שאין לו מתירין משום הא דחלוקים זה מזה באיסור והיתר הוי כמין בשאינו מינו, אבל דבר שיש לו מתירין שאין חלוק האיסור מההיתר לגמרי שהרי הוא סופו להיות ניתר כמוהו מודי רבנן לר' יהודה שמין במינו לא בטל, וא"כ אין שייכות ביטול איסור בהיתר לספיקא כלל, ומאי מדמה רב אשי ספק לביטול ברוב לשיטת הר"ן.

ותירץ הברוך טעם, דהר"ן ס"ל ג"כ סברת רש"י משום עד שתאכלנו באיסור,

7. כן הקשה גם בשער המלך הלי' יו"ט פ"ב ה"ו ד"ה מיהו אכתי קשה, ועיי"ש בטעם המלך אות א ובמעשה חושב אות פט.

בו כאחד ונתן מהם מתנה חשוב דאפשר להיות זה כזה, ופליגי אם בעינן שיהיה באפשר להמבטל להיות כהבטל או שבעינן שבאפשר להבטל להיות כהמבטל. א"כ ה"ה י"ל דלרבנן דס"ל היכי שבוודאי יהיה האיסור כההיתר דלא בטל, אינו אלא דווקא כה"ג דהבטל יהיה בודאי כהמבטל, משא"כ איפכא אם ההיתר סופו להיות כהאיסור דיהיה המבטל כהבטל, כה"ג לא פליגי רבנן דחשוב מין במינו.

אבל זה אינו, דמשמע מהר"ן שם דלכו"ע אמרינן בדבר שיש לו מתירין וסופו של האיסור להיות היתר דלא בטל, ולא תליא מידי בהא דפליגי במנחות שם אליבא דר' יהודה בהא דבעינן לדידיה שיהיה באפשר להיות זה כמו זה, וא"כ י"ל דה"ה לכו"ע אם סופו של ההיתר להיות כהאיסור, דחשוב ג"כ מין במינו וגם רבנן מודי בהא דלא בטל, דדמי שפיר לדבר שיש לו מתירין שסופו של האיסור להיות כההיתר דאמרינן שלא בטל משום דהוי מין במינו וה"ה איפכא וכמ"ש.

אח"כ מצאתי בליקוטים שבסוף ספר הפלאה [מיושם נממדיס⁹] בחולין (דף ק"ג ע"א) מו"ה [ק"א, ב] הלכתא, בהא שכתבו שם דהטעם דאמרו בזבחים (דף ס"ז ע"א) דכל יום ויום נעשה גיעול לחבירו, דהוא משום דמין במינו מן התורה בטל ברוב ובכלי מקדש אוקמה אדאורייתא, דלשיטת הר"ן נדרים (דף נ"ז ע"א) ד"ה

ולפי"ז ניחא שפיר קושית הגרעק"א על דברי התוס' עירובין שם, דלעולם י"ל דבעירוב הקילו אף בדבר שיש לו מתירין ספיקא להקל, היינו משום שקיל איסור של עירוב תחומין דלא אמרינן עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר. והא דמצינו בביצה (דף ל"ט ע"א) גבי עירוב דלא בטל משום דהוי דבר שיש לו מתירין, הוא גבי האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה דהוי לח בלח, וי"ל דאינו בטל משום סברת הר"ן דהוי מין במינו דלא בטל, וא"כ לא שייך לדמות כלל ספיקא לביטול ומיושב שפיר קושית הגרעק"א⁸.

ובענין דבר שיש לו מתירין אמרתי מכבר להעיר לשיטת הר"ן דהטעם דלא בטל הוא משום דכיון שיש דמיון האיסור להיתר דסופו של האיסור להיות היתר מש"ה חשוב מין במינו, א"כ י"ל דה"ה אם נתערב איסור בהיתר שסופו של ההיתר להיות איסור, דחשוב ג"כ מין במינו, דמאי שנא אם האיסור סופו להיות כההיתר או ההיתר סופו להיות כהאיסור. ודוחק לחלק משום דסתמא דמילתא יאכל ההיתר בעודו מותר ולא יבוא לידי איסור.

ולכאורה רציתי לומר דתליא בהא דפליגי במסכת מנחות (דף כ"ג ע"א) אליבא דר' יהודה דמין במינו לא בטיל, דבעינן שיהיה באפשר להיות זה כזה כמ"ש תוס' מנחות שם ד"ה שחוטה, דדם הפר ודם השעיר כיון שהיה מעורב

8. וכן כתבו ליישב גם בבאר יצחק יו"ד סי' י ומרחשת ח"א סי' נב אות א סק"ג.

9. חידושים מרבי צבי הירש בנו של בעל הפלאה.

ונמנעין) דדבר שיש לו מתירין דלא בטל הוא משום דכה"ג דסופו של האיסור להיות היתר גם רבנן מודי לר' יהודה דמין במינו לא בטל, א"כ אין לבשל שלמים האידנא בקדרה שבישל בה שלמים אתמול, דלא שייך דמין במינו בטל ברוב מן התורה דהא סופו של ההיתר להיות כהאיסור, וא"כ דמי שפיר לדבר שיש לו מתירין דלא בטל, דהא השלמים שבישל בה מעכשיו לאחר שני ימים יהיה נותר כמו שלמים שבישל בה אתמול יעו"ש, הרי שהעיר ג"כ בסברא זו לדמות אהדדי ונהניתי מאד.

אבל באמת אכתי אינו מיושב מה שאמר ר' שמעון בתשובתו לרבנן אף אני לא אמרתי אלא לביעור, דמ"מ קשה דאכתי לאו כלל הוא שכייל ר"ש כל דבר שיש לו מתירין לא נתנו בהן חכמים שיעור וכל דבר שאין לו מתירין נתנו בהן חכמים שיעור, דהא שביעית אחר זמן הביעור אין לו מתירין ואוסרת עכ"פ בכל שהוא.

ועוד עיקר הטעם שכתב הנודע ביהודה שם דשביעית אחר זמן הביעור אוסר בכל שהוא משום גזרה שמא לא יבער בשביעית אם יהיה לו ביטול אחר זמן הביעור, הוא דוחק שלא מצינו שגזרו חז"ל בזה.

ולפי מה שכתבתי יש לומר דהכי קאמר רבי שמעון בתשובתו לרבנן אף אני לא אמרתי אלא לביעור, היינו דמיירי בשביעית אחר זמן הביעור שנתערב בפירות שביעית קודם זמן הביעור, ¹⁰ ומשכחת שפיר פירות שביעית של אחר זמן הביעור שנתערב בפירות של קודם זמן הביעור, היינו כדתנן בשביעית (פ"ט מ"ז) שלש ארצות לביעור, ומשום הכי תנן שפיר השביעית אוסרת בכל שהוא,

ועפ"ז נראה לי בישוב פי' הגמרא נדרים (דף נ"ט ע"א) דתניא ר' שמעון אומר כל דבר שיש לו מתירין לא נתנו בהן חכמים שיעור וכל דבר שאין לו מתירין נתנו בהן חכמים שיעור, אמרו לו והלא שביעית אין לו מתירין ולא נתנו בה חכמים שיעור דתנן השביעית אוסרת כל שהוא במינה, אמר להם אף אני לא אמרתי אלא לביעור אבל לאכילה בנותן טעם. וטרחו הראשונים בפירוש דברי ר' שמעון בתשובתו לרבנן אף אני לא אמרתי אלא לביעור. ובר"ש (נפ"ו דשזיעים מ"ג ד"ה יושלמן) פירש אף אני לא אמרתי אלא לביעור, היינו היכי שכבר הגיע זמן הביעור ונתערב כל שהוא במינו חייב לבער, אבל קודם הביעור לענין קדושת שביעית אפילו במינו אינו אוסר בכל שהוא. והנודע ביהודה (מהדוה מיינא מלק י"ז ס' נ"ג) האריך להביא כל הפירושים מהראשונים בהדא מילתא ומסכים לפי'

אף בדרבנן וכמ"ש המקור חיים בסי' תמ"ח שם, אבל בספק דבריהם דעלמא י"ל שפיר כמ"ש תוס' עירובין שם דבעירוב הקילו אף בדבר שיש לו מתירין.

אולם אכתי תיקשי קושית כ"ת לפי מה שפי' בשו"ת שאגת אריה (סי' ז') דהטעם דחבית אסורה למ"ד אין ברירה אף שאינו אלא ספק דרבנן, משום דהוי דבר שיש לו מתירין וכמו שכתבתי לעיל, וא"כ קשה טובא מדברי התוס' עירובין שם שכתבו בהדיא דבעירוב הקילו בספק דבריהם אף בדבר שיש לו מתירין.

ונראה ליישב עפ"י מה שנראה לי בביאור דברי התוס' שכתבו דבעירוב הקילו. ולכאורה קשה טעם דבריהם דאמאי הקילו באמת בעירוב יותר משאר ספק דרבנן דהחמירו בדבר שיש לו מתירין, כדאיתא בביצה (דף ד' ע"א) דביצה שנולדה ביו"ט דספיקה אסורה היינו ספק יו"ט ספק חול משום דהוי דבר שיש לו מתירין.

ונראה עפ"י מש"כ הנודע ביהודה (מהדורה קמא חלק יו"ד סי' ס"ה נד"ה אמנס מה שממא א"י) לפרש דברי הגמרא בעירובין (דף ל"ו ע"א) דמשני התם הרומיא דר' יוסי דס"ל בספק עירוב כשר אהא דר' יוסי דס"ל ספק טבל ספק לא טבל דמטמא אף בטומאה קלה, דשאני טומאה דיש לה עיקר מן התורה ותחומין דרבנן, ואיבעית אימא הא דידיה הא דרביה, דלכולי שינויא קיי"ל דספיקא דרבנן באיסור שאין לו שום עיקר מן התורה

משום דזה חשוב כמו דבר שיש לו מתירין, דכשם שלא בטל דבר שיש לו מתירין משום דכיון שסוף האיסור להיות היתר חשוב מין במינו גמור דמודי רבנן לר' יהודה דלא בטל וכמ"ש הר"ן, אם כן הוא הדין בפירות שביעית של אחר זמן הביעור שנתערבו בפירות שביעית של קודם זמן הביעור, דסוף ההיתר להיות אסור, חשוב גם כן מין במינו גמור ולא בטל ואוסר בכל שהוא.

וזה שהשיב רבי שמעון דכללא שכייל אתי שפיר, דאף שתנן השביעית אוסרת בכל שהוא הוא נכלל גם כן בהאי כללא, דאף ששביעית אין לו מתירין מכל מקום כהאי גוונא דמי שפיר לדבר שיש לו מתירין דחד דינא וחד טעמא הוא לדבר שיש לו מתירין. ואף דסתמא תנן במתניתין שם דאוסר בכל שהוא, מכל מקום יש לומר שפיר דמיירי בפירות שהגיע זמן הביעור שנתערב בפירות שלא הגיע זמן הביעור, ומשום הכי אוסר שפיר בכל שהוא מדינא דדמי לדבר שיש לו מתירין, ונכלל שפיר בכללא דכייל רבי שמעון ומיושב שפיר.

ונחזור לנ"ד, שבאופן לפמש"כ מיושב שפיר קושית כ"ת שהקשה בדברי התוס' עירובין (דף מ"ה ע"א) מהא דאיתא בביצה (דף ל"ו ע"א) שנים שלקחו חבית בשותפות דחבית אסורה למ"ד אין ברירה אף דהוי רק ספק שמא נתחלפו החלקים, והרי דהחמירו בעירוב בספק דרבנן בדבר שיש לו מתירין. ולפמש"כ ניחא, די"ל הטעם דחבית אסורה הוא משום שדמי לחד בחד שנתערב דאסור

חוזר וקורא, והכריח מזה כמש"כ בנוב"י דספק דרבנן שלית ליה עיקר מן התורה אף דאיתחזק איסורא אזלינן להקל, וקריאת שמע דרבנן לית ליה שום עיקר מן התורה יעו"ש.

ודכירנא שמכבר העירוני דיש לפקפק קצת על ראיתו, די"ל לפמ"ש הפוסקים בשו"ע או"ח (סימן נ"ט ס"א) דעיקר זמן קריאת שמע של שחרית משיראה חברו רחוק ד' אמות, ומצוה מן המובחר לקרותה סמוך לנץ החמה ובדיעבד אם קראה משעלה עמוד השחר יצא, וא"כ ספק קרא קריאת שמע י"ל דספק שמא קרא משעלה עמוד השחר דיצא בדיעבד, ואכתי לא התחיל החיוב, דלכתחילה מחויב לקרות קריאת שמע משיכיר חברו רחוק מד' אמות, או סמוך לנץ החמה כוותיקין, והוי ספק דרבנן שלא איתחזק חיובא כלל, די"ל שנפטר מחיובו קודם שהתחיל זמן החיוב, ואפשר דכה"ג לא קאמר הש"ך יו"ד בכללי ס"ס שם דאזלינן להחמיר בספק דרבנן. דאף דאכתי יש לדון שאין ספק מוציא מידי וודאי, מ"מ חזקת חיוב ליכא דספק שקרא קריאת שמע קודם שהתחיל זמן חיובו כלל, ומש"ה ניחא שפיר דספק קרא קריאת שמע דאינו חוזר וקורא ואזלינן להקל, וא"כ אין להוכיח מזה דמשום דקריאת שמע דרבנן ולית ליה עיקר מן התורה אזלינן להקל אף היכי שאיתחזק חיובא וכמ"ש הצ"ח והנוב"י שם¹¹.

אבל באמת י"ל דס"ל להצ"ח

קיל יותר ואזלינן להקל אף היכי דאיתחזק איסורא, והיכי שאית ליה עיקר מן התורה אף שהוא ספיקא בדרבנן אזלינן להחמיר באיתחזק איסורא. ושינויא קמא ס"ל דתחומין י"ב מיל הוא ג"כ לאו דאורייתא, מש"ה מחלק בין טומאה לתחומין דטומאה יש לה עיקר מן התורה ותחומין דרבנן ולית ליה עיקר מן התורה, מש"ה אף דאיכא חזקת תחום ביתו שלא עירב אזלינן להקל, והאיבעית אימא ס"ל דתחומין די"ב מיל הוא מן התורה, א"כ גם תחומין יש לו עיקר מן התורה. ורבא משני שם דבעירוב לא מיקרי איתחזק איסורא, דכנגד חזקת תחום ביתו יש להעמיד התרומה על חזקתה. ולכולי שינויא ס"ל דספק דרבנן דאיתחזק אזלינן להחמיר לבד היכי שאין לו עיקר מן התורה אזלינן להקל אף היכי דאיכא חזקה יעו"ש (ובנוב"י [מהדוה קמא] אהע"ז סי' ב' [ד"ה וא"מ]).

ובצל"ח ברכות (דף כ"א ע"א נד"ה מאי

טעמא) כתב עוד להביא ראיה לזה מהא דאיתא שם ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא למ"ד קריאת שמע דרבנן, והקשה הצ"ח הא קיי"ל דספק דרבנן דאיתחזק איסורא אזלינן להחמיר, כמבואר בפוסקים ובש"ך יו"ד בכללי ס"ס כלל כ. וא"כ הכא נמי בספק קרא קריאת שמע הלא יש עליו חזקת חיובא, וספק קרא קריאת שמע ונפטר מחיובו, א"כ אף שק"ש דרבנן מ"מ יש להעמיד על חזקת חיובא, ואמאי אינו

11. וע"ע בזה בשו"ת בית לוי להג"ר לוי שפירא (אח חמיו של רבינו המחבר) ח"א סי' ד ד"ה והנה זה.

ואף שכתבו תוס' ביצה (דף ד' ע"ג [ד"ה ומנן]) ופסחים (דף ל' ע"א [ד"ה לשהינתן]) דמוקצה מיקרי דלית ליה שורש מן התורה, אינו רק לגבי תרומת פירות שחמיר יותר וכמ"ש התוס' שם, אבל לענין איסור תחומין י"ל דביצה חמיר טפי, ומשו"ה חמיר בדבר שיש לו מתירין דמחמירין בספיקא, משא"כ תחומין דרבנן דלית ליה עיקר מן התורה כדאיתא בעירובין (דף ל"ו) בשינויא קמא בהדיא, דפריך והא שבת נמי דאורייתא, קסבר תחומין דרבנן ואין לו שום עיקר מן התורה דאף בדבר שיש לו מתירין אזלינן להקל, וכמו שהקילו בזה בספיקא אף היכי דאתחזק איסורא, ה"ה י"ל דהקילו בדבר שיש לו מתירין בספק דדבריהם שאין לו עיקר מן התורה, זה מה שנ"ל בטעם דברי התוס' עירובין שכתבו דבעירוב הקילו.

אבל אכתי קשה הא בעירובין שם קאמר בגמרא על הא דרמי ר' יוסי אדר' יוסי איבעית אימא הא דידיה הא דרביה, ובנודע ביהודה (מסויה קמא י"ז ס' ס"ה [ד"ה אמנס מה שממה אין]) כתב לפרש דשינויא בתרא ס"ל דליכא למימר שתחומין אין לו עיקר מן התורה כיון די"ב מיל הוא מן התורה, א"כ גם יותר מאלפים יש לו עיקר מן התורה ומשו"ה משני שינויא אחרינא שם, א"כ למסקנת הגמ' עירובין שם עולה דתחומין מיקרי שיש לו עיקר מן התורה ותחומין י"ב

דהתחייבות בקומו לקרות קריאת שמע ולהמתין על זמן חיובו מדינא, חל עליו חזקת חיוב תיכף משעלה עמוד השחר, ועוד ספק קרא קריאת שמע דקאמר סתמא משמע גם היכי שנסתפק באחר זמן חיובו אם קרא קריאת שמע דג"כ אינו חוזר וקורא, משום דקריאת שמע דרבנן. ובוזה איכא שפיר חזקת חיוב. אבל עכ"פ מהש"ס עירובין (דף ל"ו) מבואר בהדיא כמ"ש הנודע ביהודה בזה.

ולפ"ז יש ליישב דברי התוס' עירובין (דף מ"ה) שכתבו דבעירוב הקילו דאף שהוי דבר שיש לו מתירין אזלינן להקל בספיקא דרבנן, ולא כתבו טעם לדבריהם, ולפמש"כ י"ל דס"ל להתוספות דכשם שמבואר בעירובין (דף ל"ו) היכי שאיתחזק איסורא, דיש חילוק לטומאה קלה דיש לה עיקר מן התורה, לשבת דתחומין דרבנן דלית ליה עיקר מן התורה ומשו"ה קאמר דספק עירוב כשר, א"כ ה"ה י"ל דספק דרבנן בדבר שיש לו מתירין דמבואר בביצה (דף ד') דאזלינן להחמיר בדבר שיש לו מתירין, דאפשר דס"ל להתוס' דמוקצה חמיר טפי, וכמש"כ התוס' בביצה (דף כ' ע"ג)¹². וגם למ"ד דביצה אסורה משום פירות הנושרין ומשקין שזבו, י"ל דחשוב דיש לו עיקר מן התורה, דהא יש מן התורה איסור סחיטה ותלישה, משא"כ בתחומין דרבנן דלית להו עיקר מהתורה כלל.

12. לא מצאתי. ועי' תוס' סוכה לו, ב ד"ה בשבת, שכתב דטלטול מוקצה חמור מכרמלית. ואולי גם תחומין קיל טפי, ובמהרש"א ביצה ג, ב ד"ה אלא לרב יוסף שכתב בשם תוס' ישנים דמוקצה חמירא והוי כעין דאורייתא.

שביתה אין ההליכה מה שהולך ומרחיק ביותר שום איסור תורה כלל, ורק מדרבנן בעלמא אסור, וגבי משלח את השעיר לא גזרו. ואף דהתוס' ישנים כתבו רק מה שחוזר לו ממקום שביתתו אין כאן איסור תורה, אבל משמע דה"ה אם מתרחק והולך ביותר לצד חוץ ממקום שביתתו, אין איסור ההליכה מן התורה דכיון שכבר יצא חוץ ממקום קניית שביתתו, מותר לו להתרחק יותר, וכן כתב הגאון בעמודי אור סי' י"ד [לאו יט' בפ' התוס' ישנים יומא שם כמש"כ¹⁴].

ולפ"ז י"ל דמיושב יפה, דגשמים שירדו ביו"ט דהן כרגלי כל אדם אף שהיו ספק שמא יצאו הגשמים מעבים שנתקשרו ביו"ט, ונקנה שביתה באוקיינוס, כדפריך שם ודילמא הנך עבים אזלי והני אחריני נינהו, שפיר כתבו התוספות דמש"ה אמרינן שם דבספק דדבריהם אזלינן להקל אף דהוי דבר שיש לו מתירין דבעירוב הקילו, והטעם כמש"כ דכיון שלית ליה עיקר מן התורה אזלינן להקל אף בדבר שיש לו מתירין, והא דמסיק הגמ' (עיוני דף ל"ו) דתחומין אית ליה עיקר מן התורה משום דתחומין י"ב מיל הוא מן התורה, י"ל דדוקא לענין אם רוצה לילך ולהתרחק ממקום שביתתו, כדתנן במתני' (עיוני ט"ז [ל"א, ט"ז]) נתגלגל חוץ

מיל הוא מן התורה. וא"כ אכתי תיקשי מה ראו תוס' בעירובין שם גבי גשמים שירדו ביו"ט לחלק בין ביצה שנולדה ביו"ט ספק יו"ט ספק חול דמחמירינן בספק משום דהוי דבר שיש לו מתירין, ובעירוב תחומין הקילו בספק דדבריהם אף דהוי דבר שיש לו מתירין, דליכא למימר כמש"כ משום דמוקצה הוא מגדר הוצאה ואית ליה עיקר מן התורה חמיר טפי, ובעירוב אין לו עיקר מן התורה, דזה אינו עולה לפי מסקנת הגמ' עירובין שם דאסקו דתחומין מיקרי יש לו עיקר מן התורה דתחומין י"ב מיל הוא מן התורה.

ונראה דמ"מ ניחא שפיר דברי התוס' שכתבו דבעירוב הקילו בדבר שיש לו מתירין, עפ"י דברי התוס' ישנים (יומא דף ס"ז ע"א [ד"ה נא יצא])¹³ שכתבו גבי הא דאיתא שם בא וישב לו בסוכה אחרונה עד שתחשך, וז"ל התוס' ישנים ואומר רבי דאפילו למ"ד תחומין דאורייתא כיון שלא היתה שם שביתתו קבועה עוד מתחילת היום אם חוזר לו אין כאן איסור מן התורה ורבנן נמי לא גזור בכה"ג עכ"ל, ומשמע לכאורה דס"ל להתוס' ישנים דמן התורה אינו אסור לצאת חוץ לתחומו אחר שכבר יצא ממקום שביתתו, דאזהרת אל יצא איש ממקומו רק על היציאה ממקום שביתתו, וכיון שכבר יצא ממקום שקנה

13. נדפס במהדורות הישנות בדף סח, א.

14. כן למד בפ' דברי התוס' ישנים במנחת סולת על החינוך מצוה כד [ד"ה ומה שמסופק] ודלא כמנחת חינוך, הו"ד לקמן, ובשם משמעון עירובין כט, א בתוד"ה והושיבו בשם שו"ת מהר"ץ [חיות] סי' סב.

ממקום שביתתו לית ליה עיקר מן התורה ומשום הכי הקילו בדבר שיש לו מתירין.

ועפ"ז ניחא מה שהקשו על דברי התוס' שכתבו דבעירוב הקילו בדבר שיש לו מתירין והא חבית שלקחו בשותפות אסורה למ"ד דאין ברירה מספק שמא נתחלפו החלקים, ולא הקילו בעירוב בדבר שיש לו מתירין. ולפמש"כ ניחא, דעיקר טעם וסברת תוס' שראו לחלק בין הפרקים בעירוב לביצה ביו"ט הוא כמש"כ, דבעירוב לית ליה עיקר מן התורה ומש"ה קיל יותר, ואף דמסיק הש"ס עירובין (דף ל"ו) שתחומין מיקרי אית ליה עיקר מן התורה. אבל גבי גשמים שיצאו כבר ממקום שביתתן באוקיינוס וירדו ביו"ט כה"ג לית סרך מן התורה כמ"ש התוס' [ישנים] (יומא דף ס"ו). וא"כ גבי חבית שלקחו שנים בשותפות והוי ספק בשבת שמא חלקו של זה בא ליד זה ומוציא בשבת חוץ ממקום שקנה שביתה, וכה"ג איכא איסור מן התורה כדכתיב אל יצא איש ממקומו, ואף שתחומין דרבנן אבל י"ב מיל הוא מן התורה, וא"כ לעולם חשוב תחומין אית ליה עיקר מן התורה, ומש"ה שפיר מחמירינן בספיקא משום דהוי דבר שיש לו מתירין, וכמו שמחמירינן בביצה שנולדה בספק יו"ט במסכת ביצה (דף ד') דכיון דאית ליה עיקר מן התורה יש להחמיר בספיקא דרבנן משום דהוי דבר שיש לו מתירין. וגבי גשמים שירדו ביו"ט שאני, דאחרי שכבר יצאו ממקום שביתתן לית סרך איסור תורה, ומש"ה הקילו בספיקא אף דהוי דבר שיש לו

לתחום נפל עליו גל כו', דמייירי שהניח עירוב כדי שיצא חוץ ממקום שביתתו יותר מאלפים, ומש"ה מסיק שפיר בגמרא שם דאף שתחומין דרבנן, מ"מ אית ליה עיקר מן התורה די"ב מיל כה"ג הוא מן התורה, וספק עירוב הרי זה חמר גמל, דכיון שצריך לצאת בשבת ממקום שביתתו, דזה ביי"ב מיל הוא אסור מן התורה ממש, ומש"ה באלפים אמה חשוב אית ליה עיקר מן התורה ומחמירינן בספיקא.

משא"כ בגשמים שאף שהוא מעבים שנתקשרו ביו"ט וקנו שביתה באוקיינוס, וירדו ביו"ט, וכבר יצאו חוץ ממקום שביתתן יותר מי"ב מיל, א"כ אין איסור מן התורה להרחיקם ולהוליכם יותר, דכבר יצאו ממקומם וכמ"ש התוס' ישנים יומא שם, וכל האיסור שאסרו להרחיק ולהוליך גם אחרי שיצאו ממקומן, אינו אסור מן התורה כלל ורק מדרבנן בעלמא אסרו בהכי, וא"כ כה"ג לית ליה עיקר מן התורה כלל, ומש"ה כתבו שפיר בתוס' (עיוזין ע"ט) דבעירוב הקילו גבי גשמים שירדו ביו"ט דהוא כרגלי כל אדם משום דהוי ספק דדבריהם אף דהוי דבר שיש לו מתירין, דהיינו משום דכה"ג דכבר יצאו ממקום שביתתן ליכא סרך איסור כלל, ומש"ה הקילו בעירוב כה"ג.

וניחא שפיר סברת התוס' שהקילו בעירוב בדבר שיש לו מתירין יותר מביצה שנולדה בספק יו"ט, משום דמוקצה חשוב אית ליה עיקר מן התורה, ועירוב כה"ג היכי שכבר יצא

אפילו כמה פרסאות מתחילת ליל שבת לוקה על כל ד' אמות.

ונראה לי להביא ראיה לזה מגמרא בעירובין (דף מ"ז ע"ג) דאף היכי שכבר יצא חוץ לתחום אסור מן התורה להוציא ולצאת עוד למ"ד דתחומין דאורייתא. דאיתא שם תני ר' חייא חרם שבין תחומי שבת צריך מחיצה של ברזל להפסיקו, וקאמר דמחייך עליה ר' יוסי בר' חנינא, ומסיק שם דמשום הכי מחייך עליה דקל שהקילו חכמים במים כדר' טבלא כו', דמחיצה תלויה מתרת במים יעו"ש.

וכתבו המפרשים בטעם פלוגתתן דר' חייא מחמיר בחרם שבין תחומי שבת שצריך מחיצה של ברזל להפסיק שלא יעברו מים של תחום זה לתוך תחום זה, ולא ס"ל דמחיצה תלויה מתרת במים. אף שבמשנה עירובין (דף פ"ז ע"ב) איתא בהדיא בור שבין שני חצירות אין ממלאין ממנו בשבת אלא א"כ עשו לו מחיצה גבוה עשרה טפחים, הרי שהקילו חכמים במים דמהני מחיצה תלויה, וכתבו דר' חייא אזיל לשיטתו, דאיתא בעירובין (דף י"ז ע"ג) תני ר' חייא לוקין על תחומין דבר תורה, שס"ל כר' עקיבא דתחומין מן התורה, ומש"ה ס"ל דבעי גם במים מחיצה גמורה שלא יעברו מים של תחום זה לתוך תחום זה דהוי איסור תורה, ולא דמי לבור שבין שני חצירות שממלאין בשבת במחיצה תלויה גרידא אף שעובר

מתירין, ומיושב יפה לפ"ז טעם דברי התוס', וניחא שפיר הקושיות בדברי התוס' בזה.

אבל באמת ראיתי בספר מנחת החינוך (מלוה כ"ד [לומ ו]) שכתב בפי' דברי התוספות ישנים יומא שם שכתבו כיון שלא היתה שביתתו שם קבועה עוד מתחילת היום אם חוזר לו אין כאן איסור מן התורה, דהיינו דווקא אם חוזר מחוץ לתחום שיצא לצד מקום שביתתו, אבל להתרחק עוד ולצאת יותר לצד חוץ מקום שביתתו, אף שכבר יצא חוץ לתחום ממקום שביתתו מ"מ ההליכה איסור מן התורה יעו"ש¹⁵. וכן הדעת נוטה שאין לפרש כפי' העמודי אור סי' י"ד בדעת התוס' ישנים, שגם להתרחק יותר ולילך לצד מקום שביתתו אין איסור מן התורה כיון שכבר יצא חוץ לתחומו, דזה חידושא רבא שאין לזה ראיה מגמרא. דבשלמא לענין חזרה שמותר מן התורה לחזור למקום שביתתו, הוכיח שפיר התוס' ישנים יומא (דף ס"ז) מהא דאיתא שם בא לו המשלח את השעיר לישוב תחת סוכה האחרונה, ומהצוק עד סוכה אחרונה היו שני מילין, והא המשנה אתא כר' מאיר דס"ל [עיינין לה, ט] תחומין דאורייתא והאיך מתירין לו משום חולשה איסור תורה, אלא וודאי שלחזור לצד תחומו ליכא איסור תורה, אבל להתיר מן התורה להתרחק עוד ביותר ממקום שביתתו י"ל שפיר שאסור, והמהלך

15. כהבנה זו למדו גם בדברי יחזקאל סי' ז סוף אות ד, והחזו"א או"ח סוסי' פ ד"ה מ"ב סי' ת"ד.

ממקום שביתה יש איסור תורה מה שמתרחק עוד ביותר, ולמ"ד לוקין על תחומין דבר תורה לוקה על כל ד' אמות שמהלך בשבת חוץ לתחום אף שכבר הוא חוץ לתחומי¹⁷.

וצ"ל דהתוס' ישנים (יומא דף ס"ו) שכתבו דאף למ"ד דתחומין מן התורה היכי שכבר יצא חוץ ממקום שביתה מתחילת היום אם חוזר לו ליכא איסור תורה, הוא דווקא אם חוזר לצד תחומו, אבל אם מתרחק עוד יותר לצד חוץ לתחומו, בוודאי אסור מן התורה למ"ד דתחומין דאורייתא, ועל כל ד' אמות לוקה אפילו מהלך כמה פרסאות מתחילת היום כמש"כ בספר מנחת החנוך (מגוה כ"ד), ולא כבעל העמודי אור שהפריזו על המדה והבין בדעת התוס' ישנים יומא שם שגם להתרחק יותר לצד חוץ לתחום היכי שכבר [יגא] חוץ לתחום מקום שביתתו ליכא איסור תורה לכו"ע, דלפי מש"כ מוכח שפיר דכהאי גוונא איכא שפיר איסור תורה למ"ד דתחומין דאורייתא, וא"כ אכתי תיקשי דברי התוס' עירובין גבי גשמים שירדו ביו"ט דהקילו בספק דדבריהם אף שהיו דבר שיש לו מתירין, דמה ראו לחלק בזה באיסור דרבנן של עירוב תחומין לאיסור ביצה שנולדה ביו"ט, דאמר רב אשי בריש ביצה דספק יו"ט ספק חול אוסר משום דהוי דבר שיש לו מתירין.

המים מחצר זה לתוך חצר זה, משום דבעירובי חצירות הוי רק איסור דרבנן מש"ה הקילו דסגי במחיצה תלויה, משא"כ באיסור תורה של תחומין צריך מחיצה של ברזל ואין לו תקנה כדמפרש בגמרא שם. ור' יוסי בר' חנינא מחייך וס"ל דסגי מחיצה תלויה משום דס"ל תחומין דרבנן, ודמי שפיר לבור שבין שני חצירות. וכן כתב בספר קהלת יעקב שם [נמ, ז ד"ה מין]¹⁶.

והנה בחרם שבין תחומי שבת פרש"י שם [ד"ה לין לעשות] דהמים שבתוך תחום העיר בתר העיר גריר והחרם שהוא בסוף התחום אין יכול להזיז ולהוציא המים משם ולחוץ, ומש"ה בני תחום זה אין יכולים למלאות מים מהחרם מתוך תחום עצמן, מפני שנתערב המים של תחום האחר. ואף שהמים כבר יצאו חוץ לתחום מקום שביתתן דהמים בתר העיר גריר, ועירוב המים של תחום האחר שנתערב ונכנס לתוך המים של תחום זה כבר יצאו חוץ לתחום מקום שביתתן, ומ"מ ס"ל לר' חייא דיש איסור תורה להוליכם יותר לחוץ ממקום שביתה, דמש"ה מחמיר בחרם שבין תחומי שבת דצריך מחיצה של ברזל ולא סגי במחיצה תלויה כדהקילו חכמים במים בעירובי חצירות בבור שבין שני חצירות, והוא משום דבזה יש איסור תורה וחמיר טפי. הרי מוכח מזה שפיר דגם היכי שיצא חוץ

16. בהרחבת דברי הקהלת יעקב עי' בשם משמעון מח, א ד"ה מחייך, וכן ביאר את טעם מחלוקתם בזכרון שמואל (לוינסון) עירובין מח, א ד"ה תני.

17. בשם משמעון שם הביא גם הוא ראייה מסוגיא זו לסברת המנחת חינוך, ועי' לעיל הערה 5.

דהוי דבר שיש לו מתירין, ולא דמי לביצה שנולדה בספק יו"ט ספק חול, דמוקצה משום גדר הוצאה הוא ויש לו עיקר מן התורה. ולא תיקשי מחבית שלקחו בשותפות דאסורה, משום ספק דרבנן בדבר שיש לו מתירין לא הקילו בזה, דגשמים שירדו ביו"ט שאני, והוא עפ"י דפליגי הראשונים בפירושא דהגמרא עירובין (דף ע"ט ע"ב) בהא דקאמר וכן אתה אומר בגוב של תבן שבין תחומי שבת שאלו נוטלין ואוכלין בתוך תחומן וכן אלו, ופריך הגמרא מאי קמ"ל פשיטא, ומשני לא צריכא לרי' עקיבא דאית ליה תחומין דאורייתא מהו דתימא ליגזור דילמא אתי לאיחלופי קמ"ל. ופרש"י [ד"ה מהו דמימא] ניגזור דילמא אתי לאיחלופי וליקח מתחום שאינו שלהם וקעברי אדאורייתא יעו"ש, ומוכח מזה דס"ל לרש"י דלמ"ד תחומין דאורייתא תחומי כלים וחפצים ג"כ דאורייתא כמו תחומי אדם¹⁸.

והריטב"א שם [ד"ה לא נייכא] תמה על פרש"י מהאי טעמא, וכתב שתחומי כלים אינו רק מדרבנן¹⁹, רק הא דקאמר ניגזור דילמא אתי לאיחלופי. אינו רק שגזרינן שמא יצא בעצמו חוץ לתחום כדי ליקח התבן וקעבר אדאורייתא על תחומי אדם למ"ד דתחומין מן התורה יעו"ש.

ובמג"א או"ח סי' ת"ד [סק"א] מביא

וגם יקשה שפיר הא מצינו בביצה (דף ל"ז) שחבית שלקחו בשותפות דחבית אסורה משום שאין ברירה, ואף דהוי רק ספק שמא חלקו של זה בא ליד זה והוי ספק דדבריהם, ומ"מ החמירו בעירוב תחומין משום דהוי דבר שיש לו מתירין וכמ"ש השאגת אריה (נסי' ז') בפירוש הגמרא שם וכמ"כ, הרי דגם בעירוב מצינו שהחמירו בספק דרבנן, והדרו הקושיות לדוכתן. דלפי מש"כ אין לחלק בין הפרקים דהגשמים שקנו שביתה באוקיינוס דכבר יצאו בשבת חוץ לתחומן. וגם למ"ד י"ב מיל הוא מן התורה, ליכא כה"ג איסור מן התורה להוליכם ולהזיז אותם עוד רחוק מצד מקום שביתתן, ומש"ה שליכא סרך איסור תורה והוי איסור דרבנן שאין לו שום עיקר מן התורה, ומש"ה קיל יותר והקילו בספק דדבריהם אף בדבר שיש לו מתירין, דלפי מש"כ זה אינו דלמ"ד דתחומין מן התורה וה"ה לדין בי"ב מיל שהוא מן התורה לכמה פוסקים, בוודאי איכא איסור תורה על כל ד' אמות אף אחר שיצאו ממקום שביתתן בתחילת היום וכמ"ש, וא"כ יש להקשות שפיר על דברי התוס' עירובין (דף מ"ה) כמ"כ.

והנראה דאכתי י"ל דגשמים שירדו ביו"ט אף שקנו שביתה באוקיינוס מ"מ ליכא סרך איסור תורה, והוי איסור דרבנן דאין לו שום עיקר מן התורה, ומשום הכי הקילו בספק דדבריהם אף

18. וכן דעת הרמב"ן עירובין מג, א ד"ה ועוד אמרינן לקמן.
19. וכ"כ הרשב"א עירובין צז, ב ד"ה ולענין הלכה בשם הראב"ד.

בשם הרלב"ח [סי' פמ] דאפילו לדעת האומרים שתחומין דאורייתא, תחומי בהמה וכלים אינו רק מדרבנן, והמהר"ם אלשקר [סי' מא] חולק עליו יעו"ש. ובאמת הוא מחלוקת הראשונים רש"י וריטב"א ז"ל בפירוש הגמרא עירובין (קז ע"ט) וכמש"כ, וכבר העיר בזה בספר מנחת החינוך (מנחה כ"ד [אות ט]).

וע"כ נ"ל ברור דלר' יוחנן בן נורי דס"ל בעירובין (קז מ"ה ע"ג) דחפצי הפקר קונה שביתה לכו"ע הוי רק איסור דרבנן, גם אם נימא שס"ל דתחומין דאורייתא, או תחומין י"ב מיל דלכמה פוסקים הוא מדאורייתא לכו"ע, מ"מ זה רק דווקא בתחומי אדם ובתחומי בהמה וכלים לשיטת רש"י ז"ל. אבל חפצי הפקר לר' יוחנן בן נורי דס"ל דקונה שביתה אינו רק מדרבנן בעלמא, דרק בתחומי אדם כדכתיב בקרא [שמות טו, טז] אל יצא איש ממקומו י"ל דתחומין דאורייתא ולוקין על התחומין דבר תורה, אבל תחומי בהמה וכלים י"ל דלא הוי דאורייתא כלל, שלא מצינו דגלי רחמנא בתחומי בהמה וכלים שיהיו אסורים מן התורה, דהא אל יצא איש ממקומו כתיב, וזה דעת הריטב"א שם שחולק על רש"י וס"ל דתחומי בהמה וכלים אינו איסור דבר תורה כלל.

ורש"י ז"ל דסובר שגם תחומי בהמה וכלים אסור מן התורה, י"ל דס"ל דנכלל בהאי קרא דאל יצא איש ממקומו, שה"ה חפצי איש שקנו שביתה הבעלים

ונראה לי להביא עוד ראיה לזה מהא דקאמר הגמרא עירובין שם גבי גשמים שירדו ביו"ט, דהספק שמא קנו המים שביתה באוקיינוס אינו רק ספק דדבריהם, דקאמר התם וניחוש שמא הנך עבים אזלי והני אחריני נינהו, ומשני דהוי ספק דדבריהם להקל. ולכאורה קשה, הא מאוקיינוס שקנו המים שביתה הוא יותר מי"ב מיל וא"כ להפוסקים די"ב מיל הוא מן התורה א"כ הוי איסור תורה על מי גשמים שירדו ביו"ט, ואמאי קרי להו ספק דדבריהם²⁰.

20. וכ"כ בבית מאיר סי' תד ד"ה בריש, דנכסי הפקר אף למ"ד דקונים שביתה ודאי אינו אלא מדרבנן.
21. קושיה זו הקשה גם הרמב"ן עירובין שם, אלא שתירץ לשיטתו שבכה"ג הוי לכו"ע איסור דרבנן.

מדבריהם לענין תחומי אדם, ולעולם י"ל כהפוסקים דתחומי י"ב מיל באדם הוא מן התורה, וצע"ג בדעת רבינו הגר"א בזה. אח"כ מצאתי שהעיר בזה בעל דמשק אליעזר [ס"ט א"ח ד] על הגר"א, וכעת אינו תחת ידי.

ועפ"ז ניחא שפיר דברי התוס' עירובין שם שכתבו דמש"ה מקילינן בספק דדבריהם גבי גשמים שירדו ביו"ט אף דהוי דבר שיש לו מתירין, והא מחמירינן בספק יו"ט ספק חול בביצה שנולדה משום דהוי דבר שיש לו מתירין, ותירצו דבעירוב הקילו, די"ל שפיר כמש"כ לעיל דכיון שהוי איסור דרבנן שאין סרך ורמז מן התורה, דבחפצי הפקר הוי רק גזרה בעלמא ולית ליה עיקר מן התורה, קילא יותר לענין ספק בדבר שיש לו מתירין מאיסור דרבנן שיש לו עיקר מן התורה, כגון ביצה שגדר הוצאה שהוא מן התורה כדקאמר בשבת (דף ק"ז ע"ג) אטו טלטול לאו צורך הוצאה. וכמש"כ לעיל די"ל דביצה ביו"ט מיקרי איסור שיש לו עיקר מן התורה, וכדמצינו האי חילוקא בגמרא עירובין (דף ל"ז) לענין ספק דרבנן דאיתחזק איסורא דחילקו בין איסור דרבנן שאית ליה עיקר מן התורה שחמיר ומחמירינן יותר, אבל באיסור דרבנן דאין לו עיקר מן התורה מקילינן אף באיתחזק איסורא, א"כ י"ל שפיר דה"ה לענין ספק דרבנן בדבר שיש לו מתירין יש לחלק בהכי. ובעירוב תחומין הקילו משום דלית ליה שום עיקר מן התורה, דאף להפוסקים י"ב מיל הוא מן התורה, מ"מ זה רק בתחומי אדם אבל

ולפי מה שכתבתי ניחא, דמי גשמים הוי רק חפצי הפקר שלית להו בעלים, דלכולי עלמא ליכא עלייהו איסור תורה כלל, דלית שום רמז מן הכתוב אל יצא איש ממקומו, ומשום הכי שפיר קאמר דאסירי רק מדבריהם ובספק דבריהם להקל, וזה ברור.

והנה ראיתי בביאור הגר"א או"ח (סי' מ"ד ס"ק ד') שכתב וז"ל, אבל ראיה גדולה יש שתחומין לאו דאורייתא אפילו י"ב מיל, מהגמרא עירובין שם ואמאי ליקני שביתה באוקיינוס כו', ואי בעית אימא הוי ספק דדבריהם להקל, ושם כמה מילין, עכ"ל. ולא הבינותי מה ראיה גדולה יש, הא לשיטת הריטב"א שהבאתי דס"ל דתחומי בהמה וכלים הוא לאו דאורייתא, א"כ ה"ה לדין בי"ב מיל, וא"כ י"ל דמש"ה במי גשמים הוי רק איסור מדבריהם, משום דרק תחומי אדם הוא מן התורה אבל לא תחומי חפצים בהמה וכלים, אבל בתחומי אדם י"ל שפיר כהפוסקים די"ב מיל הוא מן התורה אף לדין דתחום אלפים לאו דאורייתא, ומי גשמים שאני דהוי רק תחומי בהמה וכלים.

וגם לפרש"י שס"ל דלמ"ד שתחומין מן התורה אין לחלק בין תחומי אדם לתחומי בהמה וכלים, אבל י"ל כמש"כ דזה דווקא תחומי בהמה וכלים דאית להו בעלים שיש רמז בהכתוב אל יצא איש ממקומו, דה"ה חפצי איש, אבל חפצי הפקר לר' יוחנן בן נורי דס"ל דקנו שביתה י"ל דלכו"ע דאינן אסירי רק מדרבנן וכמש"כ. וא"כ אין ראיה כלל מהא דמי גשמים שהוי רק איסור

דהוי ספק דרבנן משום דבר שיש לו מתירין, ולא אמרינן דבעירוב הקילו, ולפמש"כ י"ל דתוס' ס"ל כהסוברים (דף ע"ט) דתחומי בהמה וכלים דמי לתחומי אדם, וא"כ לפי מה שמסיק בעירובין (דף ל"ו) דעירובי תחומין חשוב יש לו עיקר מן התורה משום תחום י"ב מיל וכמ"ש הנודע ביהודה, א"כ בחבית שלקחו בשותפות דהוי ספק שמא בא לידו חלקו של חברו דהוי חפצים של איש, משו"ה מחמיירינן בספיקא דהוי ספק דרבנן בדבר שיש לו מתירין דאית ליה עיקר מן התורה, משא"כ מי גשמים שירדו ביו"ט דהוי רק חפצי הפקר דליכא להו שום עיקר מן התורה, שפיר כתבו תוס' עירובין (דף מה ע"ב) דבעירוב הקילו, ולא דמי למוקצה או לעירוב באדם וכלים דכיון שבחפצי הפקר דליכא להו שום עיקר מן התורה משו"ה הקילו אף בדבר שיש לו מתירין.

ובנודע ביהודה (מהדוה מניינא או"ח סי' מ"ו) כתב ליישב הא דקאמר גבי מי גשמים ספק דדבריהם להקל וז"ל, דאפילו למ"ד י"ב מיל הוא מן התורה היינו ביבשה אבל בימים ונהרות הוא רק דרבנן כדאיתא בשו"ע או"ח סי' ת"ד [סעיף א], וא"כ עיקר שביתה באוקיינוס אינו דבר תורה יעו"ש. ולא הבינותי מה ענין קניית שביתה בימים ונהרות להא דאיתא בשו"ע או"ח סי' ת"ד, דדווקא באדם וכלים הבאים בספינה י"ל דלא דמי לדגלי מדבר, אבל המים עצמם שבימים ונהרות הא מונחים על הארץ, ואף המים שלמעלה כיון שמחוברין יחד חשיבי כולהו אף אותן שלמעלה כמו

בחפצי הפקר ליכא שום עיקר מן התורה, ובמי גשמים שירדו ביו"ט דהוי חפצי הפקר, משו"ה כתבו תוס' שם דבעירוב הקילו אף בדבר שיש לו מתירין דספיקו מותר.

ואף למסקנת הגמרא עירובין (דף ל"ו) שמשני אהא דרמי ר' יוסי ארבי יוסי מספק עירוב דכשר, אהא דתנן ספק טבל ספק לא טבל בטומאה קלה שר' יוסי מטמא, שינויי אחרונא וניידי משינויא קמא שם שמחלק שספק טומאה הוי ספק דרבנן דאיתחזק איסורא ויש ליה עיקר מן התורה, אבל שבת לית ליה עיקר מן התורה דתחומין דרבנן, וכתב הנודע ביהודה (נמסדו"ק יו"ד סי' ס"ה ובאהע"ז [נמסדו"ק סי' ז'] להוכיח שהאי כללא לחלק בין איסור דרבנן שלית ליה עיקר מן התורה דקיל ס"ל הגמרא גם למסקנא, רק שס"ל דעירוב תחומין מיקרי דיש לו עיקר מן התורה אף למ"ד דתחומין לאו דאורייתא, דתחומין י"ב מיל הוא מן התורה. אבל י"ל כמ"ש דזה דווקא בתחומי אדם דמיקרי שפיר תחום אלפים איסור דרבנן שיש לו עיקר מן התורה דתחומי י"ב מיל, משא"כ בחפצי הפקר דליכא כה"ג שום איסור מן התורה י"ל שפיר דקיל יותר לענין איתחזק איסורא בספק דדבריהם, וה"ה לענין דבר שיש לו מתירין, ושפיר כתבו תוס' דבמי גשמים הקילו בספק דדבריהם בדבר שיש לו מתירין וכמ"ש.

ובזה ניחא שפיר שלא יקשה על דברי התוס' מהא דשנים שלקחו חבית בשותפות דאסרינן למ"ד אין ברירה אף

מכל שכן תחומין שהוא בלאו ודאי אינו נוהג בהילוך מים שאינו דומה לדגלי מדבר. והחתם סופר מפרש דזה דווקא לדגלי דקיי"ל דתחום אלפים אינו מן התורה, אלא י"ב מיל איתא בירושלמי [עיונין פ"ג ה"ד] דילפינן מאל יצא איש ממקומו מקום מחנה ישראל תלתא פרסי, י"ל כמו דילפינן כמות המקום הכי נמי ילפינן איכות המקום שיהיה יבשה ולא ים ונהר, דמקומו אי אפשר לפרש בשני ענינים, וכשם שבהוצאה מפרשין מקום דגלי מדבר ה"ה לענין תחומין. אבל לר' עקיבא דס"ל בסוטה (דף כ"ז ע"ג) דתחום אלפים מן התורה מקרא דלוי' דכתיב [נמדנזי לה, ה] ומדותם כו', א"כ אין לחלק כלל בין ים ליבשה יעו"ש.

ולפי"ז י"ל שפיר כמ"ש הנודע ביהודה דהמים של הימים ונהרות לא קנו שביתה מן התורה, משום דמקום הים ונהר חשוב ככרמלית ואינו דומה לדגלי מדבר, והא דמצריך ר' חייא בחרם שבין שני תחומי שבת מחיצה של ברזל שלא יעביר המים מתחום זה לשל זה, י"ל שפיר משום דס"ל כשיטתו דתחומין הוא מן התורה משו"ה מחמיר דלא סגי מחיצה תלויה, והיינו משום דאיהו קאמר לוקין על תחומין דבר תורה, וכתבו התוס' ²³ והריטב"א שם [עיונין י, ז ד"ה דמנין דס"ל כר' עקיבא דתחום אלפים מן התורה מקרא דלוי', אלא משום דמהתם לא שמעינן אלא

שמונחים בארץ, וכמש"כ תוס' עירובין דף מ"ה ע"ב ד"ה ליקני לענין למעלה מעשרה יעו"ש, וא"כ הרי דמי שפיר לדגלי מדבר. וראיה לזה מעירובין (דף מ"ז) דתני ר' חייא חרם שבין שני תחומי שבת צריך מחיצה של ברזל להפסיקו, ובעל כרחך צ"ל דמחמיר ר' חייא דהא משום דאזיל לטעמיה (נדף י"ז ונדף פ"י ²² טז) דתחומין דבר תורה וכמש"כ המפרשים.

ודוחק לומר דחרם דמי לרקק מים דחשוב רשות הרבים כדאיתא בשבת (דף ק' ע"ג), דמלשון רש"י [עיונין מו, ז ד"ה חס] והריטב"א [טז ד"ה מני ר' חייא] דכתבו חרם הוא מצודת דגים משמע דהוא נהר, והרי מוכח דהמים קנו שביתה בימים ונהרות מן התורה, דהא משו"ה מחמיר ר' חייא ומצריך מחיצה של ברזל שלא יעביר המים מתחום זה לשל זה, אלא ודאי כמש"כ דדווקא באדם וכלים הבאים בספינה קאמר הרמב"ם [שו"ת ה"מנ"ס מהדו' מנן יושלים סי' קיד] והשו"ע שם דאינו דבר תורה, אבל לא לענין קניית שביתה המים בימים ונהרות.

שוב ראיתי בשו"ת חת"ס (שו"מ [מלקו ליקוני משונות] סי' ג"ח [ד"ה לישנא]) שמביא בשם אגרת הרמב"ם [המשנה ה"ג] דבימים ונהרות ליכא מן התורה תחומין משום ק"ו, השתא טלטול ד' אמות שהוא בסקילה אינו בימים ונהרות דחשיב ככרמלית שאינו דומה לדגלי מדבר,

22. לא נמצא שם להדיא, ואולי כוונתו למה שהחמיר ר' חייא שם בעירובי תחומין דהוי לשיטתו ספק דאורייתא, עיי"ש בתוד"ה מעשה.

23. לא נמצא כן בתוס'.

לילך חוץ לתחום במקום דדמי לדגלי מדבר, וא"כ י"ל שפיר כהוכחת רבינו הגר"א מהא דמי גשמים דקאמר ספק דדבריהם להקל די"ב מיל אינו מן התורה דהמים שפיר קנו שביתה מן התורה באוקיינוס, אלא שצ"ל כמש"כ דחפצי הפקר שאני דלכו"ע אינו אלא מדרבנן, וזה ברור.

וראיתי בשו"ת רעק"א סי' ה' נד"ה ולנאוה יט להניא שכתב די"ב מיל הוא מן התורה אלא אלא בשבת ולא ביו"ט²⁴, וזה נגד כל האחרונים שהקשו מהא דמי גשמים שירדו ביו"ט להסוברים די"ב מיל הוא מן התורה ואכמ"ל בזה.

ולפמש"כ נראה לי בעה"י ליישב קושית המהרש"א בדברי התוס' (טס דף מ"ז ע"ג ד"ה מס) שכתבו דהמים של החרם שבין שני תחומי שבת דמימשכי מתחום זה לשל זה הוי כחפצי הפקר, ולר' יוחנן בן נורי צ"ל דקונן שביתה העיר ולא קנו שביתה במקומן, דאל"כ אמאי נקט ר' חייא חרם שבין שני תחומי שבת דהיינו מבין שני עיירות אפילו ליכא עיר שניה נמי, והקשה המהרש"א דהשתא נמי קשה, אף אם נימא שלר' יוחנן בן נורי קנו שביתה העיר, מ"מ קשה דגם בלא עיר שניה ומקצת המים רחוק יותר מתחום שבת בעי מחיצה שלא יעביר המים שקנו שביתה במקומן חוץ לתחום, והניח בצ"ע.

לאו הבא מכלל עשה פי' ר"ח שיש גם מלקות מקרא דאל יצא איש ממקומו יעו"ש. וא"כ כיון דס"ל דדרשינן קרא דלויים א"כ איכא שפיר לדידיה איסור תחומין מן התורה אף בים ובנהר, שמקרא דלויים ומדותם אלפים כו' אין זכר ורמז לחלק בין ים ליבשה, אבל אה"נ לדידן דתחומין דרבנן וי"ב מיל נפקא לן מקרא דאל יצא איש ממקומו י"ל שפיר דבימים ונהרות אינו מן התורה, ואף לענין לקנות המים שביתה דימים ונהרות מן התורה וכמש"כ הנודע ביהודה.

אולם דאכתי אינו מיושב לי שפיר דברי הנודע ביהודה, דמלשון אגרת הרמב"ם שמובא בבית יוסף סי' ת"ד נד"ה והמנ"ס משמע דדווקא לענין הילוך בימים ונהרות ליכא תחומין מן התורה אבל לא לענין קניית שביתה, דהגע בעצמך האם בבקעה דחשוב ככרמלית ליכא דין קניית שביתה מן התורה והשובת בבקעה מותר לילך חוץ לתחום מן התורה, אלא דנראה דכרמלית משום דלא חשיב רשות הרבים גמור משו"ה י"ל דליתא מן התורה בהילוך חוץ לתחומו ובמעביר ד' אמות, משום דבעינן מקום דגלי מדבר דהוי רשות הרבים גמור, משא"כ לענין קניית שביתה דגם ברשות היחיד גמור קונה שביתה י"ל שפיר דכרמלית לא גרע מרשות היחיד דקונה שביתה מן התורה לענין

24. כן סבר גם רבינו אברהם בן הרמב"ם בתשובה סי' יב הנדפסת בספר מעשה ניסים, ועי' רש"י חגיגה יז, ב ד"ה ופנית שכתב שתחומין ביו"ט אסור, ומשמע דאורייתא יעויין בתוס' שם ד"ה דכתיב. ועי' בכל זה במנחת חינוך מצוה רחצ אות ה.

העיר דאינו אלא מדרבנן דהוי חפצי הפקר בלא בעלים כלל, כה"ג לא מצריך כלל מחיצה של ברזל וסגי שפיר במחיצה תלויה כמו שסגי בבור שבין שני חצירות, ומיושב שפיר קושית המהרש"א.

[²⁵ובדרישה ופרישה או"ח סי' ת"ב פ"ט א"ט ב] הקשה אהא דפסק הטור שם דחרם שבין שני תחומי שבת צריך לעשות מחיצה תלויה להפסיקו, מהא דפסק בסי' שצ"ז [סעיף י'] דאם אחד מבני העיר עירב לצפון ואחד לדרום דאמרינן יש ברירה וכל אחד ממלא מחלקו, וא"כ אמאי בעי בחרם מחיצה תלויה נימא ג"כ יש ברירה בממלא מתחמו ולא מתחום השני יעו"ש.

ונראה עפ"י דברי התוס' תמורה (דף ל' ע"א ד"ה ואידך) שכתבו כלל גדול בדין זה דכל דבר שהוברר האיסור ואח"כ נתערב לא סמכינן אברירה, והיכי שהאיסור לא היה מבורר קודם התערבות סמכינן אברירה, וכ"כ התוי"ט (דמא"י פ"ו מ"ז ד"ה ומלקון) נ"ש ה"ט [שם ד"ה ירושלמי], ולפי"ז י"ל דבבור של שני שותפין ואחד עירב לדרום דמעולם לא הוברר האיסור ונולד האיסור בתערובות דבתחילתו מעורב שני החלקים משו"ה סמכינן אברירה, משא"כ בחרם שהמים שמחוץ לתחום כבר הוכר והוברר לאיסור לענין תוך תחום זה, וא"כ אח"כ שנתערב אותן המים בתוך המים שבתוך התחום אין לסמוך אברירה כלל ומשו"ה בעי תיקון מחיצה ואתי שפיר, וזה ברור].

ולפמש"כ דברי התוס' מזוקקים, דדווקא אם נימא שלר' יוחנן בן נורי קנו המים שביתה במקומן וא"כ הוי המים כחפצי הפקר ממש דכיון שאין שם בעלים עליהן כלל, א"כ בוודאי אי אפשר לומר דלר' חייא דס"ל תחומין מן התורה איכא איסור תורה להוציאם חוץ לתחום, וכמש"כ דחפצי הפקר דלא נכלל כלל בהכתוב דאל יצא איש ממקומו, דלאו של איש ובעלים הם בוודאי אינו אסור אלא מדרבנן גרידא, והא דמחמיר ר' חייא ובעי מחיצה של ברזל ולא סגי מחיצה תלויה כדתנן (שם דף פ"ו ע"א) בבור שבין שני חצירות, בעל כרחך צ"ל דס"ל דאיסור תחומין חמיר ליה לדידיה טפי מעירובי חצירות, וא"כ שפיר יקשה הא דנקט חרם שבין שני עיירות אפילו בדליכא עיר שניה נמי כדהקשו בתוס'. אבל אם נימא דלר' יוחנן בן נורי קונין המים שביתת העיר, א"כ י"ל שפיר דר' חייא דמחמיר בחרם דלא סגי מחיצה תלויה, משום דס"ל דהמים אף דחשיב כחפצי הפקר משום דמימשכי מתחום זה לשל זה, אבל כיון שהם כרגלי אנשי העיר א"כ הוי כחפצי אדם דיש להם תחומין מן התורה ומשו"ה מצריך מחיצה של ברזל, דלא דמי לבור שבין שני חצירות דאינו אלא מדרבנן וכמ"ש המפרשים, וא"כ לפי"ז ניחא שפיר דנקט חרם שבין שני תחומי שבת, דבדליכא עיר שניה י"ל דבשביל המים שקנו שביתה במקומן חוץ לתחום

ישׁוב לקושית רב אחד וְאיזה ענינים במילי דברכות

הכותבות הא ג"כ צריך לברך בהמ"ז, א"כ סגי שיברך פעם אחת בהמ"ז ואין צריך לברך אחר כותבות כלל.

וגם בעיקר סברת הראב"ד שכתב דכיון שכבר נתחייבו בזימון מש"ה מזמנין גם על הפירות, קיהה כת"ר.

ולו נראה דלא קשה מידי, דהמעין בחידושי רשב"א מוכח שם דהא שנתן ר"ג רשות לר"ע לברך ולזמן, ס"ל גם הראב"ד שהוא משום דר"ג לטעמיה דס"ל דמברכין שלוש ברכות אכל שבעת המינין וכמ"ש התוס', אלא שהקשה על ר"ע שקפץ וברך ברכה אחת מעין שלוש ועבד כרבנן וס"ל דשבעת המינים לא דמי לפת, א"כ איך הוציא כולם בברכתו הא אין זימון בפירות. ותירץ הרשב"א די"ל דר"ע לא הי' דעתו לפטור את האחרים, וע"ז מביא בשם הראב"ד שכתב די"ל דדעת ר"ע היה לפטור גם אחרים, וה"ט משום דסבר כיון דקבעו לפת מועיל הקביעות ג"כ לברכה אחרונה לפירות הבאים לאחר המזון קודם ברהמ"ז דטעונין ברכה לפניהם ולאחריהם, וכמ"ש בדרישה טור או"ח סי' רי"ג [אומ נ] בהדיא דמאחר שכבר קבעו יחד לפת כמו שאותו הקביעות מועיל להן שאחד יכול לזמן ולפטור המסובין האחרים מבהמ"ז, כך יכול

מה שכתב לתמוה על הרשב"א (נכוח ל"ו ע"א [ד"ה נמן]) שמביא בשם הראב"ד שתי קושית התוס' שם [ד"ה נמן] הקשו בהא דתניא מעשה בר"ג והזקנים שהיו מסובין בעליה ביריחו והביאו לפניהם כותבות ואכלו, נתן רבן גמליאל רשות לר' עקיבא לברך קפץ ר' עקיבא וברך ברכה אחת מעין שלוש, והקשו בתוס' איך נתן ר"ג רשות לר"ע לברך להוציא את כולם הא קי"ל (מלין ק"ו ע"א) אין מזמנין על הפירות, ותירצו דלר"ג דס"ל דשבעה מינים טעונין שלוש ברכות כמו פת לדידיה מזמנין נמי עליהן. והרשב"א בשם הראב"ד תי' קושית תוס' דהאי עובדא דר"ג והזקנים מיירי שהביאו לפניהם כותבות בסוף הסעודה שכבר נתחייבו בזימון ע"י פת וכמו שמברך להן אחד ברכת היין כך מברך להן ברכה אחרונה, עכ"ל.

ותמה כת"ר על הראב"ד, דכיון דטובר דהאי עובדא הוי בתוך הסעודה, אם כן היאך כתב דכיון שכבר נתחייבו בזימון מש"ה מזמנין ג"כ על הפירות, הא לר"ג דשבעת המינין טעונין שלוש ברכות כמו פת לדידיה, כשאוכל פת וגם פירות משבעת המינין אין צריך לברך אחר שבעה מינין כלל, אלא מברך פעם אחת שלש ברכות על כולן, דכיון שכבר מחויב לברך בהמ"ז על הפת ועל

1. הם קושיות בעל המנחת ברוך, יעו"ש בסי' ז.

במקומן והברייתא מיירי בדברים שאינן טעונין ברכה לאחריהן כדמוקי רב חסדא. ותו הקשו דא"כ רב ושמואל דסברי ידי יין לא יצאו פליגי אדרב חסדא.

וכתב בשו"ת מהרי"מ עפ"י דברי הרא"ש [שם פ"י סי' ו' ו' שכתב וז"ל, דברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן כיון שאם לא אכל כאן היה צריך לחזור למקומו ולברך בהמ"ז, הוה כאילו עדיין במקומו הראשון וגומר סעודתו כאן ומברך בהמ"ז. וא"כ ר' יוחנן דמיירי כששתה יין בבהכ"נ דהוי כמו יין לפני המזון, דקיי"ל באו"ח (סי' קע"ז [ס"ז]) דיין שלפני המזון נפטר בבהמ"ז, א"כ שוב לא שייך לומר לקבעה קמא הדר בתוך הסעודה, דהא אינו צריך לחזור למקומו הראשון כלל דהא יכול לברך בהמ"ז במקומו ונפטר גם על היין ששתה קודם, ושפיר איתותב ר' יוחנן מהא דתניא שינוי מקום צריך לברך. וניחא דלא פליגי רב ושמואל על רב חסדא דהא דקאמרי ידי יין לא יצאו מיירי על היין שבתוך המזון ולא שייך לומר לקבעה קמא הדר, וכתב שזה ברור לדינא.

ותמהני, דהא בשו"ע או"ח (סי' קע"ז סעיף ו') איתא אין לברך אחר יין שבסעודה דבהמ"ז פוטרנו וכן פוטר יין

לפטור אותן אחד מהן בברכה אחרונה דכותבת אף שבעלמא אין זימון לפירות יעו"ש, ומיושב שפיר דברי הראב"ד.

וע' בב"י ובדרישה שם² שטעות סופר הלשון שלפנינו בחידושי הרשב"א וכמו שמברך להן אחר ברכת היין וצ"ל וכמו שמברך להם אחר ברכת המזון יעו"ש, וא"כ לפי"ז אין צורך לומר דפליג הראב"ד על שיטת התוס' (פסחים ק"ג ע"א) ד"ה אנא, דס"ל שאין צריך לברך אחר יין כשבא לאחר הסעודה שהעיר כ"ת³, ודברי הראב"ד מובא להלכה במג"א סי' רי"ג ס"ק ג'.

וראיתי בענין זה בשו"ת מהרי"מ⁴ (סי' נ"ז) שכתב ליישב קושית תוס' (פסחים ק"א ע"ג נד"ה [אלא דזניס]) בהא דיתיב רב חסדא וקאמר משמיה דנפשיה לא שנו אלא בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן אבל דברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן אין צריך לברך מ"ט לקיבעה קמא הדר, והרשב"ם פי' [ד"ה אלז דזניס] דיין וכל שבעת המינים הוה כדברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן, והקשו בתוס' חדא דא"כ מאי פריך לעיל לר' יוחנן דסובר ידי יין נמי יצאו מההיא ברייתא דשינוי מקום צריך לברך, הא ר' יוחנן ביין מיירי דהוה מדברים הטעונין ברכה לאחריהן

2. בב"י שם ליתא להאי הגהה, ורק הדרישה שם כתב שהוא ט"ס וצ"ל ברכת המזון במקום ברכת היין, אמנם מלשון הראב"ד המובא בספר ההשלמה ברכות מב, ב משמע דלא כהגהת הדרישה, שכתב שם דמשכחת זימון בפירות בברכה אחרונה כגון שבא להם יין אחר המזון שכבר בא להם הזימון ע"י הפת וכמעשה דר"ג ור"ע, וכן במור וקציעה גרס ברכת היין, יעו"ש.
3. ולפי דברי הראב"ד במובא בספר ההשלמה לעיל הערה 3 ודאי פליג הראב"ד על דברי התוס' בפסחים.
4. לרבי יעקב מאיר פאדווא, ורשא תרי"ד.

וכמ"ש המג"א שם, ולפמש"כ הט"ז והמג"א שם תליא אם פוטר השתיה שלפני הסעודה להשתיה שבתוך הסעודה.

ולפי"ז תמוה מה שהביא בשו"ת מוהרי"מ שם משו"ע סי' קע"ד דנפטר היין של קידוש בבהמ"ז, דהא לר' יוחנן דס"ל בפסחים שם דאותם בני אדם שקידשו בבית הכנסת דאף ידי יין יצאו, ולא מיבעי ידי קידוש וס"ל דלא בעינן קידוש במקום סעודה כלל א"כ לדידיה דמי קידוש להבדלה דאין שייכות היין שלפני הסעודה כלל, וא"כ תליא בזה דפליגי בשו"ע סי' רצ"ט גבי הבדלה, דהא דפסק בשו"ע סי' קע"ד שם דבהמ"ז פוטר יין שלפני הסעודה, אינו אלא יין של קידוש לדידן דקיי"ל כשמואל שס"ל דאותן אנשים שקידשו בבהכ"נ ידי קידוש לא יצאו דבעינן קידוש במקום סעודה ויש שייכות היין של קידוש להסעודה, אבל לר' יוחנן דס"ל דיצאו ידי קידוש ולא בעינן קידוש במקום סעודה, א"כ לא עדיף קידוש מהבדלה דאין שייכות כלל היין שלפני הסעודה להסעודה, וא"כ תוס' לשיטתם דס"ל דאינו פוטר היין של לפני הסעודה קודם שנטל ידיו להיין שבתוך הסעודה, שפיר הקשו אמאי איתותב ר' יוחנן דאמר דידי יין יצאו מהא דתניא שינוי מקום צריך לברך הא י"ל דיינן שאני דלקבעה קמא הדר.

ולכא למימר כמ"ש המהרי"מ דמיירי ששותה יין בביתו תוך הסעודה דיכול לברך בהמ"ז ולפטר השתיה שלפני הסעודה מברכה אחרונה ומש"ה

שלפני המזון, ואפילו לא היה לו יין בתוך המזון ולענין של הבדלה שלפני המזון עי' לקמן סי' רצ"ט. ושם בסעיף ז' איתא שני דעות אם המבדיל על היין על שלחנו קודם שנטל ידיו אם פוטר היין שבתוך המזון, ויש אומרים שהוא דעת התוס' [נכוח מנ, ז ד"ה וינן זשמן] דלא פטר א"כ נטל ידיו קודם שהבדיל, וע"ז כתב הרמ"א ואם הבדיל תחילה צריך [לנמן] על היין של הבדלה ברכה מעין ג' ואין בהמ"ז פוטרנו. ויעו"ש בט"ז [ס"ק ו] דהגהת הרמ"א אזיל להדעה בשו"ע שם דאינו פוטר יין של הבדלה היין שבתוך המזון מברכה ראשונה, ויעו"ש הטעם. וכן כתב המג"א סי' קע"ד [ס"ק יז] ובסי' רצ"ט [ס"ק יז] דתליא בהא אם מה ששתה לפני הסעודה פוטר המשקין שבתוך הסעודה מברכה ראשונה ויש שייכות היין שלפני הסעודה להסעודה, מש"ה בהמ"ז פוטר היין שלפני הסעודה מברכה אחרונה, ולהטוברים דאינו פוטר היין שלפני המזון קודם הנטילה למשקין שבתוך הסעודה מברכה ראשונה ואין שייכות השתיה שלפני הסעודה להסעודה, מש"ה אין בהמ"ז פוטר כלל השתיה שלפני הסעודה מברכה אחרונה.

ולפי"ז צ"ל הא דאיתא בשו"ע או"ח סי' קע"ד דיינן שלפני המזון נפטר בבהמ"ז, אינו אלא גבי יין של קידוש, דקידוש שאני משום שאין קידוש אלא במקום סעודה ויש שייכות הקידוש להסעודה מש"ה בהמ"ז פוטר מברכה אחרונה, משא"כ גבי יין של הבדלה תליא בדעות החולקים בשו"ע סי' רצ"ט

הסעודה משום שינוי מקום, א"כ אין שייכות השתיה שלפני הסעודה להסעודה, א"כ לא יפטור כלל בבהמ"ז מברכה אחרונה של היין שלפני הסעודה ויצטרך לחזור למקומו הראשון ולברך ברכה אחרונה, וא"כ ממילא שייך שפיר לומר כה"ג דלקבעה קמא הדר, וא"כ אין מקום כלל לומר כמ"ש בשו"ת מוהרי"מ דמיירי ששותה יין בתוך הסעודה ומש"ה לא שייך לקבעה קמא הדר משום דיכול לברך בהמ"ז ויפטור מברכה אחרונה, ומש"ה יש לו לברך על היין בתוך הסעודה משום שינוי מקום, דאיך יברך על היין, הא אם נימא דיש לו לברך ברכה ראשונה משום שינוי מקום א"כ כבר אין שייכות השתיה להסעודה דיהיה מחמת טעם שיהיה עכ"פ כיון שאינו פוטר מברכה ראשונה א"כ הבהמ"ז אינו פוטר מהברכה אחרונה, וא"כ הדר אינו צריך לברך ברכה ראשונה משום השינוי מקום דהא י"ל דלקבעה קמא הדר וכמ"ש.

ובלאו הכי קשה טובא לאוקים הא דר' יוחנן ורב ושמואל דמיירי ביין שבתוך הסעודה, דאמאי איתותב ר' יוחנן מהא דתניא שינוי מקום, דמשום הא לא איריא די"ל דמיירי ברוצה לשתות יין לפני המזון דשייך שפיר לקבעה קמא הדר לשיטת הרשב"ם דיין וכל שבעת המינין טעונין ברכה לאחריהן במקומן, ושפיר הקשו בתוס' שם.

ונ"ל ליישב קושית תוס' על הרשב"ם ברווחא עפ"י מה שנ"ל ברור

לא שייך לקבעה קמא הדר, דלפמש"כ הרי מבואר דבהמ"ז אינו פוטר יין של קידוש מברכה אחרונה אלא לדין דבעינן קידוש במקום סעודה, משא"כ לר' יוחנן דס"ל דלא בעי כלל קידוש במקום סעודה א"כ קידוש לא עדיף מהבדלה דפסק הרמ"א בשו"ע או"ח (סי' ל"ט ס"ז) ואם הבדיל תחילה צריך לברך על היין של הבדלה ברכה מעין שלוש ואין בהמ"ז פוטרנו יעו"ש. ואף לפמש"כ הט"ז והמג"א דהדין תליא בדעות החולקים אם פוטר היין שלפני הסעודה להמשקים שבתוך הסעודה, מ"מ שפיר הקשו תוס' לשיטתם דהוא הדעה בשו"ע שם דאינו פוטר היין של הבדלה להיין שבתוך המזון, וכמ"ש הט"ז דלדעה זו בוודאי אינה פוטרת בהמ"ז מברכה אחרונה על השתיה שלפני הסעודה כלל ושייך שפיר לקבעה קמא הדר, ושפיר הקשו בתוס'.

ועוד נראה דגם אם נימא ששיטת הרשב"ם הוא כהסוברים דבהמ"ז פוטרת היין שהבדיל מברכה אחרונה, ובעל כרחך צ"ל שאינו אלא משום דס"ל דיין של הבדלה פוטר השתיה שבתוך הסעודה מברכה ראשונה ויש שייכות היין של הבדלה להסעודה וכמ"ש הט"ז והמג"א, וא"כ אי אפשר לומר כמ"ש המוהרי"מ דלא שייך לקבעה קמא הדר משום דיכול לברך בהמ"ז במקומו ויפטור מברכה אחרונה של הקידוש דבהכ"נ, ומש"ה צריך לברך על היין ששותה בתוך הסעודה משום שינוי מקום, דהא הוא דבר הסותר את עצמו דאם יצטרך לברך על היין ששותה בתוך

חמודות במסכת ברכות [על הלא"ש פ"ט דנרי
ממודות לזמן לזמן כתב דהא שתאב לשתות
חשוב כוודאי שהוא אחר זמן עיכול,
יעו"ש שהאריך בזה. ועיין במג"א ובט"ז
(סי' קפ"ד)⁷ שכתבו דתליא בזה אם שתה
רביעית כדי שביעה ואח"כ תאב לשתות
עוד, אמרינן דהוא משום שהוא אחר זמן
עיכול של שתיה ראשונה, משא"כ אם
לא שתה מקודם כדי שביעה ותאב עוד
לשתות אמרינן דתאב לשתות משום
דלא שתה כדי שביעה יעו"ש. וא"כ לא
משכחת דינא דרשב"ם שס"ל דין הוא
מדברים הטעוין ברכה לאחריהן
במקומן דנימא דלקבעה קמא הדר, אלא
ששתה שיעור שביעה דהוא רביעית
דמחויב בברכה אחרונה ורוצה לשתות
עוד יין אף שאינו תאב לשתות יין, דאם
תאב לשתות הרי שהוא אחר זמן עיכול
של שתיה הראשונה ואינו מחויב
בברכה אחרונה על מה ששתה מקודם,
או אם שתה פחות מכדי שביעה היינו
פחות משיעור רביעית⁸ אינו מחויב כלל
בברכה אחרונה על שתיה ראשונה,
והיכי שאינו מחויב לברך על מה ששתה
מקודם לא שייך לומר לקבעה קמא הדר,
דעיקר הטעם הוא כמ"ש הרא"ש משום
שצריך לחזור למקומו ולברך מש"ה
חשוב כאילו הוא במקומו הראשון
ומש"ה פטור מברכה ראשונה, וא"כ

דהא דקאמר רב חסדא דהא דתניא
שינוי מקום צריך לברך הוא בדברים
שאינן טעונין ברכה לאחריהן במקומן,
אבל בדברים שטעונין ברכה לאחריהן
במקומן אמרינן לקבעה קמא הדר, זה
דווקא במידי שאיכא חיוב ברכה כגון
בפת שאכל שיעור שמחויב בבהמ"ז או
ביין ששתה רביעית שמחויב בברכה
אחרונה, אבל אם בשעה שרוצה לאכול
עוד או לשתות עוד יין⁶, והוא אחר
שיעור עיכול של אכילה או שתיה
ראשונה דכבר אינו מחויב עוד בברכה
אחרונה על מה שאכל ושתה מקודם,
כה"ג לא שייך לומר לקבעה קמא הדר,
דעיקר הסברא הוא כמ"ש הרא"ש דאם
לא אכל כאן היה צריך לחזור למקומו
ולברך הוה כאילו עדיין במקומו, משא"כ
היכא דליכא עליו החובה של ברכה
אחרונה על האכילה ראשונה כלל
בוודאי דמי לדברים שאינן טעונין ברכה
לאחריהן במקומן שלא שייך כלל
לקבעה קמא הדר.

ובשו"ע או"ח (סי' קפ"ד ס"ה) איתא
דלענין שתיית יין אם אינו תאב ליין
לשתות עוד יברך ברכה אחרונה,
ומבואר דאם תאב לשתות יין חשוב
אחר שיעור עיכול של השתיה ואין צריך
לברך עוד ברכה אחרונה כלל, ובלחם

5. במהרו"ק: לפשוט דהא וכו'.
6. במהרו"ק: לשיטת הרשב"ם.
7. לא נמצא בט"ז ומג"א שם, ואפשר שהכוונה למה דקיי"ל בסי' רי ס"א דבשתיית פחות מרביעית
לא מברך ברכה אחרונה, והביאו הפוסקים בסי' קצ דרביעית היינו כדי שביעה, עי' ב"ח אות ב,
פרישה אות ד, מג"א סק"ד ונשמת אדם כלל נ אות ב.
8. במהרו"ק: א"כ אינו וכו'.

רביעית דחשוב כדי שביעה, או ששותה בביתו עוד יין משום שתאב לשתות, וא"כ ממה נפשך אינו מחויב בברכה על שתיה ראשונה, וא"כ לא שייך לקבעה קמא הדר ושפיר איתותב ר' יוחנן דקאמר דאף ידי יין יצאו מהא דתני התם דשינוי מקום צריך לברך.

והשתא ניחא דרב ושמואל שס"ל דידי יין לא יצאו לא פליגי כלל אדרב חסדא דס"ל שפיר הסברא דלקבעה קמא הדר, רק דמיירי כסתמא דמילתא או שתאב לשתות והוי אחר זמן עיכול של שתיה ראשונה, או שלא שתה בבהכ"נ שיעור רביעית, וכה"ג לא שייך כלל לקבעה קמא הדר אף לשיטת הרשב"ם דיין חשיב כדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן, ומיושב שפיר קו' התוס' ¹⁰.

וראיתי בזה להעיר דלפי המבואר נראה דאותם הנוהגים לאכול מיני תרגימא בשבת לפני הסעודה אחר הקידוש, אין בהמ"ז פוטרן מברכה אחרונה דמעין שלוש וצריכין לברך ברכה אחרונה, דהא המחצית השקל סי' קע"ד ס"ק י"ד [ד"ה וזו יסמלקן מביא בארוכה דלשיטת הר"ן [פסמיס כז, ז מפיי סי"ף זינו לאשון] והרמב"ן [מלמנוט שס] אין בהמ"ז פוטר מעין שלוש כלל, ואינו פוטר בהמ"ז היין שלפני הסעודה אלא דווקא כשבירך בהמ"ז על כוס יין ומברך

היכי שאין צריך לברך כלל על השתיה ראשונה לא שייך לקבעה קמא הדר.

ולפי"ז ניחא קושית תוס', דר' יוחנן דס"ל דאותן אנשים שקידשו בבהכ"נ ידי יין יצאו, איתותב שפיר מהא דתניא שינוי מקום צריך לברך, וליכא לשנויי דהא ⁹דתניא שינוי מקום צריך לברך מוקי רב חסדא בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהן במקומן, ויין הוא מדברים שטעונים ברכה לאחריהן לשיטת רשב"ם ואמרינן לקבעה קמא הדר ומש"ה ס"ל דידי יין יצאו, דלפי מש"כ סתמא דמילתא לא משכחת כלל ביין שיהיה שייך הטעם דלקבעה קמא הדר, דאם שתה בבהכ"נ רק מלא לוגמיו שיוצאין ידי חובת קידוש ולא שתה שיעור שביעה שהוא רביעית, א"כ אינו מחויב בברכה אחרונה, ואם שתה רביעית שלם דהוי כדי שביעה, א"כ הא שרוצה עוד לשתות בביתו סתמא דמילתא הוא תאב לשתות, וא"כ הוא חשוב כעיכול וג"כ אינו מחויב עוד בברכה אחרונה על היין שבבהכ"נ.

ואף שמשכחת ששתה בבהכ"נ רביעית דהוי כדי שביעה ומחויב בברכה אחרונה, ובביתו רוצה לשתות עוד יין אף שאינו תאב, כזה הוה ליה לפרושי וסתמא כפירושו שלא דברו חכמים אלא בהווה, ומיירי בשעה שרוצה לשתות בביתו או שלא שתה בבהכ"נ שיעור

9. במהדו"ק: הברייתא דתניא וכו'.

10. כע"ז כתב ליישב באבן העזר סי' רעג ס"ה ד"ה ומוה, הצל"ח בפסחים על התוס' שם, חת"ס שם, העמק שאלה שאילתא קמו אות ו, דמיירי בששתה בבהכ"נ פחות משיעור ברכה אחרונה. וכ"כ החזו"א או"ח סי' קכד לדף קא, ב. וע"ע ברש"ש פסחים שם ברשב"ם ד"ה וקשיא לר"ח.

סעודה וא"כ אין שייכות עוד היין ומיני התרגימא שאכל אחר הקידוש להסעודה, וא"כ נראה דצריך לברך ברכה אחרונה על המיני תרגימא ועל היין של קידוש, ולא כמו שראיתי רבים שאין מברכין¹².

[13] אח"כ מצאתי בחכ"א ונשמת אדם [כלל מא' אומ' א'] שכתב דיש לסמוך על שיטת הרז"ה דס"ל דהיכי שיש לו מאותו המין בתוך הסעודה אף שאינו צריך ברכה ראשונה מ"מ א"צ לברך ברכה אחרונה על מה שאכל ושתה קודם הסעודה, דכיון שיש לו מאותו המין לא עקר נפשיה מאכילה ושתיה שקודם הסעודה ובהמ"ז פוטרנו יעו"ש. ולפי"ז עדיין אינו נכון מה שרבים מקילים בכל ענין מלברך על מיני תרגימא שקודם הסעודה אף שאינו אוכל ושתה מאותו המין בתוך הסעודה וזה אינו נכון.

והנה נתישבתי דבהא שכתב הטור [ס' ע"ג ס"ו ול"ט ס"ט] מובא במג"א ס' רצ"ט [ס"ק י"א] דכוס של קידוש כיון שאין קידוש אלא במקום סעודה משו"ה הוי צורך סעודה ובהמ"ז פוטרנו מברכה אחרונה, יש לדון לפמש"כ האחרונים (א"ח ס' ע"ג [ס"ה]) בדעת הגאונים דכוס של קידוש אם שתה שיעור שחייב בברכה אחרונה הוי מקום סעודה ולא בעינן שתיה אחרת, א"כ

ברכה אחרונה נפטר מברכה אחרונה על היין שלפני הסעודה, ואף שבהמ"ז הוי הפסק וסילוק ודמי לסעודתא אחריתי לענין ברכה ראשונה וצריך לברך בפה"ג על כוס של בהמ"ז, אבל לענין ברכה אחרונה לא הוי הפסק וסילוק יעו"ש, וא"כ הבהמ"ז אינו פוטר כלל.

ואף לשיטת הבעל המאור [פסקים ע"ט] ותוס' והרא"ש דבהמ"ז פוטר להשתיה שלפני הסעודה אינו אלא אם יש שייכות להסעודה, כגון שאוכל ושתה בתוך הסעודה דבר שמחויב בברכה ראשונה ואין הפת פוטרנו אלא במה שבירך על שאכל ושתה מקודם נפטר מן הברכה ראשונה מה שאוכל ושתה בתוך הסעודה, משא"כ אצלינו דעפ"י הרוב מה שבתוך הסעודה ברכת הפת פוטרנו ואין צורך להברכה ראשונה של המיני תרגימא ואין שייכות לסעודה מה שאכל ושתה מקודם, וא"כ צריך לברך ברכה אחרונה על מיני תרגימא ולכלול גם היין ואין בהמ"ז פוטרנו כלל, ואף שאיתא בשו"ע (ס' קע"ז ס"ו) דדין של הקידוש בהמ"ז פוטרנו¹¹, אינו אלא משום שאין קידוש אלא במקום סעודה ויש שייכות להסעודה, משא"כ אם אכל מיני תרגימא אחר הקידוש א"כ כבר יצא בזה ידי חובת קידוש במקום

11. בשו"ע שם לא מיירי בין של קידוש אלא בכל יין שלפני המזון שבהמ"ז פוטרנו, וטעמא משום שבא להמשיך האדם לאכילה, ולפי"ז לכאורה גם אם אכל מיני תרגימא עדיין יש שייכות של היין לסעודה.

12. ובערוך השלחן ס' קע"ח פסק דפשיטא בשבת כשנותנין לאחר קידוש מיני מתיקה ושאר דברים ובדעתם שבזמן קצר יטלו ידיהם ויאכלו פת, דודאי אין צריך ברכה אחרונה שהרי הקידוש הוא במקום סעודה והכל הוא מהסעודה, ודלא כרבינו.

13. הוספה מהשמטות.

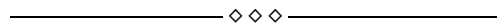
אחריתי, ולא חשיב כסעודה אחת לברך על שינוי יין בכוס של בהמ"ז ברכת הטוב והמטיב וצ"ע¹⁵. ואחר זמן מצאתי בהגהות רעק"א על או"ח [שם סק"ז] שהעיר קצת בזה יעו"ש¹⁶.

ועפ"י דברי המג"א שכתב דהטוב והמטיב של בהמ"ז פוטר להטוב והמטיב של שינוי יין, נ"ל ליישב דברי רבינו קלונימוס הזקן המובא בב"י (סי' קע"ה [ס"א] (3) ד"ה מלאמי כמונ) דנראה דהטוב והמטיב הואיל ואינו כשאר ברכות אין צריך לברך עובר לעשייתו ואפילו אחר שתייתו מברך הטוב והמטיב, והב"י כתב שאין דבריו מכוונים שהרי כל ברכות הנאה בענין זה הם ואפ"ה אינו מברך אלא קודם שנהנה ולא אחר שגמר סעודתו וכמ"ש (נסי' קס"ז), ובדרכי משה שם [אומ' ז] כתב קצת טעם לדברי רבינו קלונימוס הזקן הואיל ותיקנו הטוב והמטיב בשביל הרוגי ביתר אין חילוק בין קודם עשייה בין אחר עשייה יעו"ש. ¹⁷ועי' ספר כד הקמח לרבינו בחיי [אומ' סמ"ך עין שמה] מובא בהגהות רעק"א על או"ח סי' קע"ה [סק"א] שכתב דתקנה של ברכת הטוב והמטיב על שינוי יין היה ביכנה כמו שהיה התקנה של הטוב והמטיב בבהמ"ז, משום הרוגי ביתר].

בכוס של קידוש היכי שדנין לברך ברכה אחרונה דהיינו ששתה שיעור רביעית לאו צורך סעודה הוא כלל, ומוכח מזה כדעת האומרים בשיטת הגאונים דבעינן שישתה עוד רביעית לכד הקידוש¹⁴, אף שמלשון הב"ח [שם אומ' ז] משמע דאם שתה בקידוש רביעית הוי מקום סעודה יעו"ש וצ"ע.

ויש עוד לדון בזה בראית המחצית השקל (סי' קע"ד [שם ד"ה ועמ' זעל המאור]) לשיטת הרז"ה דס"ל כיון שיש לו מאותו המין בתוך הסעודה לעולם אין צריך לברך ברכה אחרונה, מהא דכתב בשיטת הרי"ף [שם ע"א] אם יש לו יין בסעודה אין צריך לברך גם על כוס קידוש יעו"ש, והא י"ל דכוס קידוש שאני ואכמ"ל].

וראיתי במג"א (סי' קע"ה ס"ק הלאסון) שכתב, ונ"ל כשבירך בהמ"ז על שינוי יין אין צריך לברך הטוב והמטיב משום שכבר אמר הטוב והמטיב בבהמ"ז. ולא הבינותי אמאי צריך המג"א להסברא דנפטר בהטוב והמטיב של בהמ"ז, הא בלאו הכי כיון שבהמ"ז הוי הפסק וסילוק לענין ברכה ראשונה, ואף ששתה יין בתוך הסעודה מ"מ צריך לברך על כוס של בהמ"ז, וא"כ ה"נ לענין ברכת הטוב והמטיב י"ל ג"כ דהוי הבהמ"ז הפסק וסילוק ודמי לסעודתא

14. והמשנ"ב בסי' רעג ס"ק כז ובשעה"צ אות כט הכריע לסמוך על המקילים בקידוש של היום.
 15. וכן הקשה בשו"ת וחידושי רבינו מאיר פישלס על השו"ע כאן. גם בבית יהודה סוסי' נג דחה להדיא את דברי המג"א, ואחד מטעמיו הוא שאין מברכים הטוב והמטיב במקום שצריך לברך בפה"ג. (הבית יהודה שציין רעק"א הוא בסי' מט). ועי' בכף החיים סק"ה מה שרצה ליישב בזה.
 16. אמנם באליה רבה סק"ב ובמשנ"ב סק"ב הביאו את סברת המג"א להלכה, וכן משמע שהסכים בפמ"ג א"א בריש הסימן שאפשר לברך הטוב והמטיב יחד עם ברכת בפה"ג, ובשעה"צ אות ב הביא לתמיהת רעק"א.
 17. הוספה מהשמטות במהדו"ב.

קלונימוס הזקן דיכול לברך אח"כ הטוב והמטיב, אבל אם נימא כהב"י שהטוב והמטיב דמי לשאר ברכות הנאה שאינו מברך אלא קודם שנהנה מהם ולא אחר שגמר סעודתו, א"כ לא שייך שיפטור ברכת הטוב והמטיב של בהמ"ז דמברך אחר אכילה לחיוב הטוב והמטיב דחייב לברך מקודם שנהנה מהם, וא"כ שפיר תיקשי אמאי לא תיקנו לברך הטוב והמטיב בשינוי פת כמו בשינוי יין, ומוכח שפיר מזה כשי' הרבינו קלונימוס הזקן שבב"י שם.

וראיתי בסוף ספר בית הלוי לחומש בראשית [לזוסיס למוטה ד"ה ואשי נסמפקמין] שהביא שיטת רבינו קלונימוס הזקן שבב"י דבשינוי יין יכול לברך הטוב והמטיב אחר השתיה ואין צריך דווקא קודם השתיה, וכתב לחדש בו דבר דלשיטתו אין צריך לברך על שינוי יין שבתוך הסעודה הטוב והמטיב משום שמברך אח"כ הטוב והמטיב בבהמ"ז ועולה גם לין יעו"ש. ואינני יודע מה חידש בזה, הא כתב המג"א בהדיא דשינוי יין על כוס בהמ"ז אין צריך לברך הטוב והמטיב משום שנפטר בהטוב והמטיב של בהמ"ז, וא"כ הוא הדין והוא הטעם לשיטת הרבינו קלונימוס הזקן לשינוי יין שבתוך הסעודה דנפטר שפיר בהטוב והמטיב של בהמ"ז שמברך אחר השתיה וזה פשוט, ואפשר לא ראה לפי שעה דברי המג"א שם.

וראיתי לכתוב בזה מה שראיתי עוד

ואכתי צריך ראייה וטעם מהש"ס לשיטת רבינו קלונימוס הזקן, דהטוב והמטיב אף שדמי לשאר ברכות הנאה מ"מ יש לברך גם אחר שתייתו ולא בעי דווקא עובר לעשייתו וקודם הנאתו.

ונראה דיש סעד וראייה לדבריו מהא דטרחו הראשונים בברכות פרק הראה¹⁸ אמאי תיקנו בשינוי יין לברך הטוב והמטיב ולא תיקנו בשינוי פת, והרא"ש [סי' טו] תירץ משום דיין סועד ומשמח ופת סועד ואינו משמח, והר"ן [פסחים כ, א מלפי ה"י ד"ה אכל מנחן] תירץ משום דאורחיהו דאינשי לאכול תרי מיני פת ומש"ה לא מברכין על שינוי פת יעו"ש. ולשיטת הרבינו קלונימוס הזקן ניחא ברווחא, דכיון דלא בעי דווקא שיברך מקודם ויכול לברך אח"כ, א"כ בשינוי פת לעולם איכא ברכת הטוב והמטיב אחר האכילה בבהמ"ז, והטוב והמטיב של בהמ"ז פוטר החיוב בטוב והמטיב של שינוי פת, וכמ"ש המג"א שם דאם בירך על כוס של בהמ"ז על שינוי יין לדידן דמברכין קודם השתיה נפטר בהטוב והמטיב של בהמ"ז, וא"כ ה"ה בשינוי פת לשיטת הרבינו קלונימוס הזקן דיכול לברך הטוב והמטיב של א"כ בוודאי נפטר בהטוב והמטיב של בהמ"ז, וא"כ בשינוי פת לא בעי לתיקוני לברך הטוב והמטיב, דהא לעולם איכא הטוב והמטיב אחר האכילה בבהמ"ז ואתי שפיר.

וכל זה ניחא לשיטת הרבינו

18. עי' תוס' שם נט, ב ד"ה הטוב והמטיב.

לפי שאין מקדשין את החודש אלא ביום, אמר אמרימר מסתברא מילתא דרב בחודש מלא אבל בחודש חסר מחזירין אותו, אמר ליה רב אשי לאמרימר מכדי רב טעמא קאמר מה לי חסר מה לי מלא אלא לא שנה. ורש"י שם [ד"ה נמוט מלא] פי' טעמא דאמרימר דס"ל דדווקא בחודש מלא דעושין ר"ח שני ימים אין מחזירין אותו משום דיכול לאומרה של ר"ח למחר בערבית. ולכאורה קשה האיך ס"ד דאמרימר דמילתא דרב הוא רק בחודש מלא משום דעושין ר"ח שני ימים ויכול לאומרה למחר בערבית, הא רב טעמא קאמר משום דאין מקדשין החודש אלא ביום. ועוד אם משום הך טעמא דיכול לאומרה למחר אין מחזירין אותו, א"כ גם בשחרית ר"ח אם לא הזכיר ר"ח אין מחזירין אותו בחודש מלא שיכול לאומרה למחר. ועל כרחק צ"ל דקס"ד דאמרימר דמהני תרי טעמי קסבר רב דטעה ולא הזכיר ר"ח בערבית דאין מחזירין אותו, חדא משום שאין מקדשין את החודש אלא ביום, ועוד משום דיכול לאומרה למחר בערבית, ודווקא בחודש מלא דאיכא תרי טעמי אין מחזירין אותו, אבל בחודש חסר דליכא הך טעמא שיכול לאומרה למחר מחזירין אותו, דמשום הטעם שאין מקדשין את החודש אלא ביום גרידא לא אמרינן דמש"ה אין מחזירין אותו. ורב אשי אמר ליה לאמרימר מכדי רב טעמא קאמר מה לי חסר מה לי מלא

בב"י או"ח סי' תכ"ב [ס"א ד"ה כמז נאחזק] מייסן שמביא בשם הארחות חיים [פ"ל מפילה אום קג] שאם לא אמר של ר"ח בתפלת ערבית של ליל שני דר"ח מחזירין אותו, אף דבלילה ראשונה אם לא אמר של ר"ח בתפלת ערבית אין מחזירין אותו משום שאין מקדשין החודש אלא ביום, אבל בלילה שניה מחזירין אותו משום שכבר נתקדש החודש מיום שלפניו. וכתב הב"י ודבר תימא הוא שזה היפך פשט דברי הגמרא יעו"ש. ודברי הב"י אינם מובנים, דאנה מצא משמעות מדברי הגמרא שלא כמ"ש הארחות חיים¹⁹.

ובאמת בתוס' ברכות דף ל' ע"ב ד"ה לפי, כתבו בהדיא דיש מפרשים דהא דקאמר טעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו אינו אלא בלילה ראשונה, אבל בלילה שניה מחזירין לפי שכבר מקודש מיום שלפניו, ותוס' כתבו שם דלא נראה לחלק בהכי, אבל מהגמרא שם לא מוכח מידי שלא כדברי היש מפרשים.

ולי נראה עוד להוכיח מפשט דברי הגמרא כשיטת היש מפרשים והארחות חיים שבב"י שם, שצריך לחלק שפיר בין לילה ראשונה ללילה שניה, דבלילה שניה לא שייך הטעם דאין מקדשין החודש אלא ביום דכבר מקודש מיום שלפניו. דהתם איתא אמר רב טעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו

19. וכן הקשו על הב"י המהרש"א בתוס' שם, נחלת צבי סק"א, פרי חדש סק"א, נהר שלום סק"ב, ברכי יוסף סק"ב, ועי' במג"א סי' קח ס"ק יב.

אלא לא שנה, היינו שמש"ה שאין מקדשין את החודש אלא ביום גרידא אין מחזירין אותו, וזה ברור בפשט הגמרא שם.

ולפי"ז יש לדקדק לס"ד (דרב המנונא) [דאמימר] דדוקא היכי דאיכא תרי טעמי אמרינן שאין מחזירין אותו, חדא דאין מקדשין את החודש אלא ביום, ועוד משום דיכול לאומרה למחר, וא"כ למאי צריך לחלק בין מלא לחסר הא בחודש מלא גופא יש לחלק בין לילה ראשונה ללילה שניה, דבלילה ראשונה של ערבית דאיכא עוד טעמא דיכול לאומרה למחר בערבית אין מחזירין אותו ובלילה שניה דליכא הך טעמא מחזירין אותו, ²⁰העירני אחד, דאפשר י"ל כשם שבלילה ראשונה איכא הטעם דיכול לאומרה למחר, כך בלילה שניה איכא סברא דכבר אמר מאתמול, וצ"ע].

ולמאי צריך לחלק בין חודש מלא דיכול עוד לאומרה למחר בלילה ולחודש חסר דליכא אלא לילה אחת, הא בחד מלא גופא יש לחלק בין לילה ראשונה ללילה שניה. אלא וודאי מוכח מזה כשיטת היש מפרשים דבלילה שניה ליכא הטעם דאין מקדשין את החודש אלא

ולפמש"כ יש סעד וראיה מפשט דברי הגמרא כהיש מפרשים שבתוס' שם, דאילו להתוס' דלא נראה להו לחלק ולומר דבלילה שניה לא שייך אין מקדשין החודש בלילה משום שמקודש מיום שלפניו, א"כ יקשה טובא פשט דברי (רב המנונא) [אמימר] וכמש"כ.

סימן ד

ביאור סוגיית פסחים [פ, ב], היו שלישייתן זבין וכו'

טמאי מתים, דאמר רב אותם טמאי מתים אינם עושים לא בראשון ולא בשני, ראשון לא עבדי דה"ל מיעוטא ומיעוטא לא עבדי בראשון, בשני נמי לא עבדי כל היכי דעבדי ציבור בראשון עביד יחיד בשני, כל היכי דלא עבדי צבור בראשון לא עביד יחיד בשני, א"ל שמואל זילו אמרו ליה לאבא ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו מאי עבדי ליה, א"ל זילו אמרו ליה כי הוה כולהו זבין מאי עבדי ליה, אלא כיון דלא אפשר לא אפשר ה"נ לא אפשר. ויש להבין במאי פליגי רב ושמואל, דלכאורה אין טעם וסברא לפלוגתתן, ובצל"ח שם [עט, ז ד"ה ולפי"ן] טרח למצוא איזה טעם לדבריהם יעו"ש.

ולוי נראה בעה"י לפרש הסוגיא באופן שיהיה טעם יפה לדברי מחלוקתן, עפ"י דברי הטורי אבן חגיגה (דף ט' ע"א [ד"ה מין ללא מין]) שכתב לחקור ולהקשות בהא דקיי"ל דרוב ציבור טמאי מתים עושים בטומאה ויחיד נדחה לפסח שני ואין עושה בטומאה, והא קרבן פסח הוי זמנו קבוע וקיי"ל דקרבן של יחיד כמו פר של כה"ג ביוה"כ והחביתין דוחה את הטומאה כדאיתא במסכת יומא (דף נ' ע"א) כיון שזמנו קבוע. וכתב הטורי אבן ליישב בשני סברות, חדא די"ל דהא בהא תליא והיא הנותנת, וברוב ציבור טמאי מתים דלא נדחים לפסח שני מיקרי זמנו קבוע ומשו"ה דוחה הקרבן פסח את הטומאה כשאר קרבנות שזמנם

גרסינן במסכת פסחים (דף פ' ע"ג), איתמר היו שלישייתן זבים ושלישייתן טמאי מתים וטהורים אמר ר' מני בר פטיש אותן טמאי מתים אינן עושין לא את הראשון ולא את השני, בראשון לא עבדי הגדילו זבין על הטהורים וה"ל טמאי מתים מיעוטא ומיעוטא לא עבדי בראשון, בשני לא עבדי נצטרפו זבים עם טמאי מתים דלא עבדי בראשון הוה ליה רובא ורובא לא מידחי לפסח שני. ובתוס' שם ד"ה בראשון כתבו וז"ל, נראה לר"י דס"ל לר' מני בר פטיש כרב ולא כשמואל דאמר ויעשו בני ישראל את הפסח מאי עבדי ליה, דלדידיה כיון שאין רוב טהורים לא מידחי טמאים לפסח שני, עכ"ל התוס'. ונראה דס"ל להתוס' דתליא הא דר' מני בר פטיש בפלוגתא דרב ושמואל (שם ע"א) בהיו רובן זבים ומיעוטן טמאי מתים, ולשמואל שס"ל התם דמשום שהטמאי מתים אינם עושים בשני עבדי בראשון, א"כ הכא גבי ר' מני בר פטיש עושים הטמאי מתים בראשון, דבשני נצטרפו זבים עם טמאי מתים ורובא לא מידחי לפסח שני, א"כ י"ל ויעשו בני ישראל את הפסח מאי עבדי ליה ביה כדקאמר שמואל התם, וצ"ל דר' מני בר פטיש ס"ל כרב דפליג אשמואל.

ולוי נראה לפרש הסוגיא שם באופן שר' מני בר פטיש ס"ל שפיר כשמואל שם. דבטעם מחלוקת רב ושמואל (שם ע"א) דאיתמר היו רובן זבים ומיעוטן

קבוע דכיון דלית להו תשלומין בשני, אבל יחיד שיש לו תשלומין בפסח שני א"כ אין זמנו קבוע, מש"ה לא דוחה את הטומאה ואינו עושה את הפסח בראשון מפני הטומאה ופסח דמי באמת לשאר קרבנות.

אבל חזר הטו"א לסתור סברא זו,

דאם נימא הכי א"כ האנשים שהיו טמאים לנפש אדם בפסח מדבר, ובאותו שעה לא נאמרה עדיין פרשת פסח שני, דע"י שאלתם נתחדשה מצות פסח שני כדכתיב בקרא, קשה טובא דמאי שאלו אי אייתי פסח או לא, הא פשיטא שראוין לעשות הפסח בטומאה, דהא לדידהו ה"ל זמנו קבוע ואין לו תשלומין הואיל ועדיין לא נאמרה פרשת פסח שני, ופשיטא דאייתי בטומאה דמאי שנא משאר קרבן יחיד שזמנו קבוע שדוחה את הטומאה!¹

וע"כ כתב הטורי אבן סברה אחרת, דמש"ה אינו דוחה קרבן פסח של יחיד את הטומאה ואינו עושה הפסח בראשון אף ששאר קרבן יחיד דוחה את הטומאה זמנו קבוע, די"ל דפסח לא דמי לשאר קרבן, דבשאר קרבן לא הותרה טומאה אלא לכהן המקריב בלבד ולא בבעלים, מש"ה הותרה אפילו בקרבן יחיד, אבל פסח שדוחה הטומאה בבעלים נמי מש"ה אינו דוחה אלא ברוב ציבור

ולי נראה דשני הסברות שכתב הטורי אבן בזה תליא בפלוגתא דתנאי, דתוס' בפסחים (דף ס"ו ע"א) ד"ה מה הקשו הא דבסוגיא שם משמע דמן הקרא ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו לא נפקא לן דפסח דוחה את הטומאה ואת השבת ולא דריש מועדו אפילו בשבת מועדו אפילו בטומאה, רק דבתמיד כתיב [נמזנו נמ, ין (על) עולת שבת בשבתו על עולת התמיד, מכלל דתמיד דוחה את השבת וילפינן מהא דתמיד דוחה את השבת, ובפסח דכתיב [נמזנו נמ, ין איש איש כי יהיה טמא לנפש דאיש נדחה לפסח שני ואין ציבור נדחין לפסח שני ועושים בטומאה, הרי שפסח דוחה את הטומאה וילפינן מגזרה שוה מועדו מועדו דפסח דמי לתמיד שדוחה את השבת ותמיד דמי לפסח שדוחה את הטומאה, ובפרק כיצד צולין (דף ע"ז ע"א) משמע דדרשינן מן מועדו דפסח שדוחה את הטומאה ואת השבת ממשמעות מועדו אפילו בשבת מועדו אפילו

1. הנה בטורי אבן שם הוכיח תחילה לסתור סברא זו משיטת רב דרובן זבין ומיעוטן טמאי מתים, אין הטמאי מתים עושים בראשון אף שהגם בשני אין עושים, הרי דגם שאין להם תשלומין בשני, עדיין מיעוטא לא עבדי בראשון, ואפשר שרבינו כאן לא הביא הוכחה זו כיון שרצה בהמשך דבריו לומר שבזה גופא פליגי רב ושמואל, ואה"נ לית ליה לרב האי סברא, ולכן הביא רק את ההוכחה האחרת של הטורי אבן.

בטומאה, וכתבו בתוס' (דף ס"ו) שעל כרחק צ"ל דתנאי היא יעו"ש.

ונראה דמה שכתב הטורי אבן (מגינה ס) לחקור אם פסח דמי לשאר קרבנות והטעם שיחיד אינו דוחה את הטומאה משום שיש לו תשלומין בפסח שני או משום שפסח שאני משאר קרבנות, תליא בהא דכתבו התוס' (פסחים דף ס"ו) לחקור מנא ילפינן בתמיד שדוחה את הטומאה, אם ממשמעות מועדו דכתיב גבי תמיד דרשינן שאפילו בטומאה ולא בעי כלל למילף מפסח מאיש איש כי יהיה טמא לנפש דאיש נדחה ואין ציבור נדחין, וא"כ שפיר י"ל דפסח שאני משאר קרבנות, ואף דבשאר קרבנות קיי"ל דאף דקרבן יחיד כיון שקבוע לו זמן כגון חביתי כה"ג ופר יוה"כ דוחה את הטומאה, ופסח שאני שאינו דוחה את הטומאה רק ברוב ציבור אבל לא ביחיד אף בזמנו קבוע, וכדכתב הטורי אבן להוכיח מאותן אנשים שהיו טמאים לנפש אדם בפסח מדבר ששאלו אם יביאו הפסח בטומאה דאו היה קרבנם קבוע לו זמן שלא ידעו עדיין מפסח שני, ואמאי מספקי להו הא קרבן שקבוע לו זמן דוחה את הטומאה אפילו ביחיד, ועל כרחק דפסח שאני ומש"ה לא ידעו אותן האנשים בפסח מדבר למילף ממועדו דכתיב גבי תמיד שדוחה את הטומאה אפילו בקרבן יחיד אם זמנו קבוע דפסח לא דמי לשאר קרבנות וכמ"ש הטורי אבן שם.

אבל אם נימא שממשמעות מועדו דכתיב גבי תמיד אין למילף שדוחה את

הטומאה, ורק ילפינן בתמיד שדוחה הטומאה מג"ש מפסח שנתחדשה פרשת פסח שני לאותן אנשים שהיו טמאים לנפש אדם, וכתב גבי פסח איש איש כי יהיה טמא לנפש דאיש נדחה ואין ציבור נדחין אלא עושין בטומאה, הרי דפסח דוחה את הטומאה ומהכא ילפינן לתמיד ולשאר קרבנות דדוחה את הטומאה, א"כ אי אפשר לומר דפסח שאני משאר קרבנות, דשאר קרבנות אליים יותר שדוחה אף בקרבן יחיד היכי שזמנו קבוע משא"כ בפסח הא דיו לבא מן הדין להיות כנידון, דבשאר קרבנות אין לנו ילפותא שדוחה את הטומאה ורק מפסח ילפינן, וא"כ לא אליים שאר קרבנות מפסח וכשם שבפסח אינו דוחה את הטומאה רק בציבור ולא ביחיד, וא"כ י"ל דה"ה בשאר קרבנות דדווקא בציבור ידחה את הטומאה ולא ביחיד.

ובעל כרחק צ"ל דפסח שפיר דמי לשאר קרבנות, רק דהטעם שבפסח אינו דוחה את הטומאה ביחיד אינו רק משום שגלי קרא דאיש איש כי יהיה טמא לנפש דיכול לעשות הפסח שני, א"כ לא הוי קרבן שקבוע לו זמן, ובציבור שטמאים לנפש אדם דאין נדחין לפסח שני גלי רחמנא שעושין בטומאה דילפינן בגזרה שוה תמיד ושאר קרבנות מפסח, כשם שבפסח ציבור עושים בטומאה משום שאין להם תשלומין בפסח שני, ויחיד שנדחה לפסח שני אינו עושה בטומאה בראשון, הרי דתליא רק אם זמנו קבוע ואין לו תשלומין, וילפינן מזה לשאר קרבנות, דזה הכלל כל דבר שקבוע לו זמן אף קרבן יחיד עושה

קרבנות ותליא רק אם קבוע לו זמן ואין לו תשלומין דוחה את הטומאה, וכמו שבציבור עושין הפסח בטומאה דאין תשלומין (בראשון) [בשני], ולא דוקא קרבן ציבור אלא ה"ה קרבן יחיד שזמנו קבוע נמי דוחה את הטומאה, ודבר שאין זמנו קבוע אף בציבור כגון פר העלם דבר של ציבור אינו דוחה את הטומאה, כמו שאינו דוחה את הטומאה יחיד בקרבן פסח משום שאין זמנו קבוע דיש לו תשלומין שנדחה לפסח שני, ולא בציבור וביחיד תליא מילתא רק בקבוע לו זמן ואין לו תשלומין תליא מילתא, בין בפסח בין בשאר קרבנות ופסח דמי לשאר קרבנות.

אבל למ"ד דהא דשאר קרבנות דוחה את הטומאה ילפינן ממשמעות מועדו הכתוב גבי תמיד, א"כ בעל כרחך צ"ל דפסח לא דמי לשאר קרבנות, ובפסח תליא מה שדוחה את הטומאה רק בציבור וביחיד ולא בדבר שזמנו קבוע תליא מילתא, אף שבשאר קרבנות דילפינן ממשמעות מועדו קיי"ל דתליא מילתא רק בזה שקבוע לו זמן, ואף בקרבן יחיד, ובקרבן שאין קבוע לו זמן אינו דוחה אפילו בציבור, אבל פסח שאני משאר קרבנות דלא ילפינן מהדדי כלל. ויש טעם לחלק פסח משאר קרבנות וכמש"כ הטורי אבן שם. דלפי"ז ראה גדולה יש מאותן אנשים שהיו טמאים לנפש אדם שעדיין לא ידעו שיש להם תשלומין אמאי מספקי להו הא קרבן יחיד שזמנו קבוע דוחה את הטומאה, ובעל כרחך צ"ל דפסח אין למילף כלל משאר קרבנות דלא דמי

בטומאה וכל דבר שאין קבוע לו זמן אינו עושין בטומאה אפילו בציבור וכדאיתא ביומא (ק"ג ע"ב).

ולפי"ז ניחא הא דהקשה הטורי אבן שם מאותן אנשים שהיו טמאים לנפש אדם שעדיין לא ידעו שיש להם תשלומין בפסח שני, מה שאלו למשה אם יעשו בטומאה הא כיון שאין לו תשלומין וזמנו קבוע דוחה את הטומאה בשאר קרבנות אפילו ביחיד. ולפי"ז ניחא שפיר, דקודם שנתחדש הפרשה של פסח שני דעדיין לא נאמרה ורק ע"י שאלתם נתחדשה הפרשה של פסח שני, א"כ לא ידעו כלל שקרבן פסח דוחה את הטומאה, דממשמעות של מועדו דכתיב גבי תמיד לא ילפינן שדוחה את הטומאה, ושאר קרבנות שדוחה את הטומאה ילפינן רק מפסח שגלי רחמנא איש איש כי יהיה טמא לנפש דיעשו פסח שני, דאיש נדחה ואין ציבור נדחין לפסח שני אלא עושים בטומאה, וא"כ הוא רק אחר שאלתם שנתחדשה הפרשה של פסח שני, אבל בעת שעדיין לא ידעו ממצוה ופרשה של פסח שני שפיר שאלו אותן אנשים שהיו טמאים לנפש אדם בפסח מדבר, ואחרי שנתחדשה הפרשה וגלי רחמנא בפסח שדוחה את הטומאה בציבור ואינם עושים את (הראשון) [השני], וביחיד אינו דוחה את הטומאה ונדחה לפסח שני, ומזה ילפינן תמיד ושאר קרבנות, וא"כ נראה דבוודאי אי אפשר לומר דשאר קרבנות שאני מפסח, דהא עיקר ילפותא דדוחה את הטומאה מפסח ילפינן, וצריך לומר שפסח דמי שפיר לשאר

מילתא ואף בקרבן יחיד שקבוע לו זמן דוחה את הטומאה, אבל בפסח ביחיד ובציבור תליא מילתא, וביחיד אין דוחה את הטומאה בפסח אף היכי שזמנו קבוע וכמש"כ. ע"כ ס"ל לרב דאותן הטמאי מתים אף שאינם עושים בשני ואין להם תשלומין, מ"מ אינם עושים בראשון בטומאה, דביחיד אינו דוחה פסח את הטומאה אף בזמנו קבוע ואין לו תשלומין. והא דכתוב [נמזני ט, ט] ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו, כיון דלא אפשר לא אפשר ודקאמר רב זילו ואמרו ליה כי הוו כולהו זבין מאי עבדית ביה, ר"ל דכשם שזבין אינן דוחין את הטומאה, דרק טמאים לנפש אדם דוחים את הטומאה ועושים הפסח בטומאה אבל זב וכל הטמאים בטומאת הגוף אינם עושים, א"כ ה"ה ילפינן מהתם דרק ציבור עושים את הפסח בטומאה אבל לא ביחיד, ואף שזמנו קבוע ואין לו תשלומין דהא אינם עושים את השני, מ"מ בפסח לא תליא בזמנו קבוע כלל ורק ביחיד ובציבור תליא מילתא וכמש"כ.

ושמואל ס"ל כאידך תנא דבשאר קרבנות שדוחה את הטומאה ילפינן מגזרה שוה מפסח, שגלי רחמנא מאיש איש כי יהיה טמא לנפש דאיש נדחה ואין ציבור נדחין, ולדידיה בעל כרחך צ"ל דפסח דמי שפיר לשאר קרבנות דכיון דילפינן עיקר ילפותא דדוחה את הטומאה רק מפסח, א"כ צ"ל דגם בפסח תליא מילתא רק בזמנו קבוע כמו שאר קרבנות, והא דיחיד אינו עושה בראשון בטומאה הוא משום שיש לו תשלומין

וכמש"כ. ואחרי דגלי רחמנא ע"י שאלתם בפסח מדבר הפרשה של פסח שני, י"ל דתליא רק ביחיד ובציבור אבל לא בזמנו קבוע ואין זמנו קבוע.

ולפמש"כ תוס' (דף ס"ו ע"א) שבזה אי ילפינן בשאר קרבנות שדוחה את הטומאה ממשמעות של מועדו דתמיד או מג"ש דפסח מהא דגלי רחמנא דאין ציבור נדחין ועושין בטומאה, הוא פלוגתא דתנאי, א"כ צ"ל דתליא בהך פלוגתא גם הא אם בפסח שדוחה את הטומאה ביחיד ובציבור תליא מילתא ולא דמי פסח לשאר קרבנות שתליא בזמן קבוע, או שגם בפסח תליא בזמנו קבוע כמו שאר קרבנות וכמש"כ.

ועפ"ז נ"ל בטעם וסברת מחלוקת רב ושמואל גבי היו רובן זבים ומיעוטן טמאי מתים, דרב ס"ל שאותן טמאי מתים אינם עושים לא את הראשון ולא את השני, ושמואל אמר זילו ואמרו ליה לאבא ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו מאי עבדית ליה, דיש להבין במאי פליגי.

ולפמש"כ י"ל דפליגי בהך פלוגתא דתנאי שכתבו תוס' פסחים (דף ס"ו ע"א) וכמש"כ, דהא כיון שהטמאי מתים אינם עושים את השני כדקאמר התם כל היכי דלא עבדי ציבור בראשון לא עביד יחיד בשני, א"כ אין לו תשלומין בשני, א"כ הוי זמנו קבוע. ורב ס"ל כהך תנא דממשמעות של מועדו דכתיב גבי תמיד ילפינן שדוחה טומאה בשאר קרבנות, ופסח אינו דומה לשאר קרבנות, ואף שבשאר קרבנות בקבוע לו זמן תליא

טמאי מתים אינם עושים את הראשון ולא את השני. ובתוס' שם כתבו דס"ל לר' מני בר פטיש כרב ולא כשמואל גבי רובן זבים ומיעוטן טמאי מתים, דלשמואל ס"ל התם דכיון שהטמאי מתים אינם עושים את השני עושים בראשון בטומאה, א"כ ה"ה הכא לא מידחי הטמאי מתים לפסח שני ועושים בראשון.

ולפמש"כ י"ל דס"ל לר' מני בר פטיש שפיר גבי רובן זבים ומיעוטן טמאי מתים אף כשמואל, ומ"מ גבי שלישייתן זבים ושלישייתן טהורים ושלישייתן טמאי מתים מידחי הטמאי מתים לפסח שני², דהא דס"ל לשמואל דברובן זבים עושים הטמאי מתים בראשון, הוא משום דכיון שבשני לא עבדי הטמאי מתים כדקאמר התם דכל היכי שלא עבדי ציבור בראשון לא עביד יחיד בשני, א"כ הוי בראשון קרבן שזמנו קבוע דאין לו תשלומין בשני, וס"ל לשמואל דפסח דמי לשאר קרבנות דבזמנו קבוע תליא מילתא, וע"כ ס"ל לשמואל דהא דמיעוט טמאי מתים אינם עושים בראשון בטומאה הוא משום שיש לו תשלומין בפסח שני, אבל גבי רובן זבים דאינם עושים המיעוט טמאי מתים בשני כדקאמר התם, וא"כ אין לו תשלומין בשני והוי זמנו קבוע, ודמי לשאר קרבנות דעושה בטומאה אף בקרבן יחיד היכי שקבוע לו זמן כגון חביתי כה"ג ופר יוה"כ וכמש"כ הטורי אבן שם. אבל גבי שלישייתן זבים ושלישייתן טהורים

בפסח שני ולא הוי זמנו קבוע, אבל גבי רובן זבים ומיעוטן טמאי מתים דאין תשלומין למיעוט טמאי מתים בפסח שני כדקאמר התם, א"כ הוי זמנו קבוע ואין לו תשלומין דשפיר דוחה את הטומאה אפילו ביחיד כמו שאר קרבנות, ומש"ה קאמר שמואל זילו ואמרו ליה לאבא ויעשו בני ישראל את הפסח מאי עבדית ליה, הא כיון שאינם עושים את השני א"כ הוי זמנו קבוע דיש לדחות את הטומאה ויעשו בראשון, דפסח דמי לשאר קרבנות דמה שזמנו קבוע ואין לו תשלומין דוחה את הטומאה אפילו ביחיד, ואותן אנשים ששאלו בפסח מדבר אף שעדיין לא ידעו מתשלומין של פסח שני, לדידיה נחא, דקודם ששאלו בפסח מדבר אותן אנשים הטמאים לנפש אדם לא ידעו כלל שקרבנות דוחה את הטומאה, דרק מפסח ילפינן ומפרשה של פסח שני שנתחדשה אחר שאלתם וכמש"כ, אבל אליבא דאמת פסח דמי לשאר קרבנות וע"כ ברובן זבים ומיעוטן טמאי מתים דאין תשלומין להמיעוט טמאי מתים בפסח שני ס"ל שפיר לשמואל דעושים בטומאה את הראשון ופליגי רב ושמואל בפלוגתא דתנאי. ולפמש"כ יש טעם וסברא למחלוקתן של רב ושמואל בהא דרובן זבים ומיעוטן טמאי מתים וכמש"כ.

ועפ"ז נחא שפיר הא דאמר ר' מני בר פטיש גבי שלישייתן זבים ושלישייתן טהורים ושלישייתן טמאי מתים, דאותם

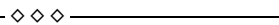
2. כלומר שאינם עושים את הראשון, ואולי יעשו את השני כמו שיתבאר להלן.

לטמאי נפש ויהיה רובא בשני, וא"כ שהדבר שקול לכו"ע לא עבדי בראשון דשמא יהיה לו תשלומין בשני ואינו זמנו קבוע, א"כ מספק אינו דוחה את הטומאה ואינם עושים בראשון לכו"ע, וגם שמואל מודה בהא וכמש"כ.

וראיתי ברמב"ם הל' קרבן פסח פ"ז [הלכה ו] שכתב היו שלישיתן זבים ושלישיתן טהורים ושלישיתן טמאי מתים דטמאים אינם עושים בשני משום דבראשון עשו מיעוט יעו"ש. ותמוה מאד דבגמרא קאמר טעם אחר⁴, דבשני נצטרפו זבים עם טמאי מתים דלא עבדי בראשון ה"ל רובא ורובא לא מידחי לפסח שני, משמע דווקא היכי שנטהרו הזבים בשני ונעשו רובא מש"ה אינם עושים בשני, אבל היכי שלא נטהרו הזבים ולא נצטרפו לרובא עושים הטמאי מתים בשני, ואף שבראשון לא עשו רק מיעוט טהורים לא דמי להא דקאמר הגמרא שם גבי רובן זבים ומיעוטן טמאי מתים דבשני לא עבדי משום דכל היכי שעבדי צבור בראשון עביד יחיד בשני וכל היכי שלא עבדי ציבור בראשון לא עביד יחיד בשני, דזה דווקא אם לא עשו כל עיקר בראשון דלא שייך לעשות בשני דכיון שבראשון לא עשו פסח כלל, משא"כ היכי דבראשון עשו מיעוט הציבור יוכלו שפיר הטמאי מתים לעשות בשני,

ושלישיתן טמאי מתים דבראשון אכתי לא מוכח דלא יהיה תשלומין בשני, דאם לא יטהרו הזבים יוכלו הטמאי מתים לעשות שפיר בשני, רק אם יטהרו הזבים ויהיה בשני רוב ציבור ורובא לא עבדי בשני, אבל אם לא יטהרו הזבים ויהיו הטמאי נפש רק מיעוטא יוכלו שפיר לעשות בשני. וא"כ שעדיין בראשון הדבר שקול ואינו מוכח בראשון שבוודאי לא יהיה תשלומין, א"כ מספק אינו דוחה את הטומאה בראשון דשמא לא יטהרו הזבים ויהיה להטמאי נפש תשלומין בשני³.

וע"כ נחא שפיר דס"ל לר' מני בר' פטיש דבראשון לא עבדי הטמאי נפש ובשני שהגדילו הזבים ונטהרו ונעשו רוב ציבור אינם עושים גם את השני, שפיר קאמר ר' מני בר פטיש ככו"ע, דלא דמי הא דר' מני בר פטיש להא דפליגי רב ושמואל גבי רובן זבים, דהתם שבוודאי לא יהיה תשלומין בשני משום דכל היכי שלא עבדי ציבור בראשון לא עביד יחיד בשני, וא"כ הוי זמנו קבוע שאין לו תשלומין, ופליגי בהא אם פסח דמי לשאר קרבנות דתליא בזמנו קבוע, או שאני פסח משאר קרבנות וביחיד וביציבור תליא מילתא וכמש"כ, אבל בהא דר' מני בר פטיש דאינו בוודאי שלא יהיה תשלומין בשני, דהדבר שקול שתליא אם יטהרו הזבים ויצטרפו

3. וכ"כ בהגהת רעק"א על הרמב"ם הל' קרבן פסח פ"ז ה"ו.
4. עי' מש"כ על הרמב"ם בהגהות רעק"א שם, מנחת חינוך מצוה שפ אות א [יד] שנשאר בצ"ע על חידושו של הרמב"ם בדיניה דר"מ בר פטיש, ובפירושו הגרי"פ פערלא על ספר המצוות לרס"ג עשה נו (רמ"ז ע"ב ד"ה ולפ"ז).

טמאי מתים וה"ל רובא דלא מדחי לפסח שני.

וגם לפמש"כ מוכח מגמרא דלא אמרינן הכי כלל דמשום שעשו בראשון רק מיעוט לא עבדי טמאים בשני, ודוקא היכי שבראשון לא עבדי כל עיקר אינן עושים בשני וכמש"כ.

ואפשר לדחוק בכוונת הרמב"ם שכתב משום דבראשון עשו מיעוט, היינו דהוי רובא בשני דנצטרפו זבים עם טמאי נפש ורובא לא עבדי בשני, וזה דוחק וצע"ג בכוונת הרמב"ם, ובנו"כ והמפרשים לא ראיתי שעמדו בזה.

ולפירוש הרמב"ם דהטעם דלא עבדי בשני בדרב מני בר פטיש הוא משום שבראשון עשו רק מיעוט, א"כ יקשה שפיר דא"כ בראשון הוי קרבן פסח לגבי טמאים לנפש זמנו קבוע, דבוודאי לא יהיה לו תשלומין בשני משום דבראשון ליכא רובא, וכל היכי דלא עבדי רובא בראשון לא עביד יחיד בשני, וא"כ לשמואל שס"ל גבי רובן זבים ומיעוטן טמאים דעבדי טמאים בראשון, וכמש"כ משום דכיון שאין לו תשלומין בשני ס"ל דדוחה את הטומאה ועושה בראשון כמו שאר קרבנות שזמנן קבוע שדוחה את הטומאה, א"כ ה"ה הכא לשמואל יש להטמאים לעשות בראשון, דכיון שבוודאי לא יהיה לו תשלומין בשני משום דליכא רובא בראשון.

ולישנא דגמרא כל היכי דעבדי ציבור לאו דווקא רוב ציבור, ה"ה מיעוטא דציבורא שעשו בראשון יוכלו נמי הטמאים לעשות בשני, דכיון שנעשה פסח בראשון יש לעשות בשני, דא"כ למאי צריך לומר ר' מני בר פטיש דבשני לא עבדי דנצטרפו זבים עם טמאי מתים משום דלא עבדי בראשון ה"ל רובא ורובא לא מידחי לפסח שני, הא לעולם לא עבדי בשני משום דבראשון לא עבדי רוב ציבור.

גם קשה טובא⁵ הא דאיתא שם (דף ע"ט ע"א) בלישנא קמא דרב כהנא הרי שהיו ישראל מחצה טהורים ומחצה טמאים, דמחצה על מחצה אינו כרוב וטהורים עושים את הראשון וטמאים עושים את השני, ולא אמרינן כיון שמחצה על מחצה אינו כרוב א"כ לא עבדי בראשון רוב ציבור אינם יכולים הטמאים לעשות בשני משום האי כללא כל היכי דלא עבדי ציבור בראשון לא עביד יחיד בשני. הרי מוכח דהאי כללא הוא רק ברובן זבים דבראשון לא עבדי כל עיקר וליכא בראשון שום פסח, מש"ה לא עבדי בשני דכיון שליכא ראשון אין [עושיין] בשני, אבל היכי שעשו בראשון פסח אף שלא היה רובא רק מיעוטא עושים הטמאים בשני, ולמאי כתב הרמב"ם הטעם בשלישיתן זבים ושלישיתן טמאי מתים משום דבראשון לא עשו רק מיעוט, וזה טעם חדש, ואמאי לא קאמר הטעם דאיתא בגמרא בהדיא משום דנצטרפו זבים עם

5. כן הקשו גם הגרי"פ פערלא שם (רמ"ז ע"ד ד"ה אלא), ובאבי עזרי הל' קרבן פסח פ"ז ה"ד ד"ה אולם.

וצ"ל דרב מני בר פטיש ס"ל כרב ולא כשמואל וכמש"כ התוס' שם. אבל כבר כתבתי דמלשון הגמרא דקאמר בהדיא הטעם בדר' מני בר פטיש דנצטרפו הזבים עם הטמאים וה"ל רובא דלא עבדי בשני, וגם מהא דרב כהנא גבי מחצה על מחצה, מוכח דדוקא שלא עבדי בראשון כל עיקר אינם עושים בשני, אבל היכי שמיעוט עשו בראשון איכא פסח שני, והטעם בדר' מני בר פטיש הוא רק דנצטרפו זבים דנטהרו מזיבתם והוי רובא בשני, וזה אינו בוודאי בראשון שיטהרו הזבים ויצטרפו לרובא בשני והדבר שקול, וא"כ מספק אינו דוחה את הטומאה בראשון דשמא יהיה לו תשלומין בשני והוי דבר שאין קבוע לו זמן, ומש"ה י"ל שפיר כמש"כ דגם שמואל מודה בהא דר' מני בר פטיש דלא עבדי הטמאים בראשון, שכה"ג בוודאי אינו דוחה את הטומאה, ובשני שנטהרו הזבים ונצטרפו לרובא אינם עושים גם את השני וכמש"כ, ואינו מוכרח דברי התוס' שם שכתבו דר' מני בר פטיש ס"ל כרב ולא כשמואל, ולפמש"כ גם שמואל מודה בהא והדברים נכונים בעזה"י.

סימן ה

[בענין אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה]

¹מה שכתבתי לידידי הג"ר מרדכי אייזיק נ"י אבד"ק ליגום

מ"ש כת"ר להקשות במסכת תמורה (דף י"ט ע"ג) אמר ר' יוסי בר' חנינא ומודה ר' אלעזר במפריש נקבה לאשם דאין בנה קרב אשם, פשיטא הא עד כאן לא קאמר ר' אלעזר אלא במפריש נקבה לעולה דאיכא שם עולה על אמו אבל מפריש נקבה לאשם דליכא שם אשם על אמו אפילו ר' אלעזר מודה כו' יעו"ש. והקשה לפי המבואר בגמרא שם (דף כ' ע"ג) דאמר רבא דולד תמורת אשם אינו קרב אשם אף לפני כפרה משום דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, ובפרש"י שם [ד"ה נעניסן] ותמורה עבר על לא יחליפנו ואע"ג דתמורת עולה ושלמים קרבה הני לאו לכפרה קאתיין, וא"כ י"ל דהמפריש נקבה לאשם דאין בנה קרב אשם משום האי טעמא דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה לפמש"כ תוס' תמורה (דף ז' ע"א ד"ה אפילו) דהמפריש נקבה לעולה או לאשם לקי דדמי למקדיש בעל מום למזבח, וא"כ י"ל דהמפריש נקבה דעבר עבירה אין בנה קרב לאשם כמו שאין ולד תמורת אשם (א"י) קרב לאשם, אבל במפריש

1. במהדו"ק כותרת הסימן היא - תשובה לרב אחד.

אחד הפריש נקבה לאשם עבור חבירו להתכפר בו יש להתכפר חבירו בבנה וקרב אשם, ולא שייך לומר אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה דהמתכפר לא עשה העבירה כלל, שהעבירה הוא ההפרשה ואחר הפריש את הנקבה עבור ידידה וא"כ יכול שפיר להתכפר בולד הנקבה שהפריש האחר לאשם, ודווקא בולד תמורת אשם קאמר רבא דאין מתכפר בדבר הבא בעבירה ואין קרב לאשם, משום דבתמורה לא משכחת שיתכפר בו אחר שלא עשה התמורה ולא עבר על לאו דלא יחליפנו דקיי"ל בתמורה (דף י') שהמתכפר עושה תמורה, וא"כ אם הבעלים של הקרבן הפריש להתכפר בו א"כ איהו עושה תמורה ואיהו מתכפר בו.

ואף דקיי"ל [שם ט, א] דהיכי שאמר הבעלים כל הרוצה להמיר בבהמתו יבוא וימיר דיכול אחר להמיר, מ"מ מיקרי הבעלים המתכפר עובר עבירה דעל ידו נעשה העבירה והלאו של לא יחליפנו, דאפשר שהוא מסייע ידי עוברי עבירה.

ואם הפריש הבעלים להתכפר בו חבירו קיי"ל⁴ שהבעלים אינו עושה תמורה כלל אלא המתכפר בלבד עושה התמורה, וא"כ לעולם ע"י המתכפר נעשה העבירה של לא יחליפנו, ומש"ה פסיקא ליה לרבא וקאמר בולד תמורת

נקבה לעולה דלאו לכפרה קאתי וכמ"ש רש"י שם [נ, ג טז], י"ל דבנה קרב עולה משום דלא שייך בעולה אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, ולמאי שקיל וטרי הסוגיא בתמורה שם רק בהא לחלק בין אשם לעולה דליכא שם אשם על אמו ושם עולה על אמו, ולא נחת לזה דבלאו הכי בהמפריש נקבה לאשם דהוי עבירה בההפרשה ואשם לכפרה קאתי מש"ה אין בנה קרב אשם, משא"כ בהמפריש לעולה דלאו לכפרה קאתי בנה קרב עולה, עכ"ד².

ונראה ליישב בכמה טעמים. חדא, די"ל דהא דקאמר רבא שם דולד תמורת אשם אינו קרב אשם אף לפני כפרה משום שאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, היינו דווקא היכי דהמתכפר עבר העבירה של לא יחליפנו, כגון שהוא עשה התמורה ורוצה להתכפר בהולד שבא מן התמורה שעשה בעבירה, בהא י"ל שפיר דאין מתכפר בדבר הבא בעבירה, מה שאין כן אם אחד הפריש נקבה לאשם³ לכפרה עבור אחר, בזה אפשר דלא שייך כלל אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, דכיון שהמתכפר לא עשה כלל העבירה דקיי"ל במסכת תמורה (דף י' ע"א) דאחד יכול להפריש קרבן להתכפר בו חבירו המחויב בהקרבן, וכדאמר שם לענין כפרה פשיטא דמתכפר ליה, וכד"ג אם

2. כן הק' גם בעמק הנצי"ב על הספרי פ"י שופטים פ"ד (סוף עמ' קעח), ועי' באור שמח הל' תמורה פ"ב ה"ב.
3. במהדו"ק: הולד הוא לכפרה וכו'.
4. רמב"ם הל' תמורה פ"א ה"ד.

מצורע ומסתמא מיירי בכל אשם וא"כ בעינן דעת המתכפר ודמי לתמורה וא"כ אין ליישב הכי וצ"ע].

ומדקאמר ר' יוסי בר' חנינא סתמא דהמפריש נקבה לאשם דאין בנה קרב אשם, ומשמע דבכל גווי קאמר, ואף היכי שלא שייך אין מתכפר בדבר הבא בעבירה נמי קאמר שאין בנה קרב אשם, מש"ה קאמר התם דאינו אלא משום דליכא שם אשם על אמו מודה ר' אלעזר דאין בנה קרב אשם ומחלק בין אשם לעולה, (אלא) דבמפריש נקבה לעולה איכא שם עולה על אמו, ומיושב קושית כת"ה.

וכן משמע מלשון המרדכי פרק לולב הגזול [סי' משמון] שכתב בשם הר' אביגדור כהן כשחל הושענא רבה ביום ראשון וקצצו עכו"ם ערבה בשבת והביאו כשרה ולא אמרינן מצוה הבאה בעבירה הוא, וה"ה אם עשה עכו"ם שופר ביו"ט מותר לתקוע בו מדתניא [סוטה לג, א] אם עבר וליקטן אפילו במזיד והוי איסורא דאורייתא דמתקן גמור הוא ומ"מ לא מיפסל משום מצוה הבאה בעבירה, ועוד ראייה מגזל עצים וסיכך בהם דכשרה, ולולב הגזול כשר ביו"ט שני אע"ג שנעשה בו עבירה ואפילו גזלן עצמו יוצא בו יעו"ש.

ומהא דדקדק המרדכי להוכיח מגזל עצים וסיכך בהן ומלולב הגזול דכשר אפילו לגזלן עצמו, יש להוכיח דמצוה

אשם שאין קרב אשם משום דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה. משא"כ במפריש נקבה לאשם דמשכחת שפיר שהמתכפר לא עשה כלל העבירה כגון שהפריש אחר הנקבה להתכפר בו חבירו, וכה"ג שפיר י"ל דבנה קרב אשם, דכה"ג לא שייך אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה.

[⁵שוב ראיתי דתירוץ זה יש לדחות מהא דערכין (דף כ"א ע"ב) דחטאת ואשם בעי דעת בשעת הפרשה ובשעת כפרה, ובעולה ושלמים פליגי שמואל ועולה אם בעינן דעת בשעת הפרשה או בשעת כפרה, וא"כ כשאחר הפריש נקבה לאשמו של חבירו מדעת דמי שפיר לתמורה, ולא משכחת מפריש נקבה לאשם דהמתכפר לא עשה שום עבירה כלל.

ולכאורה רציתי ליישב דמשכחת באשם מצורע דהוא ממחוסרי כפרה דלא בעינן דעת כלל, וכדאמרינן בנדריים (דף ל"ה ע"ב) הכל צריכים דעת חוץ ממחוסרי כפרה. אך אם נימא הכי בלאו הכי לא קשה מידי כל עיקר, דאשם מצורע דמי לעולה ושלמים דלאו מכפר הוא אלא מכשיר הוא וכדאיתא בכמה דוכתי⁶, וכבר כתבו התוס'⁷ דמחוסרי כפרה דקאמר לאו דווקא הוא דלאו בני כפרה נינהו, וא"כ לא שייך כלל אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה וכמש"כ רש"י תמורה שם דדווקא באשם שבא לכפרה אמרינן הכי יעו"ש, אלא שדוחק לומר דהגמ' מיירי רק באשם

5. הוספה מהשמטות.

6. עי' זבחים מד, ב.

7. כן הביא בשטמ"ק ריש פרק ב דכריתות ח, ב אות ב בשם התוס'.

תרמ"ט [ס"א]. ובטו"ז או"ח סי' י"א ס"ק ז' ראיתי שכתב לדבר פשוט כמש"כ, דלמי שלא עשה העבירה לא הוי מצוה הבאה בעבירה⁹, ובאמת הוא מחלוקת הפוסקים בסי' תרמ"ט].

עוד נ"ל לתרץ הקושיא עפ"י הירושלמי שבת פרק האורג [אלכא ג] במעביר מצה ד' אמות ברשות הרבים, וכי לא יצא ידי חובתו בו וכי מה ענין עבירה זו למצוה זו יעו"ש. ע"כ נ"ל דלא דמי עבירה של המפריש נקבה לאשם דכתבו תוס' תמורה (דף ז') שלקי דדמי למקדיש בעל מום למזבח להעבירה של לא יחליפנו דתמורה, דבלח"מ הל' תמורה פ"א [אלכא א] כתב דהרמב"ם שפסק שם דהציבור והשותפין אינם עושים תמורה ואיתנהו באיסור לאו של לא יחליפנו, הוא עפ"י גירסא אחרת שגריס בגמרא ריש תמורה שם, ולגירסא דידן גבי הא דאיתא אשה עושה תמורה ופריך למאי בעי קרא הא השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, ומשני מהו דתימא ה"מ עונש דשוה בין ביחיד בין בציבור אבל גבי תמורה דהוי עונש שאינה שוה בכל דתנן אין הציבור והשותפין עושים תמורה אשה נמי כי עבדא לא לקיא קמ"ל, הרי מבואר דציבור ושותפין לא לקי. וכן כתב בספר מנחת חינוך (מלוה ש"ג [אומ ז]) דתליא התפסת התמורה באיסור לאו ובדבר שאין נתפס בתמורה ליכא לאו, וה"ה

הבאה בעבירה לא שייך רק כשמי שרוצה לצאת ידי חובת המצוה הוא שעבר העבירה, משא"כ אם אחד עבר העבירה ואחר רוצה לצאת בו לא שייך כלל למיפסל משום מצוה הבאה בעבירה, וע"כ דקדק המרדכי דאפילו לגולן עצמו כשר הלולב והסוכה אף שאיהו עבר אעבירה דגול, והוכיח מזה דלא שייך בכה"ג למיפסל משום מצוה הבאה בעבירה.

והמרדכי שם מדמה הא דתמורה (דף כ') דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה למצוה הבאה בעבירה דעלמא, שכתב להקשות מהא דתמורה שם בולד תמורת אשם יעו"ש. וא"כ שפיר י"ל כמ"ש דהמפריש נקבה לאשם להתכפר בו חבירו יכול חבירו להתכפר בולדה, ולא שייך כלל בהא אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה דאיהו לא קעבר אעבירה כלל, וכמ"ש המרדכי שם גבי עכו"ם שקיצץ ערבה בשבת ועשה שופר ביו"ט דעבר הישראל בעצמו איסור שבות דאמירה לעכו"ם, דאינו אלא כה"ג שמי שרוצה לצאת ידי מצותו עבר העבירה, וה"ה באין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה דמדמה המרדכי שם למצוה הבאה בעבירה, דאינו אלא שעובר העבירה הוא המתכפר וכמש"כ.

[⁸אח"כ ראיתי שבדין זה אם מצוה הכאה בעבירה הוא דוקא למי שעשה העבירה, הוא שני דעות בשו"ע או"ח סי'

8. הוספה מהשמטות במהדו"ב.

9. עיי"ש בפמ"ג, רעק"א אות יב, ובנתיב חיים (באוצר מפרשים אות ח) שהעירו על הט"ז שאף אם הוא עשה העבירה יצא יד"ח, כיון שאין המצוה באה מכוח העבירה.

למזבח, דהא המקדיש בעל מום למזבח שלא ירד שום קדושת הגוף על הבעל מום ג"כ לקי משום דבזויא מילתא, וצ"ל דהאיסור והלאו שיש בהמפריש דבר שאינו ראוי למזבח אינו תלוי כלל בהתפסת קדושה על הדבר שהפריש, וא"כ בהמפריש נקבה לאשם אף שחל הקדושה לענין שתרעה עד שתסתאב מ"מ לא שייך לומר דמש"ה אין בנה קרב אשם משום דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, דהא הקדושה שחל על הנקבה לאו עבירה הוא, דהאיסור והלאו אינו אהא שחל קדושה על הנקבה, מש"ה יכול שפיר להתכפר בבנה לאשם וע"ז לא קאמרינן אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, דהקדושה גופא לא איסור הוא, ואף שע"י איסור המפריש דבר שאינו ראוי למזבח ממילא בא גם הקדושה על הנקבה, אבל כיון שזוה גופא שירד הקדושה על הדבר שהפריש אינו מפרטי האיסור שאסרה רחמנא, י"ל שפיר כמ"ש הירושלמי וכי מה ענין עבירה זו למצוה זו גבי המעביר מצה ד' אמות בר"ה, וכיון שאין המצוה בעצמה היא העבירה לא אמרינן דהוי מצוה הבאה בעבירה, וגבי ולד תמורת אשם שאני דהתם הקדושה של התמורה הוא מפרטי האיסור שאסרה רחמנא, שלא מציינו כלל לגירסא דידן שיהיה איסור ועונש היכי שלא נתפס התמורה בקדושת הגוף וגם בעל מום קדוש בתמורה¹⁰, והיכי שלא קדוש בתמורה

ציבור ושותפין שאין התמורה קודש אינם לוקין על הלאו דלא יחליפנו ואם המיר לאחר זמן אין לוקין על התמורה עד שיגיע הזמן דנתפס בתמורה ויהיה קודש, יעו"ש שמביא כן בשם הלח"מ.

וא"כ מה שהתמורה קודש זה גופא הוא האיסור של הלאו, דאם לא היה נתפס התמורה בקדושה לא עבר על האיסור לאו כלל, א"כ לפ"ז י"ל דמש"ה קאמר התם בתמורה (דף כ) דולד תמורת אשם אינו קרב אשם משום דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, ותמורה עבר על לא יחליפנו. ולא דמי להא דאיתא בירושלמי במעביר מצה ד' אמות בר"ה, דהתם בעת קיום המצוה אכילת מצה ליכא עוד עבירה דכבר חלף עבר שעת העבירה דאינו אלא בשעה שמעביר ד' אמות בר"ה, אבל בתמורה הקדושה שנתקדש בשביל שהמיר והתפיס הקרבן זה הוא גמרו של הלאו שלא יחליפנו שהקפידה תורה שלא יטיל קדושה על בהמה בלשון תמורה, דאם באמת לא ירד קדושה על התמורה ליכא לאו כלל, וא"כ זה הקדושה שירד על התמורה בא בעבירה, מש"ה קאמר רבא אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה.

משא"כ בהמפריש נקבה לאשם, דאף שכתבו תוס' תמורה (דף ז') דלקי אבל האיסור אינו משום שירד קדושה על הבהמה בהפרשה שאינו ראוי

10. ר"ל דמה שמצינו שהממיר בהמת הקדש בבהמת חולין בעל מום לוקה, הוי משום דבכה"ג חל קדושת הגוף על הבעל מום, וכמו שמבואר בתמורה דף ז.

ליכא איסור ולא כלל, וא"כ הקדושה היא עצמה העבירה
היא העבירה שהקפידה תורה, מש"ה
קאמר דאשם שלכפרה קאתי אין
להתכפר בולד תמורת אשם משום שבא
בעבירה וכמש"כ.

הגהה

והנה בענין מצוה הבאה בעבירה
אמרתי מכבר ליישב תמיהת תוס' יבמות (דף
כ' ע"א) בהא דתנן אלמנה לכה"ג חולצת ולא
מתיבמת, ופריך דבשלמא אלמנה מן
הנישואין איכא עשה ול"ת אבל אלמנה מן
האירוסין יבוא עשה וידחה ל"ת, ואמר רב
גידל אמר רב אמר קרא ועלתה יבמתו מה
ת"ל יבמתו יש לך יבמה אחרת שאינה עולה
ליבום ועולה לחליצה וזו חייבי לאוין, ופריך
רבא [ע"ג] מהא דתניא פצוע דכא וכרות
שפכה כו' ואם בעלו קנו ואסור לקיימן
משום שנאמר לא יבוא פצוע דכא בקהל ד',
ואי ס"ד חייבי לאוין מדאורייתא ליבום לא
רמיא אמאי אם בעלו קנו, ומשני דמדרבנן
לא מתיבמת משום גזרה של ביאה שנייה,
הדר אמר רבא כדריש לקיש כל מקום שאתה
מוצא עשה ול"ת ויכול לקיים שניהם אין
עשה דוחה ל"ת והכא אפשר בחליצה, ופריך
מהא דתניא גבי פצוע דכא וכרות שפכה שם
אם בעלו קנו ואסיקו בתיובתא. ובתוס' שם
ד"ה מיתבי הניחו בתימה הא רבא גופיה
מותבי לרב גידל מהך ברייתא והשתא
איתותב מינה.

ולי נראה די"ל דלרבא שמשני כדריש
לקיש דכל מקום שאתה יכול לקיים שניהם
אין עשה דוחה ל"ת, היינו דמש"ה תנן
אלמנה לכה"ג חולצת ולא מתיבמת,
דלכתחילה לא מתיבמת דאין עשה דוחה ל"ת

ובזה ניחא לפרש דברי המרדכי פרק
לולב הגזול שהקשה אהא דמביא שם
דלא מיפסל המצוה משום שנעשה
בעבירה, והקשה המרדכי מהא דמסכת
תמורה (דף כ') דבולד תמורת אשם אין
אדם מתכפר משום שאין אדם מתכפר
בדבר הבא בעבירה, ות"י המרדכי שם
קשה להבין. והחת"ס ח"ו פרק לולב
הגזול [נסוה לג, א ד"ה ענז וליקטון] מביא
שבספר בגדי ישע [על המלכי, אות ג] מבאר
ת"י המרדכי דהתם עם המצוה עצמה
נגמר העבירה דמהקרבה הוא גמר של
הלאו דלא יחליפנו שמחליף ומקריב זה
תמורת זה, אבל בעלמא לא חיישינן
למיפסל משום מצוה הבאה בעבירה
יעו"ש. ואכתי אינו מובן דהא אף שלא
הקריב כבר עבר על הלאו, ובזה
שהתפיס התמורה כבר נגמר הלאו.

ולפמש"כ נראה דמחלק המרדכי
דבעלמא לא מיפסל המצוה משום
שנעשה בו עבירה, דדמי להא דירושלמי
שם המעביר מצה ד' אמות בר"ה שאין
המצוה בעצמה הוא העבירה, אבל גבי
תמורה לפמש"כ בשם הלח"מ והמנחת
חינוך שם דמה שנתקדש התמורה
בקדושה זה הוא האיסור והלאו שאסרה
רחמנא, דציבור ושותפין שאין עושין
תמורה ולא קדוש התמורה בקדושה
מש"ה לא לקי על הא שעשו התמורה,

דמפיק ליה מקרא דיבמתו שיש לך יבמה אחרת שאינה עולה ליבום, וא"כ כיון דגלי קרא שאינה עולה ליבום בחייבי לאוין א"כ אף בדיעבד אם בעלו לא קנו, דכיון שגלי קרא דח"ל אסור ביבום א"כ ליכא מצות יבום כלל, ושפיר פריך רבא מהא דתניא פצוע דכא וכרות שפכה כו' דאם בעלו קנו, אבל לדידיה גופיה שמשני דמשום שיכול לקיים שניהם ואינו דוחה לכתחילה הל"ת, י"ל שפיר דבדיעבד אם בעל קנה דמצות יבום איכא רק שבא בעבירה של הלאו, וכיון שס"ל דמצוה הבא בעבירה אינו מה"ת א"כ ניחא לדידיה הא דתניא ואם בעלו קנו ומיושב שפיר.

וכעת מצאתי בשו"ת חת"ס חלק ששי בפרק לולב הגזול נסוכה ל, א ד"ה רנא אמן] שכתב כן, והוסיף עוד להוכיח מרבא דאמר בסוכה (דף ל' ע"ב) דלעולם ביו"ט ראשון שס"ל דמצוה הבאה בעבירה הוא מדרבנן¹², ודבריו ברמיזא ובקצרה. נראה שנתכווין לכ"ז, והוכחתו פסוקה שם דס"ל לרבא דמצוה הבאה בעבירה הוא מדרבנן, נראה דמדלא חייש ביו"ט שני למצוה הבאה בעבירה משום דיו"ט שני הוא רק דרבנן וכמ"ש תוס' סוכה שם [ל, א] ד"ה מתוך, וזה רק אם מצוה הבאה בעבירה הוא מדרבנן, אבל אם מצוה הבאה בעבירה הוא מה"ת אין להקל ביו"ט שני משום שהוא מדרבנן, ומוכח שס"ל דמצוה הבאה בעבירה מדרבנן ומיושב שפיר תמיהת תוס' יבמות שם.

כיון שאפשר בחליצה, אבל בדיעבד אם עבר ועשה המצות עשה אם חשוב שקיים המצוה תליא בהא דפליגי אם מצוה הבאה בעבירה הוא מה"ת או שהוא מדרבנן. דאם נימא שמצוה הבאה בעבירה מה"ת לא חשוב מצוה, א"כ היכי שיכול לקיים שניהם דאפשר בחייבי לאוין בחליצה ואם בעלו לא קיים המצוה משום דעבר על הלאו בעת קיום המצות יבום ולא חשוב מצוה כלל ולא קנה את יבמתו¹¹, אבל אם נימא שמצוה הבאה בעבירה מה"ת חשוב מצוה, א"כ י"ל דאף שאין העשה של יבום דוחה הל"ת של חייבי לאוין לכתחילה, אבל בדיעבד אם עבר הל"ת וקיים מצות יבום קיים שפיר המצוה ואם בעלו קנו.

וא"כ י"ל דהגמרא שפריך על שינויא דרבא מהא דתניא ואם בעלו קנו, דס"ל דמצוה הבאה בעבירה מה"ת לא הוי מצוה כלל, וא"כ שכיון שאסור לקיים משום שנאמר לא יבוא פצוע דכא כו' א"כ אמאי אם בעלו קנו, דהא לא חשוב מצות יבום למצוה כלל דהא בעת קיום המצוה הא עבר על עבירה של הל"ת של חייבי לאוין, אבל רבא אפשר דס"ל דמצוה הבאה בעבירה מה"ת חשוב מצוה ורק מדרבנן לא הוי מצוה, וא"כ לדידיה ניחא הא דתניא ואם בעלו קנו, דאף שלכתחילה אין לייבם החייבי לאוין משום שאפשר לקיים שניהם בחליצה, אבל בדיעבד קיים שפיר המצות יבום ואם בעלו קנו, ורק על הא דרב גידל אמר רב

11. לרבינו המחבר פשיטא דכשבאה המצוה בעבירה מעכב את הקנין, אמנם עי' בקובץ הערות יבמות סי' יא אות א, ברכת שמואל יבמות סי' ב ואמרי משה סי' ו אות יג.

12. וכ"כ החת"ס בחולין קמא, א ד"ה בסוף. וכע"ז במרומי שדה נזיר מ, ב ד"ה והא קאתי.

דה"ה למקדיש לדמי עולה. וי"ל דתליא בהא דאיתא בתמורה (דף י"ט ע"ג) דרבא מעיקרא ס"ל דהמקדיש זכר לדמיו אינו קדוש קדושת הגוף ולא אמרינן מיגו דנחית עליה קדושת דמים נחית עליה קדושת הגוף, וא"כ י"ל דכשם שהמקדיש בעל מום למזבח דלא חל עליה קדושת הגוף לקי, ה"ה בהמפריש נקבה לעולה דלקי, אבל לפי מה דמסיק רבא דהמפריש נקבה לאשם ולעולה דמש"ה תרעה עד שתסתאב ולא תמכר בלי מום, משום דמיגו דנחית עליה קדושת דמים נחית עליה קדושת הגוף, י"ל דלא לקי כלל במפריש נקבה לאשם ולעולה דלא בזייא למילתא כ"כ, ולא דמי למקדיש בעל מום למזבח דליכא עליה שום קדושת הגוף בזייא למילתא יותר. ותוס' שם (דף ז') לא נחתי רק ליישב אליבא דרבא דס"ל דהמפריש נקבה לעולה ולאשם דליכא שום קדושה, וצ"ל דלקי כמו במקדיש בעל מום למזבח ואמאי קתני התם המפריש נקבה לעולה ימכר ולא קתני דלקי, וע"ז כתבו תוס' דאף שלא קתני צ"ל דלוקה וכמו דאיתא (דף כ"ז ע"ג) אמר על בעל מום ה"ז לעולה דימכור ולא קתני ג"כ דלקי, ואף שהמקדיש בעל מום בוודאי לקי ותני ושייר, אבל אליבא דאמת דמסיק (דף י"ט) שקיי"ל כרבנן דפליגי על ר' שמעון ורבא הדר ביה לרב כהנא ובהמפריש נקבה לעולה ולאשם חל קדושת הגוף, י"ל שפיר דלא דמי כלל המפריש נקבה להמקדיש בעל מום דכיון שחל קדושת הגוף לא בזייא למילתא כ"כ.

ולפ"ז ניחא שפיר הסוגיא דתמורה

ועפ"ז ניחא לי ליישב ג"כ הא דאיתא ביבמות שם דאמר רבא דחייבי לאוין חולצת ולא מתיבמת גזרה משום ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה, ולכאורה קשה דלמאי בעי לרבא קרא דיבמתו, הא חייבי לאוין עולה ליבום ולחייבי עשה לא בעי קרא דהא אין עשה דוחה עשה, ובתוס' [ד"ה גוייט] כתבו די"ל שיבמתו אתי שעולה לחליצה. ובאמת בתוס' שם [כ, ג] ד"ה מסתברא כתבו דאינו משמע לדרוש מקרא דיבמתו אלא לאסור יבום ולחייבי עשה הא לא בעי לאסור יבום.

ולפמש"כ י"ל דרבא לשיטתו דמצוה הבאה בעבירה הוא לאו דאורייתא, א"כ י"ל שפיר דיבמתו אתי לחייבי עשה לאסור יבום כדרשין יש לך אחרת שאינה עולה ליבום, והא דבלאו הכי לא מתיבמת משום דאין עשה דוחה עשה, י"ל דבעי קרא אם עבר ובעל דבלאו קרא דיבמתו היה קנה בדיעבד דאף שהמצוה בעבירה הוא מ"מ הא מה"ת חשיב מצוה וקנה יבמתו, מש"ה גלי קרא דיבמתו שאינה עולה ליבום חייבי עשה ואף בדיעבד אם בעלו לא קנו, וא"ש.

עד כאן ההגהה

עוד נ"ל בישוב הקושיא בהא דתמורה (דף י"ט ע"ג) שלא קאמר בגמרא הטעם דהמפריש נקבה לאשם שאין בנה קרב אשם משום דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, די"ל שמה שכתבו התוס' (ממויט דף ז') דהמקדיש נקבה לעולה דלקי, דזה דווקא אליבא דרבא דקאמר שם השתא דאמור טעמא דהמקדיש בעל מום למזבח דלקי משום דבזייא למילתו אפילו למקדיש ליה לדמי נסכים נמי לקי, וע"ז כתבו התוס'

מיום למזבח. וזה טעם הרמב"ם הל' תמורה שכתב דתמורה חל על בעל מום ולא כתב דלוקה שנים משום מקדיש בעל מום ג"כ, משום דכיון שחל קדושת הגוף לא בזייא למילתא ולא דמי למקדיש בעל מום ולקי רק משום הלאו דתמורה וא"ש.

ובענין זה ראיתי בספר חדש אחד שכתב לתמוה על קו' תוס' תמורה (דף י"ט ע"ג נד"ה זאם אומנות) שהקשו בהא דקאמר זאת אומרת הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף, והקשו בתוס' וז"ל תימא מאי שנא ממקדיש לדמי נסכים דאמר בפ"ק דשבועות (דף י"א ע"א) דאינו קדוש קדושת הגוף, ושמא י"ל דההיא דהתם אתייהא כר' שמעון דאמר לקמן בסמוך דכל מידי דלא חזי ליה לגופיה לא נחתא ביה קדושת הגוף עכ"ל. וכתב בעל המחבר, ואני תמה על תמיהתם הא בשבועות שם מיירי לענין פדיון שאם הקדישה בהמה תמימה לדמי עולה היא בעצמה קרבה ואינה נפדית שלא במום, אבל אם הקדישה לדמי נסכים נפדית, דלענין פדיון הא אפילו נסכים עצמן שהוקדשו לנסכים ממש אע"פ שהן קדשי מזבח מ"מ יש להם פדיון קודם שנתקדשו בכלי, כדתנן במנחות (דף ק' ע"ג) המנחות והנסכים שנטמאו קודם שנתקדשו בכלי נפדים דאין להם קדושת הגוף לענין פדיון קודם שנתקדשו בכלי א"כ גם שהקדיש הבהמה לדמי נסכים דהיא נפדית דאטו תהא חמורה מנסכים ממש אבל

(דף י"ט) דלא קאמר הטעם דהמפריש נקבה לאשם דאין בנה קרב אשם משום דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה, דלפי האמת ליכא עבירה כלל דלא דמיא לבעל מום משום דאמרינן מיגו דנחית עלה קדושת דמים נחית עלה קדושת הגוף, ולא בזייא למילתא ולא לקי כלל.

ועפ"ז נ"ל ליישב מה שראיתי במנחת חינוך (מנחה לפ"ה [אום ט]) שכתב להקשות דמגמרא (פמורה דף ו' ע"א) דקאמר שמא לא שנינו אלא בתמורה א"ל ר' יוחנן נמנו וגמרו דהמקדיש בעל מום עובר משום חמשה שמות ואי בתמורה ששה הווין, הרי דהמיר בהמת הקדש בבהמת חולין בעלת מום אף דלוקין על התמורה אין לוקין ג"כ מחמת הלאו שמקדיש בעל מום למזבח, וכן משמע ברמב"ם הל' תמורה [פ"א הל' יז], והקשה דטעמא בעי למה יגרע ממקדיש יעו"ש.

ולפמש"כ ניחא דהלאו של מקדיש בעל מום למזבח אינו רק משום שלא חל קדושת הגוף, וה"ה אם נימא דהמפריש נקבה לאשם ועולה דלא חל עלה קדושת הגוף לקי שפיר משום המקדיש בעל מום למזבח, אבל אליבא דאמת דהמפריש נקבה חל קדושת הגוף באמת לא לקי כלל משום די"ל דלא בזייא למילתא כ"כ, וא"כ בתמורה דקיי"ל שחל על בעל מום ונתפס התמורה בקדושת הגוף אף בבעל מום, א"כ כהאי גוונא ליכא כלל הלאו של המקדיש בעל

כשהקדיש בהמה לדמי עולה אין לה פדיון כמו עולה, עכ"ד¹³.

ובמתני' מנחות שם תנן העופות ועצים לבונה וכלי שרת שנטמאו אין להם פדיון, ותירצו די"ל דרק מדרבנן אין נפדין כדקאמר בגמרא שם דכלי שרת ולבונה משום דלא שכיחי. וא"כ שס"ל להתוס' דכלי שרת מדאורייתא נפדין אף דכלי שרת דנטמאו כטהורין דמייא הואיל ואית להו טהרה במקוה ומ"מ מדאורייתא נפדין, וא"כ מוכח דגם למ"ד דטהורין אין נפדין הוא רק מדרבנן אבל מה"ת גם טהורים נפדין.

אבל באמת זה אינו, דלפי מה דפליגי רב כהנא ור' אלעזר על שמואל וס"ל דטהורים אין נפדין ודווקא טמאים נפדין והכי קיי"ל, וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהל' איסורי מזבח [הל' ט], משמע שהוא מדאורייתא. ומר' אלעזר שקאמר התם כולן טהורים אין נפדין חוץ מעשירית האיפה של מנחת חוטא שהרי אמרה תורה מחטאתו על חטאתו, הרי בהדיא דמדאורייתא קאמר בכל המנחות והנסכים שאין נפדין טהורין, שבמנחת חוטא קרא קדריש דנפדין טהורין¹⁴.

ועוד מדקאמר התם שלא תיקשי לשמואל שס"ל דטהורין נמי נפדין מעצים ולבונה וכלי שרת דנטמאו כטהורים דמיא ואין נפדין, ומשני שמשום דלא שכיחי תיקנו רבנן שלא

ולא קשה מידי, דהא רק שמואל ס"ל הכי שם (דף ק' ע"ג) דטהורים נפדין קודם שקדשו בכלי, אבל רב כהנא ורבי אלעזר פליגי [שם קא, א] וס"ל דטהורים אין נפדין ודווקא נטמאו תנן דנפדין יעו"ש, וא"כ אם אמר על בהמה שתהא לדמי נסכים לא תליא אלא בהא מידי דלא חזי לגופיה אי נחית עלה קדושת הגוף כמו המפריש נקבה לאשם או לעולה, אבל אם נימא דגם שלא חזי לגופיה נחית עליה קדושת הגוף יש דין נסכים עלה שבלי מום לא תמכר, כמו בנסכים שבלי טומאה אין להם פדיון אף קודם שנתקדש בכלי וכמסקנת הגמ' שם, ושפיר הקשו בתוס' אהא דשני התם (שזנוט) דף י"ב) דמיירי שהקדיש לדמי נסכים ומש"ה בהמה תמימה נפדית שלא במום דהא לרבנן חל עלה קדושת הגוף אף שלא חזי לגופיה א"כ אין נפדית שלא במום, וזה ברור.

וראייתי בספר טהרת הקודש במנחות שם נקא, א ד"ה ה"ט שכתב להוכיח מתוס' מנחות (דף ק' ע"ג) ד"ה וכלי שרת שהקשו מהא דס"ל לרבנן במעילה (דף י"ט ע"ג) דאין מועל אחר מועל בכלי שרת הרי דיש להם פדיון,

13. עי' באחיעזר ח"ב סי' מט אות ח מש"כ על קו' זו.

14. במשנה למלך פ"ה מהל' ערכין וחרמין ה"ה הסתפק בזה אי הוי מדאורייתא או מדרבנן, ובקרבן אורה מנחות קא, ב ד"ה הניחא ובסוגיא במעילה יט, ב פשט את הספק כמ"ש רבינו. ובליקוטי הלכות מנחות ריש פרק יב בובח תודה ד"ה שנטמאו דחה את הראיה די"ל שבמום שגילתה תורה לא מצו רבנן להחמיר בזה. ועי' בחזו"א פרה סי' ג אות א.

גם לרב כהנא ור' אלעזר דס"ל דטהורין אין נפדין דכיון שאי בעי פריק דמה"ת יש פדיון א"כ אפייתן דשתי הלחם ולחם הפנים יש למדחי יו"ט משום הואיל.

ודוחק לומר דס"ל להתוי"ט דאזלינן בתר דרבנן וכיון דמדרבנן אין פודין מש"ה אין אפייתן דוחה יו"ט דליכא הואיל אי בעי פריק לה דמדרבנן אין פדיון בטהור, דבשו"ת שאגת אריה (סי' ק"ד) כתב בפשיטות דהשווחט בהמה ביו"ט שהיא טרפה מדרבנן לא עבר אדאורייתא כיון שמדאורייתא היא כשרה אמרינן הואיל, הרי שאזלינן בדיני הואיל בתר דאורייתא, א"כ שפיר יש להוכיח מדברי התוי"ט שכתב דלמ"ד שאין נפדין טהורין נחא שאין אפייתן דוחה יו"ט משום דליכא הואיל אי בעי פריק לה, הרי שס"ל שאין נפדין טהורין הוא מדאורייתא וכמ"ש הרמב"ם הל' איסורי מזבח שם ולא כמ"ש בספר טהרת הקודש, וא"כ דבנסכים קיי"ל דלא מהני פדיון תיכף משהקדיש אף קודם שקדשו בכלי בטהורין א"כ באומר לדמי נסכים דמי שפיר לדמי עולה דקדוש קדושת הגוף והוי כמו העולה והנסכים דלא מהני פדיון, ושפיר הקשו בתוס' תמורה שם אהא דקאמר בשבועות (דף י"א) באומר לדמי נסכים דמהני פדיון והא קדוש קדושת הגוף, והוצרכו לתרץ דאתיא כר' שמעון דס"ל דכל מידי דלא חזי לגופי' לא נחית קדושת הגוף וזה פשוט.

[15] אבל באמת אכתי לא מיושב, דאף

יהיה להם פדיון כדי שיהיה לגוברין לצורך העבודה, משמע בהדיא שלמ"ד שטהורין אין נפדין הוא מה"ת, ורק כלי שרת י"ל דשאני ממנחות והנסכים דכלי שרת הוא מכשירי קרבן וכלים עבודתן מחנכתן דלהוי עלייהו קדושת הגוף, וקודם שנתחנכו הכלים הא הוי עלייהו רק קדושת דמים ומדאורייתא נפדין כמש"כ תוס' לרבנן במעילה (דף י"ט) דאין מועל אחר מועל בכלי שרת, ורק מדרבנן משום דלא שכיחי תיקנו שאין נפדין, אבל במנחות והנסכים לרב כהנא ור' אלעזר דטהורין אין נפדין י"ל שפיר דלענין פדיון יש עלייהו קדושת הגוף גם קודם שנתקדשו בכלי ומן התורה אין נפדין כמש"כ.

וכן נראה להוכיח מתוי"ט (מנחות פ"ג שמי הלחם משנה ט' [ד"ה ולא אמ יו"ט]) שכתב דקושית תוס' פסחים (דף מו ע"ג ד"ה הואיל) שהקשו מהא דשתי הלחם ולחם הפנים אין אפייתן דוחה יו"ט, ואע"ג דאיכא למימר הואיל אי בעי פריק ליה שאין התנור של מקדש מקדשן שאם היה התנור מקדשן היה נפסלו בלינה כיון שאופין אותן קודם יו"ט, וכתב התוי"ט שם דקושית תוס' הוא רק למ"ד במנחות (דף ק"ג) דטהורים נפדין אבל לפי מה דקיי"ל וכן פסק הרמב"ם דטהורין אינם נפדין לא קשה מידי קושית תוס' יעו"ש. הרי מוכח בהדיא דס"ל להתוי"ט דאין פודין טהורים הוא מדאורייתא, דאם נימא דרק מדרבנן אין פודין אבל מה"ת פודין, אם כן תקשי קושית תוס' לכו"ע

אם נימא דאין נפדין טהורין הוא מה"ת, י"ל דאינו אלא גזה"כ דאין נפדין, אבל קדושת הגוף קודם שקידשו בכלי אין להם, ודברי התוס' תמורה שם עדיין צ"ע].

א"כ וודאי לא מצי הכלי שרת לקדש שלא לדעת, ודווקא בהקדיש זכר לדמיו דקדוש בקדושת הפה י"ל דמשום מיגו שנחית עליה קדושת דמים נחית קדושת הגוף, אבל בקטורת דהוי קדושת הכלי והיכי שהתנה שלא יתקדש הכלי בקדושת הגוף רק ישאר קדושת הדמים דמעיקרא א"כ אין הכלי שרת מקדש שלא לדעת. ודוחק לומר שקושית הגמרא הוא רק מתמידים אבל לא מקטרת.

וליהו מפרשים נחא, דקדושת הגוף של הקטורת הוא מקדושת דיבורו וכמש"כ, ופריך שפיר אהא דמשני שלב ב"ד מתנה עליהן שיהיה לדמיהן, הא אמר מר הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף וא"כ ה"ה בתמידים ובקטורת שאם אומר הרי זו עולה הרי זה קטורת דקדוש קדושת הגוף בדיבורו, דקטורת קדוש ג"כ בדיבורו אחרי שכתשה במכתשת שיהא ראוי להקטיר כמ"ש היש מפרשים בתוס' שם, וא"כ גם כשהתנה שיהיה לדמיהן דמי שפיר להקדיש זכר לדמיו דאמרינן מיגו דנחית עליה קדושת דמים נחית עליה קדושת הגוף.

והנה לכאורה יש להביא ראיה משבועות שם לסברת הטהרת הקודש, די"ל דהא דמסיק בגמ' מנחות שם דטהורין אינם נפדין מנחות ונסכים קודם שקידשו בכלי אינו רק מדרבנן אבל מה"ת נפדין טהורין, דאל"כ קשה טובא

ובענין זה הערותי מכבר להוכיח כהיש מפרשים בתוס' שבועות שם נ"ה מכל מקום] בהא דפריך אהא דקטורת ותמידין שלא הוצרכו לציבור דנפדין תמימים והא קדושה שבהן להיכן הלכה, ופי' בתוס' שם בפי' קמא דס"ל להגמרא דמהא דתניא נתנה במכתשת נפסלה בטבול יום דהמכתשת נפסלה בטבול יום שהקטורת קדוש בקדושת הגוף בדיבורו הרי זה קטורת, וחל קדושת הגוף אחר שנתנה במכתשת שהיה ראוי להקטיר, ואף שבמנחה לא הוכשר לפסול בטבול יום אלא משקידש בכלי צ"ל דקטורת שאני דחשיבה וחביבה מכל הקרבנות וכמ"ש בספר תורת חיים [ד"ה אלא מעמה] שם.

והנה יש להקשות לפי' קמא בתוס' דהמכתשת קדוש בכלי שרת ובקדושת פיו לא מצי להתקדש קדושת הגוף, וא"כ אמאי פריך אהא דמשני לב ב"ד מתנה עליהן אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהיה לדמיהן, והא אמר מר הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף, ומאי קושיא דכיון דקדושת הקטורת הוא משום המכתשת דהוי כלי שרת וקיי"ל¹⁶ דאין כלי שרת מקדש אלא מדעת והיכא דאמר בפירוש שקדוש רק לדמיו או שלב ב"ד מתנה עליהן דהרי יהיה לדמיהן

16. סוכה נ, א. רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פ"ג ה"כ.

הא דפריך [שנועם י, ט] אהא דמותר הקטורת מה היו עושין בה כו' והא קדושה שבהן להיכן הלכה, ומשני שאני קטורת דקדושת דמים הוא, ופרש"י נד"ה [ימא] קס"ד דמכתשת הוא כלי שרת וכיון שקדשה בכלי ה"ל קדושת הגוף, ומשני דקטורת קדושת דמים הוא משום דמכתשת שנשחקה בה לאו כלי שרת הוא. ולכאורה הא בלאו הכי אין פדיון לטהור מה"ת אף קודם שקידשו בכלי, אלא ודאי דגם לרב כהנא ור' אלעזר דפליגי על הא דשמואל שם וס"ל דטהורין אין נפדין הוא רק מדרבנן אבל מה"ת יש פדיון, והיכי שלא הוצרכו לציבור ליכא דרבנן ומותר הקטורת אם לא קדשה בכלי יש פדיון. אבל אם נימא דמה"ת אין פדיון לטהור, אין לחלק לשאר פדיון למותר הקטורת שלא

הוצרכו לציבור, ומוכח דמה"ת לכו"ע יש פדיון אף בטהור.

אבל באמת אין זה מוכרח, דשפיר י"ל כמ"ש הרמב"ם בהל' איסורי מזבח דאין נפדה טהור מה"ת, דלענין פדיון אף קודם שהקדישו בכלי אין פדיון לטהור כדיליף הרמב"ם (נפ"ה מהל' ענין [הל' ט]) מקרא דכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי המזבח לעולם, וכמ"ש המל"מ שם די"ל שהוא מה"ת, ולמ"ד במנחות דאין נפדה בטהור בוודאי צ"ל שהוא מה"ת וכמ"ש להוכיח מהתו"ט, והא דקאמר בשבועות שם לענין פדיון שאני קטורת דקדושת דמים הוא, י"ל דאתיא כמ"ד דטהורים נפדין אף מדרבנן, או אפשר כיון שלא הוצרכו לציבור והרי הוא מותר קטורת שאינו ראוי למזבח, ומש"ה יש פדיון אף בטהור קודם שקידשו בכלי וצ"ע.

סימן ו

בו יבואר סוגיא במסכת תמורה דף י"ח [בענין ולד קדשים]

בתמורה (דף י"ח ע"ב), העיד ר' יהושע ור' פפייס על ולד שלמים שקרב שלמים אמר רב פפייס אני מעיד שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג. ופריך בגמרא [גס ע"ג] לרבא דאמר כיון שעבר עליו רגל אחד בכל יום ויום עובר בעשה מעצרת בעי מיכליא, אמר רב זביד משמיה דרבא כגון שהיה חולה בעצרת, אי הכי מאי אסדהותא לאפוקי מדר' אליעזר דאמר ולד שלמים לא יקרב שלמים, יעו"ש.

והקשה בספר בית שמואל אחרון [יו"ד סי' יצ] בהא דרבי פפייס שהעיד שאכלו הפרה בפסח והולד בחג, דהא בע"כ מיירי שהקדיש הפרה מעוברת, דאילו הקדיש הפרה ואח"כ נתעברה וא"כ עברו מסתמא תשעה חדשים כדי עיבורה של פרה, דלא איפשיט האיבעיא בנדה (דף כ"ז ע"ג) אם בהמה יולדת לשבעה, א"כ היה להגמרא להקשות לרבא דאמר [נ"ה ו, א] שכיון שעבר רגל אחד בכל יום ויום עובר בעשה אמאי לא אכלו הפרה בחג הסוכות והמתינו

עד פסח, אלא ודאי דמיירי שהקדיש הפרה מעוברת¹, וא"כ יש להקשות מאי אסהדותא דרב פפייס שולד שלמים קרב שלמים, הא אמר ר' יוחנן בתמורה (דף כ"ה ע"ב) הפריש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר דעובר לאו ירך אמו והוי כמפריש שתי חטאות לאחריות, ופרש"י שם [ד"ה ל"ה] דכי אמרינן ולד חטאת למיתה אזיל ה"מ בהקדישה ולבסוף נתעברה, אבל הקדישה מעוברת חשיב עובר לקבולי קדושה באנפי נפשיה ומתכפר באיזו שירצה, א"כ ה"ה בהקדיש הפרה מעוברת הוי הולד קדוש באנפי נפשיה ולא מכוח האם, א"כ לא הוי העובר ולד שלמים אלא שלמים עצמו, יעו"ש מה שתירץ די"ל לרבא לשיטתו דס"ל בתמורה (דף ל' ע"ג) דעובר ירך אמו².

והדברים מחוסרים טעם והבנה
דמאי שנא מהיכי דהקדישה ואח"כ נתעברה דתנן התם (דף כ"ז ע"ג) בכיצד מערימין על הבכור אם נקבה זבחי שלמים נקבה מי קדוש בבכורה, ומשני דאתי לבהמת קדשים, ופרש"י שם [ד"ה לנפמא דהקדש] דבהמת חטאת ורוצה להערים שלא ילך הולד למיתה כדין ולד חטאת. הרי דמצי לשנות הולד בקדושה אחרת, אף דלכי מתיילד קדושת האם עלה מ"מ כיון שלאו במעני אמן הם קדושים יכול לשנות קדושת

ולוי נראה ליישב בהקדם מה שנ"ל לבאר דברי התוס' תמורה (דף כ"ה ע"ג ד"ה דמ"ק) דכתבו שהקשה מורי דבמתני' [ש"ס ע"א] תנן היא שלמים וולדה עולה הרי זה ולד שלמים, ופרש"י [ד"ה אגן דלא שייך למימר בהויתן הם קדושים בהקדישה מעוברת, אלמא שאינו יכול לשנות הולד בקדושה אחרת דהולד קדוש מכוח האם דעובר ירך אמו, וכי מקדיש ליה לאמו קדוש הולד מכוח

1. בעולת שלמה כתב דע"כ לא מיירי בהקדישה מעוברת שבכך הוי מחוסר זמן שאסור להקדיש כדאיתא ביומא סג, ב ובתוס' לקמן יט, ב ד"ה אף, אלא צ"ל שלא הקריבוה כיון שביום שהיה להם להקריבה שחטו את אמה ואסור משום אותו ואת בנו. ובגור הקודש כתב ליישב דיש על הולד תורת קרבן אלא שהוא מחוסר זמן עד שיוולד, ועד אז הוא נעשה טפל לאמו, והוי כשני קרבנות מקושרים זה לזה דליכא בהם דין דבל תאחר, ולכן לא הקריבו את האם בחג הסוכות. ועי' עוד בנר למאור סי' ב.

2. תי זה כתב בנר למאור הנ"ל, ולא נמצא בבית שמואל אחרון.

להדיוט דדמי לאומר מעכשיו ממש. וא"כ בהקדיש בהמה כשהיא מעוברת שפיר י"ל דאף אם נימא שעובר ירך אמו ולא חל ההקדש של פיו לכי מתיילד, וא"כ ניחא דתנן היא שלמים וולדה עולה דהוי ולד שלמים ולא מצי לשנות הולד בקדושה אחרת דבאמירתו לגבוה חשוב כאומר מעכשיו ולכי מתיילד, וא"כ לא מצי הדר ביה ולשנות קדושת הולד לקדושה אחרת.

משא"כ אם הקדישה ואח"כ נתעברה דלא הוי על הולד קדושת פיו מעולם ורק מכוח האם שיוצא הולד מקדושת אמו נתקדש הולד, שפיר י"ל דלמ"ד דבהוויתן הם קדושים ובמעו האם לא חל קדושה יכול לשנות הולד קודם לידה בקדושה אחרת, ומש"ה תנן בכיצד מערימין אם נקבה זכחי שלמים ומוקי בבהמת הקדש דמצי לשנות הולד חטאת לקדושת שלמים, דהקדישה ואח"כ נתעברה שאני דלא חל קדושת פיו מעולם, אבל בהקדישה מעוברת דחל קדושת פיו לא מצי לשנות קדושת הולד.

וזה כוונת דברי התוס' תמורה (דף כ"ה) שם דקדושת האם מוקי לה בהכי דלא מצי לשנות הקדושה וכמש"כ, דהיינו שדמי לאומר הולד יהיה קדוש לכי מתיילד דכה"ג חל קדושת פיו מידי דהוה בקידושי אשה וכמש"כ, אבל קודם הלידה הוי הולד חולין גמור לענין הא דתניא השוחט את החטאת ומצא בה בן ד' חי דנאכלת לכל אדם, משום דהקדיש לכי מתיילד והא שחט את הבהמה ולא נתיילד, מש"ה הוי הולד חולין גמור.

הולד, וא"כ ה"ה בהקדישה מעוברת כיון שאינו קדוש בקדושת פיו דהא עובר ירך אמו וולדות קדשים בהוויתן הם קדושים, אמאי אינו יכול לשנות הולד בקדושה אחרת.

ע"כ נ"ל דבאמת בהקדישה מעוברת קדוש הולד רק מקדושת פיו ולא רק מכוח וטוניה דאם, אלא למ"ד דשיירו הולד משויר דעובר לאו ירך אמו קדוש הולד בקדושת פיו בשעת הקדישו דחשוב כבהמה באנפי נפשה, ולמ"ד דשיירו אינו משויר דעובר ירך אמו קדוש הולד בקדושת פיו לכי מתיילד, וכן משמע מדברי התוס' (דף כ"ה ע"א) ד"ה היא.

ונ"ל להסביר הדבר עפ"י דאיתא בגמרא (מ"ט דף כ"ט ע"ב) אם אמר שור זה אחר שלשים יום יהיה עולה הוי עולה מידי דהוה האומר לאשה התקדשי לי לאחר שלשים יום דמקודשת, ואפילו למ"ד התם חוזרת הכא שאני דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי, ובר"ן שם [ד"ה פלא שאין] כתב דדמי לאומר מעכשיו ולאחר שלשים יום דלא מצי הדר אף בקידושי אשה יעו"ש. וא"כ לפי דקיי"ל בקידושין (דף ס"ג ע"ב) האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי זו מקודשת לי, שאם היתה מעוברת והוכר עוברה דבריו קיימין ולא חשוב דבר שלא בא לעולם יעו"ש, וא"כ ה"ה בהקדש אם הקדיש הולד בבהמה מעוברת לכי מתיילד שפיר חל ההקדש בקדושת פיו ולא מצי הדר ולשנות בקדושה אחרת, דדמי לאומר מעכשיו וכמ"ש הר"ן (מ"ט ע"ב) דאמירתו לגבוה עדיף יותר ממסירתו

אבל אם לא שחט את הבהמה ומצא הולד רק שילדה הולד, חל שפיר קדושת פיו למפרע, דבשעת הקדש של הבהמה דמי לאומר על הולד מעכשיו ולכי מתיילד יהיה קדוש, וא"כ לא מצי לשנות הולד אף קודם הלידה בקדושה אחרת דלכי מתיילד חל קדושה הראשונה למפרע וזה ברירא דמילתא³.

⁴העירני הג"ר אפרים נ"י האבד"ק ווערבלאווא די"ל למ"ד עובר ירך אמו לא שייך שיחול קדושה מעכשיו על הולד דהרי הוא כידה ורגלה.

אבל נראה דלא קשה, דהא ר' יוחנן ס"ל בקידושין (דף ס' ע"א) דאומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו לאחר שלשים יום דאפילו מאה תופסין בה, ובתוס' שם [ד"ה אפילו] פירשו דס"ל דהמקדש אומר מעכשיו יתחילו הקידושין ולאחר ל' יום יגמרו, ובתוס' שם [סג, א] ד"ה כגון כתבו דלר' יוחנן דס"ל מעכשיו ולאחר ל' יום שיורא הוי, בעי שיהיה בשעת הגמר ראוי לקנין, ובמשיכה בעי שיהיה בסוף שלשים יום במקום שראוי למשיכה, ובקנין שטר בעי שלא יהיה נקרע השטר בסוף ל' יום, ולא ס"ל לר' יוחנן דמעכשיו ולאחר שלשים יום הוי רק תנאה והגמר הוא בשעת קידושין ומכירה, וגם בנקרע השטר או בקנין משיכה שהיה במקום שאינו ראוי למשיכה נמי מהני יעו"ש.

וא"כ י"ל בהקדיש בהמה מעוברת דדמי לקדושי אשה וכדקאמר בנדרים (דף

אבל באמת הוא מחלוקת הראשונים בסברא זו, עי' שו"ת רעק"א סי' קע"א באומר לכשתלד אשתך נקבה מקודשת אם מתקדשת קודם שתלד למ"ד עובר ירך אמו, ודעת הרב המגיד [פ"ג אשומ פ"ג ה"ט] והנימוקי יוסף [נימוט ג, ג מפ"י ה"י"ף ד"ה משום ע"נ ליד] דמתקדשת קודם שתלד, וא"כ ה"ה י"ל דקדוש הולד מעכשיו לכשתלד אף למ"ד עובר ירך אמו וכמש"כ].

והא דקאמר בתמורה שם בטעמא דר' יוחנן דאמר הפריש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר, דקסבר שיירו משויר ועובר לאו ירך אמו והוי כמפריש שתי חטאות לאחריות, ולפמש"כ קשה דגם אם קסבר שיירו אינו משויר ועובר ירך אמו מ"מ חל קדושת פיו למפרע, דהקדיש הולד לכשיוולד וכמו שמהני בקידושי אשה בהוכר עוברת. וכן תקשי בהא דפריך

3. באחיעזר ח"ב סי' לב אות ו דחה לסברה זו שהזכיר רבינו יעו"ש.

4. הוספה מהשמטות במהדו"ב.

חלים אחר שהגיע הזמן של הראשון, אבל מ"מ ולד קדשים חשוב שפיר דכיון דשיורא הוי בהקדש שלא יגמרו רק בלידה א"כ חשוב ולד קדשים. דכשם שס"ל לר' יוחנן דבשעת שלשים יום בעי שיהיה ראוי לחול עליה הקידושין והקנין, א"כ ה"ה בהקדש בעי שיהיה ראוי בהזמן שאמר לחול עליו ההקדש, והיכי שאמר הזמן לכי מתיילד ובשעת הלידה אי אפשר שיחול עליו שם חטאת להקרבה דהוי ולד חטאת, לא מהני אף באומר מעכשיו. וא"כ אף שכתב הר"ן (נדרים דף כ"ט ע"ב) דאמירתו לגבוה עדיף ממסירתו להדיוט דדמי לאומר מעכשיו, אינו אלא דווקא באומר הרי זו עולה לאחר שלשים יום, אבל באומר הרי זו חטאת או שלמים ועולה לכי מתיילד חשוב שפיר ולד חטאת וקדשים וכמש"כ.

וא"כ ניחא שפיר, דלר' יוחנן לשיטתו דס"ל דמעכשיו ולאחר שלשים יום הוי שיורא, שפיר קמפרש בתמורה שם דהפריש חטאת מעוברת רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר, דס"ל דעובר לאו ירך אמו והוי כמפריש שתי חטאות לאחריות, דדוקא כיון שחשוב העובר כבהמה באנפי נפשיה דחל ההקדש של הולד בשעת ההקדש של הבהמה כולה לא חשוב ולד חטאת ומתכפר באיזה שירצה, אבל אם ס"ל דעובר ירך אמו ולא חל ההקדש של הולד באותה שעה, אף שמ"מ חל ההקדש של פיו באותה שעה מעכשיו

כ"ט) שם דלאחר שלשים יום עולה דקדוש מידי דהוי כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום דמקודשת, א"כ בהוכר עוברת דלא הוי דבר שלא בא לעולם דבקיודשי אשה מקודשת, וה"ה בהקדש. ⁵ ואף הא דאיתא בקידושין (דף ס"ג ע"ב) דבהוכר עוברת מקודשת אינו אלא למ"ד אדם מקנה דשלב"ל כפרש"י [ד"ה כמאן] ותוס' שם [ד"ה ואמן], אבל המחנה אפרים הל' דבר שלא בא לעולם [ס"י א] כתב להוכיח דהקדש וקנין לא דמי לקידושין דבזה חשיב עובר כדבר שבא לעולם יעו"ש, וכן כתב הרי"ט אלגזי בכורות (דף 3. סוף אומ"א) להוכיח דלענין הקדש וקנין חל כשהיא מעוברת אף לדין דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יעו"ש. אבל מ"מ לא עדיף מעכשיו לאחר שלשים יום דלר' יוחנן לא אמרינן דנגמר למפרע בקידושין והקנין, אלא דאמרינן שאמר מעכשיו יתחילו ולאחר זמן יגמרו, אף דלאחר הזמן חל למפרע מ"מ הגמר היה לאחר שלשים יום ובעינן שיהיה ראוי לחול באותו הזמן הקידושין והקנין.

וא"כ י"ל דלדידיה אם הקדיש הולד לכי מתיילד יהיה קדוש, חשוב שפיר הולד כדין ולד חטאת ומיקרי ולד שלמים, דכיון שלא נגמרה בשעה שהקדיש בהמה קדושת הולד ונגמרה בשעת הלידה מיקרי שפיר ולד קדשים, ואף שאח"כ חל ההקדש למפרע אינו רק לענין שלא חל קדושה אחרת, וכמו בקידושי אשה דקידושין של השני לא

ולכי מתיילד מ"מ הוי הולד ולד חטאת, דר' יוחנן לטעמיה שס"ל דגם מעכשיו הוי שיורא, וכמש"כ בתוס' דלאחר שלשים יום נגמרו למפרע, וא"כ שהלידה גמרה ההקדש חשוב ולד חטאת. ומש"ה שפיר פריך שם לר' יוחנן ממתני' הרי זו שלמים וולדה עולה דהוי ולד שלמים דהרי זו שלמים בעי למיתניה, די"ל דפריך רק לר' יוחנן דס"ל דעכשיו הוי שיורא, ואפשר דס"ל כן לר' אלעזר שהוא תלמידו של ר' יוחנן כדקאמר התם (ע"ג) שמותיב ליה, ומש"ה קאמר דאינו אלא אם נימא שעובר לאו ירך אמו קשה דהרי זו שלמים בעי למיתניה ולא הוי ולד שלמים כלל, אבל אם נימא שעובר ירך אמו ניחא, דאף שבעל כרחך צ"ל דחל בהקדישה מעוברת קדושת פיו של המקדיש דהא לא מצי לשנות הולד בקדושה אחרת קודם לידה בהקדישה מעוברת, וכמש"כ דחל ההקדש למפרע וכמ"ש הר"ן (מייס טז) דבאמירה לגבוה חשוב כאומר מעכשיו, מ"מ חשוב שפיר ולד שלמים דכיון דבשעת הלידה נגמר ההקדש ובאותה שעה אינו ראוי להקדש דהוי ולד חטאת וקדשים מש"ה ניחא דפריך שפיר.

ולכאורה אפשר עוד לומר דהפריש חטאת מעוברת דקאמר ר' יוחנן רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר, אינו אלא אם נימא דס"ל עובר לאו ירך אמו ובשעת ההקדשה חל גם על הולד קדושת פיו, אבל לא אם נימא דעובר ירך אמו ורק אחר הלידה חל למפרע הקדשו, ואף אם נימא דהאומר מעכשיו ולאחר זמן תנאה הוי ונגמרה מעכשיו בלא שיורא משום דחטאת שאני, דתוס' מנחות (דף פ' ע"א [ד"ה הפריש]) כתבו דהפריש שתי חטאות לאחריות דמתכפר באחת מהן דלא מיירי בהפריש זה אחר זה דא"כ אין מתכפר בשני, אלא במפריש בבת אחת ולא אמרינן כל

אבל כל זה הוא רק לר' יוחנן לשיטתו דס"ל בקידושין (דף ס') שם באומר מעכשיו ולאחר שלשים יום הוי שיורא, אבל לשמואל שס"ל דתנאה הוי וכיון שאמר מעכשיו אמרינן דאחר הזמן שאמר חל הקידושין למפרע ולא בעינן כלל שיהיה אותו הזמן ראוי להקנין ונקרע השטר מהני, ובמשוך פרה זו ולא

שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו דמיירי שאמר תיקדש אחת מהן מתוך השתים, יעו"ש ובספר נ"י סי' א' שכתב להסביר דברי התוס'.

ולפ"ז הדר קשה קושית המפרשים לדוכתא, דבהא דרב פפיס שמיירי בהקדישה מעוברת וא"כ קדוש הולד מקדושת פה, ומאי העיד מדאכלו הולד שלמים בחג דולד שלמים קרב שלמים, הא י"ל דבהקדישה מעוברת לא הוי ולד שלמים כלל. ואינו מספיק מה שתיירך הבית שמואל אחרון דרבא לשיטתו דס"ל בתמורה (דף ל' ע"ג) דעובר ירך אמו, דלפי מש"כ גם למ"ד עובר ירך אמו הוי הולד קדוש מחמת עצמו ולא מכוח האם לחד למאן דס"ל דהאומר מעכשיו ולאחר זמן דחל מעכשיו בלא שיורא כלל. ודוחק לומר דס"ל לרב פפיס דעובר ירך אמו ובמעכשיו ולאחר זמן הוי שיורא ולא נגמר מעכשיו ומש"ה הוי כה"ג ולד שלמים ולא שלמים ממש, וא"כ הדר קושיא לדוכתא.

אבל באמת נ"ל דהא דמותיב ר' אלעזר לר' יוחנן דס"ל עובר לאו ירך אמו והפריש חטאת מעוברת דמי להפריש שני חטאות לאחריות מהא דתנן הרי זו שלמים וולדה עולה דהוי ולדה ולד שלמים ואם איתא הרי זו שלמים בעי למיתני, אינו מותיב משום דנפקא מינה לדינא דאם הוי ולדה ולד שלמים וא"כ תליא בפלוגתא דר' אליעזר וחכמים אם קרב שלמים והרי זה שלמים בעי למיתני דלכו"ע קרב

וכ"ז רק אם חל בבת אחת הפרשת שני חטאות, דהיינו בהפריש חטאת מעוברת למ"ד דעובר לא ירך אמו, דחל תיכף בשעת ההקדש קדושה על הולד בבת אחת עם האם וכה"ג הוי כמפריש שני חטאות לאחריות, משא"כ למ"ד דעובר ירך אמו ולא חל בשעת ההקדש של בהמה קדושה על הולד, ואף שאח"כ שילדה חל ההקדש של הולד למפרע מ"מ בשעת ההקדש עדיין לא חל על הולד שום קדושת חטאת, א"כ י"ל בחטאות שאין להפריש זה אחר זה גם כה"ג לא מצי להפריש הבהמה כשהיא מעוברת שיתכפר באיזה שירצה, דרק אם חל הקדושה בבת אחת ממש ואומר תקדש אחת מתוך השתים מתכפר באיזה שירצה, אבל לא אם בשעת ההקדש לא חל רק שלמפרע חל ההקדש מעכשיו, וצ"ע בזה.

עכ"פ בולד קדשים שפיר י"ל דלמ"ד האומר מעכשיו ולאחר שלשים יום נגמר מעכשיו בלא שיורא כלל, וכשמואל דס"ל (קידושין ס) דתנאה הוי ולא שיורא, וא"כ לדידיה גם אם נימא עובר ירך אמו מ"מ בהקדישה בהמה מעוברת לשלמים חל קדושת המקדיש על הולד לכי מתיילד מחמת קדושה בפני עצמה ולא משום מכוח וטוניה דאם לחד, וא"כ לא

6. כנראה כוונתו לספר נחלת יהושע לג"ר יהושע אייזיק שפירא אב"ד טיקטין, עיי"ש בסי' א ד"ה ולולי דמסתפינא.

שלמים, דנ"ל דלדינא אין נפקא מינה כלל בכה"ג אם הוי ולדה ולד שלמים או שלמים ממש, דעיקר הטעם דס"ל לר' אליעזר דולד שלמים לא יקרב שלמים אמרו (ס"ט דף י"ט ע"א) משום גזרה שמא יגדל עדרים עדרים ויבוא לידי תקלה, וא"כ לעולם יש למיגזר דוולד מבהמת קדשים לא יקרב שלמים כדי שלא ימתין לגדל מבהמות הקדש ולדות, ולא דמי לולד חטאת דמהלכתא גמירי לה דלמיתה אזיל, יש לחלק דאם לא מיקרי ולד חטאת אלא חטאת ממש כה"ג לא גמירי הלכתא דלמיתה אזיל, משא"כ בולד שלמים דאינו אלא משום גזירה אין ענין לחלק כלל בין הקדישה ואח"כ נתעברה להקדישה מעוברת, דלעולם יש למיגזר שמא יגדל עדרים עדרים ולא יקרב הולד לשלמים, ורק ר' אלעזר דמותיב לר' יוחנן שם דהרי זה שלמים בעי למיתני היינו רק על לישנא דמתניתין קמותיב, אבל לדינא באמת אין נפקא מינה כלל ולעולם אינו קרב שלמים אף למ"ד דעובר לאו ירך אמו משום גזרה שמא יגדל עדרים, דלעולם יש למיגזר בהכי. ואין לחלק בולד שלמים לענין אם קרב שלמים להקדישה מעוברת להקדישה ואח"כ נתעברה.

וראיתי בספר אחד⁷ שכתב להקשות אהא דרב פפיס דהעיד מדאכלו הולד שלמים בחג שולד שלמים קרב שלמים, והא איתא בתמורה (דף כ"ה ע"ב) שם דמתקיף לה רבא ממאי דטעמא דר' יוחנן בהפריש חטאת מעוברת דמתכפר באיזו מהן שירצה משום דשיירו משויר, דילמא היינו טעמא דר' יוחנן דאדם מתכפר בשבח הקדש, ואע"ג דמכוח אמו קדיש לא אזיל למיתה, וכי אזיל למיתה

דלא גזרינן בולד שלמים הגזרה שמא יגדל עדרים עדרים דאם היו גזרינן בולד שלמים הגזרה כדס"ל לר"א שם א"כ גם בהקדישה מעוברת אינו קרב הולד שלמים וכמ"ש דאף אם נימא דעובר לאו ירך אמו ובחטאת לא הוי ולד חטאת אבל בשלמים דמשום גזרה הוא לעולם יש למיגזר שמא יגדל עדרים ואינו קרב שלמים ומדאכלו הולד שלמים בחג שפיר העיד רב פפיס שולד שלמים קרב שלמים ולא גזרינן בהא מידי ומיושב שפיר קושית הבית שמואל אחרון. ⁷העירני הרה"ג הנ"ל⁸ דבהקדישה מעוברת דאינו רק זמן מועט לא גזרינן שמא יגדל עדרים. וגם זה אינו נראה דבתוס' חולין (דף י"ג ע"ב) ד"ה אתי כתבו בהדיא להוכיח דגם בזמן מועט חיישינן לתקלה, וא"כ שפיר י"ל דגם בזמן של העיבור עד הלידה איכא גזרה שמא יגדלה ויבוא לידי תקלה, ולישנא דיגדל עדרים עדרים לאו דוקא].

וא"כ מיושב שפיר קושית המפרשים שהקשו בהא דרב פפיס שהעיד מהא שאכלו הולד שלמים בחג שולד שלמים קרב שלמים דניחא שפיר דהא מוכח

7. הוספה מהשמטות במהדו"ב.

8. הוא הג"ר אפרים נ"י האבד"ק ווערבלאווא המובא בהוספה מהשמטה לעיל.

9. עי' נר למאור הנזכר לעיל הערה 1.

אחר שכבר הקריבו את האם, דלעולם יכול להקריב את הולד לשם נדבה אם נימא דולד שלמים קרב שלמים משום אדם מתכפר בשבח הקדש בין לפני הקרבת האם בין לאחר הקרבת האם דקרבות נדבה הוא.

ומה שהקשה די"ל שהקריבו ולדה שלמים בחג אינו משום שולד שלמים קרב שלמים אלא משום שאדם מתכפר בשבח הקדש, לפמש"כ לא קשה מידי, דבשלמא גבי ולד שלמיתה אזיל דהוא מהלכתא גמירי לה קאמר שם דדוקא היכי שלא רצה להתכפר בו אלא באמו אזיל ולד חטאת למיתה, אבל קודם כפרה שיכול להתכפר עם הולד לחובת חטאתו לא גמירי הלכתא דלמיתה אזיל ומתכפר שפיר בולדה, וה"ה בתודה אין דקיי"ל כל שבחטאת מתה בתודה אין טעון לחם, ומש"ה דוקא אחר שיצא ידי חובת תודתו אין טעון הולד תודה לחם אבל קודם שיצא ידי חובת תודתו דבחטאת כה"ג מתכפר בולדה מש"ה יכול להביא הולד לחובת תודתו וטעון לחם, דמקראי יליף במנחות שם דולד תודה אין טעון לחם ואמרינן דלא גלי קרא רק אחר שיצא ידי חובת תודתו, אבל בולד שלמים דפליגי בתמורה (דף י"א ס"ג) אינו משום סרך ולד חטאת נגעו בה אלא משום גזרה שמא יגדל מהם עדרים עדרים, וא"כ לעולם יש למיגור אם יקריב הולד יגדל האם לולדות ואתי לידי תקלה, וא"כ לא שייך לדון דמש"ה קרב הולד לשלמים משום דאדם מתכפר בשבח הקדש, דהא גזרה לעולם איכא ואינו ענין כלל ולד שלמים לולד חטאת

ולד חטאת היכי דלא רצה להתכפר בו אלא באמו, וא"כ י"ל גבי ההוא דרב פפייס שאכלו ולדה שלמים בחג אינו משום דולד שלמים קרב שלמים אלא משום דאדם מתכפר בשבח הקדש דגם בולד חטאת קרב. ותירץ דמש"ה דקדק רב פפייס דהפרה של זבחי שלמים אכלנוה בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג, דכה"ג בחטאת אחר כפרה שהקריבו האם לחטאת לא שייך אדם מתכפר בשבח הקדש כמ"ש רש"י תמורה שם [ד"ה לנמא טעמא] ובמנחות (דף פ' ע"א [ד"ה אלא אולי מודם מונס]) גבי תודה, וה"ה בשלמים אחר שהקריבו הפרה בפסח לא שייך אחר כפרה אדם מתכפר בשבח הקדש, ומוכח שפיר מסהדותא דרב פפייס דולד שלמים קרב שלמים.

והדברים תמוהים דמדמה שלמים לחטאת ותודה, דבשלמא בחטאת דהוי דבר שבחובה לא שייך להתכפר בשבח הקדש אחר כפרה דכפרה אחת בעינן ואחר שהקריב כפרתו לא שייך להתכפר עוד בולדה דכבר יצא ידי חובת כפרתו, וכן בתודה דחובה לענין אם טעון לחם דקאמר בגמרא [מנחות] שם ולד תודה של חובה לפני כפרה טעון לחם לאחר כפרה אין טעון לחם וקמ"ל שאדם מתכפר בשבח הקדש יעו"ש, הרי אחר שיצא ידי חובת תודתו לא בעי הולד לחם, דדבר שבחובה אחרי שיצא ידי חובתו דלא הוי נדבה גרידא ולא טעון לחם, משא"כ בשלמים שלא הוי דבר שבחובה מה מקום לחלק בין לפני הקרבת האם שרשאי להקריב הולד משום אדם מתכפר בשבח הקדש בין

ותודה, דולד שלמים שמטעם גזרה שמה יגדל עדרים וימתין על הולד ואתי לידי תקלה לעולם אינו קרב שלמים, ושפיר קסהיד רב פפיס דמדהקריבו הולד שלמים בחג הרי דלא חיישינן לגזרה שמא יגדל עדרים וכמ"ש, דאם ס"ל דאינו קרב הולד לשלמים משום גזרה א"כ לעולם יש למיגזר, וזה ברור.

סימן ז

[בענין עגלה ערופה דאסורה בהנאה]

מה שכתבתי להג"ר מרדכי נ"י אבד"ק לונא בעהמ"ס דרכי מרדכי

מה שכתב כת"ר להקשות בתוס' נדה (דף נ"ה ע"ב) ד"ה שמא, שהקשו וא"ת והלא מת אסור בהנאה דגמרינן (ע"ז דף כ"ט ע"ג) שם שם מעגלה ערופה, ותירצו וז"ל, ועוד נראה דעור אינו בכלל בשר ליאסר בהנאה דהא עגלה ערופה נמי לא נפקא אלא מדכתיב בה כפרה כקדשים ועור קדשים מותרין בהנאה לאחר זריקה שהוא זמן כפרה. וכתב כ"ת להקשות מהא דכתבו תוס' (ע"ז סט) ד"ה כפרה כתיב בה כקדשים, תימא בפ"ק דכריתות (דף ו' ע"ב) דרשינן וערפו שם שם תהא קבורתה, וי"ל דאיצטריך תרווייהו דאי משום דכתיב כפרה הוה אמינא לאחר עריפתה מותרת דאין לך דבר שנעשה מצוותו ומועלין בו, ואי מוערפו שם הוה אמינא דאינה אסורה אלא לאחר מיתה, לכך איצטריך כפרה דכתיב בה כקדשים דמיתסר אף מחיים.

וא"כ מאי תירצו בנדה שם דעור מותר בהנאה דעגלה ערופה נפקא מכפרה כקדשים ועור קדשים נמי מותר בהנאה לאחר זריקה, והא מחיים דעגלה ערופה דילפינן מקדשים אסור גם העור כמו בקדשים שאסור מחיים גם העור, ולאחר עריפה לא ילפינן כלל מקדשים רק מגופיה נפקא מוערפו שם שם תהא קבורתה.²

ולי נראה ליישב עפ"י מה שנראה לי פשוט ביאור דברי התוס' (ע"ז כ"ט סט) דכתבו דאיצטריך תרווייהו, דהיינו דבאמת מהא דכפרה דכתיב בה כקדשים יש למילף בשני גוונים, דתרי מיני קדשים איכא, חטאות ואשמות אסורים בהנאה רק קודם זריקה ולאחר הזריקה מותר לכהנים, ועולה אסור גם לאחר הזריקה, ואי לא כתב רחמנא בעגלה ערופה וערפו שם שלאחר

1. עיי"ש בסי' טו. במהדו"ק כותרת הסימן היא - תשובה לרב אחד.
2. כנראה לקושיא זו רמו בהגהות מהר"ב רנשבורג נדה שם אות ב, וכעין זה העירו בחתם סופר ערוך לנר ומרומי שדה נדה שם.

גם לאחר זריקה, והוא חטאות הפנימיות. אבל חמור מעולה, דעולה אסור לאחר זריקה הבשר בלחוד והעור מותר, ובחטאות פר ושעיר של פנים אסור לאחר זריקה אף העור דהא נשרפים עם עורן, וא"כ בעגלה ערופה דגלי קרא מוערפו שם שלאחר העריפה אסור, ולא אמרינן בהא האי סברא דאין לך דבר שנעשה מצוותו ומועלין בו, ומכפרה דכתיב בה כקדשים ידעינן באמת שעגלה ערופה אסור בהנאה משום דילפינן ממין קדשים שאסור גם לאחר זריקה, וא"כ הו"א דילפינן מחטאות הפנימיות שנשרפין עם עורן והעור ג"כ אסור בהנאה אף לאחר זריקה, וה"ה עגלה ערופה אסור בהנאה גם העור לאחר עריפה.

וזה שכתבו תוס' נדה שם שנראה דעור אינו בכלל בשר ליאסר בהנאה, ומוערפו שם שילפינן ששם תהא קבורתה אין העור בכלל, דמסתמא אין העור בכלל בשר, והא דידעינן מוערפו שם דכפרה דכתיב בה כקדשים הוא ממין קדשים שאסור בהנאה גם לאחר זריקה, לא ילפינן אלא מעולה שאסור בהנאה אף לאחר זריקה הבשר לחוד והעור מותר וניתן לכהנים, אבל אין לנו למילף מחטאות הפנימיות שגם העור אסור בהנאה אף לאחר זריקה, ואף שלקולא ולחומרא לחומרא מקשינן, מ"מ כיון שבעלמא אין עור בכלל בשר וא"כ מסתמא אין לנו למילף מקדשים שגם העור אסור בהנאה אפילו לאחר זריקה שיהיה בעגלה ערופה אסור לאחר עריפה גם העור בהנאה, ויש לנו רק

העריפה שם תהא קבורתה, הוה אמינא שילפינן מקדשים כגון חטאות ואשמות שמותר בהנאה לאחר זריקה, וה"ה בעגלה ערופה אחר עריפה שכבר נעשה מצוותו מותר בהנאה, ומש"ה איצטריך וערפו שם שגלי קרא שאחר עריפה נמי אסור, וממילא אמרינן שכפרה דכתיב בה כקדשים היינו שילפינן מקדשים של עולה שאחר זריקה נמי אסור בהנאה וא"ש.

ובזה ניחא נמי שבכל מקום הוזכר בעגלה ערופה לאסור בהנאה רק מהך דרשא דכפרה כתיב בה כקדשים ולא הוזכר הך דרשא דוערפו שם, ולפמ"ש"כ תוס' ע"ז שם הא איצטריך תרווייהו, דלפי האמת עיקר ילפותא שעגלה ערופה אסורה בהנאה אפילו לאחר עריפה הוא רק מכפרה דכתיב בה כקדשים, וכמ"ש דילפינן מקדשים של עולה דגם לאחר זריקה אסור בהנאה, רק זה ידעינן אחרי דגלי קרא וערפו שם שלאחר עריפה אסור, דאם לא כתב רחמנא וערפו שם הו"א דילפינן מקדשים של חטאת ואשם דאינו אסור אלא מחיים, אבל לאחר שחיטה וזריקה מותרים בהנאה משום דאין לך דבר שנעשה מצוותו ומועלין בו וכמ"ש"כ בתוס' שם, והוערפו שם אינו בא אלא לגלויי מילתא על הלימוד דכפרה כתיב בה כקדשים.

ובזה ניחא דברי התוס' בנדה שם שכתבו דנראה דאין עור בכלל בשר ליאסר בהנאה דהא עגלה ערופה נמי לא נפקא כו', ושיעור דבריהם כך הוא, דבאמת מצינו עוד מין קדשים שאסור

לאסור בעגלה ערופה אחר העריפה הבשר בלבד ולא העור דיש לנו למילף מקדשים של עולה שהעור מותר בהנאה לאחר זריקה.

בכלל בשר ליאסר בהנאה, דמש"ה לא ידעינן בעגלה ערופה מוערפו שם שדרשינן שם תהא קבורתה לאסור בהנאה אף העור, וגם מכפרה דכתיב בה כקדשים לא ילפינן רק מאותן קדשים שאסור לאחר זריקה הבשר בלבד, ולא ילפינן מקדשים שאסור גם העור, והוא משום דמסתמא אין העור בכלל בשר, ומש"ה ניחא דאיצטריך בשור הנסקל קרא להנאת עורו, דמסתמא לא אתי מבשרו דאין העור בכלל בשר ליאסר בהנאה וכמש"כ, ומיושב דברי התוס' בנדה ובע"ז שם לנכון.

ובתוס' ישנים (יומא דף ס' ע"א נד"ה ועגלה ערופה⁴) ראיתי שהקשו קו' תוס' בע"ז (דף כ"ט טס) למה לי הך דרשא וערפו שם שם תהא קבורתה תיפוק ליה מכפרה דכתיב בה כקדשים, ותירצו דכפרה דכתיב בה כקדשים הוא לענין איסור הנאה ומוערפו שם ילפינן שצריך קבורה. והקשו וא"ת דלמאי דפרישית דלא הוה אסרינן עגלה ערופה בהנאה משם תהא קבורתה אי לא הוה כתוב בה כפרה כקדשים, והא בע"ז (דף ס"ז ע"ג) פריך מי לא תניא אחד אבן שנסקל בה ואחד עץ שנתלה עליו כולם נקברים עמו דילפינן מקבור תקברנו אף העץ במשמע ולא חיישינן לתקלה, הרי מאחר שטעונין קבורה ידעינן ממילא שאסורין בהנאה, וא"כ הכא נמי בעגלה ערופה דמשם ילפינן שטעונה קבורה א"כ ממילא אסורה גם בהנאה, ותירצו דשאני התם

וזוה שכתבו דהא עגלה ערופה נמי לא נפקא אלא מדכתיב בה כפרה כקדשים, היינו שלא כתוב בה מהיכי ילפינן עגלה ערופה, אלא כתיב בה סתם כפרה כקדשים ועור קדשים מותר בהנאה לאחר זריקה שהוא זמן כפרה, היינו שאחר זריקה של עולה נמי זמן כפרה, וא"כ אין לנו להחמיר ולמילף יותר מקדשים שגם העור אסור בהנאה לאחר זריקה, דכיון שמסתמא אין העור בכלל בשר וגם קדשים של עולה אחר זריקה הוי זמן כפרה דעולה מכפר על חייבי עשה, יש לנו לומר שבעגלה ערופה אסור לאחר העריפה הבשר בלבד והעור מותר בהנאה וא"ש.

והשתא מיושב לשונם בסוף דברי התוס' נדה שם שכתבו וניחא השתא דאיצטריך בשור הנסקל להנאת עורו דלא אתי מבשרו, ולכאורה קשה מאי ניחוטא הוא וכי הך הקישא דכפרה כתיב בה דהוקש עגלה ערופה לקדשים הוה הקישא לכל איסורי הנאה שבתורה, והלא לעגלה ערופה בלבד נאמרה ולא למילתא אחריתי, וכן הקשה כ"ת³.

ולפמ"ש ניחא ומיושב שפיר, דכתבו שעפ"י דבריהם דמסתמא אין העור

3. דרכי מרדכי שם ד"ה והנני.

4. נדפס בש"ס וילנא בדף ס, ב.

לא ידעינן איסור הנאה מקבור תקברנו עליו דקיי"ל שאסור בהנאה אינו מדצריך קבורה, אלא דמקיש מקבור תקברנו העץ שנתלה עליו למת שאסור בהנאה יעו"ש, יש ליישב נמי מה שהקשה כ"ת⁵ בסנהדרין (דף מ"ז ע"ג) גבי האורג בגד למת דפליגי אביי ורבא אם הזמנה מילתא היא, והא מנ"ל איסור הנאה כל עיקר במשמשי המת, דילמא דווקא מת עצמו אסור בהנאה ולא המשמשים, וכי בכל איסורי הנאה משמשים אסור. ולפמש"כ התו"י שם י"ל שנפקא לן מקבור תקברנו, שהעץ שנתלה עליו הוקש למת. וברש"י שם סנהדרין (דף מ"ז ע"ג [ד"ה ה"ג מ"ל]) כתב דמכי קבור תקברנו כי ריבויא הוא דבעי קבורה. ומקיש למת שאסור בהנאה, הרי דרשינן דאיתקש משמשי המת להמת שאסור בהנאה וא"ש.

ומ"ש כת"ר⁶ להסתפק אם הא דאמרינן בכמה דוכתי כפרה כתיב בה כקדשים, אם הוא הקישא או הוא בנין אב⁷, נ"ל להוכיח מדברי רש"י שס"ל דהוא הקישא. דבכריתות (דף כ"ה ע"ב) תנא דבי ר' ישמעאל⁸ נאמר מכשיר ומכפר בפנים ונאמר מכשיר ומכפר

דידעינן איסור הנאה מקבור תקברנו דאיתקשו למת יעו"ש.

והנה הא דלא תירצו דמכפרה דכתיב בה הו"א שלאחר עריפתה מותרת, לפמש"כ נראה דס"ל להתו"י דכיון שקולא וחומרא לחומרא מקשינן, א"כ בלאו הקרא וערפו שם ילפינן מאותן קדשים דאסור גם אחר זריקה, כגון עולה דכפרה דכתיב בה כקדשים גם עולה בכלל קדשים המכפרים דמכפר על חיבי עשה וכמש"כ.

ותוס' (ע"ז דף כ"ט ע"ט) שתירצו הכי ס"ל אף שלחומרא מקשינן מ"מ בעי קרא וערפו שם, דמכפרה שכתוב בה כקדשים הו"א שאחר עריפתה מותרת משום דהו"א שאין לך דבר שנעשה מצוותו ומועלין בו, מש"ה ילפינן מקדשים של חטאת ואשם שאחר זריקה מותרין לכהנים, וה"ה בעגלה ערופה שמותר לאחר עריפתה, מש"ה בעי וערפו שם, וממילא ילפינן מכפרה דכתיב בה מקדשים של עולה שגם אחר זריקה אסור וכמש"כ.

ובדברי התו"י שכתבו דמוערפו נפקא דצריך קבורה ומהא שטעון קבורה

5. שם ד"ה ועתה נשובה.

6. שם ד"ה והנני להקדים.

7. עיקר קושיית הדרכי מרדכי היא, דהנה בזבחים מט, ב מסקינן דדבר הלמד מהיקש אינו חוזר ומלמד בגזרה שווה, ושם נ, א גבי דבר הלמד מבנין אב אי חוזר ומלמד בהיקש ובגז"ש כקדשים, הוי בעיא דלא איפשיטא, וא"כ הך ילפותא דילפינן בעגלה ערופה דדינה כקדשים דכפרה כתיב ביה כקדשים בין אי הוי היקש בין אי הוי גז"ש ממ"נ לא גמרינן בקדשים מינה, או בתורת ודאי או בתורת ספק, ואיך א"כ גמרינן מת מעגלה ערופה מגז"ש דשם שם אחר דלא גמרינן מקדשים בכה"ג.

8. הכי איתא בקידושין נו, א ובחולין קמ, א, ובסוגיא דכריתות לא הוזכר תנא דבי ר' ישמעאל.

בחוף מה מכשיר ומכפר הנאמר בפנים עשה מכשיר כמכפר אף מכשיר ומכפר הנאמר בחוף עשה מכשיר כמכפר, ויליף דצפורי מצורע אסורין בהנאה מחיים דהוא מכשיר בחוף, ממכפר בחוף הוא שער המשתלח ועגלה ערופה. ויש לדקדק מהא דחולין (ק"מ ע"א) דקאמר יליף דצפורי מצורע פוסל במ טרפות דהוי מכשיר בחוף ממכפר בחוף פרש"י [ד"ה מכפי צמון] היינו שער המשתלח. וטעמא בעי, דלענין למילף צפורי מצורע שאסורין בהנאה כתב רש"י [נתיבות ז"ה] מכפי צמון דיליף ממכפר בחוף שער המשתלח ועגלה ערופה⁹, ולענין טרפות שפוסל בצפורי מצורע כתב רש"י דיליף ממכפר בחוף הוא שער המשתלח ולא נקט עגלה ערופה¹⁰.

ומש"ה נקט רש"י שפיר דהא דיליף צפורי מצורע מכשיר ממכפר הוא שער המשתלח וגם עגלה ערופה, דהא דאמרינן בכל התורה למדין למד מלמד חוף מקדשים, היינו במילתא דשייך רק בקדשים כדיליף בזבחים שם (ק"מ ע"ג), דא"כ לא יאמר צפונה באשם ותיתי מג"ש כו', אבל בהא דילפינן דצפורי מצורע אסורים בהנאה י"ל דלא מיקרי מילתא דקדשים ולמדין למד מלמד. וראיה דהא למדין מת שאסור בהנאה מג"ש שם שם מעגלה ערופה, ואף שעגלה ערופה ילפינן מכפרה דכתיב בה כקדשים ודבר המלמד בהיקש אינו חוזר ולמד בג"ש כדאיתא בזבחים שם¹¹, אלא ודאי דלענין איסור הנאה דלא הוי מילתא השייך בקדשים למדין למד מלמד. ומיושב שפיר דקדוק לשון רש"י שבכריתות שם לענין איסור הנאה שילפינן בנין אב מכשיר ממכפר נקט עגלה ערופה, ובחולין שם לענין אם פוסל טרפות דהוי פסול שבקדשים דקיי"ל שם דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ולמד בבנין אב, מש"ה לא נקט

ואפשר לומר דלענין אם טריפות פוסל דהוי מילתא בקדשים, דהכשר וכפרה לא מצינו אלא בקדשים, אין למילף צפורי מצורע מעגלה ערופה, דעגלה ערופה דפוסל טריפות ילפינן בחולין (י"א ע"א) מכפרה דכתיב בה כקדשים והוי הקישא, ובזבחים (ק"ג ע"א) איבעיא להו אם דבר הלמד בהיקש אי חוזר ומלמד בבנין אב ולא איפשיט, א"כ אין למילף צפורי מצורע דפוסל טריפות בבנין אב מעגלה ערופה, דהא שפוסל טריפות בעגלה ערופה הוא דבר הלמד בהיקש מקדשים, וא"כ אינו חוזר

9. וכן הוא פשוט הסוגיא בקידושין שם דאיסור הנאה יליף מעגלה ערופה.

10. בבית הלוי ח"א סי' מג אות ה פשוט לו דרש"י נקט חד מינייהו.

11. הדרכי מרדכי שם והנחל איתן סי' ה' סק"א אמצע אות טו ביארו שהקושיא היא רק למ"ד בתר מלמד אולנין, עי' זבחים שם. ורבינו ס"ל דבלימוד איסור הנאה אין עיכוב ללמוד למד מלמד.

בקדשים כדמסיק בזבחים שם, באופן שלפי מש"כ פליגי בזה רש"י והר"ש, דלפי רש"י צ"ל דס"ל דכפרה דילפינן בעגלה ערופה מקדשים הוי הקישא, ולפי הר"ש שם צ"ל שס"ל דהוי בנין אב.

והנה בסוף דברי הר"ש ראיתי רבים מקשים תמיהה עצומה¹², שכתב הר"ש שם וז"ל, ומההיא דרשא לא שייך למעוטי מחוסר אבר דא"כ אפילו כל המומין נמי וקיי"ל דאין מומין פוסלין אפילו בחטאת ועולת העוף. ולכאורה נראה פי' הדברים, דהקשה הר"ש דלמאי צריך מיעוטא דדרשינן בחולין שם מדכתיב שתי צפורים חיות שחיין ראשי אברים שלהן ולמעוטי מחוסר אבר שפסול, הא יש למילף ג"כ מבנין אב דמכשיר ממכפר דפסול מחוסר אבר כמו שילפינן לענין טריפות. ותירץ דא"כ אפילו מומין נמי דמחוסר אבר ובעל מום חד לאו וחד איסורא הוא, ובעלי מום אין למעט בצפורי מצורע דאין מומין פוסלין אפילו בחטאת ועולת העוף, וא"כ שלא נוכל ללמוד מבנין אב מכשיר ממכפר על כל האיסור לא ילפינן כלל אפילו לענין מחוסר אבר ומש"ה בעי קרא דמחוסר אבר פסול בצפורי מצורע.

אבל תמוהים מאד דבריו, לפמש"כ הר"ש דמכפר בחוץ הוא עגלה ערופה וקיי"ל בסוטה (דף מ"ז ע"ה) דאין מום פוסל

רש"י עגלה ערופה, משום דגופיה ילפינן אלא מכפרה דכתיב בה כקדשים דהוי הקישא ואינו חוזר ומלמד בבנין אב מכשיר ממכפר בחוץ וא"ש, וממילא מוכח מזה דכפרה דכתב בה כקדשים הוי הקישא ולא בנין אב, דדבר הלמד בבנין אב קיי"ל בזבחים שם דחוזר ומלמד בבנין אב ובג"ש כדאיתא התם, וא"כ הדר קשה דקדוק לשון רש"י שסותר מהא דכריתות שם שלא נקט עגלה ערופה ובחולין (דף ק"מ ס"ט) כתב מכשיר ממכפר הוא עגלה ערופה, אלא ודאי דס"ל לרש"י דכפרה דילפינן מקדשים הוי כהקישא וניחא שפיר.

אולם בר"ש מסכת נגעים פרק י"ד משנה ה' [ד"ה וימלא טיפה] כתב וז"ל, וטרפות ממעט בצפורי מצורע מדתנא דבי ר' ישמעאל דמה מכשיר ומכפר האמור בפנים עשה מכשיר כמכפר אף מכשיר ומכפר שבחוץ עשה מכשיר כמכפר, צפורי מצורע כעגלה ערופה וטרפות פוסל בעגלה ערופה כדאמרינן בפ"ק דחולין [יא, א] כפרה כתיב בה כקדשים יעו"ש. הרי דס"ל להר"ש דגם לענין טרפות שפוסל בצפורי מצורע ילפינן ג"כ ממכפר שבחוץ הוא עגלה ערופה, אף שבעגלה ערופה גופא ילפינן שפוסל טרפות רק מקדשים ולא אמרינן דבקדשים אין למדין למד מלמד, ומוכח מזה דס"ל להר"ש דכפרה דכתיב בה כקדשים הוי רק בנין אב, ודבר הלמד בבנין אב חוזר ולמד בבנין אב אף

12. כן הקשו במרכבת המשנה הלי' רוצח פי' ה"ב, הבית הלוי שם אות ז, השואל בבאר יצחק יו"ד סי' ב, אחיעזר ח"ד סי' פ, ונחל איתן סי' ח סק"ג אות ה.

מחוסר אבר, דאם נילף הבנין אב לענין מחוסר אבר יש ללמוד לכל הלאו והאיסור, דמחוסר אבר ובעל מום חדא איסורא הוא, וא"כ יש למילף מבנין אב גם לענין בעל מום, והיינו שנילף מכשיר ממכפר צפורי מצורע מעגלה ערופה שפסול מחוסר אבר בצפורי מצורע כשם שפסול בעגלה ערופה, כדאיתא בירושלמי פ"ט דסוטה שם דילפינן מכפרה דכתיב בה כקדשים, ואח"כ נילף מכפר ממכשיר עגלה ערופה מצפורי מצורע דאין מום פוסל בעגלה ערופה כשם שאין פוסל מום בצפורי מצורע דאין תמות וזכרות בעופות וא"כ תקשי למאי צריך קרא בסוטה (דף מ"ו) אשר אין בה מום דבה מום פוסל ואין מום פוסל בעגלה ערופה, דהא מבנין אב דמכשיר כמכפר יש למילף שפיר, אלא ודאי כיון דגלי קרא דכתיב אשר בה מום שאין מום פוסל בעגלה ערופה ושאין למילף מבנין אב מכפר ממכשיר לענין מומין, אמרינן דגם לענין מחוסר אבר דהוי חד לאו וחד איסורא בעל מום ומחוסר אבר, אין למילף ג"כ מבנין אב מכשיר ממכפר, ורק לענין טריפות ואיסור הנאה ילפינן בנין אב מכשיר ממכפר ולא לדבר אחר וא"ש.

ומ"ש כת"ר¹³ לפרש המכילתא [משפטים פר' ין הובא בילקוט פר' משפטים רמז של"ט שילף ר' ישמעאל דשור הנסקל עורו אסור מק"ו, ומה אם חטאת שבשרה מותר בשחיטתה עורה אסור במיתתה, שור הנסקל שבשרו אסור

בעגלה ערופה דכתיב אשר בה מום, בה מום פוסל ואין מום פוסל בעגלה ערופה, ומחוסר אבר בלבד פוסל בעגלה ערופה כדילף בירושלמי פ"ט דסוטה שם נלגה [ן משום דכפרה כתיב בה כקדשים, וא"כ שפיר תיקשי למאי צריך קרא למעט בצפרי מצורע מחוסר אבר, הא יש למילף מעגלה ערופה מבנין אב דמכשיר כמכפר דפסול מחוסר אבר, ולא שייך, דא"כ יש ללמוד כל האיסור והלאו היינו שגם בעל מום יפסל בצפרי מצורע ואין תמות וזכרות בעופות, הא בעל מום אין ללמוד כלל מעגלה ערופה שגם בעגלה ערופה כשר בעלת מום משא"כ מחוסר אבר דפסול בעגלה ערופה שפיר יש למילף לצפורי מצורע, וזה תמיה גדולה על הר"ש.

ונ"ל לפי חומר הנושא ליישב דברי הר"ש ע"פ מש"כ תוס' בכריתות (דף כ"ה ע"א נד"ה מנאין) דילף מכשיר ממכפר, היינו הצפור המשולחת יליף מעגלה ערופה דאסורה לכל הפחות משעת עריפה, אף צפור המשולחת אסורה לכה"פ איסור דשייך בה בעל כרחך מחיים, וכיון דאשכחן איסור מחיים במשולחת יליף עגלה ערופה דהיינו מכפר ממכשיר מצפור המשולחת, דעגלה ערופה נאסרה מחיים יעו"ש ובקידושין (דף נ"ו ע"א) בתוס' שם נד"ה מנאין. ולפ"ז דמבנין אב מכשיר ממכפר ילפינן הדדי חדא מאידך, א"כ י"ל דמש"ה אי אפשר למילף מבנין אב מכשיר כמכפר דהצפורי מצורע פוסל

13. ד"ה ובזבחים.

בשחיטתו אינו דין שעורו אסור במיתתו. ולכאורה קשה מאי קאמר דעור של חטאת אסור במיתתה, הא קי"ל דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה. וכתב לפרש די"ל שקדשים יצאו מידי מעילה אבל איסור הנאה דמחיים היכן הלך, ומש"ה שפיר קאמר דעור של חטאת אסור בהנאה במיתתה.

ול"ג דמדברי התוס' (קידושין דף נ"ז ע"ג ד"ה מה) שהקשו על פירש"י שפירש שם מה שלי בשלך אסור בהנאה דהיינו שחוטאי חוץ משום שאין להם מי שיתירם, דאין יכולים להיות מותרים אלא בזריקה וכשנשחטו בחוץ אין נזרקין, והקשו בתוס' הא קי"ל קדשים שמתו יצאו מידי מעילה אע"פ שלא נזרק הדם יעו"ש. והא התם מיירי לענין איסור הנאה, ומבואר בהדיא דס"ל להתוס' דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה וגם איסור הנאה אין בהם, וא"כ הדר קשה המכילתא דקאמר שעור של חטאת אסור בהנאה במיתתה.

ולפ"ז י"ל דר' ישמעאל בילקוט שם [דיליף] דשור הנסקל אסור העור בהנאה מק"ו מחטאת שבשרו מותר בשחיטתה ובמיתתה אסור עורו ושור הנסקל שבשרו אסור בשחיטתו אינו דין שעורו אסור במיתתו, היינו שיליף מחטאת שהעמידה והעריכה מחיים ולא הספיק לפדותה עד שמתה, דכה"ג העור אסור במיתתה דלא יצא מידי מעילה כלל דמה"ת בר פדיון הוא וכמש"כ. והא דתנן בכור שנטרף קוברין אותו עם עורו

ול"ג לישב די"ל דעור חלוק מבשר לענין קדשים שמתו, דבפרש"י במעילה (דף י"ז ע"א [ד"ה ילאו]) כתב בטעמא דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה משום דאין פודין את הקדשים להאכיל לכלבים, וא"כ י"ל הא דתנן בזבחים (דף ק"ג ע"ג) בכור שנטרף קוברין אותו עם עורו¹⁴ דזה מדרבנן בעלמא, אבל מה"ת העור בר פדיון דעור אינו בכלל בשר לענין

14. לשון זה איננו במשנה שם, אלא הוא לשון התוס' בשבועות יא, ב ד"ה משום, שהביאוהו ע"פ סוגיית זבחים קג, ב.

פודין אף מדרבנן, הרי דלאו כללא מה שאין פודין בקדשי מזבח מדאורייתא יש למיגור בקדשי בדק הבית מדרבנן, וא"כ י"ל דה"ה לענין עור של פרה דהוי קדשי בדק הבית אף אם נימא שבקדשי מזבח אין פודין את העור בקדשים שמתו מ"מ בקדשי בדק הבית לא גזרו ואין ראייה מדברי התוס' שבועות שם.

ואח"כ מצאתי בשו"ת עמודי אור סימן ע' [אומ א] שכתב כמש"כ דעור של קדשי מזבח בר פדיון הוא מדאורייתא אף בקדשים שמתו, והביא ראייה מדברי התוס' שבועות (דף י"א) דאל"כ יש למיגור גם בעור של קדשי בדק הבית אטו קדשי מזבח יעו"ש. ול"נ דלאו ראייה הוא כלל מדברי התוס' שם וכמש"כ, דהא מצינו לענין שאר הנאות שאף שבקדשי מזבח מדאורייתא אין פודין ובקדשי בדק הבית לא גזרו כלל וכמ"ש תוספות פסחים שם, אלא מדברי המכילתא והילקוט משפטים שם יש ראייה לזה, דלפמש"כ דמה"ת הוי העור בר פדיון אף בקדשים שמתו, א"כ מיושב דברי המכילתא והילקוט דמשכחת שפיר שעור של חטאת יהיה אסור בהנאה במיתתה ולא יצא העור מידי מעילה כלל וכמש"כ.

ומ"ש כת"ר¹⁵ בישוב קושית הגרעק"א במשניות (מעשר שני פ"ג משנה י"א) דתנן צבי שלקחו בכסף מעשר ומת יקבר ע"י עורו, ופי' הרע"ב [ד"ה וני שמעון] משום דסבר אין פודין את הקדשים להאכיל לכלבים, והקשה הגאון רעק"א בשם

אינו אלא מדרבנן, אבל מה"ת העור חלוק מבשר בקדשים שמתו היכי דלא בעינן העמדה והערכה דמה"ת בר פדיון העור של קדשים אף בנטרף ומת וא"ש.

ונ"ל להביא עוד ראייה למש"כ דעור בר פדיון מה"ת אף בקדשים שמתו, מדברי התוס' שבועות (דף י"א ע"ג ד"ה משוס עו"ה) שהקשו בהא דקאמר דפרה אדומה נפדית משום עורה והא קאמרינן בזבחים (דף ק"ג ע"ג) דבכור שנטרף קוברין אותו עם עורו, ותירצו דהיכי שאין פודין הקדשים להאכיל לכלבים מדאורייתא אסור גם העור אבל קדשי בדק הבית שאין להאכיל לכלבים אלא מדרבנן מותר ליהנות מהעור יעו"ש. ויש להבין הא מדרבנן אין פודין קדשי בדק הבית להאכיל לכלבים משום גזרה אטו קדשי מזבח, וא"כ מה ראו לחלק בין הפרקים דהבשר אסור בקדשי בדק הבית והעור מותר, אלא ודאי דס"ל להתוס' דגם בקדשי מזבח אין פודין את העור בקדשים שמתו רק מדרבנן בעלמא דגזרו עורו אטו בשרו, אבל מה"ת בר פדיון הוא ומשום הכי בקדשי בדק הבית לא גזרו על העור אטו קדשי מזבח, דגם בקדשי מזבח אין פודין רק מדרבנן, הרי מוכח מדברי התוס' כמש"כ.

שוב נתישבתי דלאו ראייה היא דבתוס' פסחים (דף כ"ט ע"ג ד"ה רז אשי) כתבו דלשאר הנאות כגון להסיק תחת תבשילו אף שאין פודין בקדשי מזבח מדאורייתא מ"מ בקדשי בדק הבית

15. לא נמצא בדרכי מרדכי לפנינו.

לענין שלא בעי העמדה והערכה לר"ש לטעמיה דס"ל דקדושת בדק הבית לא בעי העמדה והערכה, דבתמורה (קף ל"ג ע"א סט) אמר רב יהודה אמר רב מ"ט דר"ש דס"ל דקדשי בדק הבית לא בעי העמדה והערכה, דאמר קרא והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע, איזהו דבר שחלוק בין טוב לרע הוא אמר זה קדשי מזבח ואמר קרא אותה למעוטי קדשי בדק הבית. וא"כ י"ל דדוקא קדשי מזבח שחלוק בין טוב לרע בעי העמדה והערכה, אבל לקוח בכסף מעשר שלא חלוק בין טוב לרע לא בעי העמדה והערכה, ומש"ה ס"ל לר"ש דיפדה אע"ג דליכא העמדה והערכה, משא"כ לענין אם פודין את הקדשים להאכיל לכלבים דתליא בקדושת הגוף, דקדשי מזבח אין פודין להאכיל לכלבים, א"כ י"ל דצבי שלקחו בכסף מעשר שני דמי לקדושת הגוף ואלים מקדשי בדק הבית דאינו אלא קדושת דמים, דשיטת תוספות בסנהדרין (קף קי"ג ע"ב) דמע"ש לרבנן דס"ל דהוא ממון הדיוט הוא דווקא בירושלים אבל בגבולין הוי ממון גבוה, ואפילו להסוברים דלרבנן ס"ל דהוי ממון הדיוט אף בגבולין, אינו אלא שיכול לתת במתנה ולמכור דהוי שלו, אבל כל זמן שלא נפדה בוודאי יש עליהם קדושת הגוף שצריך להביאם לירושלים ולאוכלם בקדושת מעשר, וע"כ י"ל דאין פודין את הלקוח בכסף מעשר שני להאכיל לכלבים כשם שאין פודין קדשי מזבח, ודווקא קדשי בדק

השעה"מ (פ"א מהל' איסורי מונס [סוף הל' יא]) דמ"מ יפדה משום עורה כדאמרינן בשבועות (קף י"א) גבי פרה, ומדס"ל לר"ש דיפדה אע"ג דליכא העמדה והערכה, ע"כ דסובר שמעשר שני דמי לקדשי בדק הבית ולא היה בכלל העמדה והערכה. ותי' כ"ת די"ל דס"ל להרמב"ם והרע"ב דצבי שלקחו בכסף מעשר הוי כקדשי מזבח, והא דלא בעי העמדה והערכה משום דחיה ועוף דמי לבעל מום מעיקרא דקיי"ל בתמורה (קף ל"ג ע"א) דלא בעי העמדה והערכה.

ול"נ דתירוצו אינו מספיק בזה כלל, דהא לפמש"כ תוס' פסחים (קף כ"ט ע"ג) ד"ה רב אשי, דהיכי שמדאורייתא פודין להאכיל לכלבים רק מדרבנן אין פודין, פודין מ"מ לשאר הנאות כגון להסיקו תחת תבשילו יעו"ש. ותוס' פסחים (קף כ"ט ע"א) ד"ה אין כתבו, דבקדם מומן להקדשן דמעולם לא קדשי קדושת הגוף כו"ע מודו דפודין מדאורייתא להאכיל לכלבים ולשאר הנאות פודין אף מדרבנן יעו"ש, וא"כ אכתי תיקשי הא דתנן צבי שלקחו בכסף מעשר ומת שיקבר ע"י עורו, והא ראוי לפדיון לענין שאר הנאות כגון להסיקו תחת תבשילו שבר פדיון הוא בעל מום מעיקרא שמעולם לא קדש קדושת הגוף וכמ"ש.

ול"נ ליישב קושית הגרעק"א בשם השעה"מ, די"ל דהא דקאמר הירושלמי שם [מעש' שני פ"ג ה"ן] דעשו לקוח בכסף מעשר כקדשי בדק הבית, אינו אלא

16. לא נמצא בתוס' שם, אלא שכן למדו תוס' בסוכה לה, א סוד"ה לפי מהסוגיא בסנהדרין שם.

הבית או בקדשי מזבח שקדם מומן להקדישן דהוי רק קדוש קדושת דמים, דאף שצריך לפדותן ויש עליהם מעילה אבל קדושת הגוף אין להם, ורק דהוי דמי הקדש, משא"כ במעשר שני דכל זמן שלא נפדה יש עליהם קדושת הגוף ממש שצריך לאוכלם בקדושת ובדיני מעשר שני, מש"ה י"ל שפיר דדמי לקדשי מזבח דמה"ת אין פודין להאכיל לכלבים, וה"ה לשאר הנאות כגון להסיקו תחת תבשילו וגם העור אסור וכמ"ש תוס' שבועות (דף י"א ע"ב), דדוקא בקדשי בדק הבית מותר העור.

וצבי שלקחו בכסף מעשר דהוי עליה קדושת הגוף חשוב כמו קדשי מזבח ומש"ה תנן התם דיקבר ע"י עורו, ורק לענין העמדה והערכה דהא דלא בעי בקדשי בדק הבית העמדה והערכה הוא משום דמיעט רחמנא והעמיד הכהן אותה י"ל דווקא אותה ולא אחרת, אף צבי שלקחו בכסף מעשר דאינו חלוק לטוב ורע מיעט רחמנא דלא בעי העמדה והערכה, ומש"ה ס"ל לר"ש דיפדה אע"ג דליכא העמדה והערכה, משא"כ לענין אם פודין לאכילה לכלבים י"ל דצבי שלקחו בכסף מעשר דמי לקדשי מזבח משום דקדושת הגוף רמי עלה וחמיר מקדשי בדק הבית דאינו אלא קדושת דמים, ומש"ה תנן שפיר דיקבר וכפי' הרמב"ם והרע"ב משום אין פודין את הקדשים להאכיל לכלבים, ומיושב קושית השעה"מ והגרעק"א.

והנה בפי' הרמב"ם והרע"ב נ"ל לקמו מין בסיפא דמתני' מעשר שני שם דתנן לקחו חי ושחטו ונטמא, וכתבו הרמב"ם והרע"ב שם וז"ל, הכא לא פליג ר' יהודה כדפליג לעיל נ"ט משנה ין בפירות הלוקחים בכסף מעשר ונטמא, דכיון דלקחו חי אין לו ריחוק מקום לפי שיכול להוליכו בכל מקום שירצה הלכך הוי כמע"ש עצמו ונפדה כשנטמא כדרך שנפדה מע"ש כשנטמא. ולכאורה יש תימה גדולה בדבריהם, דלפי המובן הפשוט ס"ל להרמב"ם והרע"ב דלקוח חי אין לו ריחוק מקום דהיינו שנפדה חוץ לירושלים, וכדאיתא שם (משנה י') דטעמא דר"י ס"ל דלקוח בכסף מעשר שנטמא יקבר, דאמרו לו לר"י ומה אם מעשר שני עצמו שנטמא נפדה לקוח בכסף מעשר שנטמא אינו דין שיפדה, ואמר להם אם אמרתם במעשר שני עצמו שכן נפדה בטהור בריחוק מקום תאמר בלקוח שאינו נפדה בטהור בריחוק מקום, משא"כ בלקוח חי ס"ל להרמב"ם והרע"ב שנפדה בטהור בריחוק מקום מש"ה מודה ר"י שנטמא יפדה, וכן הבין בדברי הרמב"ם והרע"ב בספר ניר על הירושלמי מע"ש פ"ג שם [הלכה ו' ד"ה זנין, ותמוה מאד דהא איתא בהדיא במע"ש (פ"א משנה ו') לוקח בהמה מזיד תעלה ותאכל במקום ואם אין מקדש תקבר ע"י עורה. שהדבר הקנוי בכסף מעשר אינו נפדה בטהור בריחוק מקום, הרי שגם הלקוח חי אינו נפדה בטהור בריחוק מקום¹⁷, ומצאתי בספר

17. כן הקשו גם במלאכת שלמה ובמשנה ראשונה שם.

ניר על הירושלמי שם שהניח זה בצע"ג על פי הרמב"ם¹⁸ והרע"ב. אפילו שאין ריחוק מקום אפילו בירושלים.

ואמר ר' יהודה שם (נמשנה י) דלקוח בכסף מעשר שני שנטמא דאינו נפדה משום שכן אינו נפדה טהור בריחוק מקום, והטעם כיון שלא קרינן בלקוח בכסף מעשר כי לא תוכל שאתו פשוטו של המקרא לשון משא שאינו נפדה טהור בריחוק מקום, לא דרשינן ג"כ מהאי קרא כי לא תוכל שאתו לשון משאת ואכילה, וגם כשנטמא דישונו בכלל לא תוכל שאתו לשון משאת ואכילה מ"מ לא דרשינן בהאי ונתתה בכסף שיפדה בירושלים, וכל היכי דקרינן כי לא תוכל שאתו לשון משא וצרת הכסף, קרינן כי לא תוכל שאתו לשון משאת ואכילה ונתתה בכסף, ומעשר שני עצמו שנפדה טהור בריחוק מקום פודין כשנטמא אפילו בירושלים. אבל כל היכי דלא קרינן לא תוכל שאתו לשון משא וצרת הכסף, לא קרינן גם בלשון משאת ואכילה, ולקוח בכסף מעשר שאינו טהור בריחוק מקום אינו נפדה בטמא בירושלים, ומש"ה ס"ל לר' יהודה דלקוח בכסף מעשר יקבר.

ולפ"ז י"ל דזה דווקא בפירות הלקוח בכסף מעשר ששייך למיקרי כי לא תוכל שאתו בלשון משא בריחוק מקום, א"כ י"ל כיון שגלי רחמנא דלא קרינן כי לא תוכל שאתו לשון משא וצרת הכסף ואינו נפדה טהור בריחוק מקום, מש"ה

והנראה לי בכוונת דבריהם ז"ל עפ"י מה שנ"ל בטעם דברי ר' יהודה שאמר שם (משנה י) אם אמרתם במעשר שני עצמו שנטמא יפדה שכן נפדה טהור בריחוק מקום תאמר בלקוח שאינו נפדה טהור בריחוק מקום. ומש"ה כשנטמא אינו נפדה אלא יקבר, ומה ענין הוא זה לזה.

ונ"ל דאיתא בב"מ (דף י"ג ע"א) אמר ר' אלעזר מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים שנאמר [דניסי י, מ] כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר [נלאשית מג, לז] וישא משאות מאת פניו. והיינו דבקרא אמר וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו וגו' ונתתה בכסף וצרת הכסף בידך כו', ודרשינן כי לא תוכל שאתו הוא אכילה, ואמר רחמנא דמעשר שני שנטמא שאינו ראוי לאכילה קרינן כי לא תוכל שאתו ונתתה בכסף, ומעשר שני שנטמא פודין אותו אפילו בירושלים. וא"כ דרשינן כי לא תוכל שאתו ונתתה בכסף וצרת הכסף בידך בשני טעמים, חדא דבריחוק מקום פודין מעשר שני בטהור ממשוטו של מקרא כי לא תוכל שאתו לשון משא, דמשום הריחוק מקום נפדה המעשר שני בטהור, וגם דרשינן כי לא תוכל שאתו לשון אכילה, דהיינו דכשנטמא ונתתה בכסף כו' דפודין אותו

18. בפירוש המשנה להרמב"ם שם מהדו' קאפח כתב בהערות שבמהדורה שלישית מחק הרמב"ם פירוש זה.

מטעם דלא שייך כי לא תוכל שאתו שיכול להוליכו לכל מקום שירצה, אבל לא משום דגלי רחמנא מכסף ראשון ולא כסף שני שאף שישנו בלא תוכל שאתו אינו בוצרת הכסף בידך, וא"כ ה"ה כשנטמא שישנו בלא תוכל שאתו לשון משאת ואכילה ישנו בוצרת הכסף בידך, ומודה ר' יהודה בהאי כשנטמא שאינו נקבר ופודין אותו אפילו בירושלים. זה מה שנ"ל בכוונת הרמב"ם והרע"ב ז"ל.

וזה איזה שנים שרציתי להגיד פי זה לפני אבא מארי הרב המופלג בתו"י מ' נתן נטע ליב זלה"ה שהי' רגיל טובא בלימוד המשנה, וראיתי שכוונתי לדעתו בזה.

ואני עשיתי עוד סמוכין לזה מלשון הרמב"ם הלכות מעשר שני פ"ז הלכה ט"ו [וט"ז] שכתב הלוקח פירות חוץ לירושלים בכסף מעשר שני במזיד יעלו הפירות ויאכלו בירושלים, וכן אין לוקחין בהמה בכסף מעשר חוץ לירושלים ואם לקח במזיד תעלה ותאכל במקום. ויש לדקדק הא במשנה פ"א דמעשר שני משנה ו' איתא פירות ובהמה בחד לישנא הלוקח במזיד יעלה ויאכל במקום, והרמב"ם חילק ביניהם וגבי פירות כתב הלוקח פירות במזיד וכו', וגבי בהמה כתב אין לוקחין, משמע שעיקר הרבותא דאין לוקחין בהמה, אף דבאמת אין חילוק ביניהם בדינא דפירות ג"כ אין לוקחין ובין פירות ובין בהמה אם לקח יעלה לירושלים ואינו נפדה בריחוק מקום.

ולפמש"כ י"ל דגבי פירות הוא יותר

י"ל דה"ה לא דרשינן דהאי כי לא תוכל שאתו לשון משאת ואכילה ונתתה בכסף ואינו נפדה בטמא אלא יקבר, משא"כ בלקוח בכסף מעשר חי דבריחוק מקום לא שייך כלל למיקרי כי לא תוכל שאתו לשון משא, דהא יכול להוליכו בכל מקום שירצה ולא הוי משא כלל בבעל חי שהולך על רגליו ובהמה הלקוחה בכסף מעשר שני, דאינו נפדה אלא תעלה ותאכל במקום, אינו משום דגלי קרא דלא קרינן בהאי כי לא תוכל שאתו לשון משא וצרת הכסף, אלא משום דלא שייך בו כלל כי לא תוכל שאתו, וא"כ שפיר י"ל דדרשינן כי לא תוכל שאתו מלשון משאת ואכילה, וכשנטמא לקוח בכסף מעשר חי שפודין אותו אפילו בירושלים גם ר' יהודה מודה דהוי כמעשר שני עצמו שנטמא שנפדה, דלא מצינו דגלי רחמנא אף שלא תוכל שאתו מ"מ לא קרינן וצרת הכסף בידך ואינו נפדה, דהא בחי לא שייך כלל כי לא תוכל שאתו לשון משא, אבל כשנטמא לקוח חי ששייך כי לא תוכל שאתו מלשון אכילה, קרינן שפיר וצרת הכסף בידך ונפדה אפילו לר' יהודה.

וא"כ לא קשה מידי מה שהקשה על דבריהם ז"ל מפ"א דמעשר שני (משנה ו') דאיתא בהדיא שגם בהמה הלקוחה בכסף מעשר תעלה ותאכל במקום, הרי דגם לקוח בכסף מעשר חי אינו נפדה בריחוק מקום, דלפי מש"כ לא נתכוונו כלל דבלקוח חי ליכא לדינא דבריחוק מקום אינו נפדה, רק כוונתם דבלקוח חי שאינו נפדה בטהור בריחוק מקום הוא

על פרש"י בתמורה (דף י"א ע"ג) בעי מיניה אביי מרבא הקדיש עורה מהו בעבודה, ת"ש האומר מה שבמעיה של זו עולה מותרת בגיזה ואסורה בעבודה משום כחש עובר שבה א"ל כי קתני אסורה בעבודה מדרבנן, ופירש"י [ד"ה מליגנן וכי מיבעי ליה מדאורייתא ולמילקי עליה. וקשה לי הא בבכורות (דף י"ז ע"א) מבואר בהדיא דבקדושת דמים למזבח אסור בעבודה רק מדרבנן דגזרו אטו קדשי מזבח, והקדיש עורה דלא שייך על העור קדושת המזבח, דהא הקדיש העור לחוד שאינו קרב למזבח ואינו קדוש העור רק בקדושת דמים למזבח דאינו אסור בעבודה רק מדרבנן וליכא מלקות כלל, והאיך אפשר לפרש דמיבעיא ליה הקדיש עורה מהו בעבודה למלקינן עליו, דהא בהקדיש עורה שאינו קדושת מזבח אין איסור מדאורייתא בעבודה כלל וצ"ע.

והנה כאשר יש תחת ידי בזה תשובה קצרה שקבלתי מהגה"ג הצדיק המפורסם **מרן נפתלי צבי יהודה מוואלאזין זצללה"ה** ומאד יקרו דבריו הקדושים וע"כ אמרתי לא אמנע בזה מלהעתיק מכתבו ודבריו הקדושים.

ער"ח סיון תר"ן וולאזין. ירום וינשא כבוד ידיד ד' וידי"נ הרב הגאון חריף ובקי רב חמודות מוכתר במידות כש"ת **מו"ה תנחום גרשון נ"י אבד"ק יאשינאווקי**.

מכתבו הגיעני וצדק מע"כ בשפטו כי קשה עלי להשיב דבר, אמנם עוד יותר מאשר חשב, כי באמונה זקנה

רבותא שיעלה ויאכל במקום, דהו"א שישנו בלא תוכל שאתו וכשם שמעשר שני עצמו נפדה חוץ לירושלים משום דאמר רחמנא כי לא תוכל שאתו וצרת הכסף בידך, כך לקוח בכסף מעשר דישנו בלא תוכל שאתו ישנו בוצרת הכסף, קמ"ל דלקוח בכסף מעשר אינו נפדה משום דגלי קרא כסף ראשון ולא כסף שני, אבל בהמה הלקוחה בכסף מעשר דלא שייך כלל כי לא תוכל שאתו דהא יכול להוליכו לכל מקום שירצה, וא"כ בודאי שאינו נפדה חוץ לירושלים, דאי משכחת פתרי בפירות מעשר שני גופא דלא מצי לקרות כי לא תוכל שאתו ג"כ אינו נפדה, רק בפירות שבריהוק מקום ישנו בלא תוכל שאתו נפדה לפעמים אף בפסיעה אחת חוץ לירושלים דלא פליג רחמנא, משא"כ בלקוח חי דלעולם לא שייך כי לא תוכל שאתו בוודאי אינו נפדה ואינו בוצרת הכסף ועיקר רבותא בבע"ח אף שיכול להוליכו, מ"מ אין לוקחין בהמה בכסף מעשר שני. אבל בפירות עיקר רבותא דאינו נפדה בריחוק מקום אף שישנו בלא תוכל שאתו מ"מ לקוח גרע בזה מפירות מעשר שני גופא דגלי רחמנא שאינו נפדה חוץ לירושלים, מש"ה נקט הרמב"ם בלשון הלוקח פירות במזיד תעלה ותאכל במקום דזה עיקר החידוש והרבותא בזה, משא"כ בבהמה שעיקר החידוש והרבותא שאין לוקחין לכתחילה, ומה שאינו נפדה לאו חידושא הוא וכמש"כ ומדוקדק לשון הרמב"ם.

ובענין עור קדשים כתבתי להקשות

פשיטא דבקדושת עולה חל גם על העור.

והנה חתני הגאון מוהר"ח נ"י יישב סוגיא דזבחים הנ"ל דודאי לפני זריקת הדם גם העור בקדושת מזבח קאי, אלא שם דמיירי בזמן דעור העולה ניתן לכהנים היינו אחר זריקה, וע"ז תנן פרט לעולת הקדש ופי' ר' אייבו א"ר ינאי פרט למתפיס עולה לבדק הבית, ע"ז קאמר שפיר דאפילו למ"ד לא תפיס וממילא אפילו לאחר זריקה אינה בקדשי בדק הבית, ה"מ בשר דלעולם היא בקדושת מזבח אבל עור תפיס אחר זריקה קדושת בדק הבית מש"ה אינו לכהנים, מיהו גם זה אינו אלא לר' ינאי דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כדאיתא ביבמות פרק האשה רבה [נימוט נג, א] מש"ה אפילו הקדיש מחיים לבדק הבית חל ההקדש על העור לאחר זריקה, אבל לדידן אינו חל ההקדש דמחיים לאחר זריקה.

והוספתי אני דעפי"ז יבואר מה שכתבו התוס' חולין (דף קי"ז ע"ב) בסד"ה [הוא לפני], ובעור דליתא מעילה מדאורייתא לא בדילי מיניה ותקינן רבנן מעילה, והוא תמוה דזבחים מבואר דבעור תפיס מן התורה קדושת בדק הבית. אבל לדברינו מיושב שפיר, דלא מחיים דיברו התוס' דפשיטא דמחיים אין שום נ"מ בין עור לבשר וחייבין מעילה אפילו על העור, רק לאחר זריקה דפקע קדושת מזבח נשאר קדושת בדק הבית מדרבנן דלא קיי"ל כר' ינאי ומפרשי הא דאיתא בתמורה וראויה למעול בה שתי מעילות היינו על העור

קפצה עלי ותטפל להרבה עגמת נפש אשר סבבוני בעסק הישיבה הק' חיי רוחי, ונעדר ממני כח העיון והזריזות ירחמני ד' ולא ישליכני לעת זקנה ע"ד כו'.

וע"ד מה שהקשה כתר"ה בתמורה (דף י"א ע"ב) הקדיש עורה מהו בעבודה, ופירש"י [ד"ה מזינן] דבעי לענין מלקות, והרי קדושת העור אינו אלא קדושת דמים ואין אסור מדאורייתא כלל. מראש לא הבינותי קושית מע"כ נ"י כלל, שהרי מיירי בהקדיש את העור למזבח והרי הוא מעין הקדש חד אבר, אלא הנפקא מינה דבחד אבר פליגי תנאי [ממויה ס] אם נעשית כולה קודש או עכ"פ מחויב למוכרה לחייבי עולה ויקדיש את המותר, ובעור אין בזה חיוב, אבל מכל מקום אם ימכור את הבהמה למחויבי עולות ישאר העור בקדושת מזבח כמו שהקדיש.

לאחר שנתישבתי עמדתי על קושית

מע"כ עפ"י סוגיא דזבחים (דף ק"ג ע"ב) אפילו למ"ד לא תפסי הני מילי בשר אבל עור תפיס, מבואר דעור הקרבן לאו ממון מזבח הוא אפילו בקרבן שלם, מכל שכן במקדיש את העור לבד למזבח. אבל באמת לפי פשוטו הסוגיא תמוה, וכי אפשר שאין מועלין בעור הקרבן כל זמן שלא נזרק הדם, ומי גרע עור עולה [ממא] דאיתא בראש השנה (דף כ"ט ע"ב) שמועלין בשופר של עולה. ותו קשה בתמורה (דף ל"ב ע"ב) דיקשה למ"ד לא תפיס קדושת בדק הבית אמאי תניא ומועלין בה שתי מעילות ומיישב בדוחק נימא דמעילת בדק הבית על העור, אלא

יש מעילה מדרבנן, אבל על הבשר דאיכא מעילה לעולם מה"ת אין בה מעילה מדרבנן משום בדק הבית. ע"כ דברי קדשו¹⁹.

שוב העירני אחד דכיון שאביי מיבעיא ליה לרבא הקדיש עורה מהו בעבודה, א"כ רבא לשיטתו בתמורה (י"א ס"ז) דס"ל דדוקא בדבר שעושה אותה נבלה, והאומר רגלה של זו עולה אף מהארכובה ולמעלה שעושה אותה טרפה לא אמרינן שפשטה קדושה בכולה, ודווקא ניטל הירך וחללה שלה דהוי נבלה ס"ל דפשטה קדושה בכולה, א"כ י"ל דמיירי שהקדיש עורה למזבח שלא הקדיש לדמים אלא לקדושת המזבח ומ"מ לא פשטה קדושה בכולה דניטל עורה אינו אלא טרפה, ולרבא כה"ג לא פשטה קדושה בכולה ושפיר מיבעי ליה מהו בעבודה. ולפ"ז ניחא דברי רש"י שם, די"ל דאיבעיא ליה מדאורייתא ולמלקי עליו. וגוף הקושיא מצאתי אח"כ בכמה ספרים בשם ספר רנו ליעקב²² ואינו תחת ידי²³.

ומה שהביא בשם חתנו הגאון מוהר"ח נ"י בסוגיא דזבחים שם במתפיס עולה לבדק הבית דקאמר אפילו למ"ד לא תפיס הני מילי בשר אבל עור תפיס, די"ל דר' ינאי לשיטתו דס"ל דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומש"ה לדידיה תפיס אעור קדושת בדק הבית היינו אחר זריקה דנפקע קדושת המזבח,

והנה מה שהשיב הגה"ג זצ"ל²⁰ לומר דהאיבעיא בתמורה שם הקדיש עורה מהו בעבודה היינו שהקדיש העור למזבח, נהירנא שהעירותי להוכיח דאי אפשר לומר הכי, דאם הקדיש עורה למזבח א"כ יש לומר דפשטה קדושה בכולה וא"כ בודאי אסורה בעבודה, דהא קיי"ל ניטל עורה טרפה דהיא גלודה שבמיני טריפות, וא"כ הרי הוא כמו שהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו למזבח דקיי"ל שפשטה קדושה בכולה, וא"כ הוא הדין אם הקדיש עורה למזבח שג"כ הנשמה תלויה בו דפשטה קדושה בכולה ומאי איבעיא ליה מהו בעבודה, אלא ודאי דמיירי שהקדיש עורה לדמיה דאיבעיא לרבא התם ולא איפשטא אם הקדיש אבר לדמיה אף למ"ד שפשטה קדושה אם אמרינן תרי מיגו, ושפיר מיבעיא ליה אם הקדיש עורה לדמיה מהו בעבודה אף שאינו אלא קדושת דמים דבקדושת דמים ג"כ אסור בגיזוה ועבודה, וא"כ קשה לפי"ז מה שפירש"י²¹ הקדיש עורה מהו בעבודה היינו מדאורייתא ולמלקי עליה, והא קיי"ל בבכורות שם דקדושת

19. וכ"כ במרומי שדה חולין קיז, א.

20. במהדו"ק: דהא יש לומר.

21. במהדו"ק: דאיבעיא הקדיש וכו'.

22. נדפס בסוף ספר מזבח כפרה ח"א. יעו"ש חולין קלה, א ד"ה וראיתי.

23. עי' בנר למאור סי' מא ד"ה וראיתי, ובשו"ת הרי בשמים ח"א סי' פה ד"ה הנה לפענ"ד.

עור תפיס, דהיינו שתפיס קדושת בדק הבית על העור לאחר זריקה, דתיקשי דהא דר' ינאי קאמר אליבא דר"י דס"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

וליכא למימר כמ"ש הנחלת יהושע דלא הוי דבר שלא בא לעולם משום דסוף סוף עומדת לישחט או למות, דלפי מש"כ זה אינו, דדוקא אם תשחט ותזרק יהא נפקע קדושת מזבח מעור העולה אבל אם תמות יהיה אעור מעילה ואיסורא כבחיים, וא"כ האיך חל קדושת המזבח על העור של העולה לאחר זריקה הא הוי דבר שלא בא לעולם, דדמי להמקדש אשה ע"מ שתמות אחותך כו' דהוי דבר שלא בא לעולם, וה"נ דילמא לא תשחט ותזרק [ו]לא יהיה חל קדושת בדק הבית כלל, [ונכ"ג] לא חל הקדושה על העור אף שבא לכלל זריקה משום דהוי דבר שלא בא לעולם, וא"כ אין לפרש הסוגיא דזבחים שם כמ"ש הבעל נחלת יהושע שם.

וגם בגוף הסברא די"ל שחל קדושת בדק הבית על העור לאחר זריקה, ראיתי שהעיר בשו"ת ראד"ק²⁵ (ס"י נ"ט) דאי אפשר לומר הכי, דבשלמא כשהבהמה היא בחיים יש להבעלים זכות בהקרבת להרמב"ן הל' בכורות פ"ד דטובת הנאה הוא משום זכות שיש לבעלים בהקרבת דיש לישאל עליו, ולדעת התוס' בתמורה שם הוא משום שיש שם הבעלים עליהן לפדותן אם הוממו, וכ"ז

ראיתי שכיון בסברא זו לבעל נחלת יהושע²⁴ שכתב לפרש הכי הסוגיא דזבחים שם, והוסיף עוד דליכא למימר דר' ינאי לטעמיה דס"ל ביבמות (דף נ"ג ע"ב) דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דהא ר' ינאי קאמר לה בזבחים שם אליבא דר' יהודה דתני עולת איש פרט לעולת הקדש דברי ר' יהודה, ומשמע בקידושין (דף ס"ג ע"ב) דר"י ס"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יעו"ש, אלא דחל קדושת בדק הבית על העור של עולה לאחר שחיטה וזריקה, ולא הוי דבר שלא בא לעולם משום דקיי"ל קדשים שמתו יצאו מידי מעילה, וא"כ שסוף הקרבן עומד לשחיטה או למיתה ובין לאחר שחיטה ובין לאחר מיתה חל ההקדש של בדק הבית על העור, כה"ג לא הוי דבר שלא בא לעולם דסוף סוף עומדת לישחט או למות יעו"ש.

ולפמש"כ לעיל להוכיח מהמכילתא והילקוט פרשת משפטים דדרש ר' ישמעאל ק"ו דשור הנסקל אסור עורו מק"ו, מה חטאת שבשרה מותר בשחיטתה עורה אסור במיתתה שור הנסקל שבשרו אסור בשחיטתו אינו דין שעורו אסור במיתתו, והרי דחטאת שמתה אסור העור ומוכח שקדשים שמתו יצאו מידי מעילה רק הבשר בלבד אבל לא העור וכמש"כ באריכות, ולפ"ז עדיין אינו עולה יפה לפרש הסוגיא דזבחים שם דקאמר הני מילי בשר אבל

24. לר' יהושע אייזיק שפירא, במאמר ההספד אבל כבוד (דף ט' ע"ג).

25. לרבי דוד אברהם קמפנר, נדפס בסוף ספרו למטה יהודה.

[ל] שייך אלא כשהבהמה בחיים, אבל שום טובת הנאה שאם יתפיסה אח"כ בלאחר זריקה שכבר חלף ועבר ממנה כל זכות הבעלים בהקרבן והיאך יועיל דיבורו שמקדיש לבדק הבית שיחול לאחר זריקה, דבאותה שעה דלית ליה

סימן ח

יברר סוגיא אחת במסכת כריתות דף י' ע"א וביישוב פסקי הרמב"ם והראב"ד

וזורקין עליה ביום ארבעים לזכר וביום שמונים לנקבה, והקשו עד כאן טמאה היא, ואוקמוה כר' יהודה דאמר ולד שני כמאן דליתא דמי, ופירש"י [ד"ה אמי כז מסל] דמיירי דילדה שני וולדות היום אחד ומחר אחד דיום מ"א לזה הוי יום מ' לזה והיתה ראויה להביא קרבנה על הראשון ולכך שוחטין עליה. וא"כ מוכח דלרבנן אינה ראויה להביא אפילו על הראשון כל שהוא בתוך מלאת של ולד שני.

ובלח"מ שם כתב על הכס"מ איני מכיר ראייה זו, דהתם איירי לשחוט את הפסח עליה שצריכה לאכול בערב ולכך לרבנן לא ישחוט את הפסח, דאפילו תביא קרבן על ולד ראשון עדיין היא בתוך מלאת של ולד שני ואינה יכולה לאכול את פסחה בערב, ולכך לרבנן אין שוחטין עליה הפסח כיון שצריכה למיכל באורתא, אבל היכי דלא בעי למיכל לאורתא ודאי לכו"ע תביא על ולד ראשון תוך מלאת של שני.

הרמב"ם פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ה כתב, היולדת אינה מביאה קרבנה ביום ארבעים לזכר ושמונים לנקבה אלא מעריב שמשה ומביאה קרבנה למחר שהוא יום מ"א לזכר ופ"א לנקבה, ואם הביאה קרבנה תוך מלאת לא יצאת, ואפילו הביאה על ולדות הראשונים בתוך ימי מלאת של ולד זה לא יצאת. ובהשגת הראב"ד, א"א זה תמיה גדולה אם שלחה קרבנותיה תוך מלאת למה לא יצאת ומאי שנא מחטאת חלב ודם שהטמא משלח אותה ומקריב לה יעו"ש.

ובכס"מ כתב וז"ל, ובעל מגדל עוז כתב שפסק בהפך מההיא דספרא דתניא בתו"כ [פרי מויע פישמא א פיק ג פי א] יכול לא תביא בתוך מלאת על ולדות הראשונים ת"ל תביא, משום דההיא ר' יהודה ויחידאה הוא שחולק על חכמים בפרק ארבעה מחוסרי כפרה [נתימות י, א]. ונראה שכתב כן מדמייתי בכריתות (דף י' [שס]) ברייתא דתני יולדת שוחטין

טהרה לבן או לבת תביא וכו' ומחוסרת זמן בבעלים היא, וכן כתב שם הלח"מ, וא"כ מאי ראייה היא לשיטת הרמב"ם מהא דכריתות (דף י') דמוקי הברייתא דיולדת שוחטין וזורקין עליה ביום ארבעים לזכר ושמונים לנקבה כר' יהודה דאמר ולד שני כמאן דליתא ולא כרבנן דאמרי מולד שני היא מונה, הא לרבנן מביאה קרבנה על ולד שני וכשילדה שני ולדות היום אחד ומחר אחד וביום ארבעים לזכר ושמונים לנקבה לשני אכתי היא בתוך מלאת של השני והיא עדיין מחוסרת זמן על הולד שמביאה עליה קרבנה, וכה"ג לכו"ע אינה ראויה להביא קרבן דעדיין לא נמלאו לה ימי טהרה, ומש"ה מוקי הברייתא כר' יהודה דס"ל דמולד ראשון הוא מונה וולד שני כמאן דליתא דמי, וביום ארבעים לזכר ושמונים לנקבה לשני היא ביום מ"א לזכר ופ"א לנקבה [לראשון], ומש"ה תני שפיר דשוחטין וזורקין עליה, ומאי ראייה היא מזה לשיטת הרמב"ם דפסק שם דאינה יכולה להביא קרבנה על ולד שאחר מלאת בתוך מלאת של ולד אחר מסוגיא שם, שאינו ענין כלל לזה.

וע"כ נ"ל ליישב דברי בעל מגדל עוז שמביא הכס"מ שם, בהקדם מה שנ"ל לתרץ קושית תוס' כריתות (דף י' טז) שהקשו על פרש"י שפי' בהא דאיבעי להו בטומאה מה לי אמר ר' יהודה מי אמרינן ע"כ לא קאמר ר' יהודה ולד שני כמאן דליתא דמי אלא לענין קרבן אבל

ולא הבינותי דעת רבותינו הכס"מ והלח"מ שניחא להו לפרש כוונת בעל מגדל עוז שכתב דבפרק ארבעה מחוסרי כפרה משמע שחולק על הספרא, דמוכח מהא דמוקי הגמרא שם הברייתא יולדת שוחטין וזורקין עליה ביום ארבעים לזכר ושמונים לנקבה כר' יהודה ולא כחכמים, הרי שלרבנן אינה מביאה על הראשון בתוך מלאת שני וכפסקי הרמב"ם, והלח"מ השיב רק שבפסח דבעי למיכל באורתא ומש"ה י"ל דלרבנן אין שוחטין עליה הפסח משום שצריכה לאכול בערב. ובאמת משום הא לא איריא, דהא זקני דרום ס"ל בזבחים (דף כ"ז ע"ג) ור' נתן בפסחים (דף ע"ט ע"ג) דאכילת פסחים אינה מעכבת, ואיש לפי אכלו דכתיב בפסח אינו רק למצוה¹.

אבל בלאו הכי קשה טובא בדברי הכס"מ, דנראה פשוט דהרמב"ם שכתב אפילו הביאה על ולדות ראשונים בתוך מלאת של ולד לא יצאת, היינו אחר מלאת של ולד שמביא עליה קרבנה אלא שהוא בתוך מלאת של ולד אחר, ובזה פליגי הרמב"ם והראב"ד, והרמב"ם ס"ל כיון שהוא בתוך מלאת של לידה הרי היא טבולת יום ואינה מביאה קרבן אפילו על לידה שהיא אחר מלאת, והראב"ד השיג מאי שנא מחטאת חלב שהטמא משלח קרבנותיו, אבל אם מביאה קרבן לידה על לידה שהיא תוך מלאת בוודאי גם הראב"ד מודה שלא יצאת משום שהיא עדיין בתוך מלאת ורחמנא אמר [ויקרא יג, ו] ובמלאת ימי

1. בתוס' זבחים כג א ד"ה זקני כתבו בתירוץ השני דוקני דרום ס"ל כר' נתן.

אמרת בטומאה ס"ל ר' יהודה דולד שני כמאן דאיתא דמי לגרום ימי טומאה שלו השלמה לימי טוהר של ראשון, א"כ גרם בהא הולד שני להאריך ימי טוהר של ראשון יום אחד ועד יום מ"ב לראשון אינה ראויה להביא כפרתה, אלא דלר' יהודה קולא לית ליה. והקשו בתוס' דלפרש"י דלר' יהודה קולא לית ליה היינו שאין גורמין השלמה לימי טוהר של ראשון אבל לימי טוהר של שני יחייבין, א"כ אכתי תקשי אמאי שוחטין עליה ביום מ"א לראשון, הא טבולת יום היא ואין ראויה להביא קרבן לידה עד למחר יום מ"א לשני.

ולפמש"כ י"ל דרש"י ותוס' פליגי באמת בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד בפ"א מהל' מחוסרי כפרה שם², ורש"י סובר כהראב"ד דאם הביאה קרבנה על הולד שאחר מלאת ובתוך מלאת של ולד אחר יצאה, ואף שהיא עדיין טבולת יום של הלידה השניה דמיא לחטאת חלב שטמא משלח קרבנותיו, ומש"ה ניחא שפיר דפשיט מהא דמוקי רב חסדא המתניתא יולדת שוחטין וזורקין עליה כו' ביולדת תאומים כר' יהודה, דקולא לית ליה דהיינו שלא יחייבין לולד ראשון השלמות ימי טוהר כמספר ימי טומאה של השני, ולא מקילינן לדידיה שיאריך ימי טוהר של ולד ראשון, ומש"ה מביאה קרבן ביום ארבעים לזכר ושמונים לנקה לשני דהוי יום מ"א (לשני) [לראשון] ושוחטין וזורקין עליה הפסח, אבל מה שעדיין

לענין טומאה וטהרה כמאן דאיתא דמי, או דילמא לר' יהודה חומרא הוא דאית ליה וקולא לית ליה, ופירש"י [ד"ה או לנמא מומלא] דהא ליכא למימר דלהוי שני בטיל לגמרי מתורת מלאת דהא נמי קולא היא ועל כרחק בעית למיתב ימי טוהר לשני, ואלא איבעיא להו אם לענין טומאה וטהרה ס"ל דולד שני כמאן דאיתא דמי, ויהבינן לראשון השלמת ימי טוהר תחת ימי טומאה דשני שנקראין ע"ש השני וגורמין השלמה ולהאריך הימי טוהר של הראשון, או דילמא קולא לית ליה לר' יהודה ולא יחייבין לראשון השלמת ימי טוהר תחת ימי טומאה של השני שיהיה קולא לדידה שיאריך ימי טוהר דידה של הולד ראשון, אבל להולד השני על כרחק בעי למיתב ימי טוהר.

ובתוס' [ד"ה וקולא] פירשו דאם נימא שקולא לית ליה לר' יהודה, היינו דמולד ראשון היא מונה וולד (ראשון) [שני] כמאן דליתא דמי אף לענין דלא יחייבין לה לולד שני ימי טוהר כלל, והקשו על פרש"י מהא דקאמר שם ת"ש יולדת שוחטין וזורקין עליה ביום ארבעים לזכר ושמונים לנקה, וקשיא לן עד כאן טמאה היא דמחוסרת כפרה שהרי אין מביאה קרבנותיה עד מ"א יום, ואמר רב חסדא הא מני ר' יהודה היא דולד שני כמאן דליתא דמי, ומוקים הא מתניתא ביולדת תאומים היום אחד ושני למחר דארבעים דשני הוי יום מ"א לראשון וראויה להביא קרבנה על הראשון, ואי

2. וכ"כ בערוך לנר כריתות שם על דברי התוס' ד"ה וקולא, וכע"ז בנר תמיד ד"ה והרמב"ם.

שלחה קרבנותיה תוך מלאת על ולד שאחר מלאת למה לא יצאת, מאי שנא מחטאת חלב שטמא משלח קרבנותיו, ומיושב שפיר קו' תוס' שם.

ועפ"ז נ"ל ליישב קושית השיטה מקובצת על מסכת כריתות בגליון הש"ס נאום כ"ג שהקשה על שיטת תוס' דלר' יהודה קולא לית ליה היינו שלא יהבינן לשני ימי טוהר כלל ורק חומרא אית ליה שיהבינן ימי טומאה ולא ימי טהרה, דא"כ האיך פשיט שם רב שמעיה ממתניתא ששים יום מה יום כולו רצוף אף ששים כולם רצופים, אילימא רבנן מי אית להו מפוזרים כלל אלא ר' יהודה היא, ומדקיהיב לה ששים רצופים בהדי הדדי ש"מ חומרא אית ליה קולא לית ליה שלא יהבינן כלל ימי טוהר. והאיך מוכח מהא דששים רצופים, דהא י"ל דנותנים להשני ימי טוהר ס"ו יום רצופים, ומה שחסר ימי טוהר לראשון אחר שתמנה הימי טומאה שלה בחשבון הימי טוהר אפשר שמשלים תיכף בכלות הימי טומאה דשני, ואח"כ מונין ס"ו ימים רצופים ימי טוהר של השני. או אפשר דאמרינן שימי טוהר של השני עולים לכאן ולכאן, ועולים גם לימי טוהר של הראשון החסר אחר שתמנה הימי טומאה שלה בחשבון הימי טוהר, ומנין יש להוכיח מהא דקולא לית ליה היינו שלא יהבינן לה ימי טוהר כלל. ולפרש"י ניחא, דמפרש דקולא לית ליה לר' יהודה היינו שלא יהבינן השלמה לימי טוהר של הראשון תחת מספר ימי

אית לה ימי טוהר לולד שני לא איכפת לן מידי, דכיון שהיא אחר מלאת של הולד שמביאה קרבנה [עליון], אף שהיא בתוך מלאת של ולד אחר יכולה להביא קרבנה כשיטת הראב"ד שם.

וא"כ לא קשה מידי קו' תוס' על פירש"י, דאי אפשר לפרש דלר' יהודה נותנים לשני ימי טוהר, דא"כ האיך שוחטין וזורקין עליה ביום ארבעים לזכר ושמונים לנקבה לשני דאף שמביאה הקרבן על ולד ראשון שהוא יום מ"א ופ"א, מ"מ כיון שהיא עדיין בתוך מלאת של השני אינה יכולה להביא קרבן לידה, אלא ודאי שלר' יהודה חומרא אית ליה שנותנים לשני ימי טומאה אבל ימי טהרה לית ליה לר"י כלל. אבל רש"י דס"ל כהראב"ד שפיר מפרש דקולא לית ליה אינו אלא שלא יהבינן להשלים ימי טוהר דראשון, וביולדת תאומים שוחטין וזורקין עליה ביום ארבעים לשני שהוא יום מ"א לראשון, דאם היו מקילינן להשלים ולהאריך הימי טוהר של הראשון א"כ ביום מ"א לראשון הוי רק יום ארבעים, דחסר יום אחד תחת יום טומאה שנמשך מולד שני, וא"כ עדיין היא מחוסרת זמן מלאת ימי טהרתה ובכה"ג בוודאי לא תוכל להביא קרבן לידה, ושפיר מוכח דלר' יהודה קולא לית ליה, אבל לעולם י"ל דימי טוהר לולד שני יהבינן לה ואף שהוא בתוך מלאת של ולד שני שהוא ביום ארבעים לשני מ"מ יכולה להביא קרבן לידה על ולד ראשון, וכמ"ש הראב"ד שם דאם

הימי טהרה של השני גם להימי טהרה של הראשון, ותוס' ימאנו בזה וזה פלוגתא חדשה. גם באמת ק"ל סברת השיט"ק בשיטת תוס' דהאיך מצינו דבעינן רצופים ימי טומאה לימי טהרה, הא בקרא כתיב [ויקרא טז, ט] ששים [יס] וששת ימים תשב על דמי טהרה ויליף מה יום כולו רצוף בלי הפסק אף ששים כולם רצופים, היינו ששים ימי טהרה, אבל שיהיו רצופים ותכופים הימי טהרה לימי הטומאה זה לא מצינו למילף מהכתוב כלל.

וע"כ נ"ל בפירוש הסוגיא שם דפשיט מהא דתני מה יום כולו רצוף אף ששים כולם רצופים, דמיירי לענין הבאת קרבן לידתה, דבכתוב אמר וששים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה ובמלאת ימי טהרה כו' תביא כבש בן שנתו כו', וגלי קרא דהששים וששת ימים יהיו כולם רצופים בלי הפסק, ואחר שימלאו הימים תביא קרבן לידתה, ולא שיהיו ימי טהרה מפוזרים ואח"כ תביא קרבנה. וקאמר בגמ' מני אלימא רבנן דס"ל דמולד שני היא מונה היינו שקרבן לידתה מביאה על הולד שני, א"כ לא משכחת כלל שיהיו מפוזרים הימי טהרה בהפסק ימי טומאה לענין שיומשך הבאת קרבן לידתה, דהא מביאה קרבנה על הולד השני, וקאי המתניתא לר' יהודה דס"ל בשני ולדות דמולד ראשון היא מונה, ואם בתוך ימי טהרה של הראשון ילדה ולד שני, גלי קרא דלא נימא דחשבינן המלאת של ראשון בפיוור והפסק, דהיינו שמספר הימי טומאה של הלידה השניה אינם

טומאה דשני, ניחא דפשיט מהא דדרשינן מה יום כולו רצוף אף ששים כולם רצופים, דהיינו שלא מפסקי הימי טומאה דשני במנין הימי טהרה של ולד ראשון שיהיה נצרך להשלים אח"כ הימי טוהר ויהיו מפוזרים אלא שנחשבים הימי טומאה דשני במנין הימי טוהר של ראשון, אף שלחומרא הוי הימי טומאה של השני לאסור לבעלה והוי שפיר רצופים, אבל לשיטת תוס' דקולא לית ליה היינו שאין להשני ימי טוהר כלל, קשה דזה לא מוכח מידי מהא דבעינן רצופים, ומאי קפשיט רב שמעיה.

ומה שתי' השמ"ק שם דס"ל לתוס' דזה אין סברא שיהיה להשני ימי טוהר ס"ו יום ומה שחסר ימי טוהר לראשון נחשבין בימי טוהר דשני שעולין לכאן ולכאן ואין להשני כל הימי טוהר שלו, וגם שנימא שמשלים אחר ימי טומאה דשני מנין הימים החסר לראשון היינו אחר שתמנה הימי טומאה שלה בחשבון הימי טוהר, ואח"כ תמנה הימי טוהר של השני לא מיקרי רצופים דמפסיק הימי טהרה של הראשון בין הימי טומאה לימי טהרה של השני ובעינן שיהא רצופים ותכוין הימי טומאה לימי טהרה יעו"ש.

וזה אינו עולה יפה לפרש דפליגי רש"י ותוס' אם בעינן רצופים ותכופים הימי טומאה לימי טהרה, דלפרש"י דס"ל דיהבינן להשני ימי טוהר א"כ בעל כרחך צ"ל דמשלים אחר הימי טומאה ימי הטהרה החסר לראשון ואח"כ תמנה הימי טהרה של השני אף שלא היו רצופים ותכופים, או שאפשר דעולים

של השני עולין למנין המלאת וימי טהרה של הראשון ומביאה קרבן לידתה, א"כ מוכח שפיר דלר' יהודה קולא לית ליה דלא יהבינן לה לשני ימי טוהר כלל, דאם היו יהבינן לה ימי טוהר א"כ עדיין אינה מביאה קרבנה במלאת ימי טהרה משום ימי הטהרה של השני, והרי היא בתוך מלאת ימי טהרה לולד שני, והכתוב גלי לן שאחר ששים וששת יום רצופים מביאה קרבנה, ואף שילדה בתוך מלאת ולד אחר לא מבטל ומפסיק ימי הטומאה של השני את ימי הטוהר של הראשון, הרי דאחר הס"ו יום רצופין מביאה קרבן לידה, א"כ מוכח שפיר כדפשיט רב שמעיה דלר' יהודה קולא לית ליה ולא יהבינן לשני ימי טוהר כלל, דולד שני כמאן דליתא דמי לענין קרבנות ולענין ימי טהרה דלא יהבינן ליה וכפי' תוס' שם.

ורש"י לשיטתו שס"ל כשיטת הראב"ד דאם הביאה קרבן לידה אחר מלאת ימי טהרה אף שהוא בתוך מלאת של ולד אחר יצאת, וכטמא שמשלח קרבנותיו, א"כ גבי ששים וששת יום דגלי קרא דחשבינן רצופים ולא מפוזרים נפשוט האיבעיא דלר' יהודה קולא לית ליה שלא בעי להשלים ימי טהרה של הראשון תחת ימי הטומאה של השני, שנחשבים ימי הטומאה במנין ימי הטוהר של הראשון, דחשבינן הימים רצופים אף שילדה בתוך ימי טוהר ולד אחר ומביאה קרבן לידתה אחר מלאת הס"ו יום, אבל לעולם אימא שלשני יהבינן ימי טוהר ומ"מ מביאה קרבן לידתה, דלר' יהודה מולד (שני) [לאשון]

נחשבים במנין הימי טהרה של הראשון ומפסיקים הימי טהרה של הראשון ובעי להשלים ולהאריך המלאת של הולד הראשון שמביאה קרבנה עליו, אלא ששים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה ובמלאת הימים תביא קרבן לידתה, ואף שילדה ולד שני נחשבין ימי הטומאה במנין ימי הטהרה, ובכלות הימים תביא קרבן לידתה שהיא אחר מלאת.

וא"כ שפיר קפשיט מהא דלר' יהודה קולא לית ליה, היינו דלא נימא כיון דימי הטומאה של השני טמאים מש"ה בעי להשלים תחתיהן ימי טהרה אחרים וא"כ לא תוכל להביא קרבן לידתה אחר ששים וששת יום רצופים, וגלי קרא דכה"ג מביאה שפיר קרבן לידתה, דהימי [טומאה] של השני לא מפסיק המלאת של הראשון כלל ובמלאת ימי הטהרה ששים וששת יום רצופים תביא קרבן לידתה, הרי דלר' יהודה קולא לית ליה.

ולפמש"כ ניחא שפיר הא דפשיט דלר' יהודה קולא לית ליה גם לפי' התוס', דלפמש"כ דשיטת תוספות היא כשיטת הרמב"ם בפ"א מהל' מחוסרי כפרה שם דגם תוך מלאת של ולד אחר לא תוכל להביא קרבן דלידה אף על הולד שאחר מלאת, וא"כ מדגלי קרא דאם ילדה בתוך מלאת ולד אחר וימי טומאה מפסיק בימי טהרה של הראשון לא בעי להשלים תחת ימי טומאה ולהאריך המלאת של הראשון כנגד ימי הטומאה של השני לענין הבאת קרבנה, אלא דחשבינן רצופין וגם ימי הטומאה

מונה וקרבת לידתה הוא על ולד ראשון, וכיון שנמלאו ימי טהרה אף שהיא עדיין תוך מלאת לולד שני דיהבין לה ימי טהרה לשני מ"מ מביאה שפיר קרבן לידתה לשיטת הראב"ד ורש"י וכמש"כ.

ותוס' דאזלי בשיטת הרמב"ם בזה נפשט שפיר האיבעיא דלר' יהודה קולא לית ליה, שלא יהבין לשני ימי טהרה כלל מדגלי קרא דכה"ג שילדה ולד אחר חשבין רצופים ומביאה קרבן לידתה, שנאמר ששים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה ובמלאת ימי טהרה כו' תביא כבש כו', הרי דלא יהבין לשני ימי טהרה כלל, דאל"כ אין להביא קרבן משום שהיא עדיין בתוך מלאת, ואף שהוא על ולד אחר מ"מ לשיטת הרמב"ם אין להביא קרבן לידה בתוך מלאת של ולד אחר, ושפיר נפשט האיבעיא לשיטת תוס' דלא יהבין ימי טהרה כלל ומיושב קושית השיטה מקובצת.

ולפמ"ש אי"צ לכל זה, רק עיקר הראיה הוא מהא דגלי קרא דהפילה בתוך ימי הטהרה דימי הטומאה אינו מפסיק המנין שיהיה בעי להשלים תחתיהן ימים אחרים, אלא שנחשבים במנין ימי הטהרה ובמלאת ימי טהרה תביא קרבן לידתה וכדכתיב בקרא, ודרשינן מדרשא דמה יום כולו רצוף אף ששים כולם רצופים ולא מפוזרים. וכן גבי ששת ימים דחשבין רצופים ג"כ הכי ילפינן, דאינו מפסיק ימי הטומאה

ועפמ"ש כ ניחא מה שכתב השטמ"ק כריתות שם נ', ז א"ט ד⁴ להקשות עוד אהא דפשיט שם מששת ימים דחשבין רצופים, דלרבנן לא משכחת מפוזרים דמולד שני מונה ובעל כרחך דקאי לר' יהודה, הרי דקולא לית ליה, ולשיטת התוס' דס"ל דהפירוש קולא לית ליה היינו שלא יהבין לשני ימי טהרה כלל, צ"ל דעיקר הראיה מזה שבעינן רצופים ותכופים ימי הטומאה לימי טהרה, ואם יהבין ימי טהרה לשני לא יהיו רצופים

4. נדפס בהשמטות השיטמ"ק בסוף המסכת.

ניחא דבעי למילף בששת ימים דחשבינן ג"כ רצופים וכמש"כ השטמ"ק דרק משום לא פלוג אמרינן הכי, אבל באמת היה באפשר לומר שתמנה לשני ימי טהרה דיהיו ימי טומאה רצופים ותכופים שפיר לימי הטהרה, דימי הטהרה של הראשון החסר כלולים בימי טומאה וקמ"ל קרא דלא נחלוק בזה, וגם כה"ג לא תמנה לשני ימי טהרה דלא פלוג, אבל לפרש"י דעיקר גלי קרא שלא תמנה ימי טהרה לראשון תחת ימי הטומאה של השני אלא שנחשבים במנין ימי הטומאה, א"כ דמי שפיר הדדי היכי שהפילה בתוך הששים יום להיכי שהפילה בתוך הששת ימים ולמאי בעי הילפותא דששת ימים.

ולפמש"כ דעיקר גלי קרא בין לפרש"י ובין לפי' התוס' דחשבינן ימי הטהרה רצופים וגם ימי הטומאה של השני נחשבים במנין, והיינו לבד שלא תמנה עוד ימי טהרה לבעלה רק שגלי קרא שלא תאחר קרבן לידתה אחר שתמנה עוד ימי הטהרה, אלא במלאת ימי הטהרה רצופים תביא קרבנה וכמשמעות הפסוק שדרשינן דבעינן רצופים לענין קרבן שלא הוי מלאת ימי טהרה במפוזרים אלא רצופים, ורש"י ותוס' דפליגי אם תמנה לשני ימי טהרה אזלי לשיטתם דפליגי בפלוגתת הרמב"ם [והלאז"ד] וכמש"כ דתליא הא בהא, וא"כ לפ"ז הוי שפיר מלאת ימי טהרה לשמונים ללידתה וקרינן שפיר

ומביאה קרבנה במלאת הימים, א"כ ממילא מוכח לשיטת תוספות דס"ל דתוך מלאת של ולד אינה מביאה קרבן לידה וכמש"כ הרמב"ם בפ"א מהל' מחוסרי כפרה שם. א"כ מוכח שפיר דלשני לא תמנה כלל ימי טהרה וכמש"כ, וניחא דפשיט מהא דששת ימים דבעינן רצופים גם לשיטת התוס'.

ולמש"כ יש ליישב מה שיש להקשות לשיטת רש"י דלשני יהבינן ימי טהרה רק איבעיא להו לר' יהודה אם בעי להשלים תחת ימי הטומאה ימים אחרים, ומהא דתני שדרשינן דבעינן רצופים קפשיט דימי טומאה עולין במנין ימי טהרה לראשון, ואף היכי שחסר עוד ימי טהרה ובעי להשלים אחר ימי טומאה של שני ולא הוי רצופים ותכופים הימי טומאה לימי טהרה של השני מ"מ בעי למיהב לשני ימי טהרה, א"כ יקשה למאי בעי למילף ששת ימים מששים יום דששה כולן רצופים דהיינו הך, ומאי שנא היכי שהפילה ביום נ"ד⁵ להיכי שהפילה ביום ס"א⁶, דעיקר גלי קרא דימי הטומאה של השני נחשבין במנין ימי טהרה לראשון ולא תמנה עוד ימי טהרה שתהיה מותרת לבעלה, וא"כ (משלשים) [מששים] יום נפקא לן שפיר דחשבינן רצופים ולא מפוזרים. בשלמא לשיטת תוספות ניחא דכיון שמפרש דגלי קרא שלשני לא יהבינן ימי טהרה כלל משום שבעינן שיהיו הימי טהרה לימי טומאה רצופים ותכופים, וא"כ

5. כלומר, שהוא בתוך ששים ימי הטהרה ללידת הראשון.
6. כלומר, יום ס"א ללידת הראשון הוא תחילת ששת ימים של ימי הטהרה.

ובמלאת ימי טהרה כו', משא"כ היכי שהפילה בתוך הששת ימים א"כ אף שימי הטומאה נחשבים למנין ימי מלאת לראשון, אבל מ"מ לא תוכל להביא קרבנה עד כלות ימי טומאה להשני, ולא קרינן ובמלאת ימי טהרה תביא כו', דצריכה להמתין אחר שיעברו ימי הטומאה, א"כ י"ל דסד"א דכה"ג דסוף סוף לא קרינן כמשמעות הפסוק דאחר מלאת הימים רצופים תביא קרבן לידתה, מש"ה חשבינן ג"כ מפוזרים וצריכה עוד להמתין בהבאת קרבן לידתה אחר שתשלים ימי טהרה תחת ימי הטומאה של השני, קמ"ל דלעולם חשבינן רצופים דהיינו שנחשבים ימי הטומאה במנין הימים ולא בעי להשלים תחת ימי הטומאה ימים אחרים, רק אחר ימי טומאה של השני מביאה קרבן לידתה וניחא דבעי הילפותא דששת ימים וא"ש.

ע"כ נ"ל בכוונת המגדל עוז דראיתו מסוגיא זו לפסק הרמב"ם היא מהא דדחי בכריתות שם הא דפשיט רב שמעיה מששים דחשבינן רצופים ולא מפוזרים, דלר' יהודה קולא לית ליה ומדחה לעולם כרבנן היא ומשכחת מפוזרים ביולדת תאומים ונקבה קדמייתא וזכר בתרייתא בעשרים לימי טהרה, ויכול תפסיק טומאה דלידה במיצעי ונימני לה ס"ו יום מפוזרין, ת"ל יום מה יום כולו רצוף אף ששים כולם רצופים. וכתבו רש"י [ד"ה לעולם יזנן יסא] ותוס' [ד"ה וקולא] דלרבנן היכי דימי טוהר דשני נמשכין אחר ימי טוהר דראשון מנינן משני, ואם ימי טוהר דשני אין נמשכין אחר הראשון וימי טוהר של שני כלין קודם לימי טוהר דראשון לית להו לרבנן דמולד שני לימנו, וכיון שמשכו ימי טוהר דראשון טפי מיניה מנינן, ואתי קרא לאשמעינן דימי הטומאה של השני נחשבין לימי טוהר ולא משלימין לבתר שמונים דלידה ראשונה עוד שבעה ימים כנגד שבעה ימי טומאה דזכר שהפסיק בינתים יעו"ש ברש"י ותוס'.

אבל המגדל עוז מפרש בענין אחר, דהגמרא קאמר דמשכחת לרבנן

ובמלאת ימי טהרה כו', משא"כ היכי שהפילה בתוך הששת ימים א"כ אף שימי הטומאה נחשבים למנין ימי מלאת לראשון, אבל מ"מ לא תוכל להביא קרבנה עד כלות ימי טומאה להשני, ולא קרינן ובמלאת ימי טהרה תביא כו', דצריכה להמתין אחר שיעברו ימי הטומאה, א"כ י"ל דסד"א דכה"ג דסוף סוף לא קרינן כמשמעות הפסוק דאחר מלאת הימים רצופים תביא קרבן לידתה, מש"ה חשבינן ג"כ מפוזרים וצריכה עוד להמתין בהבאת קרבן לידתה אחר שתשלים ימי טהרה תחת ימי הטומאה של השני, קמ"ל דלעולם חשבינן רצופים דהיינו שנחשבים ימי הטומאה במנין הימים ולא בעי להשלים תחת ימי הטומאה ימים אחרים, רק אחר ימי טומאה של השני מביאה קרבן לידתה וניחא דבעי הילפותא דששת ימים וא"ש.

ובזה נבוא אל הישוב לדברי מגדל עוז על הרמב"ם שם שכתב דהא דפסק אפילו הביאה על ולדות הראשונים בתוך ימי מלאת של ולד זה לא יצאת, ובתו"כ איתא בהדיא בהפך שיליף תביא דמביאה על ולדות הראשונים בתוך ימי מלאת של ולד אחר, משום דסתם ספרא חולק על חכמים בפרק ארבעה מחוסרי כפרה, ולא כהבנת הכס"מ בכוונתו דמוכח מהא דמוקי הברייתא דיולדת שוחטין וזורקין ביום ארבעים לזכר דמיירי ביולדת היום אחד ומחר אחד וכו' יהודה דולד שני כמאן דליתא דמי, משמע דלרבנן אינה ראויה להביא אפילו על הראשון כל שהיא בתוך מלאת של השני, והדברים תמוהים מאד

הרי דמשמע שפיר כשיטת הרמב"ם דבתוך מלאת של לידה אין מביאה קרבן לידה אף על וּלְד אחר. וצ"ל דלא דמי לטמא שמשלח קרבנותיו שמדמה בהשגת הראב"ד שם. וזה שנתכוון המגדל עוז דבכריתות בפרק ב' (ק"י) מוכח דחכמים סבירא להו כפסק הרמב"ם שם.

אבל באמת אין זה ראייה גמורה להרמב"ם, דהא התוס' ורש"י מפרשים דכה"ג שימי הטוהר של שני כלין קודם לימי הטוהר של ראשון לית להו לרבנן דמולד שני לימני, והיינו דס"ל לרבנן דכה"ג ולד ראשון גורם לקרבן והקרבת מביאה על ולד ראשון ולא על השני, וא"כ אין ראייה להרמב"ם מה דיליף לענין קרבן דסגי ס"ו רצופים ולא בעיא עוד להמתין מלהביא קרבנה עד אחר ז' ימים כנגד ימי טומאה דזכר דבתוך מלאת אין להביא קרבן לידה, דכיון שעל ולד (שני) [ראשון] מביאה קרבנה א"כ קודם שנמלאו ימי טהרה מחוסרת זמן היא, וכה"ג בוודאי אין להביא קרבנה תוך מלאת ימי טהרה וכמש"כ גם הלח"מ שם, דבזה אין חולק כלל וא"כ שפיר בעי למילף דמלאת ימי טהרה הוא בס"ו יום רצופים ולא בעי מפוזרים, אבל אם הביאה קרבן על ולד שאחר מלאת בתוך מלאת של ולד אחר, י"ל דדמי שפיר לטמא שמשלח קרבנותיו וכמ"ש בהשגת הראב"ד. ולפמ"ש עולה יפה סוגית הש"ס לפי פסקי הרמב"ם והראב"ד דתליא בפ"י הסוגיא שפליגי רש"י ותוס' שם.

אולם באמת מסתפקא בעיקרא

מפוזרים כה"ג, היינו אף שבאמת לרבנן ולד שני גורם והקרבת לידה מביאה על ולד שני, מ"מ משכחת הא דיליף מיום דששים כולם רצופים בלידה זכר בתוך הששים יום דכלין ימי טוהר דזכר קודם ימי הטהרה של הראשון, דכה"ג נמי י"ל דהקרבת מביאה על ולד שני, רק דמנין ימי טהרה של הראשון שנמשכים טפי בעי לאשלומי, ואף שלר' יהודה דס"ל בשני ולדות שמולד ראשון מונה ואיבעיא להו לשיטת תוס' דאף שימי טוהר דשני נמשכין טפי מ"מ לא בעיא שתמנה כלל לשני, מ"מ כה"ג שהולד ראשון הוא נקבה ובתרייתא ילדה זכר וימי טוהר דראשון נמשכים יותר, בוודאי בעיא לאשלומי אחר ימי טוהר דשני החסר למנין שמונים יום, אבל באמת הקרבן לידה מביאה בשביל הזכר בלידה בתרייתא, דלרבנן לעולם ולד שני גורם וקרא גלי דחשבינן הימים של הששים יום רצופים עם חשבון הז' ימי טומאה דזכר לענין שמביאה קרבן לידתה כה"ג אחר הס"ו יום רצופים, וכמו שכתבנו דמשמעות הכתוב הוא לענין קרבן לידה, וא"כ מוכח מזה כמ"ש הרמב"ם דאינה מביאה קרבנה על הולד שאחר מלאת בתוך מלאת של ולד אחר, דהא חזינן שילפינן מקרא שהס"ו יהיו רצופים ולא בעי עוד להמתין להביא קרבנה עד אחר ז' ימים כנגד ז' ימי טומאה דזכר, הרי אף שהקרבת לידה לרבנן הוא על הזכר דס"ל ולד שני גורם, מ"מ כיון שבכה"ג בוודאי מונין לראשון ימי טהרה אין להביא קרבן עד כלות ימי הטהרה של הראשון, דבעי למילף דסגי בס"ו יום רצופים ולא במפוזרין ולענין קרבן קאי,

לשיטתו שפסק בפ"ב מהל' ביאת מקדש הל' י"ב דטמא מת אינו מקריב עליו שום קרבן עד שיטהר ורק טמא שרץ דהוי טומאת ערב משלח קרבנותיו יעו"ש, וא"כ י"ל דיולדת שהוית טבולת יום ארוך ואינו טומאת ערב גרידא, י"ל דדמי שפיר לטמא מת שאין משלח קרבנותיו, ומש"ה פסק שפיר הרמב"ם דאם הביאה קרבנה בתוך מלאת לא יצאת. ולא קשה מה שהשיג הראב"ד, דהא טמא משלח קרבנותיו, די"ל דדוקא טומאת ערב גרידא ולא טומאת יולדת וכמ"ש.⁷

ואפשר הראב"ד ס"ל כשיטת תוס' (מו"ק דף ט"ו ע"ג נד"ה ולמין) דדוקא מצורע אין משלח קרבנותיו אבל שאר טמאים אפילו טמא מת משלח קרבנותיו, ומש"ה השיג הראב"ד וס"ל דגם ביולדת תוך מלאת תוכל להביא קרבן לידה על ולד אחר שאחר מלאת, אבל הרמב"ם לשיטתו בפ"ב מהל' ביאת מקדש שם דמחלק בין טמא שרץ לטמא מת, א"כ י"ל דה"ה יולדת תוך מלאת דמי לטמא מת שאין משלח קרבנות, ומש"ה פסק בפ"א מהל' מחוסרי כפרה דאם הביאה בתוך מלאת אפילו על וולדות הראשונים לא יצאת. ומיושב השגת הראב"ד ז"ל.

דמילתא אם היכי שמנינן ימי טוהר ואסורה לאכול בקדשים משום טבולת יום ארוך אבל אינה מחוסרת כפורים, כגון לר' יהודה שס"ל דולד ראשון גורם, ואם נימא דלשני תמנה ימי טוהר אם כה"ג ס"ל להרמב"ם שאינה מביאה קרבן לידה על הולד הראשון, דלכאורה יש לחלק דדוקא אם איחרה להביא קרבנה על ולד שאחר מלאת בתוך מלאת של ולד אחר, היינו בתוך מלאת של ולד גמור שהיא טבולת יום ומחוסרת כפורים שצריכה להביא קרבן לידה על הולד, בזה דוקא ס"ל להרמב"ם דגרע מטמא שמשלח קרבנותיו ואינה מביאה קרבנה, משא"כ בתוך מלאת של ולד שאין מביאה עליו קרבן י"ל דמודה הרמב"ם דיש לדמות לטמא שמשלח קרבנותיו, וכמ"ש תוס' בזבחים (דף ל"ג ע"ג ד"ה ור' יומן) לענין מחנה לזיה דגרע טבול יום דזב בעל שלש ראיות דהוי גם מחוסר כפורים מטבול יום דזב בעל שתי ראיות דלא הוי מחוסר כפורים יעו"ש, וצ"ע בזה.

ובעיקר השגת הראב"ד שם שכתב זה תימה גדולה אם שלחה קרבנותיה תוך מלאת למה לא יצאת ומאי שנא מחטאת חלב ודם שהטמא משלח קרבנותיו. ונ"ל די"ל שהרמב"ם אזיל

7. וכן כתבו גם במנחת חינוך מצוה קסח אות ב, ו, ובעמק הנצי"ב על ספרא פרי' נשא פי' יז ד"ה לא היתה שותה (דף ע"ב), דהרמב"ם בהל' מחוסרי כפרה שייך לשיטתו בהל' ביאת מקדש. ועי' מהר"י קורקוס הל' מחוסרי כפרה שם.

סימן ט

[בענין אם אזלינן בתר עקירה]

מה שכתבתי להגאון ר' אליהו אליעזר זצ"ל מו"צ בוילנא¹

מה שהקשה כתר"ה בתוס' גדה (דף ל"ה ע"א מו"ה לעולם) שהקשו בהא דבעי ר' יוסף [גס לז, בן ראייה ראשונה של מצורע מהו שתטמא במשא, מקום זיבה מעין הוא ומטמא או דילמא לאו מעין הוא, אמר רבא ת"ש זובו טמא הוא לימד על הזוב שהוא טמא במאי אילימא בזב גרידא לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כל שכן, אלא פשיטא בזב מצורע ומדאיצטריך קרא לרבוויי בראי' שני' ש"מ מקום זיבה לאו מעין הוא, א"ל רב יהודה מדסקרתא לרבא ממאי דילמא בזב גרידא ודקאמרת לאחרים גורם טומאה לעצמו לכש"כ שעיר המשתלח יוכיח שגורם טומאה לאחרים והוא עצמו טהור. והקשו בתוס' דמ"מ תפשוט דלאו מעין הוא, דאי מעין הוא למה לי קרא לטמא בזוב הא מיד שראה משהו של ראייה שניה מיד נעשה זב למ"ד דזוב מטמא במשהו, ומשהו [שני] לטמא כדין מעין דאי אפשר לטפה שלא תתחלק לשני משהוין.

ונראה לי ליישב די"ל דקושית תוס' אזיל לפי סוגית הש"ס שם דפשיט רבא הא דבעי רב יוסף ראייה ראשונה של מצורע מטמא במשא, מהא דזובו טמא דזוב הוא טמא, דזוב גרידא הא טמא מק"ו לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ, ובעי קרא בזב מצורע דליכא ק"ו דהזוב אינו גורם טומאה דהא טמא מצרעתו ולימד שהזוב טמא,

והקשה כתר"ה הא בנדה (דף מ"ג ע"א) בעי רבא עכו"ם שהרהר וירד וטבל מהו, אם תמצא לומר בתר עקירה אזלינן ה"מ לחומרא אבל הכא דלקולא לא אמרינן

1. כנראה מופנית התשובה לרבי אליהו אליעזר גרודנסקי, חתנו של רבי ישראל סלנטר וראב"ד וילנא, וחותנו של רבי חיים עוזר גרודזינסקי. במהדו"ק כותרת הסימן היא - תשובה לרב אחד.
2. כן הקשה גם במקדש דוד טהרות סי' מח סק"ג.

מעין הוא, דאם מעין הוא א"כ הזיבה נמי טמא משום מעין דהיינו משהו השניה שיצאה אחר שכבר נעשה זב ואף דנעקר קודם שנעשה זב, אבל הא מוכח שסובר בהאי סוגיא דלא אזלינן בתר עקירה אף להקל. ושפיר הקשו בתוס' ומיושב קושית כתר"ה.

ועפ"ז נחא ליישב מה שיש להקשות בנדה (דף נ"ז ע"ג) דקאמר שדם הנדה מטמא לח ויבש מהדוה בנדתה מדוה כמותה, אשכחן לח יבש מנלן יהיה ריבויא הוא יעו"ש. הרי דבעי תרי קראי ללח וליבש. ולכאורה קשה הא מחד ריבויא נפקא לן שפיר שדם הנדה מטמא לח ויבש, לרבא דפשיט בהאי איבעיא של ראייה ראשונה של מצורע מזובו טמא הוא שאתי לזב מצורע, דזב גרידא אית ליה ק"ו לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ, וא"כ בדם הנדה נמי איכא ק"ו לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ, וכבר הקשו הכי בתוס' שם ד"ה דם, ותירצו דבעי קרא לרבא שדם הנדה טמא לנדה מצורעת דאינו גורם הדם טומאה יעו"ש. ואכתי תקשי הא לבית הלל גם דם טהרה של מצורעת כרוקה וכמימי רגליה כדאיתא (מגף ל"ד ע"ג סט) שמרבי מאם אינו ענין לזכר לרבות מצורע למעינותיו תנהו ענין לרבות מצורעת למעינותיה כדאיתא שם, וא"כ למאי בעי קרא לדם נדה של מצורעת שטמא.

וצ"ל דמאם אינו ענין לא נפקא לן

ומדאיצטריך קרא בזב מצורע ש"מ דמקום זיבה לאו מעין הוא. ואם נימא דאזלינן בתר עקירה אף להקל, א"כ מאי פשיט ליה הא י"ל דמקום זיבה מעין הוא וראייה ראשונה של מצורע טמא במשא משום מעין, ומ"מ בעי קרא זיבה של מצורע טמא במשא משום זיבה להיכי שהיה העקירה קודם שנעשה מצורע, דהיינו דאחר עקירת הזיבה נסגר מפי כהן ואח"כ יצאה הטיפה לחוץ, דק"ו אם לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ ליתא הכא בזיבה של מצורע, דאימתי מטמא הזיבה להזב רק ביציאה לחוץ וכדתנן בנדה (דף מ' ע"א) הזב ובעל קרי אין מטמאין עד שתצא טומאתן לחוץ, ובעת היציאה של הטפה כבר הוא מצורע מוסגר שטמא משום צרעתו. וגם משום מעין של מצורע ליכא לטמא הזיבה, דהא העקירה היה בטהרה קודם שנסגר לצרעתו ואזלינן בתר עקירה להקל, ומאי פשיט רבא מזובו טמא שמקום זיבה לאו מעין הוא, דלפי מש"כ י"ל גם שמקום זיבה מעין הוא בעי קרא בכה"ג שטמא הזיבה בזב מצורע, אלא וודאי דפשיט האיבעיא רק באת"ל דלא אזלינן בתר עקירה להקל, וא"כ מדבעי קרא בזב מצורע שמטמא הזיבה, שפיר מוכח דמקום זיבה לאו מעין הוא ³לטמא הזיבה משום מעין.

ולפ"ז שפיר הקשו בתוס' דלמסקנא דקרא דגלי לן שזובו טמא קאי על זב גרידא נמי יש למיפשט דמקום זיבה לאו

הדם מתורת מעין, דהא⁴ דבעי רבא זבה שנעקרו מימי רגליה וירדה וטבלה מהו, לא שייך זה בדמה דלא מצי נקיט לה כמו ש"ז, וא"כ אם ניזל בתר עקירה להקל אין לטמא הדם של מצורעת משום מעין, ובעי קרא שהדם טמא מצד עצמו ואף בכה"ג טמא, וא"כ⁵ י"ל שדווקא לח ולא יבש דליכא יתורא כלל שאיצטריך לגופיה, ומש"ה בעי תרי קראי לרבות שדם הנדה טמא לח ויבש ויהיה ריבויא הוא כדקאמר התם.

אבל אכתי קשה לי דא"כ מאי מיבעיא ליה לרבא בעכו"ם שהרהר וירד וטבל מהו אם אזלינן בתר עקירה להקל, והא לשיטתו שס"ל הק"ו אם לאחריים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ ולית ליה שעיר המשתלח יוכיח, א"כ מוכח מקראי דרבי גבי דם נדה דטמא לח ויבש דאזלינן בתר עקירה להקל וכמש"כ, דאם לא אזלינן בתר עקירה להקל תיקשי שפיר דמחד קרא נפקא שמטמא לח ויבש דבלח גרידא לא בעי קרא שמצי נפקא לן שטמא הדם של מצורעת מריבויא דב"ה מלזכר מדין תורת מעין ומנדה גרידא איכא ק"ו לאחריים גורם טומאה ומחד קרא נפקא לן שמטמא לח ויבש וכמש"כ, אלא ודאי שאזלינן בתר עקירה להקל, וא"כ מאי מיבעיא ליה לרבא בנדה (דף מ"ג ע"א) עכו"ם שהרהר וירד וטבל מהו.

ע"כ נ"ל די"ל דבלא"ה בעי שפיר

אלא שטמא לח כדין מעינות, ובעי קרא שדם הנדה טמא לח ויבש, וא"כ תיקשי למאי בעי תרי קראי שדם הנדה טמא לח ויבש, הא בחד קרא סגי שדם הנדה טמא וממילא נפקא לן שטמא לח ויבש, דבלח גרידא אתי מאם אינו ענין שרבי ב"ה שדם מצורעת כרוקה וכמימי רגליה ולמאי בעי לרבא שני ריבויים דהא בחד סגי.

ולפמש"כ ניחא, די"ל דלרבא שבעי עכו"ם שהרהר וירד וטבל מהו, הרי דס"ל די"ל דאזלינן בתר עקירה להקל, א"כ י"ל דבעי שפיר תרי קראי בדם הנדה שמטמא לח ויבש, דמחד קרא לא נפקא לן, ואף שלרבא דס"ל הק"ו אם לאחריים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ ועל כרחק אתי קרא שדם הנדה טמא לדם נדה של מצורעת שאינו גורם הדם טומאה וכמש"כ בתוס' שם, ובדם נדה של מצורעת הא רבי רחמנא לב"ה מלזכר שטמא מתורת מעין, מ"מ י"ל דבעי קרא לאם נעקר הדם מגופה קודם שנסגרה לנגעה ואחר שנסגרה יצא הדם לחוץ דק"ו ליכא, דבעת שיצא הדם לבית החיצון כבר היא טמאה משום הסגר נגעה והדם אינו גורם טומאה לה, ואם לא רבי קרא מהדוה בנדתה שהדם של נדה טמא, היה הדם טהור. ואף שלב"ה רבי רחמנא שדם של מצורעת טמא מתורת מעין, י"ל דכה"ג שהיה העקירה בטהרה קודם שנסגרה לצרעתה אזלינן בתר עקירה להקל ואינו טמא

4. במהדו"ק: דאיבעיא לרבא.

5. במהדו"ק: וא"כ הו"א שדוקא וכו'.

שדם נדה טמא ואתא לדם נדה של מצורעת, וממילא יש לרבות מאם אינו ענין לב"ה דדם טהרה של מצורעת טמא, וא"כ שאיצטריך רחמנא למיכתב דדם הנדה טמא לגופיה וכמש"כ, שפיר בעי תרי קראי ללח וליבש די"ל דאשכחן לח יבש מנלן ובעי קרא יהיה ריבויא וא"ש.

והנה מסוגיא זו נ"ל למיפשט ספיקות הר"ש [ד"ה משננ סממון] והרא"ש [ד"ה למעלה] מסכת כלים פ"א מ"ג, דכתבו וצריך לדקדק בבוועל נדה אם מעינותיו טמאים, דהא כתיב [ויקרא טו, כז] ותהי נדתה עליו דמשמע כל חומר דין נדה ישנו עליו, ולהכי הוצרך לנתק משכבו ומושבו מטומאה חמורה⁶ וא"כ כל שאר חומרת נדה ישנו עליו, וכן אם אדם הנוגע בו או הנושא מטמא אדם לטמא בגדים כמו שהנדה עושה וכו' יעו"ש⁷. דהנה בתוס' (נמ"ה) דף ל"ד ע"ג ד"ה מקום הקשו מאי מיבעי לרב יוסף אי מקום זיבה מעין הוא או לא, והא בפרק דם הנדה (דף נ"ו ע"א) משמע דזוב לאו מעין הוא דאמר התם ונילף מזובו שאינו מתעגל, ותירצו דהתם קאמר ונילף מזובו את"ל דלאו מתעגל⁸ הוא ויוצא. ולתי' זה עיקר האיבעיא היא הכא אי מקום זיבה מעין הוא היינו אי מתעגל ויוצא או לא.

תרי קראי בדם הנדה שמתמא לח ויבש, דבחד קרא לא נפקא לן, דליכא למימר דבלח גרידא לא בעי קרא כלל שהדם טמא דאתי מאם אינו ענין דרבי בית הלל לדם מצורעת כרוקה ומי רגליה ועל כרחך ליבש אתא, די"ל דזה דוקא [אמ"ן] שדם טמא רבי רחמנא מקרא שטמא י"ל דמאינו ענין נפקא לן לדם טהרה, אבל אם לא כתב רחמנא ריבויא לדם טמא של הנדה היה מוקי הריבוי דלזכר מאם אינו ענין לדם טמא של מצורעת, דמדין ק"ו לאחריים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ ליכא לטמויי דבמצורעת אין הדם גורם טומאה, ואתי ריבויא דטמא הדם, אבל דם טהרה לא כדהקשו בתוס' נדה (דף ל"ד ע"ג) ד"ה אם אינו ענין, וא"ת לוקמי בשאר משקין שלא מעין הוא שטהור בזב ורבי רחמנא מלזכר דגבי מצורע טמא ומנא לן לרבות דם טהרה של מצורעת, ותירצו משום דדם אשכחן טומאה בדם אבל טמא ואפילו למ"ד שתי מעינות הם מ"מ דמי לדם טהרה יעו"ש. הרי הא דנפקא לן שדם טהרה של מצורעת טמא משום דאשכחן שדם נדה טמא, אבל בלא קרא שדם הנדה טמא הו"ל [למימין] שרבי רק דם נדה של מצורעת דאשכחן טומאה גבי נדה גרידא משום הק"ו אם לאחריים גורם טומאה, אבל דם טהרה של מצורעת לא נפקא לן, ומשו"ה בעי קרא

6. עי' נדה לג, א.
7. הרש"ש נדה לד, א על תוד"ה (לג, ב) ותיפוק ליה, הקשה שהר"ש עצמו בטהרות פ"ז מ"ה ד"ה ואפי' כפות כתב שיש לבועל נדה דין מעין.
8. תוס' כתבו דלאו מעין הוא, ורבינו שינה הלשון לאו מתעגל הוא, דס"ל דפשוט הוא דאינו מעין משום שאינו מתעגל.

מעיונותיו טמא גם הזוב אעפ"י שאינו מתעגל אף בראיה ראשונה, והזובו טמא הוא שלימד על הזוב שהוא טמא בראיה שניה איצטריך לבעול נדה וכמש"כ. ומוכח מזה שבעל נדה אינו מטמא מעיונות כלל וכמ"ש הר"ש והרא"ש שם, דכיון דגלי לן קרא במשכבו דניתק מטומאה חמורה לטומאה קלה י"ל דה"ה לכל הטומאות שלו, וא"כ ליכא לאוקמי הקרא דזובו טמא הוא לימד על הזוב שהוא טמא בבעול נדה, דהא לא איצטריך קרא ומק"ו נפקא לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ כמו בזב גרידא, דמשום בעול נדה נתקו הכתוב מטומאה חמורה לטומאה קלה, ומשום הזוב דראיה שניה שנעשה זב ישנו עליו כל חומר טומאת הזב לטמא במשא לטמא בגדים, וא"כ שפיר י"ל לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ, וכמש"כ הרמב"ן נדה שם [לד, ז ד"ה גיטסם הספייס] דהא דקאמר לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ, מדין משא למשא פריך ולא גרם טומאה בעלמא קאמר, דהא בזב מצורע גורם טומאה דמשכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים ולטמא בהיסט שאין מצורע עושה כן, אלא מדין משא גופיה פריך. וא"כ בבעול נדה שגורם הזוב לטומאת משא שהנושאו מטמא בגדים שאין הבעול נדה עושה כן, א"כ הוא מדין משא למשא ושפיר י"ל הק"ו לאחרים גורם כו' ולא איצטריך קרא לזוב של בעול נדה.

אבל אם נימא שבעול נדה ישנו עליו כל חומר דין נדה, וא"כ שפיר י"ל דאיצטריך קרא דזובו טמא לימד על

עוד תירצו דהכא האיבעיא לא הוי אי הזוב מתעגל ויוצא או לא דפשיטא ליה דאינו מתעגל, אלא עיקר הבעיא הוא כיון דמרבין במצורע מקרא דלזכר לרבות מעיונותיו אי מרבין גם הזוב יעו"ש. והנה לפי תירוץ בתרא יש להקשות מאי פשיט ליה רבא מהא דזובו טמא הוא לימד על הזוב שהוא טמא ובמאי אי בזב גרידא לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ אלא בזב מצורע ומדאיצטריך קרא לרבווי בראיה שניה ש"מ דמקום זיבה לאו מעין הוא, והא י"ל דקרא דזובו טמא הוא לימד על הזוב שהוא טמא איצטריך בזוב של בעול נדה דלא שייך לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ, דהא טמא משום בעול נדה, והא דבעול נדה טמא מעיונותיו כמו נדה שנאמר ותהי נדתה עליו לא נפקא לן שיהיה הזוב טמא דהא אינו מתעגל ויוצא הזוב.

ולכא למימר אע"פ שאינו מתעגל יש לטמא הזוב כמו שאר מעיונות, כיון דזוב אית ליה לזוב טומאה חמורה כמו רוקן ומימי רגליו וכמ"ש התוס' גבי מצורע, דבעול נדה שטמא המעיונות אינו אלא דילפינן מנדה שנאמר ותהי נדתה עליו, ובנקבה ליכא זוב לזבן למילף מינה וכמ"ש רש"י (דף ל"ה ע"א ע"ב) ד"ה ואיתקש, ודווקא מצורע דרבינן מקרא דלזכר גבי זב למעיונותיו י"ל דזוב אעפ"י שאינו מתעגל טמא כמו שטמא בזב טומאה חמורה, וא"כ איצטריך קרא לרבווי דהזוב הוא טמא, וא"כ תיקשי מאי פשיט רבא הא לעולם אימא לך דבמצורע דמרבין מקרא דלזכר לרבות

כפי' קמא בתוס' שם, דאיבעיא ליה אם זוב מתעגל ויוצא וחשוב כמעין או לא, וא"כ גם אם נימא דבועל נדה כדין כל חומרת נדה עליו, מ"מ פשיט רבא שפיר האיבעיא. דליכא למימר שהקרא בזובו טמא הוא לימד על הזיבה שהוא טמא איצטריך לבועל נדה שאינו גורם הזוב טומאה, משום דבלא"ה טמא במשא ככל חומרת נדה, דסוף סוף איכא למיפשט זוב אינו מתעגל ויוצא, דאם הזוב מתעגל ויוצא והוה כמעין א"כ לא מיבעי קרא דזוב של ראייה שניה בבועל נדה שטמא דהא בלא"ה טמא הזוב אף בראיה ראשונה משום מעין של בועל נדה, וכמו שפשיט בהא שמוקי הקרא זובו טמא הוא בזב מצורע ומדאיצטריך קרא לרבויה בראיה שניה ש"מ דמקום זיבה לאו מעין הוא, ה"ה יש לומר אם נוקי הקרא בזב בועל נדה וכמש"כ.

ולפי"ז ניחא דליכא למיפשט מסוגיא זו ספיקת הר"ש והרא"ש, דממ"נ א"ש הסוגיא, אם נימא שבועל נדה ישנו עליו כל חומרת נדה, א"כ גם אם נוקי הקרא בזובו טמא בבועל נדה פשיט שפיר רבא דמקום זיבה אינו מתעגל ויוצא, דאם הוא מתעגל א"כ לא איצטריך לרבות לטמויה בראיה שניה, דגם ראייה ראשונה טמא משום מעין. ואם נימא שנתקו הכתוב לבועל נדה לכל הטומאות שלו

הזוב שהוא טמא בבועל נדה דאינו גורם הזוב טומאה דבלא"ה טמא משום בועל נדה וכל דין חומרת נדה עליו, דמשכבו בלבד ניתק לטומאה קלה אבל טומאת משא יש על בועל נדה כחומרת הנדה וה"ה למעינות, וא"כ מק"ו לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ לא נפקא לן, ואיצטריך שפיר הקרא דזובו של בועל נדה טמא בראיה שניה. ואף שמעינות של בועל נדה⁹ טמא, מ"מ כיון שזוב אינו מתעגל ויוצא ולא מעין הוא לא היה טמא, ואיצטריך שפיר הקרא ללמד שהזוב הוא טמא. וא"כ ליכא למיפשט האיבעיא של רב יוסף דראיה ראשונה של מצורע אי מטמא במשא לפי' התוס' דעיקר האיבעיא אם מרבינן מלזכר גם את הזוב אף שאינו מתעגל. ומוכח מזה דבועל נדה נתקו הכתוב מכל חומר טומאת נדה אף במשא לטמא בגדים ולמעינות,¹⁰ וא"ש שליכא לאוקמי בזב בועל נדה דהא אתי מק"ו שטמא הזיבה במשא דמה לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ¹¹.

ואפשר דהר"ש והרא"ש שלא הביאו ראייה מסוגיא זו למיפשט דבועל נדה אין לו חומרת נדה לענין לטמא במשא לטמא בגדים ולמעינות וכמש"כ, משום דס"ל הפי' בהאיבעיא של רב יוסף ראייה ראשונה של מצורע אי מטמא במשא

9. במהדו"ק: מטמא.

10. במהדו"ק: וא"כ.

11. מה שלמד רבינו מתי' השני של התוס' דאין לבועל נדה דין מעין, יעויין בתוס' שם לד, א סוד"ה ותיפוק ליה, דפשיטא להו דיש לבועל נדה דין מעין, וכן למד הרש"ש בשיטתם שם, וציון גם לגליון הש"ס בחגיגה יט, ב.

טומאת נדה לפי התוס' בתירוצם בתרא וכמש"כ.

אח"כ מצאתי בגליון בש"ס החדשים [נדה לה, ט] בשם תוספי הרא"ש [ד"ה אלא פשיטא] בהא דקאמר אלא בזב מצורע וז"ל, תימדה ודילמא בבוועל נדה וי"ל כשם שמיבעי לרב יוסף בהאי מיבעי ליה נמי בהאי עכ"ל, והדברים סתומים¹⁴. ולפמש"כ י"ל דכוונת תוספי הרא"ש בקושיא ופירוקא דס"ל דבוועל נדה יש לו כל חומרות נדה עצמה, וא"כ אם נוקי הקרא דזובו טמא הוא בזב בוועל נדה ליכא ק"ו לאחרים גורם טומאה, דהא טמא משום בוועל נדה במשא לטמא בגדים ובמעיונות, וא"כ ליכא ק"ו לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כש"כ, דהא כיון שבמשא מטמא בלאו דזוב בכל החומרות ודין משא למשא פריך בזב גרידא לאחרים גורם טומאה וכו' ולא גרם טומאה בעלמא וכמש"כ הרמב"ן שם, וא"כ יש לאוקמי הקרא דזובו טמא בבוועל נדה וליכא למיפשט מיניה לראיה ראשונה של מצורע, די"ל שבועל נדה שילפינן מנדה דליכא גבה זוב לובן אינו מטמא משום מעין בראיה ראשונה, אבל מצורע דמרבין מלזכר שנאמר גבי זב לרבות למצורע למעיונותיו, י"ל דגם זוב מרבין כיון דבזב אית ליה לזוב [טומאה] חמורה וכמש"כ תוס' שם, ומש"ה קשיא ליה

ג"כ ניחא, דליכא לאוקמי הקרא דזובו טמא הוא בזב בוועל נדה, דהא לא איצטריך דמק"ו נפקא לן לאחרים גורם טומאת משא שנעשה זב לעצמו לא כש"כ וכדקאמר התם בזב גרידא וא"ש.

אבל לתני בתרא שבתוס' שם דפשיטא ליה לרב יוסף שזוב אינו מתעגל, רק דאיבעיא ליה אם מרבין במצורע מלזכר לרבות מעיונותיו גם את הזוב אף שאינו מתעגל,¹² אם כן יש להקשות מאי פשיט ליה רבא, הא י"ל דהקרא דזובו טמא הוא איצטריך בזב בוועל נדה שמתורת מעין ליכא לטמויי הזוב שאינו מתעגל, דבוועל נדה נפקא לן שטמא המעיונות מנדה ובנקבה ליכא זוב לובן וכמ"ש רש"י שם, ורבי קרא דהזוב של ראייה שניה טמא, אבל במצורע י"ל דרבי רחמנא מלזכר דגם הזוב של ראייה ראשונה טמא ומאי פשיט רבא, אלא ודאי מוכח דבוועל נדה נתקו הכתוב מחומרת דין נדה ואינו מטמא במשא לטמא בגדים. וא"כ ניחא שפיר דליכא לאוקמי בזב בוועל נדה, דמק"ו נפקא לאחרים גורם טומאת משא לעצמו לא כש"כ, ונפשט שפיר ספיקת הר"ש והרא"ש דבוועל נדה אינו כחומרת נדה כדמסקי באמת הר"ש והרא"ש שם, אלא שהביאו ראייה מתוספתא¹³. ולפמש"כ מסוגיא זו נמי יש להוכיח בהדיא הכי דבוועל נדה נתקו הכתוב מכל חומרת

12. במהדו"ק: ושפיר תיקשי אם נימא דבוועל נדה ישנו עליו כל חומרת נדה דהקרא דזובו וכו'.
 13. הדרשה שהביאו הר"ש והרא"ש שנתקו הכתוב מטומאה חמורה והביאו לטומאה קלה שלא יטמא אלא אוכלין ומשקין, אינה בתוספתא אלא בתורת כהנים פר' מצורע פרשתא ד פרק ז אות ג, הביאה רבינו לקמן.
 14. עי' מה שהעיר בזה בתוס' הרא"ש מהדו' מוסד הרב קוק הערה 274.

ולדילמא בבוועל נדה, אבל בזב מצורע י"ל דמרבין מלזכר הזוב של ראייה ראשונה כשאר מעינות וכמש"כ תוס' בתי' בתרא.

ע"ז קאמר וי"ל כשם שמיבעיא לרב יוסף בהאי מיבעיא ליה נמי בהאי, דהיינו שס"ל דהאיבעיא של רב יוסף הוא אם זוב מתעגל ויוצא או לא כפי' קמא בתוס' שם, ומש"ה י"ל כשם שמיבעיא לרב יוסף בהאי מיבעיא ליה נמי בהאי דגם בבוועל נדה נפקא מינה אם טמא הראיה ראשונה במשא משום מעין או לא, דמיבעיא אם חשוב הזוב כמו מעין דהוא מתעגל או שלא מתעגל הזוב ולא הוי כמעין. וא"כ ליכא למידחי דילמא מיירי בזב בועל נדה, דהיא היא דגם אם מיירי בבוועל נדה יש למיפשט שפיר דמקום זיבה לאו מעין שאינו מתעגל ויוצא, דאם היה הזוב מתעגל א"כ לא איצטריך לרבוויי בראיה שניה וכדפשיט רבא בהא דמוקי בזב מצורע, וזה ברור בכוונת תוספי הרא"ש.

וראייתי בחדושי הגרעק"א בגליון הש"ס שם (דף ל"ה ע"א) שפשיט אביי האיבעיא דרב יוסף מהא דזאת תורת הזב בין גדול ובין קטן ואיתר ליה לזכר [לניזון] מצורע למעינותיו ואקשה רחמנא מצורע לזב גמור דמטמא במשא, והקשו בתוס' [ד"ה אף] דתימא א"כ לעיל מנלן לב"ה לאוקמי קרא בדם טהרה של מצורעת, הא איצטריך קרא לכדהכא. וכתב בגליון הש"ס וז"ל, וכן תמה הר"ן והניחה בתמיה, ואני בער ולא אדע מקום לקושיא זאת, הא י"ל דהכי אמר אביי דזהו ודאי הדין דמטמא דאף אם לאו מעין [הוא] א"א לומר דאינו מטמא דהא אקשיה רחמנא מצורע לזב גמור וא"כ מוכח עכ"פ דמטמא, ובאמת יהיה מוכח מדס"ל לב"ה דזכר אייתר לדם טהרה של מצורעת מוכח מזה דמקום זיבה מעין ולא צריך קרא¹⁵. ולא

ובאמת לפי דמסיק הרא"ש במסכת כלים פ"א מ"ג שם שמוכח מהתו"כ נפי' מנזרע פשטא ד פק ז אומ ג] דבוועל נדה אחרי שנתקו הכתוב במשכבו מטומאה חמורה לטומאה קלה, י"ל דה"ה לכל הטומאות שלו, א"כ בלא"ה ניחא דלא מצי לאוקים הקרא זובו טמא הוא בבוועל נדה, דכיון דמשום בועל נדה אינו מטמא במשא לטמא בגדים, ואחר שנעשה זב מטמא במשא לטמא בגדים א"כ י"ל הק"ו

15. וכן הקשה גם בשו"ת רעק"א סי' עב בשולי המכתב, ונשאר בצע"ג.

שנאמר גבי זב י"ל שילפינן ומקיש לזב גמור בתורת היקש כדפשיט אביי, או משום דזב אית ליה לזוב טומאה חמורה כמו רוקן ומימי רגליו ומרבינן ליה במצורע מקרא דלזכר כמו שאר מעינות וכמש"כ בתוס', אבל עכ"פ בעי קרא במצורע לזכר לרבות מעינותיו לגופיה, וא"כ מנלן לב"ה לאוקמי קרא בדם טהרה של מצורעת ושפיר הניחו בתמיהה התוס' והר"ן.

ואפשר שק"ל להגרעק"א תמיהת תוס' והר"ן לפי פי' קמא בתוס' (דף ל"ז ע"ג סט), שפירוש שאיבעיא ליה לרב יוסף אם מקום זיבה מעין הוא היינו אם הזוב מתעגל ויוצא או לא, וא"כ אם נילף מצורע זכר ממצורע נקבה למעינות נמי יטמא הזוב במשא אם נימא שמקום זיבה מעין הוא שמתעגל ויוצא, דאף דבנקבה ליכא זוב לובן מ"מ כיון שילפינן שטמא מעינות זוב שמתעגל ויוצא יש לטמא משום מעין ככל מעינות, וא"כ י"ל דב"ה דמוקי קרא לדם טהרה ס"ל דמקום זיבה מעין הוא ולא צריך קרא לגופיה, דיש למילף מנקבה מצורעת למעינות וגם למקום זיבה שבכל מעינות הוא, כיון שס"ל לב"ה דזוב מתעגל ויוצא ואייתר קרא לזכר למילף מאם אינו ענין לטמא דם טהרה של מצורעת.

אבל באמת י"ל דהתוס' הקשו תמיהתם לפי פירושם בתרא שזה

הבינותי לחרדה הגדולה, הא לפי פי' בתרא בתוס' (דף לז ע"ג ד"ה מקום) שכתבו דמקום זיבה בוודאי לאו מעין הוא כדאמרין שם (דף י"ז ע"ה) מה זוב שאינו מתעגל, אלא מיבעיא ליה לרב יוסף אם מרבינן מלזכר כמו שאר מעינות כיון דזב אית ליה לזוב טומאה חמורה כמו רוקן ומימי רגליו, וצ"ל בפי' התוס' דזה גופא איבעיא ליה לרב יוסף אם ילפינן מצורע מזב, דגם הזוב טמא כמו שאר מעינות כמו שטמא זב, ואביי פשיט ליה דילפינן מצורע לזב ואקשיה רחמנא מצורע לזב גמור, וא"כ ¹⁶איצטריך הלזכר לרבות מצורע למעינותיו לגופיה, דמלנקבה לרבות מצורעת למעינותיה לא אתיא מק"ו מה נקבה שאינה טעונה פריעה ופרימה ואינה אסורה בתשמיש רבי רחמנא מעינותיה לזכר לא כש"כ כדילפינן לבית הלל, דאם נימא דמצורע זכר יליף ממצורעת נקבה א"כ ליכא לרבוויי דהזוב של מצורע טמא כשאר מעינות דבנקבה ליכא זוב לבן כמ"ש רש"י (דף ל"ה ע"ה) ד"ה ואיתקש, ובעי לזכר לרבות למעינותיו לגופיה לאקשיה לזב גמור שהזוב מטמא במשא כשאר מעינות, ושפיר הקשו בתוס' א"כ מנלן לב"ה לאוקמי קרא בדם טהרה של מצורעת באם אינו ענין לזכר תנהו ענין לנקבה ואם אינו ענין למעינותיה תנהו ענין לדמה לטמא דם טהרה שלה, הא איצטריך קרא לכדהכא לטמא הזוב כיון שאינו מתעגל ויוצא ולא מעין הוא, ורק אם ילפינן מצורע זכר למעינותיו מלזכר

במהרש"א ומהר"ם, וא"כ שפיר י"ל דתמיהת התוס' בד"ה אף אזלא נמי רק לפי' בתרא וכמש"כ.

והנה על קו' תוס' שם (דף ל"ה ע"א ד"ה לעולם) שהקשו דמ"מ תפשוט דלא מעין הוא דאי מעין הוא למה לי קרא לטמא בזוב הא מיד במשהו של ראייה שניה נעשה זב ומשהו שני לטמא כדין מעין. לכאורה נראה די"ל דלא תפשוט משם, די"ל דאתא כר' אליעזר שס"ל [ג"ק כה, 6] דקרי של זב אינו מטמא במשא אף שאי אפשר בלא צחצוחי זיבה דכיון דפתיכא ביה ש"ז וכמ"ש תוס' נדה (דף כ"ג ע"א ד"ה לפי), וא"כ גבי מעין י"ל דכיון שפתיכא משהו ראשון של הראייה שאינו טמא משום מעין הזב דבו נעשה זב ודמי לקרי בעלמא ואף משהו השני דהוי מעין אינו מטמא משום דפתיכא ביה המששהו הראשון שדמי לקרי, ואפשר ס"ל לתוס' דאף לר' אליעזר דאמר גבי זיבה כיון שפתיכא ביה קרי אינו מטמא אבל גבי מעינות לא אמרינן הכי.

ולכאורה יש קצת ראייה לזה מנדה (דף נ"ה ע"ב) רב אמר דמי האף טמא משום דאי אפשר בלא צחצוחי רוק, והא דלא חשיב במתני' כריתות (י"ג ע"א) דקתני זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאין טומאה חמורה ואילו מי אף לא קתני, דלא פסיקא ליה למיתני דזימנן אתי דרך החוטם יעו"ש. ולא קאמר דלא פסיקא ליה דתליא בפלוגתא דר"א ור"י ולר"א דס"ל דמשום שפתיכא בזוב קרי אינו

העיקר, כדמוכח (נדף נ"ז ע"א) שם שפשיטא ליה שזב אינו מתעגל ויוצא, ורק מיבעיא במצורע דמרבין מלזכר, ואביי קפשיט ליה שמרבין באמת מלזכר להקיש מצורע לזב גמור בתורת הקישא אבל עכ"פ בעי קרא לזכר לגופיה שאם ילפינן¹⁷ מנקבה מצורעת אין לריבויי דטמא הזוב אף שאינו מתעגל ויוצא, ולא דמי לשאר מעינות דהא בנקבה ליכא זוב לובן, וא"כ בעי קרא לזכר לגופיה ושפיר תמהו דא"כ מנלן לב"ה לטמא דם טהרה של מצורעת, ומיושב דברי התוס' שאזלי לפי פירושם בתרא.

וכן כתבו המהרש"א והמהר"ם שתמיהת תוס' בד"ה לעולם שתמהו דמ"מ תפשוט דלאו מעין הוא, דאי מקום זיבה מעין למה לי קרא בזב גרידא לטמא הזוב הא במשהו של ראייה שניה נעשה זב והמשהו השני לטמא מדין מעין דאי אפשר לטפה שלא תתחלק לשני משהויין, אין [לה] מקום לפי פירושם בתרא שפשיטא ליה שהזוב אינו מתעגל ויוצא ורק מיבעיא לרב יוסף אם מרבין במצורע מקרא דלזכר כמו שאר מעינות כיון דזכר אית ליה לזוב טומאה חמורה, דזה דווקא אחרי שמצינו שבזב גרידא הזוב מטמא במשא, אבל אי לא כתב רחמנא בזב שטמא טומאה חמורה מנלן לטמא הזוב מדין מעין כיון שאינו מתעגל ויוצא. וצ"ל דתמיהת התוס' שם אזיל לפי פירושם קמא שמיבעיא ליה לרב יוסף אם הזוב מתעגל ויוצא יעו"ש

17. במהדו"ק: מצורעת נקבה ליכא לרבוויי הזוב דטמא אף שאינו זכו'.

מטמא במשא ה"ה הכא שהפתיכא ברוק ודאי דר"א קאמר רק בזוב אבל לא מי האף אינו מטמא משום מעין, אלא במעין וצ"ע בזה.

סימן י

[בענין עשירי ודאי ולא עשירי ספק]

כתבתי לגיסי הג"ר מנשה יוסף נ"י מו"צ דסמרגאן:

מ"ש כתר"ה להקשות² בתוס' עירובין (דף נ' ע"א ד"ה ואמר) שהקשו בהא דפריך אהא דרבה דאמר כל דבר שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו, מהא דאמר יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי, עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה. והקשו וא"ת דילמא התם היינו טעמא משום דאי אפשר לצמצם והאחד יצא תחילה ואפילו בלא קריאת שם הוא הקדוש דעשירי מאליו קדוש. והקשה כ"ת לפמש"כ תוס' עירובין (דף ו' ע"א ד"ה [ה, ג] וספק) דגם למ"ד שאי אפשר לצמצם יכול להיות שהיו בצמצום רק שאי אפשר לברר הדבר, וא"כ לרבה דאמר כל שאינו בוא"ז אפילו בב"א אינו אם יצאו עשירי והאחד עשר בבת אחת בצמצום לא חל שם מעשר אפילו על חד מינייהו, וא"כ הוי ספק אם חל קדושת מעשר וקיי"ל בב"מ (דף ו' ע"א) דעשירי וודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק. ושפיר פריך דאמאי קאמר דעשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה, ומאי הקשו בתוס' שם.

ונראה דלא קשה מיד, דהא דאמר אביי בב"מ שם עשירי וודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, היינו כפירש"י שם [ד"ה עשיי ולאן עשירי וודאי הצריך הכתוב לעשר ולא הצריך לעשר את הספק, כדאמר התם דספיקא לאו בר עישורי הוא היינו שאינו חייב לעשר מספק, אבל אם הוי ספק אם חל קדושת מעשר י"ל דהוי ככל ספיקות דאורייתא דאזלינן לחומרא, דהא תנן בבכורות (דף נ"ה ע"ג) קפץ אחד מן המעושרין לתוך הדיר כולן ירעו עד שיסתאבו, ולא נימא על כל אחד מן התערובות דהוא רק ספק עשירי ועשירי וודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק ויהא כל הדיר פטור, אלא ודאי דהיכי דהוי ספק אם הוא קדוש בקדושת מעשר אזלינן לחומרא ככל ספיקות דאורייתא, וכ"כ בהדיא הנוב"י³ (מהדו"ט מיו"ד סי' קנ"ו). וא"כ י"ל דשפיר הקשו בתוס', די"ל דמש"ה אמר יצאו שנים בעשירי דעשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה משום ספיקא שמא יצא

1. במהדו"ק כותרת הסימן היא - תשובה לרב אחד.
 2. עי' בספרו גבעות עולם סי' ל ענף ב.
 3. תשובת מו"ה משה נכד המחבר.

אפשר לצמצם אלא וודאי אחת קרובה מחברתה מביאות עגלה אחת בשותפות ויתנו יעו"ש, הרי דלמ"ד דאי אפשר לצמצם היינו שוודאי אינו בצמצום. וכן פי' התוס' בפיו קמא בחולין (קף כ"ט ע"ב ד"ה לפי) דלעולם אי אפשר לצמצם ולהיות שיהיו שוין בצמצום רק שאי אפשר לברר הדבר. וכן נ"ל מפשטות דברי התוס' בכורות (קף ט' ע"א ד"ה אמר) בסוף דבריהם שכתבו דהא דקאמר ולרבנן אי כוליה רחם מקדש נהי דאי אפשר לצמצם חציצה מיהא איכא, ה"פ נהי דא"א לצמצם ולהכי ניהא לרבנן שאין שתיהן קדושות מטעם הזכרים כמו לר' יוסי הגלילי דלא אפשר [למנס] למידרש להו הזכרים כיון דס"ל אי אפשר מ"מ להוי חציצה, עכ"ל. הרי דס"ל להתוס' דלרבנן דאמרי שא"א לצמצם היינו שלעולם אינו בצמצום מש"ה לא אפשר למידרש להו הזכרים כמו לריה"ג, והוא כפי' רש"י ותוס' בכורות שם, ולא כפי' הר"ר שמעון שבתוס' [נמויז מ, ז] שם שפי' דלמ"ד שא"א לצמצם אפשר שיהיו שוין בצמצום רק דאין להבחין ולברר הדבר, דא"כ יש למידרש לרבנן הזכרים דרחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים כאחד דשניהם קדוש כמו לריה"ג.

ואין לומר דלרבנן שאין להבחין ולברר הדבר אם היה בצמצום א"כ לא

האחד תחילה ובלא קריאת שם מאיליו הוא קדוש, וא"כ מספיקא יש להחמיר, ואף שאם יצאו השנים בבת אחת בצמצום לא חל שם מעשר אפילו על אחד מיניהו משום דרבה דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בב"א אינו, אבל כיון שאי אפשר לצמצם וי"ל דהאחד יצא תחילה ומאיליו קדוש, מש"ה אמר דעשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה.⁴ ואף דיש שני ספיקות על כל אחד מהשנים, ספק שמא יצאו בב"א בצמצום ולא חל כלל קדושה אפילו על אחד מיניהו לרבה, וגם הוי ספק על כל אחד שמא הוא לאו עשירי, מ"מ יש להחמיר דהוי ספק אחד בגוף וספק אחד בתערובות דקיי"ל ביו"ד (ס"י ק"י ס"ט) דלא חשוב ספק ספיקא, ואפילו לא נודע הספק עד אחר התערובות וכמ"ש הש"ך שם [ס"ק סג], וא"כ שפיר הקשו בתוספות דמאי פריך אהא דרבה דאפילו נימא שכל דבר שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו, מ"מ י"ל שפיר דעשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה וכמ"ש.

ועוד נראה די"ל דתוס' עירובין (קף נ' ע"א) הקשו לשיטת רש"י ותוס' בבכורות (קף י"ט ע"א) דאיתא התם נמצא מכוון בין שתי עיירות שתיהן מביאות עגלות דברי ר' אליעזר דקסבר אפשר לצמצם וקרובה אפילו קרובות, ופרש"י [שם מ, ז] ד"ה אפשר למנס] ותוס' [שם ד"ה אפשר] דאם אי

4. תירוץ זה של רבינו הוא לפי הבנת נכד הנובי" לעיל דעשירי ודאי ולא עשירי ספק לא נאמר לאחר עשירי, אבל הגבעות עולם עצמו למד שם דדין זה של עשירי ודאי ולא עשירי ספק נאמר בחלות המעשר, שכל שיש ספק בחלות המעשר אמרינן דלא חל עליו שם מעשר, ולדבריו אין מקום לתירוץ רבינו.
5. נוסף עפ"י השיטמ"ק.

דחולין (דף ל"ט ט) סבר ליה כריה"ג יעו"ש.

וראיתי בשו"ת הגרעק"א (סי' קס"ז
[נשולי המשונית]) שהקשה לפי המבואר
בתוס' בכורות (י"ז נ"ט) וחולין (כ"ט נ"ט)
דמאן דס"ל אי אפשר לצמצם היינו דאי
אפשר לנו לברר הדבר אבל מ"מ יוכל
להיות שהוא מצומצם, א"כ בבכורות (דף
ט' ע"ב) דאמרינן מאן תנא חמורה שלא
ביכרה וילדה שני זכרים נותן טלה אחד
לכהן אמר ר' ירמיה לא כריה"ג דאמר
אפשר לצמצם, והא התם לא היה
הלידה בפנינו⁶ אלא דנמצא בדיר שני
זכרים והאיך תליא זה בפלוגתא דריה"ג
ורבנן אי סמכינן על השערת ראות עיניו
דהא לא היה הלידה בפנינו, אלא
דחיישינן לריה"ג דהיה בצמצום ה"ג
ניחוש לרבנן וצע"ג.

ואין זה קשה, דהא באותו ענין
כתבו תוס' שם דלרבנן אין שתייהם
קדושות מטעם הזכרים דס"ל דאי
אפשר, א"כ הרי מבואר מדברי התוס'
שם דלרבנן אין שתייהם קדושות,
ולריה"ג מטעם הזכרים שתייהם קדושות,
וא"כ שפיר קאמר דהא דתני חמורה
שלא ביכרה וילדה שני זכרים דנותן רק
טלה אחד לכהן, דלא כריה"ג דאמר
אפשר לצמצם ומטעם הזכרים שתייהם
קדושות, אלא כרבנן דאין שתייהם
קדושות דאי אפשר למידרש להו
הזכרים וכמ"ש תוס' שם בהדיא. וא"כ
לא שייך לחוש לרבנן שמא נולדו

למידרש מריבויא דקרא דילדה
שניהם כאחד דשניהם לכהן דלא
משכחת שנדע בבירור דיצאו שניהם
כאחד, דגם אם ראינו הלידה בפנינו אי
אפשר לצמצם ואין סומכין על השערת
ראות עינינו וכי אצטריך קרא למיתסר
מספיקא, דזה אינו, דהא תוס' חולין (דף
ל"ט ע"ב ד"ה אלא זה) כתבו בהא דדריש תחת
אמו פרט ליתום דזה פירש למיתה וזה
פירש לחיים, דאין להוכיח מכאן
דאפשר לצמצם דאיכא למימר
דאיצטריך קרא אם יבוא אליהו ויאמר
שבצמצום נעשה ושבק לקרא שהוא
דחוק ומוקי אנפשיה יעו"ש, וא"כ ה"ג יש
למידרש ריבויא הזכרים דילדה שני
זכרים דשניהם לכהן גם לרבנן דאי
אפשר לצמצם, לענין אם יבוא אליהו
ויאמר שבצמצום נעשה, אלא וודאי צ"ל
דס"ל להתוס' בכורות (דף ט' ט) כפי'
רש"י ופי' קמא בתוס' בכורות (דף י"ז ט)
דלמ"ד אי אפשר לצמצם בודאי אינו
מצומצם, ומש"ה כתבו שפיר דלרבנן אין
שתייהן קדושות מטעם הזכרים כמו
לריה"ג דלא אפשר למידרש להו
הזכרים כיון שאי אפשר. ולשיטתם צ"ל
בהא דחולין (דף ל"ט) שם שדריש מתחת
אמו פרט ליתום דזה פירש למיתה וזה
פירש לחיים, דסבר כריה"ג דאפשר
לצמצם אף בידי שמים, דלרבנן לא
משכחת כלל שיהיה בצמצום זה פירש
למיתה וזה פירש לחיים, דוודאי אי
אפשר שיהיה, וכן כתבו תוס' בכורות (דף
י"ז ע"ב ד"ה אפשה) בשילהי דבריהם דההיא

6. כן ביארו תוס' בכורות שם ד"ה מאן תנא.

לסמוך על השערת ראות עיניו, א"כ לעולם אינו נותן שני טלאים לכהן. ולא יפרש הר"ר שמעון דמיירי שלא ראינו הלידה כלל וגם לריה"ג אינו נותן רק טלה אחד לכהן אלא דצריך להחמיר ולהפריש טלה שני לעצמו וכדפי' התוס' שם, דזה אינו אלא לשיטת רש"י ופי' קמא שבתוס' דא"א לצמצם היינו שבוודאי אינו מצומצם וכמש"כ, אבל הר"ר שמעון שבתוס' שם יפרש דמיירי שראינו הלידה והא דקאמר לא כריה"ג היינו שלריה"ג צריך לתת שני טלאים לכהן, משא"כ לרבנן אף אם נימא דדרשי הזכרים לענין אם יבוא אליהו ויאמר נולדו בצמצום, מ"מ כיון שעכשיו אין להבחין ולברר הדבר מש"ה אינו צריך לתת רק טלה אחד לכהן וכדתני במתני'. ולענין להחמיר ולהפריש טלה שני לעצמו לא איירי כלל התם ר' ירמיה, ומיושב הסוגיא שפיר וניחא קושית הגאון רעק"א בזה.

וכן נראה מפשטות דברי התוס' בכורות (דף ט' ע"א ד"ה זכ) שהקשו בהא דתנן זכר ונקבה מפריש טלה לעצמו, וא"ת לריה"ג דאמר דאפשר לצמצם אם יצאו שניהם בב"א אין הזכר קדוש לפי שפירשתי לעיל [שם ד"ה מאן] דנקבה חוצצת, ועוד תנן לקמן [שם י, ב] שהנקבה מבטלת בכורת זכר וא"כ סמוך מיעוט דבבת אחת למחצה דנקבות קודמות וה"ל זכרים קודמים מיעוטא, וי"ל דבספק מועט החמירו להפריש טלה לעצמו יעו"ש. הרי דתוס' ס"ל כשיטת רש"י ופי' קמא שם דלמ"ד אי אפשר לצמצם היינו שבוודאי אינו מצומצם,

הזכרים בצמצום, דהא לרבנן לא דרשי הזכרים כלל שיהיו שניהם קדושות וכמש"כ, ולק"מ קושית הגרעק"א.

ואפשר כוונת הגאון זצ"ל דתוס' שכתבו שם דלרבנן אין שניהם קדושות מטעם הזכרים כמו לריה"ג דאי אפשר למידרש הזכרים, הוא משום דאזלי לשיטתם בפי' קמא דבכורות, בחולין (דף כ"ט ע"ב) דלמ"ד אי אפשר לצמצם בוודאי אינו מצומצם, אבל לפי' הר"ר שמעון דא"א לצמצם היינו שאין להבחין ולברר הדבר אבל יוכל היות שהוא מצומצם, א"כ אפשר שפיר למידרש הזכרים לרבנן כמו לריה"ג לענין שאם יבוא אליהו ויאמר שהיה מצומצם וכמש"כ תוס' חולין (דף ל"ט ע"ב) גבי זה פירש למיתה וזה פירש לחיים וכמש"כ לעיל, וא"כ תיקשי מאי קאמר בבכורות (דף ט') שם מאן תנא דלא כריה"ג דאמר אפשר לצמצם, הא גם לרבנן תיקשי אמאי אינו נותן ומפריש רק טלה אחד הא צריך להפריש עוד טלה משום דחיישינן שמא ילדה השני זכרים בצמצום, ושתייהם קדושות גם לרבנן מטעם הזכרים כמו לריה"ג לשיטת הר"ר שמעון בתוס' שם.

אבל גם זה אינו, דהר"ר שמעון יפרש דאף שלא קתני במתני' ויצאו שני ראשיהן כאחד, מ"מ י"ל דחמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים מיירי שהיה הלידה בפנינו וראינו שיצאו בב"א, ולריה"ג דס"ל דאפשר לצמצם צריך לתת שני טלאים לכהן, ושפיר קאמר ר' ירמיה מאן תנא דנותן טלה אחד לכהן דלא כריה"ג, דלרבנן דס"ל דאי אפשר להבחין ולברר שהיה בצמצום דאין

דלפי' הר"ר שמעון דלכו"ע יכול להיות שהוא מצומצם לא היה להתוס' להקשות רק לריה"ג דאמר אפשר לצמצם, דהא גם לרבנן תקשי דכיון שלא ראינו הלידה יש לחוש שמא יצאו הוולדות בצמצום, וא"כ יש להקשות גם לרבנן דנימא סמוך מיעוטא דיצאו בב"א דחוצצת הנקבה ומבטלת בכורת הזכר למחצה דנקבה קודמת וה"ל זכר קודם מיעוטא, ומדהקשו רק לריה"ג הכי ש"מ דס"ל דלרבנן אי אפשר לצמצם בוודאי ואינו יכול להיות כלל שהיה מצומצם, וזה ברור.

ועפ"ז ניחא לי בע"ה ליישב קושית המהרש"א על דברי התוס' שם שהקשו לריה"ג אמאי מפריש טלה בילדה זכר ונקבה. וז"ל המהרש"א, וצ"ע אמאי לא קשיא להו הכי בפשיטות גם לרבנן כיון דנקבה חוצצת וקודם שיצא כולו יצאת אחותו וחוצצת, וסמוך האי מיעוטא למחצה דנקבה קודמת, וכן הוא ברא"ש נ"ט פ"ק א' ס"י י' דגם לרבנן הוי רובא לפטור בזכר ונקבה וכו', יעו"ש שהניח בצ"ע.

ונראה ע"פ מש"כ הריב"ש ס"י שע"ב לפרש דברי התוס' כתובות (דף ט' ע"א ד"ה ואינעית) שהקשו בהא דאומר פתח פתוח מצאתי באשת ישראל שקיבל אביה קידושין פחותה מבת ג' שנים דנאמן לאוסרה עליו, נוקמה אחזקת היתר ונימא דבאונס זינתה, ותירצו דאונס קלא אית ליה ומדלית ליה קלא הוי רובא

דברצון, והקשו אמאי מצרפינן ספק אונס לספק אין תחתיו למישרי מטעם ספק ספיקא הא ספק אונס כמאן דליתא, ותירצו דרובא דברצון מדלית לה קלא לא הוי רוב גמור יעו"ש. הרי דס"ל להתוס' דספק לא הוי רק היכי ששני הספיקות שוים ושקולים, אבל אם בספק אחד הוי מיעוטא נגד רובא לא הוי ספק ספיקא, ולא אמרינן סמוך מיעוטא לפלגא וה"ל רובא להיתרא. ולכאורה קשה דהא בגמרא אמרינן בכמה דוכתי⁷ סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות וה"ל זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן, וא"כ הכא נמי אית לן למימר סמוך מיעוטא דאונס למחצה דאין תחתיו והו"ל תחתיו ברצון מיעוטא. וכתב הריב"ש דדווקא במחצה זכרים ומחצה נקבות דהוא ודאי ובהכרח כי כן יסד מלכו של עולם לקיום המין, וא"כ י"ל שהזכרים הנולדים מן המעוברות מיעוטא ניהו שהרי מעט מפילות ואמרינן סמוך מיעוטא לפלגא, אבל כאן אין אנו אומרים שהנבעלות בזנות מחצה תחת בעליהן ומחצה בלתי תחתיהן כי היכי דנימא סמוך מיעוטא למחצה ונתירה, דמנין לנו שיהא מחצה על מחצה, אבל אנו אומרים שהדבר בספק שזה אפשר כמו זה ואף אם נאמר בזה סמוך אכתי לא הוי תחתיו ברצון מיעוטא אבל עדיין הספק במקומו עומד, עכ"ל.

והשב שמעתתא שמעתתא א' פרק י"ח מביא לדברי שו"ת הריב"ש וקלסיה

לרבנן דאכתי יש מיעוטא שקודם שיצא הזכר כולו יצאת אחותו וחוצצת. ולפמש"כ י"ל דמדוקדק דבריהם שפיר, עפ"י דיש להקשות אהא דכתב הרא"ש דבזכר ונקבה י"ל סמוך מיעוטא שקודם שיצא הזכר כולו יצאת אחותו וחוצצת, למחצה שהנקבה תחילה והו"ל זכר נולד כולו בלא חציצה מיעוטא, הא הפלגא ופלגא אם הנקבה יצאת תחילה או הזכר תחילה אינו ידוע בטבעו של עולם, רק שהדבר בספק וזה אפשר כמו זה, ולא דמי למחצה יולדות זכרים ומחצה יולדות נקבות דהוא וודאי ובהכרח כי כן הוא בטבע שישד מלכו של עולם וכמ"ש הריב"ש, וא"כ רק בתורת ספק ספיקא יש לדון ספק נקבה נולדה תחילה וספק יצא זכר תחילה וקודם שיצא כולו יצאת אחותו וחוצצת, וקשה הא ספק השני אינו אלא מיעוטא, דהיכי שלא ראינו הלידה י"ל דאזלינן בתר רוב ולדות תאומים שיצאו זה אחר זה וכמ"ש הרא"ש שם שאינו אלא מיעוטא, והיכא שדנין בתורת ספק ספיקא בעינן שיהיו שני הספיקות שוים ושקולים, והכא הספק שמא קודם שיצא רובו של זכר יצאת הנקבה וחוצצת דהוי רק מיעוטא לא מצטרף כלל לס"ס, ומאי כתב הרא"ש דבזכר ונקבה יש לדון דאי"צ להפריש טלה משום סמוך המיעוט דקודם שיצא רובו של זכר יצאת הנקבה עם הפלגא שהנקבה יצאת תחלה.

וכן קשה על דברי התוס' שהקשו כה"ג לריה"ג דאמר אפשר לצמצם

שהאיר עינינו, דהיכי דאיכא לדון בתורת רוב, והיינו היכי דהמחצה על מחצה ידוע בטבעו של עולם אז אפילו הצדדים אינם שקולים מצטרף גם המיעוט דלהוי רובא, והיכי דאינו בטבעו של עולם אלא דאפשר זה כמו זה ובתורת ס"ס אנו דנין, בעינן שיהיו שני הספיקות שוים ושקולים. והא דאמרינן בחולין (דף ע"ז ע"ב) המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים משום דאיכא מיעוטא שאינו קדוש בבכורה ומאי נינהו נדמה, וכל היולדות יולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות וה"ל זכרים מיעוטא, וכתב רש"י [ד"ה וכל היולדות] כל היולדות דרכן לילד מחצה זכרים ומחצה נקבות הלכך ולד זה ספק זכר ספק נקבה ונקבה לא קדשה ואת"ל זכר שמא נדמה הוא. הרי דמצרפין לס"ס ספק נדמה שאינו אלא מיעוטא ורוב בהמות יולדות דבר הקדוש בבכורה, צ"ל דשלא בדווקא כתב רש"י ז"ל דרך ספק ספיקא אלא משום רובא הוא דאתינן עלה יעו"ש בספר שב שמעתתא באריכות.

ולפי"ז ניחא שפיר הא דהקשו תוס' והרא"ש בכורות (דף ט' ע"א) שם דילדה זכר ונקבה דמפריש טלה לעצמו, הא י"ל סמוך מיעוטא דילדה באופן שהנקבה חוצצת להזכר למחצה שהנקבה נולדה תחילה והו"ל זכר נולד קודם בלא חציצה מיעוטא, והתוס' הקשו לריה"ג דאמר אפשר לצמצם שיצאו הזכר והנקבה בבת אחת, והרא"ש הקשה גם

דאיכא תרי חששות, שמא יצאו הזכר והנקבה כאחת וחוצצת הנקבה להזכר למ"ד דאפשר לצמצם, גם יש חשש שמא מקודם שיצא רובו של זכר נפיק הנקבה וחוצצת להזכר, וא"כ דאיכא תרי חששות נגד הרוב הרוב היולדות תאומים יולדות זה אחר זה, מצרפינן הני תרי מיעוטי נגד הרוב והוי כפלגא על פלגא, וממילא שפיר יש לצרף ספק שחוצצת הנקבה ומבטלת בכורת הזכר מטעם חציצה להספק שמא יצאה הנקבה תחילה, דלפמש"כ הספק שחוששין שהנקבה חוצצת להזכר ומבטלת הבכורה הוא ספק השקול משום דיש בזה תרי מיעוטי, מיעוט שיצאו שניהם בב"א בצמצום ומיעוט שיצא הזכר תחילה ומקודם שיצא רובו יצאת אחותו, ותרי מיעוטי נגד הרוב יולדות תאומים זה אחר זה הוי מחצה על מחצה והוי שני הצדדים שוים ושקולים, וכה"ג שפיר יש לצרף לספק ספיקא, ומש"ה הקשו התוס' לריה"ג דאמר אפשר לצמצם דאי"צ להפריש טלה כלל, דהא יש ספק ספיקא ספק שהנקבה תחילה וספק שהנקבה חוצצת.

והא דכתבו בתוס' די"ל סמוך מיעוטא לפלגא לאו דווקא, דלפמש"כ בפלגא ופלגא שאינו בטבעו של עולם אנו דנין תורת ספק ספיקא והספיקות שקולים ושוים, דלריה"ג דאפשר שיצאו הזכר והנקבה בב"א בצמצום, וגם אפשר דמקודם שיצא רובו של הזכר יצאת

שיצאו שניהם כאחת, ויש מיעוטא דבת אחת עם פלגא דנקבה תחלה וא"צ להפריש טלה כלל, הא כיון שצריך לדון בתורת ספק ספיקא אין מצטרף הספק שאינו רק מיעוטא לפלגא ופלגא, וכמ"ש הריב"ש להוכיח מדברי התוס' כתובות (דף ט' ע"א) שם, דאם היה רובא דברצון רוב גמור לא מצרפינן ספק אונס לספק אין תחתיו, דבעינן שיהיו שני הספיקות שוים ושקולים וכמ"ש.

אבל נראה דבאמת יש ליישב דברי התוס' והרא"ש עפ"י דברי הר"ן בחולין (דף ס"ג ע"ב) בהא דאיתא שם לוקחין ביצים מן הכותי ואין חוששין משום נבילות וטריפות, ופריך ודילמא דעוף טמא נינהו, והקשה הר"ן נל, נ מדפי סיי"ף ד"ה מנו וננון דהא כשם שאין חוששין לנבילות וטריפות משום דאזלינן בתר רובא דכשרים ה"נ יש למיזל בתר רובא דרוב עופות טהורין, ותירץ דכיון דאיכא תרי מיעוטי ותרי חששות, מצרפינן הני תרי מיעוטי נגד הרוב והוי מחצה על מחצה יעו"ש. ולכאורה רצייתי לעשות סמוכין לדברי הר"ן מהא דאיתא בברכות (דף י"ג ע"א) היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח דאפילו רוב ישראל אינו מברך משום מיעוטא דכשפים ומיעוטא לגמר את הכלים דהוי תרי מיעוטי. ומצאתי בספר חוות דעת (סי' ס"ג [סק"צ]) שמביא כן בשם התבואות שור [שמלה מדשה ס"ג ו] יעו"ש.

וא"כ לפ"ז י"ל בילדה זכר ונקבה

אינו מצומצם וכמ"ש להוכיח מדברי התוס' שם, וא"כ לשיטתם שפיר הקשו רק לריה"ג אבל לא לרבנן, דלרבנן שאי אפשר לצמצם ואיכא רק חדא מיעוטא שמקודם שיצא רובו של זכר יצאה אחותו, אבל החשש שמא יצאו הזכר והנקבה בב"א בצמצום וחוצצת הנקבה להזכר ליכא למיחש לרבנן כלל ולא הוי ספק השקול,¹⁰ וניחא שפיר דאין להקל שלא להפריש טלה לעצמו דס"ס ליכא, דכיון שאין שני הספיקות שקולים ושום אין לדון תורת ספק ספיקא. ולא תורת רובא איכא משום סמוך מיעוט שיצא הזכר בחציצת הנקבה לפלגא שיצאה הנקבה תחילה, דפלגא ופלגא שיצאה הנקבה תחילה לא הוי דבר שבטבעו של עולם, ושפיר תנן דילדה זכר ונקבה מפריש טלה לעצמו לרבנן. ומש"ה הקשו התוס' שם רק לריה"ג דהוי ס"ס השקול, דכיון דאפשר לצמצם ואיכא תרי מיעוטי נגד הרוב, אבל הרא"ש דס"ל כשיטת הר"ר שמעון דגם לרבנן יכול להיות שהוא מצומצם, מש"ה הקשה והוכיח גם לרבנן, דהא לשיטתו גם לרבנן הוי ס"ס גמור ואמאי צריך להפריש טלה לעצמו הא יש להקל משום ספק ספיקא, אלא ודאי דבשביל ספק מועט החמירו בהפרשת טלה לעצמו וכמ"ש הרא"ש שם, ומדוקדק שפיר דברי התוס' והרא"ש ומיושב קושית המהרש"א.

וראיתי בשו"ת "עמודי אור" סי' ו'

הנקבה והוי תרי מיעוטי וחששי נגד הרוב שילדות תאומים זה אחר זה, והוי כמחצה על מחצה וכמ"ש הר"ן חולין שם, ומחצה על מחצה אם הנקבה יצאת תחילה או הזכר תחילה והוי ספק ספיקא גמור, ושפיר הקשו בתוס' שם.

¹⁰ ולפי"ז ניחא מה שהקשה המהרש"א אמאי לא הקשו בתוס' גם לרבנן וכדהקשה הרא"ש, די"ל דס"ל להרא"ש כפי' הר"ר שמעון בתוס' שם דלרבנן דס"ל דאי אפשר לצמצם מ"מ יכול להיות שהיו בצמצום, וא"כ איכא עוד חשש ומיעוטא לרבנן שיצאו הזכר והנקבה בב"א בצמצום, והוי תרי חששי ומיעוטי נגד הרוב והוי פלגא ופלגא, וא"כ יש לדון שפיר תורת ספק ספיקא, ספק שיצאה הנקבה תחילה ספק שיצא הזכר ע"י חציצת הנקבה, דשני הספיקות שווים ושקולים, ואף דלא זכרו התוס' והרא"ש ספק ספיקא רק משום סמוך מיעוטא לפלגא, י"ל דלאו דוקא הוא וכמ"ש השב שמעתתא בדברי רש"י חולין (דף ע"ז סט), ושפיר הקשה הרא"ש דגם לרבנן א"צ להפריש טלה בילדה זכר ונקבה דהוי ס"ס להקל, אלא דבספק מועט החמירו לענין הפרשת טלה לעצמו משום שלא מפסיד מידי וכמ"ש הרא"ש שם.

אבל תוס' בבכורות שם אזיל כפרש"י ופי' קמא בתוספות שם, דלרבנן שס"ל אי אפשר לצמצם היינו שבוודאי

10. במהדו"ק: ועפי"ז.

11. במהדו"ק: וניחא.

[אומ יא] שכתב בישוב קושית האחרונים¹² בהא דקיי"ל שהיבמה תתיבם אחר שלשה חדשים ולא חיישינן שמא תמצא מעוברת משום שלא נקלט הזרע עד ג' ימים, וכמש"כ תוס' יבמות (דף ל"ז ע"א ג"ה רז היולת) דיש לחוש שמא לא נקלט הזרע עד ג' ימים. והאחרונים¹³ תירצו דלענין הבחנה חששו למיעוטא וביבמה לא חיישינן לקליטת הזרע עד ג' ימים דאזלינן בתר רובא דרוב הנקלטין נקלטין מיד. ובעל עמודי אור כתב דלא הוי רובא כלל ואינו אלא פלגא ופלגא אם נקלט הזרע מיד או עד ג' ימים, ורק ביבמה י"ל סמוך מיעוטא דאין אשה מתעברת כלל לפלגא שנקלט הזרע מיד, דביבמות (דף ק"ט ע"א) אמרו דאינו אלא רוב נשים מתעברות ויולדות אבל מיעוטא איכא שאינן מתעברות יעו"ש.

אמנם ראיתי שעל גוף דברי הריב"ש יש לפקפק מהא דאיתא בנדה (דף י"ט ע"א) שליא בבית הבית טמא, ופרש"י נ"ה שאין עליא משום דרוב שליית יש להם ולד, והקשו בתוס' שם ד"ה שליא אם נימא דרק רובא הוי אבל יש שליא בלא ולד, א"כ אמאי קאמרינן (חולין דף ע"ז ע"א) שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה, הא י"ל סמוך מיעוטא דיש שליא בלא ולד לפלגא שלא יצא בהשליא רובו של ולד רק מיעוטו והוי ליה למישרי באכילה, יעו"ש שהוכיחו מזה דאין שליא בלא ולד. ולפמ"ש הריב"ש בדעת תוס' כתובות (דף ט' ע"ב) א"כ לא קשיא מידי, די"ל שפיר כפירש"י דרק רוב שליית יש להם ולד, אבל יש שליא בלא ולד, ומ"מ אין לדון בשליא שיצאה מקצתה למישרי באכילה משום סמוך מיעוטא דיש שליא בלא ולד לפלגא שלא יצא השליא אלא מיעוטו של ולד, משום דהפלגא ופלגא אם יצא רובו של ולד או לא אינו ודאי ומוכרח מטבעו של עולם ואין לדון תורת רוב אלא בתורת ספק ספיקא, וכיון שהספקות אינם שוים ושקולים לא הוי ס"ס, וצ"ע בזה¹⁴.

וראיתי בספר צאן קדשים בכורות שם בדברי התוס' ד"ה זכר וז"ל, לפי מה שפירשתי לעיל דנקבה חוצצת, ובשלמא לרבנן אפשר לומר דס"ל שאין חילוק בין אחותו לאחיו, והתם דכרכתו כולו והכא

ולפמ"ש בשם הריב"ש והשב שמעתתא שם אי אפשר לתרץ הכי, דאין לדון בזה תורת רובא משום דהפלגא ופלגא של קליטת הזרע אינו ודאי ומוכרח מטבעו של עולם, והדבר ספק ואפשר זה כמו זה, ורק יש לדון תורת ספק ספיקא ובעינן שיהיו שני הספיקות שווים ושקולים, משא"כ ספק שאין אשה מתעברת הוי מיעוטא נגד רובא, ואין ליישב בהכי קושית האחרונים לפמ"ש הריב"ש בשיטת תוס'.

12. עי' נו"ב קמא אה"ע סי' טט, שו"ת רעק"א סי' פט בשולי המכתב.

13. כן רצה לתרץ בעל נתיבות המשפט עי' שו"ת רעק"א שם סי' צ, ומה שדחאו רעק"א.

14. כן הקשה גם בסדרי טהרה סי' קפט סקט"ו יעו"ש, ובבית מאיר צלעות הבית סי' יג, ועי' עוד באחיעזר ח"ב סי' ב אות יג.

אחותו דהיה החציצה בכל הרחם, דכרכתו משמע שהיה מוקף הזכר מאחותו מכל צדדי הרחם, ובבכורות דיצאו שניהם כאחד ולא הוי החציצה רק בצד אחד של הרחם ומקצת פנוי בלא חציצה, מש"ה איכא למימר טפי דמין במינו אינו חוצץ, דהא לס"ד דהש"ס שם דמקצת רחם מקדש אמרינן היכי שמקצת הרחם פנוי לא הוי חציצה כלל אף בשאינו מינו, א"כ י"ל דאף להמסקנא דכוליה רחם מקדש מ"מ ס"ל להתוס' בתי' קמא לחלק בהכי במין במינו בין חציצה למקצת הרחם לכל הרחם, ובתי' בתרא תירצו דיש לחלק בין אחיו לאחותו, דאחיו ששניהם בר חיובא בבכור הוי מין במינו, משא"כ אחותו דלאו בר בכורה היא הוי אינו מינו וחוצצת. ובתוס' שם ד"ה זכר¹⁶ הקשו לתי' בתרא דהחילוק הוא בין אחיו לאחותו¹⁷ ונקבה חוצצת להזכר,¹⁸ הא י"ל סמוך מיעוטא דבת אחת למחצה דנקבה תחילה, ולפ"ז שפיר תיקשי קושית המהרש"א דגם לרבנן יש להקשות שי"ל סמוך מיעוטא דמקודם דיצא רובו של זכר יצאת הנקבה למחצה דנקבה יצאה תחילה, דאין לחלק כלל בין שהיה החציצה בכל הולד שיצאו שניהם כאחת בין שהיה החציצה רק במקצת הולד, דסוף סוף כיון שמקודם שיצא רובו של זכר נפקה הנקבה וחוצצת להזכר בינו ובין הרחם הוי

דמקצת פנוי דאי אפשר לצמצם איכא למימר טפי דמין במינו אינו חוצץ כשינויא קמא דלעיל, אבל לריה"ג דאפשר לצמצם ע"כ צריך לחלק בין אחיו לאחותו ונקבה חוצצת הקשו שפיר ובוה שקטה קושית מהרש"א מה שהניח בצ"ע כנ"ל ברור, עכ"ל הצ"ק. ואזיל לפי פירושו בתוס' שם ד"ה אמר שהקשו אהא דקאמר שמין במינו אינו חוצץ, והא בחולין (דף ע' ע"ב) בעי כרכתו אחותו¹⁵ והוציאנו מהו ולא אמרינן דמין במינו אינו חוצץ, י"ל הכא שמקצת פנוי איכא למימר טפי מין במינו אינו חוצץ א"נ אחותו הוי טפי אינו מינו מאחיו, ופי' הצ"ק הכא שמקצת פנוי היינו שהתם כרכתו אחותו בכלול אבל הכא כיון שאי אפשר לצמצם שיצאו שניהם בב"א, אותו מקצת שיצא פנוי מאחיו ואינו חוצץ.

ובמחכת"ה זה פירוש תמוה לפרש דתוס' מחלקים דבחולין שם היה החציצה בכל הולד ובבכורות שם לא היה החציצה בכל הולד, דחדא מנ"ל שבחולין מיירי שהיה החציצה בכל הולד, ועוד דהא לרבנן שס"ל שאי אפשר לצמצם וא"כ גם בכרכתו אחותו נמי לא יצאו שניהם כאחת הזכר והנקבה משולבות דיהיה החציצה בכל הולד. ופי' הפשוט והאמת בדברי התוס' שם בתי' קמא דמחלקים בין כרכתו

15. כגיר' ר"ח עי' בתוס' שם ד"ה כרכתו.

16. במהדו"ק: אזיל אלא לתי' וכו'.

17. במהדו"ק נוסף כאן: ובזכר, ותוקן במהדו"ב.

18. במהדו"ק: א"כ י"ל וכו'.

חציצה ואינו קדוש בבכורה. ופי' דברי התוס' בתי' קמא דבמקצת פנוי איכא למימר טפי שמין במינו אינו חוצץ הוא ברור כמש"כ, דמחלקים אם היה החציצה מצד אחד של הרחם ומקצת הרחם הוא פנוי, לשהיה מוקף ומכורך מכולו רחם כמו דלס"ד דגמרא שם דהיכי שמקצת פנוי לא הוי חציצה כלל, וזה ברור בפ' דברי התוס'. וכן ראיתי בחידושי הרגמ"ה [נמוט ע, ז ד"ה מקטן]¹⁹, וגם מלשון הרא"ש שם שהוכיח מהא דזכר ונקבה שמפריש טלה לעצמו ולא אמרינן סמוך מייעוטא שמקודם שיצא רובו יצאה אחותו וחוצצת אף לרבנן, הרי דכה"ג חוצצת ולא אמרינן כדברי הצ"ק דלרבנן שא"א לצמצם ולא הוי חציצה בכל הולד לא הוי חציצה כלל וקדוש בבכורה, אלא דאין לחלק בהכי מידי וכמש"כ, ודברי הצ"ק תמוהים בזה.

והנה בסוגיא שם [ט, ז] פריך ולרבנן לימא קסברי דמקצת רחם מקדיש דאי כוליה רחם מקדיש נהי דא"א לצמצם חציצה מיהא איכא, אמר רב אשי מין במינו אינו חוצץ. וברש"י שם [ז"ה לימא] לימא קסברי רבנן מקצת רחם, הנוגע בבכור מקדשו דנהי דא"א לצמצם וראשון לחודיה קדיש איכא למיפרך הא קודם שיצא כולו יצא אחיו וחוצץ בינו לבין הרחם, ולריה"ג ליכא למיפרך דכיון שתרווייהו קדשי כחד דמי. משמע מזה שרש"י מפרש דילדה שני זכרים

ונראה די"ל עפ"י שיטת תוס' בכתובות (קף ט' ע"ג) ד"ה אי למיתב, דבספק ספיקא לא אמרינן אוקי ממונא

19. היינו מש"כ רבינו גרשם שם מקצת נגיעת כותלי רחם מקדש והני כי נפקי ביחד לא נגע בהן רחם אלא לכל אחד מצד אחד.

20. במהדו"ק: ד"ה מאן דמדלא קתני וכו'.

יוצא דופן לא הוי בכור, וקיי"ל²¹ שהבא אחר הנפלים שיצא דרך רחם לא הוי בכור, אם יצא נפל דרך דופן והבא אחריו דרך רחם אי הוי בכור, דאפשר לומר דהולד שיצא דרך דופן כיון שאינו בר קיימא אינו פוטר הבא אחריו²². והרי"ט אלגזי כתב [ד"ה וּפְטָן דמשמעות הקרא²³ [שמו"י, ין] פטר שגר בהמה, דנפל פוטר ששגרתו אמו ושלחתו בלא עתו ללמדך שהוא קדוש בבכורה לפטור הבא אחריו, דווקא כמשמעות הכתוב פטר דהיה פטר רחם ולא יוצא דופן, וכתב [סוד"ה ומין] שלא מצא גילוי לדין זה.

ונראה להביא ראיה וגילוי לזה מדברי התוס' חולין (דף ע' ע"א ד"ה נכמו) שגירסת ר"ת בשם הר"ח כרכתו אחותו והוציאתו וילדה נקבה עמו, וה"ה דהוה מצי למימר כרכו אחיו לענין איזה מהן בכור, אלא דנקט אחותו משום דליכא בכורה כלל יעו"ש. ולכאורה קשה טובא הא גם בכרכו אחיו ליכא בכורה כלל, דאם נימא דכרכו אחיו הוי חציצה להולד שבפנים וכמש"כ תוס' בכורות בתי' קמא דאין חילוק בין אחיו לאחותו, רק דכרכו שהקיפו מכל צדדי הרחם גרע וחוצץ אף שהוא מין במינו, וא"כ הראשון שיצא מכורך לא הוי בכור משום חציצה והשני הוא הבא אחר יוצא דופן דלא הוי בכור, דהראשון

בחזקתו יעו"ש, וס"ל להתוס' אף שאין הולכין בממון אחרי הרוב אבל בספק ספיקא הולכין. וא"כ לריה"ג ליכא למיפרך דאמאי נותן טלה אחד לכהן הא יש לחוש שיצאו באופן שהוי חציצה ואין אחד קדוש, דיש להיפך שני ספיקות להחמיר, חדא שיצא ראשון אחר שני בזה אחר זה ואחד קדוש וודאי בבכורה, וגם שמא יצאו שניהם כאחד בצמצום דתרווייהו קדשי וכחד דמי, וא"כ משני ספיקות נותן טלה אחד לכהן דממ"נ אחד קדוש. ואף דיש עוד ספק שמא יצא אחד תחילה ומקודם שיצא רובו יצא אחיו וכה"ג לא הוי תרווייהו כחד וחוצץ אחד לחבירו ואין אחד קדוש, אבל מ"מ בשני ספיקות לא אמרינן שאוקי ממונא בחזקת מאריה ונותן טלה אחד לכהן, ורק לרבנן דא"א לצמצם והוי רק ספק אחד לכהן דיצא ראשון קודם להשני וקדוש אחד וספק אחד שמא קודם שיצא כולו יצא אחיו וחוצץ בינו לבין הרחם ומספיקא לא מפקינן ממונא, ושפיר פריך לרבנן אמאי נותן טלה אחד לכהן הא חציצה איכא, דהיינו שיש לחוש שיצאו באופן שהוי חציצה ואין אחד קדוש, וא"כ אין להפקיע טלה מיד הבעלים וא"ש.

והנה הרי"ט אלגזי פרק שני דבכורות [א"מ כז] [ג] ד"ה והט לפין נסתפק למ"ד בבכורות (דף י"ט ע"א) דהבא אחר

21. רמב"ם הל' בכורות פ"ב ה"ד, יו"ד סי' שטו ס"ב.
22. במהרי"ט אלגזי שם כתב שהספק הוא אם הנפל היוצא דופן היה נקבה, משמע דאם היה זכר פשיטא ליה דפוטר הבא אחריו מבכורה. ומרבינו נראה שהבין שבכל נפל יוצא דופן מספקא ליה למהרי"ט"א, ואפשר שלמד כן מראיית מהרי"ט"א מהמכילתא שלא משמע לחלק בזה.
23. כן דרשו במכילתא פר' בא פרשה יח, הובא ברש"י שמות שם.

סברא דה"ה כרכו אחיו ליכא בכורה כלל והתוס' חולין לא נחתי בזה.

ואפשר דפליגי בספיקות הרי"ט אלגאזי, ולהשטמ"ק גם בנפל שהוא יוצא דופן פטור הבא אחריו, והתוס' ס"ל כמש"כ דנפל שהוא יוצא דופן אינו פטור הבא אחריו, וע"כ י"ל דנקט כרכתו אחרתו דליכא בכורה כלל ובכרכו אחיו לא פסיקא ליה דתליא אם הוא בר קיימא, דאם הוא נפל אינו פטור הבא אחריו כלל.

אבל באמת יש לדחות די"ל בסברת תוס' חולין שם שכתבו דנקט כרכתו אחרתו דליכא קדושת בכורה כלל משא"כ בכרכו אחיו דאינו אלא לענין איזה מהן קדוש בקדושת בכורה, ולא נחת לסברת השטמ"ק בכורות שם דבכרכו אחיו נמי ליכא בכורה, משום דר"ש בבכורות (דף מ"ז ע"ב) דס"ל בכור לדבר אחד הוא בכור והבא אחר יוצא דופן הוא בכור, פליגי נמי בבכור בהמה על ר"ע דאמר [שם יט, א] הבא אחר יוצא דופן דשניהם אינם בכור, אלא דנטר להו עד לבסוף ופליגי על כל מילתיהו בבכור אדם וה"ה בבכור בהמה כמ"ש הרי"ט אלגזי בפרק שני שם [א"ח כז ד"ה וס"ה נמאי דפליגי]. א"כ י"ל דמש"ה כתבו שפיר דנקט כרכתו אחרתו דליכא בכורה כלל, ואף דלר"ע דס"ל דהבא אחר יוצא דופן שניהם לא הוא בכור א"כ גם בכרכו אחיו ליכא בכורה כלל, ²⁵י"ל דנקט כרכתו

שיצא מכורך בחציצת הרחם לא גרע מיוצא דרך דופן דפוטור הבא אחריו, וא"כ תקשי שפיר דלמאי נקט כרכתו אחרתו הא גם בכרכו אחיו משכחת לה²⁴.

ואם נימא דהבא אחר יוצא דופן לא הוי בכור [אלא] שהיוצא דופן היה בר קיימא אבל לא בנפל, י"ל דס"ל להתוס' דמש"ה קאמר כרכתו אחרתו לענין דליכא בכורה כלל ולא קאמר בכרכו אחיו וליכא בכורה כלל משום הבא אחר יוצא דופן דזה דווקא שהראשון הוא בר קיימא אבל לא כשהוא נפל, וסתמא קאמר דליכא בכורה כלל אף בנפל, ונקט כרכתו אחרתו דהזכר המכורך שיצא ראשון אם הוי חציצה ליכא בכורה כלל בין בנפל בין בבר קיימא.

אח"כ מצאתי בשטי"ן החדשים בשטמ"ק בכורות (דף ט' ע"ב) [א"ח כ"ה] שכתבו האי תירוצא, דהא דאיבעיא בחולין (דף ע' ע"א) כרכתו אחרתו והוציא אתו מהו ולא אמרינן מין במינו אינו חוצץ משום דהיכי שכל הרחם חוצץ גרע יותר, והקשה דא"כ אמאי נקט כרכתו אחרתו דה"ה כרכו אחיו, וליכא למימר דכרכתו אחרתו ליכא קדושה כלל, דבכרכו אחיו נמי ליכא קדושה כלל דהבא אחר יוצא דופן שניהם אינם בכור. והרי שהשטמ"ק דחה באמת בהאי

24. כן הקשו גם בתפארת יעקב ובאמת ליעקב להגריי קמינצקי על התוס' שם, ובאמת ליעקב שם תירץ כרבינו.

25. במהדו"ק: אבל נקט וכו'.

וליכא למימר דמוקי שיצא הולד דרך דופן והסנדל דרך רחם ופוטרי הסנדל הבא אחריו לסוף שנה או לסוף שנתים, דולד לא פטר משום דיצא דרך דופן וכדמוקי הש"ס סנדל דתנן בכריתות לענין חיוב קרבן, דזה אינו, דהא רבנן ס"ל דהבא אחר יוצא דופן שניהם אינם בכור, ורק ר"ש פליג במתני' (דף מ"ז ע"א) וס"ל דבכור לדבר אחד הוי בכור, אבל רבנן ס"ל דלא הוי בכור ותיקשי שפיר דסנדל דתנן למאי הלכתא.

ודוחק לומר שמוקי הירושלמי כר"ש שס"ל דבכור לדבר אחד הוי בכור ויצא הולד דרך דופן וסנדל דרך הרחם דבלא הסנדל לא היה פוטר הבא אחריו לסוף שנה או שנתים, דהא סנדל דתנן גבי (כייסות) [נכוות] לא בעי הגמרא לאוקמי ביצא הולד דרך דופן וסנדל דרך רחם, משום דלר"ש הולד שיצא דרך דופן ולד מעליא הוא לענין קרבן. ואף שלרבנן דפליגי אר"ש ס"ל שולד היוצא דרך דופן לא מיחייבא קרבן, מ"מ לא בעי לאוקמי בפלוגתא כרבנן ולא כר"ש, ומכל שכן שקשה לאוקמי הסנדל דתנן גבי בכורות כר"ש ולא כרבנן, אלא ודאי מוכח מזה שפיר ספיקת הרי"ט אלגזי שם דאף שקיי"ל דהבא אחר יוצא דופן שניהם אינם בכור, דווקא ביוצא דופן בר קיימא, משא"כ ביוצא דופן שהוא נפל אינו פוטר הבא אחריו כלל, וכמשמעות הכתוב פטר שגר בהמה דדוקא נפל

אחותו דלכ"ע ליכא בכורה כלל ובכרכו אחיו לא פסיקא ליה דתליא בפלוגתא דר"ע ור"ש וכמ"ש הרי"ט אלגזי, אבל ביוצא דופן נפל י"ל דפוטר הבא אחריו אף שהוי תרתי לריעותא, דכיון דיוצא דופן פוטר ונפל פוטר י"ל דה"ה נפל שיצא דרך דופן נמי פוטר ואכתי ליכא גילוי לדין זה כמ"ש הרי"ט אלגזי שם.

אבל נ"ל להביא ראיה ברורה לספיקת הרי"ט אלגזי מהא דאיתא בנדה (דף כ"ז ע"א) סנדל דתנן גבי בכורות למאי הלכתא ומשני לבא אחריו, ובפרש"י שם [ד"ה גני נכוות וד"ה למאי הלכתא] קס"ד דהא דתנן בבכורות (דף מ"ז ע"א) המפלת סנדל הבא אחריו²⁶ בכור לנחלה ואין בכור לכהן, לבא אחריו לסוף שנה או לסוף שנתיים קמייירי ול"ל סנדל והלא בלא סנדל פטר ולד דבהדיה את הבא אחריו, ומשני לבא אחריו היינו לכך הוזכר סנדל אם יצא ולד שעמו אחריו הוי בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. ולכאורה קשה טובא לשיטת הירושלמי [נה פ"ג ה"ד] מובא בתוס' שם ד"ה סנדל דולד שעם הסנדל אינו מתקיים, א"כ אי אפשר לאוקמי דסנדל דתנן גבי בכורות שם דפוטר הבא אחריו היינו אותו הולד שעם הסנדל, דהא כיון שאינו מתקיים א"כ לא שייך הא דתנן שהבא אחריו הוא בכור לנחלה ואינו בכור לכהן, ולענין הבא אחריו לסוף שנה או לסוף שנתים תיקשי למה לי סנדל, דהא כיון שאין סנדל שאין עמו ולד א"כ הולד פוטר.

דרך הרחם, דכיון שהולד אינו מתקיים גם שיצא דרך דופן לכו"ע אינו פוטר הבא אחריו וכמש"כ הרי"ט אלגזי, ורק הסנדל שיצא דרך רחם פוטר.

שוב ראיתי במהרש"א על דברי התוס' בנדה שם ד"ה סנדל, שהקשה על שיטת הירושלמי המובא בתוס' שם שהולד שעם הסנדל אינו מתקיים, דאיך יתוקם המתני' דסנדל דתנן גבי בכורות דהבא אחריו הוא בכור לנחלה ואינו בכור לכהן, דלענין הולד שעם הסנדל הא אינו מתקיים ולענין ולד הבא לאחר שנה או שנתים הרי הולד שעם הסנדל פוטר, ותירץ המהרש"א שהירושלמי מוקים לה שיצא הולד דרך דופן וכר"ש דס"ל דבכור לדבר אחד הוי בכור, ותלמודא דידן לא בעי לאוקמי בפלוגתא יעו"ש. ולפמש"כ דחוק שפליגי הש"ס דילן והירושלמי בהא אם יש למוקים כיחידאה.

ויותר נראה כמש"כ דמוכח מזה דהא דקיי"ל דהבא אחר יוצא דופן לא הוי בכור אינו אלא אם הוא בר קיימא, אבל אם היוצא דופן הוא נפל אינו פוטר הבא אחריו, וא"כ לשיטת הירושלמי ניחא שפיר, דלכו"ע משכחת שפיר סנדל דפוטר בשיצא הולד דרך דופן, וכיון דס"ל להירושלמי דהולד אינו מתקיים ומש"ה אינו פוטר הבא אחריו וכמש"כ ורק הסנדל פוטר, ולש"ס דידן שהולד שעם הסנדל הוא בר קיימא, לא בעי לאוקמי בפלוגתא שיצא הולד דרך דופן

שפטר הרחם פוטר הבא אחריו, משא"כ ביצא דרך דופן וכמ"ש הרי"ט אלגזי.

וא"כ ניחא שפיר לשיטת הירושלמי סנדל דתנן גבי בכורות לבא אחריו, היינו לסוף שנה או לסוף שנתים, ומיירי שהסנדל יצא דרך רחם והולד דרך דופן, וא"כ בלא הסנדל לא היה הולד פוטר משום שיצא דרך דופן וגם הוא נפל, שהולד שעם הסנדל אינו מתקיים לשיטת הירושלמי, ונפל שיצא דרך דופן אינו פוטר הבא אחריו לכו"ע וכמש"כ, ומש"ה תנן בכה"ג דהסנדל פוטר והבא אחריו הוא בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. והש"ס דידן דמוקי סנדל דתנן גבי בכורות לבא אחריו היינו להולד שעם הסנדל גופא ולא מוקי לבא אחריו לסוף שנה או לסוף שנתים, וביצא הולד דרך דופן והסנדל דרך רחם, משום דלשיטת הש"ס דילן שהולד שעם הסנדל הוא בר קיימא, א"כ לרבנן דס"ל דהבא אחר יוצא דופן שניהם אינם בכור א"כ למה לי סנדל [סא] הולד פוטר את שיצא דרך דופן, ודוחק לאוקמי כר"ש דפליגי וס"ל דבכור לדבר אחד הוי בכור ומש"ה מוקי להבא אחריו היינו אותו הולד גופא שעם הסנדל דהוא בר קיימא, ומשכחת שפיר דהוי בכור לנחלה ואינו בכור לכהן, והירושלמי דס"ל דהולד שעם הסנדל אינו מתקיים וליכא לאוקמי להבא אחריו לאותו הולד שעמו, ²⁷ג"כ ניחא לשיטתם דמשכחת שפיר סנדל דתנן גבי בכורות לבא אחריו בסוף שנה או שנתים וביצא הולד דרך דופן והסנדל

וכיחידאה כר"ש דס"ל שהבא אחר יוצא דופן הוי בכור, מש"ה מוקים להבא אחריו היינו אותו הולד שעם הסנדל. **וראיתי** בתוס' רעק"א במשניות בכורות (פ"ט מ"ז) שכתב על מ"ש הרע"ב [ד"ה יולד דופן] על יוצא דופן בשם הרמב"ם [פ"י המשניות ס] שאי אפשר להוליד ולד מהאשה דרך דופן ושתרפא האשה ותחזור ותתעבר ותלד, ויוצא דופן והבא אחריו שתנן במתני' שם הוא כגון שקרעו האשה שתאומים בבטנה ולאחר שהוציאו הראשון דרך דופן יצא השני דרך רחם, וכתב התוס' רעק"א אות ל"ג וז"ל, כתב הרמב"ם שאי אפשר, לפ"ז קשה על הירושלמי הובא בתוס' נדה (דף כ"ו ע"ג ד"ה סגול) דהולד הבא עם הסנדל אינו מתקיים, אין פתרון כלל למתני' דהכא וצ"ע²⁸. ובהגהת המעתיק כתב, כן מצאתי בהעתקה ולפענ"ד ט"ס יש בכאן ושייך למאמר הקודם. ובספר תפארת ירושלים כתב שהמעתיק לא ירד לסוף כוונתו, ופי' בכוונת הגרעק"א שדקדק על הרמב"ם מדמכריח גבי יוצא דופן דע"כ מיירי בולד הבא עמו ולא בולד הבא אחריו דאי אפשר, ולא מוקי למתני' בדרך מקרה ונס, וא"כ קשה על הירושלמי דס"ל דולד הבא עם הסנדל אינו מתקיים, וא"כ מה משמיענו במתני' דסנדל דלולד הבא אחריו אינו צריך כמו שפרש"י ועל דרך מקרה ונס לא אתי לאשמעינן.

(²⁹ ול"נ לתרץ הקושיא לפמש"כ המהרש"א שהירושלמי מוקים המתני' כיחידאה כר"ש דהבא אחר יוצא דופן הוי בכור, א"כ יש פתרון להמתני' דסנדל דתני גבי בכורות גם להרמב"ם שכתב דאי אפשר שתתרפא אחר יוצא דופן ולהתעבר, דהיינו שילדה הולד שעם הסנדל בהיותה כותית והסנדל אחר שנתגיירה וכריה"ג שסובר בבכורות (דף מ"ו ע"ב) דילדה בעודה כותית ונתגיירה וילדה דהוי בכור לכהן, משום שנאמר פטר רחם בישראל עד

28. בחזון איש אמונה ובטחון פ"ה אות ג כתב על דברי הרמב"ם האלו: "אבל כבר נתפתח בזמננו הניתוח של הדופן והאם מתרפאה וחוזרת ומתעברת וילדת, ואין מן הנמנע שהיו רופאים הבקיאים ומאומנים בניתוח זה בזמן המשנה".

29. כל הקטע הזה הופיע במהדו"ק ונשמט במהדו"ב ובמקומו נכתב הקטע האחרון.

שיפטרו רחם בישראל, וא"כ הולד אינו פוטר והסנדל פוטר שיצא הסנדל אחר שנתגיירה וכדמוקים לה כה"ג הגמ' נדה שם גבי סנדל דתנן בכריתות שם, ואף דרבנן פליגי על ריה"ג וס"ל דילדה בעודה כותית ומשנתגיירה ילדה דאינו בכור לכהן, מ"מ אכתי יש פתרון להמתני' כריה"ג וכמ"ש המהרש"א דלהירושלמי ניחא לאוקים המתני' כיחידאה ומיושב קושית הגרעק"א).
עוד יש להקשות באמת על הירושלמי דס"ל שהולד עם הסנדל אינו מתקיים דאין פתרון למתני' דסנדל דתנן גבי בכורות. דאיכא למימר כמ"ש

דהירושלמי מוקמי סנדל דתנן לענין בכורות הוא לענין הבא אחריו לסוף שנה או שנתיים, והיכי שיצא הולד דרך דופן והסנדל דרך רחם, וכיון שהולד לאו בר קיימא אין פוטר הבא אחריו. או כמ"ש המהרש"א שהירושלמי מוקי כיחידאה כר"ש דולד שיצא דרך דופן אין פוטר הבא אחריו, דבאמת ליכא למימר הכי, דהא בגמרא נדה שם תנינא בברייתא כשהן יוצאין [אין] יוצאין אלא מכורכין, משמע שאי אפשר כלל שיצא הולד דרך דופן והסנדל דרך רחם, וכן כתב בהדיא המהרש"ל בחכמת שלמה שם. וא"כ עדיין צ"ע בזה³⁰.

סימן יא

בו יבואר דברי התוס' בחולין דף צ' ע"א [ד"ה הכא] שכתבו להוכיח דאיסור גיד ואיסור חלב אינו חל במעי האם

תנן בחולין (דף פ"ט ע"ב) גיד הנשה נוהג במוקדשין, ופריך עליה פשיטא משום דאקדשיה פקע ליה איסור גיד הנשה מיניה, אלא הכא בולדות קדשים עסקינן וקסבר דגיד הנשה נוהג בשליל וקסבר דולדות קדשים במעי אמן הם קדושים דאיסור גיד ואיסור מוקדשין בהדי הדדי קאתי, ופריך מי מצית אמרת דתרוייהו בהדי הדדי קאתי והתנן כו' אלמא איסור מוקדשין קדים, אלא הכא במבכרת עסקינן דברחם הוא קדוש,

ואב"א ולדות קדשים בהויתן הם קדושים. ובתוס' שם (ג, א) ד"ה הכא כתבו ובהדי הדדי קאתו וקמ"ל דלא מבטל איסור קדשים החמור איסור גיד הקל מלחול עמו, וא"ת והא איסור גיד לר' יוחנן קדים דאמר לעיל (דף ע"ה ע"א) תלש חלב מבן ט' חי דחלבו כחלב בהמה ואיסור מוקדשין הדר אתא וחייל עליה, ואם כן לר' יוחנן מוקדשין נוהג בגיד מיבעי ליה, ונראה דלר' יוחנן לא חייל איסור גיד ואיסור חלב עד שיצא

30. ועי' עוד מה שהאריך בכל זה בנחלת עזריאל נדה שם.

דברחם קדוש, אפשר ליישב דחייל שפיר איסור גיד ואיסור בכור בהדי הדדי, משום די"ל דס"ל כמ"ד בחולין (דף ס"ט ע"ג) דבכור למפרע הוא קדוש, א"כ ביציאת הגיד לחוץ אף שהוא רק מיעוט הולד מ"מ חל למפרע איסור בכורה אחר שיצא רובו, ולמפרע חייל איסור גיד ואיסור בכורה בהדי הדדי, אבל לאב"א שמוקי בולדות קדשים ולמ"ד בהוויתן הם קדושים דבעי ג"כ לידה גמורה, תיקשי שפיר הא איסור גיד קדים דחל ביציאתו לחוץ אף קודם לידת רובו.

ובאמת י"ל דמיירי שיצא הולד דרך ראשו, וא"כ ביציאת הראש לאויר העולם דהוי כילוד חל בהדי הדדי איסור גיד ואיסור מוקדשין, דלאיסור מוקדשין במבכרת או בולדות קדשים למ"ד בהוויתן הם קדושים קיי"ל⁴ דיצא ראשו הרי הוא כילוד, בוודאי חייל ביציאת הראש איסור בכור ומוקדשין, וגם איסור גיד אף שלא חל במעי האם ובעינן שיצא לחוץ לאויר העולם, מ"מ אם יצא ראשו דהוי כילוד נראה פשוט דאף שהגיד עדיין בפנים ולא יצא לחוץ מכל מקום חל איסור גיד, ודווקא תלש חלב מבן ט' חדשים שלא היה לידה בעינן שיצא לחוץ לאויר העולם, אבל אם היה לידה גמורה לא בעינן אויר העולם ואף שהגיד בפנים מ"מ חל איסור גיד ומיד

חוץ לאויר העולם, וכן משמע בסוף פרקין (דף ק"ג ע"א) דקאמר ר' יוחנן גופיה כשנטרפה עם יציאת רובה דאיסור אבר ואיסור חלב ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו, אלמא דליכא איסור חל במעי אמו, עכ"ל התוס'.

ולכאורה יש להקשות טובא דאכתי לר' יוחנן איסור גיד קדם, דאיסור חלב אף שלא חל במעי אמו [מ"מ]² בעינן שיצא לחוץ לאויר העולם, אבל לידה גמורה לא בעינן, דהא תלש חלב מבן תשעה חי שלא היה לידה רק אוירא לחוד ס"ל לר' יוחנן דחלבו כחלב בהמה, וא"כ ביציאת הגיד לאויר העולם במיעוט הולד חל מיד איסור גיד אף שעדיין לא יצא רובו של וולד, כיון שהוא בן ט' חדשים ויצא לאויר העולם, ואיסור מוקדשין לא חייל עד שיצא רובו של וולד, דבמבכרת שברחם הוא קדוש בעי שיצא רובו של וולד שיהא לידה גמורה, דכתיב [זניס נה, ו] והיה הבכור אשר תלד³. וה"ה לאב"א שבולדות קדשים עסקינן ובהוויתן הם קדושים בעי לידה גמורה, וא"כ אכתי איסור גיד קודם לאיסור מוקדשין, ואם כן מוקדשין נוהג בגיד מיבעי ליה לר' יוחנן כדהקשו בתוס'.

והנה הא דמוקי במבכרת עסקינן

1. במהדו"ק: דלאיסור, ותוקן במהדו"ב.
2. במהדו"ק: ובעינן.
3. יש להעיר כי פסוק זה נאמר בפרשת יבום, וכנראה כוונת רבינו לפסוק כל הבכור אשר יולד [דברים יט, טז], וכמ"ש רש"י חולין סט, ב ד"ה ה"ז יקבר דביציאת הרוב חלה קדושה דקרינא ביה אשר יולד.
4. חולין סח, א. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ה הט"ו.

רק ביציאת רובה כדקאמר שנטרפה עם יציאת רובה, וקודם יציאת הרוב לא היתה טרפה כלל, וא"כ האיך קאמר ר' יוחנן אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלש וכדמוקי דאתי הני תלתא איסורים בהדי הדדי וחלו כולם, ואיסור אחד לא קדם את חבירו שנימא אין איסור חל על איסור, ולפמש"כ שכיון שיצא דרך מרגלותיו ויצא לחוץ מקודם החלב במיעוט הולד קודם שיצא רובו של ולד, ולר' יוחנן דס"ל דתלש חלב מבן תשעה חי דחלבו כחלב בהמה הרי דלא בעי לאיסור חלב לידה גמורה רק דיצא לחוץ לאויר העולם, וא"כ במיעוטו של ולד שיצא לחוץ סגי שיחול איסור חלב, ואיסור טרפה ואיסור אבר מן החי לא חל רק אח"כ שיצא רובו של ולד לחוץ וא"כ איסור חלב קדים לאיסור טרפה ואיסור אבר מן החי, וקשה טובא האיך קאמר ר' יוחנן תלש חלב מן החי מן הטרפה חייב שלש, הא לא חייל כלל איסור טרפה ואיסור אבר מן החי אאיסור חלב הקדום דאין איסור חל על איסור.

ונראה ליישב בעה"י עפ"י מש"כ הרשב"א חולין ריש פרק גיד הנשה נפט, נן בהא דקאמר התם הכא בולדות קדשים עסקינן, וקסבר נוהג בשליל וקסבר ולדות קדשים במעי אמנן הם קדושים דאיסור גיד ואיסור מוקדשין בהדי הדדי קאתי, ופריך מי מצית מוקמת לה בשליל והא מדקתני סיפא נוהג בשליל מכלל דרישא לאו בשליל

שיצא הראש באו שני האיסורים בהדי הדדי, וקמ"ל דלא מבטל איסור קדשים החמור איסור גיד הקל מלחול עמו וא"ש.

אבל מ"מ קשה בהא דקאמר ר' יוחנן שם (דף ק"ג ע"ב) אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלש, ואוקמי כגון שנטרפה עם יציאת רובה וקסבר בהמה בחייה לאברים עומדת דאיסור אבר ואיסור חלב ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו, ומדקאמר שנטרפה עם יציאת רובה משמע שמוקי שהולד יצא דרך מרגלותיו דבעינן שיצא רובו של ולד, שאם יצא דרך ראשו לא בעי שיצא רובה רק ביציאת הראש הרי הוא כילוד, והכא שפיר יש להקשות לר' יוחנן דס"ל (דף ע"ה ע"ב) תלש חלב מבן תשעה חי ואכלו דחלבו כחלב בהמה, א"כ לאיסור חלב לא בעי לידה שיוולד הולד רק בעינן שיצא החלב לחוץ⁵ לאויר העולם, וא"כ במיעוט הולד קודם שיצא רובו ויצא החלב לחוץ חל איסור חלב, אבל איסור אבר מן החי לא חל עד שתלד הולד בלידה גמורה, דאף למ"ד בהמה בחייה לאברים עומדת מ"מ קודם שנולד לא חשיב בהמה וכמש"כ תוס' שם (דף ז' ע"ב ד"ה אלמא) בהדיא, אבל אם רובו של הולד הוא עדיין בפנים לא חייל איסור אבר מן החי אף על מיעוט הולד שיצא לחוץ קודם שיצא רובו של ולד שיהיה כילוד, דבהמה בחייה לאברים עומדת היינו שנולדה לגמרי וחשובה בהמה, אבל לא קודם הלידה, ואיסור טרפה בוודאי אינו

5. במהדור"ק נכתב בטעות: מבן תשעה חדשים לאויר וכו'.

מִן הַחַי וְאִיסוּר טְרֵפָה בְּהַדֵּי הַדָּדִי קֵאָתִי, וְאֵעֲגֵג דְּשִׁמְעִינָן לִיה לר' יוֹחָנָן דְּאָמַר דְּקוּדְמָא שְׁנוּלְדָּא חַל עֲלֵיו אִיסוּר חֵלֶב דְּחַדְשִׁים גְּרָמִי לִיה וְטַעֲמָא מְשׁוּם דְּאִיסוּר חֵלֶב תְּלוּי וְעוּמַד שְׁמַא תְּשַׁחַט הָאֵם וְיִהְיֶה לּוֹ הֵיתֵר בְּשַׁחֲטָתָהּ, וְעַד שְׁיוּלְדָּא אִו עַד שִׁיִּצָּא לְאוּרֵי הָעוֹלָם בְּחַיֵּי הָאֵם לֹא חֲשַׁבִּינָן לִיה אִיסוּר חַל עֲלֵיהּ וְהִכָּא נְמִי לֹא שְׁנָא, וְהִלְכֵךְ שְׁפִיר קָאֵמַר שְׁבַדְבַּר זֶה אִי נֹהֵג בְּשִׁלְיָא מַחְלוּקַת ר' יְהוּדָה וְרַבְנָן, וְאָף שְׁפִלְיָא בְּשִׁנְשַׁחְטָהּ הָאֵם וּבְרִישָׁא מִיִּירֵי שְׁלֹא נִשְׁחַטָהּ הָאֵם, כּוֹלָהּ חֲדָא פְּלוּגְתָּא הִיא דְּהָא בְּהָא תְּלִיא, שְׁלֵרֵי יְהוּדָה דְּס"ל שְׁאֵם נִשְׁחַטָהּ הָאֵם מוֹתֵר הֵגִיד הַנְּשֵׂה מְשׁוּם כֹּל בְּבַהֲמָה תֹּאכְלוּ, א"כ אִין אִיסוּר גִּיד חַל בְּשִׁלְיָא דְּשְׁמַא תְּשַׁחַט הָאֵם וְנִמְצָא שְׁלֹא נֹאסֵר הֵגִיד עֲדִיין, וְלְרַבְנָן שְׁלֹא נִיתֵר הֵגִיד בְּשַׁחֲטָתָהּ הָאֵם חַל אִיסוּר גִּיד מִשְׁעַת יִצִּירְתּוֹ, יַעוּ"ש בְּרֵשֶׁב"א⁷.

וּלְפ"ז י"ל דִּאִין אִיסוּר גִּיד וְחֵלֶב חֵייל בִּיצִיאַת מִיעוּט הוּלְדָּא לְחוּץ דֶּרֶךְ מְרַגְלוֹתֵיו אָף שְׁכַבֵּר יֵצֵא הֵגִיד וְהַחֵלֶב לְחוּץ לְאוּרֵי הָעוֹלָם, וְלר' יוֹחָנָן דְּאָמַר תְּלֵשׁ חֵלֶב חַי מִבְּנֵי ט' חֲדָשִׁים דְּחֵלְבוּ כְּחֵלֶב הַבְּהֵמָה הִרִי שְׁלֹא בְּעֵי לִידָה רַק חֲדָשִׁים וְאוּרֵי. וְלְכַאוּרָה י"ל שִׁיִּצָּא מִיעוּט הוּלְדָּא עִם גִּידוֹ וְחֵלְבוּ לְחוּץ לְאוּרֵי הָעוֹלָם דְּאִיכָּא ג"כ חֲדָשִׁים וְאוּרֵי, דְּחַל אִיסוּר גִּיד וְאִיסוּר חֵלֶב. וְלְפַמְש"כ הֵרֵשֶׁב"א ז"ל י"ל דְּלֹא דְּמִי, בְּשִׁלְמָא

עֲסָקִינָן, וּמִשְׁנֵי ה"ק דְּבַר זֶה מַחְלוּקַת ר' יְהוּדָה וְרַבְנָן. וְהִקְשָׁה הֵרֵשֶׁב"א נ"ה אַלֵּא נְוֹלְזִימָן וְכֵן הִקְשׁוּ בְּתוֹס' נ"ה וְהֵא מִזְקַמֵּינָן הָא סִיפָא מִיִּירֵי כְּשִׁנְשַׁחְטָהּ הָאֵם וּמְצָא בְּהַ שְׁלִיל דְּפִלְיָא ר' יְהוּדָה וְרַבְנָן אֵם נֹהֵג בְּשִׁלְיָא, הֵיִינוּ אֵם שַׁחֲטָתָהּ הָאֵם מְתִיר גַּם אִיסוּר גִּיד מְכַל בְּבַהֲמָה תֹּאכְלוּ, אֲבָל בְּשִׁלְיָא נִשְׁחַטָהּ הָאֵם בְּוֹדָאֵי י"ל שְׁגַם ר' יְהוּדָה מוֹדָה שְׁנוֹהֵג אִיסוּר גִּיד בְּשִׁלְיָא וּמֵאֵי מִשְׁנֵי שְׁדַבֵּר זֶה מַחְלוּקַת ר"י וְרַבְנָן, וְהָא רִישָׁא מִיִּירֵי שְׁלֹא נִשְׁחַטָהּ הָאֵם דְּלֹא פְּלִיגֵי כֹלָל בְּהָא ר' יְהוּדָה וְרַבְנָן, וְי"ל דְּר' יְהוּדָה מוֹדָה שְׁנוֹהֵג בְּשִׁלְיָא הֵיכִי שְׁלֹא נִשְׁחַטָהּ הָאֵם וְרַק בְּשִׁנְשַׁחְטָהּ הָאֵם פְּלִיגֵי.

וְתִירֵץ הֵרֵשֶׁב"א ז"ל וְנִרְאָה לִי דְּלֹא קָשִׁיא מִיִּדֵי, דְּוֹדָאֵי אֵע"ג דְּאִית לִיה לר' יְהוּדָה דְּתֵלֵשׁ גִּיד מִן הָעוֹבֵר וְהוֹצִיאֵו לְחוּץ לִקְוָה עֲלֵיו מְשׁוּם גִּיד הַנְּשֵׂה, אֲבָל בְּנִשְׁחַטָהּ אִמּוֹ מוֹתֵר מְכַל בְּבַהֲמָה תֹּאכְלוּ, מ"מ אָף כְּשִׁנְוֹלְדָּא לְעַנְיָן אִיסוּר חַל עַל אִיסוּר לֹא חֲשַׁבִּינָן לִיה לְאִיסוּר גִּיד חַל מִשְׁעַת יִצִּירְתּוֹ אֲלֵא מִשְׁעַת לִידָתּוֹ, מְשׁוּם דְּכִיּוֹן דְּאִפְשֵׁר שְׁתְּשַׁחַט הָאֵם וְיִהְיֶה לּוֹ לְגִיד הֵיתֵר אֲכִילָה עַל יְדֵי לֹא חֲשַׁבִּינָן לִיה לְאִיסוּר חַל עַל הָאִיסוּר עַד שְׁנוּלְדָּא אִו עַד שִׁיִּצָּא לְאוּרֵי הָעוֹלָם בְּחַיֵּי הָאֵם, וְכִדְאָמַר ר' יוֹחָנָן בְּשִׁלְיָהּ פִּירְקִין אֲכַל חֵלֶב מִן הַחַי מִן הַטְּרֵפָה חֵיִיב שְׁלֵשׁ, וְאוּקְמָא בְּשִׁנְטְרֵפָה עִם יִצִּיאַת רֹבְהָ דְּאִיסוּר חֵלֶב וְאִיסוּר אֲבַר

6. בְּמַהְדְּרוֹק: קָאֵמַר וּמִשְׁנֵי.

7. וְעֵי' גַּם בְּמַכְתָּב שְׁכַתְּבֵי רַבֵּינוּ לְהַגְאֹן ר' צְבִי פֶסַח פְּרַנְק זצ"ל, הוּבָא לְקַמְן בְּהוֹסְפוֹת וּלְיִקוּטִים מְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ בְּעַנְיָן אִי אִיסוּר יוֹד"כ חַל עַל אִיסוּר יוּבֵל.

בשחיטת האם כיון שהחזירו בפנים, ואסור רק משום בשר בשדה טרפה, אבל איסור גיד ואיסור חלב הותר בשחיטת אמו משום כל בבהמה תאכלו כמו שניתר איסור אבר מן החי אף שיצא לחוץ כיון שהחזירו קודם, וזה ברור.

ולפ"ז י"ל שפיר דלא דמי היכי שיצא מיעוט הולד לחוץ עם גידו וחלבו לתלש חלב מבן תשעה חדשים, דבמיעוט הולד שיצא לחוץ לא מיקרי שחל איסור גיד ואיסור חלב, דאף שאיכא חדשים ואוירא מ"מ עדיין אפשר שיהא להחלב והגיד היתר, דהיינו שיחזיר העובר מיעוט שיצא לחוץ לפנים, וקודם שיצא רובו או ראשו של הולד קיי"ל שאחר שהחזירו נותר בשחיטת האם וניתר גם איסור גיד ואיסור חלב משום דקרינן כל בבהמה תאכלו וכמש"כ, דרק איסור בשר בשדה טרפה איכא על מיעוט שיצא לחוץ והחזירו קודם שחיטה, אבל איסור אבר מן החי וה"ה איסור גיד וחלב נותר שפיר בשחיטת האם. וא"כ לפ"ז מיושב שפיר הא דקאמר התם שנטרפה עם יציאת רובה דאיסור חלב ואיסור טרפה ואיסור אבר מן החי בהדי הדדי קאתי, וליכא למימר שאיסור חלב חל תיכף ביציאת העובר דרך מרגלותיו במיעוט הולד עם החלב משום דאיכא חדשים ואוירא כמו תולש חלב מבן ט' ואכלו דחייב משום חלב,⁸ ואין איסור טרפה ואיסור אבר מן החי חל על איסור חלב

בתולש חלב חי מבן תשעה חדשים דאין עוד היתר לאיסורו י"ל דכבר חל האיסור גיד וחלב, אבל כשיצא מיעוט הולד לחוץ עם גידו וחלבו דאפשר עוד שיחזיר הולד את המיעוט שיצא לבפנים ותשחט האם דמותר באכילה, כדתנן (ף ס"ט ע"ט ס"ט) עובר שהוציא ידו והחזירו מותר באכילה הוציא את ראשו אע"פ שהחזירו אסור באכילה, הרי שביציאת המיעוט לחוץ עדיין אפשר שיחזיר לפנים ויהא היתר לאיסורו, ואף דבגמרא שם קאמר רב יהודה אמר רב ואבר עצמו אסור, מ"ט דאמר קרא נשמוט כג, וְבִשְׂרֵי בַשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ כִּיּוֹן שִׂיֵצֵא הַבֶּשֶׂר חוּץ לְמַחִיצָתוֹ נֹאסֵר, מ"מ נראה פשוט דאם הוציא העובר מיעוטו לחוץ עם חלבו וגידו והחזירו ונשחטה האם, שליכא איסור גיד ואיסור חלב למ"ד שאינו נוהג בשליל, שניתר משום כל בבהמה תאכלו אף חלבו וגידו, דאף שקיי"ל שהאבר עצמו אסור אבל הא כתבו הפוסקים דבאמת שחיטת האם מתיר המיעוט שיצא לחוץ והחזירו קודם שחיטה, דעד שיצא ראשו או רובו של ולד עדיין מיקרי כל בבהמה תאכלו וניתר בשחיטת האם, רק גלי קרא ובשר בשדה טרפה לא תאכלו כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר והיינו איסור טרפה ולא איסור אבר מן החי, דשחיטת האם התיר לאיסור אבר מן החי אף להמיעוט שיצא לחוץ כיון שהחזירו קודם שחיטה. וא"כ לפ"ז גם האיסור גיד ואיסור חלב שיש במיעוט שיצא לחוץ ג"כ נותר

איסור גיד הקל לחול עמו. וקשה הא איסור גיד חל מיד שיצא מיעוט הולד לחוץ לאויר העולם, דדמי לתולש חלב מבן תשעה דחלבו כחלב בהמה ואיסור בכור וקדשים לא חל עד שיהא לידה גמורה וא"כ איסור גיד קדום. ולפמש"כ ניחא, דגם איסור גיד לא חל רק כשיהא לידה גמורה, דשוב אין היתר להאיסור דלא מהני חזרה לפנים שיהא מותר בשחיטת האם, וכדתנן יצא ראשו אע"פ שהחזירו הרי הוא כילוד, ומש"ה חשבינן שחל האיסור גיד. אבל במיעוט הולד שיצא לחוץ לא חשבינן ליה לענין איסור חל על איסור שחל איסורו, משום שהאיסור תלוי ועומד שאפשר שיהיה לו היתר וכמש"כ שיחזור לפנים וישחט האם ויהיה היתר לאיסור גיד משום כל בבהמה תאכלו, ולא דמי לתולש חלב שאין עוד היתר לאיסורו אחרי שתלש חלב מהעובר והוציאו לחוץ לאויר העולם, משא"כ ביציאת מיעוט לחוץ שאפשר שיהיה היתר לאיסור גיד ומש"ה לא חשבינן שחל האיסור רק ביציאת הרוב, ואיסור גיד ואיסור בכור וקדשים בהדי הדדי קאתי שפיר, ואין צורך שוב לדחוק דמיירי שיצא העובר דרך ראשו שגם ביצא דרך מרגלותיו אתי שפיר וכמש"כ.

והנה אח"כ מצאתי בספר עונג יו"ט מהג"ר יום טוב ליפמן [יו"ט סי' קס] שהקשה כמו כן בדברי התוס' חולין (ק"ז ע"א) שמוקי במבכרת עסקינן דברחם הוא קדוש, והא איסור גיד קדם שיצא במיעוט הולד ואיכא חדשים ואוירא, ואיסור קדשים אינו חל אלא כשיצא

הקדום, דזה אינו, דלענין איסור חל על איסור לא חשבינן ליה לאיסור שחל [אלא] דווקא היכי שאין לו היתר לאיסורו, אבל במיעוט הולד שעדיין האיסור תלוי ועומד שיהיה להאיסור היתר וכמש"כ, שאפשר שיחזור המיעוט של הולד לפנים ותשחט האם שיהיה היתר לאיסור חלב, דמכל בבהמה תאכלו נותר המיעוט בשחיטת האם ורק איסור בשר בשדה טרפה לא תאכלו רכיב עלה, אבל האיסור חלב תלוי ועומד ואפשר שיהא לו היתר, ע"כ לא חשבינן שחל האיסור רק בשיצא רובו של הולד דקיי"ל יצא ראשו או רובו אע"פ שהחזירו הרי זה כילוד ואינו נותר עוד בשחיטת האם כלל, ואיכא איסור אבר מן החי וה"ה איסור החלב והגיד, מש"ה חשבינן שחל איסור חלב אחר שיצא ראשו או רובו של ולד אבל לא במיעוט הולד משום [נתיין] שעדיין אפשר שיהיה לו היתר לא חשבינן שחל האיסור וכמש"כ הרשב"א, וא"כ ניחא שפיר כשנטרפה עם יציאת רובה דאיסור חלב ואיסור טרפה ואיסור אבר מן החי בהדי הדדי קאתי, דדווקא ביציאת הרוב חייל גם איסור חלב ולא במיעוט הולד, ואף שאיכא חדשים ואוירא לא דמי לתולש חלב מבן ט' וכמש"כ וא"ש.

ולפ"ז ניחא שפיר דקאמר בריש פרק גיד הנשה [ג, א] הכא במבכרת עסקינן דברחם הוא קדוש ואב"א בולדות קדשים וכמ"ד דבהווייתן הם קדושים, ובתוס' שם [ד"ה פ"א] פי' דאיסור גיד ואיסור מוקדשין בהדי הדדי קאתי וקמ"ל דלא מבטל איסור קדשים החמור

רובו של ולד דבעינן לידה מעליא, ותירץ ג"כ דמיירי שיצא דרך ראשו ולא דרך מרגלותיו וחל ביציאת הראש איסור גיד ואיסור קדשים בהדדי, ולפמש"כ אין צריך לזה.

וראיתי מה שהוכיח שם הגאון זצ"ל דאוקימתא דהכא במבכרת עסקינן דברחם קדוש, דבכור קדוש מכאן ולהבא כרבה בחולין (דף ס"ט ע"ג), דאי למפרע הוא קדוש וכשנולד חל קדושתו למפרע, א"כ חל איסור בכור למפרע משעת משהו ראשון של התחלת הלידה, דשליש דקאמר הש"ס לאו דווקא הוא ואיסור גיד אינו חל עד שיצא לחוץ שהוא אחר משהו הראשון של התחלת הלידה, ואם שיצא דרך ראשו [לא] חל איסור גיד עד שיצא כל הראש ולעולם איסור מוקדשין קדים יעו"ש.

תוס' מפורש בחולין (דף ס"ט ע"ג) ד"ה רב הונא, דהא דאמר רב יהודה בבכורות (דף ל"ה ע"ב) דמותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם ומפרש גדיא באזניה אימרא בשיפוותיה, אבל אימרא באזניה לא דחיישינן שמא כי חזי ליה לאזניה שמא יצא רוב הראש וחזר, אבל גדיא אין לחוש דאזניו גדולות דרכו לצאת במיעוט הראש. ותוס' היה מפרש דבגדיא באזניה היינו שיצא האזן לחוץ, וזה דלא כר"ה דסובר דלמפרע הוא קדוש, דלדידיה כשם שיצא שלישי ומכרו לעכו"ם אמרינן כשיצא עוד שלישי איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא הוא קדוש ומאי דזבין לא כלום זבין, א"כ ה"ה בגדי אחר שיצא הרוב איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא הוא קדוש היינו מיציאת האזן לחוץ וא"כ אסור להטיל בו מום.

ובמכת"ה דבריו תמוהים מאד, דהא דפליגי רבה ורב הונא (דף ס"ט ע"ג) ביצא שלישי ומכרו לעכו"ם וחזר ויצא שלישי, דר"ה סבר למפרע הוי קדוש ורבה סובר מכאן ולהבא הוא קדוש, היינו מה שיצא לחוץ מיעוטו של הבכור קודם שיצא רובו, אם אמרינן שאחר שיצא רובו אמרינן שלמפרע קדוש מה שיצא לחוץ, או מכאן ולהבא הוא קדוש והמיעוט שיצא לחוץ קודם שיצא רובו אינו קדוש רק אח"כ שיצא רובו של הבכור ולא קדוש למפרע מיד כשיצא לחוץ, אבל מה שעדיין בפנים שאחר שיצא רובו של בכור דקדוש אף מה שבפנים, בוודאי לא נימא שלמ"ד למפרע הוא קדוש היינו שאחר שיצא רובו קדוש למפרע מה שבפנים ביציאת מיעוטו או משהו, וזה

וכתבו בתוס' די"ל דמטיל מום באזן גדי שהוא בפנים, וכיון דאכתי לא יצא כלל לחוץ שרי להטיל בו מום אף לר"ה דסובר למפרע הוא קדוש, אבל אימרא איכא למיחש אף שחזי האזן בפנים שמא יצא רוב הראש וחזר יעו"ש. הרי בהדיא שמה שעדיין בפנים ולא יצא לחוץ, גם ר"ה שסובר למפרע קדוש מודה דרק אחר יציאת הרוב קדוש מה שבפנים מכאן ולהבא, אבל לא ביציאת מיעוט או משהו אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דמעיקרא הוא קדוש אף מה שבפנים שעדיין לא יצא לחוץ, דמי לא עסקינן בגדיא באזניה שמשהו של הגדי יצא לחוץ והאזן עדיין בפנים, וסובר רב יהודה דמותר להטיל מום באזן שלא

איסור בכור למפרע [עלן] מה שעדיין בפנים ולא יצא לחוץ וכמש"כ.

[וכן ראיתי במהרש"א בדברי התוס' חולין שם שכתב בהא שדקדק התוס' לרב הונא דס"ל למפרע הוא קדוש שבאימרא איכא למיחש מכי חזי לאזניה בפנים שכבר יצא רוב הראש וחזר ולא קאמרי שיצא מיעוט הראש, משום דלר"ה דס"ל למפרע הוא קדוש ואסור להטיל בו מום היינו דוקא במה שיצא אבל מה שנשאר בפנים לא תקדש למפרע מותר להטיל בו מום, הרי דס"ל להדיא כמש"כ.

איכרא מדברי המהר"ם שם שכתב ליישב קושית המהרש"א באופן אחר, משמע דלא ס"ל הכי אלא דגם מה שבפנים אמרינן למפרע הוא קדוש.

ונ"ל להוכיח כמש"כ מלשון רש"י שם [ד"ה מכאן ולהבא] שכתב דלמ"ד מכאן ולהבא הוא קדוש אם מכר השליש לעכו"ם אינו קדוש משום דיד עכו"ם באמצע, ואמאי לא מפרש דיצא שלישי ומכר כל הולד דלמ"ד מכאן ולהבא נתפס המכירה בכל הולד, אלא ודאי דמה בפנים לא אמרינן למפרע הוא קדוש, וא"כ גם לר"ה אינו קדוש כה"ג אם מכר כל הולד דנתפס הזבינא על מה שבפנים והוי יד עכו"ם באמצע, ומשו"ה פי' רש"י במכר רק השליש שיצא לחוץ לחוד וא"ש.

אולם דיקשה לפי"ז הא דהקשו בתוס' חולין אהא דאיבעיא בתמורה (דף כ"ה ע"א) האומר על הבכור לאחר יציאת רובו יהיה עולה מהו, ומשמע דאחר יציאת מיעוטו

יצא לחוץ אף לר"ה שסובר דלמפרע הוא קדוש, ולא אמרינן כיון שיצא משהו לחוץ אמרינן אח"כ שיצא רובו דלמפרע הוא קדוש וממשהו ראשון נתקדש מה שבפנים והאיך שרי להטיל מום באזן הגדי.

ודוחק לומר דגדיא באזניה דשרי להטיל בו מום אף למ"ד דלמפרע הוא קדוש אינו אלא בשעה שעדיין לא יצא המשהו של הגדי לחוץ, דזה אינו במשמע מדברי התוס' חולין שם שכתבו ומכי חזי לאזנו דגדיא בפנים שרי להטיל בו מום דאכתי לא יצא כלל, משמע דהאזן אינו אלא בפנים והגדי אף שיצא מיעוט לחוץ מ"מ מותר להטיל בו מום, ולא אמרינן דאח"כ שיצא רובו למפרע הוא קדוש ממשהו ראשון שיצא לחוץ ואסור להטיל בו מום דלמה שבפנים לא אמרינן למפרע קדוש, אלא ודאי שלענין מה שבפנים גם ר"ה מודה שרק מכאן ולהבא הוא קדוש היינו אחר יציאת הרוב אבל לא ביציאת מיעוטו, וזה ברור.

וא"כ אין מקום כלל להוכחת העונג יו"ט דהאוקימתא במבכרת עסקינן דברחם קדוש ס"ל כמ"ד דמכאן ולהבא הוא קדוש, דאיכא למימר דס"ל שפיר דלמפרע הוא קדוש ומ"מ לא חל איסור קדשים קודם שיצא הגיד לחוץ אם יצא העובר דרך מרגלותיו, ואם יצא דרך ראשו לא חל קודם שיצא רוב ראשו, דמה שיצא משהו של הולד לא חל

ביציאת הגיד למפרע, אבל כבר כתבתי בעה"י דאי"צ לכל זה וניחא אף ביצא דרך מרגלותיו. וגם בולדות קדשים שלא שי"ך למפרע הוא קדוש, דיציאת מיעוטו של הולד עם חלבו וגידו לחוץ לאויר העולם לא דמי לתולש חלב מבן תשעה ואכלו דחייב לר' יוחנן וכמש"כ לעיל ע"פ דברי הרשב"א חולין שם, וזה ברור.

ובענין זה יש לתמוה מה שראיתי עוד בספר עונג יו"ט סי' ק"ה שכתב להוכיח שהרשב"א לא קאמר רק גבי גיד דלא חל משום [שמא] תשחט אמו, דסתם בהמה עומדת לשחיטה ואפשר שתשחט עם העובר אבל לא באופן אחר, יעו"ש שהוכיח זה, דאל"כ הא אמרינן שם מעיקרא דקסבר וולדות קדשים במעי אמן הם קדושים וקסבר נוהג בשליל, הרי דלמ"ד במעי אמן הם קדושים חייל מיד, א"כ מוכח מזה דגם לענין איסור חל על איסור חל מיד, ואף שיש ספק שמא לא תהא לידה מעליא המועיל במוקדשין ושמא יצאו דרך דופן, אלא האיסור חייל מיד ולא דמי למש"כ הרשב"א. וזה נגד תוס' ערוך במסכת נדה (דף מ"א ע"ב) ד"ה קסבר, דלמ"ד ולדות קדשים במעי אמן הם קדושים חל קדושה גמורה אפילו על יוצא דופן ואפילו על נפל יעו"ש בהדיא, וא"כ אין אפשר כלל שיהיה היתר לאיסור מוקדשין אף שלא תהא לידה גמורה וכמש"כ, באופן דלפמש"כ דהאוקימתא במבכרת עסקינן דברחם הוא קדוש וקאתו איסור גיד ואיסור בכור בהדי הדדי, י"ל דמיירי שפיר שיצא אף דרך מרגלותיו ואיסור גיד ואיסור בכור אתי

וודאי הוי עולה ולא אמרינן דלמפרע הוא קדוש, והא י"ל דאם אמר אחר יציאת מיעוטו היינו דשאמר שיהיה כל הולד עולה ונתפס קדושת העולה על מה שבפנים דלא אמרינן למפרע הוא קדוש. ואפשר דס"ל לתוס' חולין שם דלא חל הקדש וקנין קודם שתצא לאויר העולם משום דהוי דשלב"ל, ולא כמש"כ המחנה אפרים [הלכות מוכר דבר שלא נא לעולם סי' טו] והרי"ט אלגזי [פנק לאשון אות טו] דכתבו דדוקא בקידושי אשה הוי עובר דשלב"ל ולא בקנין והקדש יעו"ש.

וברי"ט אלגזי בכורות (דף י') [פנק שלישי אות לז] נסתפק כשיצא רובו של וולד אם קדוש גם מה שבפנים, ולפמש"כ נראה מוכח מהא דמשני הכא במבכרת עסקינן דברחם הוא קדוש, שצ"ל דמיירי שיצא דרך ראשו ומיד שיצא הראש באו שני האיסורים איסור גיד ואיסור קדשים כהדדי, הרי דגם מה שבפנים קדוש ביציאת הראש, וזה פשוט גם מסברא דיצא ראשו הרי הוא כילוד משמע דהוא כילוד לגמרי].

ובאמת כבר כתבתי לעיל דמהך אוקימתא יותר מסתבר דס"ל למפרע הוא קדוש, ויהיה ניחא אף ביצא דרך מרגלותיו שלא יהיה חל איסור גיד קודם איסור בכור לר' יוחנן דס"ל דתולש חלב מבן ט' ואכלו דחייב דבעי רק חדשים ואוירא, וא"כ איסור גיד חל ביציאת המיעוט אם יצא דרך מרגלותיו ואיסור בכור חל ביציאת הרוב ואיסור גיד קדים. אבל אם נימא שסובר דבכור למפרע הוא קדוש דאח"כ ביציאת הרוב חל איסור גיד ואיסור בכור בהדי הדדי

נטרפה במעי האם י"ל דאיסור טרפה קדים לאיסור חלב ואבר מן החי ולא אתי איסור וחל על איסור, ואף דטרפה דמי לחלב שאין איסור חל במעי האם כמש"כ התוס' דאינו חל עד שיולד, אבל ר' יוחנן לשיטתו דס"ל (דף ע"ה טז) תלש חלב מבן תשעה חי דחלבו כחלב בהמה, הרי דלא בעי לידה גמורה רק דבעי שיצא לחוץ וכמש"כ תוס' (דף ס' ע"ה) ד"ה הכא, ונראה דלר' יוחנן לא חייל איסור גיד ואיסור חלב עד שיצא לחוץ ממעי האם לאויר העולם, וא"כ י"ל ביציאת הגיד והחלב לחוץ אף במיעוטו של ולד חייל מיד האיסור דהא איכא חדשים ואוירא, ולא איכפת לן מה שרוב הולד עדיין במעי אמו, דהא אפילו בתלש חלב לחוד נמי חייב לר' יוחנן ומכל שכן בשיצא החלב והגיד במיעוטו של ולד. והא דקאמרינן דאיסור חלב ואיסור גיד חייל לכשיוולד דהיינו ביציאת רובו של ולד, אינו אלא כמש"כ הרשב"א דלענין איסור חל על איסור לא חשבינן איסור משעת יצירתו אלא משעת לידתו, משום שלמ"ד אינו נוהג בשליל וניתר בשחיטת האם ואפשר שיהא היתר קודם הלידה שתשחט האם ויהיה מותר משום כל בבהמה תאכלו, וה"ה י"ל שבמיעוטו של ולד לא חשבינן שחל איסור גיד ואיסור חלב שעדיין אפשר שיהא היתר קודם לידת רובו של ולד שתחזור הולד המיעוט לפנים ותשחט האם, דקיי"ל הוציא העובר את ידו והחזירו מותר באכילה וליכא איסור אבר מן החי, וה"ה דליכא איסור חלב וגיד שניתר משום כל בבהמה תאכלו אף חלבו וגידו, מש"ה קודם שיצא רובו של ולד

רק ביציאת הרוב משום שקודם שיצא רובו לא חשיב שחל האיסור שעדיין אפשר שיהיה לו היתר וכמש"כ הרשב"א.

ואין להקשות דכ"ז לא ניחא אלא דווקא אם נוקי כר' יהודה שס"ל שאינו נוהג גיד בשליל, והיינו שניתר בשחיטת האם משום כל בבהמה תאכלו, א"כ י"ל שחל איסור גיד רק ביציאת הרוב של העובר דאפשר שיהיה לו היתר בחזרה ובשחיטת האם, אבל לר"מ שס"ל שגיד נוהג בשליל ולא ניתר בשחיטת האם א"כ י"ל שחל איסור גיד במיעוטו של ולד ואיסור גיד קדים לאיסור בכור, ואכתי תיקשי מוקדשין נוהג בגיד מבעיא ליה. אבל באמת הקשה המהרש"א שם שלר"מ איסור גיד קדים, שלר"מ חל איסור גיד במעי האם, וכתב דצריך לומר דמוקי כר' יהודה שס"ל דאינו נוהג בשליל וסיפא דקתני נוהג בשליל ה"ק דבר זה מחלוקת ר"י ורבנן. וא"כ דקאי אליבא דר' יהודה ניחא שפיר שמיירי אף ביצא דרך מרגלותיו וכמ"ש, ואין צורך לדחוק כמ"ש העונג יו"ט שמיירי שיצא דרך ראשו, ומיושב הסוגיא שפיר.

וע"פ מש"כ ניחא ליישב מה שדקדקו בתוס' (מלין דף ק"ג ע"ה ד"ה לאיסור) על לשון הגמרא דקאמר כגון שנטרפה עם יציאת רובה דאיסור חלב ואיסור טרפה ואיסור אבר מן החי בהדי הדדי קאתו, דה"ה שנטרפה במעי האם דלא מחייב משום טרפה עד שיולד כמו חלב, אלא לא אתי אלא לאפוקי נטרפה לאחר יציאת רובה יעו"ש. ולפמש"כ י"ל שדברי הגמרא מדוקדקים היטב, דאם

משום שכולל בו הלאו של עובר שהוציא ידו קודם השחיטה. א"כ בשלמא לענין איסור חלב וגיד ואבר מן החי, י"ל דלא חייל ביציאת מיעוט הולד לחוץ, משום שאם יחזור לפניו ותשחט האם יהא היתר להאיסור משום כל בבהמה תאכלו, ואף שהאבר עצמו אסור אבל האיסור אבר מן החי ואיסור חלב וגיד נותר שפיר בשחיטת האם ורק משום בשר בשדה טרפה אסור בלבד, אבל לענין איסור טרפה שנטרפה במעי האם דאי אפשר שיהא היתר עוד בחזרה לפניו ובשחיטת האם אחרי שיצא מיעוט הולד מאיסור טרפה שבמעי האם, דהאבר עצמו אסור לעולם משום בשר בשדה טרפה והוא איסור טרפה ממש כמ"ש הפוסקים, וא"כ אף שבמעי האם לא חל איסור טרפה משום שאין איסור חל במעי האם, היינו שלא יצא כלל לחוץ וכמ"ש הרשב"א שאין איסור גיד חל משעת יצירתו שאפשר שתשחט האם ויהא היתר להאיסור, וה"ה איסור חלב וגם איסור טרפה קודם שיצא לחוץ בוודאי אם תשחט האם ויהיה היתר להשליל משום כל בבהמה תאכלו ואין שום איסור עליה, אבל בשיצא המיעוט לחוץ בוודאי לא דמי איסור טרפה לאיסור חלב וגיד ואבר מן החי וכמ"ש, דאיסור טרפה שאני דכיון שהאבר עצמו מיד כשיצא לחוץ לעולם אסור משום בשר בשדה טרפה לא תאכלו, א"כ מיד שיצא לחוץ אף שרובו של ולד בפנים

לחוץ לא חשבינן שחייל איסור גיד וחלב. דלא דמי לתולש חלב והוציא לחוץ לאויר העולם שליכא אפשרות שיהא היתר לאיסור חלב, משא"כ בשיצא החלב והגיד במיעוטו של ולד שאפשר שיהא היתר לאיסור, מש"ה אמרינן שלא חייל איסור חלב וגיד הנשה בולד עד שיצא רובו של ולד לחוץ שליכא אפשרות שיהא עוד היתר להאיסור, דקיי"ל דיצא ראשו של ולד אע"פ שהחזירו הרי זה כילוד, וא"כ י"ל דזה דווקא באיסור חלב ואיסור גיד, אבל איסור טרפה אם נטרפה במעי האם י"ל שפיר דחייל מיד כשיצא מיעוט הולד לחוץ, דלא גרע מתולש חלב והוציא לחוץ שחייב לר' יוחנן ומכל שכן שיצא המיעוט של הולד.

ולכא למימר באיסור טרפה כמש"כ באיסור חלב וגיד דלא חייל עד שיצאת רובו של ולד, משום דביציאת מיעוטו דעדיין אפשר שיהיה מותר כגון שהחזירו לפניו שמותר באכילה לא חשבינן שחל האיסור לענין איסור חל על איסור וכמ"ש הרשב"א ז"ל, דזה אינו דהא אמר רב יהודה אמר רב והאבר עצמו לעולם אסור משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר [מולין סג, א], וכתבו הפוסקים דהוי איסור טרפה ממש¹⁰. [11] וכן כתבו תוס' יומא דף ל"ו ע"ב ד"ה לאו, די"ל דלאו בטרפה הוי לאו שבכללות

10. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ה ה"ט, ועי' בפמ"ג יו"ד סי' יד משב"ז סק"ב שהאריך בזה.
11. הוספה מהשמטה במהדו"ק.

דעד שיהא כילוד לא מטמא כדדריש מעל פני השדה דתניא וכל אשר יגע על פני השדה להוציא עובר במעי אשה דברי ר' ישמעאל, והשתא ניחא הא דצריך ר' ישמעאל למידרש טעמיה מקרא דעובר במעי אשה טהור, דטעמיה פשוט דטומאה בלועה היא אלא משום דלא מטמאה בהוציא ידו עד שיהא כילוד, ור' עקיבא נמי לא פליג אלא בהוציא את ידו יעו"ש בתוס'.

והקשה המהרש"א [נמו"ה ומכמ"ס] דאם נימא דפליגי ר' ישמעאל ור' עקיבא רק בהוציא את ידו, אבל אם לא הוציא [ידו] כלל ממעי האם הוי לכו"ע טומאה בלועה דאינו מטמא וגם ר' עקיבא מודה בהא, וא"כ תקשי בהא דתנן (דף ע"ג ע"ב ס"ט) בהמה שמת עוברת בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו בין בבהמה טמאה בין בבהמה טהורה טהור, ובגמ' קאמר מ"ט דת"ק אמר רב חסדא ק"ו אם הועילה אמו להתירו באכילה לא תועיל ליה לטהוריה מידי נבלה, ובהמה טמאה איתקש לבהמה טהורה דאמר קרא [ויקרא י"א, לט] וכי ימות מן הבהמה וגו'. וברש"י [ד"ה ק"ו] ובתוס' שם [ד"ה מאי טעמא] כתבו הא דאיצטריך הק"ו דרב חסדא ולא אמרינן שבלא"ה טהור משום דהוא טומאה בלועה, אלא משום דר"ע מטמא עובר במעי אשה מש"ה איצטריך ליה גבי בהמה ק"ו דרב חסדא דאפילו ר"ע מודה בהא. ולפמש"כ תוס' שם דפליגי ר' ישמעאל ור' עקיבא רק בהוציא העובר את ידו אבל היכי דכולו בפנים הוי טומאה בלועה דגם ר"ע מודה דלא מטמא, וא"כ תיקשי למאי איצטריך

חל איסור טרפה, ואיסור אבר מן החי ואיסור חלב שאפשר שיהא היתר לא חייל עדיין עד שיצא רובו של ולד, א"כ איסור טרפה קדים לאיסור חלב ואבר מן החי, ומש"ה דקדקה הגמרא שפיר כגון שנטרפה עם יציאת רובה ומקודם יציאת רובו של ולד לא היתה טרפה כלל, וא"כ שפיר אתו איסור טרפה ואיסור חלב ואיסור אבר מן החי בהדי הדדי, אבל אם נטרפה במעי האם א"כ י"ל שאיסור טרפה חל מיד שיצא מיעוט הולד לחוץ, ואיסור חלב ואיסור אבר מן החי לא חייל עד שיוולד ברובו של ולד וכמ"ש, ומדוקדק שפיר לשון הש"ס ואין צורך למש"כ תוס' דלא אתי אלא לאפוקי שנטרפה אחר יציאת רובה, דלפמש"כ הרשב"א בישוב קושית תוס' (דף פ"ט ע"ב) ד"ה והא, ניחא ליישב כל זה כמש"כ והדברים נכונים.

ועפ"ז נ"ל ליישב קושית המהרש"א בתוס' חולין (דף ע"ג ע"ב ע"א ד"ה גוה) בהא דקאמר הש"ס שם הא דתנן [ג"ס ע"א, א] האשה שמת ולדה בתוך מעיה ופשטה החיה את ידה ונגעה בו החיה טמאה והאשה טהורה עד שיצא הולד, וקאמר בש"ס לא תימא מתני' ר' עקיבא דאמר עובר במעי האשה טמא, אלא אפילו לר' ישמעאל דאמר עובר במעי אשה טהור גזרו בה טומאה מדרבנן, מ"ט אמר רב אושעיא גזרה שמא יוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור. והקשו בתוס' אמאי נקט ראשו חוץ לפרוזדור משום דהרי הוא כילוד, אפילו הוציא ידו חוץ לפרוזדור נמי נטמאה החיה שנגעה בו דתו לאו טומאה בלועה היא, וי"ל דגזה"כ הוא

ואפשר לומר בסברת המהרש"א כיון שטומאה בלועה אינו מטמא הוא ממשמעות הכתוב [ויקרא טז, ט] והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו, ומי לא עסקינן שאכל סמוך לשקיעת החמה וכדקאמר התם, וזה אינו רק אם כל הטומאה בלועה, אבל אם מקצתו גלוי לחוץ לא מיקרי טומאה בלועה אף מה שבפנים, משום דלא מצינו ממשמעות הכתוב שטהור אף בכה"ג.

ול"ג ליישב דברי התוס' שם דברים כפשוטן, דפליגי ר' ישמעאל ור"ע בהוציא ידו לחוץ ורוב העובר בפנים אם מטמא ידו שבחוץ, דר' ישמעאל דריש על פני השדה להוציא עובר במעי האשה וגלי קרא דבעינן דווקא שיהא כילוד, ומש"ה לא מטמא מקצת העובר שיצא לחוץ משום דבמקצת העובר אכתי לא הוי לידה, ור"ע שלא דריש מעל פני השדה להוציא עובר במעי אשה רק לרבות גולל ודופק, ואף דממשמעות הכתוב דעל פני השדה אף שלא מיתורא משמע שיהא דווקא כילוד כמ"ש רש"י גבי הא דקאמר שם ור"ע עובר במעי האשה דטמא מנלן אמר רב הושעיא אמר קרא [נמצנו יט, יג] הנוגע במת בנפש אדם, ופרש"י [ד"ה מלאורימא] דבעי קרא דלא מטהרינן ליה ממשמעות הכתוב על פני השדה ואפילו לא אייתר יעו"ש. וא"כ שגלי קרא לר"ע שלא נדרוש ממשמעות הכתוב דבעינן שיהא כילוד, אמרינן אף שרוב העובר בפנים כיון שמיעוט יצא לחוץ מטמא ולא הוי טומאה בלועה, דמיירי שנגע בהמיעוט שיצא לחוץ, ור"י מטהר אף בנגע

ק"ו דרב חסדא אם הועילה להתיר באכילה לא תועיל ליה לטהוריה מידי נבלה, הא בלא"ה הוי טומאה בלועה. ואין לומר דגבי בהמה שמת עוברת בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו מיירי ג"כ שהוציא העובר את ידו והרועה נגע בהמיעוט שיצא מהעובר לחוץ, דכה"ג ליכא כלל ק"ו דר"ח אם הועילה אמו להתיר באכילה, דאם הוציא העובר את ידו לא הועילה אמו להתיר באכילה דלא מהני שחיטת האם לאבר היוצא.

וע"כ פי' המהרש"א בשיטת תוס' דפליגי ר' ישמעאל ור' עקיבא אם הוציא העובר את ידו, דלר"י אינו מטמא עד שיהיה כילוד דדריש מעל פני השדה, ור"ע דלא דריש על פני השדה ס"ל דאם יצא לחוץ מטמא אף שבפנים, ומש"ה ניחא דאיצטריך ק"ו דר"ח אם הועילה אמו להתיר באכילה גבי בהמה שמת עוברת בתוך מעיה דמיירי שיצא מיעוט לחוץ, והרועה נגע במה שבפנים, דבלאו הק"ו היה טמא לר"ע אף מה שבפנים ומשום הק"ו טהור מה שבפנים שעדיין לא יצא לחוץ, ששייך שפיר הק"ו אם הועילה אמו להתיר באכילה לענין מה שבפנים, עכ"ד המהרש"א.

ולו נראה פי' המהרש"א לדוחק, דלא משמע כן בדברי התוס', וגם זה נגד הסברא דלר"ע שטומאה בלועה אינו מטמא מ"מ אם יצא מיעוט לחוץ מטמא אף שבפנים, דהאיך מצינו שהמיעוט יגרור הרוב, הא רובו של העובר הוא בפנים דהוי טומאה בלועה, וכי בשביל שיצא המיעוט לחוץ יטמא אף שבפנים.

תוס' שם (דף 5' ע"א) ד"ה הכא שאין שום איסור חל במעי אמו, וכיון דליכא איסור נבלה א"כ ממילא ליכא טומאת נבלה במעי האם. וזה שאמר ר"ח אם הועילה אמו להתיר באכילה א"כ אפשר שיותר האיסור אבר מן החי בשחיטת האם, א"כ לא יועיל לטהוריה מידי נבלה, דהיינו כיון שליכא איסור נבלה במעי האם משום שעדיין לא חייל האיסור שאפשר שיהיה לו היתר ממילא ליכא נמי טומאת נבלה וא"ש.

ולפ"ז ניחא קושית המהרש"א דגבי בהמה שמת עוברת בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו טהור משום ק"ו דר"ח, מיירי שפיר שיצא ידו של העובר לחוץ והרועה נגע בהמיעוט שיצא לחוץ, משי"ה בעי הק"ו לטהר לר"ע דס"ל דעובר במעי האשה שיצא מיעוט של עובר לחוץ דטמא אם נגע בהמיעוט שבחוץ, וקמ"ל דעובר במעי בהמה כה"ג טהור משום הק"ו, אבל מה שבפנים ולא יצא לחוץ לא בעינן ק"ו כלל לטהר, דבלא"ה טהור אף בעובר במעי אשה מה שבפנים לכו"ע משום דהוי טומאה בלועה, דר"י ור"ע לא פליגי רק בשיצא מיעוט לחוץ דלא הוי טומאה בלועה, דלענין טומאה בלועה אין המיעוט נגרר אחר הרוב כלל ומכל שכן הרוב אחר המיעוט, והמיעוט שבחוץ אף שרובו של עובר מבפנים לא הוי טומאה בלועה, ופליגי בעובר במעי אשה בקראי אם בעינן לידה גמורה וכל זמן שלא יצא רוב העובר לא מטמא, או לא בעינן לידה והמיעוט שיצא לחוץ מטמא אף שרובו של העובר מבפנים וכמש"כ, אבל

במיעוט שבחוץ דלא הוי טומאה בלועה, דיליף מעל פני השדה דאינו מטמא עד שיהא כילוד, ומשי"ה היכי שרק מיעוט יצא לחוץ ורובו של עובר מבפנים דלא הוי לידה מטהר אף מה שבחוץ, ובהא פליגי ר' ישמעאל ור' עקיבא, אבל מה שבפנים לכו"ע טהור משום דהוא טומאה בלועה, וזה פשוט בכוונת דברי התוס'.

ומה שהקשה המהרש"א דא"כ למאי איצטריך גבי בהמה שמת עוברת בתוך מעיה הק"ו דר"ח אם הועילה אמו להתירו באכילה לא תועיל לטהרו מידי נבלה, דלמה שבפנים בלא"ה טהור משום דהוא טומאה בלועה, ולמה שבחוץ לא שייך הק"ו דלענין אבר היוצא לא מהני שחיטת אמו.

נ"ל ליישב, דיש להבין בק"ו דר"ח אם הועילה אמו להתיר באכילה לא תועיל לטהוריה מידי נבלה, דמה ענין הוא זה לזה, הא דהועילה אמו להתירו באכילה הוא משום דשחיטת אמו מתרת העובר משום כל בבהמה תאכלו, אבל קודם שנשחטה אינו מותר, וכיון שמת בתוך מעיה שפיר מטמא משום נבלה.

וי"ל עפ"י סברת הרשב"א דאין איסור חייל על הגיד משעת יצירתו אלא משעת לידתו, דכיון דאפשר שיותר האיסור לא חשיב שחל האיסור. י"ל דמשי"ה עובר שמת בתוך מעיה של בהמה דתלוי ועומד האיסור נבלה שמא תשחט האם ויותר האיסור נבלה לא חייל איסור נבלה במעי האם, וכמש"כ

מ"ה שבפנים ולא יצא לחוץ טהור בלאו הק"ו דר"ח משום דהוי טומאה בלועה. והא דהקשה המהרש"א דלענין אבר היוצא לחוץ ליכא ק"ו כלל דלאבר היוצא לחוץ לא מהני שחיטת אמו, לפמ"ש"כ נחא דעיקר הסברא של ר"ח דכיון שמהני שחיטת האם לא חייל האיסור נבלה במעי האם וה"ה טומאת נבלה לטמא העובר שמת בתוך מעיה, דאפשר שיותר האיסור ותסתלק הטומאה דתשחט האם ויהיה מותר באכילה, וא"כ ה"ה י"ל במיעוט שיצא לחוץ עדיין לא חייל איסור נבלה וטומאת נבלה, דאפשר שתחזיר בפנים ותשחט האם ויותר האיסור נבלה של האבר שיצא לחוץ משום שחיטת האם שמתיר מכל בבהמה תאכלו, דאף שאבר עצמו אסור אינו אלא משום בשר בשדה טרפה לא תאכלו דבשר שיצא חוץ למחיצתו, אבל איסור נבלה יותר שפיר בשחיטת האם וא"כ תסתלק גם טומאת נבלה, ומש"ה איכא שפיר ק"ו וא"ש.

סימן יב

בו יבואר שיטת רש"י [ביצה כה, א ד"ה לאפוקי] בבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ועוד איזה ענינים

הראשונים הקשו בריש חולין [ג, ט] מומחין הם, הא קיי"ל דאף שרובא בהא דקאמר רוב מצוין אצל שחיטה וחזקה רובא עדיף מ"מ מדרבנן אמרינן

12. הוספה מהשמטות.

1. עי' רא"ש חולין פ"א סי' טו, ריטב"א חולין שם ד"ה להאי לישנא. וכן הק' הרא"ה בבדק הבית בית א שער א, ותוס' בכורות כ, ב ד"ה חלב.

דמתה א"כ לא שייך בה איסור אבר מן החי, דאיסור אבר מן החי לא שייך אלא מן החיים, לכן פי' בתוס' דחזקת איסור בהמה בחייה הוא חזקת איסור שלא נשחטה ומשום איסור שאינה זבוחה דרחמנא אמר [דניס יג, טו] תזבח ואכלת, שחוט ואכול יעו"ש. והמפרשים כתבו³ דרש"י שלא פי' החזקה דבהמה בחייה הוא חזקת אינה זבוחה, דס"ל כהריצב"א בתוס' שבועות (דף כ"ד ע"ג ד"ה האוכל) דהא דכתוב וזבחת בשר לא אתי רחמנא לאיסורא דזבוח אכול ושאינו זבוח לא תאכל, דבלא"ה אסורה כשאינו זבוחה משום איסור אבר מן החי וכשמתה אסורה משום איסור נבלה, אלא בא להתיר את האיסור ופירש לך דבשחיטה שריא ולא בנחירה יעו"ש.

והא דהקשו בתוס' על פרש"י דחזקת איסור של בהמה בחייה הוא איסור אבר מן החי, דא"כ בספק דשחיטה דקאמר דאסורה משום דהעמידה על חזקה דמעיקרא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת והא חזינן דמתה א"כ לא שייך איסור אבר מן החי דאינו אלא מחיים. נ"ל בע"ה ליישב עפ"י דמבואר בריש מסכת נדה שם [ג, א] דע"כ לא פליגי שמאי והלל בנדה דשמאי אומר דיה שעתה והלל אומר מפקידה לפקידה אלא לתרומה וקדשים, אבל לחולין כו"ע מודי דאמרינן דיה שעתה משום

סמוך [מיעוטא] לחזקה ואיתרע ליה רובא, כמ"ש הרשב"א יבמות (דף ק"ט ע"ג נ"ה) אלא אמר רבא רישא חזקה ליבום ורובא לשוק וחזקה לא עדיף כי רובא ואייתי מיעוטא דמפילות וסמוך לחזקה ולא תנשא ולא תתיבם, דרבא מוקי לה אף לרבנן דסברי דאזלינן בתר רובא, מ"מ כיון שאיכא חזקה בהדי מיעוטא דמפילות חוששין למיעוטא דמפילות ולא תנשא ולא תתיבם, וא"כ הכא נמי האיך אזלינן בתר רובא דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם, הא בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת א"כ י"ל סמוך מיעוטא דאינו מומחין לחזקת איסור דבהמה ואיתרע ליה רובא, ויש לחוש מדרבנן למיעוטא אף לדידן דקיי"ל דאזלינן בתר רוב משום דיש חזקה בהדי מיעוטא, יעו"ש ברא"ש וברשב"א² שכתבו לחלק דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין רובא אלימתא ואינו מומחין הוי מיעוטא דמיעוטא, והרשב"א במשמרת הבית [ג] א שער א. ז, בן כתב לחלק מטעם אחר יעו"ש.

ול"נ ליישב קושית הראשונים בהקדם מה שנ"ל לתרץ קושית תוס' ביצה (דף כ"ה ע"א) ד"ה בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, דפרש"י נ"ה לאפוקי בחזקת איסור אבר מן החי עומדת, ולא נהירא דא"כ כיון שחזינן

-
2. לשון זה של רובא אלימתא ומיעוט אינו מומחין הוי מיעוטא דמיעוטא לא נזכר שם, אלא הרא"ש שם כתב שמיעוט דאינו מומחין אינו שכיח, וברשב"א בסוגיין ליתא, ובריטב"א כתב דמיעוט אינו מומחין אינו בודאי אסור.
3. עי' ח"י מהר"ב רנשבורג ביצה שם, פמ"ג בפתחה להל' שחיטה השורש הב', הגהות רעק"א יו"ד סי' כז סק"א, ובבית הלוי ח"ב ריש סי' כג.

דהעמידה על חזקת טהרה דמעיקרא, ואף דהרי ראתה לפנינו אמרינן דיה שעתה והשתא הוא דאיתרע חזקת טהרתה והשתא הוא דראתה. ובתוס' שם [ד"ה מעט לעת] כתבו דהא דאמרינן כל הטומאות כשעת מציאתן אינו אלא לתרומה וקדשים אבל לחולין לא אמרינן כשעת מציאתן אלא מוקי לה אחזקה דמעיקרא והשתא הוא שנטמא וכן כתבו תוס' בכמה דוכתי, 4 ולפ"ז י"ל שפיר כפי' רש"י דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת הוא איסור אבר מן החי וספק בשחיטה אסורה דהעמידה על חזקה דמעיקרא, והא דקשה הא איסור אבר מן החי לא שייך אלא מחיים והא חזינן שמתה רק שהוי ספק אם נשחטה כראוי, א"כ החזקת איסור דמעיקרא בוודאי נסתלק דאחר שמתה אין איסור אבר מן החי ולא שייך להעמידה על חזקה דמעיקרא, י"ל עפ"י דקיי"ל בשו"ע יו"ד (סי' כ"ז) ובש"ך (שם ס"ק ז') דהחותר מבהמה שנשחטה כראוי ועודה מפרכסת מותר לאוכלה, דבישראל בשחיטה תליא מילתא ואפילו שמפרכסת ליכא איסור אבר מן החי, אבל החותר מן הבהמה שלא נשחטה כראוי בעודה מפרכסת אסור משום אבר מן החי, דכיון שלא נשחטה כראוי אמרינן כל זמן שלא מתה ומפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה והחותר ממנה אסור משום אבר מן החי יעו"ש. וא"כ היכי דהוה ספק בשחיטה וספק אם נשחטה כראוי, הוי ספק אם בשעה שמפרכסת קודם

שיצאה נשמתה אם החותר ממנה בשעה שמפרכסת ושוהה אחר שחיטתה אסור משום אבר מן החי משום דלא היתה השחיטה כראוי, וא"כ הרי היא כחיה לכל דבריה כיון שעדיין אינה נטולה נשמתה, או שהיתה השחיטה כראוי, ובישראל בשחיטה תליא מילתא, וכיון שנשחטה כראוי החותר ממנה אף בשעה שמפרכסת ליכא איסור אבר מן החי ומותר לאוכלה מדאורייתא אף קודם שתצא נפשה, ורק מדרבנן אמרו שאסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה משום שנאמר [ויקרא יט, טו] לא תאכלו על הדם כדאיתא בשו"ע יו"ד שם [ס"א], אבל עכ"פ ליכא איסור אבר מן החי שכיון שנשחטה כראוי הותר מיד האיסור אבר מן החי אף קודם שתצא נפשה, וא"כ בספק שחיטה הוי ספק אם החזקת איסור דבהמה בחייה שעמדה בחזקת איסור אבר מן החי לפרש"י אזיל ממנה מיד כשנשחטה דהוי שחיטה כשרה וכראוי, או שלא הוי שחיטה כראוי [ולא] אזיל החזקה דמעיקרא שהוא חזקת איסור אבר מן החי אלא אחר שיצאה נפשה, והוא זמן מה אחר שנשחטה דבהמה שוהה זמן מה אחר שחיטתה קודם שתצא נפשה.

ולפי מה דקיי"ל שהאשה שראתה דם ונטמאה, והוי ספק אם השתא הוא דנטמאה או מקודם אמרינן דיה שעתה דהעמידה על חזקה דמעיקרא שהיתה טהורה, ואף דאיתרע חזקתה ונטמאה

כדמעיקרא באיסור אבר מן החי, ועכשיו שיצאה נפשה איתרע חזקת איסור אבר מן החי דמעיקרא.

ומיושב יפה שיטת רש"י דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת הוא איסור אבר מן החי, דאיסור אינה זבוחה שפי' התוס' ביצה שם י"ל דלא ס"ל לרש"י, משום דס"ל כהריצב"א בתוס' שבועות שם דלא הוי איסור כלל, דהא דהתורה אמרה וזבחת לא באה לאסור אלא להתיר את האסור ופירש לך דבשחיטה שריא ולא בנחירה, ובהמה בחייה [אינה] עומדת אלא בחזקת איסור אבר מן החי כפרש"י, ולמש"כ מתורץ שפיר קושית תוס' בביצה שם על פרש"י⁵.

ועפ"ז יש ליישב קושית הראשונים שהקשו בהא דאמרינן רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן ולא אמרינן סמוך מיעוטא דאינן מומחין לחזקת איסור דבהמה, דנראה הא דמשמע ביבמות (דף קי"ט ע"ג) דגם לדין דאזלינן בתר רובא ואין חוששין למיעוטא מ"מ אמרינן סמוך מיעוטא דמפילות לחזקת יבום ולא אזלינן בתר רובא דרוב נשים מתעברות ויולדות ומדרבנן חוששין למיעוטא בהדי חזקה, היינו דווקא בחזקה שלא איתרעי כמו חזקת איסור לשוק מחמת יבום, דהתם דהאשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים עמדה בחזקת איסור לשוק הואיל ובלא בנים יצא בעלה, וחזקה מייתי לה לזיקת

אמרינן השתא הוא דאיתרע וכל כמה דמצי למאחרינן טפי מעליא, א"כ הכא נמי בספק בשחיטה שפיר י"ל כפרש"י דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת הוא איסור אבר מן החי, ובספק בשחיטה דאמרינן שאסורה משום חזקת איסור דמעיקרא הכי קאמרינן, משום חזקה דמעיקרא דבהמה בחייה בחזקת איסור אבר מן החי עומדת, י"ל דהשתא הוא דאיתרע חזקת איסור אבר מן החי דמעיקרא, היינו אחר שיצאה נפשה משום דלא נשחטה כראוי, וכל זמן שמפרכסת הרי היא כחיה לכל דבר כדמעיקרא, כדאמרינן בעלמא בחזקה דמעיקרא דאיתרע והוי ספק אם איתרע מקודם דאמרינן השתא הוא דאיתרע, א"כ ה"נ אמרינן דהחזקה דמעיקרא הוא חזקת איסור אבר מן החי שאיתרע בהשחיטה, שאחר שיצאה נפשה ליכא איסור אבר מן החי, אבל הוי ספק בשחיטה וממילא הוי ספק אם איתרע מיד כשנשחטה או אחר שיצאה נפשה אמרינן משום החזקה דמעיקרא שהשתא הוא דאיתרע והשחיטה לא היתה כראוי ובשעה שמפרכסת עדיין היא אסורה משום אבר מן החי, ואלא לאחר שיצאה נפשה אזיל החזקה דמעיקרא הוא חזקת איסור אבר מן החי ולא אמרינן שנשחטה כראוי ובשחיטה תליא מילתא, ומיד כשנשחטה אזיל החזקה דמעיקרא שהותר איסור אבר מן החי אלא אמרינן דהשחיטה היתה פסולה וכל זמן שמפרכסת הרי היא

5. וכע"ז כתב ליישב שי' רש"י בהגהות רעק"א יו"ד סי' כז שם ד"ה גם יש לי לומר.

הכרח גדול לסברת התוס' דהא דבתרי ותרי אוקמה אחזקה היינו בחזקה אלימתא דלא אתרעי, אבל באיתרעי ובאנו לומר מכח החזקה השתא הוא דאיתרע, בזה כיון דהחזקה לא אלימתא לא מוקמי אחזקה במקום תרי ותרי יעו"ש.

א"כ י"ל דה"ה לענין סמוך מייעוטא לחזקה דמצינו ביבמות (ק"ט ע"ט) שחוששין למיעוטא בהדי חזקה, נמי י"ל דדווקא בחזקה אלימתא דלא איתרעי, אבל באיתרעי ובאנו לומר מכח החזקה השתא הוא דאיתרע, בזה כיון שהחזקה לא אלימתא לא אמרינן סמוך מייעוטא לחזקה לחוש לחומרא מדרבנן למיעוטא אלא אזלינן בתר רובא, דרובא וחזקה רובא עדיף בחזקה דאיתרע שלא חיישינן למיעוטא כלל וכמ"ש.

ועוד נ"ל להסביר ולהכריח כמ"ש מהא דקיי"ל בנדה [ג, ג] במקוה שנמדד ונמצא חסר, כל הטהרות שנעשו על גביו כולן טמאות משום דהוי תרתי לריעותא, דאף שיש להמקוה חזקה דמעיקרא שהיתה שלמה ואף שחסר לפנינו וצריך לומר דהשתא הוא דאיתרע חזקתיה והשתא הוא דחסר, מ"מ כיון דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו אמרינן דהוי תרתי לריעותא, דהיינו שמצרפינן ריעותא דהשתא דהמקוה חסר לפניך עם החזקת טומאה של הטמא, ואמרינן דחסר המקוה למפרע, ודחינן חזקה דמעיקרא. וא"כ ה"נ י"ל בחזקה דאיתרע עם רובא דחינן החזקה דמעיקרא לגמרי, דהא חזינן היכי דאיכא חזקה שלא איתרע כנגד

יבום, ועכשיו שהוי ספק אם ילדה צרתה ונפטרה גם היא, יש חזקה אלימתא דמעיקרא שהיתה בחזקת איסור לשוק ולחיוב יבום, מש"ה אמרינן אף דאיכא רובא נשים מתעברות ויולדות מ"מ חיישינן מדרבנן למיעוטא בהדי חזקה אלימתא דמעיקרא, ואמרינן סמוך מייעוטא דמפילות לחזקה ולא תנשא מדרבנן לשוק, אבל בחזקה דמעיקרא שאיתרע לפנינו ואלא משום החזקה אמרינן השתא הוא דאיתרע, י"ל דחזקה כהאי לא הוי אלים כ"כ למימר סמוך מייעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא לחוש מדרבנן למיעוטא בהדי חזקה, ואמרינן כיון דרובא וחזקה רובא עדיף אזלינן בתר רובא ואין חוששין למיעוטא כלל.

וראיה לזה מדברי התוס' כתובות (ק"ז ע"ג) ד"ה אנן, שכתבו דאף למ"ד דתרי ותרי הוי ספיקא דרבנן ומדאורייתא אזלינן בתר חזקה, דהיינו דווקא בחזקה שלא איתרע, אבל בחזקה שאיתרע אף דאמרינן השתא הוא דאיתרע מ"מ בתרי ותרי לא אזלינן בתר חזקה והוי ספיקא דאורייתא, מהא דעירובין (ק"ז ע"ג) תרומה ונטמאת מבעוד יום אינו עירוב ספק הרי זה חמר גמל, ומוקי לה בשני כתי עדים אחת אומרת מבעוד יום נטמאה ואחת אומרת משחשיכה דהרי זה חמר גמל ולא אמרינן דהעמידה על חזקה שלא נטמאת משום דאיכא ריעותא דנטמאת לפנינו, ולא אמרינן השתא הוא דאיטמא כמו במקוה דאמרינן השתא הוא דחסר דבתרי ותרי לא אמרינן הכי יעו"ש.

ובשו"ת הגרעק"א (סי' ק"ט) מביא

להקשות לפמש"כ הראשונים דמדרבנן אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה וחוששין למיעוט בהדי חזקה, א"כ אמאי כי לא בדק מקילינן ותלינן ביממא משום דאזלינן בתר רובא דביממא ילדן, הא י"ל סמוך מיעוטא דבלידה ילדן להחזקה שהיה להתרנגולת חזקת טעונה עם הביצה והשתא הוא דילדה, וכמ"ש תוס' ב"ק (דף מ"ו ע"ג) ד"ה מידע שיש לנו להעמיד הפרה בחזקת מעוברת עם הולד והשתא הוא דילדה יעו"ש, וא"כ הכא נמי יש להעמיד התרנגולת בחזקת טעונה עם הביצה והשתא הוא דילדה ביו"ט, וי"ל סמוך מיעוטא דבליליא ילדן לחזקת התרנגולת להחמיר בספק דבר שיש לו מתירין, ואמאי אזלינן בתר רובא להקל וכי לא בדק אמרינן אימור מאתמול הואי.

ולפמש"כ ניחא, דדוקא דהיכי דאיכא בהדי מיעוטא חזקה אלימתא שלא איתרעי חוששין למיעוטא מדרבנן משום דאמרינן סמוך חזקה למיעוטא, אבל הכא שחזקת טעונה איתרעי שילדה ומצא הביצה בקינה של התרנגולת, ואף שיש לנו להעמיד התרנגולת בחזקת טעונה והשתא הוא דילדה, אבל חזקה כזו שאיתרעי אין לסמוך למיעוטא לחוש אף מדרבנן, אלא אזלינן בתר רובא אף מדרבנן דרובא וחזקה רובא עדיף וכמש"כ, משום דהחזקה לאו אלימתא היא כיון שאיתרעי, ועוד משום די"ל סמוך הריעותא דהשתא עם הרובא ודחינן החזקה דמעיקרא, וכדמצינו גבי מקוה דמשום תרתי לריעותא היינו חזקת טמא

החזקה דאיתרע אזלינן בתר החזקה שלא איתרע ודחינן החזקה דמעיקרא בצירוף הריעותא שאיתרע לפנינו עם החזקה שלא איתרע, וכל שכן היכי דאיכא רובא כנגד החזקה דאיתרע דרובא עדיף מחזקה, בוודאי י"ל דמצרפינן הריעותא של החזקה דאיתרע עם הרוב ודחינן החזקה דמעיקרא לגמרי שאין חוששין אף מדרבנן להחמיר כלל. וא"כ נראה מזה דהא דכתבו הראשונים דמדרבנן אמרינן שחוששין למיעוטא בהדי חזקה משום סמוך מיעוטא לחזקה, דזה אינו אלא בחזקה שלא איתרע כהיא דיבמות שם, אבל בחזקה שאיתרע דיש ריעותא דאיתרע החזקה לפניך, אין חוששין למיעוטא כלל משום צרוף החזקה בהדי מיעוטא, דהא אדרבה יש לצרף הריעותא דהשתא דאיתרע החזקה עם הרובא והוי תרתי לריעותא דדחינן החזקה דמעיקרא לגמרי, וכדמצינו במקוה שנמדד גבי חזקת טמא, ומכל שכן דאיכא רובא שעדיף מחזקה, וזה ברור.

ובזה ניחא הא דאיתא במסכת ביצה (דף ז' ע"א) דאמר ר' יוסי בר' שאול בדק בקינה של תרנגולת מערב יו"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה אסורה, וקאמר [גס ע"ג] במאי אוקימתא בדספנא מארעא, מאי איריא בדק אפילו כי לא בדק נמי, ומשני כי לא בדק אימא מאתמול הואי. וברש"י ג"ה [אמא] ובתוס' ג"ה [ין] שם כתבו אימא מאתמול הואי ולא מתסרינן מספיקא משום דרובא ביממא ילדן אי לא בדק תלינן ביממא יעו"ש. ולכאורה יש

דמפילות לחזקת איסור לשוק משום דהחזקה הוא שלא איתרעי כלל, אבל חזקת איסור דבהמה הוא חזקה דאיתרע, גם מדרבנן אין חוששין למיעוט בהדי חזקה ואזלינן בתר רובא שפיר⁶.

ואין להקשות הא מצינו בחולין (דף פ"ו ע"ב) גבי חרש שוטה וקטן ששחטו בלי אחרים רואין אותם, דר"מ ס"ל דשחיטתן נבלה ומותר לשחוט אחריהן משום דרוב מעשיהם מקולקלים, ופריך מאי איריא רוב אפילו מיעוט נמי דהא ר"מ חושש למיעוטא וסמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא, הרי אף דהחזקה הוא חזקת איסור דבהמה מ"מ אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, וא"כ י"ל דה"ה לדידן שאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה מדרבנן גם להחזקה דחזקת איסור דבהמה יש לומר הכי.

אבל באמת ניחא, דנראה דהא דכתבו תוס' חולין (דף י"ג ע"ב) ד"ה פסח שר"מ [לא] חושש למיעוטא אלא מדרבנן ומה"ת אזיל בתר רובא, דזה דווקא למסקנת הגמרא שם (דף פ"ו) דאם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור לטהר, אבל לס"ד דהש"ס שם דגם בלא רובא דרוב מעשיהם מקולקלין מותר לשחוט אחריהן, משום דנימא סמוך מיעוטא לחזקת איסור כמו שמטהר ר"מ בתינוק שנמצא בצד העיסה משום מיעוט אין מטפחין עם חזקת טהרה דעיסה, קשה לומר דר"מ אינו חושש למיעוט אלא מדרבנן, דאם נימא הכי

עם הריעותא דהשתא דחינן לחזקה דמעיקרא של המקוה, ומכל שכן רובא בהדי ריעותא דהשתא, וניחא שפיר הא דאזלינן בתר רובא דביממא ילדן ומקילינן אף בספק דשיל"מ וכי לא בדק אמרינן אימר מאתמול הואי וא"ש.

ועפ"ז מיושב קושית הראשונים בהא דאמרינן רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הם ולא אמרינן סמוך מיעוטא בהדי חזקת איסור דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, דלפמ"כ בשיטת רש"י דהחזקת איסור דבהמה בחייה הוא איסור אבר מן החי, דמש"כ התוס' ביצה שם דהחזקה הוא חזקת איסור של אינה זבוחה דכתיב זבחת ואכלת ולא שאינה זבוחה, כבר כתבו בתוס' שבועות (דף כ"ז ע"ב) שהך פסוק דזבחת ואכלת לא בא להורות לנו במה יופקע איסור אבר מן החי, והא דקשה על שיטת רש"י דהחזקה הוא חזקת איסור אבר מן החי דהא האיסור אבר מן החי בוודאי כבר פקע, צ"ל משום דאמרינן השתא הוא דאתרעי, היינו אחר ששהתה אחר פרכוס עד שתצא נפשה ולא מיד כשנשחטה, דזה תליא אם השחיטה כשרה או פסולה כדאיתא בשו"ע יו"ד (סי' כ"ז ע"ב), וא"כ הוי החזקה חזקת איסור דבהמה חזקה דאיתרעי. ומש"ה ניחא שפיר שאמרינן רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הם ולא חיישינן מדרבנן להחמיר משום מיעוטא בהדי חזקה, דדווקא ביבמות (דף ק"ט) שם דאמרינן לדידן סמוך מיעוטא

6. וכע"ז תירץ גם בשו"ת מהרש"ג ח"א סי' טז ד"ה עוד י"ל.

אבל להתיר לשחוט אחריהן בוודאי אין להתיר בספיקא וכדקאמר התם אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר.

ונראה ברור דבאמת בזה גופא פליגי הס"ד והמתרץ שם בגמרא, דלס"ד ס"ל דר"מ חושש למיעוטא מה"ת וא"כ קשה דמאי איריא שרוב מעשיהם מקולקלים הא אפילו מיעוטא נמי משום סמוך מיעוטא לחזקה, דכיון דס"ל לר"מ דחוששין במיעוטא גרידא בלא חזקה מה"ת והוי ספק, א"כ עם חזקה הוי וודאי גמור דקיי"ל בכל ספיקא אזלינן מה"ת בתר חזקה, וא"כ מותר שפיר לשחוט אחריהן לר"מ משום דשחיתתן הוא כודאי נבלה משום מיעוט עם חזקה, דכיון שלא אזיל בתר רובא וחושש למיעוט והוי ספיקא וא"כ יש למיזל בתר חזקת איסור דבהמה. והא דקאמר גבי תינוק שנמצא בצד העיסה דר"מ מטהר משום סמוך מיעוטא לחזקה, הא בלא"ה טהור לר"מ דלא אזיל בתר רובא והוי ספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל דטהור אפילו ברה"י, כבר הקשו באמת הכי בתוס' שם (דף פ"ו ע"ג) ד"ה סמוך, ותירצו דה"ה בלא חזקה טהור ולא נקט אלא לומר דחזקה לא הוי בהדי רובא יעו"ש, ושפיר מדמי הש"ס אהדדי והמתרץ שהשיב אם אמרו בספק טומאה לטהר יאמרו בספק איסור להתיר, היינו שס"ל כמ"ש תוס' חולין (דף י"ג ע"ט) דר"מ אינו חושש למיעוט אלא מדרבנן, וא"כ במיעוטא בהדי חזקה אינו אלא חששא מה"ת ואינו כוודאי, ומש"ה י"ל שלא דמי ספק טומאה דטהור בדבר

א"כ גם היכא דאיכא חזקה עם מיעוטא אינו אלא ספק, דכיון דבמיעוטא גרידא [אינו] חושש אלא מדרבנן, א"כ בצירוף חזקה עם המיעוט א"א לומר שיהיה כוודאי, דהא מה"ת הוי מיעוטא כמאן דליתא ואזלינן בתר רובא דעדיף מחזקה, ועכצ"ל דחזקה עם מיעוטא אינו אלא שחוששין ליה מה"ת.

ואף שגם זה אינו מובן מאי אהני מה שחוששין מדרבנן למיעוטא שיהיה עם חזקה חשש דאורייתא כיון שמה"ת מיעוטא כמאן דליתא דמי, צ"ל כמש"כ הבית הלוי (נמ"ז ס"י כ"ג [אומ נ]) להסביר קצת שלר"מ שחושש למיעוטא מדרבנן איכא להמיעוט קצת חשיבות ומצטרף בהדי חזקה וחוששין מה"ת, ולרבנן מיעוטא כמאן דליתא לגמרי דמי כיון דלא חוששין כלל אף מדרבנן יעו"ש. אבל שנימא שיהי' לר"מ המיעוט עם החזקה כודאי גמור זה בוודאי אין סברא כלל כיון שחושש למיעוטא רק מדרבנן וא"כ סמוך מיעוטא לחזקה אינו אלא שחוששין מה"ת לר"מ. וקשה טובא מאי ס"ד דהש"ס לדמות מיעוטא אין מטפחין עם חזקת טהרה דעיסה לענין שטהורה העיסה, למיעוט מעשיהם מקולקלים עם חזקת איסור דבהמה לענין שמותר לשחוט אחריהן, והא לא דמי אהדדי כלל דכיון שמיעוט עם חזקה לר"מ אינו אלא חששא מדאורייתא והוי ספק וא"כ האיך מותר לשחוט אחריהן מספיקא. בשלמא בתינוק שנמצא בצד העיסה דאף שאינו אלא ספק טהורה העיסה משום דהוה דבר שאין בו דעת לישאול עליה דטהור ספק טומאה אפילו ברה"י,

שאינן בו דעת לישאל לספק איסור דאורייתא שאזלינן לחומרא ואסור לישחט אחריהן אם נימא שרק מיעוט מעשיהם מקולקלים, ומש"ה הוצרך לומר שרוב מעשיהם מקולקלים, וזה נראה פשוט בדברי הגמרא חולין שם.⁷

ולפי זה י"ל שפיר כמו שכתבתי, דסמוך מיעוטא לחזקה שאיתרעי לא אמרינן, משום דהריעותא דהשתא עם הרובא אלים מהמיעוט עם החזקה דמעיקרא שאיתרעי, והא דאמרינן בחולין (דף פ"ו ע"ב) סמוך מיעוטא לחזקה איסור דבהמה, אף שלפמ"כ לעיל החזקה איסור דבהמה הוא חזקה איסור אבר מן החי דאיתרע לפנינו שאחר שמתה פקע האיסור רק דאמרינן השתא הוא דאיתרע וא"כ אין לומר כלל סמוך מיעוטא לחזקה, י"ל דניחא דדוקא לס"ד דמקשה דס"ל שר"מ חושש למיעוט מה"ת, א"כ לדידיה היכי דאיכא מיעוט נגד רובא הוי ספק השקול דלא אזלינן בתר רובא כלל, ומשו"ה אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה היינו כמש"כ דמשום המיעוט הוי ספק ואזלינן בתר חזקה שקיי"ל דאזלינן בתר חזקה מדאורייתא, אבל לדידן דאזלינן בתר רובא וחוששין למיעוטא רק מדרבנן, היכי דאיכא חזקה בהדי מיעוטא בעינן דווקא שתהא החזקה שלא איתרע אבל לא בחזקה שאיתרע וכמש"כ.

וא"כ לפ"ז י"ל שפיר כמש"כ, דהא דכתבו הראשונים דגם לדידן חוששין מדרבנן למיעוט בהדי חזקה, דזה דווקא עם חזקה שלא איתרע כההיא דיבמות שם, אבל בחזקה דאיתרע אין חוששין כלל למיעוטא, ומיושב שפיר קושית הראשונים.

ועמש"כ די"ל שפיר דחזקה איסור דבהמה בחייה עומדת הוא חזקה איסור אבר מן החי כמש"ש רש"י בביצה ובחולין שם, והיינו שאף דאיתרע החזקה שאיסור אבר מן החי וודאי פקע דהרי מתה ונטולה נשמתה, מ"מ הרי הוא כחזקה דאיתרע דאמרינן השתא הוא דאיתרע וכמש"כ, יתישב בזה קושית

ולפמ"כ דהתרצן דמשני אם אמרו בספק טומאה לטהר יאמרו בספק איסור

7. במהדו"ק נוסף: וכן מוכח מדברי התוס' שם.

ר' חיים בדברי התוס' (מולין דף י"א סט) דמפרה אדומה מוכח דרובא עדיף מחזקה שהרי איכא חזקת טמא של הגברא שמזין עליו, והא בפרה אדומה איכא עוד חזקה חזקת איסור דבהמה בחייה עומדת ומ"מ אזלינן בתר רובא, הרי יש מפרה אדומה ראייה ברורה דרובא עדיף מתרי חזקות לא כמ"ש הריב"ש יעו"ש.

ולפמש"כ יש ליישב לנכון, דהנה בטעם דברי הריב"ש שכתב דתרי חזקות עדיפי מרובא ובמקום שיש שני חזקות חוששין למיעוטא, כתב הבית הלוי ח"ב (סי' כ"ג) עפ"י דמבואר בקידושין (דף פ' ע"ב) דר"מ מטהר בתינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו משום דאמרינן סמוך מיעוטא דאין מטפחין לחזקת טהרה דעיסה ואיתרע ליה רובא, וה"ל ספק טומאה דבר שאין בו דעת לישאל דטהור ורבנן מטמאין דרובא וחזקה רובא עדיף ורוב תינוקות מטפחין באשפה, ופרש"י שם [ד"ה סמוך מיעוטא] דר"מ אזיל לטעמיה דחושש למיעוטא ומש"ה אלים מיעוטא ומצטרף בהדי חזקה כנגד הרוב, ורבנן לטעמיהו דלא חייש למיעוטא, ואע"ג דתוס' חולין (דף י"ז ע"א ד"ה פסק) כתבו דר"מ אינו חושש למיעוט רק מדרבנן אבל מה"ת מודה שאזלינן בתר רובא, מ"מ לדידיה הוי המיעוט [נעלן] חשיבות רק שמה"ת אזלינן בתר רובא מגזרת התורה, ומש"ה כשנצטרף עמו עוד חזקה הרי הוא ספק דאורייתא ובליכא [מזקה] חוששין למיעוט מדרבנן. ולרבנן דלא

הנוב"י מה"ק (מאה"ע"ו סי' מ"ג⁸) שהקשה בדברי התוס' חולין (דף י"א ע"א ד"ה מנא) שרבינו חיים מפרש הא דרובא עדיף מחזקה ילפינן מפרה אדומה דאזלינן בתר רובא אע"ג דאיכא חזקה כנגד הרוב דאוקי גברא שמזין עליו בחזקת טמא, והקשה הנוב"י אמאי לא נקט יותר דבפרה יש לחוש שמא במקום נקב קשחית משום חזקת איסור דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ואזלינן בתר רובא דרוב בהמות כשרות הרי דרובא עדיף מחזקה יעו"ש. ולפמש"כ י"ל דרבינו חיים ס"ל כשיטת רש"י דהחזקה הוא איסור אבר מן החי והוא חזקה דאיתרע אלא דאמרינן השתא הוא דאיתרע ולא חזקה אלימתא הוא, ובאמת רובא עדיף מחזקה אף מחזקה אלימתא שלא איתרע, וע"כ נקט שפיר הר"ר חיים דבפרה אדומה איכא חזקה אלימתא נגד הרוב, חזקת טמא של גברא דמזין עליו שלא איתרעי ומ"מ אזלינן בתר רובא, הרי דרובא עדיף אף מחזקה אלימתא שלא איתרעי, ושפיר נקט הר"ר חיים חזקת טמא ולא נקט חזקת איסור דבהמה דאינו אלא חזקה דאיתרע.

וראיתי בנוב"י שם שדחה דברי הריב"ש (סי' שצ"ט) שס"ל דאע"ג דקיי"ל רובא וחזקה רובא עדיף, מ"מ היכי דאיכא שני חזקות נגד הרוב עדיפי מרובא, בהא דספק מיתת הבעל די שני חזקות חזקת אשת איש וחזקת האיש שהוא קיים יעו"ש, מדברי רבינו

8. ד"ה והנה הריב"ש וד"ה ואין אנו צריכין.

טמא, וחדא חזקה דאיתרע הוא חזקה בהמה. ולפמ"כ דהא דס"ל להראשונים שחזקה בהדי מיעוטא חוששין מדרבנן, אף לדין דקיי"ל דאזלינן בתר רובא אינו אלא בחזקה שלא איתרע אבל בחזקה שאיתרע אין חוששין למיעוטא בהדי החזקה כלל, ולפ"ז לא שייך סברת הריב"ש בפרה אדומה, דהא דס"ל להריב"ש דתרי חזקות עדיף כמו רובא אינו אלא כששני החזקות הוו חזקות שלא איתרעי כמו חזקת איש וחזקת הבעל שהוא קיים, בזה י"ל כמו שכתב הבית הלוי שם דמשום חדא חזקה חוששין למיעוטא מדרבנן ומשום חזקה שניה חוששין למיעוטא מה"ת כמו שחוששין למיעוטא מה"ת לר"מ בצירוף חדא חזקה, אבל אם חדא חזקה הוא חזקה דאיתרע דאין חוששין למיעוטא אף בהדי חזקה כזו, א"כ אף דאיכא עוד חזקה שלא איתרעי י"ל דרובא עדיף משני חזקות כה"ג, דלפמ"כ בשם הבית הלוי שם דעיקר יסודו של הריב"ש הוא משום דס"ל כהראשונים דבחדא חזקה עם מיעוטא חוששין מדרבנן להחמיר, והא מצינו בחולין (דף פ"ו) שלר"מ שחושש מדרבנן למיעוטא גרידא בלי חזקה ס"ל שמיעוטא בהדי חזקה חוששין למיעוט מה"ת, ותינוק שנמצא בצד העיסה שמטהר ר"מ משום דחושש למיעוט בהדי חזקה מה"ת והוי ספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל, וא"כ ה"נ לדין דבחדא חזקה עם המיעוט חוששין מדרבנן, י"ל דבתרי חזקות חוששין מה"ת ומש"ה קאמר הריב"ש דבספק מיתת הבעל בנטרפה ספינתו בים דלא אזלינן בתר רובא

חיישי למיעוטא כלל אף מדרבנן ס"ל דהמיעוט הוא כמאן דליתא, ואף כשיש חזקה עמו אין חוששין לו כלל ולא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, ומש"ה ס"ל להריב"ש דכתבו הראשונים לדין דאזלינן בתר רובא מ"מ מדרבנן חוששין למיעוטא בהדי חזקה כמש"כ להוכיח מיבמות (דף ק"ט ע"ט), וא"כ י"ל כשם שלר"מ שחושש למיעוטא מדרבנן בלי חזקה מצינו גבי תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו שאיכא מיעוטא בהדי חזקה, חושש למיעוט מה"ת דמטהר העיסה משום דהוי ספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל דטהור אפילו ברה"י, הרי דמשום המיעוט שאינו חושש ר"מ רק מדרבנן מ"מ עם חזקה חושש למיעוט מה"ת, וא"כ ס"ל להריב"ש דבמיעוט עם חזקה שגם לדין חוששין מדרבנן למיעוטא כמ"ש הראשונים, וא"כ עם עוד חזקה חוששין למיעוט מה"ת, ומש"ה כתב הריב"ש דתרי חזקות עדיפי מרובא יעו"ש.

ולפ"ז ניחא שפיר ליישב דברי הריב"ש שלא יקשה מפרה אדומה דאין חוששין שמא במקום נקב קשחית משום דאזלינן בתר רובא אף דאיכא תרי חזקות כנגד הרוב חזקת טמא וחזקת בהמה, ולפמ"כ י"ל דהריב"ש ס"ל כשיטת רש"י דחזקת איסור של בהמה בחייה הוא חזקת איסור אבר מן החי ואע"ג דהרי מתה לפנינו וודאי פקע איסור אבר מן החי, מ"מ אזלינן בתר חזקה דמעיקרא והשתא הוא דאיתרע וכמש"כ, וא"כ איכא בפרה אדומה שני חזקות, חדא שלא איתרע הוא חזקת

י"ז ע"ג) דקאמר גזייה לזמן ויהביה ניהלה מה הועילו חכמים בתקנתם, ומשני דלרמאי לא חיישינן אלמא כי ליכא זמן לא קטלינן לה יעו"ש.

ונראה עפ"י דברי התוס' גיטין (דף י"ז ע"א) ד"ה משום, שכתבו בהא דקאמר שתקנו רבנן זמן בגיטין משום בת אחותו שלא יחפה עליה כשאין זמן בגט, והא דלא אמרינן כי ליכא זמן אוקמה אחזקת אשת איש והשתא הוא דאיגרשה משום שהיא גרושה לפנינו, ועוד אדרבה אוקמה אחזקת כשרות שלא נבעלה כשהיא אשת איש. והפני יהושע פי' דברי התוס' שהוא תירוץ אחד, דאי אפשר לפרש שתוס' תירצו תירוץ קמא דלא אמרינן אוקמה אחזקת אשת איש והשתא היא דאיגרשה משום שהיא גרושה לפנינו, והא מוכח בכמה דוכתי דחזקה דמעיקרא אף שאיתרעי אמרינן השתא הוא דאיתרעי וכל כמה דמצי למאחרין טפי מעלי בשביל החזקה דמעיקרא, והביא סוגיות הש"ס שמבואר הכי, וא"כ איך יחפה [על] בת אחותו בגט כי ליכא בו זמן, הא זמן הזנות ידעינן וזמן הגירושין לא ידעינן אם היה קודם הזנות או אח"כ, וצריך לומר שאוקמה אחזקת אשת איש דמעיקרא והשתא הוא דאיגרשה היינו אחר הזנות.

ודוחק לומר ש"ל להתוס' כמ"ש הרשב"א [מלין יא, א ד"ה ונשס] והר"ן [שס ג, א מדפי ה"ף ד"ה גרסינן] גבי גבינות שנעשו מחלב בהמה ונמצא טרפה, אם הוא

דלאיבוד, משום דאיכא תרי חזקות כנגד הרוב וחוששין מה"ת ואפילו נשאת תצא יעו"ש. וזה דווקא ששני החזקות לא איתרעי, אבל בחדא חזקה דאיתרע כגון בפרה אדומה דחזקת בהמה הוא חזקה דאיתרע וכמש"כ, א"כ אף⁹ שיש למיחש למיעוטא שמא במקום נקב קשחית בפרה אדומה משום החזקה שלא איתרע חזקת טמא דגברא שמוזין עליו, אבל מ"מ כיון שאיכא רובא מעליא ומדאורייתא אזלינן בתר רובא אין לגרע החזקה דאיתרע את הרוב, וכמ"ש דבחזקה דאיתרע נגד הרוב לעולם י"ל דהריעותא דהשתא עם הרוב אלים טובא, כדמצינו גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר דמשום התרתי לריעותא חשוב כודאי כדאיתא ריש נדה שם, וא"כ ניחא שפיר שלא תיקשי על הריב"ש מפרה אדומה ומיושב קושית הנוב"י.

והנה בענין חזקה דאיתרע אמרתי מכבר לתרץ קושית תוס' יבמות (דף ל"א ע"ג) ד"ה להצלה, גבי הא דקאמר מפני מה לא תקנו זמן בקידושין משום דלא אפשר, דהיכי ליעבד לינחיה גבי דידיה מחקה ליה לינחי גבי דידיה זמנין דבת אחותו היא ומחפה עליה, אי הכי בגרושין נמי נימא הכי התם להצלה דידיה קאתי הכא לחובה דידיה קאתי, ופרש"י [ד"ה להצלה] דהשתא דתקנו זמן בגירושין אי לא מייתא שטרא דאיגרשא מקמי הכי, מוקימינן אחזקת אשת איש וקטלינן לה. והקשו בתוס' שם מגיטין (דף

9. במהדו"ק: אף מדרבנן חוששין למיעוטא.

ולפ"ז י"ל דאחר שתיקנו רבנן זמן בגיטין א"כ העדים אסורים לחתום על הגט שאין בו זמן, וכי ליכא זמן בגט י"ל דיש לאוקמי אחזקת אשת איש ונתגרשה אחר הזנות, דאין לומר משום התרתי לריעותא מרעינן החזקת אשת איש למפרע, דכה"ג יש כנגד החזקת כשרות של האשה שצריך לומר שנתגרשה קודם הזנות חזקת כשרות של העדים שעשו האיסור לחתום על גט שאין בו זמן, ואף שהרי גט לפנינו בחתימת עדים בלי זמן, אמרינן השתא הוא דאיתרע חזקת כשרות של העדים ואמרינן שחתמו על הגט אח"כ, כדאיתא בשו"ע חו"מ (ס' ל"ד סעיף כ"ג) שעדים שעברו עבירה ולא ידעינן אם עברו מקודם או אח"כ מוקמינן להעדים אחזקת כשרות והשתא הוא דנפסלו, וא"כ שכה"ג ליכא לאיצטרופי חזקת כשרות של האשה משום דאיכא חזקה כנגד חזקה, יש להעמידה אחזקת אשת איש והשתא הוא דאיגרשה, וכן כתב השב שמעתתא ש"ג פי"ד יעו"ש¹⁰.

ולפ"ז מיושב שפיר קושית התוס' יבמות שם על פרש"י דיש להקשות אהא דקאמר ביבמות שם לינחיה גבי דידה מחקה ליה הא אמרינן בגיטין (דף י"ז ע"ג) דלרמאי לא חיישינן ואמאי חייש שמא מחקה ליה ולא אמרינן נמי דלרמאי לא חיישינן, וצ"ל דגזייה לזמן שהוא דבר הניכר קאמר בגיטין שם דגזייה לזמן לא חיישינן לרמאי, אבל

טרפות שידוע שמחיים קודם שנשחטה נטרפה אסור הכל למפרע אף הגבינות שנעשו קודם ג' ימים והובא בשו"ע יו"ד (ס' פ"א סעיף ג') יעו"ש, הרי דכיון שאי אפשר לומר דעכשיו ממש בזו הרגע שראינו הריעותא איתרע חזקתיה דמעיקרא אלא מקודם איזה זמן, אמרינן [מזוקן] דהשתא עדיף מחזקה דמעיקרא ומרעינן החזקה דמעיקרא למפרע, וה"נ גבי גט דא"א לומר דעכשיו ממש בזו הרגע שבאה לפנינו נתגרשה אלא מתמול שלשום, אמרינן שפיר דאיתרע חזקה דמעיקרא וי"ל דנתגרשה קודם הזנות, דהא כמה ראשונים ותוס' בכללם חולקים על סברא זו, רק ביאור דברי התוס' כמ"ש הר"ן שם לשון התוס' והשמיט תיבת ועוד אלא שני הסברות חדא היא, וה"ק כי ליכא זמן בגט יחפה על בת אחותו ולא אמרינן אוקמה אחזקת אשת איש והשתא הוא דאיגרשה משום כיון שאיתרע חזקת אשת איש ועוד איכא חזקת כשרות של האשה שנתגרשה מקודם שזינתה, א"כ הוא תרתי לריעותא ודמי למקה שנמדד ונמצא חסר דאמרינן בריש נדה שם דמשום תרתי לריעותא דהרי חסר לפניך עם חזקת טמא מרעינן חזקה דמעיקרא של המקוה למפרע, וא"כ ה"נ משום ריעותא דהרי גרושה לפניך עם החזקת כשרות של האשה מרעינן חזקת אשת איש דמעיקרא למפרע ואמרינן אימר נתגרשה קודם הזנות יעו"ש, והדברים אמתיים בביאור דברי התוס'.

10. וכ"כ באבני מילואים סי' קכז סק"ב. ועי' מש"כ רבינו בספרו גנת חמד ענייני הלכה סי' ח אות ב הובא לקמן סי' יח הערה 1.

ביבמות שם גבי מחיקה שאינו ניכר ונגלה הרמאות כמו גבי גזייה, חיישינן שפיר שמא תמחוק הזמן של קידושין, וזה פשוט.

דאיתרעי, די"ל שלא עברו כלל שום איסור שבעת חתימתן היה כתוב זמן, וא"כ שפיר יש להצטרף חזקת כשרות של האישה שזינתה אחר הגירושין להריעותא דהשתא דהרי גרושה לפנינו, ומרעינן חזקת אשת איש לגמרי למפרע די"ל שנתגרשה קודם הזנות, ומש"ה לא קטלינן לה כי ליכא זמן בגט כה"ג, וא"ש דבעינן להא דקאמר בגיטין שם דכיון שניכר שנעשה בידיים לרמאי לא חיישינן, ומיושב קו' התוס' יבמות שם.

וראיתי במהרש"א גיטין (דף י"ז ע"ב) בדברי התוס' [ג"ה] גזייה, שהקשה הא דקאמר ביבמות שם לינחי גבי דידה מחקה ליה הא לרמאי לא חיישינן, וכתב לחלק כמו שכתבתי דמחיקה לא דמי לגזייה דמחיקה אינו ניכר ונגלה כמו גזייה, אבל הקשה דא"כ אכתי מאי הועילו חכמים שתקנו זמן בגיטין, הא יש להבעל למחוק הזמן שלא יהיה ניכר ויהביה ניהלה ובוזה לא שייך לרמאי לא חיישינן יעו"ש.

ולפמש"כ מיושב יפה, דהא בהא תליא מילתא דדווקא היכי שניכר שנעשה בידיים וא"כ אין אנו דנין על העדים שעברו עבירה שחתמו עצמם על גט שאין בו זמן, ויש לאיצטרופי להריעותא דהרי גרושה לפנינו חזקת כשרות של האשה, כה"ג יוכל לחפות על בת אחותו, דמשום התרתי לריעותא מרעינן חזקת א"א למפרע ואמרינן דנתגרשה קודם הזנות ולא קטלינן לה, אבל אם ימחוק באופן שלא יהיה ניכר הרמאות שיהיה דומה שלא היה כתוב

ועפ"ז מיושב קושית תוס' שהקשו שם על פי' רש"י יבמות שם דלהצלה דידה קאתי דהשתא דתיקנו זמן בגירושין אי לא מייתי שטרא דאיגרשא מקמי הכי מוקימנא אחזקת אשת איש וקטלינן לה, והיינו כמ"ש השב שמעתתא שם דכיון שליכא לאיצטרופי חזקת כשרות של האשה להריעותא דגרושה לפנינו לאורעי חזקת אשת איש למפרע, משום שכנגד חזקת כשרות דידה יש להיפך חזקת כשרות של העדים דעברו על תיקון חז"ל, דצ"ל דהשתא הוא דאיתרעי וא"כ שפיר י"ל דהעמידה על חזקת אשת איש והשתא הוא דנתגרשה אחר הזנות וקטלינן לה, ושפיר כתב רש"י ביבמות שם דלהצלה דידה קאתי הזמן דכי ליכא זמן קטלינן לה וכמש"כ. אבל ביבמות שם דקאמר גזייה לזמן ויהביה ניהלה מאי הועילו חכמים בתקנתן דהיינו שיהיה ניכר שחסר מקום הזמן, וא"כ העדים שחתמו על הגט לא עברו כלל אתקנת חכמים, שי"ל שבשעה שחתמו היה בו זמן רק אחר חתימתם גזייה לזמן, דדווקא במחיקה שאינו ניכר שנעשה אח"כ ודומה כמו שלא היה כתוב הזמן בהגט כלל, וא"כ הרי עברו העדים על תיקון חכמים שחתמו על הגט שאין בו זמן, אבל בגזייה שניכר שנחסר מקום הזמן בידיים וא"כ אין לדון כלל אחזקת כשרות של העדים שנימא דהשתא הוא

מתחלה בהגט הזמן, א"כ לא יוכל לחפות עליה כלל דאוקמה אחזקת אשת איש והשתא הוא דאיגרשה אחר הזנות וקטלינן לה, דליכא לאיצטרופי להריעותא דהשתא שהיא גרושה לפנינו חזקת כשרות של האשה משום שיש כנגדה חזקת כשרות של העדים, שכיון שיהיה דומה שלא היה כתוב הזמן והעדים שחתמו עצמם עברו על תקנת חכמים, א"כ צריך לומר דהשתא הוא דאיתרעי ונתגרשה אחר הזנות, ומאי חזית [לאולמ] בתר חזקת כשרות של האשה שנתגרשה קודם הזנות, זיל בתר חזקת כשרות של העדים שחתמו עצמם אח"כ, וא"כ דליכא לאיצטרופי חזקת כשרות להריעותא דהשתא יש לאוקמה אחזקת אשת איש וא"כ לא יוכל לחפות כלל על בת אחותו, וממ"נ ניחא אם יהיה ניכר שנעשה בידיה ויוכל לחפות אמרינן לרמאי לא חיישינן, ואם לא יהיה ניכר הרמאות לא יוכל לחפות כלל על בת אחותו, ומיושב שפיר קושית המהרש"א.

ועפ"ז ניחא גם קושית הראשונים שהקשו גבי זמן דגיטין דאכתי מה הועילו חכמים בתקנתם, הא קיי"ל דגט מאוחר כשר א"כ הא יכול לכתוב הגט באיחור הזמן הרבה וזמנו של שטר אינו מוכיח כלל ויוכל לחפות על בת אחותו דניחוש שמא זינתה אחר הגירושינן. ולפמש"כ ניחא דהא בחור"מ (פי' מ"ג סעיף י"ז) איתא דאין לאחור הזמן לכתחלה אף שבדיעבד כשר יעו"ש, וא"כ שיש איסור על העדים לחתום על שטר מאוחר, א"כ שאנו דנין על העדים מתי עברו האיסור אמרינן דהשתא הוא דעברו באיחור זמן, וא"כ איכא כנגד חזקת כשרות של האשה חזקת כשרות של העדים, וליכא לאיצטרופי להריעותא של חזקת [אשת] איש דהרי גרושה לפנינו חזקת כשרות של האשה, ובלי צירוף חזקה קיי"ל דחזקה דמעיקרא אף דאיתרע אמרינן השתא הוא דאיתרע וא"כ יש לאוקמה אחזקת [אשת] איש והשתא הוא דאיגרשה וקטלינן לה וא"כ לא יוכל לחפות כלל על בת אחותו בגט מאוחר כמש"כ, וא"ש קושית הראשונים, וכל זה הוא על דרך שכתב השב שמעתתא (ש"ג פי"ד) ובאמת בגוף סברתו יש לפלפל הרבה ואכמ"ל.

סימן יג

בו יבואר בישוב דברי הרמ"א ביו"ד סי' רל"ד [סכ"ג] בדין אם מהני התרת חכם אחרי הקמת הבעל

איתא ביו"ד (פי' רל"ד סעיף כ"ג) בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיוטות והתירו לה מותר. [הג"ה] וי"א דאין חכם או ג' הדיוטות יכולין להתיר אחר הקמה של בעל, אבל אם לא הפר לה הבעל והחריש לה יכול חכם או ג'

ושם עט, א ד"ה נשאלין על הפקס] דלא מהני אחר שאלה על ההיקם הפרה אם אינו ביום שמעו, היינו דגם אחרי שאלתו על ההיקם לא גרע משתיקה שלא מהני הפרה אם אינו ביום שמעו, אבל כיון שאחר השאלה על ההיקם התירו לה חכם או ג' הדיוטות א"כ הרי דמי להא דמביא הרמ"א אבל אם לא הפיר לה בעלה והחריש לה יכול חכם או ג' הדיוטות להתיר, א"כ הרי בשתיקת הבעל לכו"ע יכול חכם או ג' הדיוטות להתיר הנדר ולמאי צריך הא דכתב הרמ"א שישאל לחכם על ההיקם ויפר לה דשמא הדין דיכול הבעל לישאל [על ההיקם אפילו אינו ביום שמעו ומהני ההפרה. ולהפוסקים דלא מהני שאלה על הקמה שלא ביום שמעו, יתיר לה ג"כ חכם או ג' הדיוטות ומהני לדעת השו"ע שם דס"ל בעל שקיים נדרי אשתו והתירו לה מותר יעו"ש.

והאחרונים הרבו לתמוה על האי דינא של הרמ"א שמצריך תרתי לענין אם קיים לה הבעל, לישאל על ההיקם ויפר לה, ואם אינו ביום שמעו גם יתיר לה חכם או ג' הדיוטות, ולמאי צריך שיפר לה בעלה אחרי שאלתו על ההיקם, גם אם לא יפר לה בעלה מהני התרת חכם או ג' הדיוטות, דכיון שכבר שאל הבעל על ההיקם א"כ לכו"ע הוי כשתיקה בעלמא, דלשיטת תוס' נמוזמ ע"ה, ז ד"ה אצלן ור"ן [נדרים סט, א ד"ה צעי רצה יט,

ונראה ליישב עפ"י שכתב המרדכי בגיטין פרק השולח [פי' שטון וז"ל, אומר ר"י דבדברים שבינו לבינה לא מצי מתיר לה חכם דאם לא הפיר לה ביום שמעו גם חכם לא מצי מתיר לה. וא"כ מבואר שיטת המרדכי דגם אחר שתיקת הבעל אינו יכול חכם להתיר, וכדהביא המרדכי שם בשם הספרי פ' מטות נפי' קנה] דנדרים עינוי נפש ובינו לבינה הוא נדרים שאינם מתחללים ע"י אחרים אלא ע"י הבעל. ובאמת בהגהות מרדכי³

דינא של הרמ"א שמצריך תרתי לענין אם קיים לה הבעל, לישאל על ההיקם ויפר לה, ואם אינו ביום שמעו גם יתיר לה חכם או ג' הדיוטות, ולמאי צריך שיפר לה בעלה אחרי שאלתו על ההיקם, גם אם לא יפר לה בעלה מהני התרת חכם או ג' הדיוטות, דכיון שכבר שאל הבעל על ההיקם א"כ לכו"ע הוי כשתיקה בעלמא, דלשיטת תוס' נמוזמ ע"ה, ז ד"ה אצלן ור"ן [נדרים סט, א ד"ה צעי רצה יט,

1. כצ"ל. תוקן ע"פ שו"ע מהדור' מכון ירושלים.
2. וכן הקשה באבני מילואים סי' עד סק"ג, הזכירו רבינו לקמן. ועי' מה שהאריך בביאור דברי הרמ"א רבי שמעון רוזבסקי מחותנו של רבינו, בשערי ציון שנה יג חוברת א-ב סי' ג.
3. היינו בהגהות שעל המרדכי.

ההיקם ויפר לה וגם יתיר חכם או ג' הדיוטות.

וא"כ אף שלהמרדכי גיטין פרק השולח לא מהני התרה אחר שתיקה של הבעל, מ"מ מהני הפרת הבעל אחרי שאלתו על ההיקם, ואף שכבר אינו ביום שמעו וי"א בסעיף מט שם דההקמה של הבעל אף דנשאל על ההיקם לא גרע משתיקה ביום שמעו של הנדר דלא מהני הפרת הבעל, צ"ל דהרמ"א כתב שיש לעשות כל מה דאפשר ולצאת ידי פלוגתת הפוסקים כמש"כ הש"ך שם.

ויותר נראה לי להכריח שלהיש אומרים שם (נסעיף מ"ט) שלא מהני שאלה על ההיקם אחר יום שמעו של הנדר שיוכל הבעל להפר לה משום דלא גרע משתיקה, בע"כ ס"ל כהיש אומרים (נסעיף כ"ג) דהבעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיוטות והתירו לה מותר, והחולקים דס"ל דאחר הקמת הבעל אינו יכול חכם או ג' הדיוטות להתיר, בע"כ ס"ל דהבעל יכול להפר אחר שישאל על הקמתו אף שאינו ביום שמעו של הנדר וכדעה הראשונה בשו"ע שם (סעיף מ"ט), וא"כ אם ישאל הבעל על ההיקם שלא ביום שמעו ויפר לה ואח"כ יתיר לה גם חכם או ג' הדיוטות, א"כ ממה נפשך יוצא מידי פלוגתא, אם לא מהני הפרת הבעל מהני התרת חכם אף אחר הקמת הבעל, ואם לא מהני התרת חכם מהני הפרת הבעל אף אחר השאלה שלא ביום שמעו, וחדא תליא באידך עפ"י דהקשה הגאון בעל ישועות יעקב (נאו"ט) סי' עמ"א [סק"א] על שיטת תוס' ור"ן דאחר יום שמעו של הנדר לא

כתובות פרק המדיר [סי' קנ"ו] מביא בשם מהר"י ווייל לחלק בין היכי שקיים לה הבעל דאין לה התרה עפ"י חכם ובין היכי שלא קיים לה הבעל רק שהחריש לה ביום שמעו, וכבר העיר בחדושי אנשי שם [א"ח א] שדעת המרדכי בפרק השולח בגיטין לא כחילוקו של מהר"י ווייל, אלא לעולם אין חכם יכול להתיר אחר שקיים לה הבעל בהקמה [א"ח] בשתיקה יעו"ש, וכן מחלק המהרי"ק [שו"ט נ].

וא"כ י"ל אעפ"י שלא הביא הרמ"א דעת המרדכי פרק השולח, משום שהמרדכי והגהות מרדכי פרק המדיר ופ"ג דשבת [סי' מסו (ל"ד מו ע"ג)] כתבו שדווקא אחר קיום הבעל אין יכול חכם להתיר אבל לא אחר שתיקת הבעל, וכן דעת המהרי"ק, אבל בהא שכתב וטוב להחמיר ולצאת מידי פלוגתא י"ל שחשש לצאת גם לדעת המרדכי פרק השולח שמביא מהספרי דנדרי עינוי נפש ונדרי בינו לבינה הם נדרים שאינם מתחללים ע"י אחרים אלא ע"י הבעל, וגם אחר שתיקת הבעל אין חכם יכול להתיר, וא"כ בשאלה על ההיקם והתרת חכם לא סגי בלי הפרת הבעל, דאף שנשאל על ההיקם מ"מ אינו יוצא מידי פלוגתא, דהא יש אומרים בשו"ע יו"ד סי' רל"ד סעיף מ"ט דאף שנשאל על ההיקם מ"מ לא גרע משתיקה ביום שמעו של הנדר, ודעת המרדכי פרק השולח שאחר שתיקת הבעל לא יכול חכם או ג' הדיוטות להתיר הנדר, וא"כ לא מהני אחר שאלה על ההיקם התרת חכם כלל, וע"כ כתב וטוב להחמיר ולצאת מידי פלוגתא שישאל הבעל על

בכתובות פרק המדיר ובפ"ג דשבת בשם הר"י ווייל וכן דעת המהרי"ק דאחר הקמה של הבעל אין חכם יכול להתיר, ואחר שתיקת הבעל יכול חכם או שלשה הדיוטות להתיר, ובטעם הדעה זו נראה פשוט משום דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת, וכיון שהקים לה בעלה שוב לא מהני התרה ע"י חכם או ג' הדיוטות, וזה דווקא אם הקים לה אבל היכי שהחריש לה ביום שמעו ולא גילה דעתו להקים לה את נדרה שרוצה בקיומו של הנדר, רק מדין תורה לא יכול בעלה להפר לה אחרי שהחריש לה ביום שמעו, מהני שפיר התרת חכם או שלשה הדיוטות. וא"כ לפ"ז אמאי מפירין נדרים בשבת אף שאינו לצורך שבת, הא אם לא יפר לה הבעל בשבת יכולה אחר שבת להתיר לה נדרה לפני חכם או ג' הדיוטות⁴, ויהיה מזה לכאורה סיעתא לשיטת המרדכי פרק השולח שמביא מהספרי דנדרים עינוי נפש ובינו לבניה הוא מהנדרים שאינם מתחללים ע"י אחרים אלא ע"י הבעל.

אבל באמת רבו החולקים על שיטה זו ובשו"ע שם סכ"ג איתא דעת השו"ע דגם אחר הקמה של הבעל יכול חכם או ג' הדיוטות להתיר, ודעת הרמ"א דאחר שתיקת הבעל יכול חכם להתיר ולא אחר הקמה, ולא הביא כלל שיטת המרדכי פרק השולח דגם אחר שתיקת הבעל אינו יכול חכם להתיר. וקשה

יוכל הבעל לשאול על ההיקם ולהפר הנדר דלא גרע משתיקה וכדאיתא בשו"ע שם (סעיף מ"ט) וי"א שאינו יכול לשאול על ההיקם אלא ביום השמיעה, א"כ קשה הא דפסק ותני בשילהי מסכת שבת [קט, ט] אין נשאלין לנדרים אלא לצורך שבת, הא משכחת שמותר לשאול על הנדר אף שאינו לצורך שבת, אם ביום שמעו של הנדר הקים לה הבעל ורוצה לשאול על ההיקם, כה"ג מותר לשאול אף שאינו לצורך שבת דדמי למפירין נדרים בשבת אף שלא לצורך שבת משום דהוי לצורך היום דאם לא יפר היום שוב אינו מפיר, וא"כ ה"ה גבי שאלה על ההיקם דאם לא ישאל היום על ההיקם לא יכול עוד לישאל על ההיקם ולהפר, דלא גרע משתיקה של הבעל ביום שמעו של הנדר דלא מהני עוד הפרה, וא"כ כיון שלא ישאל על ההיקם ויפר היום בשבת שוב אינו יכול להפר, א"כ ממילא מותר לישאל על ההיקם בשבת אף שאינו לצורך שבת, וא"כ קשה טובא אמאי קפסיק ותני אין נשאלין נדרים אלא לצורך שבת יעו"ש.

ונראה ליישב עפ"י דיש להקשות באמת אהא דתנן מפירין נדרים בשבת אע"ג שאינם לצורך שבת משום דאין מפירין הנדר אלא עד שתחשך ואם לא יפר היום שוב אינו יכול להפר, והא לשיטת המרדכי והגהות מרדכי

4. כן הקשה הפמ"ג או"ח סי' שמא משב"ז סק"א, ועי' בחידושים המיוחסים לר"ן שבת קנו, א שכתב שאם לא יפר הבעל תו לא מצי מפר אלא ע"י שאלה והתרה לחכם ואין אדם רוצה שתתבזה אשתו.

(סעיף כ"ג שס), א"כ לא חשוב צורך שבת לישאל על ההיקם כשהנדרים אינם לצורך שבת, משום שאם לא ישאל על ההיקם ביום שמעו לא יכול עוד הבעל להפיר הנדר, דהא אכתי יכולה לילך לפני ג' הדיוטות או לפני חכם ויתיר לה, דהא מהני התרה אחר הקמה ולא דמי להא דקיי"ל מפירין נדרים בשבת שלא לצורך שבת משום דחשוב צורך היום דאם לא יפר לה בשבת שוב אינו יכול להפר, והא דמ"מ יכולה [לילך] לפני ג' הדיוטות להתיר לה הנדר, וצ"ל כמש"כ דחשיב צורך היום דשמא לא יעלה בידה להכניף תלתא ולהתיר לה, וזה דווקא בהפרת הבעל, משא"כ בשאלה על ההיקם כיון דסוף סוף בעי להזדקק לחכם או להכניף ג' הדיוטות להתיר ההיקם, א"כ אותו החכם או הג' הדיוטות יכולים להתיר נדר האשה, וא"כ לא הוי צורך להזדקק לה בשבת לשאול על ההיקם ולהפיר, דכיון שנתרצה החכם להתיר ההיקם א"כ אותו החכם יכול להתיר נדר האשה עצמה, וה"ה לשלשה הדיוטות וכיון שלא חשוב צורך היום, א"כ ניחא דקפסיק ותני אין נשאלין לנדרים אלא לצורך שבת, דאף לישאל על ההיקם כדי להפיר לה נמי אין נשאלין בשבת היכי שהנדר אינו לצורך שבת, דזה לא חשוב צורך מה שאחר יום השבת לא יכול עוד להפר נדרה אחרי שאלתו על ההיקם, דהא אכתי יכולה להתיר נדרה לפני חכם או לפני שלשה הדיוטות, ומיושב שפיר.

וא"כ לפ"ז מוכח מהא דקפסיק ותני אין נשאלין לנדרים בשבת שאינם

עכ"פ טובא כיון שאחר שתיקת הבעל ביום שמעו יכול חכם או ג' הדיוטות להתיר הנדר, א"כ לא הוי צורך היום כלל להפר הנדר בשבת כיון שאינם לצורך השבת, ואמאי תנן מפירין נדרים בשבת אע"פ שאינם לצורך השבת. וצ"ל דאע"פ שאחר שהחריש לה הבעל ביום שמעו יכול חכם להתיר, מ"מ מיקרי צורך היום להפר נדרי אשתו משום מי יימר דמיתרמי לה חכם, אף דבשבת (דף מ"ז ע"ב) דפריך אהא דתנן נשאלין לנדרים שהן לצורך השבת, הא הוי מוקצה דמי יימר דמיתרמי לה חכם, ומשני דאי לא מיתרמי לה חכם סגי בג' הדיוטות יעו"ש. הרי דכיון דסגי בג' הדיוטות לא הוי מוקצה בשבת, א"כ י"ל דה"ה שלא הוי צורך היום להפר הבעל נדרי אשתו דאי לא מיתרמי לה חכם סגי בג' הדיוטות.

אבל באמת י"ל דלא דמי, דמוקצה לא הוי הפירות משום הנדר משום דמימר קאמרה אי לא מזדקק לה חכם סגי בג' הדיוטות ולא מסחה דעתה מהפירות, אבל אכתי י"ל דהוי צורך היום דשמא באמת לא יעלה בידה להכניף ג' הדיוטות ולא יתרמי לה חכם להתיר נדרה, וזה פשוט.

ולפ"ז י"ל דא"ש הא דפסיק ותני אין נשאלין לנדרים שלא לצורך שבת להסוברים שלא מהני הפרת הבעל אחר ששאל על ההיקם אלא ביום שמעו של הנדר, ולא קשה דהא משכחת שאלה על ההיקם של הבעל, די"ל דס"ל דגם אחר הקמת הבעל יכול חכם או ג' הדיוטות להתיר הנדר וכדעה ראשונה

או ג' הדיוטות, דבזה יצא מידי פלוגתא וממה נפשך מהני להתיר נדרה, דאם לא מהני התרת חכם משום שהוא אחר הקמת הבעל, בע"כ מהני הפרת הבעל אחר שאלתו על ההיקם אפילו אינו ביום שמעו, ואם לא מהני הפרת הבעל שהוא אחר יום שמעו, בע"כ מהני התרת חכם אף לאחר הקמה וכמ"ש, דמוכח מהא דקפסיק ותני אין נשאלין נדרים אלא לצורך השבת ואף שאלת ההיקם בכלל דחדא באידך תליא, וא"כ יצא ממה נפשך מידי פלוגתא. אבל בלי הפרת הבעל רק שאלה על ההיקם ושאלה על הנדר אכתי אינו יוצא מידי פלוגתא, דלהסוברים דשאלה על ההיקם חשיב כשתיקה ושיטת המרדכי גיטין פרק השולח שמוכח מספרי דנדרי אשה אין מתחללים אלא ע"י הבעל ולא ע"י אחרים, וס"ל דאף שלא הקים לה הבעל רק שהחריש לה ביום שמעו לא יכול עוד חכם או ג' הדיוטות להתיר לה נדרה, וא"כ לא מהני התרת חכם אחר שאלה על ההיקם, אבל אם הפיר לה בעלה אחר שאלה על ההיקם ואח"כ התיר לה חכם יצא מידי פלוגתא ממה נפשך וכמ"ש שמוכח ממתני' שם, דחדא באידך תליא וכמ"ש, ומיושב קושית הגרעק"א ואבני מילואים [סי' עד סק"ג] על הרמ"א.

והנה רב אחד כתב לי בישוב קושית בעל ישועות יעקב הא דפסיק ותני אין נשאלין לנדרים אלא לצורך שבת והא שאלה על ההיקם בכלל שיש לשאול בשבת משום שהוא צורך היום, שאם לא ישאל היום לא יוכל עוד לשאול עד

לצורך שבת, ומשמע שגם לשאול על ההיקם אין נשאלין בשבת, הרי שמוכח חדא מהני תרתני, או דנשאלין על ההיקם ומפיר לה אפילו לאחר יום שמעו ולא אמרינן ששאלה על ההיקם הואי כשתיקה, וא"כ לא הוי בשאלה על ההיקם צורך שבת דהא יכול לישאל על ההיקם ולהפיר גם אחר שבת, או דהדין דיכולה האשה לשאול לחכם או לג' הדיוטות אחר שקיים לה הבעל, ובהכי ניחא דקפסיק ותני אין נשאלין לנדרים אלא לצורך השבת ואף שאלה על ההיקם בכלל וכמ"ש הגאון בעל ישועות יעקב. אבל אם נימא דאחר יום שמעו של הנדר לא יכול לישאל על ההיקם ולהפר, וגם שנימא דאחר שהקים הבעל לא יכול חכם או שלשה הדיוטות להתיר, וקשה שפיר קושית בעל ישועות יעקב הא דקפסיק ותני אין נשאלין לנדרים אלא לצורך השבת והא שאלה על ההיקם יכול שפיר לשאול בשבת ביום שמעו כדי להפיר נדרה, דאחר השבת לא יכול עוד לישאל על ההיקם ולהפר דלא גרע משתיקה ביום שמעו שאינו יכול להפר, וגם אינה יכולה לישאל על נדרה לחכם אחר שהקים לה בעלה, א"כ הוי צורך היום ודמי למפירין נדרים בשבת אף שלא לצורך שבת משום שאם לא יפיר לה היום שוב אינו יכול להפיר, וא"כ ה"ה בשאלה על ההיקם וכמ"ש.

ולפ"ז מיושב שפיר מש"כ הרמ"א (סי' ול"ד סעיף כ"ג) וטוב להחמיר לענין אם קיים לה הבעל ואינו ביום שמעו שישאל על ההיקם ויפר לה ויתיר לה גם חכם

אחר יום שמעו ולהפר לשיטת תוס' והר"ן, ע"פ מש"כ הגרעק"א בשו"ת (סי' מ"ט) דאף להר"ן דסובר דאין נשאלין על ההיקם אלא ביום שמעו, מ"מ אם בו ביום אחר שהקים לה הפיר נדרה ולמחר נשאל על הקמתו, חל ההפרה למפרע, דכיון שחכם עוקר הנדר מעיקרו וא"כ נעקר ההקמה כלא היה מעיקרו, מש"ה כל אימת דשואל על הקמתו חלה ההפרה למפרע, כיון שהפיר ביום שמעו אלא שהיה אחר ההקמה אמרינן כיון ששואל על הקמה חל ההפרה למפרע, ודוקא מפיר אחר שאלתו על ההיקם לא מהני אם אינו ביום שמעו יעו"ש. וא"כ לא הוי צורך היום לישאל על ההיקם בשבת, דהא מפירין נדרים בשבת אף שאינם לצורך שבת, א"כ יכול הבעל אחר הקמה בו ביום להפר הנדר ואחר שבת ישאל על ההיקם ויחול ההפרה למפרע, ומיושב שפיר קושית בעל הישועות יעקב, דשפיר קפסיק ותני אין נשאלין לנדרים אלא לצורך שבת, ואף שאלת ההיקם בכלל, וניחא אף להסוברים דלשאל על ההיקם ולהפר נדרה צריך דווקא ביום שמעו ולא אח"כ דזה אינו צורך שבת, די ש לו תקנה להפר הנדר בו ביום ולאחר שבת לשאול על ההיקם ויחול ההפרה למפרע, ומזה סייעתא רבא לדינו של הגרעק"א בשו"ת, עכ"ד.

וזה אינו, דבשבת (דף מ"ו ע"ג) מתיב רמי בר חמא מפירין נדרים בשבת

ואמאי נימא מי יימר דמיזדקק לה בעל, וקשה טובא הא במתני' תנן מפירין נדרים בשבת אפילו שלא לצורך שבת וכדקאמר בנדרים (דף ע"ז ע"ט) משום דהוי שעה עוברת וההפרה מועיל לאחר שבת, א"כ מאי פריך הא הוי מוקצה, הא כיון שאף שלא לצורך שבת מפירין נדרים א"כ אה"נ י"ל דהוי מוקצה⁵. וצריך לומר דנהי דמיפר אפילו שלא לצורך שבת, היינו שלא איכפת לה כ"כ אם תחסר ביום שבת די ש לה פירות אחרים לצורך שבת, אבל אם באמת אחר הפרה תחסר לה לאכול הפירות משום מוקצה דמי יימר דמיזדקק לה בעלה, ואין ההפרה מועיל ליום השבת ועיקרו של הפרה רק לצורך מחר, א"כ דמי להכנה דקיי"ל דאין שבת מכין לחול, ואף שהשעה עוברת אין להתיר הפרה בשבת כיון שאינו מכין לבו ביום כלל, ורק לצורך חול הוא ואין שבת מכין לחול, ושפיר פריך אם נימא דאית ליה מוקצה אמאי מופרין נדרים בשבת. וכן פי' הגאון בעל תפארת ירושלים במשניות שלהי מסכת שבת [פיק די מ"ט] בישוב קושית הגרעק"א [אום קפג], יעו"ש שהביא ראיה לזה מעירובין (דף ל"ט ע"ג). וא"כ האיך יוכל הבעל שהקים נדרי אשת להפר בו ביום בשבת אחר ההיקם ולשאל על ההיקם אחר השבת, א"כ יהיה ההפרה אינו אלא לצורך חול, דבשבת כיון שאיכא ההקמה לא חל ההפרה, ורק אחר השבת שישאל על ההיקם יהיה חל ההפרה, ואף שחל

5. היא קושית רעק"א על המשנה בסוף שבת, הובא לקמן בדברי רבינו.

על ההיקם בו ביום לא יוכל עוד לישראל על ההיקם ולהפר לה, דאין לומר שאין השעה עוברת משום שיכול להפר אחר הקמה ולשאל אח"כ על הנדר, דזה אינו דכה"ג אסור להפר בשבת משום שאין שבת מכין לחול וא"כ מותר לישראל על ההיקם ומפר לה שיהיה היתר להנדר ביום השבת ושבת מכין לעצמו, ושפיר הקשה הגאון בעל ישועות יעקב, ולפמש"כ לעיל ניחא שפיר.

ובאמת בחידושו של הגרעק"א בשו"ת שם וכן כתב בגליון (יו"ד סי' ל"ד) שאם הפר בו ביום של הקמה ואחר היום נשאל על ההיקם חל ההפרה למפרע, נ"ל דאיכא סיעתא רבא מהא דאיתא בשו"ע (סי' ל"ד סעיף כ"ג) נדרה אשתו וקיים לה ובו ביום הפיר לה הקמתו הקמה ואם נשאל על ההיקם הפרתו שהפר הוא הפרה וא"צ לחזור ולהפר, ובש"ך שם (סי' ל"ו) ט"ס בכל הדפוסים⁶ וכצ"ל, הפרתו ראשונה שהפר ביום שמעו אחר הקמה כיון שהחכם עוקר הנדר מעיקרו הקמה ראשונה כמו שלא היה יעו"ש, הרי מפורש כדינו של הגרעק"א⁷. ואף דבשו"ע שם מיירי שנשאל על ההיקם ביום שמעו רק שהיה

ההפרה למפרע אבל עכ"פ ביום השבת אין היתר כלל מההפרה כל אימת שלא נשאל על ההקמה, א"כ כה"ג אין מפירין נדרים בשבת, דהא דתנן מפירין נדרים בשבת שאינם לצורך השבת היינו שאין צורך ונחוץ לשבת כגון שיש לה פירות אחרים, אבל מ"מ אחר ההפרה יהיה היתר להנדר ושבת מכין לעצמו, אבל אם אחר ההפרה לא יהיה היתר להנדר כלל וההפרה אינו מועיל אלא לאחר שבת, כה"ג אין שבת מכין לחול, וכדמוכח מפירכת הגמרא שבת שם דפריך אהא דמפירין נדרים בשבת הא הוי מוקצה דמי יימר דמיזדקק לה בעל, הרי דלא בעינן שיהיה ההפרה לצורך שבת, אבל אם יהיה אחר ההפרה אסור לא שרינן להפר נדרים בשבת וכמ"ש התפארת ירושלים, א"כ ה"ה ה"ג אם יפר אחר ההקמה וישאל על ההיקם למחר, יהיה ההפרה רק לחול וכה"ג אין מפירין נדרים בשבת, דאף שהשעה עוברת מ"מ לא שרינן להפר משבת לחול דאין שבת מכין לחול, וזה ברור.

וא"כ שפיר תקשי דיש לשאל הבעל על ההיקם ויפר לה ביום שמעו בשבת, דמשום שהשעה עוברת שאם לא ישאל

6. בכל הדפוסים נכתב בש"ך הפרתו ראשונה שהפר ביום שמעו קודם הקמה, והוא ט"ס וצ"ל אחר הקמה. עי' בשו"ע מהדו' מכון ירושלים שם הגהות והערות אות ה.
7. בספר גנת חמד סי' ח' בהערות שכתב רבינו על גנת ביתן הביא את קושיות הג"ר בנימין אליהו רעמעגאלסקי על דברי רעק"א שחידש דאם היפר הבעל אחרי שהקים ונשאל על ההקם אחר יום שמעו דחל ההפרה למפרע, דתמוה בסברא כיון שנשאל על ההקם אחר יום שמעו אי אפשר לחול ההפרה עוד, וכתב דוגמא מב"ב (דף קכ"ז) דאם הנכסים נפלו לו כשהוא גוסס לא חל הקנין כלום. ואין התחלת דמיון כלל, דהתם זמן חלות הקנין הוא רק בזמן שבא לעולם משו"ה בעינן שיהיה בר הקנאה, אבל לא כשהוא גוסס ואינו בר הקנאה, אבל בשאלה שנעקר ההקם למפרע ואיגלאי מילתא דחל ההפרה שהפר ביום שמעו למפרע [לא], ואין ענין זה לזה כלל.
- עוד הביא ראייה דלא כהגרעק"א מתוס' כתובות ע"א שהקשו דנמתין שמא ימצא פתח להקמתו,

ההפרה אחר ההקמה וקודם השאלה על ההיקם, והגרעק"א כתב דהפר אחר הקמה ונשאל על ההיקם אחרי יום שמעו, אבל מ"מ הוא הדין והוא הטעם דכיון שחכם עוקר ההקמה למפרע ושפיר חל ההפרה דמעיקרא ביום שמעו למפרע. ואינו מובן לי שכתב הגרעק"א כנלענ"ד בלי ראייה, ובאמת הוא הדין מבואר בשו"ע שם וכמש"כ⁸.

אבל באמת צריך לומר דלענין אין מתירין הנדר עד שיחול לא אמרינן הכי דחל למפרע הנדר וממילא חל ההתרה למפרע, דכיון שבעת שהתיר הנדר עדיין לא היה הנדר חל א"כ לא עשה ולא כלום, ואף שאח"כ חל הנדר למפרע אמרינן שאין ההתרה חלה למפרע וצריך התרה שנית, ולא דמי להפיר אחר ההיקם דג"כ בשעת ההפרה לא היה הפרתו כלום שאין הפרה אחר הקמה מועיל ולא כלום, מ"מ אמרינן שאחר ששאל על ההיקם ונעקר ההיקם מעיקרו מועיל למפרע אותו ההפרה, דזה אינו כ"כ בעיקרו של נדר ורק ההקמה היה חוצץ להפרה אמרינן שאיגלאי מילתא למפרע שנעקר ההיקם וחל ההפרה, אבל בעיקרו של נדר שבעת ההתרה עדיין לא חל הנדר ואח"כ אף שאיגלאי מילתא למפרע שחל הנדר מ"מ אין ההתרה מועיל,

וראייתי בהמהרש"א מו"ק (דף י"ד ע"א) תד"ה ומנודה שכתב בהא דתנן ואלו מגלחין במועד מי שנשאל לחכם והותר, והקשו התוס' והרא"ש [שס פ"ג ס' א] למה התירו לו והלא פשע שלא בא להתיר הנדר לפני המועד, וכתב במהרש"א שם די"ל דבא זמן התרת הנדר במועד כגון שנדר לפני מועד דמהיום לא יגלח אם יאכל פירות מן המועד ואילך דלא חל הנדר עד חוה"מ ואין מתירין את הנדר עד שיחול עי"ש. ולכאורה י"ל לפמ"ש בשו"ע (ס' ל"ד סעיף כ"ג) דאם הפר הבעל אחר הקמתו ואח"כ שאל על ההיקם חל ההפרה למפרע וממילא חל ההתרה

ותירצו דאינו יכול לשאול על ההקם אחר יום שמעו, ולדברי הגרעק"א יכול להפר וכשימצא פתח להקמתו תחול ההפרה למפרע, אלא ודאי שאינו חל. במחכת"ה אגב שיטפא לא עיין כלל בהסוגיא שם דמוקי הש"ס שנדרה היא וקיים לה איהו, והקשו בתוס' אמאי יוציא מיד הא יש להמתין שמא ישאל על ההקם, ותירצו דאחר יום שמעו אינו יכול לשאול, ומאי שייך להקשות דיפר, הא אוקי שהקים ולא היפר.

עוד הביא ראייה מתוס' (גיטין דף ל"ה) שהקשו גבי הא דקאמר נשאת אין מדירין אותה דהבעל יפר לה, והקשו שיש להדירה בפני הבעל ויקיים בפנינו, ותירצו דבלחש יפר לה, והקשה הא בלא"ה יש לחוש דהבעל ישאל על ההיקם, ותירץ דביום שמעו נשגיח עליו שלא ישאל על ההיקם ואחר יום שמעו אינו נשאל על ההיקם, והקשה כת"ר דלדינו של הגרעק"א אכתי קשה דהיה יכול לקיים ולהפר ואחר יום שמעו שישאל על ההקם יחול ההפרה למפרע. איני יודע מה זה קושיא דבלאו תירוצם לשמא יפר בלחש יש להשגיח על הבעל ביום שמעו שלא יפר הנדר, ומוכרח תירוצם דבלחש יפר לה. ועי' תוספות רעק"א (גיטין אות מא) מש"כ בזה.

וכן העיר על רעק"א בשלמי נדרים סט, א בר"ן ד"ה בעי רבה. 8

דכיון שבעת ההתרה לא היה כאן נדר כל עיקר לא אמרינן כה"ג איגלאי מילתא למפרע.

אמרינן איגלאי למפרע שיחול ההתרה וכמש"כ, ושפיר כתב המהרש"א במו"ק בישוב קו' התוס'.

והנה בענין זה ראיתי ביאור הגר"א (סי' ל"ד סעיף כ"ג נס"ק נ"א) ולא הבינותי דבריו הקדושים. שהביא בשם הגהות מרדכי פ"ג דשבת [סי' ס"ז] שיש ראייה להסוברים דאחר הקמת הבעל לא מהני התרת חכם, מהא דמתיב רמי בר חמא בשבת (דף מ"ו ע"ג) מפירין נדרים בשבת ואמאי לימא מי יימר דמיזדקק לה בעל, וקשה הא אמרינן שם דאי לא מיזדקקי לה חכם סגי בשלשה הדיוטות, א"כ מאי קאמר מי יימר דמיזדקק לה בעל והלא תוכל לילך לפני שלשה הדיוטות ויתירו לה הנדר, אלא וודאי מוכח דאין אדם יכול להתיר אחר קיומו של הבעל יעו"ש.

ולא אבין, חדא דהא משמע מהסוגיא שם דמתיב רמי בר חמא ממתני' דשבת דתנן מפירין נדרים בשבת אפילו שלא לצורך שבת ונאין נשאלין אלא לצורך שבת, וא"כ היכי שליכא צורך כגון שיש לה פירות אחרים א"כ בשבת לא מיזדקקי לה שלשה הדיוטות, דאין נשאלין נדרים שלא לצורך שבת, ודווקא הפרת הבעל התירו משום שהשעה עוברת, אבל לא בשאלה.

ודוחק לומר שהגר"א ז"ל יפרש דרמי בר חמא מותיב מברייתא דרב זוטי [שם קט, ס] דאין מפירין נדרים בשבת

אח"כ ראיתי בשו"ע יו"ד סי' רכ"ח (סעיף מ"ו) בהדיא מי שנשבע על דבר אחד פעמים ושלוש צריך התרה לכל אחד ואחד, והטעם⁹ דאין מתירין הנדר עד שיחול, וכל זמן שלא נשאל על שבועה ראשונה עדיין אינו חל שבועה שניה דאין שבועה חלה על שבועה ואין חל ההיתר על השבועה השניה קודם שחלה. הרי מבואר בהדיא דלענין אין מתירין הנדר עד שיחול לא אמרינן איגלאי מילתא למפרע שחל הנדר וחל ההתרה ויהיה מועיל ההתרה למפרע, דהא כיון שנשאל על הראשונה א"כ איגלאי מילתא למפרע שחלה שבועה שניה, דחכם עוקר הנדר מעיקרו וא"כ יחול ההתרה על שבועה שניה, אלא וודאי דבעיקרו של נדר שעדיין לא חל לא מהני התרה אף שאח"כ איגלאי מילתא למפרע שחל הנדר מ"מ לא חל ההתרה למפרע. וצריך לחלק מהא דאיתא בסי' רל"ד (סעיף כ"ג) שקיים לה בעלה והפיר לה ואח"כ נשאל על ההיקם חל למפרע ההפרה משום שאינו בעיקרו של נדר וכמש"כ, וא"כ ה"ה לענין תנאי שנדר על תנאי ועדיין לא נתקיים התנאי ולא חל הנדר והתיר חכם הנדר, י"ל שפיר שאף שאח"כ שנתקיים התנאי איגלאי מילתא למפרע שחל הנדר, מ"מ ההתרה לא חל למפרע דבעיקרו של נדר שעדיין לא חל לא

9. עיי"ש בט"ז ס"ק נב.

אלא לצורך שבת, הא גם אי לא מזדקק לה בעל תוכל לילך לפני שלשה הדיוטות, דהא מהסוגיא משמע דמותיב ממתני' וכמ"ש הגרעק"א ובעל תפארת ירושלים שם.

חכם או ג' הדיוטות. אבל זה דוחק טובא, דהא לא מצינו רק שאסחה דעתה משום מי יימר דמיזדקק לה בעלה להפרת הנדר, אבל שתסיח דעתה שמא יקיים לה בעלה לא מצינו כלל.

ועוד לא הבינותי מאי ראייה הוא להסוברים דאין התרת חכם מועיל אחר קיומו של הבעל, הא לכו"ע תיקשי אמאי הוי מוקצה בשבת משום דמי יימר דמיזדקק לה בעל, הא לא הוי מוקצה והיסח הדעת משום דאכתי יש התרה לפני שלשה הדיוטות דהא לא הקים לה בעלה, ומאי שייכות הוא להפלוגתא אם מהני התרה אחר הקמה.

ואפשר י"ל בכוונת הגר"א ז"ל דלמ"ד דאין התרה מועיל אחר הקמה הוי מוקצה דאסחה דעתה מהפירות שנדרה, דשמא יקיים הבעל את נדרה ביום שמעו וא"כ לא מהני עוד התרת

ואפשר עוד לדחוק דלמ"ד שאין מועיל התרת חכם או ג' הדיוטות אחר הקמת הבעל, א"כ ניחא דאסחה דעתה מהפירות והוי מוקצה בשבת דמי יימר דמיזדקק לה בעלה להפרת הנדר, וגם חכם או שלשה הדיוטות לא יזדקקו לה שיחושו שמא קיים לה בעלה הנדר דלא מהני עוד התרה ומש"ה הוי מוקצה, אבל למ"ד דמהני התרת חכם או ג' הדיוטות אחר הקמת הבעל, א"כ לא הוי מוקצה אף דמי יימר דמיזדקק לה בעלה להפרת הנדר מ"מ מהני התרת חכם או ג' הדיוטות, ומאי פריך בשבת שם. אבל כל זה דחוק טובא בכוונת רבינו הגר"א וצע"ג.

סימן יד

מה שכתבתי לגיסי הגאון ר' מאיר נ"י מסלוצק בפירוש הגמ' גיטין (דף נ"ד ע"ב). תי' על קושית הראשונים, הערה על ספר עמודי אור [סי' א] בדין תפילין אם בעי מעור אחד

מה שהקשה כתר"ה הגאון נ"י בש"ס (גיטין נ"ד ע"ב) בהא דההוא דאתי לקמיה דרבי אמי אמר ליה ס"ת שכתבתי לפלוני אזכרות שלו לא כתבתי לשמן א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד הלוקח א"ל נאמן אתה להפסיד שכרך ואין אתה נאמן להפסיד ס"ת, א"ל ר' ירמיה נהי דהפסיד שכר אזכרות שכר דס"ת כוליה מי הפסיד א"ל אין שכל ס"ת שאין אזכרות שלו כתובות לשמן אינו שוה כלום. ואיתא שם עוד, ההוא דאתא לקמיה דר' אבהו א"ל ס"ת שכתבתי

עובדא דגוילין כמו בעובדא דאזכרות, ולכאורה יפה הקשה¹.

והנראה לי בזה עפ"י מה שיש להקשות על המהרש"ל שפי' דטעמא דר' ירמיה שס"ל דס"ת פסולה מותר ללמוד בה ושוה הס"ת מה שראוי ללמוד בה, א"כ האיך קאמר ר' ירמיה נהי דהפסיד שכר אזכרות שכר דס"ת מי הפסיד, הא זה שראוי ללמוד ופסול לקרות בו אינו תלוי באזכרות, דבאמת גם ללמוד צריך אזכרות שיהיה כתוב בהס"ת, והפסיד רק מה שבינו לבינו מה ששוה ס"ת לקרות בו למה ששוה ס"ת ללמוד, אבל לא תלוי באזכרות דקאמר נהי דהפסיד שכר האזכרות, דמשמע לפי' המהרש"ל דבינו ובינו מה שראוי לקרות בו למה שראוי ללמוד תליא בשכר אזכרות, ובאמת לא תליא מידי באזכרות, דגם ללמוד בהס"ת בעי שיהיה כתוב האזכרות.

ע"כ נראה לי בכונת דברי המהרש"ל, דבחדושי הר"ן גיטין שם נ"ה נהיין כתב בטעמא דר' ירמיה דאמר נהי דהפסיד שכר אזכרות שכר דס"ת כוליה מי הפסיד, משום דס"ל כר' יהודה נגיטין טס דתנן הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת מעביר עליו בקולמוס ומקדשיה דברי ר' יהודה, וא"כ יכול להעביר בקולמוס את כל האזכרות שלא נכתבו לשמן ומקדשן, ומש"ה קאמר ר' ירמיה נהי דהפסיד שכר אזכרות דעל

לפלוני גוילין שלו לא עיבדתים לשמן א"ל ס"ת ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ס"ת, ומאי שנא מדר' אמי התם איכא למימר טעי בדרי' ירמיה הכא כיון דקמפסיד כוליה אגרא ואתא ואמר אימר קושטא קאמר.

והקשה כ"ת לפמש"כ המהרש"ל שם בטעמא דר' ירמיה דקאמר נהי דהפסיד שכר אזכרות שכר ס"ת מי הפסיד, דס"ל אף שהס"ת פסולה ואסור לקרות בה, אבל מ"מ שוה הס"ת ללמוד בה שהיו לומדים בס"ת וכמ"ש הרא"ש בהלכות ס"ת נס' ט], ומש"ה לא הפסיד אלא שכר אזכרות אבל לא שכר הס"ת כוליה, ור' אמי השיב שכל ס"ת שאין אזכרות שלו כתובות לשמן אינו שוה כלום משום דס"ל דגם ללמוד אסור בס"ת פסולה דחיישינן שמא יקרא בו אלא צריך גניזה מש"ה אינו שוה כלום יעו"ש. וא"כ מאי קאמר התם איכא למימר טעי בדרי' ירמיה הכא כיון שקמפסיד כוליה אגרא ואתא ואמר אימר קושטא קאמר, מאי שנא הכא מהתם הא הכא נמי לסברת ר' ירמיה שס"ל דמותר ללמוד בס"ת פסולה ולא גזרינן שמא יבוא לקרות בו א"כ שוה הס"ת ללמוד בו, א"כ לא קמפסיד כולי אגרא ולא מפסיד רק מה שהס"ת פסולה לקרות בה, וא"כ ה"נ גבי גוילין שג"כ ראוי ללמוד בו ולא מפסיד כולי אגרא, וא"כ איכא למימר טעי בדרי' ירמיה גבי

1. וכן הקשה הרש"ש שם ד"ה א"ל, יעו"ש מה שתירץ.

לרבנן דאין השם מן המובחר ואסור לקרות בו בהא פליגי ר' ירמיה ור' אמי, וס"ל לר' ירמיה דהא דגזרינן בס"ת פסול ללמוד אטו לקרות אינו רק בס"ת שפסול לקרות מה"ת, שפיר יש למיגזר שאסור ללמוד בו כדי שלא יבוא לקרות שיש פסול דאורייתא, לשיטת רש"י מגילה (דף י"ז ע"ג ד"ה נלל לשון) דמצות קריאת התורה הוא מדאורייתא, ואף לשיטת תוס' שם בד"ה כל התורה שמצות קריאת התורה ליכא דאורייתא אלא מדרבנן, מ"מ פרשת זכור מודי שהוא מדאורייתא, וא"כ גזרינן לימוד בס"ת פסולה אטו קריאת פרשת זכור שהוא מדאורייתא.

וגם י"ל שיש למיגזר אטו שיבוא לצאת בו מצות כתיבת ס"ת, שמצוה מדאורייתא על כל אחד שיכתוב ס"ת לעצמו משום שנאמר [דניס ל], יטן ועתה כתבו לכם את השירה הזאת כדאיתא בשו"ע יו"ד (סי' ע"י נ"א). ולפמש"כ הפוסקים בעי דווקא שיהיה ס"ת כשרה לקרות בו בציבור ואם הס"ת פסולה אינו יוצא מדאורייתא במצות כתיבת ס"ת וגזרינן לימוד בס"ת פסולה אטו האי, אבל בס"ת שלא נכתבו האזכרות לשמן והעביר עליהן קולמוס לקדשן דלרבנן שס"ל דאין השם מן המובחר נראה נמי שאינו אלא מדרבנן בעלמא אבל לא מה"ת, א"כ לא שייך עוד למיגזר ולאסור ללמוד בהס"ת אטו קריאה או לצאת ידי מצות כתיבת ס"ת, כיון שזה גופא אינו אלא מדרבנן והוי כעין גזרה לגזרה, וא"כ ראוי הס"ת להעביר הקולמוס על כל האזכרות שלא

האזכרות הפסיד שכרו דכיון שצריך להעביר עליהן בקולמוס, אבל שכר דס"ת כוליה מי הפסיד דאחרי העברה בקולמוס את האזכרות כשרה הס"ת לקרות בו, דס"ל לר' ירמיה שלר' יהודה דמהני העברה בקולמוס בחדא אזכרה שלא נכתב לשמה ה"ה מהני בכלי ס"ת, ור' אמי דקאמר שכל ס"ת שאין האזכרות נכתבו לשמן אינה שוה כלום משום דס"ל כדקאמר התם ע"כ לא קאמר ר' יהודה דמעביר עליו בקולמוס ומקדשה אלא בחדא אזכרה אבל בכלי ס"ת לא משום דמחזי כמנומר, יעו"ש בר"ן וברשב"א ד"ה א"לן. וק"ל מאי קאמר ר' ירמיה דנהי דהפסיד שכר אזכרות שכר דס"ת כולו מי הפסיד משום שראוי להעביר בקולמוס את כל האזכרות שלא נכתבו לשמן, דהא חכמים פליגי על ר' יהודה וס"ל דאף בחדא אזכרה אין השם מן המובחר ומכש"כ בכלי אזכרות שבס"ת, הא יחיד ורבים הלכה כרבים ומאי דעתו של ר' ירמיה דהס"ת שלא נכתבו האזכרות לשמן כשרה ע"י העברת הקולמוס.

ומש"ה י"ל דמפרש המהרש"ל הסוגיא כפי' חדושי הר"ן ולא מטעמיה, דר' ירמיה ור' אמי פליגי אם מהני העברת הקולמוס על האזכרות שלא נכתבו לשמן לרבנן דפליגי על ר' יהודה וס"ל דאין השם מן המובחר לענין מותר ללמוד בו, דבס"ת פסולה ס"ל לתרווייהו דאסור גם ללמוד בו גזרה שמא יבוא לקרות בו וצריך גניזה ואינו שוה כלום, אלא בס"ת שלא נכתבו האזכרות לשמן והעביר עליהם קולמוס לקדשן דס"ל

ונכתבו לשמן ולקדשן ויהיה ראוי ללמוד בו. ואף לרבנן דפליגי אר' יהודה וס"ל דאין השם מן המובחר, אינו אסור אלא לקרות אבל לא ללמוד וכמ"ש, ומש"ה קאמר ר' ירמיה נהי דהפסיד שכר אזכרות משום דבעי להעביר בקולמוס על כל האזכרות ולקדשן אבל שכר דס"ת כוליה לא הפסיד, דאחר שיעביר בקולמוס יהיה ראוי הס"ת ללמוד בו וכמ"ש הרא"ש שהיו לומדין בס"ת, וכיון שאחר העברה בקולמוס ליכא אלא איסור דרבנן גרידא שאין השם מן המובחר ראוי ללמוד בו וא"כ לא הפסיד כולי אגרא דס"ת. ור' אמי השיב לו שכל ס"ת שאין האזכרות כתובות לשמן אינו שוה כלום, משום שס"ל שגם אחר העברה בקולמוס אסור לרבנן אף ללמוד בו, דלעולם גזרינן לימוד אטו קריאה וא"כ אינו שוה הס"ת כלום.

ולפמש"כ מיושב שפיר, דר' ירמיה ס"ל נמי כרבנן דפליגי אר' יהודה שאין השם מן המובחר דיחיד ורבים הלכה כרבים, ומדוקדק שפיר הא דקאמר נהי דהפסיד שכר אזכרות, דהעיקר מה שס"ל דראוי הס"ת ללמוד בו אינו אלא אחר העברת הקולמוס משום דס"ל דכולי האי לא גזרינן ללמוד בו אטו לקרות, וא"כ שפיר הפסיד שכר אזכרות כיון שכתובת הסופר האזכרות שלא לשמן לא מהני מידי דצריך להעביר עליהן בקולמוס ולקדשן, ומיושב הסוגיא לפ"ז לנכון.

וניחא נמי הא דקאמר בעובדא דגווילין התם איכא למימר טעי בדרי' ירמיה אבל הכא דקמפסיד כולי אגרא

ואתא ואמר אימר קושטא הוא דקאמר, דלפמש"כ הא דר' ירמיה לא שייך אלא באזכרות שלא נכתבו לשמן דיש להעביר עליהן בקולמוס ויהיה ראוי ללמוד בו, משום דהפסול אינו אלא מדרבנן וכולי האי לא גזרינן ללמוד בו, מש"ה ס"ל דלא מפסיד כוליה אגרא והפסיד שכר אזכרות ושכר דס"ת כוליה לא הפסיד, אבל גבי גווילין שלא נעבדו לשמן דהוא פסול דאורייתא, בוודאי ר' ירמיה מודה דהפסיד שכר דס"ת כוליה, דמודה ר' ירמיה שאסור ללמוד בו אטו לקרות בו או לצאת ידי מצות כתיבת ס"ת שהוי דאורייתא, וכיון שהפסול דאורייתא דאינו ראוי לקריאה או לצאת מצות כתיבת ס"ת גזרינן שאסור גם ללמוד בו, וא"כ לכו"ע הפסיד שכר דס"ת כוליה שאינו שוה כלום, וגם ר' ירמיה מודה בהא, ושפיר קאמר דהכא דקמפסיד כולי אגרא ואתא ואמר אימר קושטא קאמר. ומיושב שפיר קושית כתר"ה באופן שלפמש"כ בא המהרש"ל בחכמת שלמה להוסיף על פי' חידושי הר"ן כדי שיהיה הסוגיא מיושב יפה, שלא תיקשי על חידושי הר"ן שמפרש שר' ירמיה ס"ל דמהני העברה בקולמוס בכל האזכרות לקרות בו, דזה אינו אלא לר' יהודה ורבנן פליגי עליה, וגם לר' יהודה י"ל דע"כ לא קאמר אלא בחדא אזכרה כדתנן היה צריך לכתוב השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת שמעביר בקולמוס ומקדשו אבל לא בכלי אזכרות דמחזי כמנומר, ותיקשי שפיר לומר שלר' ירמיה דבכולי אזכרות מהני העברה בקולמוס, ומש"ה הוסיף המהרש"ל דאחר העברה

בשכר נאמן לפסול הס"ת משום מתוך שנאמן להפסיד שכרו, ואם כתב לו הסופר בחנם א"כ לא שייך האי טעמא, ושאלו ס"ת ביד מי ויבין מתוך תשובתו אם הוא כותב בשכר ומיקרי לוקח או כותב בחנם ומיקרי מקבל, וכשהשיבו ס"ת ביד לוקח הרי דהיה כותב בשכר א"ל שנאמן משום מיגו שנאמן להפסיד שכרו.

וגם זה דחיק טובא, אם היה רוצה לברר אם היה כותב בחנם או בשכר היה לו לישאל בפירושו² ולא לישאל שאלה שאינו נוגע להוראה שמתוך התשובה יבין דבר ושמא לא ישיבהו כהוגן כיון שלא שאלו בפירושו.

וע"כ נ"ל פי' הסוגיא עפ"י דאיתא בשו"ע חו"מ (סימן פ"ח סעיף י"ג) בטענו חיטין והודה לו בשעורין דפטור, ויש אומרים הטעם דפטור משום דחשוב כאילו הודה התובע שאינו חייב לו שעורין. והקשה הש"ך [ס"ק נג] דא"כ אמאי מהני תפיסה כדאיתא שם תפס שעורין תפיסתו תפיסה והלא כבר הודה התובע שאינו חייב לו שעורין, ותי' שם בקצה"ח [סק"ט] בשם הראשונים דכשם דבתרי ותרי קיי"ל דאין מוציאין מידו ואם תפס לא מפקינן מיניה, ה"ה בטענו חיטין והודה לו בשעורין דהתובע הודה שאינו חייב לו שעורין והנתבע הודה לתובע לו שעורין, והודאת בע"ד כמאה עדים דמי והוי תרי הודאות דסתרי הדדי והוי כתרי ותרי דאי תפס לא מפקינן

בקולמוס אינו כשר אלא ללמוד בו וכמ"ש, ולפ"ז מיושב יפה פי' הגמרא וניחא נמי קושית כתר"ה.

והנה בענין זה אמרתי בקושית הראשונים שהקשו למאי שאל ר' אבהו למה הוא דאתא ואמר ס"ת שכתבתי לפלוני גוילין שלו לא עיבדתי לשמן ס"ת ביד מי, וכיון שאמר ס"ת ביד לוקח א"ל מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך אתה נאמן להפסיד ס"ת, והא אם היה הס"ת ביד הסופר כש"כ דמהימן הסופר לפסול הס"ת כיון שהוא בידו ודבר שבידו נאמן ע"א לפסול ולאסור, כדאיתא התם היה עושה עמו בטהרות וא"ל טהרות שעשיתי עמך נטמאו היה עושה עמו בזבחים וא"ל זבחים שעשיתי עמך נתפגלו נאמן דכל שבידו נאמן, א"כ ה"ל למימר סתם נאמן אתה לפסול ס"ת. והב"ח יו"ד (סי' רפ"א [א"ח ג ד"ה וא"ס מאמין]) מביא בשם הרא"ש [גיטין פ"ה סי' יג] שתירץ דאם אמר לו סתם היו טועים לומר דס"ת הוא ביד הסופר ונאמן לפסול ס"ת משום שבידו, וכדי לברר הדבר שאל ס"ת בידי מי ולאשמעינן דגם שהס"ת ביד הלוקח נאמן הסופר לפסול הס"ת משום מיגו שנאמן להפסיד שכרו. והב"ח שם מיאן בתירוץ זה דכדי לברר הדבר היה לו לפרש שנאמן אתה לפסול הס"ת מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך ולמאי שאלו ס"ת ביד מי, והב"ח תירץ דשאלו ס"ת ביד מי כדי שידע ר' אבהו אם הסופר כתב לו בחנם או בשכר, ולאשמעינן דהיכי שכתב לו

2. וכן הקשה הש"ך שם סק"ט על הב"ח.

לשמן, וכשהשיבו דהס"ת ביד לוקח דהוי הלוקח מוחזק בשכרו ובהס"ת, דכה"ג מפסיד הסופר שכרו, משום דבתרי הודאות דסתרי אין מוציאין מיד המוחזק, והכא שהלוקח מוחזק אין מוציאין מידו, ומש"ה קאשמעינן שפיר כה"ג הדין דמתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן לפסול ס"ת. ולפמש"כ היה השאלה הס"ת ביד מי נוגע שפיר להוראה ולדינא, דמשום שהס"ת ביד לוקח מפסיד הסופר שכרו, משא"כ אם הס"ת היה ביד הסופר וא"ש.

וכן ראיתי שכתב בספר חו"ד (סי' קי"ז) דמש"ה מפסיד הסופר שכרו, משום דתרי הודאות דסתרי אין מוציאין מיד המוחזק יעו"ש. ולפ"ז מיושב שפיר קושית הראשונים שהקשו בהא ששאלו ס"ת ביד מי וכמש"כ.

והנה מענין לענין באותו ענין ראיתי מה שכתב בספר שו"ת עמודי אור (סי' א') א"ח (ה') בהא דהביא המ"א א"ח (סי' ל"ז [ס"ק ג]) דעת הפוסקים דד' בתים של ראש מהני כשחיברם ע"י תפירה ודבק, וכתב העמודי אור וז"ל, ודע שבסנהדרין (דף פ"ט ע"ג) בסוגיא דזקן ממרא שנינו חמש טוטפות לעבור על דברי סופרים חייב, ומפרש הש"ס דאין חייב [אלא] על דבר שעיקרו מה"ת ופירושו מד"ס ויש בו להוסיף ואם מוסיף גורע, ואנו אין לנו אלא תפילין אליבא דר' יהודה שאם הוסיף בית חמישי גורע ופוסל את התפילין משום דבית חיצון שאינו רואה את האויר פסול, והמעין בשמועה זו יראה שע"כ יש בו להוסיף משום לתא דבל תוסיף הוא ואין זה גדר מדביק בגד

מיניה, ובלא תפס פטור מן השעורין דמאי חזית דאזלת בתר הודאת הנתבע זיל בתר הודאת התובע שמדטענו חיטין הרי הודה שאין חייב לו שעורין יעו"ש.

וא"כ לפמש"כ תוס' [גיטין] שם ד"ה אמר, די"ל דהסוגיא מיירי במכחישו היינו שהלוקח אומר שיודע שנעבדו הגוילין לשמן, א"כ איכא הכא תרי הודאות דסתרי הדדי בענין שכר הסופר, דהסופר שהודה שלא עיבד הגוילין לשמן א"כ מפסיד שכרו, והלוקח שמכחישו ואומר שיודע שהגוילין מהס"ת נעבדו לשמן א"כ צריך לשלם להסופר שכרו, ובתרי הודאות דסתרי אהדדי פטור מלשלם, אבל אם תפס לא מפקינן מיניה. וא"כ אם היה הס"ת ביד הסופר א"כ הוא מוחזק בהס"ת והוי כתפס שלא מפקינן מיניה הס"ת בלי דמי שכרו, דאף שלפי הודאת הסופר דלא נעבדו הגוילין לשמן א"כ הפסיד שכר כתיבת הס"ת, אבל מאי חזית דאזלת בתר הודאת הסופר שהפסיד שכרו הא איכא הודאת הלוקח שהודה שנעבדו הגוילין לשמן וחייב לשלם שכרו, דהוי תרי הודאות דסתרי הדדי והודאת בע"ד כמאה עדים דמי וחשיב כתרי ותרי דאין מוציאין ואם תפס לא מפקינן מיניה, וא"כ שהסופר מוחזק בהס"ת אין מפסיד שכרו כלל. ור' אבהו שבעי לאשמעינן הדין דמתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן לפסול ס"ת, מש"ה שאל מקודם ס"ת ביד מי, דאם הס"ת הוא ביד הסופר א"כ לא מפסיד שכרו כלל דהא תפיס בהס"ת ואיכא הודאת הלוקח שהכחישו ואמר שהגוילין נעבדו

אחת או שקשרו החוט הנוסף בהקשר דגרוע ועומד, ואם עומד המין החמישי והחוט חוץ לקשר ולאגודה א"כ האי לחודא קאי והאי לחודא קאי ולא שייך בציצית ובולוב יש בו כדי להוסיף ואם מוסיף גורע, אבל בתפילין אם חיבור ותפירה הוי דיבוק להד' בתים א"כ משכחת בפשוט שאח"כ חיבר ודיבק בית חמישי ומיקרי שפיר יש בו כדי להוסיף ואם מוסיף גורע, ולמאי צריך הא דר' זירא שבית חיצון שאינו רואה את האויר פסול, אלא וודאי מוכח מזה דיבוק לא הוי חיבור בד' בתים שבתפילין ובעי דווקא דד' בתים של ראש שיהיו מעור אחד כדפסק בשו"ע או"ח (סי' ל"ג ס"ג [ס"מ]), וא"כ דמי שפיר תפילין לציצית ולולב שאם עשה מעור אחד החמשה בתים גרוע ועומד הוא, ואם עשה ד' בתים מעור אחד והוסיף בית חמישי א"כ האי לחודא קאי והאי לחודא קאי כיון שדבק לא הוי חיבור, ומש"ה הוצרך להא ויש בו כדי להוסיף ואם מוסיף גורע בתפילין משום דר' זירא שבית חיצון שאינו רואה את האויר פסול ולא משום לתא דבל תוסיף, וא"כ מוכח מהא דדבק לא הוי חיבור. ולכאורה היא ראייה נכונה ואינני יודע שראיתי בשו"ת רבותינו האחרונים מפלפלים הרבה בזה אם בעי עור אחד ואם דיבוק הוי חיבור³, ולפמש"כ מסוגיא זו מוכח ומבואר דדיבוק לא הוי חיבור.

על בית החיצון דלא שייך בל תוסיף כה"ג, ותוספת נקרא כשעשה תוספת בית אחר וגרע התפילין בתוספת שהוסיף, וע"כ מייירי בחיבורו אל הבתים, וא"כ מוכח דדיבוק מהני בתפילין, דאם נימא שלא מהני א"כ בל תוסיף נמי ליכא, עכ"ד.

ונפלאתי מאד על רום חכמתו שאזיל בזה בתר איפכא, הא מסוגיא זו יש להוכיח דדיבוק אינו חיבור, דאם נימא שדיבוק הוי חיבור א"כ מאי פריך הש"ס שם אי הכי גבי תפילין נמי אם עביד ד' בתים ואייתי אחרינא ואנח גביהו האי לחודא קאי והאי לחודא קאי ואי עביד חמשה בתים גרוע ועומד הוא, ומשני האמר ר' זירא בית חיצון שאינו רואה את האויר פסול, והא בלא"ה משכחת דעביד ד' בתים ואייתי אחרינא ואנח גביהו ודבקו בדבק להד' בתים, וכיון שדבק חשוב חיבור א"כ לא שייך האי לחודא קאי והאי לחודא קאי, דבתפילין מהני חיבור ודיבוק ואחר שדבקו הד' בתים והיו התפילין כשרים דבקו בדבק בית חמישי ולא שייך האי לחודיה קאי כו'. וגם לא שייך גרוע ועומד הוא, דקודם שדבקו לבית החמישי היו התפילין כשרים ושפיר מיקרי ויש בו כדי להוסיף ואם מוסיף גורע, דלא דמי לציצית אם קשר עליון דאוריתא ובולוב אם צריך אגד דלא משכחת שאגדו המין החמישי באגודה

3. עי' במגן גבורים סי' לב ס"ק כח שהביא שכן הקשו האחרונים, ובישועות יעקב שם ס"ק כה, שו"ת בית אפרים או"ח סי' א ד"ה והנה לפי, ובאגרות משה או"ח ח"א סי' יד ענף ג.

סימן טו

בהא דאיתא ביבמות (דף פ' ע"א) דאמרינן דנעשה גדול למפרע

שם [נמו"ה אילוני] שכתב להוכיח דדוקא כשנולדו בו סימני סריס אמרינן דנעשה גדול למפרע ולא כשלא הביא שתי שערות עד רוב שנותיו⁴, מהא דאמרינן בב"ב (דף קנ"ה ע"ב) קטן מאימתי יכול למכור בנכסי אביו חד אמר בן עשרים וחד אמר בן י"ח, ופריך מהא דבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו וערערו עליו בני משפחה לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו לרבי עקיבא מהו לבודקו, ובשלמא למ"ד בן י"ח שפיר יש לבודקו אם לא אייתי שתי שערות קטן הוא, אלא למ"ד בן כ' כי לא אייתי שתי שערות נמי גדול הוא כדתנן בן עשרים שלא הביא שתי שערות והוא הסריס לא חולץ ולא מייבם, ומשני דאיתמר עלה והוא שנולדו בו סימני סריס. וקשה אפילו למ"ד בן י"ח היכי מצו בני המשפחה לערער ולהוציא מיד המוחזק, והא נכסים ביד לוקח הוי והא הוא לעולם בספק גדול ומכירתו מכירה, דשמא לא יביא שתי שערות עד עשרים והרי הוא סריס ונעשה גדול למפרע,

ביבמות (דף פ' ע"ב) איתמר אכל חלב מבן שתיים עשרה ויום אחד עד בן שמונה עשרה ונולדו בו סימני סריס רב אמר דנעשה סריס למפרע ושמואל אמר קטן היה באותה שעה, והפוסקים פסקו כרב¹. ויש להסתפק אם דוקא כשנולדו בו סימני סריס אמרינן דנעשה סריס למפרע, אבל אם לא נולדו בו סימני סריס אלא שלא הביא שתי שערות עד רוב שנותיו דקיי"ל² דהוי ג"כ גדול לא אמרינן דנעשה גדול למפרע מבן י"ג שנה, או דילמא דלא שנה.

ולכאורה נראה דאין לחלק בין גדלות לגדלות, דכשם דכשנולדו בו סימני סריס אמרינן איגלאי מילתא למפרע דהוא סריס ונעשה גדול (לשנת) [משנת] י"ג, ה"ה אם לא הביא שתי שערות עד רוב שנותיו י"ל נמי דהוברר הדבר למפרע דהא שלא הביא שערות משום דהוא סריס, ומש"ה י"ל דנעשה גדול למפרע³.

אבל מצאתי בספר קרן אורה יבמות

1. עי' בחור"מ סי' רלה סי"ב, ואה"ע סי' קנה סי"ב ברמ"א.
2. יבמות צז, א ב"ב קנה, ב נדה מז, ב.
3. וכן העלה ביד רמ"ה בבא בתרא קנה, ב (סי' קמ), הו"ד בטור חור"מ סי' רלה סי"ב, ובריב"ש סי' תסח. וכ"כ בים של שלמה יבמות פ"ח סי' לא, מרחשת ח"ב סי' טו, חזו"א אה"ע סי' קבו סק"א, ובמשנ"ב סי' נה ס"ק כח.
4. בחת"ס נדה מז, ב כתב שכן היא דעת התוס' שם ד"ה עד, שאם לא באו סימני סריס עד ל"ה שנה, הרי יצא מרוב סריסים וגם רב מודה דאין נעשה גדול למפרע אלא מכאן ואילך.

עשרים שלא הביא שתי שערות, ולדברי רב הא אין שניהם שוים, דבן עשרים שלא הביא שתי שערות יש ספק אם הוא גדול או קטן דשמא לא יביא שערות עד רוב שנותיו והרי הוא נעשה סריס למפרע. ולפמש"כ ניהא דהא קיי"ל דאזלינן בתר רובא ורוב לאו סריסים הם, וא"כ הוא קטן כשלא הביא שתי שערות בלא סימני סריס עד רוב שנותיו מטעם רובא, וזה פשוט.

וראיתי בב"ש אהע"ז (סי' קנ"ה ס"ק י"ט) שהקשה אהא דקאמר [שס ס"ז] כל זמן שלא הביאה שתי שערות חשובה כקטנה אפילו נולדו בה סימני איילוניות, אבל אם היא בת עשרים ונולדו בה סימני איילוניות חשובה כגדולה למפרע מזמן שהיתה בת י"ב, והקשה בב"ש א"כ איך ממאנת ומותרת לאחר, ניהוש שמא ימצא בה סימני איילוניות והרי היא גדולה למפרע, ואע"ג דלא חיישינן למיעוטא שמא איילוניות היא דקיי"ל כחכמים ולא כר"מ דחייש למיעוטא, מ"מ הכא דניכר ריעותא דלא הביאה שתי שערות ומכש"כ כשנולדו בה סימני איילוניות למה תמאן. ותירץ דא"כ שהיא איילוניות בלא"ה הוי קידושיה קידושי טעות כיון שלא הכיר בה יעו"ש. ומשמע מדבריו דס"ל דאחר י"ב שלא הביאה שתי שערות דהוי ריעותא איתרע לה רובא דלאו איילוניות נינהו.

ולכאורה יש ראייה לדברי הב"ש מדברי התוס' יבמות (דף פ' ע"ג נ"ה ע"ב)

אלא ודאי דלס"ד דגמרא שם דאף בלא סימני סריס נעשה סריס מבן עשרים לא אמרינן דנעשה גדול למפרע, והוא הדין למסקנא לרוב שנותיו דנעשה סריס בלא סימנים נמי לא אמרינן דנעשה גדול למפרע יעו"ש.

ולי נראה דלאו ראייה היא⁵, דלמ"ד קטן מוכר בנכסי אביו בן י"ח שפיר ניהא הא ששאלו מהו לבודקו, דאם לא ימצא לו שתי שערות קטן הוא בוודאי, דממה נפשך לרב דס"ל ביבמות שם דאמרינן שנעשה סריס למפרע הא איהו ס"ל בב"ק (דף מ"ו ע"ב) גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דאזלינן בממון אחר הרוב, א"כ יש להוציא מיד המוחזק בנכסים משום רוב אנשים לאו סריסים הם, ומדלא הביא שתי שערות עדיין קטן היה בשעת מכירה ועוד יביא שתי שערות קודם עשרים. ולשמאל דס"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב, הא פליג ביבמות שם וס"ל דאמרינן קטן היה באותה שעה ונעשה גדול אח"כ, וממ"נ שפיר ניהא הא דשאלו מהו לבודקו למ"ד בן י"ח וא"ש, אבל לעולם אימא לך דלרב דס"ל דנעשה גדול למפרע אף כשנעשה סריס בלא סימנים רק ברוב שנותיו או לס"ד דגמרא שם מבן עשרים לחוד אמרינן נמי דנעשה גדול למפרע וכמ"ש.

ולפי"ז ניהא נמי מה שהקשה בקרן אורה שם מהא דתנן ביבמות (דף ל"ו ע"ב) אחד שהוא בן ט' שנים ואחד שהוא בן

5. עי' גם במרחשת שם אות ב וג מה שכתב לדחות שיטת הקרן אורה.

דכתבו נעשה סריס למפרע ולקי על החלב שאכל מבן י"ג, דקשה טובא הא כיון שרוב לאו סריסים הם ואזלינן בתר רובא, א"כ בשעת אכילה היה היתר גמור לאכול והאיך יש לחייבו מלקות, אלא וודאי דכיון שהגיע לשנים ולא הביא שתי שערות איתרע ליה רובא ויש לחוש שמא הוא סריס למפרע כמ"ש הב"ש.

וכן מצאתי בחידושי הגרעק"א בליקוטים לקידושין [יא, 6 ד"ה ונלא"ה] שכתב דצ"ע לדינא בנשואה לכהן והיתה [נמ] יותר מי"ב שנים ולא הביאה שתי שערות, אם חוששין לה מדאורייתא שמא היא איילונית ולא תאכל בתרומה ואם מתה לא לטמא לה כהן, דבזה ליכא למיזל בתר רובא דהא יצאה מהרוב דרוב נשים יש להם שתי שערות בסוף שנת י"ב יעו"ש⁶.

שוב התבוננתי דיש לדחות, דתוס' הקשו אליבא דרב דס"ל דנעשה גדול למפרע, ולדידיה לעולם לא מצי האב למכור בתו אחר י"ב כשלא הביאה שתי שערות, אם נימא דזה הוא ריעותא ונפקא מרובא דלאו איילונית נינהו, ואף אם נימא דאיילונית בת זבינא היא משום דכיון דיש לחוש למיעוטא איילונית א"כ היא גדולה למפרע מבת י"ב שנה כדס"ל לרובא דראשונים, ואינו יכול האב למכור אחר י"ב שנים אף שלא הביאה שתי שערות אלא בקטנותה קודם י"ב, ושפיר הקשו בתוס' דבקטנותה איך נדע שלא תביא סימני נערות. אבל מ"מ נראה מסברא דגם אחר י"ב כשלא הביאה שתי שערות מ"מ צריך למיזל בתר רובא, דהא שלא הביאה שתי שערות לא הוא ריעותא

אבל באמת לא נראה הכי דבהא ריעותא שלא הביאה שתי שערות תצא מרובא דעלמא דניחוש שמא היא איילונית, דהא י"ל דשמא נשרו השערות, וראיה לזה מקידושין (דף ד' ע"א) גבי ויצאה חנם אין כסף דקאמר לא נצרכה אלא לעיקר זבינא דאיילונית, סד"א דאית לה נערות זביני זבינא ודלית לה נערות לא הוי זביני זבינא יעו"ש, והקשו בתוס' [ד"ה ללא] הא בקטנותה איך נדע שלא תביא סימני נערות דסימני איילונית היינו כשהיא בת עשרים

6. כע"ז כתב גם בתוספות רעק"א נדה פרק ו אות כז.
7. וכן תי' בתוספות רעק"א שם את קושית התוס' בקידושין.

למיעוט סריס ואיילונית, א"כ ניחא שפיר הסוגיא דיבמות וב"ב שם דלא חיישינן שמא לא יביא שתי שערות והרי הוא גדול למפרע, דאזלינן בתר רובא דרוב אנשים לאו סריסים ניהו, ואין ראייה כלל לחידושו של בעל הקרן אורה דאם נעשה סריס בלי סימנים רק שלא הביא שתי שערות לרוב שנותיו מודה רב דלא אמרינן דנעשה גדול למפרע אלא דלא שניא וכמ"ש.

וכן מוכח מדברי הראב"ד והריטב"א שהקשו בקידושין שם [ד"ה אלא אמי אצין] דקאמר לא נצרכה אלא לבגר דאיילונית, והקשו הא היכי משכחת לה אם מכרה בעודה קטנה בלא"ה תיפוק בשש, אלא כשמכרה באופן שתיפוק בשביל בגר דאיילונית א"כ היא אחר י"ב ולרב דנעשה גדול למפרע הא בלא"ה איגלאי מילתא למפרע דגדולה היתה ומכירתה לאו כלום היא יעו"ש. ואם נימא דבגדלות של ל"ה שנים לא אמרינן דנעשה גדול למפרע וכמ"ש הקרן אורה, א"כ הא משכחת שמכרה אביה כשהיא בת ל' ולא הביאה שתי שערות וכשנעשתה בת ל"ה יוצאה בבגרות דאיילונית ובהכי לא אמרינן שנעשית גדולה למפרע, ומדטרחו הראב"ד והריטב"א ולא ניחא להו לאוקמי כה"ג מוכח שפיר דס"ל דלמ"ד דנעשה גדול למפרע גם כשנעשה גדול

כלל וכמ"ש. והא דמבואר מדברי התוס' יבמות שם דאכל חלב מבן י"ב שנים דלקי ולא אמרינן כיון שאזלינן בתר רובא א"כ הוא היתר גמור לאכול חלב מה"ת בקטנותו ואיך לקי על אכילתו, לא קשה מידי דהא לענין אכילת חלב גם אם לאו סריס הוא והשערות נשרו ג"כ אסור לאכול חלב דהא הוי גדול בשביל השערות, ואף דיש לחוש שמא לא הביא כלל שערות ויביא אח"כ קודם עשרים וא"כ הוא קטן באותה שעה, מ"מ מספיקא אסור מה"ת לאכול החלב ושפיר י"ל דאח"כ שנתברר הדבר למפרע דהוא גדול בשעת אכילה לקי שפיר, וכ"כ השב שמעתתא ש"א פ"ג דמשום דהוי ספיקא דאורייתא אסור לאכול החלב כשהוא בן י"ב שנה⁸ וכשהביא סימני סריס לקי שפיר דאיגלאי מילתא למפרע שהיה גדול יעו"ש. זולת מה שהוכיח השב שמעתתא מזה דשיטת תוס' דספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת אינו מוכרח, די"ל דכיון שלר' אליעזר קאמר רב האי שמעתתא כמ"ש בתוס' שם [נימות אס ד"ה אלא], וכבר כתבו האחרונים דר' אליעזר דס"ל דבחתוכה אחת חייב אשם תלוי על כרחך ס"ל דספיקא אסור מה"ת ומשו"ה אין ראייה מזה⁹.

עכ"פ לפמ"ש"כ דגם אחר שהגיע לשנים ולא הביא שתי שערות אין לחוש

8. כלומר, משום דחיישינן שמא נשרו.
9. רבינו לומד דר' אליעזר דאמר ביבמות פ, א איילונית היא בת י"ח, לשיטתו בכריתות יז, ב דמחייב אשם תלוי באכל חלב של כוי, והיינו דוקא לפמ"ש"כ תוס' בנדה טו, א ד"ה לא, אבל בתוס' כריתות יח, א ד"ה באנו כתבו דבהא דאשם תלוי על חלב של כוי צריך לגרוס בלא י' והוא ר' אלעזר בן שמוע, ועי' ערוך לנר כריתות שם.

למכור וכמ"ש תוס' יבמות (דף פ' ע"ג) ד"ה עד דאوتן שיש בהם סימני סריס בקטנותן רובא מתקנים ולא סריסים הם, וכיון דנפקי מרובא דעלמא דלאו איילונית נינהו ע"י סימני איילונית הניכרים בקטנותה, שוב לא יכול האב למכור משום ספק איילונית ובעי שפיר קרא דאיילונית בת זבינא היא, ולא שייך בכה"ג לומר איצטריך קרא למעוטי ספיקא¹⁰ וכמ"ש תוס' בחולין (דף כ"ג ע"ג [ד"ה אַיטלין]), ומדהקשו בתוס' וראשונים בקידושין שם יש להוכיח דכה"ג לא חשוב האב המוציא מחבירו לענין שאינו יכול למכור את בתו משום ספיקא בעלמא כמ"ש המל"מ לצדד שם וא"ש.

והנה מכבר אמרתי בזה ליישב מה שהקשו האחרונים על דברי התוס' יבמות שם שכתבו ולקי על החלב שאכל דלא חשוב התראת ספק אע"ג דבשעת התראה היה ספק שמא יביא שתי שערות קודם י"ח, דהשתא מיהא איגלאי מילתא למפרע שהיה גדול בשעת התראה יעו"ש. והא בסנהדרין (דף ס"ט ע"א) פשיט הגמרא דאזלינן בתר רובא מהא דתניא בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה וחייבין עליה משום אשת איש כו', ואמאי דילמא איילונית היא ואדעתא דהכי לא קדיש, אלא לאו דאמרינן זיל בתר רובא ורוב נשים לאו איילונית נינהו. ולפי דברי התוס' יבמות שם קשה טובא די"ל דחייבין עליה משום אשת איש היינו שחובשין אותו וממתינין לכי גדלה

ע"י רוב שנותיו בלי שתי שערות נמי דינא הכי.

וראיתי במל"מ הלכות עבדים נפ"ד ה"א ד"ה ויש להסמפקן שכתב להסתפק אם יש כח באב למכור את בתו מבת י"ב שנה ומחצה והביאה סימני איילונית הניכרים בקטנותה, דאפשר כשבא האב למכרה חשוב כמוציא מחבירו ואמרינן לאב אייתי ראייה דלאו איילונית היא וזבנה. ולכאורה יש למיפשט האי ספיקא מהא דהקשו תוס' והראשונים בקידושין (דף ד' ע"א) שם לס"ד דאיילונית לאו בת זבינא היא דבקטנותה האיך נדע שהיא איילונית יעו"ש, ואם נימא למ"ד דנעשית גדולה למפרע אין האב יכול למכור את בתו מבת י"ב שנה כשהביאה סימני איילונית הניכרים בקטנותה, משום דכיון שהביאה סימני איילונית יצאה מכלל רובא דרוב נשים לאו איילונית נינהו והוי ספיקא שמא היא איילונית והוי גדולה למפרע, א"כ ה"ה לס"ד דש"ס קידושין שם דאיילונית לאו בת זבינא היא כלל א"כ גם כשהביאה סימני איילונית הניכרים קודם י"ב שנה נמי לא מצי האב למכור את בתו משום ספק שמא היא איילונית דלאו בת זבינא היא, וא"כ ניחא שפיר דבעי קרא דאיילונית בת זבינא היא, דאם נימא דאיילונית לאו בת זבינא היא אין לאב למכור את בתו בקטנותה כשנולדו לה סימני איילונית משום המוציא מחבירו עליו הראיה דלאו איילונית היא ובת זבינא היא, ומספיקא לא יכול האב

10. כן הקשה רעק"א בשו"ת סי' צח ד"ה ולענין על התוס' שם.

להתוס' 11 דלא חשוב שומא וא"צ שערות אחרות ומחוסר רק זמן גרידא, אבל קודם הזמן אף שהביאו שערות חשוב כשומא בעלמא וצריכים שערות אחרות וחשיב כמחוסר מעשה דשערות לאו וודאי קאתו יעו"ש.

ובנו"ב (מהדו"מ להע"ז סי' נ"ג) השיג על המל"מ, דגם שמסר הקידושין בקטנותו קודם הזמן והתנה שיחול הקידושין בגדלותו לא הוי דשלב"ל משום דמחוסר רק זמן גרידא, ואף שלא יביא שערות הא קיי"ל דבן ל"ה שנים אף שלא הביא שערות וסימני סריס נעשה גדול, א"כ מחוסר רק זמן גרידא דממילא קאתי יעו"ש. ולפי"ז ניחא שפיר דבתוס' מכות (דף ע"ז ע"ג) ד"ה במאי כתבו לענין התראת ספק, דדווקא אם בעת ההתראה היה עדיין מחוסר מעשה לגומרו של הלאו חשוב התראת ספק, אבל אם אינו מחוסר מעשה אף שיש ספק בדבר אמרינן דלעולם יעמוד כמו שעומד עכשיו יעו"ש, וא"כ י"ל אם מחוסר רק זמן גרידא דזמן ממילא קאתי לא חשוב התראת ספק, דמחוסר זמן לא חשוב כמחוסר מעשה כמו לענין דשלב"ל וכמ"ש.

ולפי"ז י"ל דהא דכתבו התוס' יבמות (דף פ' ע"א נד"ה נעשה) שם דלקי על חלב שאכל מבן י"ב שנים אע"ג דבשעת התראה היה ספק שמא יביא שערות קודם י"ח וא"כ הוא קטן, לא חשוב משו"ה התראת ספק דהשתא מיהא איגלאי מילתא למפרע שהיה גדול

ורואין בה שאינה איילונית ואיגלאי מילתא דקדושיה קדושין גמורין. וליכא למימר דכה"ג הוי התראת ספק דבשעת הזנות אכתי הוי ספק שמא היא איילונית והוי קידושיה קידושי טעות אם לא אזלינן בתר רובא, דזה אינו די"ל דהשתא מיהא איגלאי מילתא למפרע דלאו איילונית היתה בשעת הזנות ולא חשוב כה"ג התראת ספק וכמ"ש תוס' יבמות שם, וכן הקשה בשעה"מ הל' אישות פ"ב [ה"ג ד"ה עוד כמז' סק"ג] והניח בצ"ע.

ונ"ל בזה עמש"כ המל"מ (פ"ד מהל' אישות [ה"ז ד"ה ולפי מה שכתבנו דל"ז]) בדברי רש"י יבמות (דף ל"ד ע"א) ד"ה (נשופעמ) [וממון י"ג] ומשכחת שנולדו הזכרים באחד בתשרי והנקבות בשנה הבאה באחד בתשרי וביום אחד נשלם י"ב לנקבות שהם י"ג לזכרים ומסרו הקידושין שיחול ביום כשנעשו גדולים, ומבואר מדברי רש"י דקטן שקידש בקטנותו והתנה שיחול הקידושין בגדלותו כשנעשה גדול הרי זו אשת איש, דאף דקיי"ל באומר הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר דלא הוי קידושין דהוי דבר שלא בא לעולם, מ"מ כיון שמחוסר לגדלות רק זמן גרידא וזמן ממילא קאתי, כה"ג לא הוי דבר שלא בא לעולם, ודווקא לאחר שאתגייר דמחוסר מעשה הוי דבר שלא בא לעולם, ומש"ה רצה המל"מ שם לחלק דדווקא שמסרו הקידושין ביום מישלם הגדלות וכבר הביאו שערות, וס"ל

11. עי' תוס' נדה מט, א ד"ה ואיבעית אימא.

איילונית נינהו, ומיושב קושית שעה"מ.
וראיתי בנוב"י (מהד"ק אהע"ו ס"ו ו')
 שכתב בפ"י הסוגיא דיבמות (דף פ' ע"א)
 שם בהא דהקשה רב יוסף לרב דאמר
 דנעשה סריס למפרע א"כ איילונית
 לר"מ יהא לה קנס א"ל אביי מקטנותה
 יצאה לבגר, ובתוס' שם [ד"ה אילונית] פי'
 דלשמואל דס"ל קטן היה באותה שעה
 לכו"ע אין כאן נערות, דימי הנערות הם
 בששה חדשים הסמוכים ל"ב
 כשפוסקים אז ימי קטנות ורב יוסף ואביי
 פליגי אליבא דרב, והנוב"י שם פי'
 להיפך, דאליבא דרב לכו"ע יש לה ימי
 נערות, דכיון שלמפרע נעשית גדולה
 מי"ב שנים למה לא יותן לה ששה
 חדשים קודם הבגרות, אלא פליגי רב
 יוסף ואביי אליבא דשמואל דרב יוסף
 מתקיף לרב דאיילונית יהיה לה קנס
 דנעשית גדולה למפרע לחייב קנס
 האונסה בימי נערות, א"ל אביי דמה
 דאתקיף לרב משמע דלשמואל נימא
 דאין לה נערות, ותמה אביי אטו
 מקטנותה יצאה לבגר שיהיה ניחא
 לשמואל, ורב יוסף השיב לאביי דודאי
 כן הוא דלשמואל ניחא דמקטנותה
 יצאה לבגר אבל לרב לא אמרינן
 מקטנותה יצאה לבגר דכיון שלמפרע
 נעשית גדולה ככל הנערות יש לה ימי
 נערות קודם הבגרות יעו"ש.

ולפענ"ד דברי הנוב"י תמוהים מאד
 מהא דאיתא בקידושין (דף ד' ע"א) בהא
 דפריך אהא דת"ר ויצאה חנם אין כסף
 חנם אלו ימי נערות אין כסף אלו ימי
 בגרות כי נפקא בנערות בבגרות מאי
 בעיא גביה, ואמר אביי לא נצרכה אלא

בשעת התראה, היינו משום דלגדלות
 מחוסר רק זמן גרידא דאף שלא יביא
 סימני סריס מ"מ כשיהיה בן ל"ו שנים
 אחר רוב שנותיו אז חשיב גדול, ולמ"ד
 דאמרינן דנעשה גדול למפרע וכבר
 הוכחתי לא כהק"ן אורה דאמרינן לרב
 דכשם שאם נולדו בו סימני סריס דנעשה
 גדול למפרע ה"ה לכשיגיע לרוב שנותיו
 ויהיה בן ל"ו שנים אמרינן דנעשה גדול
 למפרע וכמ"ש, א"כ אינו מחוסר רק זמן
 גרידא דממילא קאתי מש"ה לא חשוב
 התראת ספק אף שעדיין יש ספק בשעת
 התראה שמא יביא נערות קודם י"ח
 ונמצא שהיה קטן, י"ל דמש"ה לא הוי
 התראת ספק כמ"ש תוס' מכות שם גבי
 נזיר ששותה יין דלקי אף שיש ספק
 שמא ישאל על נזירותו די"ל שלעולם
 יעמוד כמו שעומד עכשיו יעו"ש, משא"כ
 בהא דתניא בבת ג' שנה ויום אחד
 דחייבין עליה משום אשת איש אם לא
 אזלינן בתר רובא גם אם ממתנינן לה
 לכי גדלה חשיב שפיר התראת ספק,
 דבשעת הזנות יש ספק שמא היא
 איילונית ונמצא קידושיה קידושי טעות,
 ובוזו שפיר חשוב מחוסר מעשה דעדיין
 מחוסר מעשה שתביא שתי נערות
 ואיגלאי מילתא למפרע דיהיו קידושיה
 קידושין, אבל בגדלות דל"ו שנים גרידא
 לא יתחייב עליה משום אשת איש דמ"מ
 איילונית היא ואדעתא דהכי לא קדיש,
 וא"כ כיון שמחוסר מעשה דתביא שתי
 נערות או שתלד דחשוב כסימנים,
 מש"ה י"ל שפיר דחשוב התראת ספק
 ושפיר קפשיט מהא דתנינא דחייבין
 עליה משום אשת איש, דבדיני נפשות
 אזלינן בתר רובא ורוב נשים לאו

דאילונית כיון דנערות לית לה, וניחא בין לרב ובין לשמואל וכדפי' הראב"ד והריטב"א שם וזה ברור, ודברי הנובי' תמוהים מאד בזה.

והנה מכבר כתבתי להקשות¹² בהא דקיי"ל דאב מדיר בנו קטן בנזיר, דפליגי תנאי בנזיר (קף כ"ט ע"ג) עד מתי האב מדיר את בנו רבי אומר עד שיביא שתי שערות ור' יוסי ב"ר יהודה אומר עד שיגיע לעונת נדרים, וכתבו התוס' שם [נמ, ג] ד"ה גילח דמוכח מתוספתא [שס פ"ג ה"ט] דאם הדירו אביו בעודו קטן ובתוך ימי נזירותו הביא שתי שערות נתבטל נזירותו של אביו, דכשם שלא יכול עוד האב להדירו בנזיר ה"ה דנפקע נזירותו של אביו שהדירו מקודם. ולכאורה נראה דהתוספתא דנקט והביא שתי שערות דנתבטל הנזירות, קאי למ"ד דאב מדיר את בנו עד שיביא שתי שערות וה"ה לר' יוסי בר' יהודה דס"ל דעד מתי מדיר את בנו עד שיגיע לעונת נדרים אם הדירו אביו והגיע לעונת נדרים בתוך ימי הנזירות נתבטל ג"כ נזירות אביו, דכיון שמאותו זמן לא יכול האב להדיר את בנו ה"ה שנפקע הנזירות דמקודם, וכן כתב התו"ט סוטה (פ"ג מ"ט ד"ה האש מדין) וז"ל דכיון שיצא מרשותו שלא יוכל להזירו כמו כן יצא מרשותו מה שהזירו יעו"ש. וק"ל מהא דפריך בירושלמי (מי פ"ז [ה"א]) גבי הא דתנן וחכ"א יטמא נזיר ולא יטמא כהן שנזיר אין קדושתו קדושת עולם וכהן קדושתו קדושת עולם, והקשה

לבגר דאילונית סד"א בנערות תיפוק בבגרות לא תיפוק קמ"ל. ואם נימא דאביי לא ס"ל כלל דמקטנותה יצאה לבגר, דהא ביבמות שם תמה על רב יוסף אטו מקטנותה יצאה לבגר וס"ל דלעולם יש לה נערות קודם בגרות, א"כ מאי משני אביי הא לדידיה לכו"ע לא בעי קרא בבגר דאילונית דתיפוק בבגרות דהא לשמואל דהגדלות הוא בשעת שנעשית איילונית הא נפקא בנערות שקודם הבגרות, וגם לרב דס"ל דנעשית גדולה למפרע פי' הראב"ד והריטב"א דעל כרחק צ"ל דמשני אביי לא נצרכה אלא לבגר דאילונית לענין אם נמכרה בעודה קטנה ואח"כ שנעשית איילונית דצריך האדון להחזיר מעשה ידיה מזמן הבגרות, ואם נימא כפי' הנובי' דלרב ס"ל לכו"ע דבאיילונית הנערות קודם הבגרות למפרע, וא"כ אכתי תיקשי דמזמן הנערות היינו משהה חדשים קודם הבגרות צריך האדון להחזיר מעשה ידיה, דלמפרע יש לה נערות ומאי משני אביי בקידושין שם, אלא וודאי מוכרח כפי' רש"י ותוס' יבמות שם דלשמואל לכו"ע מקטנותה יצאה לבגר ואין כאן נערות כלל, ורב יוסף ס"ל דלרב אמרינן למפרע נעשית נערה קודם הבגרות, ואביי פליג עליה וס"ל דגם לרב אמרינן דמקטנותה יצאה לבגר, ומש"ה משני שפיר אביי לשיטתו דלכו"ע בין רב ובין לשמואל אמרינן דמקטנותה יצאה לבגר ולית לה נערות כלל, ובעי שפיר קרא דתיפוק בבגר

12. קושיות אלו הקשה השואל באחיעזר ח"ב סי' כ אות א וג, ואולי השואל שם הוא רבינו.

דאביו נדר הבן בעצמו בנזיר עולם והוי נזיר בלי הפסק כלל.

אבל באמת נראה דהא דכתבו תוס' דעונת נדרים אינו מפקיע נזירות דמקודם, הוא אינו אלא אליבא דלישנא קמא דמוקי דפליגי רבי ור' יוסי ב"ר יהודה בהאב מדיר את בנו בנזיר אם הוא הלכה או כדי לחנכו במצות ומופלא הסמוך לאיש הוא מדרבנן, ומשו"ה יש לחלק דעונת נדרים לא דמי לשתי שערות, ודווקא בשתי שערות שהוא מה"ת נפקע נזירות דמקודם, אבל במופלא הסמוך לאיש דאינו אלא מדרבנן לא אמרינן אלא שהאב אינו יכול להדירו מכאן ואילך, משום דלא אתי חינוך דרבנן ומדחי מופלא הסמוך לאיש, אבל לא אלים כ"כ שיפקע נזירות אביו דמקודם, אבל ללישנא בתרא דמוקי דרבי ור' יוסי ב"ר יהודה ס"ל דהלכה היא בנזיר אלא דפליגי במופלא הסמוך לאיש אי הוי מדאורייתא ור' יוסי ב"ר יהודה ס"ל דמופלא הסמוך לאיש מה"ת, א"כ אין לחלק כלל בין הבאת שתי שערות להגיע לעונת נדרים, וכשם שלמ"ד דמדיר את בנו עד שיביא שתי שערות נתבטל הנזירות דאביו לכשהביא שתי שערות וכהתוספתא דהובא בתוס' שם, ה"ה יש להתבטל בהגעת עונת נדרים למ"ד דמופלא הסמוך לאיש מה"ת.

וכן מבואר בהדיא בלשון התוס' שם דמשום דעונת נדרים לא הוי אלא מדרבנן מש"ה לא פקעי, משמע בהדיא

הירושלמי הגע עצמך הרי שהקדישו אביו מרחם ומשני זו תורה וזו אינה תורה, ולשי' התוס' קשה טובא הא גם שהקדישו אביו מרחם הא אכתי לא הוי קדושת עולם, דהא כשיגיע לעונת נדרים או לכשיביא שתי שערות הרי יתבטל מעליו נזירות דאביו. וליכא למימר דמשכחת שאחר שהביא שתי שערות או שהגיע לעונת נדרים נדר הבן בעצמו בנזיר עולם, דאכתי לא משכחת שיהיה נזיר בלי הפסק דהא באותו רגע שיכול לקבל עליה נזירות בעצמו נפקע נזירותו של אביו ואי אפשר לצמצם, ומאי פריך בירושלמי שם דהגע בעצמך שהקדישו אביו מרחם הוי קדושת עולם. אלא ודאי מוכח מזה כשיטת רש"י בנזיר שם [ג, א ד"ה א' איימן¹³ והרע"ב בפ"ג דסוטה [גס ד"ה האיש מדין דהאב המדיר את בנו בנזיר חל נזירותו אפילו לכשיגדיל.

שוב ראיתי בתוס' נזיר (דף ל' ע"א ד"ה ה"א) שכתבו בשיטת ר"ת דאף למ"ד דעד מתי האב מדיר את בנו בנזיר עד שיגיע לעונת נדרים, מ"מ היכי דהדירו קודם לכן אינו נפקע משום עונת נדרים, דנהי דהאב אינו יכול להדירו מכאן ואילך אבל אינו נפקע משום עונת נדרים דאינה אלא מדרבנן, ולא דמי לשתי שערות דנפקע גם נזירותו דמקודם, משום דשתי שערות הוא מה"ת יעו"ש. ולפי"ז ניחא שפיר דמשכחת שהקדישו אביו מרחם והוי קדושת עולם, דהיינו שאחר שהגיע לעונת נדרים דיכול הבן להדיר בעצמו ואכתי לא נפקע הנזירות

13. מרש"י זה הוכיח התני"ט דשיטת רש"י היא דאין הנזירות בטלה לכשיגדיל.

דלמ"ד דמופלא הסמוך לאיש מה"ת אין לחלק כלל בין להדירו בניזיר ובין שיפקע נזירות האב דמקודם, וא"כ קשה הא דפריך הירושלמי הגע עצמך שהקדישו אביו מרחם דהוי קדושת עולם, הא י"ל דחכמים ס"ל דמופלא הסמוך לאיש מה"ת וא"כ נתבטל נזירות של אביו לכשהגיע לעונת נדרים, ואף שיקבל אח"כ הבן על עצמו נזירות עולם מ"מ הא א"א לצמצם ושיהיה נזיר בלי הפסק,

וא"כ מאי מקשי הירושלמי, ומוכח מזה כשיטת האומרים דאף שלא יכול האב להדירו לכשיגדיל אבל אם הדירו בעודו קטן חלה נזירותו עליו אפילו לכשיגדיל וצ"ע.

וזה כבר קיבלתי בזה תשובה קצרה מהגה"ג מרן נצי"ב מוולאזין זצלה"ה, ומקרוב נדפסה התשובה אלי בספרו שו"ת משיב דבר חלק שני סי' צ"ג יעו"ש, ואינו תחת ידי כעת.

סימן טז

בו יבואר ישוב פסק הרמב"ם בפ"א מהל' נערה [הל' יא]

בסנהדרין (דף ע"ג ע"ב) דפרכין התם אברייתא דקתני דעל חייבי כריתות ניתן להצילו בנפשו ממתניתין דקתני אלו נערות שיש להן קנס הבא על אחותו, ואמרוה רבנן קמיה דרב חסדא משעת העראה הוא דפגמה ואיפטר ליה מקטלא ממונא לא משלם עד גמר ביאה, ואמר רב חסדא הניחא למ"ד העראה זו נשיקה אלא למ"ד העראה זו הכנסת עטרה מאי איכא למימר, אלא אמר רב חסדא כגון שבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה כדרכה, ורבא מוקי לה באומרת הניחו לו שלא יהרגנה ור"י כו' יעו"ש. ואמאי הביא הרמב"ם דמתני' דהבא על אחותו כצורתה באונס ובמפתה, והו"ל לבאר דהיינו דוקא בבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה כדרכה כאוקימתא דרב חסדא, וא"נ ביכול להצילה באחד מאבריו כאוקימתא דאביי [שם עה, א] או באומרת הניחו לו שלא יהרגנה כו',

הרמב"ם פ"א מהל' נערה הי"א כתב, היתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה, אם היתה אחת מחייבי כריתות כגון אחותו או דודתו והנדה וכיוצא בהן אם התרו בו ה"ז לוקה ואינו משלם קנס שאין האדם לוקה ומשלם ואם לא היתה שם התראה הואיל ואינו חייב מלקות ה"ז משלם קנס. והכס"מ כתב דפסק כר' יוחנן בכתובות (דף ל"ג ע"ב) דמשני הא דרמי התם מתני' [שם טט, א] דאלו נערות שיש להן קנס הבא על אחותו כו', מהא דתנן (מכז דף י"ג ע"א) אלו הן הלוקין הבא על אחותו כו' והא אין לוקה ומשלם, ומוקי ר' יוחנן כאן שהתרו בו כאן שלא התרו בו, והיכי דאיכא ממון ומלקות מילקי לקי ממונא לא משלם.

ובשעה"מ הל' שבת פכ"ד ה"ז [ד"ה ודק אגנ] הקשה על הרמב"ם מהא דאיתא

ומשום טעמא דמשעת העראה איפגימא לה ממונא לא משלם עד גמר ביאה, ואף למ"ד העראה זו הכנסת עטרה דהעראה לא נתרבתה לענין [קנס], ומש"ה הביא הרמב"ם המתני' כצורתה יעו"ש.

ועדיין צריך ביאור במאי תליא הפלוגתא דהסוגיות, ומאיזה טעם פליגי אהדדי בהא אם חיוב קנס הוא בהעראה או שאינו חייב אלא בגמר ביאה.

ונ"ל עפ"י מש"כ הראב"ד לגי' הישנה בפ"א מהל' אישות ה"ד אהא דפסק הרמב"ם שם כל הבעל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מה"ת לפי שבעל קדשה, ובהשגות מובא בהרב המגיד שם כתב אין איסור לאו אלא במזמנת עצמה לכל אדם, ושאם כדברי הרמב"ם מפתה האיך משלם קנס והלא לוקה אלא וודאי משהוצרך לפיתוי אינה קדשה ע"כ. ונראה פשוט דכוונת הראב"ד בהשגות שהקשה דאיך משכחת שמשלם קנס באונס ומפתה והא אין לוקה ומשלם, אינו אלא לריש לקיש דס"ל בכתובות (דף ז"ד ע"ג) ובחולין (דף פ"א ע"ג) דחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר פטור, דכיון דאם התרו ביה פטור כי לא התרו ביה נמי פטור, אבל לר' יוחנן שס"ל דחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר חייב דכיון שלא התרו בו אינו פטור הלאו מן התשלומין, א"כ לא קשה מידי השגת הראב"ד מאונס ומפתה דחייב קנס, דאף לשיטת הרמב"ם דאיכא לאו דקדשה מ"מ כיון שלא התרו בו

ואמאי לא חש הרמב"ם לפירכת הש"ס סנהדרין שם.

וכתב השעה"מ שם שדעת הרמב"ם כהיש מפרשים בתוס' יבמות (דף נ"ט ע"ג) ד"ה [נע"א] אלא, שכתבו דמצי למימר דאע"ג דבכל התורה קיי"ל דהעראה חשובה כביאה, גבי קנס אינו חייב אלא בגמר ביאה, לפי שלא נתרבתה העראה להיות כגמר ביאה אלא לעריות וחייבי לאוין, והוכיחו משמעתתא דהתם דדחיק לאוקמי הא דתני ולו תהיה לאשה באשה הראויה לו פרט לאלמנה לכהן גדול, דפריך מאי איריא משום אלמנה תיפוק ליה משום דהוי לה בעולה, ולא משני כגון שלא עשה אלא נשיקה דלא הוי לה בעולה דאינו משיר בתוליה, אלא ודאי דלענין קנס לא נתרבתה העראה כגמר ביאה. אלא שהקשו לשיטה זו מסנהדרין שם דא"כ מאי פריך התם אהא דמשני משעת העראה הוא דפגמה ואיפטר ליה מקטלא הניחא למ"ד העראה זו נשיקה אלא למ"ד הכנסת עטרה מאי איכא למימר, הא לדידיה נמי א"ש דהא לא מחייב קנס אלא בגמר ביאה. וא"כ יש לומר דהרמב"ם ס"ל דבאמת פליגי הסוגיא דיבמות אהיהא סוגיא דסנהדרין שם בהאי דינא אם חיוב קנס איכא בהעראה או אינו אלא בגמר ביאה, ופסק הרמב"ם כסוגיא דיבמות דאין קנס בהעראה, ומהשתא מתני' דאלו נערות שיש להן קנס דהבא על אחותו אתיא כפשטא

1. מכאן לא נכתב בהשגות הראב"ד במהדו' הישנות אלא הובא במ"מ בשם הראב"ד, ובמהדו' פרנקל הוכנס בתוך השגת הראב"ד.

הרמב"ם וכמ"ש הפמ"ג בשושנת העמקים שם.

וכ"ז אינו מוכח אלא לר"ל דס"ל חייבי מלקות שוגגין ודבר אחר פטור ולא התרו בו כהתרו בו דמי, אבל לר' יוחנן דלא התרו בו חייב בתשלומין דחייבי מלקות לא דמי לחייבי מיתות, א"כ י"ל שפיר כמ"ש תוס' יבמות (דף נ"ט ע"ג) דלענין קנס לא מצינו שנתרבתה העראה כגמר ביאה, ודווקא לענין עריות וקנין אשה ויבמה דרבי רחמנא מקראי ביבמות שם דהעראה כגמר ביאה, אבל לענין חיוב קנס אינו חייב אלא בגמר ביאה דהא דחייבה רחמנא באונס ומפתה בתשלומין קנס, ניחא נמי לשיטת הרמב"ם דבכל ביאה שלא לשם זנות איכא הלאו דלא יהיה קדש לר' יוחנן דס"ל דלא התרו בו למלקות אינו נפטר מתשלומין משום חיוב הלאו, וא"כ שפיר י"ל כמ"ש תוס' שם דכיון שלא נתרבתה העראה כגמר ביאה לענין קנס אמרינן שחייב דווקא בגמר ביאה אבל לא בהעראה. ולפמ"ש בשי' הרמב"ם ז"ל דהאי סברא אם חיוב קנס הוא בהעראה או בגמר ביאה תליא בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל בחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר אם חייב ממון, דלר' יוחנן דס"ל דחייב ממון וא"כ ליכא הוכחה מהא דחייבה רחמנא קנס באונס אף דאיכא הלאו דלא יהיה קדש לשיטת הרמב"ם דחייב הקנס הוא בהעראה, די"ל כמ"ש תוס' יבמות שם דכיון שלא

למלקות אינו פטור מממון, ורק לריש לקיש הקשה הראב"ד דהאיך משכח אונס דכתב רחמנא אם נימא דהבועל אשה לשם זנות אף שאינה מזמנת עצמה לכל אדם איכא הלאו דלא יהיה קדש וזה פשוט².

ובספר שושנת העמקים מבעל פמ"ג כלל ד' [ד"ה נסמפקמין] כתב ליישב השגת הראב"ד, די"ל דהלאו דלא יהיה קדש אינו עובר אלא בגמר ביאה, דעיקר האיסור שאסרה תורה אינו אלא שלא תתרבה זימה ואשה אינה מתעברת בהעראה, ולא דמי ללאו דלא יהיה קדש שאסור ישראל בשפחה כנענית דכתבו בתוס' ב"ב (דף י"ג ע"א ד"ה טפין) דחייב בהעראה, וא"כ י"ל דניחא דגם לריש לקיש דחייבי מלקות שוגגין פטור מתשלומין, הא דחייבה תורה לשלם קנס אף לשיטת הרמב"ם דאיכא לאו בכל בעילה לשם זנות דחייב התשלומין של הקנס הוא בהעראה וקודם שנתחייב בהלאו נתחייב בממון דחייב הלאו הוא בגמר ביאה יעו"ש. ולפ"ז י"ל דממילא מוכח מהא דחייב קנס הוא בהעראה, ולא אמרינן שלא נתרבתה העראה כגמר ביאה לענין קנס כשיטת היש מפרשים בתוס' שם, דאל"כ עדיין תיקשי לריש לקיש קנס דחייב רחמנא היכא משכחת לה לשיטת הרמב"ם, אלא וודאי דלענין קנס אמרינן נמי דהעראה הוא כגמר ביאה, וחיוב קנס בא קודם הלאו דחייב הקנס הוא בהעראה וחיוב הלאו הוא דווקא בגמר ביאה אף לשיטת

2. וכ"כ הפמ"ג בגנת ורדים סוף כלל לו שקושית הראב"ד היא לדברי ריש לקיש.

נתרבתה העראה כגמר ביאה לענין קנס אמרינן שחיוב קנס הוא דווקא בגמר ביאה אבל לא בהעראה, אבל לריש לקיש דס"ל דחייבי מלקות פטור מתשלומין אף שלא התרו ביה, וא"כ הרי מוכח שפיר מהא דחייבה רחמנא קנס באונס אף דאיכא חיוב הלאו דלא יהיה קדש לשיטת הרמב"ם דחיוב קנס דמי לעריות וקנין דלא בעי גמר ביאה אלא העראה גרידא, ומש"ה ניחא דחיוב הממון בא קודם חיוב הלאו שאינו אלא בגמר ביאה וכמ"ש השושנת העמקים.

ובסנהדרין שם הא דרמי אלו נערות שיש להן קנס אהא דאלו מצילין בנפשו, ולא ניחא ליה לשנויי משום דבהעראה איפגמה וחיוב קנס הוא בגמר ביאה, כדי שלא תיקשי עדיין לריש לקיש דס"ל דחייבי מלקות שוגגין פטור מתשלומין וא"כ לדידיה מוכח מהא דחייב רחמנא אונס בקנס, דחיוב קנס הוא בהעראה גרידא וכמ"ש"כ, ומש"ה מוקי הגמרא דסנהדרין שם הא דתנן אלו נערות שיש להן קנס באנפי אחריני וא"ש.

ועפי"ז מיושב שפיר הא דפסק הרמב"ם בפ"א מהל' נערה המתני' דאלו נערות כצורתה וכדמוקי ר' יוחנן בכתובות שם, וכתב אם היתה אחת מחייבי כריתות ואם התרו בו הרי זה לוקה ואינו משלם קנס שאין לוקה ומשלם ואם לא היתה שם התראה הואיל ואינו חייב מלקות ה"ז משלם קנס. ואף שפסק נמי בפ"א מהל' רוצח [הל' יא] שהרודף אחרי כל העריות ניתן להצילו בנפשו ולא חש לאוקים דינא דמתניתין דאלו נערות שיש להן קנס בחד מהני שינוייה ואוקימתות דסנהדרין שם, ולפי מ"ש ניחא דהרמב"ם לשיטתו דפסק כר' יוחנן דחייבי מלקות שוגגין שלא התרו בו חייב בתשלומין, א"כ לא מצינו שנתרבתה העראה כגמר ביאה לענין קנס, וחיוב קנס הוא בגמר ביאה,

נתרבתה העראה כגמר ביאה לענין קנס אמרינן שחיוב קנס הוא דווקא בגמר ביאה אבל לא בהעראה, אבל לריש לקיש דס"ל דחייבי מלקות פטור מתשלומין אף שלא התרו ביה, וא"כ הרי מוכח שפיר מהא דחייבה רחמנא קנס באונס אף דאיכא חיוב הלאו דלא יהיה קדש לשיטת הרמב"ם דחיוב קנס דמי לעריות וקנין דלא בעי גמר ביאה אלא העראה גרידא, ומש"ה ניחא דחיוב הממון בא קודם חיוב הלאו שאינו אלא בגמר ביאה וכמ"ש השושנת העמקים.

ועפ"ז נראה ליישב קושית תוס' יבמות וסנהדרין שם שהקשו דהסוגיות סתרי אהדדי דביבמות (דף נ"ט ע"א) שם דפריך על רב יהודה אמר רב דאמר נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה, מהא דתניא ולו תהיה לאשה פרט לאלמנה לכה"ג, ומאי איריא משום אלמנה תיפוק ליה משום בעולה, ולא משני כגון שלא עשה אלא נשיקה, אלא ודאי דבהעראה גרידא ליכא קנס. ובסנהדרין שם דפריך על הא דתניא ואלו מצילין אותן בנפשו מהא דאלו נערות שיש להן קנס ומשני שינויי אחרינא, ולא ניחא להגמרא לשנויי דחיוב קנס הוא בגמר ביאה שכבר איפגמה ולא ניתן להצילה בנפשו, משמע דחיוב קנס הוא בהעראה. ולפמ"ש"כ דסברא זו תליא בפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש א"כ י"ל דביבמות משני שינוייה אחריני כדי שיהיה ניחא גם אם נימא דרב יהודה אמר רב דאמר נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה ס"ל כר' יוחנן דחייבי מלקות שוגגין חייב

מניין בשבת, דבשלמא במדליק גדיש י"ל דעל כל שבולת ושבולת מיפטר ממון משום דיש חיוב מיתה, דאף שבתרי קטלא לא קטלית ליה ומשבולת ראשון כבר חייב במיתה, מ"מ כיון דאיכא חיוב מיתה על כל שבולת ושבולת א"כ דמי לחייבי מיתות שוגגין דקיי"ל כתנא דבי חזקיה דפטור ומש"ה פטור המדליק גדיש בשבת על כל הגדיש, משא"כ לענין מלקות דקיי"ל כר' יוחנן דחייבי מלקות שוגגין חייב בממון, א"כ לא שייך לדון דבגמר ביאה ליכא חיוב קנס משום דאיכא חיוב מלקות, כיון שהמלקות מחויב אשעת העראה ובגמר ביאה ליכא אלא חיוב ממון גרידא ולא עדיף מלא התרו בו למלקות דאין חיוב המלקות פוטר מתשלומין, וא"כ בכתובות שם ששני ר' יוחנן רומיא דמתני' אלו נערות שיש להן קנס אהא דאלו הן הלוקין והא אין לוקה ומשלם שמייירי שלא התרו בו וממונא משלם מילקא לא לקי, תיקשי שפיר קושית הג"ר בערוש דהא לר' יוחנן י"ל שפיר דחייב קנס אגמר ביאה ולא שייך אין לוקה ומשלם דהמלקות הוא על העראה והקנס חייב על גמר הביאה, וליכא למימר דגם על הגמר ביאה יש חיוב מלקות דזה רק כחייבי מלקות שוגגין דלא מפטר מתשלומין לר' יוחנן לשיטתו ואמאי מוקי ר' יוחנן דחייב קנס דווקא שלא התרו בו הא גם שהתרו ביה ניחא כמו שהקשה הגאון דובערוש ז"ל.

והנראה לי בזה³ עפ"י מה

א"כ ליכא לאקשוויי מידי על המתני' דאלו נערות שיש להן קנס מהא דתניא אלו שניתן להצילה בנפשו, דהא בהעראה כבר איפגמה ולא ניתן להצילו בנפשו וחיוב קנס הוא בגמר ביאה, ומש"ה ניחא דסתם הרמב"ם וכתב המתניתין כצורתה ומיושב קושית השעה"מ.

בזה נ"ל לתרץ קושית הגאון ר' בערוש זצ"ל בהקדמת ספר פני יהושע למסכת כתובות [ד"ה מיהו], שהקשה לשיטת תוס' דחיוב קנס הוא דווקא בגמר ביאה, דא"כ מאי פריך בכתובות (דף ל"א ע"ג) אהא דתנן אלו נערות שיש להן קנס, מהא דתנן אלו הן הלוקין ואין לוקה ומשלם, והא למלקות רבי רחמנא דחייב על העראה כגמר ביאה, ולענין קנס לא נתרבתה העראה והחיוב הוא דווקא בגמר ביאה, א"כ לא בא החיוב ממון ומלקות בבת אחת דחיוב מלקות הוא בהעראה וחיוב קנס הוא בגמר ביאה וכה"ג לוקה ומשלם. ותירץ דאף דמשעת העראה חייב במלקות מ"מ בגמר ביאה שעת חיוב הקנס חייב נמי במלקות, וכדאיתא בירושלמי [נמונז פ"ג ה"א] במדליק גדישו בשבת דלא נימא דעל שבולת ראשון חייב מיתה ועל השאר יתחייב ממון אלא דעל כל שבולת ושבולת חייב מיתה, ה"ה הכא בין על העראה בין על גמר ביאה חייב מלקות יעו"ש.

והגרעק"א בשו"ת (סי' קס"ד) השיג

עליו, דלא דמי להא דהמדליק גדישו [של

3. כעין דברים אלו של רבינו, כתב באחיעזר ח"א סי' יט.

דניתן להצילו בנפשו אינו אלא כחייבי מיתות שוגגין דקיי"ל כר' יוחנן בחולין שם דחייבי מיתות שוגגין ודבר אחר דחייב ולא מיפטר אלא מתשלומי ממון כדקיי"ל בכל חייבי מיתות שוגגין מדרתנא דבי חזקיה דפטור מממון, ומש"ה אע"ג דלא איקטל פטור מתשלומין אבל ממלקות לא איפטר וכמש"כ.

ונראה לי להביא ראיה בזה מדברי התוס' מכות (דף ט"ז ע"ב) דאיתא שם בהא דפליגי ר' יוחנן ורשב"ל בלאו הניתק לעשה, דר' יוחנן אמר ביטלו ולא ביטלו ור"ל אמר קיימו ולא קיימו, ופריך לר' יוחנן דאמר ביטלו ולא ביטלו ומשכחת ביטלו לוקה בהני תרי בשילוח הקן ובאונס שגירש, בשלמא בשילוח הקן משכחת לה כששחטה אלא באונס שגירש היכי משכחת לה, אי דקטלה קם ליה בדרבה מיניה. וכתבו תוס' שם ד"ה אי דקטלה וז"ל, ואם מתה א"כ לא ביטל איהו, וא"ת ודילמא מיירי דקטלה ומ"מ לא קם ליה בדרבה מיניה דמיירי שהרגה בשוגג, וי"ל דא"כ היינו כמו מתה מאליה כיון דהרגה שלא במתכוון ע"כ. ובגליון כתב בשם הב"ח נהגהו ס"ט אומ דן דמיירי שהרגה בשוגג, פי' ודילמא ס"ל חייבי מיתות שוגגין חייבין במלקות, וכן כתב המהרש"ל נמנמם שלמה על המוס' שס' פי' ונאמר דחייבי מיתות שוגגין חייבים במלקות. והמהרש"א הביא לדברי המהרש"ל וכתב אין דבריו מובנים, דהא מסיק בפרק אלו נערות דחייבי מיתות ודבר אחר לכ"ע פטורין.

ונפלאתי על השגת מרן המהרש"א, דהא דמסיק בפרק אלו נערות דחייבי

שנסתפקתי הא דקיי"ל דהרודף אחרי עריות ניתן להצילו בנפשו ופטור מתשלומין משום דאין אדם מת ומשלם, אם חשוב הא דיש להצילו בנפשו כמו חייבי מיתות במזיד ובהתראה דמיקטל, ואע"ג דלא איקטל כמו דמיקטל דמי, דכיון שניתן רשות לכל אדם למיקטליה כמאן דמיקטלא דמי, או דילמא דלא הוי רק כחייבי מיתות שוגגין או במזיד ולא התרו ביה דפטור נמי מממון משום תנא דבי חזקיה נכמוזם למ, [מה מכה בהמה לא חילקת כו' ואע"ג דלא איקטל מפטר מתשלומין. ונ"מ בהא דפליגי ר' יוחנן ורשב"ל בחולין (דף פ"א ע"ב) חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר ר' יוחנן אמר חייב ורשב"ל אמר פטור, ופרש"י שם חייבי מיתות שוגגין, עבר עבירה בלא התראה דהיינו שוגג ויש בה דין מיתה אם היו מתרים בו ויש בה עוד חיוב כגון שהתרו ביה למלקות, ולפי שקיי"ל כר' יוחנן דחייבי מיתות שוגגין ודבר אחר חייב, א"כ שני חייבי מיתות מזידין מחייבי מיתות שוגגין לענין מלקות, ואף שלענין ממון קיי"ל כתנא דבי חזקיה מה מכה בהמה לא חילקת בין שוגג למזיד אף מכה אדם כו', אבל לענין מלקות דווקא היכי דמיקטלא מיפטר אבל היכי דלא מיקטל כגון שהיה בשוגג או שלא בהתראה מילקא לקי. וא"כ יש להסתפק אם הא דניתן להצילו בנפשו כגון הבא במחותרת או הרודף אחר העריות וכדומה מיפטר מחיוב מלקות משום דחשוב כחייבי מיתות במזיד ובהתראה, דכיון שניתן רשות לכל אדם למיקטליה אע"ג דלא איקטל כמאן דאיקטל דמי, או דילמא שלא מיפטר ממלקות, דהא

שלא במתכוון, דאכתי תיקשי די"ל שהרגה במזיד אלא שלא בהתראה, דאינו אלא כחייבי מיתות שוגגין דחייב במלקות, דכיון שלא היה בהתראה דמי להיה בשוגג ומ"מ מיקרי שפיר ביטלו דלוקה דכיון שהרגה במתכוון ואיהו ביטל העשה בידיים, והניח בצע"ג.

ולפמש"כ די"ל דהא שניתן להצילו בנפשו חשוב כמו חייבי מיתות מזידין, דכיון שניתן רשות למיקטליה אע"ג דלא איקטל כמאן דאיקטל דמי, א"כ ניחא שפיר קושית הגרעק"א דליכא לאוקמי שהרגה במזיד ושלא בהתראה, דהא קיי"ל דהרודף אחרי חבירו להורגו ניתן להצילו בנפשו, וא"כ אע"ג שלא איקטל חשוב כחייבי מיתות במזיד ובהתראה דפטורין ממלקות, דר' יוחנן בחולין שם לא אמר אלא חייבי מיתות שוגגין ומלקות חייבין, אבל חייבי מיתות מזידין לכו"ע פטורין ממלקות, וא"כ לא משכחת באונס שגירש בטלו לוקה ע"י שהרגה במזיד, דאף שהיה שלא בהתראה מ"מ קם ליה בדרבה מיניה דהא שניתן להצילו בנפשו משום דהוי רודף אחרי חבירו להורגו חשוב כחייבי מיתות במזיד ובהתראה ופטורין ממלקות של הלאו דלא יוכל לשלחה. והתוס' הקשו ודילמא מיירי שהרגה בשוגג, והיינו כמש"כ דר' יוחנן לשיטתו דחייבי מיתות שוגגין עם מלקות חייבין, אבל במזיד אף שלא בהתראה מיפטר שפיר מן המלקות, אף דבעלמא קיי"ל דמזיד שלא התרו ביה דמי לשוגג לענין

מיתות שוגגין לכו"ע פטורין, אינו אלא מתשלומי ממון משום תנא דבי חזקיה מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לא חילקת בין שוגג למזיד לחייבו ממון אף מכה אדם לא חילקת לפוטרו מממון, אבל אם חייבי מיתות שוגגין פטור מן המלקות הא פליגי ר' יוחנן ורשב"ל בחולין (דף פ"א ע"ב) חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר ר' יוחנן אמר חייב ורשב"ל אמר פטור, ופרש"י שם [ד"ה חייבי מיתות] היינו חייבי מיתות שוגגין ומלקות יעו"ש⁴.

אלא גם דברי המהרש"ל והב"ח אינם מדוקדקים, דכתבו לפרש דברי התוס' שהקשו ודילמא ס"ל דחייבי מיתות שוגגין חייבים במלקות ומיירי שהרגה בשוגג, ובאמת א"צ לזה דמידי הוא טעמא אלא לר' יוחנן דקאמר בטלו ולא בטלו, ור' יוחנן ס"ל בחולין (דף פ"א ע"ב) בהדיא דחייבי מיתות שוגגין ודבר אחר דחייב, ולפרש"י שם היינו חייבי מיתות עם חייבי מלקות יעו"ש, הרי דס"ל בהדיא דחייב מיתה בשוגג אינו פוטר ממלקות, ושפיר הקשו בתוס' מכות שם דילמא מיירי דקטלה בשוגג ולוקה שפיר משום אונס שגירש וביטלו להעשה ולא אמרינן קם ליה בדרבה מיניה, דר' יוחנן לשיטתו חייב מיתה בשוגג אינו פוטר מלקות, וזה ברור.

והנה הגרעק"א בגליון הש"ס הקשה על תי' התוס' שתירצו דאם הרגה בשוגג היינו כמו מתה מאליה כיון שהרגה

4. כן הקשו גם רעק"א וערוך לנר שם, גנת ורדים כלל כג, ואחיעזר שם אות א.

י"א) דבקלב"מ כיון שמחויב להחזיר לצאת ידי שמים דמהני תפיסה, א"כ אפילו לא רצו לצאת ידי שמים אלא שהחזירו משום שהיו סבורין שבדין חייבין להחזיר וכמש"כ בתוס' שם נ"ה לא קלינסין, אבל כיון שהיה רבא תפוס בהני דיכרי למה לא קיבלן דכיון דמהני תפיסה, אלא מוכח מזה כמ"ש המהרש"ל דלא מהני תפיסה אלא היכי דלא עבדינן החומרא, אבל היכי דעבדינן החומרא כגון במזיד ובהתראה לא. והבא במחתרת כיון שאין לו דמים וניתן להצילו בנפשו לא הוא כשוגג אלא כמו מזיד והתראה, ואע"ג דניצול ולא נהרג דמי לברח מב"ד, אבל כל דין מזיד עליה דכיון שרשאי להרוג אותו חשוב עבדינן החומרא ואין עליו שום חיוב תשלומין ולא מהני תפיסה יעו"ש. הרי דס"ל בהדיא כמש"כ דהא דרשאי להורגו אף שניצול ולא נהרג חשוב כמו שהיה במזיד ובהתראה, וא"כ ה"ה לענין הא דקיי"ל דמיתה פוטר ממלקות דאינו אלא חייבי מיתות מזיד, אבל חייבי מיתות שוגגין חייב וכו' יוחנן בחולין (דף פ"א ע"ט) י"ל שפיר דבלאו שניתן להצילו בנפשו חשוב כמו מזיד והתראה ופוטר ממלקות וכמש"כ, וזה ברור.

ומצאתי בלשון רש"י סנהדרין (דף ע"ג ע"ב) גבי הא דפריך על המתני' דאלו נערות שיש להן קנס מהא דאלו מצילין אותן בנפשן ואין מת ומשלם, וכתב רש"י שם נ"ה ה"א על אמומן ואע"ג דלא איקטל פטור מתשלומין כדקיי"ל בכל חייבי מיתות שוגגין דפטור מדתנא דבי חזקיה מה מכה בהמה לא חילקת בין

קלב"מ, זה דווקא היכי שלא ניתן להצילו בנפשו אבל בדבר שניתן להצילו בנפשו חשוב במזיד אף שלא היה שם התראה כמו במזיד ובהתראה, דכיון שניתן להצילו בנפשו ואין לו דמים אע"ג דלא מיקטל כמאן דמיקטל דמי. וברודף אחרי חבירו להורגו דניתן להצילו בנפשו אם הרגה במזיד, אע"ג שלא הוי בהתראה לא משכחת בטלו לוקה, דלר' יוחנן נמי מיפטר בהכי מן המלקות ומיושב קושית הגרעק"א.

ולפ"ז שפיר יש להוכיח מזה דהיכי שניתן להצילו בנפשו ליכא מלקות אף לפי [מס'] דקיי"ל כר' יוחנן בחולין (דף פ"א ע"ב) דאמר חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר חייבין, אינו אלא בשוגג שלא במתכוון או בדבר שלא ניתן להצילו בנפשו, אבל במזיד ובמתכוון ובדבר שניתן להצילו בנפשו גם ר' יוחנן מודה דפטור מן המלקות דקם ליה בדרכה מיניה ואע"ג שלא מיקטל כמאן דמיקטל דמי. וכן ראיתי בספר קצה"ח (סי' כ"ט [סק"א]) שכתב בהא דמשמע מדברי היש"ש [ז"ק] פק הכונס [סי' ו] שגם לשיטת רש"י ב"מ (דף ז"א ע"א נ"ה י"א אמרין) דהיכי שקם ליה בדרכה מיניה ופטור מתשלומין מ"מ אם תפס לא מפקינן, דאינו אלא היכי שלא עבדינן החומרא כגון בשוגג או שלא בהתראה, אבל היכי דעבדינן החומרא כגון במזיד ובהתראה אפילו תפס מפקינן מיניה, נראה מוכרח מהא דסנהדרין (דף ע"ב ע"א) רבא איגנביו ליה דיכרי במחתרתא אהרינהו ניהליה ולא קיבלן הואיל ונפק מפומיה דרב דבדמים קנינהו, ולשיטת רש"י (ז"מ דף

ובזה מיושב שפיר קושית הגאון ר' דובערוש שהקשה בכתובות (דף ל"א ע"ג) דפריך אהא דאלו נערוות שיש להן קנס מאלו הן הלוקין דהא אין לוקה ומשלם, דהא י"ל דלענין מלקות רבי רחמנא ביבמות (דף נ"ה ע"ג) דחייב בהעראה ולענין קנס לא מצינו שרבי רחמנא דהעראה חשוב כגמר ביאה שיהיה חייב קנס בהעראה, וא"כ י"ל דלוקה אשעת העראה וקנס חייב אגמר ביאה ושפיר לוקה ומשלם. ולפמש"כ ניחא, דלפי סברת הגאון רעק"א בשו"ת (סי' קס"ד) דהקושיא אינה רק לר' יוחנן דס"ל בכתובות (דף ל"ה ע"ב) דחייבי מלקות שוגגין אינו פטור מממון, דלרשב"ל דס"ל התם דחייבי מלקות דמי לחייבי מיתות ופטר מתשלומין אף בשוגג או שלא התרו ביה, א"כ י"ל דגם אשעת גמר ביאה ליכא לחייבו בקנס משום דבגמר ביאה נמי איכא חיוב מלקות, ודמי שפיר להא דקאמר בירושלמי הרי שהדליק גדיש בשבת פטור משום דעל כל שבולת ושבולת חייב מיתה ואשבולת שניה איכא, נמי ואלא שחשוב כמו בשוגג או שלא בהתראה דליכא אלא דין מלקות אבל מילקא לקי באמת על שעת העראה, ולרשב"ל דחייבי מלקות שוגגין פטורין מממון כמו חייבי מיתות א"כ בגמר ביאה נמי ליכא לחייבו בקנס, ושפיר פריך בכתובות שם דאין לוקה ומשלם וכמו שתירץ באמת הגאון ר' דובערוש שם.

שוגג למזיד כו' יעו"ש. הרי דס"ל לרש"י בהדיא דכיון שלא מיקטל אע"ג דניתן למיקטליה אינו חשוב אלא כחייבי מיתות שוגגין.

אבל באמת מהסוגיא דסנהדרין שם אין הכרח לזה דאם חשוב כחייבי מיתות מזידין בוודאי פטור מתשלומין, ומהא דמכות שם נראה שפיר להוכיח דחשוב כחייבי מיתות מזידין, דאף דקאי שם לר' יוחנן דס"ל בחולין (דף פ"א ע"ג) דחייבי מיתות שוגגין לא מיפטרי ממלקות אבל היכי שניתן להצילו בנפשו מיפטר שפיר ממלקות, ומש"ה לא משכחת באונס שגירש בטלו לוקה דהרגה במתכוון שלא בהתראה, דהרודף אחר חבירו להרוג מצילין אותו בנפשו ומיפטר ממלקות של הלאו דלא יוכל לשלחה וכמש"כ, הרי דלר' יוחנן נמי מיפטר ממלקות היכי שניתן להצילו בנפשו דחשוב כמו מזיד והתראה וכמ"ש הקצה"ח שם⁵.

ועפ"ז ניחא נמי מה שהקשה עוד הגרעק"א במכות שם דפריך אי דקטלה קלב"מ, והא משכחת בטרפה דאינו חייב מיתה על הריגתה. ולפמש"כ י"ל דהא מ"מ ניתן להצילו בנפשו וא"כ ממילא פטור ממלקות של ביטול העשה, דהא שניתן להצילו בנפשו חשוב כמו חייבי מיתות מזידין דפטר מחיוב מלקות, ודוחק לאוקמי ביכולה להציל באחד מאבריו וכו' יונתן בן שאול.

5. כן תירצו את קושית רעק"א במרחשת ח"ב סי' ד אות א, ובאמרי משה סי' ל בהג"ה שבאות ח, וכתב שם שאמר דבר זה להגר"ח ואמר לו כי רודף פטור רק מממון ולא ממלקות יעו"ש.

קמיה דרב חסדא משום העראה הוא דפגמה ואיפטר ליה מקטלא ממונא לא משלם עד גמר ביאה, ואפילו למ"ד הכנסת עטרה דחויב קנס שלא נתרבתה להעראה מקראי ביבמות שם, י"ל שחויב קנס אינו אלא בגמר ביאה ושפיר י"ל דמשעת העראה הוא דפגמה ואיפטר ליה מקטלא וממונא לא משלם עד גמר ביאה, ולא בעי לאוקים המתני' דאלו נערות באוקימתות דהתם, אלא צ"ל כמש"כ דהגמרא משני אליבא דכו"ע, ולרשב"ל דס"ל דחייבי מלקות שוגגין פטורין מממון א"כ מוכח מאונס דחייב רחמנא בקנס אף שאיכא הלאו דלא יהיה קדש, דחויב קנס הוא בהעראה דבגמר ביאה איכא הלאו דלא יהיה קדש דבזמן שראויה להתעבר אסרה תורה וכמ"ש השושנת העמקים, ומוכח לדידיה דחויב קנס הוא בהעראה ושפיר פריך הא אין מת ומשלם ומשני באוקימתות. אבל הרמב"ם דפסק כר' יוחנן דחייבי מלקות שוגגין חייב בממון, א"כ לדידיה לא מוכח מידי מאונס דחייב רחמנא בקנס דכיון שלא התרו ביה א"כ אינו פוטר מממון, א"כ י"ל שפיר דחויב קנס שלא נתרבתה בהעראה אינו אלא בגמר ביאה, וא"כ לא בעי לאוקים המתני' דאלו נערות בהנך אוקימתות דהתם, דלא קשה מהא דאלו מצילין בנפשן די"ל שפיר דמשעת העראה הוא דפגמה ואיפטר ליה מקטלא וממונא לא משלם עד גמר ביאה, ומש"ה פסק הרמב"ם המתני' דאלו נערות כצורתה וכמש"כ בישוב קושית השעה"מ ובישוב הסוגיות הסותרות הדדי כמש"כ בתוס'.

אלא שקשה הא דר' יוחנן דמשני התם דאלו נערות שיש להן קנס דמיירי שלא התרו ביה ומש"ה חייב קנס, ולר' יוחנן לשיטתו שס"ל דחייבי מלקות לא דמי לחייבי מיתות ובשוגג ושלא התרו ביה אינו פוטר מממון כלל, וא"כ תיקשי שפיר דלדידיה ניחא גם אם מיירי שהתרו בו די"ל דמילקא לקי על העראה דהוי כגמר ביאה לענין מלקות, וקנס שלא נתרבתה להעראה חייב אלא בגמר ביאה. ואין לומר דגם בגמר ביאה איכא חויב מלקות, דזה אינו דבגמר ביאה דמי למחויבי מלקות שוגגין שלא מיפטר לר' יוחנן מתשלומין, ולא דמי למדליק גדיש בשבת דפטור על כל הגדיש משום דעל כל שבולת ושבולת חייב מיתה, דהתם הוא חייבי מיתות דקיי"ל דאף בשוגג פטור מממון ומש"ה י"ל דגם בשבולת שניה איכא דין מיתה לפוטרו מממון, אבל במלקות שדווקא היכי שלקי פוטר מתשלומין ובשוגג ושלא בהתראה אינו פוטר ובגמר ביאה דאינו לקי עליה דכבר מילקי לקי אהעראה, א"כ לדידיה אינו פוטר מתשלומין וא"כ תיקשי לר' יוחנן דלמאי מוקי המתני' דאלו נערות בשלא התרו, הא גם בהתרו ביה ניחא.

ולפי"ז מיושב שפיר, דהא בסנהדרין (דף ע"ג ע"ב) פריך אהא דאלו נערות שיש להן קנס מהא דתניא ואלו מצילין אותן בנפשן והא אין מת ומשלם, ולפמש"כ דהא דמוקי הש"ס התם באוקימתות כגון שבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה כדרכה, או כגון באומרת הניחו לו שלא יהרגנה וכו', או ביכול להצילה באחד מאבריו, ולא אמרינן כדאמרוה רבנן

ולמש"כ ממה נפשך תיקשי שפיר הא דפריך בכתובות שם מהא דאלו הן הלוקין דאין לוקה ומשלם, דלרשב"ל דצריך לאוקים בהנך אוקימתות דסנהדרין והמתני' דאלו נערות מיירי באופן שליכא קטלא ולא ניתן להצילו בנפשו, ליכא לשנויי דמילקא לקי אהעראה וממונא משלם בגמר ביאה, דהא לדידיה י"ל שפיר דאף שלא לקי על גמר ביאה מ"מ דין מלקות איכא ודמי לשוגג ושלא התרו ביה דג"כ פוטר מתשלומין, וכמ"ש הירושלמי במדליק גדיש בשבת דפטור על כל הגדיש. ולר' יוחנן דס"ל דחייבי מלקות שוגגין חייב, א"כ לדידיה י"ל שפיר דמוקי המתני' דאלו נערות כצורתה, ואף שאין מת ומשלם דניתן להצילו בנפשו, אינו אלא משעת העראה הוא דפגמה וחיוב בקנס הוא בגמר ביאה, וא"כ לדידיה המלקות שלקי בבא על אחותו כדתנן במכות שם אלו הן הלוקין אינו אלא אגמר ביאה דכבר איפגמה דבהעראה שניתן להצילו בנפשו פוטר גם ממלקות וכיון דגם המלקות אינו אלא משעת גמר ביאה א"כ תיקשי שפיר הא אין לוקה ומשלם ומש"ה משני דמיירי המתני' דאלו נערות שלא התרו ביה ומיושב שפיר קושית הג"ר דובערוש⁶.

6. בספר גנת חמד ענייני הלכה סי' ח' אות א הוסיף רבינו: ועפ"ז נראה דמיושב שפיר קושית תוס' כתובות דף ל"א ע"ב ד"ה ורמינהי אהא דפריך מסיפא דמתני' מהבא על אחותו ולא פריך מרישא דמתני' מהבא על הממזרת, יעו"ש שנדחקו לתרץ. ולפמש"כ מיושב ברווחא, דמהבא על הממזרת דרישא באמת אין פירכא כלל דאין לוקה ומשלם, די"ל דחיוב קנס הוא על גמר ביאה והמלקות הוא על העראה וכמ"ש הג"ר דובערוש, דבחייבי לאוין איתא בסנהדרין שם דאין מצילין האדם מן העבירה בנפשו, וא"כ יש על העראה חיוב מלקות בחייבי לאוין, ופירכת הש"ס הוא מדוקדק

לפניך וא"כ חייב שפיר אשעת הגבהה, וא"כ שפיר ניחא דפריך בכתובות שם אהא דאלו נערוות שיש להן קנס והא אין לוקה ומשלם, דליכא למימר דחיוב קנס הוא על גמר ביאה והמלקות הוא על העראה כמ"ש להקשות הגאון ר' דובערוש, דהא כיון שאשעת העראה אין לחייבו קנס דחייב מלקות וקלב"מ וא"כ דמי להערה בה אחר והשרו הבתולים ע"י אחר דאין לחייב השני שבא עליה קנס, וא"כ ה"נ אין לחייבו על גמר ביאה קנס דכיון דבשעת העראה היה חייב מלקות וקלב"מ אינו גורם לדידיה שום חיוב ממון ודמי לאחר שהערה בה, וכמ"ש תוספות בגיטין שם גבי מנסך אליבא דשמואל וגם רב מודה בהאי סברא, יעו"ש בשו"ת הגרעק"א שם.

ולי נראה דאין תירוץ מספיק, חדא דהא תוס' סנהדרין (דף ע"ג ע"ב) ד"ה ממונא כתבו בשם הירושלמי כתובות פ"ג [א"ן] דהעראה דמי לשלא כדרכה וכשם שבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה כדרכה משלם קנס כדאיתא בסוגיא סנהדרין (דף ע"ג) ה"ה בהעראה.

והנה ראיתי בשו"ת רעק"א סי' קס"ד שמתרץ קושית הג"ר דובערוש עפ"י דברי התוס' גיטין (דף נ"ג ע"א) ד"ה [נ, נ] מנסך, שכתבו דטעמא דשמואל שס"ל מנסך היינו מערב, דאי מנסך ממש קלב"מ ולא אמרינן כדר' ירמיה משעת הגבהה הוא דקני ומתחייב בנפשו לא הוי אלא עד שעת ניסוך, די"ל דס"ל כיון דאשעת ניסוך לא מחייבי דקלב"מ אשעת הגבהה נמי מיפטר דאמר ליה הרי שלך לפניך, דכמו אם נסכו אחר אומר ליה הרי שלך לפניך ה"נ כי ניסך ליה איהו אע"ג דמנסך ליה דקלב"מ, ורב דס"ל מנסך ממש סובר נמי האי סברא דכיון שקלב"מ אשעת ניסוך וחייב מיתה, אי אפשר שבשביל הניסוך יגרום לו חיוב ממון אשעת הגבהה, ואלא טעמא דרב דס"ל דקנסו אותו במעשה ניסוך דידיה שניסך בידים דחשוב כמו היזק הניכר, דמשום שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו מחייבינן ליה כאילו היה היזק הניכר וכמ"ש תוס' (נ"ז ע"ב) ד"ה מנסך, והיכי דהוי היזק הניכר דהוי שינוי וקנאם הגולן בשינוי אינו יכול לומר הרי שלך

דווקא מהבא על אחותו דחייבי כריתות ניתן להצילו בנפשו, וא"כ על העראה אין מלקות דחיוב המיתה של העראה דמצילין בנפשו פוטר ממלקות משום קלב"מ, וחיוב המלקות הוא על גמר ביאה כמו חיוב הקנס, ושפיר פריך הא אין לוקה ומשלם, ומיושב קושית התוס'. והוסיף שם לתרץ עוד את קושית הג"ר דובערוש בשם בנו מ' לוי נ"י מסימאטיטש שכתב ישוב נכון עפ"י דאיתא בשו"ע חו"מ סי' תכ"ד ס"ב שחובל בחבירו ביוה"כ אפילו התרו בו משלם, ועי"ש בסמ"ע סק"ג דבחובל גילתה תורה דממונא משלם מילקא לא לקי, ולא דווקא הלאו דחבלה דפן יוסיף, אלא אפילו לאו דמעלמא יעו"ש. ולפי"ז אין לומר דחיוב מלקות בבא על חייבי לאוין וכריתות הוא על העראה, דהא בשעת העראה איכא חבלה ופגם, ויש גוה"כ דממונא משלם מילקא לא לקי וע"כ המלקות הוא רק על גמר ביאה דכבר איפגמא ואין כאן ממונא של חבלה ופגם, ומשו"ה שפיר פריך דבגמר ביאה אין לחייב קנס דהמלקות פוטר משום קלב"מ ואין לוקה ומשלם.

הוא קלב"מ אין לחייבו גם על שעת הגבהה, דדמי לניסך אחר שאומר הרי שלך לפניך, ואלא הא שסובר דמנסך ממש חייב הוא משום שסובר דמשום שלא יהיה כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו חשוב כמו היזק הניכר דלא מצוי לומר הרי שלך לפניך, אינו נראה כן מפשטות דברי התוס' שם בסוף ד"ה מנסך, דפשטות דבריהם שכתבו וז"ל ורב סבר כיון דבשעת הגבהה לא שייך למימר דקים ליה בדרכה מיניה יש לחייב מחמת הגבהה אכל מה שיעשה בידים אח"כ אע"ג דההיא שעתא קים ליה בדרכה מיניה ע"כ, הרי מבואר בהדיא דפליג רב על האי סברא גופא, ורב ס"ל דהניסוך שעושה בידים אף שהוא קלב"מ לא דמי לניסך אחר ואינו יכול לומר הרי שלך לפניך, וא"כ אין מספיק לתרץ בסברא זו הא דפריך בכתובות אהא דאלו נערות שיש להן קנס והא אין לוקה ומשלם, דאף אם נימא שהערה בה אחר ואח"כ בא השני ליכא קנס דהערה עדיף מביאה שלא כדרכה ולא כהירושלמי (ממונז פ"ג), מ"מ תליא זה בפלוגתא דרב ושמואל וסברת רב הוא שלא אמרינן כלל שקלב"מ אף שעושה בידים דמי לניסך אחר, וא"כ ה"נ אף שבשעת הערה הוא קלב"מ מ"מ כיון שאיהו גופא הערה בה יש לחייבו קנס על גמר ביאה דלא דמי כלל להערה בה אחר, וא"כ תירוץ הגרעק"א בישוב קושית הג"ר דובערוש

וכן כתב השטמ"ק (ממונז דף ל' ע"א נד"ה וז"ל כלא"ש) בהא דקאמר התם איכא בינייהו בעולה לכהן גדול ופרש"י בבעולה שלא כדרכה, ובשטמ"ק כתב א"נ איכא לאוקמה כגון שהערה בה אחר ואתיא כמ"ד דהערה זו הכנסת עטרה וקנס נמי משלם דאמרינן בירושלמי הערו בה עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה כולן משלמין קנס. וא"כ ליכא למימר דמשה"ה פריך בכתובות שם דאין לוקה ומשלם ולא ניחא ליה דחייב המלקות הוא על הערה וחייב הקנס הוא על גמר ביאה דבערה שקלב"מ אין לחייבו גם על הגמר ביאה דדמי להערה בה אחר, דאה"נ גם שהערה בה אחר שיטת הירושלמי כתובות פ"ג בהדיא דהשני חייב עליו קנס ולפי השטמ"ק כתובות (דף ל' טז) גם שיטת תלמודא דידן הכי, דקאמר שם איכא בינייהו בעולה לכה"ג דמיירי שהערה בה אחר וקנס נמי משלם וכדאמרינן בירושלמי.

⁷העיר אחד מידידי מ' יהושע זאב נ"י כ"ץ, די"ל דהירושלמי והשטמ"ק מיירי דוקא שלא היה השרת בתולים כגון הטיה או נשיקה כלשון הירושלמי ועדיין היא בתולה, משא"כ אם הראשון השיר הבתולים בודאי כו"ע מודו דהשני אינו חייב קנס, וכן כתב באמת המל"מ פ"ז מהל' איסורי ביאה [הל' יג] יעו"ש].

ועוד נ"ל פשוט דמה שכתב הגרעק"א דרב דס"ל מנסך ממש ס"ל נמי האי סברא דכיון שבשעת ניסוך

גיטין (דף נ"ג ע"ב) דפריך אהא דתנן גזל תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח אומר ליה הרי שלך לפניך ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק האי גולן הוא וממונא מעליא בעי לשלומי, וא"כ ה"ה אם נעשה היזק ניכר גם בנעשה ממילא לא מצי אמר הרי שלך לפניך כמש"כ תוס' שם (ד"ה גולן) בהדיא, דאם היה היזק ניכר או למ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק גם בנפל ההיזק ממילא לא מצי אמר הרי שלך לפניך, וא"כ קשה בגזל בהמה קדושה ונפסלה אמאי אומר הרי שלך לפניך הא גולן הוא ודמי מעליא בעי שלומי.

ועל כרחק צ"ל דס"ל להתוס' דגם בבהמה קדושה חשוב מום היזק שאינו ניכר, דכיון שמומין פוסלין בקרבן אף בדוקין שבעין מש"ה שפיר דמי להמטמא תרומה דהוי היזק שאינו ניכר, אלא בבהמת חולין לא חשוב היזק כלל כדאמר רבה שם הצורם אוון פרתו של חבירו פטור דלא עבד ולא מזבח קיימא לאו לגבי מזבח בבהמת קדשים הוי היזק כשנפסלה מעל גבי מזבח אבל אינו אלא היזק שאינו ניכר ומש"ה בנפסלה מאליה יכול שפיר לומר הרי שלך לפניך. אבל עדיין תיקשי הא דתנן גזל בהמה ונפסלה כו' דמשמע דווקא שנפסלה היינו מאליה אבל אם הטיל בה מום בידים חייב, והא ממ"נ אם חשוב המום להיזק ניכר א"כ כשנפסלה מאליה לא יכול לומר הרי שלך לפניך, ואם מיירי במום שאינו ניכר בדוקין שבעין דלא חשוב היזק הניכר א"כ גם בהטיל בה מום בידים פטור

אינו פסיק כלל לפענ"ד והנכון כמ"ש ליישב ברווחא.

ונ"ל להביא ראייה למש"כ דהא שכתבו תוס' (גיטין דף נ"ג ע"ב) משום דכיון דבשעת ניסוך קלב"מ חשוב כמו ניסוך אחר ואין לחייבו אשעת הגבהה דיכול לאמר הרי שלך לפניך, לא כתבו סברא זו אלא אליבא דשמואל שאמר מנסך דתנן במתני' היינו מערב ומנסך ממש פטור, אבל לרב דסובר דמנסך ממש לא ס"ל כלל האי סברא וכדמשמע פשטות דברי התוס' שם, ולא כמ"ש בשו"ת הגרעק"א (סי' קס"ד) דסברא זו כתבו תוס' אליבא דכו"ע, דבתוס' ב"ק (דף ז"ט ע"ב) ד"ה הצורם הקשו אהא דתנן [שם טו, נ] גזל בהמה ונפסלה מעל גבי המזבח אומר לו הרי שלך לפניך משמע דווקא שנפסלה היינו מאליה שנפל בה מום אבל אם הטיל בה מום בידים חייב, והא רבה קאמר שם הצורם און פרתו של חבירו פטור משום דלא עבד ולא מידי דכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימא וא"כ אפילו אם הטיל בה מום בידים פטור, ותירצו דהמתני' מיירי בבהמה של קדשים דקיימא לגבי מזבח.

ויש להבין ביאור דברי התוס' שכתבו דהמתני' מיירי בבהמה קדושה דקיימא לגבי מזבח, דלכאורה י"ל דס"ל להתוס' דחשוב מום בבהמה קדושה כהיזק הניכר ומש"ה כשהטיל בה מום בידים חייב, אבל קשה א"כ אמאי כשנפסלה מאליה אומר לו הרי שלך לפניך, הא כיון שהוי היזק ניכר קנאה הגולן בשינוי ולא מצי כלל לומר הרי שלך לפניך, כדאיתא בהדיא בגמרא

לא גוליה אלא הלך וטימא את טהרותיו של חבירו בזה הוא דאמרינן דפטור, אבל בגולן ובשומר שטימא בידים תרומתו של חבירו אף שהיה בשוגג מחייב משום דאילו בעי למיעבד השבה מעליתא וכיון שהזיקו בידים אף שהיו הזיק שאינו ניכר לא מצי א"ל הרי שלך לפניך, ע"כ⁸. ולפי"ז ניחא שפיר הא דתנן נפסלה אומר הרי שלך לפניך, דווקא נפסלה אבל בהטיל בה מום בידים חייב משום דגול ובעי למיעבד השבה מעליותא, וכיון שהטיל בה מום בידים אף שהוא הזיק שאינו ניכר לא מצי אמר הרי שלך לפניך וכמ"ש המל"מ, דהרי שלך לפניך לא מצי אמר אלא דאיכא תרתי לטיבותא שיהיה ההיזק שאינו ניכר וגם שההיזק בא ממילא, אבל אם עשה בידים הזיק שאינו ניכר לא מצי אמר בגולן ובשומר הרי שלך לפניך, ואפילו שלא אמרינן שלא יהא כל אחד ואחד כו' חייב בעושה בידים הזיק אף שאינו ניכר, וניחא שפיר דתנן נפסלה מאליה אבל הטיל בה מום חייב וזה ברור.

ועפ"י דברי המל"מ ניחא לי דברי התוס' בגיטין (דף נ"ג ע"א) שכתבו בטעמא דשמואל שמנסך ממש פטור משום דמשעת ניסוך קלב"מ חשוב כמו ניסכו אחר, ולכאורה אינו מדוקדק דלמאי הוצרכו לומר שחשוב כמו אם ניסכו אחר דגם שחשוב כמו ניסוך בשוגג נמי פטור דבהיזק שאינו ניכר אינו חייב אלא

דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק. וליכא למימר דחייב כשהטיל בה מום בידים בבהמה קדושה דקיימא לגבי מזבח אע"ג שהיו היזק שאינו ניכר משום דאמרינן התם שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו ויאמר פטור אני, וה"ה י"ל בהטיל מום בידים בבהמה קדושה שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטיל מומין בקדשים, דזה אינו דהא מוכח מגמרא גיטין שם דרק בהמטמא ומדמע ומנסך דתנן במתני' שם אמרינן למ"ד היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק שחייב משום שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חבירו אבל לא במידי אחרינא, דשם (דף נ"ג ע"א) פריך למ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק מהא דעושה מלאכה בפרת חטאת ובמי חטאת שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ולא פריך גם למ"ד דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק דליחייב משום שלא יהא כל אחד ואחד כו' כמו במטמא ומדמע ומנסך דבמזיק חייב, משמע בהדיא דהא דאמרו שלא יהא כל אחד ואחד וכו' לא שייך בזה וכמ"ש המהרש"א [ד"ה טעושה], וא"כ אף בהטיל מום בידים יהא פטור.

ונראה דמוכח מדברי התוס' כמ"ש המל"מ פ"ג מהל' גזילה [ה"ד ד"ה ולאמי למוס' וז"ל, וסבור אני לאמר אף דחלקו בפרק הנזקין בהיזק שאינו ניכר בין שוגג למזיד ובשוגג פטור אף שנעשה בידים, היינו דלא אתי לידו בתורת שמירה וגם

8. בשער המלך הל' חובל ומזיק פ"ז ה"ג הביא דברי המל"מ נסתרים מהתוס' בכמה מקומות, יעו"ש.

אזן פרתו של חבירו פטור דלאו מידי עביד דכולהו שוורים לאו למזבח קיימי, וא"כ אף בהטיל מום בידים פטור. ודוחק לאמר דרשב"ל פליג בהא על רבה, אלא מיירי המתני' בבהמה קדושה דקיימא גבי מזבח וכמ"ש בתוס' שם, וא"כ קשה הא קיי"ל בבכורות (דף ל"ג ע"ג) המטיל מום בקדשים לוקה משום כל מום לא יהיה בו [ויקרא נב, לא], ולרשב"ל דאף שלא היה בהתראה פטר החיוב מלקות מתשלומין, דדמי לחייבי מיתות דקיי"ל מתנא דבי חזקיה שלא חלקת בו בין בהתראה בין שלא בהתראה, וא"כ גם בהטיל בו מום בידים נמי פטור דדמי ממש למנסך דקאמר שמואל דפטור משום דקלב"מ אשעת ניסוך, ואע"ג דמכי אגבהה קני לה כדר' ירמיה מ"מ כיון שבשעת הטלת מום הוא קלב"מ משום חיוב מלקות דהמטיל מום בקדשים ודמי להטיל אחר מום דמצי אמר הרי שלך לפניך, ואמאי תנן גזל בהמה ונפסלה דמשמע דווקא נפסלה מאליה שנפל בה מום אבל אם הטיל בה מום בידים חייב וכדדייקו התוס' שם, והא לרשב"ל דחייבי מלקות פטור מתשלומין אף שלא התרו ביה גם בהטיל בה מום בידים נמי פטור.

אלא וודאי מוכח מזה כמש"כ, שבאמת בהאי סברא אם אמרינן כיון שקלב"מ חשוב כמו עשה אחר פליג רב, ומש"ה ס"ל דמנסך דתנן במתני' שם מנסך ממש דחייב משום דר' ירמיה דמכי אגבהה הוא דקני לה ונתחייב משעת הגבהה אכל מה שעשה בידים אח"כ אף שהוי קלב"מ, דהיינו כיון שלא

במזיד משום קנסא שלא יהא כל אחד ואחד כו', אבל בשוגג ליכא קנסא וא"כ יכול לומר הרי שלך לפניך כתרומה ונטמאת. ולפמש"כ המל"מ דבגזלן ושומר לא אמרינן הכי, ואף דאין לחייבו אשעת ההיזק כגון שהיה היזק שאינו ניכר ובשוגג דליכא קנסא מ"מ כיון שבידים נעשה ההיזק חייב כיון שנתחייב בהשבה בעי השבה מעליתא, וכיון שעשה היזק בידים לא הוי השבה ולא מצי אמר הרי שלך לפניך, ומש"ה גבי מנסך ממש דמכי אגבהה הוא דקני ליה כדר' ירמיה, א"כ הוי גזלן על היין ובעי למיעבד השבה מעליותא, ואף אם נימא כיון שקלב"מ אשעת ניסוך חשוב כמו ניסוך בשוגג היה חייב אשעת הגבהה ולא מצי אמר הרי שלך לפניך דכיון שסוף סוף עשה ההיזק בידים לא דמי לגזל תרומה ונטמאת שנעשה ההיזק ממילא אומר הרי שלך לפניך אבל לא בהיזק בידים אע"ג שהוא בשוגג, ומש"ה דקדקו שפיר התוס' דס"ל לשמואל דמשום שהוי קלב"מ אשעת ניסוך חשוב כמו ניסוך אחר דנעשה ההיזק ממילא ולא בידים, דכה"ג מצי אמר אף בגזלן הרי שלך לפניך, וזה נראה נכון בביאור דברי התוס' ב"ק שם.

אולם אכתי תיקשי לרשב"ל דס"ל בכתובות (דף ל"ה ע"ב) דבפירוש ריביתה תורה חייבי מלקות כחייבי מיתות וחייבי מלקות שוגגין פטורין מתשלומין, א"כ יקשה לדידיה המתני' דתנן גזל בהמה ונפסלה אומר הרי שלך לפניך, דמשמע דווקא נפסלה אבל אם הטיל בה מום בידים חייב, והא רבה קאמר הצורם

ואחד הולך ומטיל מום בקדשים יהיה חשוב כמו היזק הניכר לא שייך אלא במטמא ומדמע ומנסך כמ"ש המהרש"א גיטין (קף נ"ג ע"א ס). אלא וודאי נראה כמשי"כ דסברת רב דס"ל מנסך מנסך ממש הוא משום דלית ליה הסברא דכתבו תוס' שם אליבא דשמואל דמשום שקלב"מ חשוב כמו ניסך אחר, אלא שחייב משעת הגבהה אכל מה שיעשה בידים אף שהוא קלב"מ, וניחא שפיר לר"ל דס"ל בהא כרב, וא"כ בהטיל בה מום בידים שפיר חייב משעת גולה, ודווקא שנפסלה מאליה אומר הרי שלך לפניך, וזה ברור.

[⁹העיר אחד מידידי מ' יהושע זאב נ"י כ"ץ, שסברא זו של המהרש"א תליא ברבוותא במחלוקת הרמב"ם והראב"ד בפ"ז מהל' חובל ומזיק ובנוב"י מ"ת חחו"מ סי' ס"א מביא באמת דברי המהרש"א ומחלוקת הראשונים בזה יעו"ש, והביא עוד ראייה דתוס' ס"ל דכל דבר דמי למטמא ומדמע ומנסך דאמרינן שלא יהא כל אחד ואחד כו' מהא דכתבו בב"ב (ד"ג ד"ה וסייג) וז"ל אבל אין לומר דהוי היזק שאינו ניכר וקנסוהו כמו במטמא שלא יהא כל אחד ואחד כו', דהא כיון שבעל הכרם נמי מפסיד ליכא למיחש להכי עכ"ד, הרי מוכח בהדיא דלאו דוקא במטמא אמרינן הא דאמרו שלא יהא כל אחד ואחד כו'].

ולפי"ז נסתר תי' הגרעק"א שכתב בישוב קושית הג"ר דוב בערוש משום

נעשה ההיזק ממילא אלא עשה בידים חייב משעת הגבהה אף שבשעת ההיזק הוא קלב"מ. וא"כ לפ"ז ניחא שפיר המתני' דגזל בהמה ונפסלה אומר הרי שלך לפניך וכדדייקו התוס' דווקא נפסלה אבל אם הטיל בה מום בידים חייב אע"ג שמייירי בבהמה קדושה ולרשב"ל קלב"מ משעת הטלת מום משום חיוב מלקות דמטיל מום בקדשים דמ"מ חייב משעת גולה אבל מה שיעשה בידים אף שהוי קלב"מ, דרשב"ל ס"ל כרב דפליג דמנסך מנסך ממש, ולית ליה סברא דשמואל דמנסך ממש פטור דמשום שקלב"מ חשוב כמו עשה אחר, והרי מוכח שפיר מזה דלא כמשי"כ הגרעק"א בשו"ת (סי' קס"ז) דהאי סברא דשמואל דמשום שקלב"מ חשוב כמו נסכו אחר לא מצינו חולק כלל וגם רב מודה בהא, אלא דס"ל מנסך ממש חייב מטעם דמשום שלא יהא כל אחד ואחד הולך חשוב כמו היזק ניכר, דאם נימא כן תיקשי שפיר האיך יתפרנס המתני' דגזל בהמה ונפסלה דאומר הרי שלך לפניך וכדדייקו התוס' דווקא שנפסלה מאליה אבל אם הטיל מום בידים חייב, ובע"כ בבהמה קדושה מייירי דבלא"ה מום בידים פטור משום דכולהו שוורים לאו למזבח קיימי ולא מידי עביד כדאמר רבה התם ולא מצינו חולק, ובבהמה קדושה לר"ל דחיוב מלקות פוטר מתשלומין א"כ גם בהטיל מום בידים פטור, משום דקלב"מ דמי להטיל אחר מום בה ומשום שלא יהא כל אחד

ומתחייב בנפשו משום דהרגה נפש אינו אלא בשעה שהרגה, ואע"ג דקודם שהרגה ליכא עדיין מלקות אגירושין דס"ל ביטלו ולא ביטלו דלוקה אינו אלא כשביטל העשה וקודם שהרגה עדיין יש לקיים העשה, אלא כשהרגה ניגמר חיוב המלקות, מ"מ העברה של הלאו שחייב עליה מלקות הוא בשעת הגירושין, וההתראה על הלאו צריך שיהיה ג"כ בעת הגירושין, וא"כ לא שייך לדון אשעה שהרגה דפטור ממלקות אגירושין משום דחייבי מיתות שוגגין פטורין ממלקות, וא"כ למאי הוצרך המהרש"ל לפרש דקאי למ"ד חייבי מיתות שוגגין חייבין במלקות.

ובאמת נראה דהאי סברא אם חיוב המלקות הוא בשעת ביטול העשה או שיהא נדון למפרע אשעת עברת הלאו, הוא פלוגתא דרבוותא ותלוי בגירסת הספרים אם גרסינן במכות שם דר' יוחנן תני קיימו ולא קיימו ור"ל תני ביטלו ולא ביטלו, או גרסינן בהיפך דר' יוחנן ס"ל ביטלו ולא ביטלו ור"ל תני קיימו ולא קיימו, דאמרינן שם שמיפלגי ר' יוחנן ור"ל בהא במאי דאיפלגי בעלמא ר' יוחנן ור"ל בהתראת ספק דר' יוחנן סבר שמיה התראה ור"ל סבר דלאו שמיה התראה. והגורסים דר' יוחנן סבר בטלו ולא ביטלו סבירא להו דלדידיה כי מתרינן ביה בשעת עבירת הלאו הוי התראת ספק, דמי יימר דמבטל העשה בידים כי היכי דלילקי, והתראה בשעת ביטול העשה ליתא דבעינן התראה בשעת עברת הלאו, ולמ"ד קיימו ולא קיימו כי מתרינן בשעת עבירת הלאו

האי סברא דתוס' גיטין שם דאמרינן שמשום שקלב"מ חשוב כמו עשה אחר ומש"ה שפיר פריך התם אמתני' דאלו נערות הא אין לוקה ומשלם, דהיינו שבהעראה קלב"מ חשוב כמו הערה בה אחר דפטור, ולפמש"כ אינו אליבא דכו"ע ורב ורשב"ל לא ס"ל האי סברא כלל, אבל מש"כ בע"ה בישוב קושית הגאון ר' דוב בערוש אתי שפיר אליבא דכו"ע.

והנה עפמש"כ להוכיח מכל זה שבעל כרחך צ"ל שרב דס"ל מנסך ממש, ור"ל שסובר דחייבי מלקות שוגגין פטורין מן התשלומין, לא ס"ל הסברא שכתבו תוס' גיטין אליבא דשמואל דמשום שקלב"מ חשוב כמו עשה אחר אבל ר' יוחנן שס"ל דחייבי מלקות שלא התרו ביה חייב בתשלומין אין הכרח דפליג על סברת שמואל, וי"ל דס"ל שפיר כמש"כ תוס' אליבא דשמואל דמשום שקלב"מ חשוב כמו עשה אחר.

ועפ"ז נ"ל ליישב קו מהרש"א מכות (דף ט"ז ע"א נס) שכתב על המהרש"ל שם שפי' דברי התוס' שהקשו דילמא מיירי שהרגה בשוגג ולא הוי קלב"מ, ופי' המהרש"ל שהיינו אם נאמר דחייבי מיתות שוגגין חייבין במלקות וכמ"ש לעיל בביאור דברי המהרש"ל והב"ח, וכתב המהרש"א דהכא לא שייך דחייבי מיתות יפטור מן המלקות דהא דלוקה הכא לאו אמה שהרגה דהא שוגג הוי, אלא כיון שהרגה ונתבטל העשה חייב מלקות משום שגירשה יעו"ש. וכוונתו נראה דס"ל דחיוב המלקות הוא על אונס שגירשה בשעת הגירושין,

ביה על הלאו, וכיון שאין בא חיוב מלקות וחיוב מיתה כאחד לא אמרינן קם ליה בדבריה מיניה.

אבל באמת ניחא, דלשני גירסות הספרים שפיר פריך למאן דתני בטלו ולא בטלו אונס שגירש היכי משכחת לה אי דקטלה קם ליה בדבריה מיניה, דהגורסים דר"ל תני ביטלו ולא ביטלו ואיהו ס"ל דהתראת ספק לאו שמיה התראה, א"כ בע"כ צ"ל דמתרינן ביה בשעת ביטול העשה, ולא דמי לההיא דשבועות שם שבועה שלא אוכל כבר זו אם אוכל זו דלא מהני התראה בשעת אכילת התנאי, וכמ"ש הריטב"א שם שביטול העשה שנתלה בו מלקותו של הלאו מגופו של הלאו הוא וכאילו הלאו התחלת העבירה והעשה גמר העבירה יעו"ש, וא"כ לפ"ז שפיר פריך באונס שגירש אי דקטלה קם ליה בדבריה מיניה דאיכא בשעת ביטול העשה חיוב מיתה ופותר ממלקות, דחיוב מלקות נמי אשעת ביטול העשה שהרגה וחיוב מיתה וחיוב מלקות באים כאחד, וכיון שחייב מיתה אין בו מלקות.

ולהגורסים דר' יוחנן תני ביטלו ולא ביטלו ומדאמרינן דקמיפלגי ר' יוחנן ור"ל במאי דאיפלגי בעלמא בהתראת ספק ור' יוחנן ס"ל דהתראת ספק שמיה התראה, הרי דס"ל דמתרינן ביה בשעת עבירת הלאו ולא בשעת ביטול העשה, א"כ י"ל דאע"ג שאין חיוב מיתה וחיוב המלקות באים כאחד, מ"מ שפיר פריך

התראת ודאי דהא אם לא קיים העשה לאלתר לוקה הוא מיד. והגורסים דר' יוחנן תני קיימו ולא קיימו ור"ל סבר ביטלו ולא ביטלו ס"ל דלר' יוחנן הוי התראת ספק דהתראה הוא משעת עבירת הלאו והוי התראת ספק דיכול לומר אקיים העשה, ולר"ל דתני ביטלו ולא ביטלו הוי התראת וודאי דלדידיה מתרינן בשעת ביטול העשה שאם יבטל יתחייב מלקות על הלאו למפרע, דביטול העשה שניתק בו ונתלה בו מלקותו של ל"ת ¹⁰מגופו של ל"ת הוא חשוב לענין התראה כי עיקרו של לאו זה תלאו הכתוב בעשה זה למלקות וכמ"ש הריטב"א שם [טו, 6 ד"ה ולמאן דמי קיימו], והנהגה בהא דפריך התם אלא למ"ד דבטלו ולא ביטלו בשלמא גבי שילוח הקן משכחת לה אלא אונס ביטלו ולא ביטלו היכי משכחת לה אי דקטלה קלב"מ, ולכאורה אם נימא דחיוב המלקות וההתראה של הלאו אינו אשעת ביטול העשה אלא שנדון למפרע אשעת עבירות הלאו דבעינן התראה בשעת עבירת הלאו, ודמי להא דאמרינן במסכת שבועות (דף כ"ט ע"ג) גבי שבועה שלא אוכל כבר זו אם אוכל זו, דבעי לאתרויי ביה בשעת אכילת איסור ולא בשעת אכילת התנאי, א"כ מאי קאמר אי דקטלה קם ליה בדבריה מיניה הא אין המלקות והמיתה באים כאחד, דחיוב מיתה על השעה שהרגה וחיוב המלקות הוא אשעת גירושין, דבעבר על הלאו דלא יכול לשלחה שבאותו שעה מתרינן

דמי ולא או איהו ביטל העשה, וכמו שכתבו תוס' גיטין שם אליבא דשמואל דמנסך ממש פטור אף שמחויב משעת הגבהה כיון שעדיין היה יכול לומר הרי שלך לפניך אם לא היה מנסך היין, וכיון שבשעת ניסוך הוא קלב"מ דמי לעשה אחר ואין לחייבו אשעת הגבהה, א"כ ה"נ כיון שבשעת ביטול העשה קם ליה בדבר מיניה ודמי לעשה אחר ולא או איהו ביטל העשה בידים ואין לחייבו מלקות אשעת הגירושין.

ומצאתי בריטב"א מכות שם [טו], א ד"ה אי דקטלאן שהעיר באמת להסוברים דחייב המלקות הוא אשעת עבירת הלאו, א"כ מאי קאמר אי דקטלה קם ליה בדבר מיניה הא אין חיוב המלקות וחייב המיתה באים כאחד יעו"ש. ולפמש"כ ניחא שפיר פירכת הש"ס שם לשני גירסות הספרים.

ועפי"ז מיושב שפיר דברי המהרש"ל שפי' בדברי התוס' שהקשו דילמא מיירי שהרגה בשוגג, דכוונתם דס"ל שחייבי מיתות שוגגין חייבין במלקות, דגירסת רש"י ותוס' שם דר' יוחנן ס"ל בטלו ולא בטלו והגמרא שם קאי לר' יוחנן, ועיקר הפירכא אי דקטלה קם ליה בדבר מיניה אינו דהמיתה פוטר ממלקות דהא אין חיוב המיתה והמלקות באים כאחד, אלא משום שקם ליה בדבר מיניה דמי לעשה אחר ולא איהו ביטל העשה בידים דילקה על הלאו של הגירושין, וא"כ בוודאי צ"ל דקושיית תוספות שהקשו דילמא מיירי שהרגה בשוגג, היינו שלא הוי קם ליה בדבר מיניה דר' יוחנן ס"ל בחולין (ק)

אלא למ"ד בטלו ולא בטלו אונס שגירש היכי משכחת לה אי דקטלה קם ליה בדבר מיניה, דכיון שאזיל אליבא דר' יוחנן ולדידיה אין הכרח דפליג על סברת תוס' (גיטין נ"ג ע"ב) שכתבו אליבא דשמואל דאמר דמנסך ממש פטור משום אע"ג דמכי אגבהה הוא דקני מ"מ כיון שבשעת ניסוך קם ליה בדבר מיניה חשוב כמו נסך אחר ופטור דמצי אמר הרי שלך לפניך, דרק לריש לקיש מוכח דפליג אהאי סברא וכמ"ש מהא דתנן גזל בהמה ונפסלה מעל גבי מזבח דאומר הרי שלך לפניך, דמיירי בשל קדשים דהטיל בה מום בידים חייב אף שבשעת הטלת מום קלב"מ, משום הטיל מום בקדשים לוקה ודמי להטיל בה אחר מום, א"כ גם בהטיל בידים המום מצי אמר הרי שלך לפניך, אלא וודאי דפליג אהאי סברא.

אבל לר' יוחנן שס"ל דחייבי מלקות שוגגין חייב בתשלומין, י"ל שפיר דס"ל האי סברא דקם ליה בדבר מיניה חשוב כמו עשה אחר, והטיל מום בידים חייב משום דלא הוי קם ליה בדבר מיניה כלל, דחייב מלקות בלא התראה אינו פוטר מתשלומין, וא"כ שי"ל דס"ל שפיר כשמואל דקם ליה בדבר מיניה חשוב כמו עשה אחר, א"כ שפיר פריך במכות שם אי דקטלה קלב"מ, היינו שדמי להרגה אחר א"כ לא חשיב שביטל העשה בידים, ואף שעיקר חיוב המלקות הוא אשעת עבירת הלאו מ"מ כיון שלא נגמר עבירת הלאו עד שביטל העשה ובשעת ביטול העשה איכא חיוב מיתה דקם ליה בדבר מיניה, א"כ לעשה אחר

פ"א ע"ג) דחייבי מיתות שוגגין אינו פוטר ממלקות, דאם היה קם ליה בדרכה מיניה לא לקי על עבירת הלאו דשעת הגירושין, משום דבשעת ביטול העשה איכא חיוב מיתה וקם ליה בדרכה מיניה המהרש"א.

סימן יז

בו יבואר סוגיא במסכת סוטה דף כ"ו ע"ב

גרסינן בסוטה (דף כ"ו ע"ג) אמר רב המנונא עכו"ם מקנין על ידו, פשיטא מהו דתימא נטמאה ונטמאה שני פעמים אחד לבעל ואחד לבועל היכי דקא מיתסרא מהאי זנות אבל הא הואיל ואיסרא וקיימא אימא לא קמ"ל. ובתוס' שם ד"ה אבל הקשו, תימה מאי קמ"ל רב המנונא והא מתני' היא [שם כג, ט] ע"י כל עריות מקנין על ידו.

ונ"ל ליישב קושית תוס' עפ"י מה שנ"ל בביאור דברי הרא"ש ריש כתובות [פ"א סי' ז] שכתב בשם ר"ת¹ להתיר אשת איש בת ישראל שנבעלה לעכו"ם ונתידה העכו"ם ובעלה גירש את האשה שזינתה, שמותרת האשה להבועל העכו"ם שנתידה. וז"ל הרא"ש שם, ונראה לקיים פסק ר"ת ולא מטעמיה אלא משום דאמרינן בסוטה (דף כ"ו ע"א) ונטמאה ונטמאה שני פעמים אחד לבעל ואחד לבועל, היינו היכי שלא היתה אסורה לבועל אלא ע"י ביאת זה אבל

בביאת עכו"ם דבלא"ה היתה אסורה לו לא קרינן ביה ונטמאה אחד לבועל, ונהי דנאסרה לבעלה ע"י ביאת עכו"ם מ"מ להבועל לא נאסרה ע"י ביאתו כיון דבלא"ה היתה אסורה לו, והביא הרא"ש ראייה מהא דסוטה שם מקנין ע"י עכו"ם דפריך פשיטא מהו דתימא ונטמאה ונטמאה היכי דקמיתסרא מהאי זנות אבל עכו"ם דבלא"ה אסורה ליה אימא לא קמ"ל, ופי' הרא"ש דסד"א דדוקא היכי דקרינן ונטמאה לבועל קרינן ונטמאה לבעל, הרי מוכח דלגבי בועל לא קרינן ונטמאה היכי דבלא"ה אסורה לו ומש"ה בעכו"ם שנתידה שבא על אשת איש בגיותו וגירשה בעלה מותרת לו דלא קרינן בה ונטמאה לבועל, עכתו"ד הרא"ש שם. ויש להקשות אמאי באמת לא קרינן ונטמאה לגבי בועל, אף דבלא"ה אסורה לו מ"מ הא קיי"ל דבאיסור מוסיף איסור חל על איסור, והא איסור טומאה בשעה

1. בתוס' שם ג, ב ד"ה ולדרוש להו.

שזינתה עם העכו"ם הוי איסור מוסיף, דהא להרא"ש שפליג על ר"ת וס"ל דלבעלה נאסרה משום ביאת עכו"ם, וא"כ כיון שנאסרה בהזנות משום טומאה לבעלה י"ל מיגו דניתוסף איסור לגבי בעלה חל איסור טומאה על הבעל אף דבלא"ה אסורה לו משום איסור בת ישראל לנכרי.

ונראה עפ"י מש"כ הנוב"י (מה"מ לו"ס סי' ק"ט) דהא דכתב (רש"י) [רי"ז] מכות (דף כ"ג ע"א ד"ה מיגו דחייב) חמותו ונעשית אשת איש דמיגו דחייב כו"ע באיסור א"א כחילא נמי לדידיה לחייבו שתיים, שזה ט"ס וצ"ל לחייבה שתיים דלגבה דידה הוי איסור כולל, אבל לגבי דידיה מבואר בסנהדרין (דף פ"א ע"א) דחמותו ונעשית א"א הוי איסור מוסיף, שקודם שנעשית אשת איש היא נחשבת לחתיכת איסור רק לגבי חתנה והיתה מותרת לכו"ע, וכשנעשית א"א ניתוסף איסור לכו"ע עלה ונעשית אידי חתיכת איסור לכו"ע, ואיסור מוסיף הוא מה שניתוסף איסורים אגברא שהם אסורים עלה, ומה שאידי נאסרת לכו"ע אינו רק איסור כולל דלגבי דידה מה שהיא נאסרת על חתנה לא חשוב בחמותו ונעשית א"א אלא לאיסור כולל, דכו"ע חשיבי חתיכות איסור עליה, ומגו שנאסרת לכו"ע נאסרת לחתנה, אבל לחייב חתנה שתיים חשוב איסור מוסיף דניתוסף איסור גברי עליה כו"ע ניתוסף לגביה איסור אשת איש יעו"ש.

ולפ"ז ניחא שפיר דברי הרא"ש, דלגבי הבעל עכו"ם לא קרינן ונטמאה משום דבלא"ה אסורה לו והיינו שאין איסור חל על איסור, דלפמש"כ הנוב"י היכי שדנין

איסור חל על איסור, ולא אמרינן שאיסור טומאה הוי איסור מוסיף שנאסרת גם לבעלה דזה אינו אלא איסור כולל ולא איסור מוסיף, דהא דנין רק על בת ישראל ולגבי דידה גברי חתיכות האיסור, א"כ לא הוי אלא איסור כולל שניתוסף עליה חתיכות איסור הוא שנאסרה לבעלה, ותוס' יבמות (דף ל"ג ע"ג) ד"ה אמר כתבו דאיסור כולל אינו חל באיסור קל על חמור יעו"ש. וא"כ שפיר י"ל דלא חל איסור ונטמאה לגבי העכו"ם משום כולל דבעל, דהא איסור טומאה לבעל אינו אלא עשה גרידא, דטומאה לגבי בעל איפלגי ר"י בן כיפר ורבנן ביבמות (דף י"א ע"ג) דרבנן ס"ל דבזנאי וודאי איכא הלאו דלא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה, אבל לגבי בועל לכו"ע אינו באזהרת לאו כלל רק בעשה גרידא. והאבני מלואים סי' ט"ז סעיף א' [סק"א] כתב להוכיח מע"ז (דף ל"ו ע"ג) ובתוס' שם דעכו"ם הבא על בת ישראל איכא לאו גמור דכתיב בתך לא תתן לבנו, ולא דווקא מנכרי דשבעה אומות משום דקפיד קרא משום דמשכא אבתריה ואפילו בשאר אומות נמי יעו"ש. וא"כ שאיסור טומאה לגבי עכו"ם קיל מאיסור בת ישראל לנכרי, א"כ ניחא שפיר דלא חל איסור טומאה עליה להבעל הנכרי משום איסור כולל, דמשום שהוא קל על חמור שאינו חל בכולל וכמ"ש תוס' יבמות שם, וא"כ מש"כ הרא"ש דלגבי הבעל הנכרי לא קרינן ונטמאה משום דבלא"ה היתה אסורה לו והיינו שאין איסור חל על איסור, דלפמש"כ הנוב"י היכי שדנין

ונראה עפ"י מש"כ הנוב"י (מה"מ לו"ס סי' ק"ט) דהא דכתב (רש"י) [רי"ז] מכות (דף כ"ג ע"א ד"ה מיגו דחייב) חמותו ונעשית אשת איש דמיגו דחייב כו"ע באיסור א"א כחילא נמי לדידיה לחייבו שתיים, שזה ט"ס וצ"ל לחייבה שתיים דלגבה דידה הוי איסור כולל, אבל לגבי דידיה מבואר בסנהדרין (דף פ"א ע"א) דחמותו ונעשית א"א הוי איסור מוסיף, שקודם שנעשית אשת איש היא נחשבת לחתיכת איסור רק לגבי חתנה והיתה מותרת לכו"ע, וכשנעשית א"א ניתוסף איסור לכו"ע עלה ונעשית אידי חתיכת איסור לכו"ע, ואיסור מוסיף הוא מה שניתוסף איסורים אגברא שהם אסורים עלה, ומה שאידי נאסרת לכו"ע אינו רק איסור כולל דלגבי דידה מה שהיא נאסרת על חתנה לא חשוב בחמותו ונעשית א"א אלא לאיסור כולל, דכו"ע חשיבי חתיכות איסור עליה, ומגו שנאסרת לכו"ע נאסרת לחתנה, אבל לחייב חתנה שתיים חשוב איסור מוסיף דניתוסף איסור גברי עליה כו"ע ניתוסף לגביה איסור אשת איש יעו"ש.

ולפ"ז ניחא שפיר דברי הרא"ש, דלגבי הבעל עכו"ם לא קרינן ונטמאה משום דבלא"ה אסורה ליה היינו דאין

מוסיף, וכיון שחל איסור טומאה על הבעל שהיא ערוה עליו, א"כ מש"ה ניחא שפיר דכל עריות מקנין על ידו דקרינן גם לגבי הבעל ונטמאה אף דבלא"ה אסורה ליה משום איסור חל על איסור באיסור מוסיף וכמש"כ בשם הנוב"י שם, וא"כ אינו חל איסור טומאה על הבעל דהוי קל על חמור, וסד"א דכיון שלא קרינן ונטמאה לגבי הבעל לא קרינן ונטמאה לגבי הבעל, קמ"ל רב המנונא דנכרי מקנין על ידו ואף שלגבי הבעל לא קרינן ונטמאה מ"מ לגבי הבעל קרינן ונטמאה ונאסרה עליו וכמ"ש הרא"ש כתובות שם, ומיושב שפיר קושית תוס' שם.

3]העיר אחד מידידי דפה האברך כמדרשו חוב"ק כו' מ' יהושע זאב נ"י כ"ץ, דקשה לומר כן דהוי תרתי דסתרי הדדי, דהא אי לאו דרב המנונא ה"א דהיכי דאינה אסורה לבעל אינה אסורה נמי לבעל, וא"כ האיך אפשר לומר דמש"ה קתני במתני' כל עריות מקנין על ידן ונאסרה להבעל משום שנאסרה נמי להבעל, דהא להבעל גופא לא ידעינן דנאסרה רק משום איסור מוסיף דבעל, וא"כ אתה צריך לאחוז החבל בשני ראשים, אסורה לבעל משום דאסורה לבעל, ואסורה לבעל משום דאסורה לבעל.]

וראיתי בביאור הגר"א באהע"ז סי' קע"ח סעיף י"ט שכתב בטעם הרמ"א

עליה שניתוסף עליה איסור לגברי אינו אלא איסור כולל והכא (2שזינתה) אנו דנין רק עליה, ואיסור טומאה לגבי איסור בת ישראל לנכרי הוי איסור קל על חמור דאינו חל בכולל, ומש"ה שפיר קאמר הרא"ש דלא קרינן ונטמאה לגבי הבעל דבלא"ה אסורה ליה וא"ש.

ובזה מיושב שפיר קושית תוס' שם שהקשו מאי קמ"ל רב המנונא דעכו"ם מקנין על ידו הא שנינו שכל עריות מקנין על ידו, ולפמש"כ ניחא, דרב המנונא אתי לאשמעינן שנכרי מקנין על ידו וכמ"ש הרא"ש, דאף שלא קרינן לגבי הבעל ונטמאה דבלא"ה היתה אסורה לו מ"מ קרינן ונטמאה לגבי הבעל, ומהא דעריות מקנין על ידו ליכא לאשמעינן מידי, דהתם קרינן שפיר ונטמאה גם לגבי הבעל דאף שאסירא עליו משום איסור עריות, י"ל דחל גם איסור טומאה על הבעל במיגו שנתוסף בהזנות איסור לגבי הבעל, דכיון שהבעל ישראל ודנין עליו הוי לגבי דידיה מה שנאסר גם הבעל עלה משום הזנות איסור מוסיף, דהא איתוסיף גברי בהאיסור, וא"כ שהוי איסור מוסיף כתבו תוס' יבמות (דף ל"ג ט"ז) דאף בקל על חמור חייל, א"כ אף שאיסור טומאה של ונטמאה ונטמאה על איסור עריות הוי איסור קל על איסור חמור, דאיסור טומאה הוי איסור עשה גרידא ואיסור עריות הוא איסור לאו שיש בו כרת, מ"מ חל איסור על איסור משום איסור

2. הושמט במהדו' בתרא.

3. הוספה מהשמטות במהדו"ב.

שמתה אשתו ומשכחת רווחא חייל איסור טומאה, ומש"ה שפיר פסק הרמ"א דמי שזינה עם אחות אשתו וגירשה בעלה אסורה לבעל אחר מיתת אשתו.

עוד י"ל בכוונת רבינו הגר"א דהרמ"א מחלק דזינה עם אחות אשתו וגירשה בעלה שאסורה להבועל אחר מיתת אשתו, דאף דבלא"ה היתה אסורה לו משום אחות אשתו מ"מ קרינן ונטמאה דמשכחת שיהיה לה היתר לאחר מיתת אשתו משום איסור אחות אשה, אבל בנכרי שזינה עם אשת איש ונתגייר דמותרת להבועל משום דלא קרינן ונטמאה להבועל דבלא"ה היתה אסורה לו, וכמ"ש הרא"ש דלא משכחת שיהיה לו היתר לאיסורו, והא דמשכחת שיתגייר העכו"ם ויהיה מותר בבת ישראל הא גר שנתגייר כקטן שנולד דמי. ולפ"ז שפיר פסק הרמ"א דזינה עם אחות אשה שאסורה להבועל דקרינן ונטמאה, משום דמשכחת שיהיה היתר לאיסור הקודם וקרינן ונטמאה לענין אם יהיה לה היתר לאיסור הקודם.

ובזה נראה לי ליישב קושית תוס' סוטה (דף כ"ז ע"ב נד"ה גלגל טא) שהקשו בהא ששנינו כל עריות מקנין על ידו, הא מאלמנה לכה"ג שמעינן דגלי קרא דאינה שותה ובלא קרא הו"א דשותה אף דבלא"ה אסורה לו יעו"ש. ולפמש"כ י"ל דשפיר אשמעינן דכל עריות מקנין על ידו, דמאלמנה לכה"ג לא נפקא לן דלא דמי, דהתם קרינן שפיר ונטמאה אף דבלא"ה אסורה לו מ"מ משכחת שיהיה היתר לאיסורו, דהיינו אם

שכתב אהא דאיתא בשו"ע שם אשת איש שזינתה עם העכו"ם וגירשה בעלה ונתגייר העכו"ם שמותרת להגר דלא שייך לומר אחד לבעל ואחד לבעל בביאת עכו"ם, וכתב הרמ"א ומ"מ מי שזינה עם אחות אשתו וגירשה בעלה אסורה לבעל אחר מיתת אשתו אע"ג דבלא"ה היתה אסורה לו כשזינתה עמו. וכתב בביתאור הגר"א ס"ק כ"ג וז"ל דלא שייך אסירא וקיימא דהא לאחרי מיתה מותרת, משא"כ בנכרי דכשנתגייר כקטן שנולד דמי ומה לי מיתה ומה לי גירושין באשת איש דלא נתוסף בבעל איסור אלא לאחר גירושין, עכ"ל.

ונראה בכוונתו, דבאמת י"ל אף שבלא"ה אסורה לו מ"מ יש לחול גם איסור טומאה כשזינתה עם העכו"ם, והא דאין איסור חל על איסור מ"מ הא אמרינן ביבמות (דף ל"ז ע"ב) דאחות אשתו מילתא תלי וקאי אי משכחת רווחא חיילא, א"כ אף שאין איסור טומאה חל בשעת הזנות משום דהיתה אסורה לו משום איסור בת ישראל לנכרי, אבל אח"כ כשנתגייר הכותי ומשכחת רווחא חייל איסור טומאה, ואמאי פסק הרא"ש שמותרת להנכרי אחר שנתגייר. וצריך לומר דס"ל להרא"ש דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וא"כ לא שייך שיחול איסור טומאה אחר שנתגייר מה שהיה מקודם שנתגייר דאחר הוא וכקטן שנולד דמי, אבל בזינה עם אחות אשתו ואח"כ מתה אשתו, ונהי דמחיים לא חל איסור טומאה דהא איסור אחות אשה קדים ואין איסור חל על איסור, אבל אח"כ

ולא חל איסור ונטמאה לגבי בועל משום אין איסור קל חל על איסור חמור אף בכולל, מש"ה פסק שפיר שמוותרת להבועל, משא"כ בזינה עם אחות אשתו דיש לדון גם על הבועל דהוי לדידיה איסור מוסיף, דניתוסף איסור אגברא הוא הבעל והוי איסור מוסיף וחל איסור טומאה על איסור עריות החמור משום איסור מוסיף דחל אפילו בקל על חמור וכמ"ש תוס' יבמות (דף ל"ג ע"ב) שם וא"ש.

וראיתי בספר אבני מלואים סי' י"א
[סק"ז] שכתב בישוב קושית תוס' סוטה שם שהקשו בהא דקאמר אהא ששנינו כל עריות מקנין על ידן דמהו דתימא היכי דקמיתסרא בהאי זנות אבל היכי דאסורה וקיימא לא קמ"ל, והא מאלמנה לכה"ג שמעינן דאיצטריך קרא למעט בשתיה אבל אסורה עליו משום סוטה, וכתב האבני מילואים לתרץ די"ל עפמ"ש"כ הרב המגיד בפרק י"א מהל' גירושין [הל' יד] ובתוס' יבמות (דף פ"ה ע"ב [ד"ה ולרבי ממיא נן מנע]) דספק סוטה איכא לאו, א"כ באלמנה לכה"ג דאיכא נמי רק לאו ולא הוי קל על חמור דחל בכולל ומש"ה נאסרה עליו משום סוטה בכולל דבועל, אבל בעריות דמקנין על ידן דלא חל לגבי בועל איסור טומאה משום דהוי קל על חמור, דאיסור עריות הוא איסור כרת דחמור וכיון שליכא ונטמאה לגבי בועל סד"א דלא קרינן ונטמאה לגבי בעל קמ"ל דכל עריות מקנין על ידן יעו"ש. ולא הבינותי מש"כ דעריות דמקנין דלא חל לגבי בועל איסור

יסתלק הכה"ג עפ"י המלך ואחיו הכהנים ויהיה מותר באלמנה, וכמ"ש תוס' יומא (דף י"ז ע"ב) ד"ה כהן גדול בשם הירושלמי [יומא פ"א ה"א] דכה"ג מתמנה בפה ומסתלק בפה והדבר תלוי בהמלך ובאחיו הכהנים, וכמ"ש הפמ"ג יו"ד בכלל איסור חל על איסור⁴ ד"ה הן אמת דלשיטת תוספות כשיסתלק הכה"ג מותר באלמנה ובבעולה יעו"ש. וא"כ לפ"ז שפיר קרינן ונטמאה לענין אם יהיה לה היתר לאיסורו ומש"ה בעי קרא דאינה שותה, ובלא"ה הו"א שפיר דשותה דקרינן ונטמאה, אבל בעריות שאין היתר לעולם לאיסורו וא"כ לא קרינן כלל ונטמאה דבלא"ה אסורה לו לעולם משום איסור עריות והו"א דאין מקנין על ידו, קמ"ל מה ששנינו דכל עריות מקנין על ידן דאף שלא קרינן ונטמאה לגבי הבועל דבלא"ה אסורה לו מ"מ קרינן ונטמאה לגבי הבעל וכמ"ש הרא"ש גבי נכרי שם, וא"ש קושית תוס' שם.

ולפמ"ש"כ לעיל י"ל בביאור דברי הרמ"א שכתב ומכל מקום מי שזינה עם אחות אשתו וגירשה בעלה דאסורה לבועל אחר מיתת אשתו אע"ג דבלא"ה היתה אסורה לו כשזינתה עמו, דלכאורה קשה דמה יש טעם וסברא לחלק בין זינתה עם העכו"ם ונתגייר לזינתה עם אחות אשתו וגירשה בעלה, ולפמ"ש"כ י"ל בפשיטות דזינתה עם העכו"ם ונתגייר דדנין רק עליה והוי איסור כולל דאינו חל הקל על חמור,

4. נדפס בפמ"ג סוף הל' תערובות.

וראיתי במל"מ בהג"ה בהל' סוטה פ"ב [הל' יב, ד"ה נמלא לפ"ז] שמביא שנסתפק המהר"א ששון [שו"ת מורם אמם סי' קטן] אם זינתה פעם שניה אם נאסרה לבעל שני, דכיון שכבר אסורה לבעלה מזנות ראשון וליכא ונטמאה לגבי הבעל י"ל דלא קרינן ונטמאה לגבי הבעל⁵. ולפמש"כ יש להוכיח שפיר מהא דרב המנונא שעכו"ם מקנין על ידו אף דדנין רק עליה ולגבי דידה הגברי הם חתיכות האסורות ולא קרינן בשום צד ונטמאה לגבי הבעל דבלא"ה אסורה לו ואין איסור חל על איסור, דאף דאיכא כולל דבעל מ"מ אינו חל בקל על חמור וכמש"כ, וגם לאחר שיתגייר הרי הוא כקטן שנולד דמי ומ"מ קרינן ונטמאה לגבי הבעל, א"כ הרי חזינן שלא תליא חדא באידך, א"כ ה"ה בזינתה בפעם שניה אף שלא קרינן בהאי זנות ונטמאה דכבר אסירא וקיימא באיסור ונטמאה להבעל, מ"מ אסורה לבעל שני משום ונטמאה לבעל וחדא לא תליא באידך, וזה ברור.

וראיתי בהג"ה במל"מ שם שכתב להביא ראייה לספיקת המהר"א ששון מסוטה (דף כ"ה ע"ב) דקאמר אלמנה לכה"ג מקנין לה לאוסרה על הבעל, הרי אף דלבעלה אסירא וקיימא ולא קרינן ונטמאה לבעל מ"מ קרינן ונטמאה לבעל, וה"ה בבעל שני אף דלא קרינן ונטמאה לבעל קרינן ונטמאה לבעל יעו"ש. ולפמש"כ אין מזה ראייה, די"ל

טומאה משום דהוי קל על חמור, הא כיון שגם הבעל נאסר משום הזנות א"כ הוי איסור מוסיף גמור, דהא איתוסף גברא בהאי איסורא דטומאה והיכי שאיתוסף גברא חשוב איסור מוסיף, ובתוס' יבמות (דף ל"ג ע"ב) שם כתבו בהדיא דבאיסור מוסיף איסור חל על איסור אף בקל על חמור, ושפיר הקשו בתוס' דמאלמנה לכה"ג דאיצטריך קרא שאינה שותה, הא בלא"ה הו"א ששותה אף שאסירא וקיימא ולא קמיתסרא מהאי זנות, מהא יש לאשמעינן דכל עריות מקנין על ידן דעיקר הרבותא אף שלא קמיתסרא בהאי זנות מ"מ נאסרת, אבל ונטמאה ונטמאה קרינן שפיר משום מוסיף דבעל בין באלמנה לכה"ג בין בכל עריות, והיכי שאיכא איסור מוסיף איסור חל על איסור אף בקל על חמור וכמש"כ תוס' יבמות (דף ל"ג ע"ב) בהדיא, ורב המנונא דקאמר עכו"ם מקנין על ידו קמ"ל רבותא יתירא אף שבאמת לא קרינן לגבי הבעל ונטמאה וכמ"ש לפרש דברי הרא"ש, משום דדנין רק עליה דאינו רק איסור כולל, דלגבי דידה הגברא הם חתיכה דאסורה ואינו חל בקל על חמור, ואיסור טומאה על איסור עכו"ם הוי קל על חמור וכמש"כ, וקמ"ל דחדא לא תליא באידך אף שלגבי הבעל לא קרינן ונטמאה מ"מ לגבי הבעל קרינן שפיר ונטמאה ומקנין על ידו וכמ"ש הרא"ש כתובות שם, ומיושב שפיר קושית תוס' שהקשו אהא דנכרי מקנין על ידו וכמש"כ והדברים ברורים בעזה"י.

5. עי' לקמן סי' כ מה שהביא רבינו עוד פשיטות לספק מהר"א ששון שם.

וראיתי בפמ"ג כלל איסור חל על איסור ד"ה הן אמת, שכתב להקשות בהא דאמרינן ביבמות (דף י"ט ע"א) מהו דתימא לילף אלמנה אלמנה מתמר מה להלן מן הנישואין אף כאן מן הנישואין קמ"ל, והא איך הו"א דילפינן מתמר דאיסור אלמנה לכה"ג אינו אלא מן הנישואין, א"כ איך חייל כלל איסור אלמנה על איסור עשה בתולה ולא בעולה דאין לאו חל על עשה, וכ"ת דאיסור בעולה נמי לא חל מעיקרא על איסור אשת איש וכשמת הבעל תרווייהו בהדי הדדי בעולה ואלמנה חיילי, הא ליתא דהא אין איסור חל על איסור היינו לענוש ג"כ בעונש האחרון, אבל מ"מ חייל איסור על איסור למהוי תרי איסורין רביעי עליה, א"כ איסור בעולה חל מעיקרא על איסור אשת איש וכשנתאלמנה לא אתי חייל איסור אלמנה עליה יעו"ש.

והנה על תי' הפמ"ג דכירנא שבימי חורפי אמרתי להעיר מהא דקאמר בקידושין (דף ט' ע"ג) כעורה זו ששנה רבי ובעלה מלמד שניקנית בביאה, אי מהתם הו"א עד דמקדש והדר בעיל, ופריך אלא נערה המאורסה דבסקילה היכי משכחת לה, וקשה דיש למיפרך דאם נימא דקידושין אינן אלא בבעילה א"כ איך משכחת לה דחייל איסור אלמנה לכה"ג, דהא בקידושין כבר היא בעולה וכשנתאלמנה לא אתי חייל איסור אלמנה עליה, דהא איסור בעולה

אלמנה הנשואה לכה"ג מקנין לה לאוסרה על בועלה דגם להבעל קרינן ונטמאה, ואף דאסירא לו משום אלמנה לכה"ג מ"מ י"ל דחל איסור טומאה אאיסור אלמנה לכה"ג משום איסור מוסף, דמגו שנאסרה אבועלה נאסרה על בעלה, ואיסור מוסף חל אף בקל על חמור וכמש"כ התוס' יבמות (דף ל"ג ע"ג ס), מש"ה שפיר מקנין לה לאוסרה על בועלה.

או אפשר עוד דבאלמנה לכה"ג יש לקרות ונטמאה לגבי בעלה לענין אם יסתלק הכה"ג ע"י מלך ואחיו הכהנים, דמותר באלמנה ובעולה וכמ"ש הפמ"ג שם לשיטת תוס' יומא (דף י"ז ע"ג ס), וכיון דמשכחת היתר לאיסורו י"ל דקרינן שפיר ונטמאה לגבי הבעל מש"ה קרינן ונטמאה לגבי הבעל וכמ"ש בפ"י דברי הגר"א אהע"ז שם, משא"כ בזינתה פעם שניה דלגבי הבעל לא קרינן עוד ונטמאה דכבר הוטמאה מזונות ראשון, י"ל דלא קרינן גם להבועל ונטמאה וא"כ אין ראייה מזה לספיקות מהר"א ששון, אבל מהא דעכו"ם מקנין על ידו היא ראייה נכונה וכמש"כ.

אמנם עיקר ספיקת מהר"א ששון הוא גמרא מפורשת בסנהדרין (דף מ"א ע"א) גבי עדי נערה המאורסה שהוזמו אין נהרגין, דפריך ונימא דלאוסרה על בועלה שני באנו, הרי דנאסרה לבעל שני אף שלהבעל אסורה ועומדת, וכבר תפשו עליו בזה האחרונים⁶.

6. עי' קרבן נתנאל כתובות פ"א סוף אות ח, שבות יעקב ח"א סי' צד, פתחי תשובה אה"ע סי' יא סק"ד, וכנראה לזה כיוון בהגהות מהר"ב רנשבורג על הגליון סנהדרין שם אות א.

ואיסור אשת איש באו כאחת, וא"כ איסור בעולה חל עליה מעיקרא ולא אתי איסור אלמנה וחייל עליה.

אבל באמת ניחא, דבשעה"מ הלכות אישות נפ"ט ה"צ כתב להסתפק אם בקידושי אשה בעינן ביאה כדרכה דבעינן שיקדשנה במידי דאית לה הנאה, או בקידושי ביאה דמי לקידושי שטר דאף שאין השטר שוה פרוטה מקודשת אע"ג דלית לה הנאה, וכתב השעה"מ דזה דווקא למסקנא דקידושי ביאה קונה בלא כסף, אבל למאי דבעי למימר התם דמקרא ובעלה הו"א דעד דמקדש בכסף והדר בעיל ודאי אית לן למימר דביאה שלא כדרכה קני לה, כיון דביאה אינה אלא גמר קנין ודמי ליבמה דזוקקה ועומדת דקני לה אפילו שלא כדרכה יעו"ש. ולפי"ז י"ל שפיר דאף אם נימא דעד דמקדש והדר בעיל משכחת אלמנה לכה"ג, דס"ל כמ"ד ביבמות (דף נ"ט ע"ט) דדריש מבתוליה דכדרכה אין שלא כדרכה לא, ובעולה שלא כדרכה מותרת לכה"ג, דמשכחת דמקדש והדר בעיל שלא כדרכה דקני לה דאיכא רק איסור אשת איש, ואיסור בעולה ליכא משום דבעלה שלא כדרכה לכשנתאלמנה חייל שפיר איסור אלמנה.

ובגוף קושית הפמ"ג שהקשה דאם ילפינן מתמר איך חייל איסור אלמנה לכה"ג על איסור בתולה ולא בעולה, היה נ"ל ליישב עפ"י שכתב הגאון רעק"א בדרוש וחידוש כתובות (דף ז' ע"א [ד"ה ומ"ש נעלה]) דעשה דבתולה מעמיו יקח אשה בתולה ולא בעולה אינו רק עליו ולא עליה, אף דבעלמא קיי"ל כל היכי דאיהו מוזהר איהי מוזהרת כדאיתא ביבמות (דף פ"ד ע"ג) [ז"ל] אינו אלא בשאר עריות דכתיב לא יקחו, אבל

[7] עוד כתב להעיר האברך כמדרשו חוב"ק כו' מ' יהושע זאב נ"י כ"ץ, דהא להס"ד שם אכתי לא ידע מהאי סברא דשלא כדרכה יעו"ש].

ובזה מיושב קושית המל"מ (נפ"ז מהל' אסו"ב הל' ט"ו [ד"ה וא"מ לסנה ה"י"ק]) לס"ד דש"ס קידושין שם דעד דמקדש והדר בעיל א"כ הא דפריך נערה המאורסה

ואיסור אשת איש באו כאחת, וא"כ איסור בעולה חל עליה מעיקרא ולא אתי איסור אלמנה וחייל עליה.

אבל באמת ניחא, דבשעה"מ הלכות אישות נפ"ט ה"צ כתב להסתפק אם בקידושי אשה בעינן ביאה כדרכה דבעינן שיקדשנה במידי דאית לה הנאה, או בקידושי ביאה דמי לקידושי שטר דאף שאין השטר שוה פרוטה מקודשת אע"ג דלית לה הנאה, וכתב השעה"מ דזה דווקא למסקנא דקידושי ביאה קונה בלא כסף, אבל למאי דבעי למימר התם דמקרא ובעלה הו"א דעד דמקדש בכסף והדר בעיל ודאי אית לן למימר דביאה שלא כדרכה קני לה, כיון דביאה אינה אלא גמר קנין ודמי ליבמה דזוקקה ועומדת דקני לה אפילו שלא כדרכה יעו"ש. ולפי"ז י"ל שפיר דאף אם נימא דעד דמקדש והדר בעיל משכחת אלמנה לכה"ג, דס"ל כמ"ד ביבמות (דף נ"ט ע"ט) דדריש מבתוליה דכדרכה אין שלא כדרכה לא, ובעולה שלא כדרכה מותרת לכה"ג, דמשכחת דמקדש והדר בעיל שלא כדרכה דקני לה דאיכא רק איסור אשת איש, ואיסור בעולה ליכא משום דבעלה שלא כדרכה לכשנתאלמנה חייל שפיר איסור אלמנה.

ובזה מיושב קושית המל"מ (נפ"ז מהל' אסו"ב הל' ט"ו [ד"ה וא"מ לסנה ה"י"ק]) לס"ד דש"ס קידושין שם דעד דמקדש והדר בעיל א"כ הא דפריך נערה המאורסה

בעולה לכה"ג דכתיב יקח ולא כתיב יקחו העשה אינו רק עליו ולא עליה יעו"ש. ולפי"ז י"ל דחייל איסור אלמנה לכה"ג משום איסור מוסף, דקודם שנתאלמנה היה איסור בעולה על כה"ג ולא עליה, וכשנתאלמנה דחייל האיסור גם עליה אמרינן מיגו דאיתוסף איסור אלמנה לכה"ג עליה איתוסף גם עליו, אף שעליו כבר אסורה מקודם משום איסור בעולה וא"ש.

שוב התבוננתי דזה אינו, דלפמש"כ לבאר דאיסור עריות לגבי דידיה חשוב העריות חתיכי דאיסורי ולגבי דידיה

הגברי חתיכי דאיסורי, א"כ לא שייך לזון מיגו שאיתוסף עליה חתיכה דאיסורא דנאסרת להכה"ג משום איסור אלמנה חל חתיכה דאיסורא דאלמנה לגבי הכה"ג, אף שכבר אסורה עליו ועומדת מאיסור בעולה משום איסור מוסף, דזהו שני ענינים ולא חשוב כהאי גווני כולל או מוסף, ודווקא אם איתוסף איסור הגברי בשעה שדנין עליו חשוב מוסף ובשעה שדנין עליה חשוב כולל, אבל לא חשוב בשעה שדנין עליו איסור מוסף מה שאיתוסף איסור עליה דזה ענין אחר דכהאי גווני לא הוי כלל איסור מוסף.

והנה בענין זה ראיתי בדו"ח הגרעק"א שם שכתב להביא ראיה דאיסור בעולה לכה"ג ליכא עליה, מהא דאיבעיא להו בקידושין (דף י" ע"א)

תחילת ביאה קונה או סוף ביאה קונה למאי נ"מ לקידושי כה"ג בביאה, הא לשיטת תוס' שם נ"ה לן דהיכי דפריש שקונה בתחילת ביאה בוודאי קונה

בתחילת ביאה, והמל"מ פ"א מהל' מכירה [ס"ד] כתב בשם מהריב"ל [מ"א לל יג שאלה פנ] דהיכי דאיכא איסורא אף דלא פריש כמאן דפריש דמי, וא"כ אף דסוף ביאה קונה מותר כה"ג לקדש בביאה, דבשביל איסורא שלא תהא כבעולת עצמו חשוב כפריש שרוצה לקנות בתחילת ביאה, אלא ודאי דאיסור בעולה ליכא עליה, א"כ לא הוי כפריש לגבי דידיה דליכא עליה איסורא, ואשה אינה נקנית אלא לדעתה ומסתמא היא נקנית בגמר ביאה ומש"ה אסור לכה"ג לקדש בביאה יעו"ש.

ול"נ דאין זה ראיה, דהא [המנ"ן] ו[הרשב"א] יבמות (דף פ"ד ע"ג ד"ה וכל הילכ) הקשו גבי הא דאיתא שם כל היכי דאיהו מוזהר איהי מוזהרת דכתיב לא יקחו, דלמה לי קרא תיפוק ליה דהא איכא לפני עור לא תתן מכשול, וכתבו דלענין ללקות משום לאו המיוחד בה מהדרינן ולפני עור לא תתן מכשול אינו מיוחד בה יעו"ש. ולפי"ז גם אם נימא דהעשה דבתולה מעמיו יקח אשה בתולה ולא בעולה ליכא עליה אבל מ"מ יש עליה הלאו דלפני עור לא תתן מכשול וכמש"כ הרשב"א, וא"כ שפיר י"ל להמהריב"ל דחשוב כפריש שבתחילת ביאה קונה גם לגבי דידיה, דאם גמר ביאה קונה א"כ הוי בעולת עצמו ואיהו עבר על עשה דבעולה ואיהי עברה על לפני עור.

ובאמת נראה דגוף סברת מהריב"ל י"ל דלא שייך הכא כלל, דאטו כו"ע דיני גמירי דמש"ה חשוב כפריש שנקנה בתחילת ביאה שלא תהא בעולת עצמו,

הוכיח הריטב"א הא יבמה נקנית מדעתה ושלא מדעתה ולא בעי רק דעת היבם לחוד, וא"כ י"ל דאה"נ בעלמא אמרינן ביבמה שגמר ביאה קונה דכל הבועל דעתו על גמר ביאה כדאמרינן בקידושי ביאה, יהיה עשה ול"ת שאין עשה של יבום דוחה ל"ת ועשה ויהיה עליה איסורא, אמרינן שחשוב כמאן דפריש שדעתו לקנות היבמה בהתחלת ביאה ומש"ה פריך שפיר דאמאי חולץ ואינו מיבם יבוא עשה וידחה ל"ת, אבל בעלמא י"ל דיבמה דמי לקידושי אשה דגמר ביאה קונה וכל הבועל אשתו על גמר ביאה, אלא ודאי מוכח שפיר דבהא לא שייך לומר דמשום איסורא חשיב כפריש דלאו כו"ע דיני גמירי, ודינו של מהריב"ל גבי נשבע למכור אינו ענין לזה וכמש"כ.

ודוקא בנשבע למכור ומכר בכסף אמרינן דמסתמא רוצה לקיים שבועתו, כה"ג כתב המל"מ בשם מהריב"ל דמשום השבועה חשיב כפריש משא"כ הכא⁸.

וראיה לזה מהריטב"א קידושין (דף י" ע"א ד"ה אמי אמינן) דכתב להוכיח דיבמה נקנית ליבם בהעראה ולא אמרינן כל הבועל דעתו על גמר ביאה, מהא דפריך ביבמות (דף כ' ע"א) בהא ששנינו אלמנה לכה"ג חולץ ואינו מיבם יבוא עשה וידחה ל"ת, ואם דעת היבום בגמר ביאה כמו בקידושין א"כ מאי פריך, הא איכא עשה ול"ת עשה של בעולת עצמו ול"ת של אלמנה יעו"ש. ואם נימא כמ"ש הגרעק"א דכה"ג חשוב משום איסורא כפריש דתחילת ביאה קונה, א"כ מאי

סימן יח

בו יבואר בטעם דעד אחד נאמן בסוטה

שריא לבעלה, הא בהך קרא כתיב ועד אין בה והיא לא נתפשה ודרשינן בסוטה (דף ז' ע"א) דעד אין בה היינו דליכא שני עדים רק עד אחד אסורה, משום דע"י רגלים לדבר דקינני וסתירה עד אחד מהימן, אף שבעלמא אינו נאמן ע"א בדבר שבערוה מ"מ ע"י הרגלים לדבר מהימן, וא"כ י"ל דילמא מש"ה אמר

בדרוש וחדוש של הגרעק"א כתובות (דף נ"א ע"ג ד"ה מילא כוסייה דנלא) הקשה בהא דאיתא שם והיא לא נתפשה אסורה ויש לך אחרת אעפ"י שלא נתפשה מותרת ואיזהו זה כל שתחילתה באונס וסופה ברצון, ולמאן דלא ס"ל דרשה זו וסובר שתחילתה באונס וסופה ברצון אסורה מנ"ל דאונס

⁸ עי' באחיעזר ח"א סוסי' ד שהקשה על רעק"א כקושיית רבינו וכתב ג"כ כסברתו בישוב דברי המל"מ.

קרא והיא לא נתפשה, היינו דעד אומר שלא נתפשה דהוי רגלים לדבר משום הקינוי והסתירה דברצון זינתה ומש"ה מהימן העד אחד, אבל אם אמר העד שנתפשה לא מהימן בעד אחד, דלענין אונס אין רגלים לדבר מה שקינא לה ונסתרה דזה רק אם עצת זימה ביניהם וזינתה ברצון אבל לא כשזינתה ע"י אונס, ומש"ה לא מהימן ע"א רק כשלא נתפשה אבל בעלמא היכי דאיכא שני עדים שנתפשה אסורה לבעלה ומנ"ל דבאונס שריא לבעלה.

והנראה בישוב קושיא החמורה זו עפ"י מה שפליגי הראשונים בהא דאמרינן בכמה דוכתי דאין דבר שבערוה פחות משנים דיליף דבר דבר מממון כדאיתא בקידושין (דף ס"ה ע"ג), אבל עד אחד אינו מהימן בדבר שבערוה, דיש מהראשונים שאומרים

הוא תשובת מיימוני (פ"ג א"ש ס"י ג') ומהרי"ק (ס"י ע"ג) דזה דווקא כשהעד מעיד נגד החזקה דמעיקרא ובא להוציא מחזקתו, וכמו דאיתא שם בקידושין אשתך זינתה בעד אחד דקאמר שם רבא דאינו נאמן משום דהוי דבר שבערוה ובעי דווקא שנים, ושם איתא חזקה נגד עדותו של העד, דיש להאשה חזקה היתר לבעלה וחזקה כשרות של האשה, וכיון שבא העד להוציא הדבר מחזקתו מש"ה ס"ל לרבא דאינו מהימן עד אחד, אבל היכא דליכא חזקה נגד עדותו של העד מהימן ע"א אף בדבר שבערוה!¹

1. בספר גנת חמד ענייני הלכה סי' ח אות ב כתב רבינו ח"ל, עפ"י"ז יש ליישב קו' המהרש"א גיטין על דברי התוס' (דף ל"ב ע"ב ד"ה ורב נחמן) שכתבו דבביטול הגט לא מהני עד אחד משום חשש ממזרות יעו"ש, והא בתוס' שם (דף ל"ג ע"א ד"ה רבי) כתבו דביטול הגט לא מהני בעד אחר משום דאין דבר שבערוה פחות משנים והניח המהרש"א בצ"ע. ועפ"י שיטת הראשונים מיושב שפיר, דבאמת העד שמעיד בביטול הגט אינו מעיד כלל נגד החזקה דהא האשה עומדת בחזקה אשת איש, ומש"ה כתבו התוס' שפיר דבלי החשש של ממזרות היה עד אחד מהימן דאף שזה דבר שבערוה אבל ליכא חזקה כנגדו, אבל זה דווקא קודם תקנת רבן גמליאל, אבל אחר שתיקן ר"ג שלא יהיו עושים כן א"כ עד אחד המעיד שהבעל ביטל הגט שלא בפני השליח והאשה, א"כ הוא מעיד שעבר הבעל על תקנת ר"ג והוא נגד חזקה כשרות של הבעל וכמש"כ בספרי גנת ביתן סי' י"ב בשם הגאון שב שמעתתא ואבני מילואים דמה שעובר אדם על תיקון חז"ל אמרינן משום חזקה כשרות דהשתא הוא דעבר ואיתרע חזקתיה יעו"ש. וא"כ ה"ה הכא אם מעיד העד אחר התקנה של ר"ג שלא יהיו עושים כן שהבעל ביטל הגט שלא בפני השליח והאשה, אינו מהימן משום דהוי דבר שבערוה וגם נגד החזקה זה חזקה כשרות של הבעל שעבר על תקנת ר"ג וב"ד. ולפ"י נחא שפיר מש"כ בתוס' שם (דף ל"ג ע"א ד"ה רבי) דלא מהני עד אחד משום דהוי דבר שבערוה, דהתם קאי אחר שתיקן ר"ג שלא יהיו עושים כן, וא"כ יש גם חזקה כשרות של הבעל כנגדו ומש"ה אינו מהימן העד אחד מדינא משום דהוי דבר שבערוה וגם נגד החזקה, ולא סתרי דברי התוס' אהרדי, די"ל דס"ל כשיטת הראשונים בזה ומיושב קו' המהרש"א.

אבל במקום דליכא חזקה נגד עדותו של העד גם ע"א מהימן, ולכאורה מנא להו הא דמשמעות דילפינן דבר דבר מממון בעי לעולם שני עדים, ואפשר לומר דנפקא להו ²מהא גופא דהאמינה התורה ע"א מעיד שנטמאת מפני שרגלים לדבר כדכתיב ועד אין בה כל שיש בה, וס"ל דפירוש רגלים לדבר אינו משום דהוי הוכחה שעצת זימה ביניהם מהא דקינא לה בעלה עפ"י עדים ונסתרה, אלא כמ"ש תוס' ריש נדה [ג, ב] ד"ה והלל דכתבו התוס' דילפינן מסוטה לטהר ברשות הרבים ספק טומאה אפילו ליכא חזקת טהרה אף דבסוטה איכא חזקת טהרה דבסוטה כיון שקינא לה ונסתרה איתרע חזקתה יעו"ש. והכי קאמר שם דמפני שרגלים לדבר ע"י קינאי וסתירה איתרע חזקתה ומש"ה מהימן ע"א המעיד בסוטה שנטמאה, דכיון דליכא חזקה הסותר לדברי העד מהימן אף בדבר שבערוה, דכיון דליכא חזקה כנגד העד לא ילפינן דבר דבר מממון וגלי קרא דע"א מהימן כה"ג אף בדבר שבערוה, ורבים מהראשונים שס"ל דילפינן דבר דבר מממון דבעי דווקא בשני עדים ובע"א אין מוציאין ממון וה"ה בדבר שבערוה אינו מהימן ע"א אפילו היכא דליכא חזקה כנגדו, צריך לומר דהא דהאמינה תורה ע"א בסוטה שנטמאת משום דרגלים לדבר, היינו משום דקינא לה בעלה ונסתרה הרי יש הוכחה דעצת זימה ביניהם.

וכן מצאתי בספר עמודי אור (סי' נ"ט

דע"א נאמן באיסורין כדגלי קרא מוספרה לה לעצמה, וכן משמעות הש"ס ריש גיטין [ג, ב] דקאמר ה"מ בספק חלב ספק שומן ע"א נאמן באיסורין אבל הכא איתחזק איסורא דאשת איש והוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים, משמע דווקא דאיתחזק איסורא דא"א וגם דבר שבערוה הוא דבעי דווקא שנים.

וכמה ראשונים ס"ל בדבר שבערוה אין פחות משנים אפילו דליכא חזקה כנגד עדות של העד ג"כ אינו מהימן ע"א בדבר שבערוה, והא דקאמר ריש גיטין שם אבל הכא דאיתחזק איסורא דאשת איש והוי דבר שבערוה שאין פחות משנים, לרווחא דמילתא אמר דאיתחזק איסורא דאשת איש, אבל באמת בדבר שבערוה לחוד אף דלא איתחזק איסורא אינו מהימן ע"א, וכבר הובא הפלוגתא בזה בספר שב שמעתתא (שמעמא ו' פ"ג) יעו"ש.

וא"כ י"ל הא דקאמר הגמרא ריש סוטה (דף ז' ע"ב) דבע"א שמעיד בסוטה שנטמאה שאסורה לבעלה, אף דלאסור אשה על בעלה הצריכה התורה שני עדים ומפני מה בסוטה שנסתרה האמינה התורה עד אחד, קאמר שם מפני שרגלים לדבר, תליא פירושא דמילתא בשני שיטות הראשונים, דשיטת הסוברים דבעינן שני עדים בדבר שבערוה וע"א אינו מהימן הוא היכי דבא להוציא מחזקת איסור או היתר,

2. במהדו"ק: מעד סוטה דהאמינה וכו'.

[אומ 3] די"ל הפירוש בסוטה שם מפני מה האמינה תורה ע"א בסוטה משום רגלים לדבר, היינו שאיתרע חזקת היתר וחזקת כשרות של האשה, דלא דמי לאשתך זינתה בע"א דקאמר רבא בקידושין (דף ס"ז ע"א) שם שאינו נאמן משום דהוי דבר שבערוה דאין פחות משנים משום דאיכא חזקות הסותר לדברי העד חזקת היתר וחזקת כשרות של האשה, אבל בסוטה שקינא לה בעלה ונסתרה איתרע חזקתה וכמ"ש תוס' ריש נדה שם יעו"ש.

ועפמ"ש"כ י"ל דטעמא דהרמב"ם

(פ"ג מהל' סוטה הלכה כ"ג) שכתב אבל אם בא עד אחד והעיד אחר ששתתה שהיתה טמאה אינה אסורה ותשב תחת בעלה שהרי שתתה, ובמל"מ כתב בסברת הרמב"ם דהוא הלכתא בלי טעמא יעו"ש. והתוס' בסוטה (דף ו' ע"א) ד"ה ושבאו כתבו, מספקא לרבי אי נקט דווקא עדים שנים אבל ע"א לא מהימן, דדווקא קודם ששתתה האמינה התורה לעד אחד, או דילמא כיון דהאמינה תורה לע"א אחר קינוי וסתירה ליכא חילוק בין אחד לשנים וגם אחר ששתתה מהימן ע"א, ומיהו מסתברא דה"ה עד אחד כו' יעו"ש בתוס'. הרי דס"ל להתוס' דע"א מהימן בסוטה גם אחר ששתתה שמעיד שנטמאת, ובמאי פליגי הרמב"ם עם התוס'.

ולפמ"ש"כ י"ל דפליגי בהאי סברא,

אם הא דנאמן עד אחד בסוטה שנטמאת אחר קינוי וסתירה אי משום רגלים לדבר של הקינוי והסתירה מאלים

ועפ"ז מתורץ שפיר קושית הגרע"ק"א זצ"ל, דידעינן שפיר מהא דכתיב והיא לא נתפשה אסורה דבנתפשה שריא לבעלה אפילו בשני עדים, דלפמ"ש"כ די"ל לשיטת האומרים דע"א מהימן בדבר שבערוה היכי דליכא חזקה כנגדו, עיקר הנאמנות בסוטה ע"א המעיד שנטמאת משום דכיון דליכא חזקה כנגדו משום דע"י קינוי וסתירה איתרע חזקתה וכמ"ש בשם התוס' נדה שם, מש"ה מהימן הע"א המעיד שנטמאת, וא"כ י"ל דאם מעיד שנטמאת באונס אף דאין הוכחה שעצת זימה ביניהם ע"י הקינוי והסתירה דהא אנסה הבועל ולא ברצון זינתה, מ"מ כיון שחזקת כשרות וחזקת היתר ליכא דספק סוטה אסורה לבעלה קודם ששתתה וחזקת כשרות איתרע ע"י הקינוי והסתירה, מש"ה יש להעד אחד נאמנות אף בדבר שבערוה לאסור אשה לבעלה, ואם נימא דבנתפשה ובאונס

3. כן תי' את קושית רע"ק"א גם בעמודי אור ח"א סי' מז אות ז ובאחיעזר ח"א סי' ו אות ד.

והוא שהמים לא בדקו אותה י"ל יותר דזכות תלה לה וכמ"ש.

ושיטת הרמב"ם היא דעיקר מה שהאמינה תורה ע"א בסוטה אינו משום דע"י קינוי וסתירה הוא רגלים לדבר שנטמאת, רק דע"י קינוי וסתירה נסתלק חזקת כשרות של האשה והוי הע"א המעיד בסוטה שנטמאת כמעיד בדבר שבערוה בלי חזקה כנגד העד דגלי קרא שע"א מהימן כה"ג, ואשתך זינתה בע"א דקאמר רבא בקידושין (דף ס"ו ע"א) שאינו נאמן משום דהוי דבר שבערוה, היינו משום שמעיד העד כנגד החזקה שיש להאשה חזקת היתר וחזקת כשרות, אבל בסוטה שקינא לה בעלה ונסתרה דנאסרה לבעלה עד שתשתה, וחזקת כשרות אין להאשה וכמ"ש תוס' ריש נדה דע"י קינוי וסתירה איתרע חזקתה ומש"ה נאמן הע"א בעדות, וכשיטת מהרי"ק מובא בשב שמעתתא ש"ו שם. ולפ"ז י"ל דדווקא שמעיד העד קודם ששתתה דעדיין אסורה לבעלה משום ספק סוטה, אף שבלי העד אכתי יש לה תקנה שתשתה ותבדוק עצמה, אבל מ"מ כיון שקודם ששתתה עדיין אסורה לבעלה משום ספק סוטה, והעד המעיד שנטמאת אינו בא להפקיע חזקתה מחזקת היתר לבעלה, דאיתרע החזקה בספק סוטה שבא ע"י הקינוי וסתירה, דבעינן שתית המים לברר איסורה וספיקה, וכיון דאיתרע חזקת היתרה וחזקת כשרותה ומש"ה נאמן העד אחד המעיד שנטמאת דאינו מעיד כנגד החזקה וכמ"ש, אבל אחר ששתתה שכבר הותרה לבעלה אחר שהמים לא

הנאמנות דע"א, דאף דהוי דבר שבערוה דבעי דווקא שנים דיליף דבר דבר מממון מ"מ ע"י הרגלים לדבר מוכח דעצת זימה ביניהם ואמת בפי העד שמעיד שנטמאת, ולפ"ז יש להסתפק אם אחר ששתתה הוי רגלים לדבר, דיש מקום לומר כיון שהמים לא בדקו אותה א"כ אין הוכחה מהקינוי וסתירה דנטמאה, דהא כיון שכבר שתתה והמים לא בדקו אותה מוכח דטהורה היא, דאף שי"ל שאיזה זכות תלה לה כדאיתא שם (דף ו' ע"א) אבל מ"מ רוב פעמים הזכות אינו תולה לה, א"כ יותר קרוב הדבר דהמים שלא בדקו אותה מוכח דטהורה היא, וא"כ אף דמהקינוי וסתירה מוכח שנטמאת אבל אחר שתיה והמים לא בדקו אותה יש הוכחה להיפך והדבר שקול וליכא רגלים לדבר שאמת בפי העד שמעיד שנטמאת, מש"ה י"ל דאחר ששתתה ע"א אינו מהימן בסוטה שנטמאת.

או אפשר ד"ל כיון שהא שהמים לא בדקו אותה י"ל דזכות תולה לה, א"כ יש לעולם רגלים לדבר מהקינוי וסתירה שעצת זימה ביניהם ונטמאה האשה ואמת בפי העד המעיד בסוטה ומש"ה נאמן הע"א אף אחר ששתתה.

ושי' תוס' (דף ו' ע"א) שם דהפירוש רגלים לדבר דהיינו מש"ה נאמן הע"א בסוטה אף דהוי דבר שבערוה, ומספקא לרבי אם גם אחר ששתתה מהימן ע"א או דווקא קודם ששתתה וכמ"ש, ובתוס' הכריעו דגם אחר ששתתה הוי ג"כ רגלים לדבר מהקינוי וסתירה שנטמאה,

אחר השתיה שכבר הותרה לבעלה והעד בא לסתור חזקת היתר של האשה, ומש"ה פסק הרמב"ם דאינו נאמן ע"א בדבר שבערוה אינו נאמן ע"א המעיד כנגד החזקה.

ועפ"ז נ"ל בטעם דברי הרמב"ם (פ"א מהל' סוטה הלכה י"ד) שכתב האשה שקינא לה בעלה ונסתרה אחר הקינוי עמו בעדים והרי היא עומדת לשתות ובא ע"א והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקינא לה עמו הרי זו אסורה על בעלה לעולם. וכתב המל"מ שם והנראה מדברי רבינו ז"ל דלא בעינן שיעיד העד שבאותה סתירה נטמאת אלא אפילו אחר אותה הסתירה הרי זו אסורה, אך רש"י כתב בריש פ"ק [סוטה ג, א ד"ה אכל נטומא] ויש עד אחד שקלקלה בסתירתה נאמן, וכן בריש פ"ו [שם לה, א ד"ה אני לאימיה] אני ראיתי שנטמאת באותה סתירה שהיא עפ"י שני עדים ע"כ. ונראה מדבריו דדוקא כשמעיד שנטמאת באותה סתירה, אבל אם העיד שנטמאת פעם אחרת אינו נאמן, הרי דפליגי רש"י והרמב"ם אם בעינן שיעיד העד שנטמאת באותה סתירה, וקשה במאי פליגי ומה טעם יש לפלוגתתם בזה.

ולפמ"ש"כ ניחא ומיושב יפה, דרש"י ותוס' ס"ל דעיקר הנאמנות העד אחד הוא בהצטרפות הסתירה וחשוב רגלים לדבר הוכחה שאמת בפני העד המעיד בטומאתה, וא"כ זה דוקא אם מעיד

בדקו אותה, והעד אחד המעיד שנטמאת⁴ בא להפקיע אותה מחזקתה היינו חזקת היתר לבעלה, שאחר ששתתה והמים לא בדקו אותה א"כ עומדת בחזקת היתר לבעלה כמקדם, וע"א המעיד בדבר שבערוה כנגד חזקה, בזה לא גלי קרא דע"א מהימן. ודוקא קודם ששתתה דמעיד בלי חזקה כנגדו מהימן ע"א אף בדבר שבערוה, אבל אחר שתיה דמעיד כנגד החזקה ילפינן מדבר דבר שבממון דבעי דוקא שנים וע"א לא מהימן, ושפיר פסק הרמב"ם (פ"ג מהל' סוטה הלכה כ"ג) דבא ע"א והעיד אחר ששתתה שהיתה טמאה אינה אסורה ותשב תחת בעלה שהרי שתתה, דכיון שכבר הותרה לבעלה א"כ מעיד העד כנגד חזקת היתר של האשה ואינו מהימן בדבר שבערוה.⁵

ולפמ"ש"כ מדוקדק לשון הרמב"ם שכתב אינה אסורה ותשב תחת בעלה, ולשון יתר וכפול הוא, ולפמ"ש"כ י"ל דבא לדקדק ולבאר בזה טעמו ונימוקו, משום דכבר שתתה ומותרת לבעלה והעד בא לאסור אותה מלישב תחת בעלה וזה נגד החזקה דמעיקרא וכה"ג ע"א אינו נאמן בדבר שבערוה, דדוקא קודם ששתתה דאיתרע חזקת היתר לבעלה משום הספק סוטה שאסורה קודם ששתתה לברר היתרה וגם חזקת כשרות איתרע ע"י הקינוי וסתירה וכמ"ש בשם התוס' נדה שם, מש"ה נאמן ע"א המעיד שנטמאת, משא"כ

4. במהדו"ק: א"כ בא להפקיע וכו'.

5. עי' גם מש"כ עוד רבינו ע"פ סברה זו לקמן סוסי' כד.

אחר יש להאמין להעד דכבר איתרע חזקת האשה ע"י הקינוי והסתירה.

אבל גם זה ניחא, דבאמת אין ע"א נאמן בדבר שבערוה ובאיסורין במקום שיש חזקה כנגדו והעד בא להפקיע החזקה דמעיקרא, וא"כ כשהעד מעיד שזינתה עם אותו שקינא לה בעלה עמו, שפיר מהימן העד דליכא חזקה דמעיקרא לא לגבי האשה ולא לגבי הבעל, דאף שמעיקרא הווי בחזקת כשרות ולפי דברי העד יצאו האשה והבעל מחזקת כשרותם, אבל כיון שהיה קינוי מהבעל וסתירה עפ"י עדים א"כ איתרע חזקת כשרותם, וכמ"ש תוס' ריש נדה שם דעבר הבעל על איסור יחוד [עס] אשת איש והעד אינו בא להפקיע מחזקה דמעיקרא, וזה דווקא אם מעיד שזינתה עם אותו שקינא לה עמו דאיתרע גם חזקת כשרות של הבעל בסתירתו, אבל אם מעיד אחר קינוי וסתירה שזינתה עם אחר שלא קינא לה בעלה ונסתרה וא"כ בא העד להפקיע חזקת כשרות של הבעל דלא איתרע מעולם חזקתו אינו נאמן עד אחד כנגד החזקה, ומש"ה יפה כתב הרמב"ם דכשעד אחד מעיד שזינתה עם אותו שקינא לה עמו אף דהיכי שזינתה עמו בסתירה אחרת ס"ל להרמב"ם דמהימן, דשאני התם דכיון שעכ"פ הוא האיש שקינא לה ונסתרה עמו, דאף שליכא רגלים לדבר דכיון דליכא עדים על סתירה זו, מ"מ להרמב"ם לשיטתו דלא בעי רק הקינוי וסתירה משום דעי"ז איתרע חזקת האשה וגם בסתירה אחרת נאמן להעיד שזינתה האשה עם הבעל

העד שנטמאת באותה סתירה שיש עליה עדים, אבל כל שהעד מעיד שפעם אחרת נטמאת ואין לנו עדי סתירה באותו פעם מהיכא תיתי שנאמין להעד שנטמאת, וכמ"ש המל"מ בעצמו שם. והרמב"ם לשיטתו דס"ל דעיקר מה שהאמינה תורה בע"א בסוטה שנטמאת משום דע"י הקינוי וסתירה איתרע חזקתה, והעד מעיד בדבר שאין חזקה כנגד עדותו, ומש"ה מהימן אף שמעיד שנטמאת שפעם אחרת נסתרה ונטמאת, ואף שאין עדים על סתירה זו מ"מ יש להעד בעצמו נאמנות דכיון שיש עדים על הקינוי והסתירה ואיתרע חזקת האשה והעד יש לו נאמנות בכה"ג, ומש"ה נאמן אף כשהעיד שנטמאת בסתירה אחרת. ודווקא רש"י ותוס' לשיטתם דנאמנות העד בהצטרפות הרגלים לדבר ע"י הקינוי וסתירה שמעידים העדים, וזה דווקא אם מעיד שנטמאת בסתירה שהיה עפ"י עדים אבל לא בסתירה אחרת שאין עדים עליה, וזה ברור.

ואין להקשות לפמ"ש"כ הא דכתב הרמב"ם שהעיד שנבעלה בפניו עם זה שקינא לה עמו, ומוכח דגם הרמב"ם ס"ל בזה דבעי דווקא שיעיד העד שזינתה עם זה שקינא לה, אבל כשהעיד שנטמאת עם אחר אינו כלום וכמ"ש המל"מ שם, דלדברי הכל וגם הרמב"ם ס"ל דבעי דווקא שיעיד שזינתה עם זה שקינא לה, ולפמ"ש"כ דשיטת הרמב"ם היא דע"א נאמן בעצמו בשביל שע"י הקינוי והסתירה איתרע חזקת האשה, א"כ לכאורה גם שהעיד שנטמאת עם

אחר, א"כ אינו אותו שקינא לה בעלה עמו וכה"ג אינו נאמן ע"א בסוטה, וכן תמהו עוד מחברים⁶.

ולפמש"כ ניחא, דהרשב"א ס"ל כהרמב"ם דעיקר נאמנות העד אחד בסוטה משום דע"י קינוי וסתירה איתרע חזקת האשה ומעיד בדבר שליכא חזקה כנגד עדותו, רק הא דמצריך הרמב"ם שיעיד שזינתה עם מי שקינא לה בעלה ונסתרה עמו, דאם מעיד שנטמאת עם אחר הרי בא העד להפקיע חזקת כשרות של הבעל כיון דלהבעל לא איתרע חזקתו מעולם מש"ה אינו נאמן עד אחד, משא"כ אם מעיד עד אחד אחרי קינוי וסתירה שנטמאת עם אחר שאינו בפנינו דלא מפקיע העד מחזקתו של הבעל חזקת כשרות דהרבה רשעים יש בעולם, כה"ג שפיר נאמן העד אחד דאינו מעיד כנגד החזקה, דחזקת היתר וחזקת כשרות של האשה איתרע ע"י קינוי וסתירה של העדים והבעל לא מפקיע מחזקת כשרותו שאינו מעיד מי הוא הבעל, [כמש"כ תוס' בב"ב (דף י"ז ע"ב מו"ס זניס) דאף דקיי"ל אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן, אבל אם אינו אומר פלוני גנבת אלא שהם גנובים מהימן שפיר, דכמה גנבים איכא בעולם יעו"ש],⁸ כה"ג נראה פשוט דלשיטת הרמב"ם נאמן הע"א בסוטה, וא"כ ניחא דברי הרשב"א שהנחשד עם הסוטה שהודה שקלקל עמה דאמרינן פלגינן דיבורא, היינו שנאמין לו שזינתה

שקינא לה בעלה ונסתרה עמו דליכא חזקה הסותר לעדותו של העד, אבל בהעיד שנטמאת עם אחר שיש להבעל חזקת כשרות לא מהימן ע"א להפקיע הבעל מחזקה דמעיקרא, ומשום הכי בהא מודה הרמב"ם דבעי דווקא שיעיד שזינתה עם האיש שהיה הקינוי והסתירה.

ורש"י ותוס' לשיטתם דהקינוי וסתירה ורגלים לדבר שזינתה מצטרף לנאמנות העד, מש"ה ס"ל דבעי שיעיד העד שזינתה דווקא באותה סתירה שהיו עדים וכמ"ש.

והמל"מ שם מביא בשם הרשב"א בתשובה (מ"א [ס' מקי"צ] שנשאל אם הנחשד על הסוטה הודה שקלקל עמה אם הוא נאמן עליו כשאר עד, והשיב דמסתברא דאמרינן ביה פלגינן דיבורא ואין אנו דנין אותו כאילו העיד שהוא עצמו בא עליה אלא כאילו העיד שזינתה, ותמה עליו המל"מ דאין שייך בזה פלגינן דיבורא, שהרי אם העיד בפירוש עד אחד שזינתה עם אחר שלא היה הקינוי והסתירה עמו כו"ע מודי דאינו כלום, וגם הרמב"ם דלא מצריך שיעיד העד שזינתה עם אותה סתירה אבל הא מצריך דווקא שיעיד שזינתה עם מי שקינא לה עמו, וא"כ האיך נאמן הנחשד על הסוטה, אם נאמין שהוא בא עליה א"כ הוא רשע, ואם נאמר שפלגינן דיבורא ולא הוא בא עליה רק זינתה עם

6. עי' בחכם צבי סי' קנ, נודע ביהודה מהדו"ק אה"ע סי' עב, שו"ת חת"ס אה"ע ח"ב סי' צו.
7. הוספה מהשמטות במהדו"ק.
8. במהדו"ק: ומש"ה נראה פשוט וכו'.

לפנינו ומעידים שזינתה נאמנים, וא"כ למאי ישקנה דקאמר הירושלמי אם רצו מקנא לה ממאה בני אדם דהמים לא יבדקו אותה דאף שזינתה אבל יש לה עדים ומי שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה. והעלה בשביל קושיא זו דהירושלמי פליג על הא דקאמר רב ששת, וס"ל דגם אם יש לה עדים במדינת הים המים בודקין אותה יעו"ש.

ולי נראה דלא קשה מידי, דאם קינא לה ממאה בני אדם א"כ נאסרת על כולם משום ספק סוטה, דקיי"ל ונטמאה ונטמאה כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל, ומשום ספק סוטה אסרה רחמנא על כל מי שקינא לה ונסתרה עמהם, וא"כ אם שנים מן המאה שקינא לה עמהם לפנינו ומעידים שזינתה עם אחד מהם י"ל דאינם נאמנים, דאף דנימא שהם כשרים שלא עברו על איסור יחוד וכשרים לעדות שבתורה, דבשלשה וכשרים ליכא איסור יחוד ורק האשה נאסרת בסתירתה משום דבקפידא דבעל תלי רחמנא והא קפיד כמ"ש בספר בית הלוי, מ"מ י"ל דהם פסולים לעדות זו דיזינתה עם אחד מהם משום דנוגעין בעדותן, שזינתה עם אחד מהם כדי שיהיו מותרין בה ויצאו מאיסור ספק סוטה שהיה מהקינאי והסתירה על כולם, וכיון שהם נוגעין בעדותן א"כ י"ל דפסולים לעדות סוטה.

10] העירני הגאון נ"י האבד"ק

אבל לא עמו רק עם אחר, אבל אינו מעיד מי הוא האחר, דהא איהו אומר שהוא בא עליה רק דפלגינן דיבורא ואין אנו דנין אותו כאילו העיד שבעצמו בא עליה רק כאילו העיד שזינתה עם אחר, וא"כ דאם העיד בפירוש כה"ג שזינתה עם אחר ואינו יודע מי הוא היה נאמן העד בסוטה, א"כ גם שפלגינן דיבוריה שפיר כתב שו"ת הרשב"א שם דנאמן החשוד כשאר עד, והרשב"א ס"ל בזה כשיטת הרמב"ם דעיקר הנאמנות ע"א בסוטה משום דליכא חזקה כנגדו וכמ"ש⁹.

ובענין זה ראיתי מה שהקשה בספר בית הלוי ח"ב (סימן מ"ג) על הירושלמי סוטה פ"א [א"ג] דקאמר מהו שיקנא לה משני בני אדם כאחת כו', ר' יוסי בעי (פי' א"ס ל"ה) מקנא לה ממאה בני אדם. והקשה בספר בית הלוי הא בבבלי סוטה (דף ו' ע"א) קאמר רב ששת סוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה, וא"כ אם נסתרה עם שלשה בני אדם או יותר משלשה לאיזה ענין ישקנה, דהרי גם אם זינתה עם אחד מהם הרי לא יהיו המים בודקין אותה דנמצא השנים הנותרים הם עדים על זנותה, דאע"ג דנסתרה עמהם מ"מ הם כשרים לכל עדות שבתורה, דהרי בשלשה ליכא איסור יחוד אם הם כשרים, דרק על האשה שייך דנאסרת בסתירתה דתלי בקפידא דבעל אבל הם לא עשו איסור בסתירתם, ואם הם

9. כן כתבו בביאור דברי הרשב"א בעמודי אור ובאור גדול שם.

10. הוספה מהשמטות במהדו"ב.

שנטמאת, ובפרט לפמש"כ הסמ"ע [סק"א] והש"ך סק"א] חר"מ (סימן ל"ז ס"א) להשיב על הלבוש [שס ס"א] שכתב בטעמא דנוגע פסול משום דאדם קרוב אצל עצמו ופסול מטעם קרוב, אלא הטעם משום דחשוד לשקר יעו"ש, א"כ י"ל דדוקא קרוב או פסול דהפסולים מגזרת הכתוב כשרים לעדי סוטה כמו עבד או שפחה וקרוב, אבל נוגע דפסול משום דחשוד למשקר גם בעדות סוטה פסול.

וא"כ מש"ה קאמר בירושלמי אם רצה מקנא לה ממאה בני אדם, ולא פליג הירושלמי על רב ששת דקאמר בתלמודא דידן כל שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה, אלא די"ל דהאנשים הנותרים באמת פסולים לעדות זו משום דהם נוגעים בעדותם, שרוצים להוציא עצמם מאיסור ונטמאה ונטמאה אחד לבעל ואחד לבועל דכולם אסורים משום ספק סוטה, וכיון שנוגעים בעדותן פסולין לעדות ולא מיקרי שיש לה עדים במדינת הים ומש"ה המים בודקין אותה, ושפיר קאמר הירושלמי דאם רצה מקנא לה ממאה בני אדם כאחת.

ועוד נ"ל דהא דקאמר רב ששת סוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה, דווקא שני עדים אבל עד אחד לא, דרב ששת יליף לה מהא דאמר קרא ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה דליכא דידע בה לאפוקי הא דאיכא דידע בה, ובריש סוטה שם [ג, א] איתא ועד אין בה בשנים הכתוב מדבר או אינו אלא אפילו בע"א ת"ל לא יקום

זאבלודאווא וז"ל, דלא חשיב נוגע בעדות דדמי להא דתניא [ינמות כה, ג, גיטין סו, א] שנים החתומים על השטר לא חשו חכמים לדבר זה. ובזה יפה השיב חתני שיחי' די"ל דלא דמי, דדוקא בשנים החתומים על השטר דאחד בלא השני לא סגי, ע"כ לא חשיב בתרי נוגע בעדות, משא"כ הכא דבחד נמי מהני דהא ע"א מעיד שנטמאת אינה שותה, א"כ י"ל דכל אחד לעצמו חשוב נוגע בעדות. אבל באמת י"ל דאכתי לא הוי נוגעים בעדותן, דגם אחר שהעידו העדים שנטמאת עם אחד, י"ל דאינם נאמנים להתיר עצמן ולעולם אסורה לכולם משום ספק סוטה, רק דבקינא לה מתרי י"ל דהשני חשוב לנוגע משום דחיישינן דהוא בא עליה ורוצה שלא תשתה משום שמתירא שלא יבדקו אותו המים דתנן [סוטה מ, ג] כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו, ויל"ע בזה ואכ"מ].

דאף דקיי"ל דקרובים ופסולים נאמנים להעיד שנטמאת וכדתנן (סוטה דף ל"ט ע"ב) אמר ע"א אני ראיתיה שנטמאה אינה שותה ולא עוד אלא אפילו עבד או שפחה הרי אלו נאמנין, מ"מ נוגע בעדות גרע ביותר דהא בעדות אשה להעיד שמת בעלה שתנשא דג"כ קרובים ופסולים כשר, כתב השב שמעתתא (שמעממא ז' פ"ו) להסתפק אם נוגע כשר, ואף לפי מה שמסיק דגם נוגע כשר לעדות אשה, י"ל דווקא בעדות אשה משום עיגונא הקילו בה ומשום חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה, אבל בעד סוטה י"ל דרק קרוב ופסול כשר אבל נוגע בעדות אינו נאמן לאסור אשה על בעלה להעיד

באיכא שני עדים אין המים בודקים אותה ולא בע"א. וב"ה שמצאתי פי' התוס' כמ"ש במל"מ בפ"ג מהל' סוטה שם [הל' כג ד"ה אצל הנל"ס]. ולפ"ז י"ל דמאה קרובים ופסולים לא עדיף מחד עד כשר כדאיתא בסוטה (דף ל"א ע"א), דכיון דיליף מעד אין בה דליכא דידע בה לאפוקי דאיכא דידע בה וכל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים ובעי דווקא שיהיו עדים כשרים.

ועוד נראה דקרוב ופסול לא מיקרי עד וכמ"ש הגרעק"א בשו"ת סי' קע"ט, דמשום הכי תנן [שנועמ' ל, א] שבועת עדות אינו נוהג בפסולים, אף דלכמה דברים נאמנים קרובים ופסולים אבל מכל מקום קרבן שבועה ליכא דהא עד קאמר רחמנא וקרוב או פסול לא מיקרי עד יעו"ש. וא"כ ה"ה הכא לענין אם יש עדים במדינת הים בעי דווקא שני עדים וכשרים, ואם כן אם קינא לה ממאה בני אדם לא קשה דנימא דהנשארם חשוב כיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקין אותה, דהא כיון שהעדים נוגעים בעדות וכמ"ש, ואם כן גם אם נימא דנוגע חשוב כמו קרוב ופסול ונאמן בעד סוטה אבל לא חשוב רק כעד אחד דמאה פסולים כחד חשיבי, ועוד כיון שהם פסולים לא מיקרי עד ואינם בכלל ועד אין בה דליכא דידע בה דלא חשיבי עד, וגם הא ליכא שנים וכה"ג המים בודקין אותה, וניחא הירושלמי דקאמר אם רצה מקנא ממאה ומיושב קושית הבית הלוי, וזה ברור.

ע"א באיש, איני יודע שהוא אחד מה ת"ל אחד זה בנה אב כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד. וא"כ לפ"ז דדריש רב ששת ועד אין בה דליכא דידע בה לאפוקי הא דאיכא דידע בה היינו בשנים, דכל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים, ודווקא דידעו בה שנים אין המים בודקין אותה, אבל ע"א המים בודקין אותה. והא דכתבו תוס' (ט"ז דף ו' ע"א) מספקא לרבי אם הא דתנן ושבאו עדים שהיא טמאה אם דווקא נקיט עדים שנים אבל ע"א לא מהימן, ורב ששת דקאמר בגמרא סוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה דווקא שני עדים ולא עד אחד יעו"ש, נראה פשוט דלא מספקא להו בדינא דרב ששת אם דווקא עדים, דלפמש"כ דיליף רב ששת מעד אין בה דליכא דידע בה וכל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים, א"כ בוודאי דווקא שני עדים קאמר רב ששת ולא שיש עד אחד במדינת הים, ועיקר ספיקת תוס' אם בא עד אחד שנטמאת אחר ששתתה אם נאמן וכמ"ש לעיל בטעם ספיקת תוס', והא דתנן ושבאו עדים שהיא טמאה אם עדים דווקא שנים, כתבו להוכיח מהא דרב ששת דנקיט במילתיה סוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה דדווקא עדים שנים, א"כ ה"ה לשון המשנה דתנן שבאו עדים שהיא טמאה דווקא עדים שנים אבל ע"א אחר ששתתה לא מהימן, אבל ברב ששת לא נסתפקו התוס' מידי, ובוודאי דווקא

סימן יט

יבואר בפלוגתת רש"י ותוס' קידושין דף י"ט ע"א אם ביאת בן ט' קונה יבמתו מה"ת

מדבריהם עשו אותה כמאמר בגדול לגמרי אבל מה"ת קני לה כדאיתא בירושלמי [נימוט פ"י ה"ח] זה הכלל כל ביאה שצריכה דעת אין ביאת קטן ביאה וכל שאי"צ דעת ביאתו ביאה. ובשיירי קרבן בירושלמי יבמות פ"י ה"ח [ד"ה ולמה] מביא דברי הרב המגיד בשם הרמב"ן והקשה עליו ז"ל, ומה שכתב שכן הוא בירושלמי כוונתו מה שאומר בסוגין למה עשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול שכן ביאה בגדול קונה בין לדעת בין שלא לדעת, ולי נראה דזה מורה ההיפך דמדקאמר למה עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול כו', משמע דזהו רק טעם החכמים שהחמירו בו דלהוי ביאתו כמאמר אבל מדאורייתא אין ביאתו כלום, ע"כ דברי השיירי קרבן שם.

וע"כ נראה לי להביא ראיה מהירושלמי כשיטת רש"י דמדאורייתא קני ביאת בן תשע ביבמתו, רק מדבריהם עשו [למה] כמאמר בגדול, ולא כשיטת תוס' דמה"ת ביאת בן ט' לאו כלום היא ורק מדבריהם עשו אותה כמאמר בגדול וכמ"ש הרב המגיד שכן איתא בירושלמי, מהא דתנן ביבמות (דף ז"י ע"ג) בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומשהגדיל נשא אשה אחרת ומת אם לא ידע הראשונה משהגדיל הראשונה חולצת ולא מתיבמת והשניה או חולצת או מתיבמת. ובמשנה

גרסינן בקידושין (דף י"ט ע"א), בעי ריש לקיש מהו שמיעד אדם לבנו קטן בנו אמר רחמנא וכו', אמר ר' זירא ת"ש איש פרט לקטן אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן ואי אמרת מייעד אם כן מצינו אישות לקטן כו', אמר רב אשי הכא ביבם בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו עסקינן דמדאורייתא חזיא ליה מהו דתימא כיון דמדאורייתא חזיא ליה וביאתו ביאה הבא עליה מתחייב באשת איש קמ"ל. וברש"י שם [ד"ה] דמדאורייתא חזיא ליה, כלומר זקוקה ליה באותה ביאה לכל דבר וקנאה ליורשה וליטמא לה כדתנן בנדה (דף מ"ה ע"א) בן ט' שבא על יבמתו קנאה. ובתוס' שם [ד"ה ומלאוויימא] כתבו דהפי' בש"ס שם מהו דתימא דמדאורייתא חזיא ליה, כלומר אי לאו האי קרא דמעטיה הו"א שמדאורייתא חשובה כאשתו, קמ"ל שאינו קונה אותה אלא מדרבנן כדאמרינן עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול. הרי דפליגי רש"י ותוס' אם ביאת בן ט' ביבמתו קונה יבמתו מן התורה, דשיטת רש"י דקונה לה מה"ת ותוס' פי' דקמ"ל שאינו קונה אותה אלא מדרבנן.

והרב המגיד (פ"ה מהל' יבוס ומליטה הל' י"ח) כתב בשם הרמב"ן ז"ל [נימוט ז', ס' ד"ה ממנין] דמדאורייתא קנה אותה לכל דבר אבל אינה כאשת איש להתחייב עליה כדאיתא בקידושין (דף י"ט ע"א), אלא

הנישואין של הנשים ותני מתחילה דין השניה ואחר כן דין הראשונה חולצת ולא מתיבמת והשניה או חולצת או מתיבמת, ומוכח מזה דשיטת הירושלמי כסברת רש"י דבן ט' קונה יבמתו מן התורה, ומיושב קושית השיירי קרבן דכוונת הרב המגיד שכתב שכן הוא בירושלמי הוא רק ממה דתני משנתינו איפכא כמ"ש.

ואין להוכיח מהא ששנינו בתלמודא דידן דהראשונה חולצת ואחר כך תני השניה חולצת או מתיבמת, דא"כ לכאורה מוכח מזה דלא כשיטת רש"י וביאת בן ט' ביבמתו אינה קונה רק מדבריהם גרידא, ומשום הכי אפשר ליבם השניה אחר חליצת הראשונה דמן התורה לא קני לה כלל שנשאה בן תשע שנים ומשהגדיל לא ידעה ולא קרינן כיון שלא בנה אשת אחיו שוב לא יבנה, דזה אינו די"ל דהתנא תני כסדר הנישואין ונקט סדר של הראשונה בתחילה ואחר כך סדר של השניה, ובאמת ראוי להקדים יבום של השניה אם רצה ליבמה ואחר כך חולצת הראשונה לשיטת רש"י דבן ט' קונה יבמתו מן התורה, והתנא לא חש לשנות רק דינם של הנשים כסדר הנישואין, אבל הירושלמי שתני איפכא מסדר של הנישואין שפיר יש להוכיח משום דס"ל להירושלמי כשיטת רש"י דבן ט' קונה יבמתו מן התורה, וא"כ נזהר התנא ירושלמי לשנות בדקדוק דמתחילה צריך ליבם השניה אם ירצה ואחר כך לחלוץ הראשונה, דאם יחלוץ מתחילה הראשונה שוב אסור ליבם השניה משום

בירושלמי [סז] תנן אותה המשנה בלשון מהופך, השניה או חולצת או מתיבמת והראשונה חולצת ולא מתיבמת, וצריך טעם על דאפכוה ותני בירושלמי איפכא מלשון ששנינו במשנתינו.

ונראה מזה דשיטת הירושלמי כסברת רש"י דמדאורייתא קנה בן ט' שנים ביבמתו לכל דבר, ורק מדרבנן עשו שיהיה רק כמאמר גרידא, ומש"ה דקדק הירושלמי בהלכה זו ותני איפכא, דמתחילה השניה חולצת או מתיבמת ואח"כ הראשונה חולצת, דאם יחלוץ מתחילה להראשונה שנשאה בן תשע שנים ויום אחד ולא ידעה משהגדיל, הרי אי אפשר לו ליבם את השניה, שמה"ת הראשונה קני לה דביאת בן ט' שנים ביבמתו קני לה מדאורייתא, ומשחלצה היא אסור ליבם השניה משום אשר לא יבנה בית אחיו כיון שלא בנה שוב לא יבנה, אף שמדבריהם עקרו הקנין שקנו מה"ת ועשו אותה רק כמאמר בגדול, אינו רק להחמיר אבל לא להקל על של תורה, וכיון דמן התורה הרי היא כאשתו לכל דבר ואם כן כשהיבם חלצה אסור לו ליבם השניה משום שלא בנה שוב לא יבנה, משום הכי אפכוה בירושלמי ותני דמתחילה השניה חולצת או מתיבמת ואח"כ חולצת הראשונה שנשאה המת בן תשע שנים ויום אחד. ומוכח מזה כמ"ש הרב המגיד פ"ה מהלכות יבום וחליצה הל' י"ח שם דשיטת הירושלמי כדעת רש"י וסייעתו דבן ט' שנים ויום אחד קונה יבמתו מן התורה, דאם לא כן יקשה הא דאפכוה הירושלמי ותני איפכא מסדר

ובגוף הפלוגתא שבין רש"י ותוס' אם בן ט' קונה יבמתו מה"ת, נ"ל להביא ראיה מסוטה (ק"ז ע"ג) טעמא דכתיב קרא הא לאו הכי הוה אמינא ארוסה שותה והא כי אתא ר' אחא בר חנינא מדרומא אתא ואייתי מתניתא בידיה ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך מי שקדמה שכיבת בעל לבועל ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל, אמר רמי בר חמא משכחת לה כגון שבא עליה ארוס בבית אביה, ופריך דכוותיה גבי שומרת יבם כגון שבא עליה יבם בבית חמיה הא שומרת יבם קרית לה אשתו מעליתא היא דהאמר רב קנה לכל כו' יעו"ש. ואם נימא דבן ט' אינו קונה יבמתו מן התורה, א"כ משכחת לה שבא היבם עליה בבית חמיה בעודו בן ט' שנים ויום אחד דמיקרי ביאה מעליתא לכל דבר כדאיתא בנדה (ק"ז מ"א ע"ב), וא"כ מיקרי שפיר קדמה שכיבת בעל לבועל, ומכל מקום שפיר קרי לה התנא שומרת יבם ולא אשה מעליתא דבן תשע אינו קונה יבמתו מן התורה, ומשום הכי ממעטי שפיר מאשר תשטה אשה תחת אישה פרט לארוסה ושומרת יבם, אלא וודאי מוכח מזה כשיטת רש"י והרמב"ן דבן תשע שנים קונה יבמתו מן התורה, ואם בא עליה היבם בעודו בן ט' קנה לה לכל, ומשום הכי שפיר פריך דכוותיה גבי שומרת יבם בבא עליה היבם בבית חמיה שומרת יבם קרית לה אשתו מעליתא היא.

שכיון שלא בנה שוב לא יבנה, דכיון שמן התורה קני לה לכל דבר דביאת בן ט' [קו"פ] ביבמתו, ושפיר כתב הרב המגיד שם שבירושלמי איתא כשיטת רש"י והרמב"ן דמדאורייתא קני לה וכמ"ש.

והא דהוכיח השיירי קרבן מלשון הירושלמי דקאמר למה עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול שכן ביאה בגדול קונה בין לדעת בין שלא לדעת, משמע דרק טעם החכמים הוא שהחמירו דלהוי ביאתו כמאמר אבל מדאורייתא אין ביאתו כלום, לא אראה הוכחה והכרח, די"ל דזה רק טעמא על של תורה דביאת בן ט' קונה ביבמתו וחליצת קטן לאו כלום היא, משום דבחליצה בעי לדעת ומש"ה קטן דלאו בר דעת חליצתו לאו כלום, וביאה קונה בין לדעת בין שלא לדעת ומשום הכי ביאת בן תשע קונה, אבל שפיר י"ל דביאת בן תשע קונה מן התורה וכדמוכח מלשון המשנה (פיק י') בן ט' שנים שנשא אשה ומשהגדיל נשא אחרת דתני שלא כסדר הנישואין, משמע דדקדק הירושלמי דבעי לחלוץ הראשונה אחר שכבר יבם השניה אבל אם חלץ לראשונה אסור ליבם השניה משום אשר לא בנה שוב לא יבנה, דמן התורה קני יבמתו בביאת בן תשע מן התורה כשיטת רש"י והרמב"ן, ומיושב דברי הרב המגיד שכתב בשם הירושלמי שסבירא ליה דמדאורייתא קני לה וכמ"ש¹.

1. בכל הנידון כאן העירו גם במרומי שדה יבמות צו, ב, באור שמח הל' יבום וחליצה א, יז שהפנה גם לאהל דוד יבמות שם.

שלא במקום מצוה. אלא ודאי דזה אינו, דלא תלוי כלל היתר יבם ביבמתו להיכי דניקנית יבמתו ליבם, וגם היכי שלא ניקנית יבמתו ביבום מכל מקום מותר ליבמה דכיון דהיא אשת אח בלא בנים רחמנא שריא להיבם, ובגמרא שם פריך קרי כאן להקים לאחיו שם והאי לאו בר הכי, הרי דבעינן שיהיה בר הקמת שם ולא בעי שיהיה בר קנין ולא תלי כלל היתר יבום לבר קנין.

ונראה לי ראייה לזה מדה"ת יבמות (דף נ"ט ע"ג) ד"ה דהא, שכתבו ובנפל מעל הגג ונתקע באשה או בנתכוון להטיח בכותל ליכא לאוקמי, דויתן איש כך את שכבתו מבלעדי אישך דמשמע מבלעדי אישך שנתן כך את שכבתו משמע שבעינן שבעל בכוננת שכיבה. וקשה דבלא"ה אי אפשר לאוקמי בנפל מן הגג וכדומה, דהא כיון שלא קנה יבמתו א"כ עבר בשוגג על איסור אשת אח שלא במקום מצוה והוי אינו מנוקה מעון דאין המים בודקין את אשתו, כמ"ש בתוס' שם (נ"ט, א) ד"ה ונקה האיש מעון דגם אם בא עליה בשוגג כיון שבשעת השקאה יודע שבא עליה באיסור לא הוי מנוקה מעון יעו"ש. ואם כן הכא נמי הרי עבר בשוגג על איסור אשת אח דכיון שלא קנה יבמתו אסורה עליו לסברת החת"ס, אלא וודאי מוכח מזה כמ"ש דלא תליא מידי היתר יבום בקנין היבמה להיבם.

ואחר כך מצאתי בשו"ת נוב"י

ואח"כ מצאתי שבשו"ת חת"ס חלק חו"מ (סי' ר"א) הקשה הכי לשיטת תוס' דבן תשע אינו קונה יבמתו מן התורה, וראיתי שתירץ דאי אפשר לומר שמשכחת דבא עליה היבם בבית חמיה בעודו בן תשע שנה, דאכתי תיקשי למה לי קרא דשומרת יבם אינה שותה תיפוק ליה דאין האיש מנוקה מעון ואין המים בודקין את אשתו, דהא כיון שאינה ניקנית לו באותה ביאה מן התורה אם כן הוה ליה כמו שפגע באשת אח שלא במקום מצוה וכתת איכא, ואף דבשעת ביאה קטן היה ואינו בר מצות מכל מקום קצת עונש יש עליו כמ"ש המג"א (סי' ש"ג [סק"ד]), ע"כ תוכ"ד החת"ס².

ולא הבינותי דלפ"ז יהיה הדין להסוברים דבן תשע אינו קונה מן התורה, ביבמה דאסור קטן ליבם יבמתו משום איסור אשת אח שלא במקום מצוה, דכיון שלא נקנית ליה בביאה אסורה לו, והא לא כן שנינו ביבמות (דף קי"א ע"ג) משנה ערוכה יבם קטן שבא על יבמה גדולה תגדלנו, ובש"ס שם מחוורתא מתני' דלא כר' מאיר דאמר דחוששין למיעוטא דקטן אסור ביבום שמא ימצא סריס אלא אזלינן בתר רובא ורובא לאו סריסים נינהו, הרי דלא אסרינן יבם קטן ביבמתו רק משום חשש שמא ימצא סריס לר"מ דחושש למיעוטא, ולא אסרינן משום שאינו קונה יבמתו מן התורה, אם כן הוה אשת אח

2. יש להעיר כי החת"ס לא מייירי דלשיטת תוס' יש עבירה בביאת בן ט' ביבמתו, אלא רק דאם יבום צריך בפני עדים, אם ייבם שלא בפני עדים הרי הוא פוגע באשת אחיו שלא במקום מצוה. ועפ"ז לא קשה הערת רבינו על החת"ס להלן.

ובמשמש מת ליכא שכיבה גמורה וכמ"ש תוס' יבמות (דף נ"ט ע"ג ד"ה דהא) שם גבי נפל מן הגג ונתקע, דאכתי תיקשי דמשכחת שקינא לה ע"י שחוף וכדאיתא בסוטה (דף כ"ז ע"ג) אמר שמואל שחוף מקנין על ידו, ובפרש"י שם ד"ה שחוף שבשרו נשחף וכלה ויבש ואין בו כח, ובתוס' שם ד"ה שחוף הביא בשם רבינו חננאל שאינו בועל כדרכו ואינו מזריע, משום דשיטת רש"י שחוף היינו משמש מת וכן הוא בטוש"ע אהע"ז סי' קע"ח [ס"ג] דמי שאינו מתקשה מקנין על ידו, ואף דקיי"ל משמש מת בעריות פטור וא"כ י"ל דאשה אין נאסרת על בעלה בביאה של זנות במשמש מת, מכל מקום י"ל דע"י קינוי וסתירה שאני דבקפידא דבעל תלי לה רחמנא ובעל הא קא קפיד על ידי ביאה של השחוף ומשום הכי נאסרת שפיר לבעלה עד שתשתה, וכמ"ש המל"מ ריש הל' סוטה שם לפרש הא דקאמר בגמרא שם (דף כ"ז ע"ג) ש"ז פרט לשקינא לה דרך אברים ומהו דתימא בקפידא דבעל תלי רחמנא ובעל הא קא קפיד קמ"ל, ר"ל דגלי קרא כשקינא לה דרך אברים דלאו קינוי הוא, הרי דמוכח דבלא"ה הו"א דבדרך אברים הוי קינוי אף שאין אשה נאסרת על בעלה בדרך אברים משום דבקפידא דבעל תלי רחמנא, א"כ ה"ה בקינא ע"י שחוף דמשמש מת אף שאין אשה נאסרת על בעלה במשמש מת מכל מקום הוי קינוי וסתירה דבקפידא דבעל תלי רחמנא לענין קינוי, וא"כ משכחת ביבם שקינא לה על ידי שחוף ובא עליה היבם בבית חמיה במשמש מת, אם כן כה"ג קרינן שפיר ויתן איש בך את

([מהדו"ת] מלק אהע"ז סימן קמ"ח) שכתב בהדיא הכי, והביא ראיה מדברי התוס' הנ"ל, ואם כן שפיר יש להוכיח מהא דפריך בסוטה (דף כ"ז ע"ג) ויבמות (דף נ"ט ע"א) דכוותיה גבי שומרת יבם שבא עליה יבם בבית חמיה שומרת יבם קרית לה אשתו מעליתא היא, ולא מוקי שבא עליה היבם בן תשע שנים דלא קנה לה דעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול, ומוכח מזה דמן התורה קנה יבם בביאת בן ט' יבמתו כשיטת רש"י והרמב"ן.

אבל באמת דגם לשיטת רש"י יש להקשות דמשכחת שבא עליה היבם בבית חמיה ועדיין היא שומרת יבם ולא הוי אשתו מעליתא בתרי גוונא, חדא דאכתי משכחת לה שבא עליה היבם בבית חמיה במשמש מת לפמש"כ תוס' יבמות (דף נ"ג ע"ג) ד"ה שאנסוהו, דלמ"ד משמש מת בעריות פטור ילפינן קיחה מעריות דאינה ניקנית אלא בקישוי, והא בש"ס יבמות (דף נ"ט ע"א) לרבא קאמר שם דפריך ותסברא דהא מתרצתא היא והא כי אתא רב אחא בר חנינא אתא ואיתי מתני' בידיה כו', ואיהו קאמר בשבועות (דף נ"ט ע"א) זאת אומרת משמש מת בעריות פטור וא"כ הוי הבעל מנוקה מעון ואיהי לא נקנית לו דילפינן קיחה מעריות דאינה ניקנית אלא בקישוי, ואם כן ליכא למיפרך שומרת יבם קרית לה אשתו מעליתא היא דהא לא ניקנית לו אלא דווקא בקישוי.

וליכא למימר דאכתי לא מיקרי ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך דקדמה שכיבת בעל לבועל, דמשמע מבלעדי אישך שתהיה שכיבה גמורה

וצ"ל דלא היה צריך להש"ס לאוקמי בגווי רחיקי, ובתוס' שם ד"ה דהא דכתבו ליישב דבנפל מן הגג ונתקע או בנתכון להטיח בכותל ליכא לאוקמי כו', י"ל דלרווחא דמילתא כתבו הכי אבל באמת דחיק לאוקמי בגוונא רחיקה ואם כן אין הוכחה וראיה לשיטת רש"י דבן תשע קונה מן התורה מדלא אוקי בבא עליה היבם בבית חמיה בבן ט' שנים דלא קני מן התורה ומשום הכי שומרת יבם קרי לה ולא אשתו מעליתא, דלפמש"כ בלא"ה משכחת עוד תרי גווי דקינא לה ע"י שחוף ובא היבם עליה בבית חמיו במשמש מת או כשבא עליה היבם ונמצא מעוברת, דלרבא לשיטתו כה"ג שפיר נחא דהוי שומרת יבם, אלא וודאי דלא נחא ליה לאוקמי כה"ג.

ונ"ל עוד להביא ראיה נכונה לשיטת רש"י דבן תשע קונה יבמתו מן התורה, מש"ס ב"ב (דף קנ"ז ע"א) אמר שמואל בודקין לקידושין ולגירושין, ופריך וכיון דבדקינן לקידושין לגירושין למה לי ומשני לא נצרכה אלא ליבום וכדתנן בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדל. ובתוס' שם ד"ה וכי הקשו דהוי ליה למימר בהאי לישנא, למאי הלכתא בדקינן לגירושין דממה נפשך היא מגורשת שאם היה קטן בשעת הקידושין אפילו גירושין לא בעי, ואם היה גדול בשעת הקידושין עכשיו בשעת הגירושין נמי הוא גדול יעו"ש. ובספר תורת חיים נ"ה ויזון כתב על קושית תוס' זו וי"ל דאדה"נ הכי פריך הגמרא וכיון דבדקינן לקידושין לגירושין למה לי למבדקיה

שכתבו מבלעדי אישך דכיון ששכיבת הבעל והבועל היו שניהם במשמש מת והאיש מנוקה מעון דמשמש מת גם בעריות פטור, ושפיר משכחת דהוי רק שומרת יבם ולא אשתו מעליתא היא דאין יבמה ניקנית בביאה אלא דווקא בביאה על ידי קישוי ולא במשמש מת וכמ"ש תוס' יבמות (דף נ"ג ע"ב) ד"ה שאנסוהו.

ועוד קשה דיש לאוקמי כהא דקאמר רבא ביבמות (דף ל"ז ע"א) הלכתא כוותיה דריש לקיש דביאת מעוברת לא שמה ביאה, ואם כן משכחת שבא עליה היבם בבית חמיה ונמצאת מעוברת והפילה, וביאת מעוברת לאו שמה ביאה וצריכה חליצה מהאחין ולא פקע זיקת היבם וכדאיתא בש"ס (דף ל"ה ע"ב) בהדיא, א"כ לא הוי אשתו מעליתא בביאת היבם דעדין היא שומרת יבם וקדמה שכיבת בעל לבועל איכא והבעל מנוקה מעון כמ"ש תוס' שם (דף ל"ה ע"ב) ד"ה תיגלי דאף למ"ד ביאת מעוברת לאו שמה ביאה מכל מקום לא מחויב מידי משום אשת אח שלא במקום מצוה מידי דהוי אקטן שבא על יבמתו גדולה דתגדלנו יעו"ש. ואם כן משכחת בכה"ג לרבא לטעמיה גבי שומרת יבם שקדמה שכיבת בעל לבועל ושומרת יבם קרית לה ולא אשתו מעליתא בשני אופנים כמ"ש, והסוגיא ביבמות שם אזיל אליבא דרבא דאיהו פריך ותסברא והא מתרצתא היא והא כי אתי רב אחא בר חנינא מדרומא אתא ואייתי מתני' בידיה כו', ולדידיה משכחת שפיר כמ"ש.

הא מה נפשך היא מגורשת וכמ"ש תוס', רק אי לא אמר שמואל נדבדוקין לקידושין הוה ניחא דבדקינן לגירושין דאיכא למימר דלענין קידושין אית ליה דשמואל דבשנים לחודא סגי ולא בעי נמי שערות, וכיון דלענין גירושין שערות נמי בעינן לכך בודקין לגירושין דליכא למיסמך אשעת קידושין, אבל כיון דבדקינן לקידושין ואית ליה דלקידושין בעינן שתי שערות אם כן לא בעי בדיקה לגירושין משום ממ"נ וכמ"ש תוס' יעו"ש בספר תו"ח.

ולפי"ז יש להקשות טובא לשיטת הסוברים דבן תשע אינו קונה מן התורה, דמאי משני הש"ס ב"ב שם דהא דבדוקין לגירושין לא נצרכה אלא ליבום וכדתנן בן תשע שנים שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל, דאם מיירי שלא בעל משהגדיל וצריך גט לביאתו וחליצה לזיקתו ולהסוברים דבן תשע אינו קונה מן התורה הוי הגט מדבריהם בעלמא, ואם כן אין צריך בדיקה כלל דהא בנדה (דף מ"ו ע"ב) קאמר דקטנה שהגיעה לכלל שנותיה אין צריך בדיקה חזקה הביאה סימנים ה"מ למיאון אבל לחליצה בעי בדיקה, הרי דלמידי דדבריהם סמכינן אחזקה דרבא ולא בעי בדיקה כלל, אם כן גבי יבם בן תשע שבא על יבמתו דהגט אין צריך רק מדבריהם, יש לסמוך אחזקה דרבא דכיון שהגיע לכלל שנותיו חזקה הביא סימנים ולא בעי בדיקה כלל לגירושין⁴. ואם מיירי דבא עליה משהגדיל דנותן גט לחוד דכיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר, וקשה דאכתי לא בעי בדיקה לגירושין משום ממה נפשך, אם עכשיו הוא קטן שלא הביא שתי שערות אם כן גם בשעת ביאה לא הביא שתי שערות ובביאת קטן לא קונה יבמתו מן התורה

והנה בנדה (דף מ"ה ע"ב) פריך על הא דתנן ואין נותן גט עד שיגדל, ולכשיגדל בגט סגי לה והתניא עשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול וצריך גט לביאתו וחליצה לזיקתו, אמר רב הכי קאמר לכשיגדל יבעול ויתן גט. וברש"י שם נ"ז ד"ה לנשיגדילן והך ביאה הוי קנין גמור ואם בא לגרשה אין צריך חליצה דכיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר. והנה זה פשוט ומבואר דקטן בן תשע שבא על יבמתו ולא בעל משהגדיל דצריך גט לביאתו וחליצה לזיקתו, תליא בפלוגתת רש"י ותוס' אם מן התורה הוא קונה היבמה ורק מדבריהם עשו אותה כמאמר בגדול, ואם כן הגט שצריך לביאתו הוא מן התורה וחליצה שצריך לזיקתו הוא מדבריהם, ולשיטת תוס' דמן התורה לא ניקנית להקטן כלל רק מדבריהם עשו ביאתו לקצת קנין וכמאמר בגדול מן

3. נוסף ע"פ התורת חיים.

4. הנצי"ב במרומי שדה ב"ב שם כתב לתרץ על שיטת התוס' דס"ל דביאת בן ט' הויא רק מדרבנן, דאפילו לשיטת התוס' שאינה אלא מדרבנן מ"מ כל שאפשר לבדוק לא סמכינן אחזקה דרבא.

שנפטרת בהגט לזיקתו⁵, מאי מהני הבדיקה דאף שעכשיו הוא גדול שהביא שתי שערות שמא בשעת הביאה היה קטן שלא הביא שתי שערות, דהא לא היה בדיקה בשעת הביאה שבא היבם עליה משהגדיל, ואם כן לא ניקנית לו מן התורה ולא נפקעת הזיקה לענין חליצה, וקשה טובא להסוברים דבן תשע אינו קונה מן התורה ליישב הא דמשני הש"ס בבבא בתרא שם לא נצרכה אלא לענין יבום דבדקינן לגירושין, אלא וודאי מוכח מזה כשיטת הסוברים דבן תשע קונה ביבמה מן התורה, וניחא שפיר הא דקאמר לא נצרכה אלא ליבום, היינו דמיירי שבא עליה משהגדיל או שלא בא עליה גם משהגדיל, דסוף סוף בעי מן התורה גט לביאתו דמן התורה קנה לה היבם גם כשהיה קטן, ואם כן בעי גירושין גם כשהיה קטן בשעת הביאה, משום הכי בעי בדיקה לגירושין אם הוא גדול שהביא שתי שערות דמהני הגט שמגרשה להפקיע הקנין שניקנית לו מן התורה אף שהיה קטן בשעת הביאה, ומוכח שפיר מסוגיא זו כהסוברים דבן תשע קונה יבמה מן התורה.

וליושב שיטת הסוברים דבן תשע אינו קונה בביאה ביבמה מן התורה שלא תיקשי מסוגיא דב"ב שם, נתיישבתי דיש לומר בשני אופנים. חדא, יש לומר דמיירי שבא עליה משהגדיל, והא דקאמר שם לא נצרכה אלא ליבום

וגם הגט לא בעי לביאתו מן התורה, אם כן בדיקה לא בעי דעל ביאת קטן שאינו קונה אלא מדבריהם והגט הוא רק מדבריהם בעלמא יש לסמוך אחזקה דרבא דכיון שהגיע לכלל שנותיו הביא סימנים, ואם היה גדול בשעת ביאה אם כן הוא גדול בשעת הגירושין, ואכתי תיקשי וכיון שבדקינן לקידושין לגירושין בדיקה למה לי, וכמו שכתב התו"ח דעיקר קושית הש"ס הוא משום דאיכא ממנה נפשך וכמו שכתבו בתוס', ומאי משני לא נצרכה אלא ליבום וכדתנן כו', דהא אכתי תיקשי דאיכא ממנה נפשך ולא בעי בדיקה לגירושין.

ולוכא למימר דבעי בדיקה לגירושין היבם היינו שבא עליה משהגדיל ובהגט שנותן נפטרת גם מזיקתו וכדאיתא בש"ס נדה (ק"מ ע"ג) לכשיגדיל יבעול ויתן גט, וברש"י שם דאין צריך חליצה דכיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר, ואם כן בעי בדיקה אם הוא גדול שהביא שתי שערות דמהני הגט שנותן להפקיע הביאה והזיקה, ואין לומר מה נפשך אם עכשיו הוא קטן אם כן בשעת הביאה שבא על יבמתו היה גם כן קטן ולא ניקנית לו מן התורה להסוברים דבן תשע אינו קונה יבמה מן התורה, דזה אינו דכיון שלא ניקנית לו מן התורה אם כן בעי חליצה מן התורה ובעי בדיקה להגירושין שהוא גדול שנפטרת בהגט לזיקתו ולא בעי חליצה.

אבל באמת אכתי תיקשי דאם נימא דבעי בדיקה לגירושין לענין

סמכינן אחזקה דרבא ומשום הכי בעי שפיר בדיקה.

והא דמהני הבדיקה בשעת גירושין ולא חוששין דשמא בשעת הביאה היה קטן שלא הביא שתי שערות ועדיין זקוקה לחליצה דביאת קטן אינה קונה ביבמה מן התורה, יש לומר דכיון שבדקינן בשעת גירושין ונמצא גדול שהביא שתי שערות, מחזקינן שהביא שתי שערות משעה שהגיע לכלל י"ג שנה ובשעת הביאה היה גם כן גדול וניקנית לו מן התורה, ומשום הכי מהני הגט לפוטרה אף מהחליצה.

ועיין בספר שב שמעתתא מבעל הקצה"ח (שמעמא ה' פק ט"ו) שהעלה דגם שמואל שסבירא ליה בקידושין (דף ע"ט ע"א) קידשה עצמה בעיר וקידשה אביה בדרך דחוששין לקידושי שניהם, מכל מקום יש לומר דסבירא ליה סברת הרא"ש ושו"ע שם דבדקו אחר כך ונמצא גדול דמחזקינן למפרע לגדול יעו"ש. אם כן ניחא שפיר בבבא בתרא שם, דיש לומר דהכי משני הש"ס שם לשמואל דקאמר דבדקין לגירושין דלא נצרכא אלא ליבום, וכמו שכתבתי לענין שנפטרת בהגט אף מחליצה [וזא"י] שבעל כשהגדיל דנותן גט גרידא ומשום הכי בעי בדיקה שהוא גדול שהביא שתי שערות, והבדיקה מהני כשיטת הרא"ש דמחזקינן שכבר הוא גדול למפרע משעת הביאה שהגיע לכלל י"ג שנה, וכיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר ומשום הכי מהני הגט שנותן בגדלות אחר הבדיקה.

עוד אפשר לומר אפילו להחולקים

וכדתנן בן תשע שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל, היינו כדמפרש בנדה (דף מ"ה ע"ב) דכשיגדיל יבעול ויתן גט, וסגי בגט גרידא להפקיע היבום ושריא לשוק בלי חליצה, ומשום הכי בעי בדיקה שיהיה מהני הגט לחודא. והא דקשה דלהכי לא מהני הבדיקה בשעת הגירושין דגם שעכשיו הוא גדול שמא היה קטן בשעת הביאה שלא הביא עדיין שתי שערות, (אי נמי) [וא"כ] עדיין זקוקה לחליצה מן התורה ולא מהני הגט שנותן בגדלותו לפטור אותה מן החליצה, דבשעת הביאה לא בדקו אותו אם היה גדול וניקנית לו מן התורה, יש לומר דהסוברים דביאת בן תשע אינה קונה יבמה מן התורה סבירא ליה כשיטת הרא"ש [שו"ט כלל לג ס' ה] המובא בשו"ע חו"מ (סימן ל"ה סעיף א') דאם שהו מלבדקו זמן רב אחר שהיה לו י"ג שנה ובדקוהו ונמצא לו שתי שערות הוא בחזקת גדול משעה שהיה לו י"ג שנה יעו"ש. ואם כן ניחא שפיר דמהני הבדיקה לגירושין, דכיון שבא עליה משהגדיל בשנים ונעשה בן י"ג שנה, ועכשיו בשעת הגירושין בדקו אותו ונמצא גדול שהביא שתי שערות, מחזקינן ליה שגם בשעת הביאה הביא שתי שערות, ואם כן נפקע שפיר הזיקה בביאתו דכיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר, ומשום הכי מהני שפיר הגט שנותן אחר הבדיקה לגירושין לפטור גם מחליצה. וניחא שפיר דבעי בדיקה לגירושין, דבלא בדיקה לא סמכינן אחזקה דכיון שהגיע לכלל שנותיו חזקה הביא סימנים, דלענין לפטור אותה בהגט בלי חליצה דהוי איסור תורה לא

מדבריהם שמא היא קטנה, ולגבי מדבריהם יש הכא קנין מדרבנן דביאת בן תשע כמאמר שויוהו רבנן ונקנית היבמה להקטן מדבריהם. אי נמי הכא ממה נפשך נפקע זיקתה ולא בעי חליצה רק גט גרידא, דמן התורה יש לסמוך אחזקה דרבא שבשעת ביאה בא לכלל שנים חזקה שהביא סימנים, ואי אזלת בתר דאורייתא הרי מן התורה נקנית לו בקנין גמור ונעשית כאשתו לכל דבר, דמן התורה הוא בחזקת גדול גמור, ואי אזלת בתר דרבנן דחוששין להחמיר דלא סמכינן אחזקה דרבא, הא מדרבנן נקנית לו בביאת קטן דכמאמר שויוהו רבנן, ומשום הכי מהני שפיר הגט שנותן לכשיגדיל ויבדוק אותו שהביא שתי שערות ונותן גט גרידא ונפטר מן החליצה דהם אמרו והם אמרו, דהא דחוששין להחמיר שלא נסמוך אחזקה דרבא אינו אלא מדרבנן בעלמא וכמו שכתב הנודע ביהודה שם, ולגבי דרבנן הא ניקנית לו בביאת בן תשע, ורק בדיקה בעי לענין גירושין שמא עדיין הוא קטן בשעת הגירושין ולא מהני לפטור אותה מקנינו, ומיושב שפיר הסוגיא דבבא בתרא שם גם לשיטת תוס' קידושין (דף י"ט ע"א) דביאת בן תשע קונה ביבמה רק מדבריהם.

אחר זמן מצאתי בעזרת השם בספר בית מאיר אבן העזר סימן קס"ז [פ"ג] שהעיר קצת מסוגיא זו על שיטת תוס' קידושין שם, וכתב לפרש דיש לומר דבדוקין לגירושין דקאמר לא נצרכה אלא לייבם, היינו דבדוקין בשעת הביאה וכיון דנצרך הבדיקה לענין

על סברת הרא"ש דלא מחזקינן כיון שעכשיו הוא גדול שהביא שתי שערות הוא גדול למפרע, מכל מקום יש לומר שפיר דמהני בדיקה לגירושין דנותן גט ונפטר מהחליצה היכי שבא עליה כשהגדיל, אף דיש לחוש שמא היה בשעת הביאה קטן שלא הביא עדיין שתי שערות, ולהסוברים דבן תשע אינו קונה יבמה מן התורה אם כן עדיין לא נפקע הזיקה מן התורה ולא מהני גט גרידא לפטור אף מהחליצה, יש לומר עפ"י מה שהעלה בספר נוב"י מה"ק (א"ט"ז סימן ס"א) דחזקה דרבא דקטנה שהגיעה לכלל שנותיה אין צריך בדיקה חזקה הביאה סימנים לפי דמסיק הש"ס נדה (דף מ"ה ע"ב), דזה רק שלא תמאן אבל לא שתחלוץ יעו"ש. היינו שמן התורה הוי חזקה אלימתא וראויה היא שתחלוץ דמשום חזקה דרבא מחזקינן לה כגדולה גמורה, והא שמסיק הש"ס דלא תחלוץ היינו שמדבריהם חששו לענין חליצה להחמיר יעו"ש.

ואם כן יש לומר דהכא שבא עליה היבם כשהגדיל, אף שלא בדקו אותו אם הביא שתי שערות מכל מקום מהני הגט שנותן אחר הבדיקה לגירושין וכדאמר בבבא בתרא שם, משום דמן התורה בשביל חזקה דרבא כיון שהגיע בשעת הביאה לכלל שנים שהיה בן י"ג שנה מחזקינן שהביא סימנים וניקנית לו מן התורה ונעשית כאשתו לכל דבר ונפקע הזיקת יבום, ורק מדבריהם חששו שלא נסמוך אחזקה דרבא וחוששין שמא הוא קטן שלא הביא שתי שערות, כמו שחששו גבי קטנה שלא תחלוץ

שערות ומשום דליכא חזקה דרבא בתוך הפרק, הא בפשוטו ניחא כיון דליכא חזקה דרבא ממאנת אף בלא בדקו אותה כלל, דהא דקאמר בנדה (דף מ"ו ע"ב) שם דאחר שהגיעה לכלל שנותיה אינה ממאנת הוא רק משום חזקה דרבא, אבל בלא חזקה דרבא תוכל שפיר למאן בלא בדיקה, ומשום הכי ניחא שפיר הא דקתני נאמנת אשה להחמיר שלא תמאן, והא דקתני נאמנת שהיא קטנה שלא תחלוץ מתוקם שבדקו אנשים ומצאו שערות נאמנת אשה שהיו הסימנים מוקדם הפרק והוי שומא בעלמא, יעוין שם בגליון הש"ס שם שהניח בתימה.

ולי נראה דלא קשה מידי, דהא דקאמר הש"ס בנדה (דף מ"ו ע"ב) שם כי קאמר חזקה דרבא למיאון אבל לחליצה בעי בדיקה, היינו דמן התורה היא בחזקת גדולה ועל כן לא תמאן ורק מדרבנן חוששין לחליצה שלא תחלוץ בלי בדיקה, ויש לומר דלא דמי היכי דמיבדקו ולא אשכחו להיכי שלא בדקו כלל, דבדקו ולא אשכחו מן התורה היא בחזקת קטנה גמורה, ורק למאן דאמר דחוששין שמא נשרו סבירא ליה מדבריהם חששו משום חזקה דרבא דכיון שהגיעה לכלל שנותיה יש לחוש לסימנים, ואף שבדקו ולא אשכחו חוששין שמא נשרו, אבל זה רק חשש מדבריהם בעלמא ומשום הכי קאמר בנדה (דף מ"ו) שם דהיכי שהוי ספיקא דאורייתא כגון בקידוש בתוך זמן ובעל לאחר זמן דשמא בשעת הביאה הביאה סימנים והווי קידושין גמורים חששו שלא

גירושין משום הכי קרי לה בודקין לגירושין יעוין שם. וזה דחיק טובא, הא בקידושין נצרך גם כן הבדיקה לענין גירושין ומכל מקום קאמר בודקין לקידושין, והנכון כמו שכתבתי ליישב הסוגיא גם לשיטת התוספות בקידושין (דף י"ט) שם.

ובענין זה ראיתי מה שהקשה הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל בנדה (דף מ"ט ע"ב) תד"ה איבעית אימא, בהא דאיתא שם נאמנת אשה להחמיר אבל לא להקל, כיצד נאמנת לומר גדולה שלא תמאן קטנה שלא תחלוץ, והקשו בתוס' למאי צריך לנאמנות האשה שגדולה היא שלא תמאן הא בלאו הכי לא ממאנת, ותירצו דנפקא מינה אם בדקו אנשים אחר בדיקת הנשים ולא מצאו שערות, ואי לאו בדיקת הנשים שבדקו אותה ונמצאת גדולה היתה ממאנת שפיר, דאפילו למאן דאמר חוששין שמא נשרו היינו דווקא לאחר הפרק, ולרבי יהודה משום חזקה דרבא [ויו] אין חוששין שמא נשרו וממאנת, ובשביל שאמרו הנשים שהיו שתי שערות נאמנת שלא תמאן. עוד הקשו בנאמנת אשה לומר קטנה היא שלא תחלוץ בלאו הכי אינה חולצת דבודקין לחליצה ואי שבדקו לה אנשים ומצאו שערות האיך נאמנת לומר קטנה היא, ותירצו דנאמנת האשה לומר שאותן השערות שמצאו האנשים היו קודם הפרק ושומא הם יעוין שם. ועל זה הקשה הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל דלמאי הוצרכו לתירוצם קמא בהא דנאמנת אשה לומר גדולה שלא תמאן דמיירי שבדקו אותה אנשים ולא מצאו

שכתב הנודע ביהודה, אבל היכי דאיכא ספיקא דאורייתא יש לומר שפיר שגם היכי דליכא חזקה דרבא או למאן דלית ליה חזקה דרבא כלל מכל מקום מידי ספק שהיא גדולה והביאה סימנים לא יצאה, ואינה ממאנת במקום ספיקא דאורייתא שבעל לאחר זמן, דחזקת קטנות ליכא משום שעשויה להשתנות וכמו שכתבתי, ומשום הכי נחא שפיר דהוצרכו תוס' גדה (דף מ"ט) שם דהא שנאמנת אשה שלא תמאן מיירי דווקא היכי שבדקו אותה אנשים ולא אשכחו דכהאי גוונא בלי חזקה דרבא ממאנת שפיר, דהא בדקו ולא מצאו ואין לחוש שמא נשרו היכי דליכא חזקה דרבא, ורק בשביל הנשים נאמנות שלא תמאן, אבל היכי שלא בדקו אותה כלל יש לומר דגם בלא האשה שמעידה שגדולה היא שלא תמאן אינה ממאנת משום ספיקא שמא היא גדולה אף היכי דליכא חזקה דרבא במקום שיש ספק דאורייתא וכמו שכתבתי, דעל כל פנים מידי ספיקא לא נפקא ולא נצרך החזקה דרבא אלא לענין שמן התורה היא גדולה גמורה וכמו שכתב הנודע ביהודה שם, והיכא דאיכא רק ספק דרבנן כגון שלא בעל כל הזמן, דכהאי גוונא אין לספק שמא היא גדולה שלא תמאן דספק דרבנן להקל ורק משום חזקה דרבא אמרינן שלא תמאן, אבל במקום ספק דאורייתא גם בלא בדיקה ובלי חזקה דרבא אינה ממאנת בשביל ספק גדולה וכמו שכתבתי.

ואפשר דסבירא ליה להגאון רבי

תמאן אף בבדקו ולא אשכחו, אבל בספיקא דרבנן גרידא כגון בקידש ולא בעל כל הזמן לכולי עלמא אין חוששין שמא נשרו, ובבדקו ולא אשכחו הוי קטנה גמורה.

ולפי זה שפיר כתבו תוספות גדה (דף מ"ט ע"ג) שם דהיכי שליכא חזקה דרבא כגון בתוך הפרק או לרבי שמעון דלית ליה חזקה דרבא בבדקו ולא אשכחו אין חוששין כלל שמא נשרו אפילו מדבריהם, דעיקר דסבירא ליה שחוששין שמא נשרו הוא רק משום דהחזקה של בדיקה איתרע משום חזקה דרבא ויש לחוש מדבריהם שמא נשרו ולא תמאן, אבל בלא בדקו כלל דהיכי דאיכא חזקה דרבא היא גדולה מן התורה וכמו שכתב הנודע ביהודה (מהדו"א קמ"א חלק א' ע"ג סימן ס"א), והא דבעי בדיקה לחליצה אינו אלא שמדבריהם חששו במקום דאיכא לברורי, ויש לומר דגם היכי שליכא חזקה דרבא על כל פנים ספיקא איכא, דחזקת קטנות לא חשוב חזקה משום חזקה העשויה להשתנות וכמו שכתבו המפרשים⁶, ולעולם אינה ממאנת היכי דקידש בתוך זמן ובעל לאחר זמן דהוי ספיקא דאורייתא שמא היא גדולה, והש"ס גדה (דף מ"ז) דקאמר חזקה דרבא שלא תמאן, יש לומר אף בקידש ולא בעל כל הזמן דהוי רק ספיקא דרבנן דאין לחוש שמא היא גדולה דספק דרבנן להקל, ומשום הכי הוצרך חזקה דרבא שלא תמאן, דהיכי דאיכא חזקה דרבא היא בחזקת גדולה מן התורה וכמו

6. עי' בזה בשב שמתתא ש"ד מפרק ט ואילך.

עקיבא איגר ז"ל דחזקה דרבא שלא תמאן אינה רק מדרבנן בעלמא⁷, ומשום הכי סבירא ליה דהיינו [פינא] דליכא חזקה דרבא כגון בתוך הפרק או לרבי שמעון דלית ליה חזקה דרבא ממאנת שפיר ואין חוששין אף מדרבנן שלא תמאן, ומשום הכי הקשה והניח בתימא דברבי התוספות נדה שם. אבל לפי מה שכתבתי בשם הנודע ביהודה שם דהיכי שאיכא חזקה דרבא בלא בדקו כלל היא מן התורה בחזקת גדולה ואינה חולצת רק משום דאיכא לברורי יעוין שם, אם כן שפיר יש לומר דגם בלא חזקה דרבא אינה ממאנת מדרבנן וכמו שכתבתי, וניחא שפיר קושית הגאון רבי עקיבא דברבי התוספות נדה שם. אבל לפי מה

סימן כ

ידובר בספיקת הגרעק"א ויפלפל בסוגיא דסנהדרין (דף מ"א ע"א)

הגרעק"א בדרוש וחידוש כתובות (דף מ' ע"ג [ד"ה המוילא]) כתב וז"ל, מסתפקא בנשא חייבי לאוין למ"ד קידושין תופסין בחייבי לאוין והוציא עליה שם רע דאינו יכול לקיים ולו תהיה לאשה, אם אינו פטור מעונש מאה כסף כמו בקנס דאונס ומפתה לר"ש בן מנסיא [נמוזיט נט, זן כיון דאינו יכול לקיים ולו תהיה לאשה פטור מקנס ולדין דמחייבין הוא מכח ריבויא, אבל במוציא שם רע דליכא ריבויא י"ל דפטור מקנס ולא מצאתי עדיין גילוי לדין זה יעו"ש¹.

ונראה לפשוט ספיקת הגאון זצ"ל מסנהדרין (דף מ"א ע"ב) דאמר רב חנן עדי

7. אמנם בחידושי רעק"א יו"ד סי' רכח סק"א כתב דחזקה דרבא היא דאורייתא. ובעיקר החקירה אי חזקה דרבא הוי דאורייתא או דרבנן, עי' גם בשב שמעתתא ש"ה, חוט המשולש ח"א סי' י, ובאחיעזר ח"ג סי' יט ד"ה וע"ד הנערים וד"ה והנה בתשובת.

1. במנחת חינוך מצוה תקנ"ד אות יז תלה ספק זה במחלוקת תוס' ורמב"ם, ועי' באור שמח נערה בתולה ג, ה מה שהעיר בזה מהירושלמי.

שם רע פי' שבמתני' דפליגי ר"מ ורבנן
 אם בעי עשרים ושלושה מיירי לענין
 מאה כסף שהאב תובע לבעל שהוציא
 ש"ר, תובע האב בעדי הכחשה לעדי
 הבעל דמחייב הבעל במאה כסף,
 דחכמים ס"ל כר"י ב"ר יהודה דחבר א"צ
 התראה ואיכא דין מיתה, דאם יבואו
 עדים שזינתה ותתחייב מיתה מש"ה
 בעי עשרים ושלושה, ור"מ ס"ל כרבנן
 דליכא דין מיתה וכיון דהמתני' מיירי
 שהאב תובע לבעל מאה כסף א"כ מוכח
 שפיר דלא מיירי באשת כהן, דהא
 בכתובות (דף ט' ע"א) איתא באומר פתח
 פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו, ומוקי
 התם באשת כהן משום דאיכא רק חדא
 ספיקא ואסורה עליו, ובמוציא ש"ר
 שהבעל טוען פ"פ מצאתי א"כ אף
 שהוזמו העדים של הבעל שהעידו על
 הזנות אבל מ"מ נאמן בעצמו לאוסרה
 עליו, וכיון דלא קרינן ולו תהיה לאשה
 דהא אסורה עליו בשביל הודאתו
 וחתיכה דאיסורא דפ"פ מצאתי דאסורה
 עליו באשת כהן, א"כ ליכא מאה כסף,
 והמתני' מיירי שהאב תובע מהבעל
 מאה כסף בעדי הכחשה כמ"ש בתוס',
 א"כ לא מצאתי מיירי באשת כהן דליכא
 קנס אם נימא דמוציא שם רע דמי לאונס
 ומפתה דהיכי שלא קרינן ולו תהיה
 לאשה ליכא קנס וכספיקת הגרעק"א,
 ולפי"ז מוכח דבש"ס (דף מ' ע"ג) דמוקי רב
 פפא המתני' דמוציא ש"ר דלר"י ב"ר
 יהודה מיקטלא אשה חברה מיירי

דאשת כהן מיתסרא לבעלה אף
 כשנאנסה, ומדהעידו שזינתה ברצון
 בוודאי באו להורגה, ומצאתי שהקשו כן
 האחרונים².

ונראה עפ"י דברי האורים ותומים
 (ס' ל"מ נמויס סק"א) שביאר דברי הגמרא
 דפריך אלא אשה חברה דקיי"ל
 דמיקטלא לר"י ב"ר יהודה היכי משכחת
 לה, והאיך מצינו באמת לר"י ב"ר יהודה
 דמיקטלא אשה חברה הא י"ל דאה"נ
 לר"י ב"ר יהודה דס"ל דחבר א"צ
 התראה לא מיקטלא אשה חברה משום
 דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה,
 דהעדים שהוזמו אין נהרגין שיכולים
 לומר לאוסרה על בעלה באנו, ופי'
 האו"ת דהגמרא מקשי על רב פפא
 דמוקי בסנהדרין (דף מ' ע"ג) המתני'
 מוציא שם רע ר"מ אומר בשלושה
 וחכ"א בעשרים ושלושה, דמיירי באשה
 חברה, ובהא פליגי דחכמים סברי כר"י
 ב"ר יהודה דחבר א"צ התראה ומיקטלא
 ומש"ה בעי עשרים ושלושה, ור"מ ס"ל
 כרבנן דבלי התראה לא מיקטלא אף
 חברה וליכא דין מיתה וסגי בשלושה,
 וע"ז פריך הגמרא בסנהדרין (דף מ"א ע"ט)
 האיך מיקטלא לר"י ב"ר יהודה אשה
 חברה הא הוי עדות שאי אתה יכול
 להזימה דהעדים שהוזמו אין נהרגין
 ומתוך שהעדים אינן נהרגין אינה
 נהרגת יעו"ש.

ובתוס' (דף מ' ע"א) שם ד"ה מוציא

2. עי' הרי בשמים וערוך לנר סנהדרין שם, חיבת הקודש (להר"א קלצקין) סי' כז, ובאחיעזר ח"ד
 סי' עז סוף אות ב.

על הל"ת דאיהי מוזהרת כמותו דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה משום עשה דידיה יעו"ש. וזה שייך דווקא גבי נמצא בה דבר ערוה או שאינה ראויה לבוא בקהל דאיהי מוזהרת כמותו, אבל הכא באשת כהן דהאיסור משום דעביד אנפשיה חתיכה דאיסורא שאמר פ"פ מצאתי והוה באשת כהן ספיקא דאורייתא, אבל איהי שמכחשת אותו שלא זינתה כלל ליכא

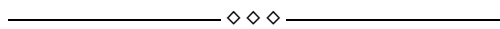
עליה איסורא, וכיון דהאיסור אינו רק עליו ולגבי דידיה י"ל שפיר דאתי עשה ולו תהיה לאשה ודחי ל"ת איסור ספק סוטה³ דאסורה עליו משום דעביד אנפשיה חתיכה דאיסורא, וכיון דקרינן שפיר ולו תהיה לאשה איכא קנס מאה כסף ומצי מיירי גם באשת כהן⁴. וא"כ הדר קשה בסנהדרין (דף מ"א ע"א) דמאי פריך אלא אשה חברה דקיי"ל דמיקטלא לר"י ב"ר יהודה היכי משכחת לה הא הוי עדות שאי אתה יכול להזימה, דהא משכחת באשת כהן דלא שייך לאוסרה על בעלה באנו וכמו שהקשו האחרונים.

וגם לפירוש האו"ת דקאי על האוקימתא דרב פפא (דף מ' ע"ג), מצי ג"כ מיירי באשת כהן דאיכא שפיר קנס דקרינן ולו תהיה לאשה וכמ"ש.

ואף לפירוש הר"ן בכתובות (דף מ' נ"ד, א' מדפי ה"י"ף ד"ה ומהזיקין) בהא דקאמר אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל, דהעשה דקיל דאפשר למידחיה אינו

באשת ישראל דאיכא מאה כסף, ושפיר פריך הגמ' (דף מ"א) שם אלא אשה חברה דקיי"ל דמיקטלא היכי משכחת לה דהא הוי עדות שאי אתה יכול להזימה, דעדים שהוזמו יכולים לומר שפיר לאוסרה על בעלה באנו, ומיושב שפיר קושית האחרונים, והרי מוכח דמוציא ש"ר היכי דלא קרינן ולו תהיה לאשה ליכא קנס.

שוב ראיתי דאין לתרץ בזה קושית האחרונים אף אם נימא דמוציא ש"ר דמי לאונס ומפתה והיכי דלא קרינן ולו תהיה לאשה ליכא קנס מאה כסף. חדא די"ל שפיר דרב פפא דמוקי המתני' דפליגי ר"מ ורבנן מוציא ש"ר בשלושה או בעשרים ושלושה דפליגי אם חבר צריך התראה מיירי שפיר גם באשת כהן, וליכא למימר דבאשת כהן ליכא מאה כסף משום דלא קרינן ולו תהיה לאשה דאיהו עביד אנפשיה חתיכה דאיסורא דבאשת כהן האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו, דזה אינו, דמ"מ קרינן ולו תהיה לאשה משום דאתי עשה ודחי ל"ת, דבתוס' ישנים בכתובות (דף מ' ע"א נ"ד"ה אי אמיה) בהא דתנן נמצא בה דבר ערוה או שאינה ראויה לבוא בקהל אינו רשאי לקיימה, פריך ניתי עשה ולידחי ל"ת, ומשני דאי בעיא אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל, ופי' בתו"י דלגבי דידה ליכא עשה דאי אמרה לא בעינא, ואין לה לעבור

3. יבמות נו, ב לאיכא דאמרי אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה.
 4. כסברא זו ע"פ התו"י כתב הבית יעקב כתובות ט, ב סוף סוגיית פ"פ ד"ה הרמב"ם לבאר דברי הרמב"ם הל' נערה בתולה, הביאו רבינו לקמן.

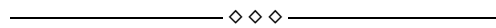

דאסורה עליו משום חתיכה דאיסורא לא קרינן ולו תהיה לאשה ליכא מאה כסף וכספיקת הגרעק"א, ומיושב שפיר קושית האחרונים.

ומה"ט כתבתי לחכם אחד שאמר בטעם המהרש"ל [מכמת שלמה] סוטה (דף ל"ט ע"ג) תוד"ה כל, שפי' הירושלמי [מיי פ"ז ה"ט] שמובא בתוס' שם הביאו לידי ואלקה אותו, דהיינו הביאו לידי כהן שמטמא לנשיאת כפים⁶. ולכאורה קשה הא עשה דנשיאת כפים דוחה ל"ת דטומאה, ואף דבטומאה איכא עשה ול"ת מ"מ קשה לשיטת הריב"א חולין (דף קמ"א ע"א [מו"ה לא נ"ל]) דהעשה דוחה הל"ת שעם העשה ולא לקי עלה, ואמר הטעם דדמי עשה של נשיאת כפים כמו עשה של ולו תהיה לאשה דאפשר למידחיה וכמ"ש הר"ן, וה"ה בעשה דנשיאת כפים אפשר למדחיה שאם לא אמרו לכהן עלה אינו מחויב בעשה של נשיאת כפים⁷. ובאמת זה אינו, דדווקא בעשה של ולו תהיה לאשה דעכשיו אפשר למידחיה מש"ה כופין אותה שתאמר לא בעינא ולא יהיה להעשה כלל, אבל בנשיאת כפים שלאחר שאמרו לו עלה ליכא תקנה לעקור העשה, שפיר יש לדחות העשה ל"ת דטומאה דלא בקילותא דאפשר למידחיה תליא מילתא וכמ"ש, וזה ברור.

דוחה ל"ת יעו"ש, י"ל דזה דווקא באיסור ערוה שהל"ת אלים דאי אפשר למידחיה והעשה קיל דאפשר למידחיה, אין עשה דקיל דוחה ל"ת דאלים, אבל באשת כהן דעיקר האיסור הוא רק משום דאיהו עביד אנפשיה חתיכה דאיסורא דאפשר למידחי הל"ת, דאם חזר בו ונתן אמתלא לדבריו מהימן, וא"כ דגם הל"ת אפשר למידחי, א"כ דמי העשה להל"ת וכה"ג שפיר עשה דוחה ל"ת, ואכתי ידחה עשה ולו תהיה לאשה ספק סוטה דאשת כהן משום חתיכה דאיסורא דידיה, וא"כ דקרינן ולו תהיה לאשה איכא קנס מאה כסף, ושפיר מצי מיירי אוקימתא דרב פפא (דף מ' ע"ט) באשת כהן.

שוב ראיתי דזה אינו, דבפירוש דברי הר"ן כתובות שם דעשה דאפשר למידחיה אינו דוחה ל"ת נראה פשוט דהוא משום שיש יותר לדחות העשה כדי שלא ידחה העשה את הל"ת, וכופין האשה עד שתאמר לא בעינא וליכא לעשה כלל⁵, אבל אינו משום קילותא דעשה נגעו בה, וא"כ אף שהיכי שהל"ת ג"כ קיל דאפשר למידחיה מ"מ כיון שעכשיו יש עשה ול"ת והעשה יש למידחיה, אמרינן שמוטב לדחות גוף העשה כגון שתאמר לא בעינא ולא דוחה העשה ל"ת, ובאשת כהן

5. ברש"י שם ד"ה מי איתיה כתב דמלמדין אותה שתאמר לא בעינא, אבל פשוט לשון הר"ן דעשה דאפשר למידחיה משום קילותא דעשה הוא.
6. ודלא כפי' הקרבן העדה והפני משה שפי' בירושלמי שם שאיתוניה ואנא מלקי ליה, היינו למי שאמר שמועה זו בשמו.
7. טעם זה נזכר גם בראבי"ה סי' אלף קנה (ח"ד עמ' רסו מהדו' דבליצקי) דהא דאינו דוחה משום דאפשר שיצא לחוץ.

עכ"פ הדר קשה מה שהקשו מאי פריך בסנהדרין (דף מ"א ע"א) שם ואלא אשה חברה דקיי"ל דמיקטלא היכי משכחת לה, והא משכחת באשת כהן דאינם יכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו, דהיה להם להעיד שזינתה באונס. ואף לפמש"כ האו"ת שם דפירכת הש"ס קאי על הא דמוקים (גדף מ' ע"ב) שם באשת חברה לענין מאה כסף, משכחת שפיר באשת כהן אף אם נימא דמוציא ש"ר דמי לאונס ומפתה ואינו משלם קנס אלא אם קרינן ולו תהיה לאשה, דלפמש"כ גם באשת כהן משלם שפיר הבעל מאה כסף וכמ"ש וצ"ע.

ובפשוטו אפשר לומר דגם באשת כהן הוי עדות שאי אתה יכול להזימה, דיכולים לומר להפסידה מכתובתה באנו דקיי"ל בנדרים (דף ז"א ע"א) דאשת כהן שנאנסה אף שאוסרה לבעלה לא הפסידה כתובתה, וא"כ מש"ה העידו שזינתה ברצון להפסידה מכתובתה, ושפיר פריך דאשה חברה דמיקטלא היכי משכחת לה. וכן כתב המהרש"א שם [סנהדרין מא, א ד"ה כשזינתה] דמשום לאוסרה על בעלה באנו משכחת לה במת הבעל ורק משום להפסידה מכתובתה באנו פריך הש"ס עיי"ש וא"ש, ולפי"ז אין ראייה מזה לספיקת הגרעק"א.

ועפ"י דברי המהרש"א ניחא מה שראיתי מקשים אהא דמשני התם דמשכחת שזינתה וחזרה וזינתה, דאכתי קשה נערה המאורסה חברה דמיקטלא היכי משכחת לה, דדווקא בבתולה משכחת ולא בבעולה. ולפמש"כ

שוב התבוננתי די"ל דבאשת כהן אף שאוסרה עליו משום חתיכה דאיסורא מ"מ לא נפקע בזה חיוב הקנס של מאה כסף, דחתיכה דאיסורא הוא רק שאדם נאמן על עצמו לאסור עליו, אבל אין נאמן לפטור עצמו מחיוב הקנס בשביל דיבורו, ודווקא אם אסורה עליו בעדים פטור מקנס אבל אינו נאמן לפטור עצמו מקנס בלא עדים.

ועוד י"ל דגם אשת כהן אינה אסורה עליו מן התורה, דהא שיטת הרמב"ם דכל הספיקות אינו אסור אלא מדבריהם, וא"כ דאף לדברי הבעל פ"פ מצאתי מ"מ איכא ספק דאינה תחתיו ולא אסרה תורה הספיקות, וכיון שמדאורייתא חזיא ליה יש להן קנס כדאיתא בכתובות (דף ל"ז ע"א) דשניות לעריות יש להן קנס, אף שמדרבנן לא קרינן ולו תהיה לאשה מ"מ כיון שמה"ת חזיא ליה, וא"כ גם באשת כהן משכחת שפיר דינא דמתני' סנהדרין (דף מ' ע"ב) דחייב הבעל במאה כסף.

ובזה ניחא קושית הבית יעקב [כמוזמ ט, ב] מהגאון דליסא זצ"ל שהקשה על הרמב"ם (נפ"ג מהל' נערה ס"ד) דכתב המוציא ש"ר על אשתו ואח"ז גירשה אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר באשת כהן דקיי"ל בכתובות (דף ט' ע"א) דאומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו וא"כ אינו רשאי לקיימה, ואמאי לוקה כשגירשה יעו"ש. ולפמש"כ י"ל דהרמב"ם לשיטתו דכל הספיקות אינו אסור אלא מדבריהם ומה"ת חזיא ליה, ומש"ה כשגירשה לוקה שפיר.

זינתה פעם שניה אם נאסרה על בועל שני הואיל וכבר נאסרה על הבעל מזנות ראשון⁸, בעכ"ר צ"ל דמפרש תירוצא דגמרא שזינתה וחזרה וזינתה הכי, דעדי זנות האחרונים באו תחלה ואח"כ באו עדי זנות הראשונים, דאל"כ קשה טובא מאי מספקא ליה הא הגמרא קאמר בהדיא דמצי אמרי לאוסרה על בועלה שני באנו כדהקשו עליה האחרונים, אלא ודאי דהאי בועל שני שהעידו עליו העדים האחרונים זה הוא הבועל ראשון ונאסרה עליו, דמשום האי זנות נאסרה גם לבעלה וקרינן שפיר ונטמאה וכמ"ש בהגהת הנוב"י שם. וכתב הנוב"י לדחות פירוש זה משום דאכתי לא התירה עצמה למיתה בשעת זנות הראשון שאז היו יכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו, דאיהי לא ידעה שיבואו העדים אחר זנות שני ועכ"ר צ"ל דנהרגת על זנות השני ונפשט ספיקת הר"א ששון.

והדברים תמוהים בעיני, דלפירוש הנוב"י דגם בחבר צריך שיתיר עצמו למיתה א"כ צריכים העדים להעיד בב"ד שהתירה עצמה למיתה כגון שאיהי ראתה את העדים, וא"כ האיך יכולים לומר כשהוזמו דלאוסרה על בעלה באנו, הא מזה גופא שהעידו שהיא התירה עצמה למיתה א"כ מוכח דבאו להורגה, דלאוסרה על בעלה אף שאיהי לא ראתה עדים כלל רק שהעדים ראו שזינתה נאסרה על בעלה, אלא ודאי דלר"י ב"ר יהודה דס"ל דחבר א"צ התראה לא בעינן כלל בחבר התרת

המהרש"א הא משכחת במת הבעל דליכא למימר לאוסרה על בעלה באנו, ובגמרא דמוקי בזינתה וחזרה וזינתה הוא כדי שלא נימא דיכולים לומר להפסידה כתובתה באנו, אבל בארוסה ס"ל לכמה פוסקים דלית לה כתובה, א"כ משכחת שפיר במת הבעל וכמ"ש המהרש"א. ובאמת לפמש"כ האו"ת (סי' ל"ט [סק"א]) דעיקר פירכת הש"ס אלא אשה חברה דקיי"ל דמיקטלא היכי משכחת לה קאי אהא דמוקי רב פפא דתנן מוציא ש"ר בשלשה וחכ"א בעשרים ושלשה, בלא"ה לא קשה מידי דהתם לא מיירי אלא בנושאה.

והנה ראיתי בנוב"י (מס"מ אהע"ו סי' כ') שכתב לתרץ קושית מהרש"א שהקשה דלמא משכחת דמיקטלא כשמת בעלה בשעה שהעידו, ותירץ הנוב"י דהא דחבר א"צ התראה לר"י ב"ר יהודה הוא משום דחבר הוא כאילו התיר עצמו למיתה וכמ"ש התוס' שם ד"ה באשה חברה, ואם זו בשעת זנות היה בעלה חי לא התירה עצמה למיתה דאטו ידעה שבעלה ימות קודם שיעידו העדים, היא סברה שיעידו תכף ויהיה עדות שאי אתה יכול להזימה שיכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו, יעו"ש שדחה הנוב"י בזה שאין לפרש הא דקאמר שזינתה וחזרה וזינתה מיירי שעדי זנות האחרונים באו תחלה ונאסרה על בעלה על פיהם ושוב באו עדי זנות הראשונים ונהרגת על פיהם, דבשו"ת מהר"א ששון [שו"מ מורם אמם סי' קנ"ן] דכתב להסתפק אם

8. רבינו הביאו ודן בספיקו לעיל סי' יז, יעו"ש.

מסית הדיוט ושוטה ומדת הקלין נוהג בו שמקילין בחייו, שכל חייבי מיתות אינם נהרגים בהכמנה וזה נהרג בהכמנה יעו"ש והוא דחוק.

ולפמש"כ י"ל דרב פפא לשיטתו בסנהדרין (דף ס' ע"ג) דמוקי המתני' דפליגי במוציא ש"ר בשלושה או בעשרים ושלושה בפלוגתא אם חבר צריך התראה, ורבנן סברי כר"י ב"ר יהודה דחבר א"צ התראה וה"ה דלא בעי לדידיה התרת עצמו למיתה בחבר דהוי כאילו התיר עצמו וכמ"ש תוס' שם, וא"כ נהרג חבר בכל חייבי מיתות בהכמנה, דכיון שלא בעי לדידיה התראה והתרת עצמו למיתה בחבר וא"כ אף שהוא אינו רואה אותן כיון שהעדים רואין אותו נהרג וכמ"ש, אלא במסית הוי חידושא דגם הדיוט ולא חבר נהרג בהכמנה. וזה דקאמר רב פפא כי קתני מסית זה הדיוט להכמנה כדתניא בכל חייבי מיתות שבתורה כו', ור"ל אף שהמסית הדיוט ולא חבר נהרג בהכמנה, משא"כ בכל חייבי מיתות שהדיוט אינו נהרג בהכמנה דחבר נהרג בכל חייבי מיתות בהכמנה גרידא, דרב פפא לשיטתו דמוקי דרבנן ס"ל דחבר א"צ התראה וה"ה דלא בעי התרת עצמו למיתה, הכמנה בעלמא סגי. ולפי"ז פי' הדיוט היינו לא חבר, וא"צ לדחוק דהדיוט הוא שוטה וקל ומדת הקלין נוהג בו כפירש"י שם. ועולה מזה דשפיר הקשה מהרש"א, די"ל דמת הבעל ובשעת העדות לא הוי עדות שאי אתה יכול להזימה דשוב אינם יכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו, ואף דבשעת

עצמו למיתה, וכשם שהתראה לא בעי כך לא בעי נמי התרת עצמו למיתה, אלא שבת' קמא תוד"ה באשה כתבו דלר"י ב"ר יהודה לא בעי כלל שיתיר עצמו למיתה אף בהדיוט, ובת' בתרא כתבו דבהדיוט בעי שיתיר עצמו למיתה, דדריש מיומת המת כמו לרבנן רק חבר שאני דהוי כאילו התיר עצמו עכ"פ דחבר לא בעינן כלל שיתיר עצמו למיתה, וא"כ שפיר הקשה המהרש"א דמשכחת באשה חברה דמיקטלא במת הבעל, ואף דבשעת הזנות סברה שיעידו תיכף כשבעלה חי והוי עדות שאי אתה יכול להזימה מ"מ נהרגת דאף שלא ראתה העדים כלל רק שהעדים ראו אותה נהרגת בחברה, דהוי כאילו התירה עצמה למיתה וכמ"ש. וכן מוכח מדברי התוס' שם ד"ה לאוסרה שכתבו די"ל דנהרגת דאמרי העדים שזינתה ולא ידעי מי הוא, ואף שאיהי לא ידעה שהעדים אינם יודעים מי הוא וא"כ לא התירה עצמה למיתה דסברה שהוי עדות שאי אתה יכול להזימה, אלא ודאי דבחבר לא בעינן כלל התרת עצמו למיתה וכמ"ש, וזה ברור.

ובזה אמרתי ליישב דברי הגמרא סנהדרין (דף ס"ז ע"ב) רב פפא אמר כי קתני מסית זה הדיוט להכמנה דתניא כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהם חוץ מזה, כיצד עושין לו מדליקין לו הנר בבית הפנימי ומושיבין לו עדים בבית החיצון כדי שיהו הן רואין אותו והוא אינו רואה אותם, וברש"י שם נ"ה ולא זן פי' דרב פפא אמר דכל המסיתים קרי הדיוטות משום הכמנה, כלומר

אכתי נפשט שפיר ספיקת המהר"א ששון דבזנות שני נאסרה על הבעל מהא דקאמר התם והא יכולים לומר לאוסרה על בועלה שני באנו וכמ"ש האחרונים, וזה ברור.

ונחזור לנ"ד, דלפמש"כ המהרש"א גם באשת כהן אכתי הוי עדות שאי אתה יכול להזימה, דיכולים לומר להפסידה מכתובתה באנו דלא הפסידה באונס, וא"כ אין ראייה מזה לספיקת הגרעק"א בדרוש וחידוש שם אם במוציא ש"ר היכי שלא קרינן ולו תהיה לאשה איכא קנס. אבל באמת מצאתי בהדיא בתוס' בסנהדרין (דף ט' ע"ג) ד"ה והביא שכתבו וז"ל, וצ"ל לפיר"ת שהיא מותרת לבעלה כשלא כווננו עדותן או כשהוכחשו, דאל"ה האיך מחויב מאה סלעים הא לא קרינן בו ולו תהיה לאשה, הרי מבואר בהדיא דמוציא ש"ר לא דמי לאונס ומפתה משום דליכא ריבויא, והיכא דלא קרינן ולו תהיה לאשה ליכא קנסא, ולפלא מש"כ הגרעק"א וצ"ל שלא מצא גילוי לדין זה.⁹

ובדברי התוס' שכתבו שצ"ל שהיא מותרת לבעלה כשלא כווננו עדותן או כשהוכחשו, כתבתי להקשות מהא דאיתא בשו"ע אהע"ז (סי' י"ז סעיף ט') אחד אומר מת ואחד אומר נהרג דתנשא, וכתב הב"ש (ס"ק כ"ט) אף דקיי"ל דהעדים המכחישים זא"ז בחקירות דעדותן בטלה, אינו אלא בדיני ממונות דבעינן שני עדים וכיון שאחד בוודאי עד שקר

הזנות היה הבעל חי והוי עדות שאי אתה יכול להזימה מ"מ נהרגת שפיר, דחבר הוי כאילו התיר עצמו למיתה ובהכמנה סגי, ומכש"כ מה שהיה בשעת הזנות עדות שאי אתה יכול להזימה וכמ"ש, דהכי מוכח מסוגיא דסנהדרין שם ומדברי התוס' ד"ה לאוסרה, וזה ברור.

ולפי"ז יש לפרש שפיר בתירוצא דגמרא שזינתה וחזרה וזינתה, דעדי זנות האחרונים באו תחלה ואח"כ באו עדים הראשונים וכפי' המהר"א ששון, דליכא לדחויי כמ"ש הנוב"י דבשעת זנות הראשון אכתי לא התירה עצמה למיתה משום דהעדים הוי עדות שאי אתה יכול להזימה, דלפמש"כ באשה חברה לר"י ב"ר יהודה לא בעי כלל התרת עצמו למיתה.

אולם מ"מ נ"ל דאי אפשר לפרש הכי מטעם אחר, עפ"י תי' המהרש"א דהא שיכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו משכחת שפיר במת הבעל, אלא משום דאכתי יכולים לומר להפסידה מכתובתה באנו מש"ה משני שזינתה וחזרה וזינתה דכבר הפסידה כתובתה מזנות ראשון, ולפי"ז אי אפשר לפרש דנהרגת על זנות ראשון, דהא אם הוזמו אכתי יכולים לומר להפסידה כתובתה באנו, אף שהעדים העידו תחלה על זנות האחרון מ"מ יכולים לומר להפסידה תנאי כתובתה ומזונותיה מזמן ראשון באנו, אלא וודאי צ"ל שזינתה וחזרה וזינתה ונהרגת על זנות אחרון, וא"כ

9. עי' במנ"ח המובא לעיל הערה 1 שגם הוכיח כן מדברי התוס', ועיי"ש עוד במנ"ח ובציונים.

דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, היינו שיוכל לקיים עונש ההזמה, ובתרי ותרי המכחישים זא"ז דאין אנו יודעין עפ"י איזה כת נגמר הדין אין לקיים עונש ההזמה משו"ה לא הוי עדותן קיימת, אבל בעדות אשה דלא בעינן כלל עדות שאתה יכול להזימה, משו"ה ס"ל להב"ש דעדים שהוכחו בחקירות דנין עפ"י הע"א הכשר אף שלא ידעין מי הוא ע"כ.

ולפי"ז י"ל דלחד תי' בתוס' ריש מכות [ג, א ד"ס מעידין] שכתבו דבעדות בן גרושה וחלוצה בעינן שאתה יכול להזימן אף דכאשר זמם לא קאי עליה, א"כ י"ל דגם בעדות המעידין לאסור אשה על בעלה אע"ג דכאשר זמם לא קאי עליה בעינן נמי עדות שאתה יכול להזימה, וא"כ י"ל דתוס' סנהדרין דף ח' ס"ל כתי' התוס' מכות שם דגם בעדות בן גרושה וחלוצה בעינן שאתה יכול להזימה, וא"כ ה"ה בעדות אשה אין לדון בשני עדים המכחישים זא"ז בחקירות דין ע"א לאוסרה על בעלה דהא כיון שלא ידעין עפ"י איזה עד נגמר הדין א"כ הוי עדות שאי אתה יכול להזימה וא"ש].

וצ"ל דלא דקדקו כ"כ בדבריהם, ואה"נ לאביי שס"ל דע"א בזנות נאסרה לבעלה לא מוקמי כשלא כווננו עדותן. ויותר נראה להוכיח מסתימת דברי התוס' כהפוסקים החולקים על הב"ש שם וס"ל דעדים המכחישים זה את זה בחקירות אף כעד אחד לא חשיבי כלל, וצריך עיון בזה¹¹.

ליכא שני עדים, אבל בעדות אשה דסגי בחד עד ובמכחישים זא"ז בחקירות עכ"פ עד אחד אומר אמת ומש"ה מותרת להנשא יעו"ש. וא"כ קשה בהא דכתבו שצ"ל כשלא כווננו עדותן ומותרת לבעלה ומשמע דלכל האוקימתות שם מוקמי הכא, והתם מוקי אביי הא דתנן מוציא ש"ר בשלושה או בעשרים ושלושה דמיירי בהתרו סתם ופליגי אם צריך להודיע באיזה מיתה נהרג, והא איהו ס"ל בקידושין (דף ס"ו ע"ב) דאשתך זינתה בעד אחד נאמן לאוסרה על בעלה דעד אחד נאמן באיסורין, ולא ס"ל דאין דבר בערוה פחות משנים, וא"כ כשלא כווננו עדותן דהיינו שאחד העיד בזמן ומקום זה ואחר העיד בזמן ומקום אחר, וא"כ עכ"פ איכא עד אחד אומר אמת, וכשם שמהני בעדות אשה להתירה לבעלה בכה"ג וכמ"ש הב"ש, ה"ה יש לאוסרה על בעלה לאביי דס"ל דבע"א בזנות נאסרה על בעלה, והיכי דלא קרינן ולו תהיה לאשה ליכא קנסא דמאה כסף.

[¹⁰ העיר האברך כמדורשו חוב"ק כו' מ' יהושע זאב נ"י כ"ץ לתרץ עפ"י מש"כ הנוב"י מה"ק אהע"ז סי' מ"ו מה דאיתא בירושלמי פרק האשה שלום ניממו פט"ו ה"ס] שתי כתי עדים המכחישים זא"ז בדיני ממונות ובדיני נפשות דפליגי רב ור' יוחנן והלכה כר' יוחנן דבטלה עדותן, לא סתרי לדברי הב"ש שם, די"ל דטעמא דר' יוחנן דס"ל דבטלה עדותן הוא משום דס"ל

10. הוספה מהשמטות במהדו"ב.

11. ועי' בזה עוד לקמן ריש סי' כא.

סימן כא

בענין הנ"ל מה שהשבתי לידידי הג"ר מרדכי אייזיק נ"י אנד"ק ליגום

דרחמנא דולו תהיה לאשה דאינו אלא אחר שהוזמו עדי הבעל, וכה"ג שפיר מצי לשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא בשעת עדות העדי זנות דאכתי אינו משועבד לה כלל, וא"כ הדר קשה דלאביי אינה מותרת לבעלה אף שלא כוונו עדותן וכמ"ש.

ומה שכתב כ"ת דבעל כרחק צ"ל דשני ההמצאות שבתוס' [מנהגין טז] שכתבו דמיירי שהוכחשו או שלא כוונו עדותן לא מצי קאי לכל האמוראים העוסקים בישוב משנתינו, דלגי' המהרש"ל [נמכמט שלמה] שם גם רבה איירי בסוגיין שם, דגריס רבה אמר דלכו"ע ללעז לא חיישינן והכא בחוששין לכבודן של ראשונים קמיפלגי כו', והא מצינו דרבה ס"ל דתרי ותרי הוי ספיקא דאורייתא ביבמות (דף ל"א ע"א) ובגיטין (דף ע"ט ע"ב), וא"כ לדידיה בתרי ותרי אסורה לבעלה משום ספיקא דאורייתא ולא מוקמינן לה אחזקה דמעיקרא חזקת כשרות, וא"כ לא מצי מוקים לדידיה כשהוכחשו, דכה"ג נאסרה על בעלה וליכא קנס דלא קרינן ולו תהיה לאשה, וצ"ל שהוכחשו דנקטי תוס' אינו אליבא דרבה, א"כ י"ל דשלא כוונו עדותן דנקטי תוס' אינו אליבא דאביי, דלדידיה שפיר

מה שכתב כת"ר בתי' קושית¹ בדברי התוס' סנהדרין (דף ס' ע"ג נד"ה והנ"ל) בהא דכתבו לאוקים בשלא כוונו עדותן והא לאביי נאסרה כה"ג לבעלה דהא איכא עכ"פ ע"א כשר ואיהו ס"ל בקידושין (דף ס"ו ע"א) דעד אחד בזנות מהימן. וכתב כ"ת דמשמע מדברי התוס' קידושין (דף ס"ו ע"א נד"ה אמר אביי) ובגיטין (דף נ"ד ע"ג נד"ה אמר אביי) שגם לאביי דס"ל דע"א בזנות נאסרה על בעלה אינו אלא בשתק דהוי כהודאה, וטעם דמהני הודאה משום דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, וזה אינו אלא בזנות גרידא אבל במוציא ש"ר דמשועבד לה לישא אותה משום חיובא דרחמנא ולו תהיה לאשה, כה"ג לא מצי שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, וכמ"ש הר"ן נדרים (דף ס' ע"ג נד"ה ואיכא למידק) דהיכי דמשועבדת האשה לבעל לא מצי אמרה טמאה אני לך לשויה אנפשה חתיכה דאיסורא, והביא סברא זו בשם ספר בית יעקב מהגאון דליסא זצ"ל [נמוצט ט, ב].

והדברים תמוהים דהר"ן נדרים שם לא כתב הכי אלא גבי אשה האומרת טמאה אני לך דשעבוד הבעל קדים, משא"כ במוציא ש"ר דהחתיכה דאיסורא של הבעל קדים לשעבודא

1. לעיל סוסי' ב.

והנה הא שאסורה מדרבנן אם קרינן מדאורייתא ולו תהיה לאשה, כבר כתב המל"מ פ"א מהל' נערה בתולה נ"ג. ד"ה והני טווי וד"ה ע"ה לאימין דתליא בפלוגתא דשמעון התימני ור"ש בן מנסיא והגמרא כתובות (ק"ז ל"ו ע"א) גבי שניות לעריות, דפריך כיון דמדאורייתא חזיא ליה אמאי אין להן קנס אזיל לשמעון התימני דדריש ולו תהיה לאשה באשה שיש בה הווייה, ולר"ש בן מנסיא דדריש באשה הראויה לקיימה גם בשניות לעריות לא מיקרי ראויה לקיימה כדאיתא בסוטה (ק"ז כ"ז) דמעוברת חבירו אינה שותה דאינה ראויה לקיימה אף שאינה אסורה אלא מדרבנן. אבל לפמ"ש"כ בשם חידושי הר"ן בלא"ה אינו ענין כלל דברי התוס' סנהדרין שם להא דפליגי הרמ"א והנוב"י שם, דפי' דבריהם שהוכחו העדים מותרת לבעלה בע"כ צ"ל שהוכחו בין שתי העדים עצמן אבל לא בתרי ותרי וכמ"ש.

ובדברי שו"ת הרמ"א סי' י"ב שהובא בנוב"י שם ראיתי דברים תמוהים מאד, בהא שעדים העידו בזנות האשה ובאו עדים אחרים והעידו על העדים הראשונים שלא בפניהם שגנבו ופסולים לעדות, וכתב הרמ"א לדון אע"ג דלא נפסלו בהעדאת עדים על הגניבה משום שלא העידו בפניהם, מ"מ אינם יכולים העדים הראשונים לאסור האשה לבעלה משום עדות הזנות, דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי אשה בחזקת היתר לבעלה. והביא ראייה

בשלא כווננו עדותן נאסרה על בעלה משום דאיכא עכ"פ ע"א כשר המעיד בזנות.

ול"נ דפי' שהוכחו שכתבו בתוס' אין כוונתם ע"י תרי ותרי, דכה"ג דכשהוכחו אלו עדים שאמרו שזינתה מחמת עדים אחרים המכחישים זא"ז הוי תרי ותרי ויוכל הבעל לומר שעדיו הם האמיתים ומאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואין לחייבו כה"ג במאה כסף כלל, ובע"כ צ"ל דחדא קאמר כשהוכחו, היינו בין שני העדים עצמן כגון שלא כווננו העדים עדותן בחקירות, וכ"כ בחידושי הר"ן [נסהלין ש"ס ע"א ד"ה ממני] בהדיא יעו"ש².

ומה"ט ליתא נמי מ"ש כת"ר להביא ראייה להרמ"א בשו"ת (סי' י"ג) דהיכי דאיכא תרי ותרי המכחישים זא"ז בעדות זנות של א"א דמותרת לבעלה, דאוקי תרי בהדי תרי ואשה בחזקת היתר לבעלה עומדת. והנוב"י (מה"ק [אה"ע] סי' ע"ג [סמ"מ הימר הממישין]) חלק על הרמ"א, דדווקא בתרומה דרבנן אמרינן הכי אבל בספיקא דאורייתא לכו"ע אסורה מדרבנן ולא מוקי אותה אחזקה דתרי ותרי הוי ספיקא דרבנן. וכתב כת"ר דמדברי התוס' סנהדרין שם שכתבו דכשהוכחו מותרת לבעלה, הא מוכח דגם מדרבנן מותרת לבעלה כהרמ"א, דאם נימא שמדרבנן אסורה לבעלה א"כ לא קרינן ולו תהיה לאשה מדרבנן, והיכא דליכא ולו תהיה לאשה ליכא קנסא.

2. ואמנם כן גם ביאר המהר"ם את דברי התוס' דההכחשה היא שלא כווננו העדים עדותן.

מכתובות (דף כ' ע"א) נהי דהזמה שלא בפניהם לא הוי הזמה הכחשה מיהא הוי ואוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מאריה יעו"ש. וזה תמוה דבכתובות שם גבי שנים החתומים על השטר ומתו ובאו שנים מן השוק ואמרו שפסולי עדות היו אם כת"י יוצא ממקום אחר אינן נאמנים, כתב הרמב"ן שם נ"ט, ז' ד"ה פסולי עדות דדווקא כשמתו ולא באו לפסול העדים ועיקר העדאתם הוא רק על השטר, אבל כשהם חיים מצי שפיר למיפסלינהו שהרי אין נאמנים העדים החתומים על השטר לומר אין אנו פסולים שהם נוגעין בעדותן בזה יעו"ש. וא"כ כשבאו רק לפסול השטר בלבד, בזה שפיר קאמר דהזמה שלא בפניהם הכחשה הוה ואוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מאריה, משום דעדים החתומים על השטר נעשו כמו שנחקרה עדותן בב"ד, והוי עדים החתומים על השטר עם העדים האחרונים שבאו לפסול השטר כתרי ותרי, דכיון שלא על גופן של העדים קאי העדים האחרונים רק על השטר קמסהדי, מש"ה חשוב כתרי ותרי ואוקי ממונא בחזקת מאריה, משא"כ בנידון הרמ"א שבאו העדים האחרונים והעידו על הראשונים בפסול גניבה ואגופן של העדים מסהדי, וא"כ מה ענין הוא לתרי ותרי, דהראשונים נוגעים בעדותן ואינם נאמנים על עצמם שאינם פסולים, ובוודאי נאמנים בתראי לפסול קמאי המעידים בפסולן של העדים גופן לא שייך בהא תרי ותרי כלל.

הראשונים שלא בפניהם תליא בהא דפליג הש"ך (מו"מ סי' ל"ט [סוס"ק ז]) על הריב"ש [סי' קס"ג] דס"ל דלפסול עדים שיהיו פסולים לכל עדות שבתורה בזה לא בעינן שיעידו בפני העדים, והא דבעינן הזמה דווקא בפניהם הוא לענין עונש כאשר זמם, אבל פסולים לכל עדות שבתורה בהזמה שלא בפניהם, והש"ך שם כתב דבהזמה שלא בפניהם אין נאמנים המזימים אף לפסול אותם יעו"ש. וא"כ בנידון הרמ"א שבאו עדים האחרונים והעידו על הראשונים שלא בפניהם שגנבו תליא בפלוגתת הריב"ש והש"ך.

אבל מש"כ הרמ"א דחשוב כתרי ותרי זה תמוה מאד, דהאחרונים העידו על הפסול של העדים ולא על הזנות, וא"כ קמאי נוגעים בעדותן הן על עצמן ולא הוי תרי ותרי כלל, ודברי שו"ת הרמ"א צע"ג בזה. ולפלא שהנובי" מפלפל בדברי הרמ"א בשו"ת שם ושתק ליה בזה. אח"כ מצאתי ב"ה שהגאון בעל בית מאיר בשו"ת הגרעק"א (סי' י"ט) עמד בזה על הרמ"א בקצרה יעויין שם ונהנית.

ועל פי מש"כ דכשהוכחו העדים שאמרו זינתה מחמת עדים אחרים שהעידו שביום פלוני היתה האשה עמהם כה"ג ליכא חיוב מאה כסף, דתרי ותרי המכחישים זא"ז ה"ל תרי ותרי ואין לחייבו מאה כסף דהבעל יאמר שעדיו הם האמיתיים וכמ"ש הר"ן, נ"ל ליישב מה שהקשה הנובי" (מה"ק אהע"ז סי' ע"ג) בדברי התוס' סנהדרין (דף ט' ע"ג) תד"ה עדי האב, שהקשו בהא דחזר

ואלא מה שהעידו בפסולן של

והגרעק"א כתב דפרט זה אין בידו לברר, די"ל דבהזמת אחד מעדי הבעל ג"כ חייב הבעל לשלם מאה כסף משום דחשב להרוג אותה עפ"י העד שקר, ויתורץ בזה באמת מה שהקשו בתוס' דיכולים לומר שלחייב הבעל במאה כסף באו, די"ל דאם לחייב הבעל בהזמת ע"א סגי ומדהזימו שניהם מוכח דלהרוג לעדי הבעל באו יעו"ש.

ול"נ לברר פרט זה מדברי התוס' סנהדרין (דף מ' ע"ג נ"ד וסניא) שכתבו בשם ר"ת דכשהוכחשו העדים ולא כוונו עדותן ג"כ מחויב הבעל לשלם מאה כסף, ובתוס' שם כתבו אבל נראה דוחק מה שפי' ר"ת דהכחשה בלי הזמה מחויב הבעל במאה כסף, וא"כ בהזמת העדים אחד מעדי הבעל י"ל דתליא בפלוגתת ר"ת ותוס', ולשיטת ר"ת דבהכחשה בלי הזמה אף בהוכחשו בחקירות מחויב הבעל במאה כסף, ה"ה בהזימו אחד מעדי הבעל נמי הכי, ולהתוס' דס"ל דבעינן דווקא הזמה אבל לא הכחשה, י"ל דהזמת ע"א נמי לא סגי ובעינן דווקא הזמת שני עדים, ותוס' לטעמייהו דס"ל דבהכחשה גרידא בלי הזמה לא מחויב הבעל במאה כסף וה"ה בהזמת ע"א אינו מחויב הבעל לשלם הקנס, שפיר הקשו דיכולים עדי האב לומר שהזימו העדי הבעל לחייבו במאה כסף.

שוב ראיתי בחידושי הר"ן [סג] שכתב בטעם סברת תוס' דבהכחשה בלי הזמה אינו מחויב הבעל במאה כסף

הבעל והביא עדים והזימו לעדי האב דנהרגין, דהא יכולים עדי האב לומר שבאו לחייב הבעל במאה כסף ולא להרוג עדי הבעל באו, דעדים זוממין א"צ התראה וכיון שלא היה התראה יכולים העדים לומר הכי, והקשה הנוב"י אמאי נקטי התוס' לחייב הבעל במאה כסף באו ולא אמרו דיכולים לומר לפטור האשה ממיתה באנו יעו"ש.

ולפמש"כ י"ל דאינם יכולים לומר לפטור האשה ממיתה באנו, דא"כ היה להם להכחיש את העדים שהעידו שזינתה שביום פלוני היתה האשה עמהם, דהאשה אין נהרגת ועדי הבעל אינם נהרגים משום מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני, ומדהזימו לעדי הבעל בעמנו הייתם בוודאי להרוג עדי הבעל באו, ומש"ה לא הקשו התוס' אלא דיכולים לומר לחייב הבעל במאה כסף באו, דלחייב הבעל בעינן דווקא הזמה, דבהכחשה גרידא אין לחייב להבעל דהוי תרי ותרי שאינו מחויב הבעל וכמ"ש, והוצרכו להזימם לעדי הבעל ויכולים לומר דלא להרוג להעדי הבעל באו ומיושב שפיר קושית הנוב"י.

וראיתי בשו"ת הגרעק"א (סי' י"ז) שמביא בשם חתנו שתירץ קושית הנוב"י דלפטור האשה ממיתה אינם יכולים לומר דא"כ היה להם להזים רק אחד מעדי הבעל, וע"כ נקטי דיכולים לומר לחייב הבעל במאה כסף באו דלחייב הבעל צריך דווקא הזמת שני העדים ולא סגי הזמת אחד העדים.

מאה כסף, משמע דלשיטת תוספות דבהכחשה ליכא קנס ה"ה בהוזם אחד מהעדים, דדווקא היכי שעדי הבעל נהרגין משלם הבעל קנס וזה דווקא בהזמה שהוזמו שניהם, וא"כ מבורר יפה ספיקת הגרעק"א שנסתפק בהוזם אחד מהעדים אם מחויב הבעל במאה כסף, דתליא בדברי התוס' סנהדרין שם שכתבו לחלוק על ר"ת בהכחשה אם איכא מאה כסף, דלפמ"ש דמשמעות הירושלמי שמביאים בתוס' שם משמע לא כמ"ש בחידושי הר"ן אלא דבעינן דווקא היכי שהעדים נהרגין, ולפי"ז נפשט דלשיטת תוס' בהוזם אחד מהעדים ליכא מאה כסף, ושפיר הקשו בתוס' סנהדרין (דף ט' ע"ב) בהא דהביא הבעל עדים והזימו לעדי האב דנהרגין, דהא יכולים לומר לחייב הבעל במאה כסף באו, וליכא למימר דא"כ היה להעדים להזים אחד מהעדים וכמ"ש הגרעק"א, דתוס' לשיטתם דאין הבעל מחויב במאה כסף אלא כשהוזמו שניהם וכמ"ש ושפיר הקשו, ומיושב קושית האחרונים.

וז"ל, דלא ענשיה רחמנא אלא כשהביא עדים שזינתה⁴ תחתיו והוזמו שהיה גורם להורגה, אבל בשהוכחשו שלא נגמר דינה להריגה] אע"פ שהיתה מחשבתו להורגה לא ענשו הכתוב שהרי לא הביא עדים שכיון שלא נחקרה עדותן הרי הם כמו שלא העידו כלל יעו"ש. וא"כ לפי"ז י"ל דדווקא שהוכחשו בחקירות ולא כוונו עדותן ולא נגמר דינה להריגה והרי הם כמו שלא העידו כלל, בזה פליגי תוס' על ר"ת וס"ל דכה"ג אינו מחויב הבעל במאה כסף, משא"כ היכא שנחקרה עדותן בב"ד ונגמר דינה להריגה ובאו עדים והזימו לאחד מעדי הבעל, י"ל אף שעדי הבעל אינם נהרגין עד שיוזמו שניהם, מ"מ כיון שהיתה מחשבתו להורגה בעד שקר מחויב הבעל לשלם מאה כסף אף לשיטת תוספות דפליגי על ר"ת.

אולם מלשון הירושלמי [סוף ה"א] פ"ק דסנהדרין דאמר במוציא ש"ר כ"ע מודו מקום שנסקלים שם הבעל לוקה ונותן

סימן כב

מה שהשבתי לידי"נ הג"ר דוד נ"י פאיאנס הגאבד"ק קנישין בישוב פסק הרמב"ם בדין פיתוי קטנה

דוחק, דמדסתם הרמב"ם דבריו משמע דבכל גוונא איירי אף היכי שזינתה ע"י פיתוי, וגם קטנה שתזנה ע"י תביעה בלי שום פיתוי הוא מילתא דלא שכיחא, ודוחק לפרש דהרמב"ם מיירי כה"ג וסתם דבריו וכגון דא צריך לפרושי.

ע"כ נ"ל בישוב דברי הרמב"ם דיש לחלק בקטנה שזינתה ע"י פיתוי בלי קינוי דבעל להיכי שזינתה אחרי שקינא לה הבעל, והטעם דכיון שמסוגיות הסותרות הא דיבמות שם דאמרינן פיתוי קטנה אונס הוא והא דסנהדרין שם דאמרינן דמזידה היא, בעל כרחך צ"ל דהיכי דליכא פיתוי ביאת קטנה חשובה כמזידה וכמ"ש הבית מאיר שם, א"כ י"ל דדווקא היכי שהיה פיתוי של האיש ולא היה כנגד זה קינוי של הבעל אמרינן דבקטנה שדעתה קלישא חשובה ע"י הפיתוי כאנוסה, משא"כ אם הבעל קינא לה אל תסתרי עם פלוני ונסתרה והיא נטמאה, י"ל דהוי כמזידה כמו אם זינתה בלי פיתוי כלל, דליכא למימר דע"י פיתוי של האיש חשובה כאנוסה, דכנגד הפיתוי של הבעל הא יש קינוי והתראה של הבעל ומדזינתה ולא שמעה לקינויו של הבעל חשובה שפיר כמזידה.

מ"ש כת"ר בישוב דברי הרמב"ם (פ"ג מהל' סוטה הלכה ד') שכתב קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברצון נאסרה על בעלה לפיכך מקנין לה, והראב"ד ז"ל השיג מהא דאיתא ביבמות (דף ל"ג ע"ב ודף ס"א ע"ב) דפיתוי קטנה אונס הוא ואונס בישראל מישרי שרי, וכתב כת"ר די"ל דהרמב"ם מיירי שהקטנה תבעה לאיש לזנות וכה"ג הוה כמזידה, ופיתוי קטנה לא הוי אונס אלא כשנתפתתה ע"י האיש והאריך בזה.

נ"ל דהחילוק היכי דזינתה הקטנה ע"י פיתוי להיכי דזינתה מרצונה בלי פיתוי כלל מוכרח כמ"ש הבית מאיר אהע"ז (סי' קע"ט ס"ג) להוכיח הכי מסנהדרין (דף נ"ה ע"ב) גבי קטנה בת ג' שנה ויום אחד אם בא עליה אחד מכל העריות מומתין על ידה ואפילו בהמה, וקאמר התם דכיון דמזידה היא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עלה ועל הבהמה לא חס יעו"ש, הרי דבביאת בהמה דליכא פיתוי רק שזינתה ברצונה וחפצה אמרינן דמזידה היא הקטנה, והא דאמרינן פיתוי קטנה אונס הוא בע"כ צ"ל דדווקא ע"י פיתוי שפיתו אותה חשובה קטנה כאנוסה¹.

ומ"מ ליישב בזה פסקי הרמב"ם הוא

1. כן כתב ליישב ביצועות יעקב אה"ע סי' קעח סק"ב.

שסוגיא דהתם קאי לר' אליעזר דס"ל וקנא את אשתו חובה כדאיתא בסוטה (דף ג' ע"א) בתוס' שם [ד"ה וזי שמעאלן בשם הירושלמי [גס פ"א ה"א] עכ"ד.

אולם כתבתי להשיבו דבאמת גם זה ניחא, דלפמש"כ עיקר חששו שמא תתפתה עליו אבל לא חששו שמא תזנה ברצון בלא פיתוי שתהיה אסורה לבעלה ישראל, וה"ה דאין לחוש באשת ישראל שמא תזנה אחר שיקנא לה בעלה, דכיון דכה"ג לאו אונס הוא וכמ"ש דמשום הקינוי של הבעל אזדא האונס של הפיתוי וחשובה כמזידה, ולא חששו כלל שמא תזנה קטנה במזיד וברצון, וא"ש וזה ברור. ובספר בית מאיר באהע"ז שם העלה בישוב פסק הרמב"ם דהסוגיות פליגי אהדי יעו"ש, ולפמש"כ סלקא הסוגיות כהוגן.

עוד כתבתי מה שראיתי בנוב"י מהדו"ת אהע"ז (סי' ק"ט) שהקשה אהא דאיתא ביבמות (דף י"ז ע"ב) אמר רב אשי שומרת יבם שנתקדשה לאחר אם היה יבמה ישראל נותן לה שני גט והותרה לו, וקשה דהא לשמואל קאי התם דס"ל ביבמות (דף מ"א ע"א) דשומרת יבם שקידש אחיו את אחותה דאסור ביבמתו אף שמתה אשתו, משום כיון שעמדה עליו שעה אחת באיסור נאסרה עליו עולמית, א"כ ה"נ כשנתקדשה היבמה לאחר ונעשית אשת איש פקע זיקתה מהיבם ואסורה לו גם משום איסור אשת אח ככל ט"ו העריות, ואיך מותרת

ובזה מיושב שפיר פסקי הרמב"ם, דבהסוגיא דיבמות שם איירי שזינתה הקטנה ע"י פיתוי בלי קינוי ואמרינן שפיר דפיתוי קטנה אונס הוא, אבל הרמב"ם מיירי שזינתה אחר שקינא לה בעלה, דכתב קטנה שזינתה ברצון נאסרה על בעלה לפיכך מקנין לה, וכיון שמייירי שע"י קינוי וסתירה זינתה שפיר פסק דנאסרה על בעלה ישראל דכה"ג חשובה כמזידה וכמ"ש.

והרמב"ם (פ"ג מהל' איסורי זילא [ה"צ]) כתב² קטנה שזינתה ברצון נאסרה על בעלה, והוסיף כמו שביארנו בהל' סוטה, וי"ל דנתכוון דדווקא היכי שזינתה הקטנה ע"י קינוי וסתירה נאסרה לישראל דחשובה כמזידה, אבל היכי שזינתה בלי קינוי וסתירה ע"י פיתוי של האיש אמרינן שפיר דע"י הפיתוי חשובה כאנוסה כדאיתא ביבמות שם, וא"ש פסקי הרמב"ם. ומבואר בלשון לפיכך מקנין לה שדקדק דדווקא מש"ה שהיה קינוי וסתירה חשובה כמזידה וכמ"ש.

ורב אחד כתב לי בזה וז"ל, לא ידענא במאי ניחא ליה הסוגיא דיבמות (דף ס"א ע"ב) דאיתא התם דכהן לא ישא את הקטנה דחיישינן שמא תתפתה עליו, ופריך אי הכי ישראל נמי ומשני דפיתוי קטנה אונס הוא ובישראל מישרי שרי, וזה לא יתורץ בתי' כת"ר דעדיין קשה דניחוש שמא יקנא לה בעלה ויהיה רצון גמור ותאסר על בעלה, ובפרט

2. ז"ל הרמב"ם שם: הבא על הקטנה אשת הגדול אם קידשה אביה הרי זה בחנק והיא פטורה מכלום ונאסרה על בעלה כמו שביארנו בהלכות סוטה.

שעמדה עליו שעה אחת באיסור נאסרה עליו עולמית ונותן לה שני גט והותרה לו, ומיושב שפיר קושית הנוב"י.

וראיתי בחידושי רשב"א גיטין הקשה בהא דאיתא שם (דף פ"ג ע"ג נד"ה ולאמי קשא לין) קידש ראובן חוץ משמעון ובא שמעון וקידשה סתם דאינה מתיבמת ללוי משום אשת שני מתים, והקשה הרשב"א הא בלא"ה אינה מתיבמת ללוי דכשמת הראשון נאסרה ללוי משום קידושין דשני, ואף כשמת השני י"ל דאסורה ללוי משום האי כללא דקיי"ל כל יבמה שאין [אני קולא נה] משעת נפילה יבמה יבוא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה עליו עולמית יעו"ש. ולכאורה קשה טובא לפי המבואר בתוס' וראשונים ריש יבמות שם דבנדה לא אמרינן האי כללא דכל יבמה שאין אני קורא בה כו' משום דאסורה לכל העולם ולא להיבם בלבד, וא"כ ה"נ האיסור של הקידושין הוא איסור אשת איש דאסורה לכל העולם ואינה מותרת עד שתתגרש או תתאלמן, ושפיר היתה זקוקה ליבם אי לאו משום אשת שני מתים ומאי הקשה הרשב"א, וכבר עמד בזה בספר אבני מלואים (סי' קע"ד [סק"ז]).

וראיתי בספר הפלאה על קידושין (המקנה) דף ס' ע"א נד"ה עולא אמר ר' יוחנן) שהביא מה שפליגי הרמב"ן והרשב"א, דהרמב"ן [גס ד"ה ולענין הלכה] כתב להוכיח דלא קיי"ל כו' יוחנן דאמר אפילו מאה תופסין בה, דא"כ משכחת אשת שני מתים כה"ג, והרשב"א נד"ה לענין פסק הלכה השיב דלא משכחת אשת שני מתים,

לו ע"י הגט הא נמי י"ל כיון שעמדה עליו שעה אחת באיסור נאסרה עליו עולמית, והוכיח הנוב"י מזה דאיסור אשת איש הואיל שיש לו היתר ע"י גירושין אינו מפקיע הזיקה.

ולו נראה עפ"י דברי התוס' יבמות ריש פ"א נ, א ד"ה ואמות אשמן שהקשו דנדה שנפלה לפני יבם לא תתיבם משום שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עליה הרי היא כאשה שיש לה בנים ואסורה, ותירצו בתוס' דדווקא היכי שאינה אסורה אלא להיבם אמרינן כל שאין אני קורא בה כו', משא"כ נדה דלכו"ע אסורה דצריכה להמתין עד שתטהר לא אמרינן האי כללא יעו"ש. ולפי"ז י"ל דלמ"ד ביבמות (דף מ"א ע"ט) דאמרינן כיון שעמדה היבמה עליו שעה אחת באיסור נאסרה עליו עולמית נמי דינא הכי, דדווקא אם עמדה עליו באיסור שאינה אסורה אלא להיבם בלבד, משא"כ שעמדה שעה אחת באיסור לכל העולם לא שייך האי כללא דלא עדיף היכי שעמדה היבמה שעה אחת באיסור מהיכי שבשעת נפילה אין אני קורא בה יבמה יבוא עליה, וזה ברור. וא"כ א"ש דדווקא בשומרת יבם שקידש אחיו את אחותה ס"ל לשמואל דמתה אשתו אסור ביבמתו, משום דכיון שעמדה עליו שעה אחת באיסור נאסרה עליו עולמית משום דהאיסור לא עמד אלא להיבם בלבד, משא"כ בשומרת יבם שנתקדשה לאחר שמלבד בעלה אסורה לכל העולם משום איסור אשת איש ואינו מיוחד האיסור ליבם גרידא, כה"ג לא אמרינן האי כללא כיון

משיכה בעיני דעומד החפץ בסמטא במקום הראוי לקנין, ובשטר בעיני שיהיה קיום השטר לאחר שלשים יום, וא"כ לפי"ז בעל כרחך צ"ל דהרמב"ן שכתב דלר' יוחנן משכחת אשת שני מתים, היינו כמו שהבין הרשב"א כגון שקידשה אחיו מעכשיו ולאחר שלשים יום ואח"כ קידשה השני מעכשיו ולאחר עשרים ומתו אחר שכלה הזמן של הקידושין, היינו שמתו אחר השלשים יום, דליכא למימר כמו שכתב ההפלאה דמשכחת באם קידש הראשון [מעכשיו] לשלשים יום ומת ואח"כ קידשה אחיו השני, דכה"ג לא חל קידושי הראשון כלל לר' יוחנן דאם נקרע השטר לא חל הקידושין משום דבשעת הגמר אינו [קיים] השטר שיגמור הקידושין, ומכל שכן כשמת דאין קידושין לאחר מיתה. וצ"ל דהרמב"ן לא הוכיח אלא משום דמשכחת שמת אחר השלשים יום, וניחא מה שהשיב הרשב"א דאם לא יפלו לפני היבם בבת אחת אינה מתיבמת משום דכבר [הימא] אסורה על היבם שעה אחת, ומיושב שפיר קושית ההפלאה במקנה שם.

דהא כיון שבשעה שמת הראשון נאסרה עליו משום קידושי שני, א"כ בלא"ה אינה מתיבמת משום דקיי"ל כל יבמה שאין אני קורא בשעת נפילה יבמה יבוא עליה כו' יעו"ש. והגאון בעל הפלאה כתב להקשות על דברי הרשב"א, דהא אכתי משכחת לר' יוחנן אשת שני מתים, אם קידש הראשון [מעכשיו ועל] שלשים יום ומת ואח"כ קידשה אחיו השני ומת, וא"כ אין לאוסרה מטעם שנאסרה בחיי אחיו השני, כיון דבתחילה הותרה לו קודם שקידשה אחיו השני ה"ל יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה דאיתא ביבמות (דף כ"ז ע"ג) דכה"ג מותרת להיבם, ואלא משום דהוי אשת שני מתים אסורה להיבם, ואכתי יש להוכיח מהא דלא קיי"ל כו' יוחנן יעו"ש.

ולא הבינותי קושיתו, הא לר' יוחנן דס"ל אפילו מאה תופסין בה הטעם דמעכשיו ולאחר שלשים שיורא הוי, וכתבו בתוס' [ד"ה קנייה לן] ורשב"א³ יבמות (דף ז"ג ע"ב) דלדידיה אמרינן שאף שאמר מעכשיו ולאחר שלשים מ"מ אינו נגמר עד אחר שלשים יום, ובקנין

3. ברשב"א לפנינו ליתא, ובקידושין שם ד"ה ר' יוחנן נראה להיפך, שבנקרע השטר מקודשת.

סימן כג

בו יבואר אם יכולת התפיסה חשוב כממון

ותעידוני שיש לי ביד פלוני חצי נזק
 ופלגא נוקא קנסא יעו"ש. והא כתב
 הרשב"א ב"ק פ"ג [לה, ז ד"ה והמילא] דחצי
 נזק חלוק משאר קנסות דאפילו מודה
 ביה מהני תפיסה אפילו בטהדי משום
 דקרן אית ליה גביה כו' יעו"ש. וא"כ
 מאי קפשיט ליה מחצי נזק הא טעמא
 דמשביע עדי קנס פטור הוא משום דכי
 מודי מקמיה דאתו סהדי מיפטור, ובחצי
 נזק אף שיודה מהני תפיסה ומשום
 תפיסה הוי כממון ומחויב שפיר קרבן
 שבועה, והניח בצ"ע.

ול נראה דקושיא השניה מחצי נזק
 לא קשה מידי, דהא החידושי הרשב"א
 שם הביא הסברא דחצי נזק חלוק משאר
 קנסות לענין תפיסה בשם הראב"ד,
 ולדידה ניחא שפיר דהא בהשגות חולק
 הראב"ד באמת על הרמב"ם וס"ל כיון
 שהאדון אינו משלם אא"כ תפס העבד
 וא"כ עדים שהוזמו אמאי משלמין, הרי
 דלא ס"ל סברת המגדל עוז והכ"מ שם
 דיכולת התפיסה חשוב כממון. ובאמת
 נ"ל להוכיח דהסוברים דבחצי נזק דכי
 מודה מעצמו מהני תפיסה, בעל כרחך
 דלא ס"ל דיכולת התפיסה חשוב כממון,
 דאל"כ תיקשי מהא דאיתא בב"ק (דף י"ז
 ע"ג) עפ"י עדים פרט למודה בקנס ואח"כ
 באו עדים שהוא פטור, ופריך למ"ד
 מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב מאי
 איכא למימר, דמאי פריך הא י"ל דעפ"י
 עדים היינו לענין דיני קנסות דפלגא

הרמב"ם הלכות עדות (פכ"ט הל' ד')
 כתב, העידו עדים על פלוני שהפיל שן
 עבדו ואח"כ סימא את עינו והוזמו
 משלמין לאדון דמי העבד ודמי עינו,
 ובהשגת הראב"ד כתב וז"ל, והוא כתב
 בהל' חובל [פ"ז הל' יא] שהאדון אינו
 משלם אלא אם תפס העבד, וא"כ
 העדים שהוזמו למה משלמין. והמגדל
 עוז תירץ וז"ל, ומה שהקשה הראב"ד
 י"ל משום דתלה רחמנא דינן במחשבתן
 כדכתיב כאשר זמם והרי זממו עליו רעה
 ואי תפס לא מפקינן מיניה יעו"ש. וכ"כ
 הכ"מ שם דטעם דעת הרמב"ם משום
 שבקל יוכל לתפוס וראוי לחייב העדים
 אם הפסידו לענין תפיסה יעו"ש.

והשב שמעתתא (שמעמא ז' פ"ג)
 הרבה להקשות על שיטת הרמב"ם, חדא
 מהא דתנן בשבועות (דף ל"ג ע"ג) משביע
 אני עליכם שתבואו ותעידוני שהדליק
 גדישי בשבת פטורין, ומשום דלאו
 כפירת ממון הוא דקלב"מ פטור, והא
 בקלב"מ מהני תפיסה וכמ"ש רש"י בב"מ
 (דף ז"א ע"א [ד"ה ונא אמר]) דקלב"מ אינו
 אלא דב"ד לא מחייבי משום דהוי שתי
 רשעיות אבל מ"מ מחויב לצאת ידי
 שמים ואם תפס לא מפקינן מיניה, וא"כ
 אמאי פטורין מקרבן שבועה הא מה
 שיכול לתפוס חשוב כממון. ועוד הקשה
 מהא דאיבעיא להו (שנועם סס [ע"א])
 משביע עדי קנס מהו כו', ופשיט מהא
 דתנן משביע אני עליכם שתבואו

דפריך בהא דקתני עפ"י עדים פרט למודה בקנס דלמ"ד דאחר כך באו עדים חייב מאי איכא למימר, משום דמשמע להו דאיירי המתניתין בשאר קנסות דמבעה זה אדם, ומיירי בשאר מילי דאדם כגון אונס ומפתה כמ"ש השטמ"ק [נ"ק י, ז ד"ה ו"ל מלמידי ה"ר ישאלן בשם הר"י יעו"ש].

ולפי"ז יש ליישב קושית התוס' ב"ק (דף מ' ע"ג) תד"ה אי, שכתבו בהא דקאמר ואפילו למ"ד פלגא נזקא ממונא כו' דה"ה דהו"מ למיפרך אפילו למ"ד פלגא נזקא קנסא ולמ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב יעו"ש. ולפי"ז ניחא, דבפלגא נזקא לא משכחת כלל הא דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב, משום דאין לדון עפ"י העדים כלל דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה, דכיון שאחרי ההודאה בלא"ה מהני תפיסה וכמ"ש וא"ש. אבל עכ"פ הא מבואר דשיטת הראב"ד בהל' עדות שם דיכולת התפיסה לא חשוב כממון א"כ ניחא קושית הש"ש.

ובאמת נראה בגוף קושית הש"ש הא דהקשה שם מהא דשבועות (דף ל"ג ע"א) דקפשיט מחצי נזק דחייבין קרבן שבועה למשביע עדי קנס ולא אמרינן דחצי נזק שאני דמהני תפיסה, והקושיא מהא דפטורין מקרבן שבועה במדליק גדיש בשבת אף דבקלב"מ מהני תפיסה, דלק"מ דנ"ל פשוט דהרמב"ם קאמר דווקא בעדים זוממין דכשהעידו העדים ולא מהני עדותן אלא לענין תפיסה, אמרינן דהחשיבו יכולת התפיסה דבקל יכול לתפוס, ועדים זוממין על מחשבתי

נזקא דקרן, ואף דלמ"ד תנא שור לרגלו ומבעה לשינו מתניתין לא איירי בקנסות, מ"מ כתבו התוס' שם [ד"ה פוטן] דמרמו לנו התנא אף בשור תם, דצ"ל דאיירי בכל מילי דשור, ובחצי נזק כו"ע מודו דמודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור, משום דכיון שהודה בחצי נזק א"כ מהני תפיסת הניזק לשיטת הרשב"א והראב"ד, ואחר כך שבאו עדים אין לב"ד לחייבו משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה, דכשיוזמו העדים אין משלמין כאשר זמם דיכולים לומר מאי אפסידינך הא בשביל הודאתך היה יכול לתפוס ויכולת התפיסה חשוב כממון, דכשם שאם העידו על ממון דאינו מחויב אלא בתפיסה משלמין לכשהוזמו, ה"ה י"ל אם העידו על ממון שבלא עדותם מהני תפיסה דג"כ פטורין לכשהוזמו, וכיון דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה אין דנין עפ"י עדותן כלל כדאיתא בהדיא בב"ק (דף ע"ה ע"ג) דבקנס בעינן שיהיו העדים שאתה יכול להזימם, אלא וודאי בעל כרחך צ"ל דמאן דס"ל דיכולת התפיסה חשוב כממון לא ס"ל דבחצי נזק מהני תפיסה אחר הודאה וזה ברור, וא"כ לק"מ קושית השב שמעתתא מהא דקפשיט דמשביע עדי קנס חייב בחצי נזק.

שוב ראיתי דאפשר לדחות ההוכחה, די"ל דאה"נ לשיטת הרמב"ם דיכולת התפיסה חשוב כממון לא משכחת כלל בחצי נזק האי דינא דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב, משום דמהני תפיסה בתר הודאתו והוי עדות שאי אתה יכול להזימה וכמ"ש, והא

דאינו צריך גט שחרור בשן ועין הואיל והתורה זיכתה לו, וא"כ בשעה שהעידו העדים שהפיל שינו וסימא את עינו באו לחייבו דמי עין בב"ד ולא החשיבו כלל יכולת התפיסה, דלפי עדותם מחויב האדון לשלם להעבד דמי עינו דאינו מעוכב כלל גט שחרור, ומש"ה שפיר י"ל דאחרי שבאו עדים והכחישום ואמרו שסימא את עינו והדר הפיל את שינו נתבטלה עדותן של הראשונים למ"ד הכחשה לאו תחילת הזמה לענין לחייב את האדון בב"ד משום הכחשת בתראי, ומש"ה כשהוזמו אח"כ העדים הראשונים פטורין דכבר נתבטלו, וליכא למימר דהא אכתי עדותן קיימת לענין תפיסה דבתרי ותרי מהני תפיסה ובקל יוכל לתפוס, דזה אינו דדווקא להרמב"ם לפי מה שפסק בהל' חובל [פ"ז ה"י יא] כמ"ד דשן ועין צריך גט שחרור והוי העבד מעוכב גט שחרור דהוי איבעיא דלא איפשטא אם יש לו קנס, והעדים שבאו להעיד שהפיל שינו וסימא את עינו לא באו להפסידו אלא לענין תפיסה, דהא בב"ד אין לחייבו בעדותן לשיטת הרמב"ם, וא"כ כשהוזמו יש לחייבם על מחשבתם שזממו והפסידו לענין תפיסה והחשיבו יכולת התפיסה וכמ"ש המגדל עוז דעדים זוממין במחשבתן תלה רחמנא, משא"כ בסוגיא דב"ק שם דקאי כמ"ד דשן ועין א"צ גט שחרור כלל, ובשעה שהעידו העדים העידו לחייב את האדון דמי העין, שפיר

תלה רחמנא מש"ה לכשהוזמו משלמין כאשר זמם, אבל בעלמא לא אמרינן כלל האי סברא דמשום שיכול לתפוס חשוב כממון, די"ל שמא לא יעלה בידו באמת לתפוס ומש"ה בקרבן שבועה אין לחייב את העדים משום שלא העידו בדבר שאין לחייבו בב"ד, אלא שמהני תפיסה דיכולת התפיסה לא חשוב כממון ועדים זוממין שאני וכמ"ש, וכן משמע מדברי המגדל עוז שם יעו"ש¹.

ובזה נחא ליישב שפיר קושית הקצה"ח (סי' ל"ט [סק"ג]) שהקשה על שיטת הרמב"ם מסוגיא דהזמה בב"ק (דף ע"ג ע"ב) דקאמר רבא מנא אמינא דהכחשה תחילת הזמה, דתניא מעידני באיש פלוני שסימא את עין עבדו והפיל את שינו ונמצאו זוממין כו', והמתבאר מתוך הסוגיא דהיכא דבאו עדים ואמרו שן והדר עין ואח"כ באו עדים והכחישום ואמרו עין והדר שן והוזמו הראשונים, ואיתא שם לאביי דאמר דהכחשה לאו תחילת הזמה דפטורין דכיון דכבר הוכחשו כבר נתבטלה עדותן, וקשה דלהרמב"ם אמאי נתבטל עדותן הא אכתי עדותן קיימת לענין תפיסה דבתרי ותרי מהני תפיסה ובקל יוכל לתפוס, והניח בצ"ע.

ולפמש"כ נחא, די"ל דאביי ורבא קאי כהא דמוקי בגיטין (דף מ"ז ע"ב) שם דהא דתניא בהפיל את שינו וסימא את עינו יוצא בשינו ונותן לו דמי עינו, כמ"ד

1. וכע"ז תי' באבני מילואים סי' צח סוס"ק ח, וע"ע בזה גם בקצה"ח סי' תז סק"ג, הובא בדברי רבינו לקמן סוס"ק כד.

רחמנא וכמ"ש, אבל בשור שהרג אדם דבאו לסקול השור ולחייבו כופר, אין ב"ד יכולים לחייב בחיוב גמור שחייבי כופרין אין ממשכנין אותו משום דכופרא כפרה, י"ל שפיר דפטורין לשלם הכופר משום דלא חייבי חיוב גמור, ואף שאם תפס לא מפקינן מיניה אבל הא לא חשבו העדים כלל ביכולת התפיסה וכמ"ש².

והנה בש"ך חו"מ (סי' מ' ס"ק ו') כתב לתמוה על הרב המגיד [ה' נקי ממון פ"ט ה"ן] שכתב גבי היו שנים רודפין אחר שור אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר קטן הזיק, שכתב הרב המגיד דכיון שיש עדים חייב המזיק שבעת התורה מדר' חייא אף כששניהם תמים, והש"ך הקשה דהאין אפשר לחייב שום שבעה כלל דהא קנס הוא ואם היה מודה היה פטור ליכא שבעה אף דאיכא עדים כמ"ש תוס' ר"פ שור שנגח את הפרה [נ"ק מו, א ד"ה לאפילו]. והתומים כתב בסי' פ"ח [מומס ס"ק י"א] ליישב דברי הרב המגיד דמודה בקנס פטור ולא בתשלומים, והכא הקנס שחייבו תורה על הנגיחה הוא ידוע בעדים, אך ממה שישלם הקנס אמרה תורה שלא ישלם אלא מגוף המזיק, ואם יבוא המזיק ויודה שגדול הזיק באופן שיהיה ממה לגבות הקנס דמי ליש עדים שגנב והוא מוחזק לגברא ערטילאי ובא לב"ד וגילה מצפוננו שיכול להשתלם ממנו יעו"ש. והשיג עליו הקצה"ח [סי' מ' סק"א] מגמרא מפורשת [נ"ק דף מ"ג ע"ב]

י"ל אחרי שהוכחו אח"כ ונתבטלה עדותם לענין לחייב בב"ד ואף שאכתי עדותן קיימת לענין תפיסה משום דבתרי ותרי מהני תפיסה י"ל דאמרינן דכבר הוכחו העדים ופטורין מכאשר זמם, דיכולת התפיסה במקום שלא היה מחשבתן של העדים לזה לא הוי כממון כלל, וה"ה בעלמא לענין קרבן שבעה וכדומה לא אמרינן שיכולת התפיסה הוי ככפירת ממון וכמ"ש, ומיושב שפיר קושית קצודה"ח.

ובזה ניחא מה שראיתי שהקשה בספר שם אריה [קונטרס זמם סוף אות לז] מהא דאיתא במכות (דף ז' ע"ב) עדים זוממין אינם משלמין כופר משום דכופרא כפרה, והריטב"א [ד"ה אלל סל ולי קשא] כתב בפירושא דמילתא דאף דמ"מ הפסידו העדים ממון י"ל משום דקיי"ל חייבי כופר אין ממשכנין אותן וא"כ אף לפי עדותן דשורו הרג אדם אינו מחויב בחיוב ב"ד אלא שמועיל תפיסה ומש"ה פטורין כשהוזמו יעו"ש. והקשה השם אריה לשיטת הרמב"ם דפסק בסימא את עינו והפיל שינו דכשהוזמו משלמין, אף דלשיטתו אינו מחויב האדון בב"ד אלא אם תפס העבד, וא"כ ה"נ ואמאי אינם משלמין העדים כשהוזמו את הכופר. ולפמש"כ ניחא, דדווקא בסימא את עינו והפיל שינו דלענין שיצא העבד לחירות בעין לחוד סגי, ומדהעידו עוד על השן חשבו להפסידו ביכולת התפיסה של העבד דמי שינו, כה"ג כשהוזמו משלמין משום כאשר זמם דבמחשבתו תלה

2. וכע"ז כתב האור שמח נוקי ממון יא, א בסברת הרמב"ם יעו"ש.

לענין תפיסה שיתפוס מהמזיק דמי שלשים של עבד, דהא קיי"ל דתפיסה לא מהני אלא היכא שאיכא דררא דממונא וטוען ברי כמ"ש תוס' ב"מ (דף ק' ע"ב) ד"ה ולחזי, וא"כ שהעדים לא הפסידו כלל לא היו עדים כלל ומש"ה חשיב מאריה דמודה שמועד הוי מודה בקנס גמור, משא"כ בשניהם תמים דהמזיק אומר קטן הזיק והניזק אומר גדול הזיק דהוי דררא דממונא וטוען ברי דכה"ג מהני תפיסת הניזק דמי הגדול, וא"כ שבשביל העדאת העדים היה מועיל תפיסה, דבפ"ב מהל' גניבה נה"י צ"כ כתב בהדיא הרב המגיד בשיטת הרמב"ם דגם בקנס אי תפס בספיקא לא מפקינן מיניה, ולא כמ"ש הראב"ד שם דבקנס לא מהני תפיסה בספיקא משום שהקנס אין אדם זוכה בו אלא משעת העמדה בדין יעו"ש, וא"כ להרב המגיד לשיטתו שפיר הוי העדים שהעידו בשני תמים ואחד גדול ואחד קטן שנגח ואינם יודעים אם הגדול או הקטן עדים שאתה יכול להזימם, דאם יוזמו יצטרכו לשלם דמי הגדול משום שע"י עדותם הפסידו לענין תפיסה, ובעדים זוממין הא שיטת הרמב"ם בהפיל עינו וסימא את עינו דמשלמין כאשר זמם משום דבקל יכול לתפוס וכמ"ש, וא"כ ה"נ לכשיוזמו יצטרכו לשלם וא"כ הוי העדים כשרים לקנס, א"כ שפיר י"ל דבעיקר החיוב של הנגיחה יש עדים רק דמ"מ אין מחייבינן ליה בב"ד משום ספק שקטן הזיק וליכא לאישתלומי מיניה, וכי מודה דגדול הזיק דמי למודה בתשלומי הקנס שיש לו ממה לגבות אבל לא מודה בחיוב הקנס ומש"ה כי מודה אינו מיפטר כלל, ושפיר

דקאמר דאי אתו עדים ואסהידו ביה דקטל עבדא ולא ידע אי תם הוי או מועד הוי ואמר מאריה דמועד הוא לא משתלם קנס עפ"י עצמו, והא דתם אינו משלם שלשים של עבד אינו אלא משום דהביאהו לב"ד וישלם לך וא"כ הו"ל נמי כמודה בתשלומי קנס, אלא וודאי כל כה"ג כיון דתם אינו משתלם אלא מגופו ה"ל מודה בחיוב הקנס ופטור יעו"ש.

ואמרת לקיים דברי התומים בטעם הרב המגיד שכתב דבשני תמים איכא נמי שבועת התורה דכי מודה אינו מיפטר בכה"ג, והא דקאמר התם (צ"ק דף מ"ג ע"ב) גבי אתו עדים ואסהידו דקטל עבדא דלא משתלם קנס עפ"י עצמו, י"ל דהוא מטעמא אחרינא משום דהעדים הוי עדות שאי אתה יכול להזימה, דאם יוזמו העדים לא יצטרכו לשלם כאשר זמם דהא לא הפסידו כלל דלא ידעי אי תם הוי או מועד הוי, ואם הוי תם אינו משלם שלשים של עבד כלל, ויהיה מאיזה טעם שיהיה עכ"פ דכיון שהעדים לא חייבו אותו קנס א"כ לא הוי העדים עדות שאתה יכול להזימה, וקיי"ל דקנס בעינן דווקא שיהיו עדים שאתה יכול להזימם כדאיתא בהדיא (צ"ק ע"ה ע"ב), וא"כ ממילא דליכא עדים על גוף החיוב א"כ כי אתי מאריה ואמר דמועד היה השור שקטל עבדא הוי מודה בקנס גמור, דהיה מודה בעיקר חיובו של קנס, דבלא הודאתו לא היו עדים כלל דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה דלא הוי עדים בדיני קנסות, ומש"ה שפיר קאמר דאינו משתלם עפ"י עצמו.

וליכא למימר דמ"מ הפסידו העדים

יכולים העדים לחייבו שבועת התורה מדר' חייא, ומיושב שפיר דברי הרב המגיד וכמ"ש בתומים וניחא קושית הקצה"ח.

שוב ראיתי דאי אפשר ליישב בהכי דברי הרב המגיד דגם בשניהם תמים אחד גדול ואחד קטן שנגחו ואינם יודעים אם הגדול או הקטן לא חשוב ג"כ דררא דממונא דיהיה מהני תפיסה, דהא בהדיא קאמר בב"ק (דף ל"ו ע"א) הרי זה משתלם לקטן מן המועד ולגדול מן התם, ומוקי דתפס ולא אמרינן כיון שתפס ישתלם כדאמר ניזק משום דהוי דררא דממונא וטוען ברי, אלא ודאי דלא חשיב כה"ג דררא דממונא וכמ"ש בנה"מ (סי' כ"ה [דיני תפיסה א"ח ט]) בטעם הדבר יעו"ש³, וא"כ הדר קשה דהוי העדים עדות שאי אתה יכול להזימה, דלכשיוזמו לא יצטרכו לשלם דמי הגדול דהא לא העידו בוודאי שהגדול הזיק, וכיון שעל דמי הגדול ליכא עדים כלל משום עדות שאי אתה יכול להזימה, וא"כ כי מודה המזיק דגדול הזיק מיקרי מודה בעיקר חיובו של ההיזק, דהא ליכא עדים כלל משום עדות שאי אתה יכול להזימה דהא לא הפסידו דמי הגדול כלל אף לענין תפיסה וכמ"ש דגם כה"ג לא הוי דררא דממונא כלל.

ועוד על גוף דברי התומים דבתם משתלם מגופו מיקרי מחויב בקנס אלא שאין ממה לגבות ודמי לגברא ערטילאי, וכי מודה לא הוי מודה בקנס כלל אלא

שמודה בתשלומין ק"ל מהא דקאמר בב"ק (דף מ"ז ע"א) בעל השור נקי ר"ע אומר נקי מדמי עבד ופריך [ט"ז ע"ג] נימא ר"ע לנפשיה הביאהו לב"ד וישלם לך, ומאי פריך הא נפק"מ לכה"ג אי אתי עדים ואסהידו דקטיל עבדא ולא ידעי אי תם אי מועד הוא וי מאריה ואמר דמועד הוא, ואם נימא דתם פטור משום דהביאהו לב"ד וישלם לך, וא"כ מחויב הוא בשלשים של עבד רק דמיפטר משום דאין ממה לגבות, א"כ כי מודה מאריה דמועד הוא מודה בתשלומין ולא מודה בקנס וחייב, ואיצטריך קרא דבעל השור נקי דפטור מדמי עבד מדינא, וא"כ שהעדים לא ידעו אי תם הוי אי מועד הוי ואתי מאריה ואמר דמועד הוא הוי שפיר מודה בקנס גמור ופטור. אלא ודאי מוכח לא כסברת האו"ת, אלא דכיון דהתורה פוטרנו לשלם מנכסיו אלא מגופו לא מיקרי דמחויב בקנס הוא אלא שאין לו ממה לשלם, ולא דמי לגברא ערטילאי כמ"ש הקצות או כמ"ש דכיון דסוף סוף העדים לא חייבו אותו משום דאין ממה להשתלם הוי עדים שאי אתה יכול להזימה דפטולים בעדי קנס, וכיון דליכא עדים הוי הבעלים מודה בקנס גמור ושפיר כתב הש"ך בדינא דהרב המגיד בשני תמים דליכא שבועת התורה מדר' חייא בשביל העדאת העדים משום דכי מודה מיפטר וכמ"ש התוס' (נ"ק דף מ"ו ע"א [ד"ה דאפילין]) וצ"ע.

[4] וראיתי בספר אחד שהקשה על

3. ועיי"ש באריכות בביאורים אות ז שהוי כחצי דבר ולא הוי עדות כלל.

4. הוספה מהשמטות במהדו"ק.

ומלוה ע"פ גובה מן הלקוחות דבר תורה, וא"כ חמישים שמעידים העדים הוא שעבוד קרקעות והו"ל כמודה בקרקעות וכפר בכלים דפטור, ותי' די"ל דעסקינן שלא אמרו העדים שהלווהו ולא פרעו אלא שהלווהו לבד ולגבי לקוחות טענינן דילמא פרעו ומדידיה גבי משום דכיון שאמר אין לך בידי דמי לאומר לא לוייתי דכאומר לא פרעתי הוא יעו"ש. ולפי"ז י"ל דהש"ך סי' ת' דפליג על הרב המגיד ונחת לסברת תוס' ב"ק (דף מ"ו), הוא משום דבפלגא נזקא ליכא שעבוד קרקעות, א"כ בלא"ה לא משכחת שבועת התורה דר' חייא דאינה אלא באמרו העדים שמחויב ולא העידו שלא פרעו וכמש"כ הר"ן, וזה דוקא שייך בממון דמהני הודאה י"ל דלגבי דידיה דמי לאומר לא לוייתי, משא"כ בקנס כיון דמודה בקנס פטור ה"ה בהודאה הבאה מחמת כפירה וכמש"כ הריטב"א שבועות [ג, ז ד"ה לאי זלא ידעס] מובא בשו"ת רעק"א בהשמטות. וכן מוכח מהא דב"ק (דף ק"ז ע"ג) גבי טוען טענת גנב בפקדון דשלח בו יד פטור ולא אמרינן דלענין שליחת יד הוי הודאה מחמת כפירה יעו"ש, ולפי"ז לא משכחת הא דר' חייא בשאר קנסות כלל וזה ברור].

הש"ך חו"מ (סי' פ"ו ס"ו [סק"ט טו]) דכתב דאפילו בתרי ותרי המכחישים זא"ז אמרינן סלק עדותן כמאן דליתא ואי היה מתחייב שבועה דאורייתא בלא עדותן השתא נמי מישתבע, וקשה הא בב"ק (דף ע"ג ע"ב) דאתו תרי ואמרו שהפיל האדון את שן עבדו וסימא את עינו ואתו תרי והכחישו דתחילה עינו ואח"כ שינו והוזמו חייבין, והא כיון שלדברי שני כתי עדים חייב האדון בדמי השן והעבד תובע דמי עין משום דר' חייא דהעדאת עדים מחייב שבועה, צריך האדון לישבע על המותר מדמי השן, דאף שאיכא תרי ותרי מחייב שבועה להש"ך, וא"כ כשהוזמו אמאי חייבין הא י"ל דלא הוי ברי הזיקא דמי יאמר שמישתבע האדון.

ולא קשה מידי, דהא כתבו תוס' בב"ק (דף מ"ו ע"א [ד"ה דלפילו]) דבקנס לא אמרינן דמחויב שבועה, דכיון שאי מודה מיפטר ליכא שבועה, וכמש"כ הש"ך סי' ת' [סק"ו] דה"ה דליכא שבועת התורה דר' חייא.

ועוד נ"ל דבשאר קנסות לבד פלגא נזקא לא משכחת שבועה מדר"ח בהעדאת עדים מלבד הטעם שכתבו בתוס' ב"ק שם, עפ"י שהקשה הר"ן ב"מ (דף ג' ע"א [ד"ה אמר ר' חייא]) וז"ל, וא"ת למה הוא נשבע הא קיי"ל שעבודא דאורייתא

סימן כד

ישׁוב לקושיׁת הרשב״א שבועות (דף ל״א ע״א)

דמדאורייתא נשבעין ולא משלמין אבל נשבע ונוטל הוא שבועה מדרבנן יעו״ש. וכבר הבאתי ראיה להשׁיך מהא דהקשו העולם¹ בשבועות (דף מ״ה ע״ב) שבועת שומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה מתוך שיכול לומר להד״מ יכול לומר נאנסו, והקשו הא משכחת כהא דכתבו הב״י [מו״מ סי׳ עה ממדע טז] והד״מ [שם סי׳ עז אות ז] מובא בסמ״ע (מו״מ סי׳ עה) ס״ק י״ו) בטענת ישׁ לי בידך כנגדו אם טוען ישׁ לי בידך כסות וכלים בפקדון אם טוען התובע להד״מ יכול הנתבע לפטור עצמו בטענת ישׁ לי בידך כנגדו דהוי כופר הכל, ואם טוען נאנסו חייב הנתבע והתובע פטור בשבועה דנאנסו, וא״כ משכחת שבועת שומרין מה״ת כה״ג דלית ליה מיגו דלא היו דברים מעולם, דאם יכפור להד״מ יפטר הנתבע בטענת ישׁ לי בידך דהוי כופר הכל.

ולפמשׁכ השׁיך ניחא, דכיון דהתובע נשבע שנאנסו להוציא התביעה מיד הנתבע, כה״ג לא הוי שבועה דאורייתא כלל דהוי נשבע ונוטל, והגמרא פריך שבועת שומרים דחייב רחמנא היכי משכחת לה היינו שיהיה שבועה דאורייתא, ובחדושי הרשב״א שם כתב דטעמא דמשחק בקוביא חייב קרבן שבועה אף דמדרבנן פסלוהו, משום די״ל דפסולי דרבנן אע״פ שאין

בחדושי הרשב״א שבועות (דף ל״א ע״א [ד״ה מ״ז מלן]) הקשה בהא דאיתא [שם לז, בן הכל מודים בעד אחד בשכנגדו חשוד על השבועה, דחשוד מאן אלימא דחשוד לזה ולימא ליה מי יימר דמשתבעת, והקשה הרשב״א הא מדאורייתא כיון דחשוד הלזה ה״ל מחויב שבועה ואינו יכול דמשלם, והא דכשכנגדו נשבע ונוטל אינו רק מתקנתא דרבנן דלא שביק ליה חיי דיביאוהו לידי שבועה ויטלו כל אשר לו וכמ״ש תוס׳ ב״מ (דף ה׳ ע״א [ד״ה שנגזין]), א״כ מאי קאמר מי יימר דמשתבעת הא משחק בקוביא אף דמדרבנן פסול מ״מ חייב קרבן שבועה משום דמדאורייתא מחויב חזי כדאיתא שם (דף ל״א ע״א), וא״כ ה״נ גבי חשוד שמדאורייתא נוטל בלי שבועה הוי כפירת ממון וחייב קרבן שבועה, והניח בצ״ע.

ונראה עפמשׁכ השׁיך חו״מ (סי׳ ע״ב ס״ק נ״ט) דעד אחד מעיד שהמשכון שביד המלוה אינו פרוע והלוה מכחישו שפרוע הוא נשבע הלוה ונוטל המשכון, דהשבועה אינה שבועה דאורייתא אלא שבועת המשנה כעין נשבעין ונוטלין, ובספר נחל יצחק [סי׳ עז סעיף זי אות ו] כתב דה״ה אם תפס התובע ובשבועת הנתבע נגד העד אחד יוצא התפיסה מיקרי נשבע ונוטל ולא הוי שבועת התורה

1. בחי' הרד"ל שם הביא שקושיא זו הקשו בשם רעק"א.

למשחק בקוביא. ולפי מה דמסיק הש"ך שם כה"א דכל הנשבעין ונוטלין והם חשודין דנוטלין בלי שבועה יעו"ש, א"כ מיושב שפיר.

ובקצה"ח (סי' ל"ט [סק"א]) הקשה לשיטת הרשב"א [נ"ק י, ז ד"ה אין לומיט] דמה"ת מטלטלי דיתמי משתעבדי לבע"ח ורק מדרבנן תקנו דלא משתעבדי, א"כ מאי קאמר בשבועות (דף ל"ז ע"ג) ש"מ משביע עדי קרקע חייב בהא דקאמר דהכל מודים בעד מיתה שהוא חייב קרבן שבועה אף דכתובה אינה ניגבית אלא מקרקעי, הא י"ל דחייב קרבן שבועה משום דמה"ת ניגבית אפילו ממטלטלי ודמי למשחק בקוביא דחייב קרבן שבועה כיון שמה"ת מחזי חזי יעו"ש. ולפמש"כ י"ל דמשחק בקוביא חייב רק משום דמהני תפיסה כמ"ש הרשב"א, אבל ממטלטלי דלא מהני תפיסה לאחר מיתה, והיכי שלא מהני תפיסה אין לנו למיזל בתר דאורייתא כלל.

ובזה מדוקדק לשון הגמרא שם דקאמר ש"מ משביע עדי קרקע חייב אהא דקאמר הכל מודים בעד מיתה, ולא קאמר אהכל מודים בעד סוטה ובתוס' [ד"ה שמע מיהן] עמדו בזה. ולפמש"כ ניחא דבעד סוטה דהוי בחיים דקיי"ל דמהני תפיסה דמטלטלי כדאיתא בכתובות (דף ל"ו ע"ב) שפיר י"ל דחייב קרבן שבועה משום דמה"ת מטלטלי משתעבדי לכתובה כמ"ש הרשב"א פרק קמא שם, וכיון שמה"ת מטלטלי משתעבדי לכתובה וגם תפיסה מהני, א"כ אין להוכיח מעד סוטה דמשביע

מוציאין ממון בעדותן מהני עדותן דאי תפס אפילו בעדים לא מפקינן מיניה יעו"ש. ולפי"ז י"ל דגבי חשוד אף שמה"ת הוי מחוייב שבועה ואינו יכול משלם, מ"מ אם יתפוס התובע לא מהני תפיסתו כלל שיהיה על החשוד רק שבועה דרבנן דיהיה נשבע ונוטל להוציא התפיסה, וכיון שהוא חשוד נוטל התפיסה בלי שבועה, וכמו פוגם שטרו וכדומה דהוי נשבעין ונוטלין מסיק הש"ך חו"מ (סי' ל"ז ס"ק י"ד) דנוטל בלי שבועה, א"כ ה"ה הכא יכול החשוד להוציא התפיסה. ודווקא שאינו תפוס הוי על החשוד שבועה דאורייתא והוי מחוייב שבועה ואינו יכול משלם משא"כ אם יתפוס התובע, וכיון שלא מהני תפיסה א"כ ניחא דקאמר התם ולימא ליה מי יימר דמשתבעת, אף דמה"ת הוי החשוד מחוייב שבועה ואינו יכול משלם, מ"מ כיון שמדרבנן אינו נוטל בלי שבועה ואפילו תפס לא מהני דלא הוי כפירת ממון, ולא דמי למשחק בקוביא דהוי כפירת ממון כיון דמדאורייתא מיחזי חזי דהתם מהני תפיסה וכמ"ש הרשב"א.

ואפשר הרשב"א ס"ל כהסוברים בחו"מ (סי' ל"ז סעיף ט') דהנשבע ונוטל וחשוד על השבועה אינו נוטל כיון שאינו יכול לישבע, וא"כ שפיר מהני תפיסת התובע מהחשוד דיהיה הנתבע החשוד מחוייב שבועה דרבנן לישבע וליטול התפיסה והוא חשוד על השבועה ואינו נוטל התפיסה, א"כ שפיר מהני תפיסת התובע גם שלא ישבע שכנגדו חשוד על השבועה, ומש"ה שפיר הקשה דדמי

מודים בעד סוטה ושפיר משני דמיירי שתפסה מטלטלי, ומ"מ עד סוטה מהימן להפסידה ולהוציא מידה תפיסתה, אבל לשיטת הרמב"ם דע"א אינו נאמן שוודאי נטמאה דהא אחר ששתתה אינו נאמן, וא"כ אם תפסה גם כשיעיד העד אין מוציאין מידה ויש להוכיח דמשביע עדי קרקע חייב, ואין הספר תח"י.

ולפמשי"כ נחא, דבעד סוטה י"ל דחייב קרבן שבועה משום יכולת תפיסה דמטלטלי, וכמו שמשחק בקוביא חייב קרבן שבועה משום שיכול לתפוס, וכמ"ש הרשב"א דמה"ת מטלטלי משתעבדי לכתובה ומתק"ח אינה ניגבית אלא מקרקעי, אבל אחר שיעיד העד סוטה לא מהני תפיסה אף אם נימא כשיטת הרמב"ם דעד אחד דסוטה אינו אלא ספק מ"מ הא קי"ל דתפיסה שאחר שנולד הספק לא מהני כמ"ש הפוסקים בכללי תפיסה בהדיא, וא"כ שפיר חייב קרבן שבועה דהפסידו העד שעכשיו יכולה לתפוס מטלטלי ואם יעיד שנטמאה שוב אינה יכולה לתפוס. והא דקאמר ש"מ משביע עדי קרקע אהכל מודים בעד מיתה ולא אמרינן דהפסיד העד יכולת התפיסה של מטלטלין, הוא משום דלאחר מיתה קי"ל דלא מהני תפיסה דמטלטלי, ומשו"ה דחי דמיירי דכבר תפסה מטלטלי מעיקרא קודם שהשביע העד והיינו מחיים דבעל, אבל בעד סוטה שפיר י"ל דחייב ק"ש משום יכולת

עדי קרקע חייב, די"ל משום דמה"ת משתעבדי וגם יכולה ליתפוס מש"ה חייב קרבן שבועה, וקפשיט מעד מיתה דלא מהני תפיסה ממטלטלי לאחר מיתה וא"כ אין לנו למיזל בתר דאורייתא, ומדחייב קרבן שבועה בעד מיתה ש"מ משביע עדי קרקע חייב, ומשני דמיירי דכבר תפסה מטלטלי מחיים אבל בעד סוטה י"ל משום דיכולה למיתפס חייב קרבן שבועה.

ועפ"ז נ"ל לתרץ מה שהקשה הגאון ר' ברוך פרנקל זצ"ל² בספר [שו"ת] עטרת חכמים [מ"מ ס' י"א] על שיטת הרמב"ם [ה' סוטה פ"ג ה' נג] שס"ל דעד אחד המעיד בסוטה אינו מהימן רק קודם שתיה אבל לאחר ששתתה אינו נאמן, א"כ משמע דס"ל דאינו נאמן העד בתורת וודאי שנטמאה, רק קודם השתיה אמרה תורה שהעד מעכב השתיה, וא"כ אינה אלא בספק זנאי והפסידה כתובתה מספק ואם תפסה לא מפקינן מינה, וא"כ שפיר יש למיפשט מהכל מודים בעד סוטה שחייב קרבן שבועה דמשביע עדי קרקע חייב, וליכא למידחי דילמא דתפסה מטלטלי דא"כ גם כשיעיד העד סוטה לא מפקינן מינה מספיקא, ובתוס' שבועות שם [נ, נ] ד"ה ש"מ שכתבו דהא דקאמר משביע עדי קרקע חייב קאי נמי אהכל מודים בעד סוטה, דשיטת תוס' סוטה (דף ו' ע"א נ"ה) [שאלון] דע"א בסוטה נאמן אף אחר ששתתה מש"ה שפיר י"ל דקאי אהכל

2. קושיא זו מובאת שם בשם הגאון המפורסם מ' ירמיה אבד"ק מאטרסדארף.

התפיסה דמטלטלי וניחא אף לשיטת הרמב"ם³.

ולפמש"כ לעיל (סי' י"ח) בטעם הרמב"ם דס"ל דאחר ששתתה אינו

נאמן עד אחד בסוטה, משום דס"ל דהתורה האמינתו לעד אחד בסוטה משום דבדבר שבערוה היכי שלא בא העד לאפוקי מחזקתה דמי לע"א נאמן באיסורים, וקודם השתיה שכיון שקינא לה ונסתרה איתרע חזקתה חזקת כשרות וחזקת היתר ומש"ה נאמן ע"א שנטמאה, אבל לאחר ששתתה כבר והותרה לבעלה אינו מהימן ע"א להוציאה מחזקת היתר לבעלה יעו"ש. ולפי"ז י"ל דגם לשיטת הרמב"ם מהימן ע"א בסוטה בתורת וודאי, דהתורה האמינתו לע"א באיסורים וה"ה בדבר שבערוה היכי שלא מפיק אותה מחזקתה, וכיון שבתורת וודאי נאמן א"כ גם שתפסה המטלטלי מעיקרא נאמן העד שפיר להוציא מידה תפיסתה, וא"כ בלא"ה ניחא דגם לשיטת הרמב"ם י"ל

דמהכל מודים בעד סוטה נמי ליכא לאוכוחי דמשביע עדי קרקע חייב, די"ל דמיירי שתפסה מטלטלי כדמשני התם גבי הכל מודים בעד מיתה וא"ש.

וראינו להעיר דבספר שב שמעתתא (שמעממא ז' פ"ג) כתב בשיטת הרשב"א דמשחק בקוביא חייב קרבן שבועה משום דמהני תפיסה, ס"ל כהרמב"ם דיכולת התפיסה חשוב כממון, ולפמש"כ לעיל (סי' כ"ג) להוכיח דהרמב"ם הכי סבירא ליה דווקא בעדים זוממין דבמחשבתן תלה רחמנא אבל בעלמא לא אמרינן דמשום יכולת התפיסה חשוב כממון, וכן מצאתי בקצה"ח (סי' פ"ז [סק"ג]) שכתב ג"כ בשיטת הרמב"ם די"ל דלגבי ממון אין לחשוב חיוב ברור משום יכולת התפיסה דמי יימר דיתפוס ועדים זוממים שאני יעו"ש, א"כ בעל כרחך אין לפרש כוונת הרשב"א שס"ל דמשום שבקל יכול לתפוס חשוב כפירת ממון לחייב ק"ש, ובימי חורפי הארכתני בזה ואכמ"ל.

סימן כה

יפשוט ספיקת הגרעק"א ואיזה ענינים בדיני ערב קבלן

הגרעק"א בשו"ת (סי' קל"ז) כתב להסתפק בשטר שנפל ומלוה טוען ברי שלא נפרע והלוה טוען שמא פרעתוך, אף דבעלמא קיי"ל דאיני יודע אם פרעתוך חייב מ"מ בשטר שנפל ואיתרע

וחיישינן לפירעון י"ל אף שהמלוה טוען ברי והלוה טוען שמא פרעתוך לא אמרינן כה"ג ברי עדיף, יעו"ש שכתב שזה ספק עצום. ונ"ל למיפשט ספיקת הגרעק"א מהא

3. וכע"ז תי' את הקושיא המובאת בעטרת חכמים בשואל ומשיב מהדור' רביעאה ח"ג סי' נו.

דקבלן חייב לפרוע אף שהלוה במדינת הים ואין ידוע אם פרעו אם לאו, א"כ תיקשי מהא דאיתא בשו"ת הרשב"א [מ"ז סי' טסז] מובא בב"י (סי' קכ"ט [סעיף טז]) ובשו"ע (סעיף ט"ז) מלוה שבא לגבות מהקבלן ואין שטרו בידו וטען שאבד, ולוה מודה שלא פרע וקבלן טוען שמא פרעך הלוה הדין עם הקבלן, והא הוי איני יודע אם פרעתך, אלא ודאי דמשום שהיה שטר שנפל ואיתרע וחוששין לפרעון אף דהוי איני יודע אם פרעתך, וא"כ ה"ה בלוה שטוען שמא פרעתך אמרינן נמי דכיון שהיה שנפל השטר ואיתרע חוששין לעולם לפרעון ונפשט ספיקת הגרעק"א.

ואין לומר דס"ל להרשב"א דאיני יודע אם פרעתך היכי דלא הוי ליה למידע פטור כשיטת הבעה"ת וכמ"ש האו"ת (סי' ע"ה) דאיכא בזה מחלוקת הקדמונים ומש"ה ס"ל דקבלן שטוען שמא פרעך הלוה פטור משום דלא הו"ל למידע אם פרעו הלוה, דא"כ מאי קמ"ל הרשב"א במלוה בשטר שנפל דהדין עם הקבלן, הא גם במלוה ע"פ נמי דינא הכי. ואין לומר דקמ"ל אף שהלוה מודה שלא פרעו, דזה אינו דמאי מהני מה שחייב מודה לגבי אחרים הא אמרינן (נ"מ דף י"ג ע"ה) בשטר שנפל וחייב מודה לא יחזיר כשיש בו אחריות נכסים משום דגובין מלקוחות, א"כ ה"ה לגבי ערב וקבלן.

ונראה ברור דהרשב"א ס"ל דקבלן

דאיתא בטוש"ע (סי' קכ"ט סעיף י"ז) דאם הלוה במדינת הים אין נפרעין מהערב במלוה ע"פ דחיישינן שמא פרע להמלוה אא"כ הוא בתוך הזמן, והב"ח [א"ט טו] כתב דזה הדין אינו אלא בערב אבל לא בקבלן, משום דבערב לא חל עליו החיוב לפרוע להמלוה אלא היכי שלא יפרע לו הלוה, וא"כ כשאין ידוע אם פרע הלוה הוי ספק בגוף החיוב שמא פרע הלוה ואינו חל עליו חיוב כלל, אבל קבלן חל עליו החיוב תיכף כשנעשה קבלן ואם פרע הלוה להמלוה נפטר מחיובו וכשאין ידוע אם פרע הלוה הוי ספק בפרעון והוי כאיני יודע אם פרעתך דחייב, וחולק על הב"י [שם סי"ז (ג), יג. ממוז טו] דס"ל דאפילו מקבלן אין נפרעין אלא בראיה שלא נפרע המלוה מהלוה.¹

ובטעם דברי הב"י י"ל או דס"ל דקבלן דמי לערב בזה דאינו חל עליו חיוב מיד כשנעשה קבלן אלא אח"כ כשלא פרעו הלוה, א"כ הוי לעולם כאומר איני יודע אם נתחייבתי לך, או אפשר שס"ל דאף דקבלן הוי כאיני יודע אם פרעתך מ"מ כיון דלא הוי ליה למידע אם פרעו הלוה פטור דדמי ליורש שאמר איני יודע אם פרע לך אבא, דכתב האו"ת (סי' ע"ה ס"ק כ"ז) בשם הבעל התרומות [שער ל"ח ס"ג דין ז] דפטור, וכן הוכיח מדברי התוס' כתובות (דף ט' ע"ב) משום דלא הוי ליה להיורש למידע אם פרע אביו, וה"ה גבי קבלן דמי שפיר ליורש. ולפמש"כ הב"ח והאחרונים

1. עוד בפלוגתת הב"י והב"ח, עי' בפתחי תשובה שם סק"ט.

תוספות שם [ע"ז ד"ה מסוין] דיכול המלוה לחזור על הלואה מדינא דר"ג, וכן איתא בשו"ע חו"מ (סימן קכ"ט סעיף י"ט) אם לקח הקבלן המעות מיד המלוה ונתן ללוה אין יכול לתבוע אלא את הקבלן, ואם אין להקבלן גובה מדר"ג ויכול הקבלן למחול ללוה דאף לזה לא משתעבד לפרוע דכ"ז שלא פרע הוא אף הלואה אינו מחויב לפרוע כמ"ש כל הפוסקים. והקצה"ח [סק"ן] השיג עליו דנתחלף לו בין קבלן לקבלן, דדווקא בקבלנות כמו תן לו ואני נתן לך דינא הכי, אבל בנשא ונתן ביד דאין להמלוה על הלואה כלום וא"כ הקבלן מיד נתחייב להמלוה דהוא הלואה שלו והלואה מתחייב מיד להקבלן דהוא המלוה שלו, ומאי ללוה אם יפרע הקבלן להמלוה או שלא יפרע, וא"כ הוי ממש דינא דר"ג ראובן נושה מנה בשמעון ושמעון בלוי, ולפי מה דקיי"ל דבשעבודא דר"ג אינו יכול למחול לא מצי הקבלן למחול ללוה כלל יעו"ש. ולפמ"ש"כ גם בקבלנות דתן לו ואני נתן לך אינו מוכרח כמ"ש התומים, דכל זמן שלא פרע הקבלן אף הלואה אינו מחויב לפרוע, די"ל כיון דמיד כשנעשה קבלן נתחייב לשלם להמלוה כמ"ש הב"ח, דמש"ה כשטוען הקבלן שמא פרעך הלואה הוי כאומר איני יודע אם פרעתך נתחייב גם הלואה להקבלן אף קודם שפרע הקבלן להמלוה, דכיון שהקבלן נתחייב עוד אפשר דגם הלואה מחויב מיד, וא"כ מוכח לכאורה

שטוען שמא פרעך הלואה חשוב כאיני יודע אם פרעתך, והיכי שהלואה במדינת הים ותובע המלוה מהקבלן נפרעין ממנו, ולא דמי לערב וכמ"ש הב"ח דבקבלן חל החיוב מיד כשנעשה קבלן והוי איני יודע אם פרעתך, ואף דלא הוי ליה למידע מ"מ נמי חייב דברי ושמא ברי עדיף², אלא דמ"מ בשטר שנפל מיד המלוה הדין עם הקבלן משום שכיון שנפל איתרע, וא"כ ה"ה בלואה שטוען שמא פרעתך והשטר נפל חוששין שפיר לפירעון דמדנפל איתרע וכמ"ש.

ודוחק לחלק דבקבלן שטוען שמא פרעך הלואה אמרינן שפיר משום ריעותא דנפילה חוששין לפרעון, משא"כ כשהלואה טוען שמא פרעתך ואינו טוען פרעתך בוודאי לא הוי ריעותא דנפילה לחוש לפרעון דהא הלואה בעצמו מסופק בפרעון, ונראה שפיר מזה למיפשט ספיקת הגרעק"א שה"ה בלואה שטוען שמא פרעתך אף דהוי איני יודע אם פרעתך מ"מ כיון שהיה שטר ביד המלוה ונאבד אמרינן מדנפל איתרע וחוששין לפרעון.

והנה ראיתי באו"ת (סי' קכ"ט [סק"ן ז]) שכתב דאף לפי מה דקיי"ל דבשעבודא דר"ג לא יכול שמעון למחול ללוי משום שמשועבד לראובן, דמ"מ בקבלן שנשא ונתן ביד דאיתא בב"ב (דף קע"ד ע"א) דאין להמלוה על הלואה כלום, ומ"מ כתבו

2. וכן כתב רבינו לקמן סי' כו גבי מלוה טוען ברי שהיה לו פרוזבול והלואה טוען איני יודע דהו"ל כאומר איני יודע אם פרעתך.

היא בינונית א"כ נוגע בעדות הוא, דכשיבוא לטרוף מהלוח יהיה לו בינונית. ועוד דבגיטין (דף מ"ט ע"ג) משמע דאם אין ללוח אלא זיבורית גם קבלן לא יתן אלא זיבורית.

³ע"כ נראה דהרשב"ם השכיל לפרש דקבלן דברייתא הוא בנושא ונותן ביד, וס"ל כהראשונים דמובא בש"ך חו"מ (סימן פ"ו ס"ק ה') דשעבודא דר"נ איתא גם באית ליה נכסי לשמעון מ"מ מוציאין מלוי ונותנים לראובן, וא"כ שפיר כתב וזה דינו דמתי שירצה המלוח יפרע תחלה, אף דמיפטר לוח מן המלוח מ"מ יכול לגבות גם מהלוח משעבודא דר"נ כדאיתא בהדיא בתוס' ב"ב שם ובשו"ע [סי' קטז טז] בהדיא, והא שכתבו דדוקא שאם אין דבר להקבלן לגבות גובה מהלוח מדר"נ היינו משום שסוברים כהאומרים בשו"ע (סימן פ"ו [ס"ג]) שם דשעבודא דר"נ אינו אלא בדלית ליה נכסי, אבל הרשב"ם שס"ל כהראשונים שמובא בש"ך שם דגם באית ליה נכסי משועבד מדר"נ, א"כ לעולם יכול לגבות המלוח גם מהלוח משעבודא דר"נ, א"כ שפיר כתב הרשב"ם דזה דינו ממי שירצה המלוח יפרע, וזה ברור בכוננת הרשב"ם.

ולפ"ז מיושב שפיר, דהוי הקבלן נוגע בעדות אף בדאית ליה ארעא אחריתי ללוח, כיון שהיא זיבורית ולא אמרינן כיון שאין ללוח אלא זיבורית גם קבלן לא יתן לו אלא זיבורית כדמוכח

מהאור"ת והקצה"ח דשתק ליה בזה לא כהב"ח וקבלן דמי לערב דהחייב לא חל עליו לשלם להמלוח אלא כשלא פרע הלוח ולא מיד כנשעשה קבלן, ואפשר יש לחלק שהקבלן נתחייב מיד לשלם ומ"מ הלוח אינו מחויב להקבלן אלא אחר שפרע להמלוח וצ"ע.

ועפ"ז נ"ל בעזה"י ליישב קושית הש"ך חו"מ (סי' ל"ז ס"ק ט"ו) שכתב לתמוה על הרשב"ם ב"ב (דף מ"ז ע"א [נ"ה קלנן]) גבי קבלן אמרי לה מעיד ואמרי לה אינו מעיד, וז"ל הרשב"ם קבלן שקיבל המעות מידו של מלוח ונותן לידו של לוח וזה דינו דממי שירצה המלוח יפרע תחלה, וכתב הש"ך שם תמה אני אם כתב הרשב"ם זה דהא איתא בהדיא בב"ב (דף קע"ז ע"א) דהאי מיפטר לוח מן המלוח והאיך כתב הרשב"ם דזה דינו דממי שירצה המלוח שיפרע תחלה. ונ"ל דהרשב"ם השכיל לפרש קבלן דברייתא בנשא ונתן ביד ולא שאמר בלשון קבלנות כגון תן לו ואני נותן דבזה מיושב הסוגיא שפיר, דתוס' שם ד"ה קבלן הקשו על הרשב"ם דקבלן אמרי לה מעיד ואמרי לה אינו מעיד אף דאית ללוח ארעא אחריתי משום דנוגע בעדות הוא, דניחא דנוקמיה תרוייהו ארעא בידיה זיבורית ובינונית דכי אתי מלוח לגבות בינונית דקבלן לימא ליה אני אתן לך בינונית דלוח, והקשו בתוס' חדא דא"כ אמאי מלוח מעיד ללוח דאית ליה ארעא אחריתי, כיון דהארעא אחריתי היא זיבורית והארעא שמעיד

להשיג על האור"ת שם דמשי"ה לא מצוי הקבלן למחול ללוה כלל, משי"ה דקדק הרשב"ם לפרש דאינו מעיד אף בדאית ליה ארעא אחריתי משום דנוגע בעדות הוא דניחא ליה דנוקמי תרווייהו ארעתא בידיה זיבורית ובינונית, דכי אתי למיגבי הבינונית דקבלן לימא ליה אני אתן לך בינונית דלוה, ולא פי' כפשוטו שניחא ליה שיהיה השדה בינונית ביד הלוה כדי שאם יטרוף המלוה מהקבלן הבינונית ילך הקבלן ויטרוף מהלוה בינונית, אלא כמ"ש דזה לא הוי נוגע בעדות כלל דיותר נוח לו שדה זיבורית בלא עסיקין משדה בינונית בעסיקין, אלא שנוגע בעדות הוא שקודם שיטרוף המלוה מהקבלן ילך הקבלן ויטרוף את השדה של בינונית שמעיד עליה כדין תורת קבלן שנשא ונתן ביד דיכול לגבות מהלוה אף קודם שיפרע להמלוה ויתן הבינונית שמעיד עליה להמלוה ומשי"ה הוי שפיר נוגע בעדות, אבל אין חוששין לנוגע בעדות שיעיד שקר על השדה שיצאו עליה עסיקין שנותן עינו בה לעצמו בשביל שהיא בינונית, וא"כ ניחא שפיר קושית תוס' דמלוה מעיד ללוה בדאית ליה ארעא אחריתי אף שהארעא אחריתי היא זיבורית מ"מ לא הוי נוגע בעדות, דלעצמו יותר נוח לאדם שדה זיבורית ארעא דמשפיא משדה בינונית שיצאו עליה עסיקין וא"ש בעה"י.

[4] ובספר שער המשפט סי' קכ"ט [סק"ן] ראיתי שכתב ליישב דברי הרשב"ם

בגיטין שם וכדהקשו בתוס', דזה אינו אלא בקבלנות שאמר בלשון קבלנות דנתחייב רק עבור הלוה ונכנס בשעבודו, וכ"ז שלא פרע להמלוה אף הלוה אינו מחויב לפרוע להקבלן אמרינן דכיון דהלוה אית ליה רק זיבורית גם הקבלן א"צ לתת להמלוה אלא זיבורית, אבל קבלן שנשא ונתן ביד דאין להמלוה על הלוה כלום והקבלן הוא הלוה אלא שיכול לגבות מהלוה מדר"ג, א"כ מאי ליה למלוה אם להלוה יש זיבורית או בינונית דלעולם יכול לגבות מהקבלן בינונית דהוא הלוה, וזה ברור.

ולפי"ז מיושב שפיר מה שהקשו עוד בתוס' דהא א"כ גם מלוה אינו מעיד ללוה בדאית ליה ארעא אחריתי שהיא זיבורית, והארעא שמעיד היא בינונית שהוא נוגע בעדות דכשיבוא לטרוף יהיה להמלוה הבינונית דלוה. ולפמשי"כ מיושב שפיר, דס"ל להרשב"ם דלא חשוב נוגע בעדות שישים עין על שדה שיצאו עליה עסיקין כשיבוא לטרוף דאטו בשופטני עסקינן, הא יותר נוח לו לטרוף ארעא של זיבורית בלי ערעור מלטרוף שדה בינונית שיצאו עליה עסיקין, כמ"ש תוס' ב"ק (דף ט' ע"א ג"ה משהמזיקין) דשדה שיצאו עליה עסיקין היא בזול יותר, אלא כיון דמיירי בקבלן שנשא ונתן ביד דהדין דהלוה נתחייב מיד להקבלן, ומה ללוה אם יפרע הקבלן למלוה או אם לא יפרע דלעולם צריך הלוה לשלם להקבלן דהוא המלוה שלקח המעות מידו, וכמ"ש הקצה"ח

גובה ממנו אלא בשביל שנתחייב עצמו בהשטר והוי כשאר חוב דעלמא כגון נדוניא דמבואר באהע"ז סי' ק' [ס"צ] דאינו גובה אלא מזיבורית וכן כתב השער המשפט סי' ק"ב [ס"א], ומשו"ה כתב הרשב"ם דהוי נוגע בעדות דרוצה שיהיה ביד הלוח בינונית, דמסתמא יבוא המלוה לגבות מהקבלן משום שמהלוח אינו גובה אלא מזיבורית וכמש"כ דלא שייך נעילת דלת ויאמר לו אני אתן לך בינונית דלוח דהיינו שיגבה הקבלן מהלוח הבינונית ויתן להמלוה וא"ש. אולם בגוף חידושו של השער המשפט דבמלוה בשטר אף שהקבלן נשא ונתן ביד יכול לגבות מהלוח בשביל חיוב השטר יש לדון טובא, ויותר נכון כמו שכתבתי לפרש וליישב דברי הרשב"ם].

ב"ב שם, שכתב וזה דינו דממי שירצה המלוה יפרע תחלה אף היכי שנשא ונתן ביד קיי"ל דאין להמלוה על הלוח כלום משום דמלוה בשטר שאני אף שהקבלן נשא ונתן ביד מ"מ הרי נתחייב ג"כ הלוח להמלוה, דהרי אדם מתחייב עצמו בשטר אף בדבר שאינו חייב כדאיתא בחו"מ סי' מ' [ס"א], ומשו"ה נשתעבד ג"כ להמלוה אף שהקבלן נשא ונתן ביד יעו"ש.

ובזה ניחא מה שדקדק הרשב"ם לפרש דיאמר לו ואני אתן לך בינונית דלוח, ולא פירש כפשוטו דנוגע בעדות שיהיה ביד הלוח בינונית כדי שמסתמא ילך המלוה לטרוף מהלוח, די"ל דהמלוה לעולם אינו יכול לטרוף מהלוח בינונית, דכיון דאינו

סימן כו

ישוב לקושית הסמ"ע חו"מ סי' רכז [ס"ק לז]

אונאה. ובש"ע חו"מ (סי' ס"ז ס"ט) פסק המלוה את חבירו והתנה עמו שלא תשמיטנו שביעית ה"ז נשמט אבל אם התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה ואפילו בשביעית תנאו קיים שנמצא שחייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה. ובש"ך (ס"ק ג') הקשה מהא דפסק (סי' יכ"ז סעיף כ"א) דהאומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה דיש לו עליו אונאה, ומביא בשם הסמ"ע דהקשה הכי (נסי' יכ"ז ס"ק ל"ז) ומתוך דשאני שביעית דידע ומחיל משא"כ אונאה דלא ידע דאית ביה אונאה דמחיל יעו"ש.

גרסינן במסכת מכות [ג, ב] אמר רב יהודה אמר שמואל האומר לחבירו ע"מ שלא תשמיטני בשביעית שביעית משמטת, לימא קסבר שמואל מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והאיתמר האומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה שמואל אומר אין לו עליו אונאה, ואמר רב ענן לדידי מפרשא ליה מיניה דשמואל ע"מ שלא תשמיטני בשביעית אין שביעית משמטתו, ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה, על מנת שלא תשמיטני שביעית שביעית משמטת דדמי לע"מ שאין בו אונאה דהרי יש בו

דבדבר שבממון תנאו קיים, א"כ ה"נ באונאה ובשביעית, וגם לר"מ דס"ל תנאו בטל הוא כמ"ש התוס' שם כדאמרינן בהזהב (דף נ"א ע"ב ד"ה אצל הכאן) דלשמואל תנאו קיים אף לר"מ משום מי יימר דקעקר, ובאונאה ובשביעית איכא מי יימר דקעקר דמי יימר דאית ביה אונאה ומי יימר דלא יפרע לו קודם זמן השמיטה, אבל אנן קיי"ל כרב דס"ל דבדבר שבממון תנאו קיים אינו אלא גבי שאר כסות דידע דקמחיל, ובאונאה תנאו בטל משום דלא ידע דקמחיל.

ובקצה"ח (ס"י יכ"ז ס"ק ט') כתב דהיכי דהתנה המוכר ע"מ שאין לך עלי אונאה והלוקח תובע אונאה יכול המוכר לחזור מן המקח, דתוס' כתובות (דף נ"ו ע"א ד"ה ה"י) הקשו בהמקדש את האשה ע"מ שאין לך עלי שאר כסות דלר"מ תנאו בטל, דנימא שהמעשה ג"כ בטל דהא ע"מ כן קידש, וכתבו משום דכיון דהמתנה על מה שכתוב בתורה אינו דומה לתנאי בני גד מש"ה המעשה קיים אע"ג דתנאו לא מתקיים, וזה אינו אלא דווקא לר"מ אבל לר"י דבדבר שבממון תנאו קיים אלא גבי אונאה משום דלא ידע דמחיל לא מהני מחילה משום מחילה בטעות אבל התנאי מיהא מהני לבטל המעשה כיון דאינו נגד דבר תורה יעו"ש, וא"כ שפיר ניחא הא דפסקו הפוסקים בשביעית דאין שביעית משמטתו ואף שהוא לא ידע דקמחיל, וכמ"ש השאגת אריה להוכיח דמה"ט שמא יפרע לו מקודם מקרי לא ידע דקמחיל אבל מ"מ כיון שע"מ כן הלוח לו מעותיו ע"מ שלא תשמיטנו

ובשו"ת שאגת אריה החדש (נ"י מ"ז ס"י ע"ו) הביא ג"כ מה שקשה פסקי הפוסקים אהדדי, דבגמרא מכות שם מדמה האומר שלא תשמיטני שביעית דסובר שמואל דאין שביעית משמטתו להאומר ע"מ שאין לו עליו אונאה, והפוסקים חילקו בין הפרקים וגבי אונאה פסקו דיש לו עליו אונאה ולא כשמואל, ובשביעית פסקו כשמואל דאין שביעית משמטתו דתנאי שבממון קיים. ומה שתירצו הסמ"ע והש"ך ששביעית חשוב ידע דקמחיל, הרבה להשיב ולהקשות מדברי התוס' [ד"ה ושמואל] שכתבו במכות שם דלשמואל דס"ל דתנאי שבממון קיים באונאה משום דלאו וודאי קעקר, אמרינן נמי דגבי שביעית חשוב ג"כ לאו ודאי קעקר דשמא יפרע לו קודם שביעית, דהיינו שבידו לנוגשו לגבות חובו קודם זמן השמיטה, וגם אפשר שהלוח מעצמו יפרע לו קודם השמיטה, וא"כ ה"ה לרב דס"ל דתנאו בטל באונאה משום דלא ידע ומחיל, י"ל ה"ה בשביעית חשיב דלא ידע דמחיל מה"ט שמא יפרע לו קודם שביעית. ועוד האריך דדבר שהוא ספק אם אתי לידי כך מקרי טפי לא ידע דקמחיל מדמקרי לאו וודאי קעקר כו' יעו"ש, ומש"ה דחה השאגת אריה דברי הפוסקים מהלכה.

ולוי נראה ליישב לנכון, דהא דמדמה הגמרא במכות שם אליבא דשמואל האומר ע"מ שאין לו עליו אונאה להאומר ע"מ שלא תשמיטני שביעית דלר' יהודה דס"ל [קדושין יט, ז ז"מ גא, א] בהאומר ע"מ שאין לך עלי שאר כסות

בשביעית, א"כ אף דתנאי לא מתקיים משום דלא מהני מחילה דהוי מחילה בטעות כמו גבי אונאה, אבל מ"מ התנאי מיהא מהני לבטל המעשה כיון שאינו נגד דבר תורה וחזר ההלואה להיות פקדון ביד הלוח, דהא הלוחו ע"מ שלא תשמיטנו בשביעית וע"מ כן מסר המעות ביד הלוח במלוה, וא"כ שהתנאי לא מתקיים ויהיה המעשה בטל ויהיו המעות פקדון וקיי"ל דמעות פקדון, אינו משמט א"כ ממ"נ אין שביעית משמטתו, משא"כ באונאה דאף שיכול המוכר לחזור מהמקח כמ"ש הקצה"ח, מ"מ נ"מ דהתנאי אינו מתקיים שלא יהיה המקח קיים ואין לו עליו אונאה אלא שהלוקח יכול לתבוע האונאה והמוכר יכול לחזור מן המקח, משא"כ בשביעית ממ"נ יכול המלוה לתבוע מעותיו אחר שביעית וכמ"ש, דכיון שהתנאי אינו נגד דבר תורה א"כ הוי כמו תנאי דבני גד ובני ראובן דהמעשה ג"כ בטל אם לא נתקיים התנאי, וממילא אף דלא ידע דקמחיל ולא הוי מחילה משום מחילה בטעות, אבל עכ"פ בטל המעשה של הלואה והוי המעות פקדון דאין שביעית משמטת, וא"ש מה שפסקו הפוסקים (נסי' ס"ז) שם דהאומר אל תשמיטני בשביעית תנאו קיים ומיושב קושית השאגת אריה¹.

אבל מ"מ יש ליישב שפיר השמטת הרי"ף הא דשמואל שם מטעם אחר, דעיקר סברת השאגת אריה שדחה דברי האחרונים שכתבו דגבי שביעית מיקרי ידע דקמחיל הוא מדברי התוס' ב"מ ובמכות שם דכתבו דגבי שביעית חשוב לאו וודאי קעקר משום דשמואל יפרע לו מקודם זמן השמיטה, וה"ה מה"ט מיקרי לא ידע דקמחיל, וזה דווקא במלוה סתם שיכול לנוגשו ולתובעו קודם השמיטה או שיפרע לו הלוח מעצמו קודם שביעית, משא"כ במלוה לחבירו לעשר שנים י"ל שפיר דחשוב ידע דקמחיל, דכיון דלא יכול לנוגשו ולתובעו קודם

בשביעית, א"כ אף דתנאי לא מתקיים משום דלא מהני מחילה דהוי מחילה בטעות כמו גבי אונאה, אבל מ"מ התנאי מיהא מהני לבטל המעשה כיון שאינו נגד דבר תורה וחזר ההלואה להיות פקדון ביד הלוח, דהא הלוחו ע"מ שלא תשמיטנו בשביעית וע"מ כן מסר המעות ביד הלוח במלוה, וא"כ שהתנאי לא מתקיים ויהיה המעשה בטל ויהיו המעות פקדון וקיי"ל דמעות פקדון, אינו משמט א"כ ממ"נ אין שביעית משמטתו, משא"כ באונאה דאף שיכול המוכר לחזור מהמקח כמ"ש הקצה"ח, מ"מ נ"מ דהתנאי אינו מתקיים שלא יהיה המקח קיים ואין לו עליו אונאה אלא שהלוקח יכול לתבוע האונאה והמוכר יכול לחזור מן המקח, משא"כ בשביעית ממ"נ יכול המלוה לתבוע מעותיו אחר שביעית וכמ"ש, דכיון שהתנאי אינו נגד דבר תורה א"כ הוי כמו תנאי דבני גד ובני ראובן דהמעשה ג"כ בטל אם לא נתקיים התנאי, וממילא אף דלא ידע דקמחיל ולא הוי מחילה משום מחילה בטעות, אבל עכ"פ בטל המעשה של הלואה והוי המעות פקדון דאין שביעית משמטת, וא"ש מה שפסקו הפוסקים (נסי' ס"ז) שם דהאומר אל תשמיטני בשביעית תנאו קיים ומיושב קושית השאגת אריה¹.

וראיני בקצה"ח (סי' ס"ז [סק"ג]) שכתב בטעם שהשמיט הרי"ף מימרא דשמואל מכות שם המלוה לחבירו על עשר שנים דאין שביעית משמטתו אע"ג דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא

1. כע"ז כתב ליישב את קו' השאג"א באחיעזר ח"ג סי' פב אות ו.

לא מפקינן מיניה משא"כ בקובע זמן יעו"ש. וקשה דהא מוכח מהרשב"א שבת (דף קמ"ט ע"ג נ"ה ס"ג ו"ג) דלא ס"ל האי סברא, דכתב לפרש בהא דפריך למ"ד דמלות יו"ט לא ניתן ליתבע מהא דהשוחט הפרה וחילקה בראש השנה אם החודש מעובר משמט, ופריך למ"ד דלא ניתנה ליתבע אמאי משמט, דהיינו כיון שלא ניתן ליתבע א"כ לא קרינן לא יגוש ודמי להמלוה לחבירו לעשר שנים יעו"ש, ומלות יו"ט אף למ"ד דלא ניתנה ליתבע היינו בב"ד אבל אי תפס בוודאי לא מפקינן מיניה וכמ"ש הר"ן [שם סג, א מפי ה"י ד"ה ומל מקסן בהדיא, א"כ הא מוכח מהא דאף היכי דאי תפס לא מפקינן מיניה, מ"מ כיון דאינו יכול לתובעו דמי להמלוה לחבירו לעשר שנים ולא כמ"ש הב"ח².

ולפמש"כ י"ל בטעם דינו של הב"ח דסתם הלואה לא דמי לקובע זמן ומשמט, משום די"ל דבהאי סברא אי סגי מה שבסוף אתי לידי לא יגוש או כיון דהשתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש פליגי תרי לישני בגמרא, וי"ל דפסקינן לקולא כלישנא קמא דכיון שלבסוף אתי לידי לא יגוש משמט, אלא דלדידן דקיי"ל כרב בלא"ה אינו משמט משום דהמלוה לעשר שנים הרי ידע

הזמן ובגם בוודאי לא יפרע לו בעצמו דחוקה אין אדם פורע בתוך זמנו וא"כ שחשוב ידע דקמחיל, מש"ה אין שביעית משמטת במלוה לחבירו לעשר שנים אף בלאו טעמא דהשתא מיהא לא קרינן לא יגוש, ושמאל לשיטתו דס"ל דבוודאי קעקר תליא מילתא, וא"כ במלוה לעשר שנים דכשם שחשוב ידע דקמחיל וכמש"כ ה"ה דחשוב וודאי קעקר דזה דמי להדדי וכמ"ש השאגת אריה, ומשו"ה הוצרך להטעם דהשתא מיהא לא קרינן לא יגוש, דבלא"ה הו"א כיון דוודאי קעקר לא מהני מידי, אבל לדידן דקיי"ל כרב י"ל דבלאו הטעם דהשתא מיהא לא קרינן לא יגוש המלוה לעשר שנים אין משמט משום דידע דקמחיל ומיושב שפיר השמטת הרי"ף.

ועפ"ז יש לקיים דינו של הב"ח (מו"מ ס"י ס"ז [א"ט יג]) שכתב דדווקא בקובע זמן לחבירו על עשר שנים אין שביעית משמטת, אבל סתם הלואה שהיא לשלשים יום ושביעית היא בתוך שלשים יום שביעית משמטת, ובאו"ת [ס"ק טז] כתב בטעמא דמילתא אף שסתם הלואה היא שלשים יום ואין יכול לתובעו בתוך השלשים יום וא"כ י"ל דהשתא מיהא קרינן ביה לא יגוש, מ"מ י"ל דבסתם הלואה אי תפס תוך הזמן

2. במש"כ על הב"ח שכתב דסתם הלואה שהיא שלשים יום משמט בשביעית משום דמהני תפיסה, מהרשב"א שבת דף קמ"ח דהלואת יו"ט למ"ד שלא ניתנה ליתבע אינה משמט אף דמהני תפיסה וכמ"ש הר"ן, הביא רבינו בגנת חמד ענייני הלכה סי' ח אות ג שהקשה לו הרה"ג המפורסם מ' בנימין אליהו רעמעגאלסקי דבהלואת יו"ט מהני תפיסה רק לאחר יו"ט אבל לא ביו"ט גופא. וכתב רבינו דלא ראה המקשה את הירושלמי שביעית שם [פ"י ה"א] דפריך וכי הוא ראוי לתובעו בר"ה, כיון שהוא ראוי לתובעו כמי שהוא ראוי להאמינו, ופי' המפרשים דמה שמצד יו"ט גופא אינו ראוי לפרוע אין משגיחין כלל יעו"ש.

ליתבע דדמי לקובע זמן דלא משמט, דלפמש"כ י"ל דמלות יו"ט כיון שאינו ניתן ליתבע כלל בוודאי לא יפרע בעצמו משו"ה חשוב ידע דקמחיל דדמי שפיר לקובע זמן, משא"כ בסתם הלואה דיכול לתובעו אחר שלשים יום י"ל דיפרע לו מעצמו תוך הזמן ואם כן חשוב לא ידע דקמחיל ואתי שפיר.

והנה ביראים סי' רע"ח נמסדו המדשות סי' קסז כתב דחוב שעבר עליו שביעית אינו רשאי לזה לעכב אלא עפ"י המלוה, דכל זמן שלא השמיטו מלוה חייב לפרוע, אלא יזמין לזה למלוה לדין שישמיט את חובו ובי"ד יחייבו את המלוה לומר משמט אני יעו"ש. ורבי³ חתרו למצוא איזה מקום וסעד לשיטת היראים. ונ"ל דיש להוכיח שיטתו מהא דגיטין (דף ל"ו ע"ג) נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד דחזקה לא שביק איניש היתירא ואכיל איסורא, ולכאורה קשה למאי איצטריך להטעם דלא שביק איניש היתירא ואתי לידי איסורא, הא בלא"ה כיון שהמלוה טוען ברי שפרוזבול היה לו ואבד והלואה טוען איני יודע הו"ל כאומר איני יודע אם פרעתיך דחייב, ולשיטת כמה פוסקים⁴ איני יודע אם פרעתיך חייב אף בדלא הוה ליה למידע, וכבר הקשו כן בספרים⁵.

ולשיטת היראים נחא, דכיון דגם כשלא היה לו פרוזבול חייב לפרוע ואינו נפטר עד שיזמין הלואה להמלוה לדין

דמחל דלא שייך שיפרע מקודם מש"ה אין שביעית משמטת דהוי כתנאי שבממון. ובטור (סי' ק"ז נס"י) דכתב וכן המלוה לזמן אינה משמטת, לא כתב באמת הטעם משום דהשתא מיהא לא קרינן לא יגוש, די"ל דלדין א"צ לזה כלל, אלא כיון שידע דמחיל מש"ה אין שביעית משמטת.

ולפי"ז נחא דינו של הב"ח, די"ל דדווקא בקובע זמן דקיי"ל דאין אדם פורע תוך זמנו א"כ מיקרי ידע דקמחיל דאין יכול לתובעו קודם השמיטה וגם מעצמו לא יפרע בתוך זמנו, אבל בסתם הלואה קיי"ל בשו"ע חו"מ (סי' ע"ט סעיף ט') דליכא חזקה דאין אדם פורע תוך ל' יום ונאמן לומר פרעתיך תוך ל' יעו"ש. ולפי"ז אכתי הוי לא ידע דקמחיל דשמא יפרע לו מעצמו מקודם וכמ"ש תוס' במכות שם, דמה"ט חשוב מי יימר דקעקר דשמא יפרע לו מקודם, וא"כ ה"נ בסתם הלואה. ואף שאין יכול לתובעו תוך השלשים יום והשתא מיהא לא קרינן לא יגוש, י"ל דס"ל באמת כלישנא קמא דמכות שם דכיון שלבסוף אתי לידי לא יגוש משמטת, והא דפסקו הטור [שם] והרא"ש [מס' פ"א סי' ג] במלוה לעשר שנים דאינה משמטת אינו אלא משום דידע דקמחיל וכמ"ש.

ולפי"ז נחא, דאין ראייה מהרשב"א שבת שם דפליג על סברת הב"ח מהא דכתב גבי מלות יו"ט למ"ד דאין ניתן

3. עי' שער משפט סי' סו סק"א.

4. עי' בתומים סי' עה ס"ק כב, הביאו רבינו לעיל סי' כה.

5. כן הק' בשער משפט שם סק"ט, ועי' מה שתי' בנחל יצחק שם לסעיף לג סק"ב ודמשק אליעזר סק"ו.

שיאמר משמט אני, ואם המלוה טוען שהיה לו פרוזבול ואבד ניחא שפיר דבלאו הטעם דלא שביק איניש היתרא ואכיל איסורא היו ב"ד מחייבין להמלוה שיאמר משמט אני משום חיוב דין שמיטה, דאין ענין זה כלל לדיני ממונות דאיני יודע אם פרעתין וברי עדיף, דהא באמת אף בלא פרוזבול חייב הלוח לשלם, אלא מה שמוטל על המלוה לומר משמט אני וב"ד יכולים לכופף אותו

סימן כז

בו יבואר כמה ענינים בדיני מכירת שטרות

עדיף ליה, וא"כ אמאי ס"ל לר"מ דקידשה בשט"ח שיש לו על אחרים דמקודשת, אלא וודאי דאם קדם הלוח ופרע למוכר לא נפטר מהלוקח יעו"ש.

ונראה ליישב עפ"י מש"כ הרמב"ם (פ"ו מהל' מכירה הלכה י"ג) דהטעם דהמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול, משום דמדאורייתא אין המכירה חלה משום דלאו ברשותו קאי החוב למוכרו, וכיון שהמכירה אינה אלא מדרבנן משו"ה קיל ויכול המלוה למחול, וכ"כ תוס' ב"ב (דף ע"ו ע"א) ד"ה ג"ס עו, נן קני. וכתבו המפרשים¹ להסביר לשיטת הרמב"ם ותוס' דהאיך יתפרש הטעם למ"ד דאדם מקנה דשלב"ל והמוכר פירות דקל

בחור"מ (סי' ס"ו סעיף ט"ז) איתא, המוכר שט"ח לחבירו ב"ד אומרים שיפרע הלוח להלוקח ואם קדם ופרע להמוכר י"א דנפטר מהלוקח וי"א שלא נפטר מהלוקח, והקשה האו"ת על דעת האומרים שהוא עיקר בפוסקים דיכול לפרוע להמלוה ונפטר מהלוקח, מהא דקידושין (דף מ"ז ע"ג) קידשה בשט"ח שיש לו על אחרים ר"מ אומר מקודשת, ומוקי שם הגמרא [ממ, אן] דר"מ ס"ל לדשמואל דהמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול, אלא דס"ל דסמכה דעתה דלא שביק דידי ומחיל לאחרני, וקשה מ"מ אולי יקבל פרעון לעצמו ויפטר הלוח מהאשה ובהא לא שייך דסמכה דעתה לא שביק דידי דרווחא דנפשיה

6. הוספה מהשמטה במהדו"ב.

1. עי' בקצה"ח סי' סו סוס"ק כו, הביאו רבינו לקמן.

לא חל המכר מה"ת, משום דבשעה שמכר השט"ח היה החוב לאו ברשותו, וכיון שמכירת שטרות אינה מה"ת אלא מדרבנן מש"ה אמרינן דיכול למחול והפרעון הוי כמחילה, משא"כ למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם או למ"ד בע"ח למפרע הוא גובה י"ל דלא מהני אלא מחילה ממש, משום דמוחל קודם שבא לידי גובינא וקודם שחל המכר מה"ת, אבל פרעון של הלואה לא מהני במקום מחילה משום דבפרעון כבר הא חל המכר מה"ת ולא מהני מחילתו של המלוה, וזה ברור.

ולפי"ז מיושב שפיר קושית התומים, דר"מ הא ס"ל בהמוכר פירות דקל לחבירו דמשבא לעולם אין יכול לחזור בו דאדם מקנה דבשלב"ל, וא"כ לשיטתו שפיר קאמר דהמקדש בשט"ח שיש לו על אחרים דמקודשת משום דסמכה דעתה דלא שביק דידי ומחיל לאחריני, דלדידיה פרעון לא מהני כלל במקום מחילה וכמ"ש, אבל לדידן דקיי"ל אין אדם מקנה דבר שלב"ל י"ל שפיר דאף כשנפרע המלוה נפטר הלואה מהלוקח דאין מחילה גדולה מפרעון דבהפרעון מחלו להלואה וכמ"ש הש"כ שם ומיושב שפיר קושית התומים.

ובזה אמרתי בהא דאיתא בב"מ (דף י"ט ע"ג) מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל, ופריך וליחוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה ובנה הכתובה מניסן ועד תשרי ומפיק הבעל לשובר וטריף לקוחות שלא כדיון, ורבא אמר ש"מ איתא לדשמואל דהמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו

לחבירו חל הקנין, או לאביי דס"ל למפרע הוא גובה, וקאמר בפסחים (דף ל"א ע"א) דאקדיש וזבין מלוה אמרינן כיון דמטי זמניה ולא פרעיה איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא ברשותו הוה קאי ושפיר אקדיש ושפיר זבין, ולדידיהו יש שפיר לחול המכר של השט"ח מה"ת. ופירשו דלמ"ד אדם מקנה דשלב"ל אמרינן בב"מ (דף ס"ו ע"ג) דעד שלא בא לעולם יכול לחזור בו, ומש"ה ניחא דכיון שמוחל המלוה להלוה א"כ בשעה שמכר היה החוב לאו ברשותו ולא בא מעולם ברשותו, א"כ לא נגמר עדיין המכר מה"ת מש"ה מהני מחילת המלוה. וה"ה למ"ד למפרע הוא גובה כתבו תוס' ב"ק (דף ל"ג ע"א) ד"ה איכא דדווקא שגבאו לבסוף אבל אם לא בא כלל לידי גובינא לא יעו"ש, וא"כ כשמחל המלוה ולא בא לידי גובינא לא חל המכר מה"ת ומש"ה מהני מחילה, ועיין בקצה"ח (סי' ס"ו ס"ק כ"ו).

ולפי"ז י"ל דלמ"ד דאדם מקנה דשלב"ל ולמ"ד דבע"ח למפרע הוא גובה, לדידהו גם הסוברים דקדם הלואה ופרע למוכר נפטר הלואה, מודי דאינו נפטר מהלוקח כשקדם ופרע, דעיקר הטעם של הסוברים דהיכי שקדם הלואה ופרע למוכר נפטר מהלוקח הוא כמ"ש הש"ך שם [ס"ק סג] שהפרעון הוא כמחילה דאין מחילה גדולה מזו, וזהו רק לדידן דקיי"ל אין אדם מקנה דשלב"ל ואף כשבא לעולם יכול לחזור בו, ובע"ח מכאן ולהבא הוא גובה וא"כ אף כשפרע הלואה החוב להמלוה ובא החוב לידי גובינא ולרשות המוכר ג"כ

להאשה דלא נפטר מהלוקח ומפיק השובר דכתוב מניסן ומפסיד ללוקח שלא כדין, ויפה העיר.

ונראה ליישב בהקדם מה שנ"ל בטעם הסוברים דאם קדם ופרע הלוח להמלוה לא נפטר בזה מן הלוקח, ובש"ך שם תמה הא אין מחילה גדולה מזו. והנתיבות המשפט שם [ס"ק טו] והאבני מילואים (סי' ק"ה [סק"ג]) כתבו שס"ל דפרעון הלוח גורם היוק לשעבודו של הלוקח מש"ה לא נפטר מהלוקח, משא"כ במוחל המלוה להלוה דהלוה לא קעבד מידי מש"ה נפטר מהלוקח יעו"ש. וק"ל אם נימא דחייב הלוח כשפרע למלוה משום מויק שעבודו של הלוקח, א"כ להסוברים (נס"י ס"ו סעיף ל"ג) דמלוה שמחל ללוה צריך לשלם ללוקח הדמים שנתן ולא כל החוב א"כ ה"ה א"צ הלוח לשלם להלוקח אלא הדמים שנתן לחוד, והא הבעל התרומות (ש"ע י"א ס"ד [ס"ג]) פסק דהמלוה שמוחל א"צ לשלם אלא הדמים שנתן הלוקח, ובשער נ"א (ס"ד [ס"ג]) פסק דאם פרע הלוח למלוה לא נפטר מהלוקח וצריך לשלם שנית ככל הכתוב בשטר.

וע"כ נ"ל בטעם הסוברין דאם פרע הלוח לא נפטר מהלוקח דס"ל כשיטת הרמ"ה והרא"ש המובא בשטמ"ק ב"ק (דף ל"ג ע"א ד"ה ולני עקינא קדוש) דאף דקיי"ל גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו, אם הקדיש הנגזל ואח"כ החזיר הגזלן הגזילה להנגזל חל ההקדש למפרע, דמה שהוא שלו אלא שאינו ברשותו לא דמי כ"כ

מחול, ואב"י אמר בשטר כתובה יוצא מתחת ידה מיירי. די"ל דמש"ה מיאן אב"י לדרבא דש"מ איתא לדשמואל, משום דלשיטתו דס"ל בע"ח למפרע הוא גובה א"כ לדידיה דווקא מחילה של המלוה מהני משום דכיון שלא בא לידי גובינא לא חל המכר מה"ת ויכול למחול, אבל פרעון לא מהני במקום מחילה דכיון שכבר בא לידי גובינא חל מכירתו למפרע, כדאמרינן בפסחים שם דאקדיש וזבין מלוה איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא ברשותו קאי, וא"כ אכתי יש למיחש שמא פרע הבעל לאשה ובאמת לא נפטר מהלוקח ומפיק הבעל לשובר דכתוב בניסן ומפסיד להלוקח, מש"ה מוקי בשטר כתובה יוצא מתחת ידה. ורבא לשיטתו דמכאן ולהבא הוא גובה, א"כ גם כשפרע הלוח נפטר מהלוקח די"ל דהפרעון גופא מחילה הוא כמ"ש הש"ך, דגם אחר שבא לידי גובינא לא איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא ברשותו קאי ולעולם הוי המכר מדרבנן ולא מה"ת, ומש"ה י"ל דנפטר מהפרעון משום מחילה, וקאמר שפיר ש"מ איתא לדשמואל דגם אם פרעו הבעל לאשה נפטר באמת מהלוקח וליכא למיחש מידי, וניחא דמצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל אף באין שטר כתובה יוצא מתחת ידה וא"ש.

וחכם אחד העירני דלפי"ז אכתי תיקשי להסוברים דאם קדם ופרע הלוח לא נפטר מהלוקח, איך יתישב מה דמוקי רבא הא דתני מצא שובר בשוק יחזיר לבעל ש"מ איתא לדשמואל, הא אכתי תקשי דניחוש שמא פרע הבעל

מצוי לחזור בו משום דהוי החוב דשלב"ל ואין אדם נותן בצדקה דבר שלב"ל יעו"ש. הרי שחוב שיש לו על אחרים שאינו מן ההלוואה שהלוה לו משלו מקרי דשלב"ל ולא מקרי אינו ברשותו כמו מלוה שיש לו ביד אחרים.

ולפי"ז מיושב שפיר הא דמשני רבא הא דתנא מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל ולא חיישינן שמא כתבה ליתן בניסן כו' משום דאיתא לדשמואל דהמוכר שט"ח לחבירו ומחלו מחול, ולא תקשי להסוברים דאם פרע הלוה לא נפטר מהלוקח דאיכא למיחש שמא פרע הבעל להאשה ולא נפטר מהלוקח ומפיק לשוברו ומפסיד ללוקח שלא כדון, דלפמ"ש טעם הסוברים דלא נפטר מהלוקח הוא משום דפרעון חזרה המכירה לחול מה"ת, משום דחוב מקרי דבר שאינו ברשותו, וס"ל כהרמ"ה והרא"ש דמה שאינו ברשותו אם בא אח"כ לרשותו חל למפרע המכירה, ומש"ה לא אמרינן דהפרעון הוי כמחילה דכיון שחל המכר מה"ת לא מצי למחול כלל אינו אלא בחוב של מלוה, אבל החוב של כתובה דהמענות לא היו מעולם בידה דמקרי דשלב"ל וכמ"ש, וא"כ אף שקבלה האשה הפרעון מ"מ לא חל המכר מה"ת, דבדשלב"ל קיי"ל אף משבא לעולם יכול לחזור בו, וא"כ בוודאי נפטר הבעל מהלוקח למאן

לדבר שלב"ל או למה שעכשיו אינו שלו יעו"ש, ובספר דברי משפט (סי' ל"ז נס"ע סק"ט) 2.

ולפי"ז י"ל דס"ל דפרעון לא דמי למחילה, דהטעם שמצי המלוה למחול הוא משום שהמכירה אינה מה"ת משום דלא ברשותו קאי החוב למוכרו, אבל כשקיבל המלוה את החוב מהלוה א"כ דמי להחזיר הגולן את הגזילה דחל המכירה למפרע, וא"כ שחל המכר מה"ת א"כ לא מהני מחילה דנימא דהפרעון גופא אין מחילה גדולה מזו דכיון שחל המכר מה"ת לא מצי למחול כלל.

ולפי"ז אפשר לומר דדווקא בחוב של הלוואה מקרי דבר שאינו ברשותו לחוב דהמענות שביד הלוה היו ביד המלוה, אלא משום שמלוה להוצאה ניתנה לא דמי לפקדון ביד אחר דחשוב כדבר שברשותו כמ"ש תוס' ב"מ (דף ו' ע"א ד"ה סקידה), אלא שחשיב כגזילה דמקרי שלו ואינו ברשותו כמ"ש תוס' ב"ב (דף ע"ז ע"א), אבל בחוב שנתחייב בתורת התחייבות גרידא ולא משום הלוואת ממון, י"ל דקודם שגבה חשוב כדשלב"ל דקיי"ל דאף כשבא לעולם יכול לחזור בו ולא חל המכר. וכן מוכח מלשון התוס' ב"ק (דף ל"ז ע"ז ד"ה יד) שכתבו דכשאמרו ההוא גברא דתקע ליה חבריה ניתביה לעניים פלגא דוזוי,

2. רבינו למד בדעת הרא"ש והרמ"ה שהוא חל למפרע כמו שנקט בדבריהם הדברי משפט שצ"ן, אמנם בדבר אברהם ח"א סי' א סוף אות יא כתב לדחוק שאין כוונת הרא"ש שהקדש חל למפרע, אלא חל כשיבוא לרשותו והוי כדשלב"ל למ"ד אדם מקנה דשלב"ל, וכן בדברי יחזקאל סי' נד אות ז כתב שלומר שהקדש חל למפרע הוא כמילתא בלא טעמא, ודלא כמ"ש רבינו.

לא חשוב הפרעון כמחילה דבפרעון שכבר בא לרשות המוכר לא מצי למחול כלל, אבל בחוב של כתובה דחשוב דשלב"ל דאף אחר הפרעון לא חל המכר מה"ת לא אמרו כלל דלא נפטר הבעל מהלוקח, ומש"ה סתם שפיר השו"ע אהע"ז (סי' ק"ה ס"ט) דנאמנת במיגו שנפרעת הכתובה אחר שמכרה דבכתובה כו"ע לא פליגי ומיושב שפיר.

וראיתי בנה"מ (סי' ס"ז נ"ק מ) שכתב ליישב מה שהביא בעל התרומות הוכחת הראשונים דאם פרע הלואה לא נפטר מהלוקח וז"ל [נעל המיומת], וראיתם מההיא דגרסינן בשנים אוחזין מצא שובר בשוק בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל ומקשינן ואמאי ניחוש דילמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה וזבנה לכתובתה ואתי בעל ומפיק האי שובר דכתוב בניסן ומפסיד ללקוחות, ומהכא שמעינן דטעמא דכתוב השובר מזמן המוקדם למכירתה אבל לא חיישינן דאחר מכירתה ללוקח אזיל ופרע לה בעלה וכתבה לו שובר, דא"כ יטענו לקוחות אתה תשוב ותפרע לנו פעם שניה שהפסדת אחר שידעת והיה לך קול שהכתובה מכורה אצלנו ומש"ה מוכיחים שחייב הלואה לפרוע להלוקח פעם אחרת יעו"ש, והדברים תמוהים מאד דלס"ד דלא ידע להא דשמואל חששו שמא מפיק הבעל השובר דכתוב מזמן המוקדם למכירתה, אבל לא חששו שמא לאחר מכירתה ללוקח אזיל ופרע לה בעל, דכיון שגם

דאית ליה לדשמואל דמחילה מהני דהא אין מחילה גדולה מזו שפרע הלואה וכמ"ש הש"ך וא"ש.

³העירני רב אחד מווארשא דעיקר הסברא מה שכתבתי שלהסוברים דבדבר שאינו בעולם אם בא לרשותו חל המכר למפרע, וכן לר"מ דס"ל אדם מקנה דשלב"ל ולאביי דלמפרע גובה אם פרע הלואה להמלוה לא שייך סברת ש"ך חו"מ סי' ס"ו דאין מחילה גדולה מזו, די"ל דכיון שחל מכירת השטר למפרע מה"ת א"כ לא מהני מה שקדם ופרע דלא מצי המלוה למחול. יש לדחות דזה אינו, ולעולם אינו חל המכר לענין שצריך לפרוע שנית, אלא שלדידה חל המכר למפרע מה"ת רק לענין שיכול הלוקח לתבוע החוב מהמלוה אחרי שבא לידו.

ועפ"י ניחא מה שהקשה האב"מ (סי' ק"ה נ"ק ג) בהא דכתב בשו"ע אהע"ז (ס"ט ס"ג) אם אמרה האשה שנפרע הכתובה אחר שמכרה נאמנת במגו, והא בחו"מ (סי' ס"ו סעיף ט"ו) הביא דעת הי"א שאם קדם ופרע הלואה לא נפטר בה מהלוקח, וא"כ לפי"ז לא מהני כלל מה שנפרעת אחר שמכרה יעו"ש. ולמש"כ ניחא, דהסוברים שאם פרע הלואה לא נפטר מהלוקח לא אמרו אלא בחוב של הלואה וכמ"ש, משום דחוב של הלואה לא מקרי אלא דבר שאינו ברשותו וכלשון תוס' ב"ב (דף ע"ז ע"א), ומש"ה ס"ל דכיון דאחר שבא לרשותו חל המכר למפרע וכמ"ש השטמ"ק ב"ק שם, וא"כ

אחרת משום מזיק שעבודו של לוקח, והא דלא חששו לס"ד דלא ס"ל לדשמואל דמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול בכל שובר בעלמא דכותבין שובר ללוה שמא מכר המלוה השט"ח לאחרים ומפסיד ללקוחות, י"ל דהוא מטעם אחר דלס"ד דלא ס"ל לשמואל וס"ל דמכירה שמכר השט"ח חל מה"ת והלוקח בעל דברים ידידה ומחילה ופרעון לא מהני לאפקועי שעבודא דלוקח, א"כ מה שפרע להמלוה אין לפוטרו רק באונס גמור, ומש"ה אמרינן כיון שמכירה קלא אית ליה ואם היה מידק ומיחקר הוה ידע לא הוי אונס גמור, וגם אם פרע הלוה להמלוה צריך לפרוע להלוקח פעם אחרת, אבל לדין דקיי"ל כשמואל דמחילה אחר מכירה מהני ומדינא נפטר הלוה בפרעון דאין מחילה גדולה מזו, אלא דבאנו לחייבו משום מזיק שעבודו של הלוקח דחייב לשלם מדינא דגרמי, אכתי י"ל דהטענה דלא ידע מהמכירה אם שאונס גמור לא הוי אונס כל דהו מיהא הוה ובדינא דגרמי גם באונס כל דהו נמי פטור וכמ"ש הש"ך, ומאי הוכיחו הראשונים מסוגיא דב"מ שם.

ולפמש"כ ניחא דטעם הסוברים דלא נפטר הלוה אם קדם ופרע להמלוה הוא משום דס"ל דכה"ג דבא החוב לרשותו חל המכר מה"ת, ולא מהני מחילה בתר מכירת השט"ח היכי שהמכירה היא מה"ת, וא"כ מדינא לא

מחילה לא מהני אחר מכירה גם פרעון לא מהני, אבל לדין דקיי"ל כשמואל דמחלו המלוה מחול י"ל דה"ה פרעון של הלוה נמי מהני כמ"ש הש"ך דאין מחילה גדולה מזו. ומיישב הנה"מ שם דעיקר הראיה הוא דלא יכול הלוה לפטור עצמו בטענת אונס שלא ידע מהמכירה ומש"ה פרע להמלוה ולא להלוקח, והוכיחו דאם יש למיטען טענת אונס שלא ידע מהמכירה א"כ לס"ד דלא ס"ל כשמואל וחששו לשובר הנמצא בשוק להחזיר לבעל משום כתבה ליתן לו בניסן ולא נתנה עד תשרי כו', והא יש למיחש בכל שובר דעלמא דכותבין שובר ללוה שמא מכר המלוה השט"ח לאחר ומפסיד ללקוחות דיטעון שהוא לא ידע מהמכירה, אלא וודאי דמכירה קלא אית לה ע"ש.

ואכתי קשה דמאי הוכחה היא הא לפמש"כ האחרונים⁴ בטעם הסוברים דלא נפטר מהלוקח משום דהלוה חשוב מזיק שעבודו של הלוקח, א"כ י"ל דאה"נ שיכול הלוה לפטור עצמו בטענה שלא ידע ממכירת השט"ח לאחרים והוי אונס, ואף דקיי"ל בחו"מ (סי' שפ"ו) דאדם מועד לעולם ואף שהזיק באונס חייב לבד אונס גמור דפטור יעו"ש, אבל הא כתב הש"ך (שם סק"ו) דבדינא דגרמי דאינו אלא מדרבנן אף באונס כל דהו נמי פטור, וא"כ י"ל דלוה שפרע חובו להמלוה אחר המכירה י"ל דהוי שפיר אונס כל דהו ואינו מחויב לשלם פעם

4. נתה"מ והאב"מ המובאים לעיל.

5. כנראה הכוונה לסי' שעח ס"ב.

נפקע שעבודו דלוקח כלל, אלא דמ"מ יש לפוטרו משום דהוי אונס גמור שלא ידע מהמכירה, ע"ז שפיר הוכיחו הראשונים מהא דשנים אוחזין שם דהא דמי שפיר לס"ד בסוגיא שם דלא ס"ל להא דשמואל, ומ"מ לא חששו בכל שובר דעלמא דכותבין שובר ללוה שמא מכר המלוה השט"ח לאחרים ומפסיד ללקוחות, משום דכיון דמדינא משועבד הלוה להלוקח לא יכול למיפטר עצמו בטענת אונס גמור שלא ידע מהמכירה דזה לאו אונס גמור הוא, א"כ ה"ה לדין כיון שבאמת בפרעון לא נפקע שעבודא דלוקח דס"ל דפרעון לא דמי למחילה משום דהמכר חל מה"ת וכמ"ש, וא"כ אין למיפטר בטענת אונס דלא ידע מהמכירה דכיון שמדינא דאורייתא משועבד הלוה להלוקח אין לפוטרו אלא באונס גמור כדאיתא בשו"ע חו"מ (סי' [שע"ט] ס"ט), וכיון דמכירה קלא אית ליה ואם היה מידק ומיזהר היה ידע לא הוי אונס גמור וא"ש הוכחת הראשונים.

ונראה ליישב דהא באמת קי"ל באהע"ז (סי' ז' [ס"א]) דהבעל אינו יורש את אשתו במלוה משום דמלוה חשוב כראוי ואין הבעל יורש את אשתו בראוי כבמוחזק, אלא שמלוה שעליה יורש פלגא כדאיתא בב"ב (דף ק"ו ע"א) שאין בכור נוטל פי שנים במלוה מ"מ במלוה שעמו פלגי, וא"כ אינו יכול הבעל לירש כל החוב שעליה אלא בפלגא וכ"כ הנה"מ שם, והרשב"ם ב"ב שם [ד"ה פלגי] כתב בטעמא דמילתא דמלוה שעמו פלגי משום דהוי ממון המוטל בספק וחולקין, דאינו ידוע אם חשוב מוחזק לאביו שהבכור רוצה לשעבד נכסיו לאביו לגמרי ובעין יפה גמר למקני נכסיו לאביו כדי שיהיה חשוב אביו מוחזק בהך מלוה ליטול פי שנים יעו"ש.

ולפי"ז מיושב שפיר קושית העולם, דהפנ"י [נ"ק ס"ד] ולטעמין כתב דהסוגיא אזיל כמ"ד דאדם מקנה דשלב"ל, ולדידיה דעל כרחך צ"ל הא דמהני מחילת החוב בטר המכירה משום דכיון שנמחל החוב ולא בא לעולם הוי כמוכר

נפקע שעבודו דלוקח כלל, אלא דמ"מ יש לפוטרו משום דהוי אונס גמור שלא ידע מהמכירה, ע"ז שפיר הוכיחו הראשונים מהא דשנים אוחזין שם דהא דמי שפיר לס"ד בסוגיא שם דלא ס"ל להא דשמואל, ומ"מ לא חששו בכל שובר דעלמא דכותבין שובר ללוה שמא מכר המלוה השט"ח לאחרים ומפסיד ללקוחות, משום דכיון דמדינא משועבד הלוה להלוקח לא יכול למיפטר עצמו בטענת אונס גמור שלא ידע מהמכירה דזה לאו אונס גמור הוא, א"כ ה"ה לדין כיון שבאמת בפרעון לא נפקע שעבודא דלוקח דס"ל דפרעון לא דמי למחילה משום דהמכר חל מה"ת וכמ"ש, וא"כ אין למיפטר בטענת אונס דלא ידע מהמכירה דכיון שמדינא דאורייתא משועבד הלוה להלוקח אין לפוטרו אלא באונס גמור כדאיתא בשו"ע חו"מ (סי' [שע"ט] ס"ט), וכיון דמכירה קלא אית ליה ואם היה מידק ומיזהר היה ידע לא הוי אונס גמור וא"ש הוכחת הראשונים.

ובימי חורפי אמרתי לתרץ קושית העולם שהקשו להסוברים בחו"מ (סי' ס"ו סעיף כ"ג) שבן שהיה לאביו שט"ח עליו ומכרו לאחרים ומת, יכול למחול החוב לנפשיה ופטור לשלם מדינא דגרמי דאין כוונתו להפסיד אלא לפטור עצמו, מהא דאיתא בב"ב (דף פ"ט ע"א) תנינא לתקנת אושא דהאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה דהבעל מוציא מיד הלקוחות, מהא דתניא מעידין אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ונתן לה כתובתה והוזמו אין אומרים דמשלמים כל כתובתה אלא טובת הנאת כתובתה

מקנה דשלב"ל אם בא לעולם אינו יכול לחזור בו וא"כ לא יוכל הבעל למחול כלל החוב, דהא הטעם דמהני מחילה אחר מכירת השט"ח אינו אלא משום דהמכירה היא לאו דאורייתא אבל הכא שחל המכר למפרע א"כ לא מצי מחיל, ולפי"ז מיושב שפיר דקאמר אי ס"ד ליתא לתקנת אושא תזבין כתובתה לגמרי, דכיון דאזיל למ"ד אדם מקנה דשלב"ל כמ"ש הפנ"י, א"כ לא שייך להקשות דיוכל הבעל לירש ולמחול לנפשיה, דזה דבר הסותר את עצמו אם ירצה לירש לא יוכל למחול ואם ירצה למחול לא יוכל לירש אם גמר והחזיק הנכסים ביד אשתו והוי מוחזק ויכול הבעל לירש לא יוכל למחול דחל המכר מה"ת, ואם לא החזיק הנכסים ביד אשתו ויוכל למחול דהמכירה לאו דאורייתא א"כ אינו יכול לירש דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק, ומיושב שפיר קושית העולם.

פירות דקל לחבירו דעד שלא בא לעולם לכו"ע יכול לחזור בו וכמ"ש, והוי המכירה בשעת המחילה אינה אלא מדרבנן, מש"ה מהני מחילה וכמ"ש הרמב"ם והתוס' שם.⁶

ולפי"ז בבעל שירש את כתובת אשתו אינו יכול למחול לנפשיה כל עיקר, דממ"נ אם לא הקנה ושעבד נכסיו לאשתו כדי שיהיה הך חוב מוחזק ביד אשתו אינו יכול לירש כלל את כתובתה דמלוה הוי ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק, ואם נימא דמלוה שעמו שאני דגמר והקנה ושעבד נכסיו לאשתו שתהיה מוחזקת ביד האשה כגבוי כדי שיוכל הבעל לירש וכמ"ש הרשב"ם במלוה שעמו גבי בכור בב"ב שם, וא"כ דנימא דחשוב כאילו בא ליד האשה והוי מוחזק ולא ראוי כבר בא החוב לידי גיבוי וחל המכר שמכרה האשה לאחרים מדאורייתא, דלמ"ד דאדם

סימן כח

בו יבואר איזה ענינים בדיני שליחות

אין שליח לדבר עבירה, דמפרשים בהא דאיתא בב"מ (דף מ' ע"א) תדע שאילו אמר לשלוחו צא וגנוב לי וגנב פטור ושותפין שגנבו חייבין משום דאמרינן מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, דהיינו שותפין

בדו"ח מהגרעק"א כתובות (דף י"א ע"א) כתב¹ דכמו היכי שגנב אחד לדעתו ולדעת חבירו ס"ל לרש"י וכמה ראשונים דאמרינן מיגו דזכי לנפשיה זכי גם לחבריה ולא אמרינן דחבירו פטור משום

6. היינו הרמב"ם והתוס' שהובאו בריש הסימן.

1. בשם רבי שלמה איגר.

מגו דנעשה שליח של ישראל לזכות עבורו נעשה שליח לעכו"ם לזכות המעות מידו אעפ"י שאינו מפקירן, אלא דתוס' אזלי לשיטתם בב"מ (דף ס' ע"א נד"ה ושומפין) דפליגי על רש"י נד"ה ואלו שומפין ופי' שותפין שגנבו היינו שהגביהו שניהם ולא ס"ל דאמרינן במילי דאין שליחות דמשום מיגו יש שליחות, ומש"ה כתבו דאין ישראל המקבל המעות מיד העכו"ם יכול לזכות עבור ישראל חבירו. אבל לשיטת רש"י וכמה ראשונים שפי' דשותפין שגנבו חייבין היינו שהגביה אחד לדעתו ולדעת ישראל חבירו ואמרינן דבעלמא אין שליח לדבר עבירה מ"מ משום מיגו אמרינן דנעשה שליח, וא"כ ה"ה י"ל בשליחות של עכו"ם דמשום מיגו⁴ זכי נמי לחבריה מיד העכו"ם.

ולפי"ז ניחא דינו של הרשב"ץ והד"מ דכיון דזכה ראובן שני שלישי הריוח לנפשיה זכי גם השליש לשמעון אף שהוא מיד העכו"ם משום מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבירו, ועוד אף אם לא יזכה לנפשיה כלל י"ל דמשום דנעשה שליח עבור ישראל לזכות עבורו נעשה שליח להעכו"ם לזכות מידו וכמ"ש הדו"ח, ושפיר פסקו הרשב"ץ והד"מ דאם אחר שגבה ראובן המעות קנו סחורה הו"ל כשנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים וחולקין בשוה, דגם לשמעון יש חלק בכיס השותפות שליח הריוח ואתי שפיר.

שגנבו שהגביה אחד לדעתו ולדעת חבירו², ה"ה י"ל בהא דקיי"ל אין שליחות לעכו"ם אם עשה ישראל בשליחות עכו"ם ובשליחות ישראל אמרינן נמי מיגו דנעשה שליח לישראל נעשה שליח לעכו"ם.

ובזה נ"ל ליישב דברי הרשב"ץ
[משנ"ץ ח"א סי' לה] שבב"י [סעיף ז(א) י(א) (מחוז ז)] והד"מ (מו"מ סי' קע"ו [אומ ז]) ראובן שאמר לשמעון שיסייעו בגביית החוב שיש לו אצל העכו"ם ויהיה לו שליח הריוח ואחר שגבו קנו סחורה ה"ל כשנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים חולקים בשוה. והאחרונים הקשו מדברי התוס' בב"מ (דף ע"א ע"ג נד"ה נשלמא) שכתבו דישראל המקבל מעות מן העכו"ם לישראל אינו זוכה לישראל חבירו כיון דהעכו"ם אינו מפקיר מעותיו אלא בא לזכות המעות לישראל ע"י ישראל חבירו, וישראל המקבל המעות הוא שלוחו של העכו"ם ואין שליחות לעכו"ם עיין קצה"ח (סי' קע"ו [סק"ז]), וא"כ לא זכה שמעון כלל בשליח הריוח שקיבל ראובן מיד העכו"ם ואין לשמעון קרן וחלק בכיס השותפות, ואמאי פסקו דחולקין בשוה.

ולפמש"כ הדרוש וחידוש ניחא, די"ל דבאמת ישראל המקבל מעות מעכו"ם לזכות עבור ישראל חבירו נעשה שליח של העכו"ם המזכה המעות ושליח ישראל לזכות המעות, וא"כ י"ל

-
2. במהדו"ק: יעו"ש.
3. במהדו"ק: וא"כ שפיר י"ל דזכה ישראל עבור ישראל חברו נעשה שליח לעכו"ם וכו'.
4. במהדו"ק: דזכי לנפשיה.

הזוכה וכמ"ש, אלא דמיירי שלא פטרו הישראל המלוה את העכו"ם וכמ"ש הריטב"א, וא"כ שפיר כתב רש"י דגם לרב אשי דס"ל דאנן לדידהו יש שליח, סיפא דהעמידו אצל ישראל אסור הוא מחומרא ולא מדינא וא"ש.

ובנוב"י מה"ק אהע"ז (פי' ע"ו) ראיתי להגר"י הורוויץ שהקשה לשיטת תוס' דהיכי דהוי שליח לדבר עבירה בטל השליחות מהא דאיתא בקידושין (דף ג' ע"ג) מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אדם אחד כלכלה של תאנים ושל שביעית היתה, ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה אחת מהן ע"י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות, הא נכריות מקודשות דאשה אחת נעשה שליח לחברתה אע"ג דאסור לקדש אשה בפירות שביעית, ולא אמרינן דבטלה השליחות משום דאין שליחות לדבר עבירה. והנוב"י תי' שם (פי' ע"ו) דהאשה שקיבלה הקידושין היא שלוחה של המתקדשת והיא אינה עושיית עבירה שלקחה הפירות לצורך אכילה. והקצה"ח (פי' קפ"ג [סק"ז]) דחה תי' הנוב"י שמדברי התוס' ב"מ (דף ע"א ע"ג) שם שהבאנו לעיל מוכח דהמקבל שזוכה עבור אחר הוי נמי שלוחו של המזכה והוי שפיר שליח לדבר עבירה יעו"ש.

ועפמש"כ ניחא קושית הגר"י הורוויץ, די"ל דמשום דאמרינן מיגו דנעשית שלוחה של המתקדשת להיות זוכה בהכלכלה של תאנים עבורה דלא הוי דבר עבירה אצלה, נעשית נמי שליח להמקדש להיות מזכה הכלכלה עבור

וראיתי בפנ"י ב"מ (דף ע"א ע"ב) [שם ד"ה בפירש"י ג"ה אגל אגון] שהקשה בשם ספר לחם אבירים על רש"י שם שכתב בהא דקאמר רב אשי כי אמרינן אין שליחות לעכו"ם ה"מ אינהו לדידן אבל אנן לדידהו יש שליח, וכתב רש"י אנן לדידהו כגון רישא דברייתא וסיפא לחומרא כדאמרן, והקשו דהא כיון שאנן לדידהו יש שליח וא"כ יכול הישראל לזכות המעות מיד העכו"ם עבור ישראל חבירו, וא"כ כשהעמידו אצל ישראל אסור מדינא דישראל שלוח מישראל חבירו בריבית הוא כדהקשו בתוס' שם.

ולפמש"כ אינו ענין כלל דברי התוס' ב"מ שם לדברי רש"י, דגם אם נימא דאנן לדידהו נמי אין שליח ג"כ תיקשי לשיטת רש"י דס"ל דאף במילי דבעלמא אין שליח מ"מ משום מיגו יש שליח, וא"כ שפיר י"ל כשהעמידו אצל ישראל אסור מדינא דישראל לוח מישראל, ואמאי קאמר בשלמא סיפא לחומרא. וצ"ל דרש"י מפרש כמ"ש השטמ"ק שם בשם הריטב"א וז"ל ו"ל הריטב"א ר"מ פירשן, דהעמידו אצל ישראל דהיינו שעדיין המעות באחריות העכו"ם ולא נפטר עדיין העכו"ם מישראל המלוה, וא"כ שאינו נפטר העכו"ם מהמלוה ה"ל מעות שנתן לישראל ברשות עצמו וישראל חייב לתת להעכו"ם ומדינא מותר אלא משום חומרא החמירו יעו"ש, אבל אם פטרו המלוה להעכו"ם אסור מדינא ולא מחומרא, ואף דהישראל הוא שלוחו של העכו"ם המזכה מעות מ"מ נעשה שליח משום מיגו דנעשה שליח להישראל

האחיות, אעפ"י שהיו דבר עבירה לקדש בפירות שביעית משום איסור סחורה וא"ש.

ומש"כ הקצה"ח לתרץ די"ל משום מיגו דזכי לנפשיה דקיבלה אחת ע"י כולם וזכתה לנפשה וזכתה נמי לחברתה, יש להעיר מדברי רש"י שם (דף נ"א ע"ג ונ"ה ה"י טלנס) שהקשה למ"ד בקידושין שאין מסורין לביאה לא הוי קידושין דמוקי שאמר כולכם ואחת משתי האחיות מקודשות לי, ואמאי לא מוקי שאמר אחת מכם מקודשת לי יעו"ש, ולפי דברי הקצה"ח אם אמר אחת מכולכם לא הוי קידושין כלל משום דהוי שליח לדבר עבירה, דכיון שקיבלה אחת עבור חברתה ולנפשה לא זכתה א"כ י"ל דמשום דאין שליח לדבר עבירה בטלה השליחות דכיון דליכא מיגו.

ובאמת לפמש"כ אין צורך לכל זה, דכיון דאמרינן דהמקבל נעשה שליח של הזוכה ושליח של המזכה, י"ל מיגו דנעשית שליח להזוכה ולא הוי דבר עבירה נעשית שליח להמזכה וכמ"ש הגרעק"א לענין שליחות לעכו"ם וא"ש.

ובזה ניחא נמי מה שנהיגי עלמא במכירת חמץ דב"ד הוי שלוחים בהרשאה למכור חמצם של בני העיר ומקבלין כסף מהעכו"ם וזוכים מהעכו"ם לבעלי החמץ כדי לצאת ידי קנין כסף, ולפמש"כ תוס' ב"מ שם דאין ישראל יכול לזכות מהעכו"ם עבור ישראל

ובימי חורפי כתבתי בזה ליישב קושית הקצה"ח (סימן ל"ג [סק"ג]) שהקשה בהא דאיתא בשו"ע שם [ס"ד] שלח לו פקדונו על יד אחר בין שאמר לו הולך ותן חייב באחריותו אפילו היה רגיל בעל הפקדון להפקיד אצלו אינו יכול לחזור בו וחייב באחריותו, והקשה הקצה"ח משו"ע (סי' נ"א סעיף כ"ד) שומר שמסר הפקדון למי שרגיל הבעלים להפקיד אצלו דפטור הראשון, וא"כ אמאי חייב באחריות אם שלח את הפקדון ע"י מי שרגיל בעל הפקדון להפקיד אצלו והניח בצ"ע.

ולפמש"כ דהמקבל מאחד לזכות עבור חבירו הוי שליח של הזוכה והשליח של המזכה, והקצה"ח (סי' קפ"ו [סק"א]) כתב דאין בשליח שום דין שומרים דחשוב כמו הבעלים דפטור

5. עי' בבאר יצחק או"ח סי' א אמצע ענף א, שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קמד ועוד.

אפילו משבועת שומרים יעו"ש, ולפי"ז דשליח אין עליו דין שומר דמי שפיר בהא דשלח פקדונו ע"י אחר אף שהיה רגיל בעל הפקדון להפקיד אצלו לשומר שמסר לשומר ומיעט בשמירתו דקיי"ל בשו"ע (סי' נ"א) דאפילו ברגיל להפקיד אצלו חייב משום דמיעט בשמירתו וא"כ ה"ה כשמסר לשליח דאין עליו דין

שומר שפיר יש לחייב להנפקד באחריות אף שבעל הפקדון רגיל להפקיד אצלו השליח דאין מיעוט בשמירה גדול מזה כיון דהוי שליח וחשוב כמו בבעלים דפטור אפי' משבועת שומרים וא"ש.⁶ [אלא די שידון בזה דהקצה"ח [נס"י קפ"ן] כתב הכי רק לשיטת הרמ"ה ואכמ"ל].

סימן כט

ישוב לדברי הכנה"ג חו"מ סי' פז

כאומר מנה לי בידך וכפר הנתבע בכל ושני עדים מעידים על חמישים דקיי"ל דנשבע על החמישים האחרים משום דר' חייא, א"כ ה"נ צריך לישבע על הז' מאות שנשארו. ותירצו דבעדים ע"י צירוף לא אמרינן דר' חייא קמייתא וכה"ג ליכא שבועה דר' חייא, וע"כ נקט דאיכא עד אחד שמעיד על מאה וצריך הנתבע להכחיש את העד ומגלגל עליו לישבע על הז' מאות יעו"ש.

ובטור שם איתא וז"ל¹, הואיל ובדיני ממונות הלואה אחר הלואה מצטרפין, ולכך מצרפין עד המעיד על ד' מאות עם העד המעיד על ה' מאות ויתחייב לשלם ד' מאות, וכן העד

איתא בטור וש"ע חו"מ (סי' ל' [ס"ג]), ראובן תבע משמעון אלף ות"ק זהובים ומביא חמשה עדים אחד אומר ראיתי שהלואה מאה ואחד מעיד על מאתים ואחד מעיד על שלש מאות ואחד על ארבע מאות ואחד על חמש מאות, אם העיד כל אחד בעדות מיוחדת כגון שאמר אחד באחד בניסן והשני בזמן אחר וכן כולם, משלם ז' מאות וישבע שבועה דאורייתא על מאה ויגלגל שבועה מה"ת על ז' מאות שנשארו כו' יעו"ש. ודקדקו הסמ"ע [ס"ק טו] והש"ך [ס"ק"ן] הא בלאו העד אחד שמעיד על המאה מחויב שבועה על הז' מאות, משום שהתובע תובע אלף ות"ק ושני עדים בצירוף יש על ז' מאות, א"כ הוי

6. כאן סוף הסימן במהדו"ק. ובהשמטה נוסף: אלא שבגוף סברת הקצה"ח דשליח לא חשוב שומר דהוי כמו בבעלים לבר, דזה אינו אלא לשיטת הרמ"ה יש לדון בו טובאי ואכ"מ. וסיום הסימן שלפנינו נוסף במהדו"ב.

1. זה אינו לשון הטור אלא תוכן דבריו, אבל הוא לשון האורים ס"ק יב שהביא שכן כתב הטור.

המעיד על מאתיים עם העד המעיד על ג' מאות ומחויב לשלם מאתיים, ומנה הנשאר מהעד שהעיד על ה' מאות עם המנה הנשאר מהעד המעיד על ג' מאות הרי עוד מנה והרי יש כאן ז' מאות, ועד שהעיד על מאה אין לו צירוף, הרי הנתבע מחויב לישבע ולהכחיש את העד שבועה דאורייתא, עכ"ל הטור. ומשמע מלשון הטור דדווקא שהעד המעיד על מאה אין לו צירוף וע"כ מחויב שבועה דאורייתא, אבל אם היה העד [על] המאה בצירוף לא היה זוקק לשבועה. [2דרך] משל אחד אומר מאה ואחד אומר מאתיים משום דהלואה אחר הלואה מצטרפין ומוכרח לשלם מאה, לא אמרינן דעל מאה הנשאר מעדותו של העד המעיד על מאתיים מכריחו לשבועה דאורייתא זה לא אמרינן.

ובתומים שם ס"ק ח' האריך למצוא טעם לסברת הטור³ דעד שנצטרף כבר לתשלומין אין יכול עוד לזקוק אותו לידי שבועה דאורייתא, וכתב דלא מצא בשאר פוסקים שום חולק בזה על הטור. וכתב עוד וז"ל, ומ"ש בעל כנסת הגדולה [הגנ"י אומ מן] דהתוס' בפרק הכותב [כמוזמ פט, א] ד"ה היכי סמיך כו' מורים דחולקים בזה על הטור וס"ל דאפילו ע"י צירוף מ"מ זוקק לשבועה, ודבריו בלתי מובנים דהא שם אמרינן בעד אחד מעיד שנפרעה כתובתה דאי פקח הוא פרע

לה שנית באפי סהדי אחרני וסמיך סהדא קמא לטהדא בתרא ומחויבת שבועה, ופריך הגמרא איך סמיך סהדא קמא לטהדא בתרא, והקשו בתוס' הא אמרינן בסנהדרין [ג, ג] הלואה אחר הלואה מצטרפין עכ"ל, ודברי התוס' תמוהין כאשר כבר עמד המהרש"א שם והניח בצ"ע, דאם הלואה אחר הלואה או פרעון אחר פרעון מצטרפין היינו דבין שניהם אמרינן דנפרעת הכתובה ולא תוכל להכחיש פרעון אחד מהם ליטול בשלישית כפרש"י, אבל לא יכול למוקמי לקמא במלוה ע"י העד אחד ואין כאן חיוב שבועה כלל עפ"י העד. ובתומים מיישב דברי התוס' בקושייתם שהקשו על לשון הגמ' ופרש"י דאמרינן האיך סמיך סהדא קמא לטהדא בתרא דמשמע דאי אפשר לצרפן כלל, וכ"כ רש"י [ד"ה היכי סמיך] להדיא דתשבע להכחיש כל עד ועד ותטול מנה שלישית, וע"ז הקשו בתוס' שפיר דהא מצטרפין לפרעון וא"כ אין מחויב לפרוע לה עוד מנה שלישית, ואם שפירכת הש"ס יפה האיך סמיך סהדא קמא לטהדא בתרא דהא אין כאן חיוב שבועה דכבר נצטרפו שניהם בפרעון אחד והאיך מייתי לה לידי שבועה דאורייתא, אבל לשון הגמרא לא משמע כן וזו קושית תוס'⁴, אבל עכ"פ אין מדברי התוס' שום שמץ ראייה דלא ס"ל כהטור דעד שנצטרף כבר לממון אין יכול עוד לזקוק על השאר לידי שבועה

2. נוסף ע"פ מהדו"ק.
3. עי' בערוך השלחן סוף ס"ח שנתן טעם לדברי הטור.
4. ויעויין בתוס' הרא"ש שם שאכן הק' זה רק לפירש"י.

דבעדים ע"י צירוף ליתא שבועה דר' חייא. והנה אם נימא דאיכא שבועה דר' חייא כה"ג היה שבועת הנתבע על הז' מאות עיקר שבועה משום דר' חייא ולא ע"י גלגול, רק לשיטת הטור דכה"ג ליכא שבועה דר' חייא ע"כ ס"ל דנשבע על הז' מאות רק משום גלגול שבועת עד אחד, שצריך להכחיש את העד שמעיד על המאה ובתורת גלגול צריך לישבע על הז' מאות שנשארו.

וי"ל דזה כוונת הכנה"ג, דמתוס' כתובות (דף פ"ט) שם משמע לא כתשובת הרא"ש דעד המחייבו ממון אינו מחייבו שבועה אלא ע"י גלגול, וכוונתו דהא דמשמע מתשובת הרא"ש דליכא שבועה דר' חייא בעדים ע"י צירוף דנחית רק לשבועה על הז' מאות שנשארו משום גלגול שבועת עד אחד, אבל עיקר שבועה בשביל העדים המחייבים אותו ממון דאיכא שבועה דר' חייא ס"ל להרא"ש דליתא, וכמ"ש הסמ"ע והש"ך דכה"ג שרק ע"י צירוף מחייבין ממון ליכא שבועה דר' חייא, ע"ז כתב הכנה"ג דתוס' כתובות ס"ל דגם בעדים על ידי צירוף המחייבין אותו ממון איכא ג"כ שבועה דר' חייא, ולא כמו שסובר

דאורייתא דשם בצירוף אין כאן שבועה כלל, ע"כ תוכן דברי התומים ס"ק ח'.

ונראה ליישב דברי הכנסת הגדולה בשני אופנים, חדא נ"ל עפ"י שראיתי בכנה"ג בסי' פ"ז [הגה"ט] אות ח' בזה"ל⁵, ומתוס' כתובות (דף פ"ט ע"א) ד"ה היכי סמיך משמע לא כתשובת הרא"ש סי' ל' דעד המחייב ממון אינו מחייבו שבועה אלא ע"י גלגול עכ"ל. ואין הבנה לדבריו גם בזה שכתב אלא ע"י גלגול דמי לא מודה שע"י גלגול יש שבועה. ע"כ היה נראה לי דנתכוון הכנה"ג במה דאיתא בתשובת הרא"ש⁶ והוא⁷ בטוש"ע חו"מ (סימן ל' סעיף ג') שהבאתי דראובן תבע משמעון אלף ות"ק זהובים וכו' שפסק דמשלם ז' מאות וישבע שבועה על מאה של העד המעיד בלי צירוף, וישבע על הז' מאות שנשארו בגלגול שבועת המאה של העד אחד, ודקדקו כולם עי' בסמ"ע ובש"ך שם דלמאי צריך לישבע משום גלגול שבועה דעד האחד המעיד על מאה, הא בלא"ה יש שבועה דר' חייא דעדים ע"י צירוף מעידים על ז' מאות ומחייבין לשלם ז' מאות ויכולים לזקוק אותו לידי שבועה דאורייתא על ז' מאות הנשארים, והעלו ששיטת הטור

5. ז"ל הכנה"ג, מתוך תשובת הרא"ש שהביא רבינו בעל הטורים ז"ל בסי' ל' מוכיח דעד המחייבו ממון אינו מחייבו שבועה, ולא משמע הכי מדברי התוס' פ' הכותב דף פ"ח בד"ה היכי סמיך אסדהא קמא וכו'. ובסי' ל' הגב"י סוף אות כא כתב הכנה"ג וי"ל, ומכלל האמור נתבאר שדעת הרב בעל התשובה הזאת, שאין עד המחייבו ממון מחייבו שבועה אלא דוקא ע"י גלגול, ויש חולקים כמו שאכתוב בס"ד בסי' פו בהגה"ט אות ח'.
6. בכנה"ג הבין שמקור הדין הוא תשובת הרא"ש, אכן מקור דברי הטור הוא בספר התרומות שער סו ח"ב דין ד. ואם הרא"ש עצמו מודה לדין זה, עי' בב"י שם ס"ה בשם תשובת הרא"ש כלל צד סי' ח מה שיש ללמוד לנידון דידן.
7. במהדו"ק: והוא במה דאיתא וכו'.

התומים שם שכוונת הכנסת הגדולה לדחות שיטת הטור דעד שמצטרף לתשלומין אינו זוקק עוד לשבועה על השאר מתוס' כתובות הנ"ל, רק נתכוון לשיטת הטור מתשובת הרא"ש דדווקא ע"י גלגול איכא שבועה, אבל עיקר שבועה משום עדים שמחייבין אותו ממון שקיי"ל מדר' חייא מנה לי בידך ועדים מעידים על חמישים שמשלם חמישים ונשבע על חמישים ליכא כה"ג משום דאינה רק ע"י צירוף וכמ"ש הסמ"ע וש"ך שם, בזה כתב הכנה"ג דמתוס' כתובות לא משמע הכי, רק דלעולם איכא שבועה דר' חייא אף בכה"ג של תשובת הרא"ש שם דהיו העדים רק ע"י צירוף מכל מקום זוקקים גם כן לישיבע על השאר משום דרב חייא.

ויפה תירץ בקצה"ח (ס' פ"ז ס"ק י"ג)
שס"ל להרי"ף שמיירי שתפסה מטלטלין ולא מעות, וכיון דלא תפסה מטלטלין אלא למשכון עדיין אין הכתובה כפרועה וה"ל עדיין שעבוד קרקעות דאין נשבעין מה"ת, ואע"ג דהבעל תובע מן האשה את המטלטלין שתחזיר ויש לו ע"א לזה שכבר פרע לה את הכתובה וא"כ צריכה להחזיר את המטלטלין, אינו נאמן בכך להשביע שבועה דאורייתא כיון דהיא אומרת שהכתובה עדיין לא נפרעת, והוא מעיד על הכתובה שהוא שעבוד קרקעות שנפרעה, א"כ אכתי אין כאן שבועה דאורייתא, ע"כ תירץ הקצה"ח שם ולפ"ז אי פקח הוא ויהיב לה דמי הכתובה באפי חד סהדא, וקסמיך סהדא קמא לסהדא בתרא והוי שני עדים המעידים על פרעון הכתובה, והבעל תובע את התפיסה שתפסה המטלטלין גם הפרעון השני שלפי דברי הבעל פרע

התומים שם שכוונת הכנסת הגדולה לדחות שיטת הטור דעד שמצטרף לתשלומין אינו זוקק עוד לשבועה על השאר מתוס' כתובות הנ"ל, רק נתכוון לשיטת הטור מתשובת הרא"ש דדווקא ע"י גלגול איכא שבועה, אבל עיקר שבועה משום עדים שמחייבין אותו ממון שקיי"ל מדר' חייא מנה לי בידך ועדים מעידים על חמישים שמשלם חמישים ונשבע על חמישים ליכא כה"ג משום דאינה רק ע"י צירוף וכמ"ש הסמ"ע וש"ך שם, בזה כתב הכנה"ג דמתוס' כתובות לא משמע הכי, רק דלעולם איכא שבועה דר' חייא אף בכה"ג של תשובת הרא"ש שם דהיו העדים רק ע"י צירוף מכל מקום זוקקים גם כן לישיבע על השאר משום דרב חייא.

וראית בעל הכנה"ג בזה נראה עפ"י
קושית מהרש"א שהקשה בדברי תוס' דמאי הקשו הא איכא למ"ד בסנהדרין הלואה אחר הלואה מצטרפין, דמה בכך דבזה דווקא יהיה צירוף דנפרעת כתובתה ולא תיטול עוד כתובתה אבל עכ"פ שבועה אין כאן, והא בש"ס שם מיירי אי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא ובזה ליכא שבועה ושפיר פריך הש"ס. ותירוץ התומים שתירץ דקושית התוס' שם אינה רק על לשון הסוגיא ופירש"י דחוק, דלא הביאו פירש"י כלל, ופשטות לשונם מורה דבאו להקשות על פירכת הש"ס וס"ל דגם אי יהיב באפי חד סהדא כתובתה וסמיך סהדא קמא לסהדא בתרא יכול להביאה לידי שבועה דאורייתא והדברים תמוהים.

מחלוקת הרמב"ם והראב"ד [ג' טוען וטען פ"ג ה' י' אם תבעו בחמישים מלוה ובחמישים פקדון והודה באחד מהן, דעת הרמב"ם כיון דהכל מין ממון וחייב בשניהם בגניבה ואבידה הו"ל מודה במקצת הטענה וישלם מה שהודה וישבע על השאר שבועה דאורייתא, ודעת הראב"ד ז"ל כיון דהחמישים פקדון אין דינם שוה לחמישים דהלואה דבהלואה חייב באונסין ובפקדון פטור באונסין לא הוי ממין הטענה ופטור משבועה דאורייתא, והכא לכ"ע הוי שפיר ממין הטענה דאיתא שבועה דאורייתא, דהכא תובע הבעל דמי כתובתה שפרעה שנית עם תפיסת מטלטלין שתפסה למשכון, והעדים מעידים שנפרעה הכתובה, וא"כ צריכה להחזיר התפיסה שתפסה בשביל העדאת עדים וצריכה ג"כ לישבע על פרעון השני שתובע הבעל בטענת ברי והיא כופרת שבועה דאורייתא מדר' חייא, שלשיטת הרמב"ם דמודה בפקדון בחמישים חייב לישבע על המותר שבועה דאורייתא, וה"ה בדר' חייא דהעידו על החמישים פקדון מחויב לישבע על המותר, א"כ צריכה לישבע שבועה דאורייתא. ואפילו לשיטת הראב"ד שס"ל דהודה בפקדון אינו מחויב לישבע על המותר שבועה דאורייתא, אינו רק בפקדון שמחויב הנפקד בשמירה רק בגניבה ואבידה ואינו דומה לחמישים דהלואה דמחויב באונסין, ע"כ ס"ל הראב"ד דלא מיקרי מין הטענה ולא מחויב שבועה דאורייתא, משא"כ הכא דתפסה במשכון לפרעון הכתובה דמשכנו שלא

לה שני פעמים והיא בעצמה תפסה בעדים מטלטלין דמי כתובתה, וכמ"ש הטור (סי' ל' [ט] דבהלואה אחר הלואה שמצטרפין צריך התובע לתבוע שניהם, דאל"כ שיתבע רק אחד א"כ יהיה עד אחד מוכחש מהבע"ד, דהודאת בע"ד כמאה עדים דאיהו קאמר שהלואה רק פעם אחת ועד אחד מעיד שהלואה בזמן אחד והשני מעיד שהלואה בזמן אחר ומוכחש עד אחד מהתובע, רק שהתובע טוען ששני פעמים הלואה וכה"ג מצטרפין השני עדים להלואה אחת, וה"ה לענין פרעון דהבעל תובע שפרעו שני פעמים כדברי שני העדים ותובע פרעון אחד גם המטלטלין שתפסה בעצמה, ואם נימא דמצטרפין שני העדים שמעידים על פרעון הכתובה בזמן אחר כמו הלואה אחר הלואה, א"כ תפיסתה שתפסה צריכה להחזיר משום שני העדים והבעל שתובע פרעון אחד עם המטלטלין שתפסה דמי לאחד שנושה בחבירו מנה ועדים מעידים על חמישים וקיי"ל מדר' חייא שצריך שבועה דאורייתא על החמישים שכופר, א"כ ה"ה הכא שהבעל תובע פרעון הכתובה שפרע שנית וגם התפיסה שתפסה, והאשה כופרת בכל שלפי דבריה שלא נפרעה הכתובה א"כ התפיסה היא דמי הכתובה, ועדים מעידים שנפרעת הכתובה שמצטרפין שני העדים שמעידים בפרעון אחר פרעון, וא"כ מחויבת להחזיר את התפיסה עפ"י עדים ומדר' חייא צריכה לישבע על הפרעון שבועה דאורייתא.

ובסמ"ע חו"מ (סי' פ"ט ס"ק ל"ד) מביא

בשעת הלואה חייב בוודאי באונסין, דאפילו לשיטת הפוסקים דמלוה על המשכון אפילו שלא בשעת הלואתו אינו חייב באונסין, אינו אלא במשכנו ברשות הלוה או ברשות ב"ד, אבל שלא ברשות אם תפס המלוה למשכון לכ"ע חייב באונסין משום דחשוב גזלן וכמ"ש הש"ך חו"מ (סי' ע"ז סוף ק ט') בהדיא יעו"ש, וא"כ לפ"ז דחייבת האשה באונסין על המטלטלין שתפסה, א"כ גם לשיטת הראב"ד שחמישים פקדון וחמישים דהלואה ליכא שבועה דאורייתא, מ"מ כאן שחמישים משכון וחמישים מעות בוודאי לכ"ע איכא שבועה דאורייתא, דשניהם הם מין הטענה, דבשניהם איכא חיוב אונסין ולכ"ע איכא במודה במקצת כה"ג שבועה מה"ת וה"ה בהעדאת עדים דר' חייא איכא כה"ג שבועה דאורייתא וא"כ צריכה האשה ליטעם שבועה מדאורייתא.

שפיר איכא כה"ג שבועה דאורייתא מהעדאת עדים דר' חייא ושפיר הקשו בתוספות. הרי דמוכח מקושית תוס' שס"ל דבעדים ע"י צירוף איכא נמי שבועת העדאת עדים דר' חייא, דהכא מחייבין העדים להחזיר התפיסה רק בצירוף שני העדים המעידים בפרעון אחר פרעון, ובוהה הקשו תוס' דאיכא שבועה דאורייתא, הרי דגם כה"ג איכא שבועה דר' חייא דאל"כ אלא כשיטת הטור דכה"ג ליכא שבועה דר' חייא הדר קשה קושית מהרש"א דמאי הקשו דגם אם פרעון אחר פרעון מצטרפין אבל שבועה ליכא ומאי פקח הוא שמייתי לה לידי שבועה דאורייתא, ושפיר מוכח מדברי התוס' שס"ל לא כשיטת הטור דבעדים ע"י צירוף ליכא שבועה דר' חייא, דתשובת הרא"ש שם מחייב הנתבע שבועה על הז' מאות אך משום גלגול הע"א שמעיד על המאה, ומדברי התוס' מוכח לפמש"כ דאיכא שבועה דאורייתא מדר' חייא בעדים ע"י צירוף ומחוייב ליטעם על הז' מאות בלא גלגול רק מעיקר שבועה מדר' חייא.

עוד נ"ל בכוונת בעל כנסת הגדולה שכתב דמדברי התוס' דף פ"ח בד"ה היכי קסמיך משמע לא כשיטת הטור, כהבנת בעל האו"ת, דכוונתו לשיטת הטור דע"א שנצטרף לשני לחייב ממון על פיו אינו זוקק עוד על השאר שמעיד לחייב להנתבע שבועה, מדקאמר בהא דתשובת הרא"ש ובטוש"ע (סי' ל' ס"ג) דחייב שבועה נגד העד שמעיד על המאה משום שאין לו צירוף, משמע שאם היה לו צירוף לא זוקק לשבועה.

ולפ"ז מתורץ קושית מהרש"א, ושפיר הקשו בתוס' אמאי פריך הש"ס האיך סמיך סהדא קמא לסהדא בתרא הא איכא למ"ד בסנהדרין דהלואה אחר הלואה מצטרפין וה"ה פרעון אחר פרעון, ושפיר יהיה פקח הבעל שיפרע לה באפי חד סהדא וסמיך סהדא קמא לבתרא ויתבע שני הפרעון עם התפיסה, שלדברי הרי"ף על כרחק מיירי הסוגיא בתפסה מטלטלין, דאל"כ מאי פקח הוא שמייתי לה לידי שבועה דאורייתא, ורק בשביל שתפסה והיא מוחזקת ולא רוצה ליטעם ע"כ פיקח הוא שיוזיק לה לידי שבועה דאורייתא ונחתינן לנכסיה, א"כ

אינו יכול עוד לזקוק בעדותו לידי שבועה דאורייתא.

וזה ניחא רק אם נימא דהסוגיא לא מיירי בתפסה האשה מטלטלין בכתובתה, אבל מדברי התוס' שהקשו על פירכת הש"ס האיך קסמיך סהדא קמא אסהדא בתרא הא איכא למ"ד דהלואה אחר הלואה מצטרפין, על כרחך דס"ל כשיטת הרי"ף דהסוגיא מיירי בתפסה האשה מטלטלין בכתובתה וכה"ג שייך שבועה דאורייתא למ"ד דמצטרפין משום העדאת עדים דר' חייא וכמ"ש, ואם כן כיון דס"ל להתוס' דהסוגיא מיירי שתפסה האשה עבור כתובתה, וא"כ לשינויא דש"ס דיהיב לה באפי סהדא קמא וסהדא בתרא מחייבין ב"ד בעדותם להחזיר המטלטלין שתפסה וכבר הועיל עדותו של סהדא קמא לחייב האשה להחזיר התפיסה שתפסה ומכל מקום זוקק בעדותו בפרעון השני לידי שבועת ע"א מה"ת, הרי מוכח לפ"ז בהדיא דעד שנצטרף לתשלומין מ"מ זוקק לישבע בעדותו על השאר, דהא בש"ס איתא בהדיא דפקח הוא מייתי לה בזה לידי שבועה מה"ת משום שבועת ע"א אף שכבר הוציא בעדותו ממון הוא תפיסת האשה, ומוכח מזה דהתוס' לא ס"ל כשיטת הטור וגם היכי שנפיק ממונא אפומיה דחד סהדא ע"י צירוף, מ"מ על הנשאר יכול לחייב שבועה דאורייתא, ומיושב שפיר דברי הכנה"ג ומתורץ קושית המהרש"א כתובות שם, וזה ברור.

ובענין זה אמרתי להביא ראייה

ומה שתמה בתומים האיך מצינו בדברי התוס' פ"ח שם לא כשיטת הטור, בזה נראה לפמ"ש"כ בישוב קושית מהרש"א לדברי התוס' הנ"ל עפ"י שיטת הרי"ף, דהסוגיא מיירי שתפסה מטלטלין והאשה אינה רוצה לישבע והבעל פקח, שמיייתי לה לידי שבועה דאורייתא ונחתין לנכסה, וקושית תוס' היא דהא איכא למ"ד דפרעון אחר פרעון מצטרפין, א"כ איכא שבועה דאורייתא מדר' חייא, ובע"כ צ"ל דהש"ס אויל למ"ד דהלואה אחר הלואה אין מצטרפין. אבל מדמשני הש"ס דיהיב לה כתובתה באפי סהדא קמא וסהדא בתרא ומוקים לה להנך קמאי בהלואה מוכח לפ"ז לא כשיטת הטור, דהא סהדא קמא שמעיד על שני פעמים פרעון, ובפרעון אחד נפטר הבעל מכתובתה ומהני לממון בצירוף סהדא בתרא, ומ"מ יכול העד הראשון לחייב את האשה שבועה דאורייתא בשביל שמעיד בפרעון שני ג"כ, ודמי לאחד מעיד על מאה ואחד מעיד על מאתים דמנה משלם משום צירוף שני העדים ומ"מ נשבע על מנה השניה, וה"ה דהכא סהדא קמא מעיד על שני פעמים פרעון וסהדא בתרא על פרעון אחד דמהני עדותם בצירוף לפטור הבעל מכתובתה, וחייבת שבועה דאורייתא על פרעון השני, דקאמר הש"ס דפקח הוא שמיייתי לה בזה לידי שבועה דאורייתא, רק די"ל דהא דנפטר הבעל מכתובתה לא חשוב אפוקי ממון שיסלק העד לזקוק שבועה דאורייתא בעדות על השאר, והטור לא קאמר רק היכי דמחייב העד בעדותו בתשלומין, בזה

ומכירה אינו יכול לזקוק את הגנב עוד לשבועה.

אבל באמת יש ליישב קושית הגרעק"א עפ"י דברי הש"ך חו"מ (סי' ז"ג ס"ק י"א) דהא דאיתא שם דהיה השומר חשוד וטוען שאבד הפקדון שכנגדו אינו יכול לישבע וליטול שהרי אינו טוען וודאי, וכתב הש"ך דה"ה בספק עפ"י עד. א"כ ה"נ דהבעלים אין יודע אם טבח ומכר ממילא, פטור הגנב משום דהתובע אינו יכול לישבע וליטול כמו גבי שומר, ובנוב"י (חו"מ מה"מ סימן ט"ז) כתב דבספק עפ"י עד לכ"ע דינא הכי, וגם הרמ"ה⁸ שפליג גבי חשוד בספק עפ"י העד מודה דפטור, א"כ בלא"ה מיושב קושית הגרעק"א. אח"כ מצאתי בתפארת ירושלים (ז"ק ס"ג) שמיישב קושית הגרעק"א עפ"י דברי הש"ך (סימן ז"ג) ונהנית⁹.

לשיטת הטור דעד שנצטרף לתשלומין אינו זוקק עוד לשבועה, מהא דתנן (ז"ק פ"ז משנה ד') גנב עפ"י שנים וטבח ומכר עפ"י ע"א דמשלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה'. ולכאורה קשה הא ע"א מעיד שטבח ומכר ומחויב הגנב להכחיש את העד בשבועה כדין ע"א לשבועה, ואיהו חשוד משום עדי גניבה ויהיה הדין דשכנגדו נשבע ונוטל, וכבר העיר בזה הגרעק"א על המשניות [א"מ ס"א].

ולשיטת הטור י"ל דגנב עפ"י שנים וטבח ומכר עפ"י ע"א היה הע"א שמעיד על הטביחה ומכירה אחד מעדי גניבה וכה"ג, שבעדותו כבר הועיל לחייב בתשלומי כפל ובעדותו שהעיד בבת אחת הע"א על הגניבה ועל הטביחה

סימן ל

ישוב לקושיית הר"ן

קנה. וכתב הר"ן נ', ז מפני ה"י"ד ד"ה וגלסי מן ותמהני דהך רבותא נמי שפיר משתמעא בעציץ וזרעים של אחד דלימא דעציץ קנה במשיכה וזרעים לא קנה עד שיחזיק בהן ואע"פ שהן בתוך העציץ שלו שקנאו במשיכה, יעו"ש תירוצו. **ולי** נראה ליישב קושית הר"ן

הר"ן גיטין (דף כ"ז ע"א) הקשה בדברי התוס' שם [ד"ה ע"י] גבי עציץ של אחד וזרעים של אחר מכר בעל הזרעים לבעל העציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים, וכתב בתוס' דה"ה הוה מצי לאשמעינן הכל בעציץ וזרעים של אחד אלא לרבותא נקט הכי אע"ג דבעל העציץ קונה הזרעים שהם בתוך העציץ שלו לא

8. הובא בטור שם ס"ח.

9. וכן תי' במרומי שדה שבועות מ, א ד"ה אבל, וע"ע בקהלות יעקב ב"ק סי' לג אות ה ובאגרות משה חו"מ ח"א סוסי' כז.

והקצה"ח [סק"א] מסכים לדברי הט"ז דנקנה המקום להמפקיד בחזקת תשמישו שמונח שם הפקדון שלו, ואף שלא יחד ליה מקום מעיקרא הכי אושלי ליה לכל דוכתא שיהיה מונח שם החפץ ודמי לשואל גרגותני [נ"מ קג, א] דכרי ליה בכל מקום שירצה יעו"ש.

ונ"ל להביא ראיה לזה מערכין (דף כ"ט ע"א) דאיתא שם, ר"ש אומר הכהנים אין מחרימין מפני שהחרמין שלהם,³ ולכאורה קשה מאי קפסיק ותני דכהנים אין מחרימין במטלטלין, הא באמת משכחת דין חרמין במטלטלין של כהנים שמופקדים אצל אחרים, דבשלמא במטלטלין שמונח ברשות הכהנים יש לומר דתיכף כשהחרים הרי כאילו בא לידו, וקיימא לן דהחרמים כל זמן שהן ברשות הבעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם נתנם לכהן הרי הם כחולין, ותיכף כשהחרים מיקרי בא ליד כהן וליכא בהו דין חרמים. אבל אם החרים מטלטלין המופקדים אצל אחרים דפקדון שיש לו ברשות אחרים יכול להקדיש וכמ"ש תוס' ב"מ (דף ו' ע"א) ד"ה הקדישה, וכיון שלא מונח בחצירו א"כ תיכף כשהחרים הכהן חל עליהם דין חרם, ואף שאין צריך לתת לכהן שהחרמין שלהם מ"מ קודם שנטל הפקדון מיד הנפקד הרי הוא כהקדש לכל דבר ויש בו מעילה דעדיין לא בא ליד כהן שמונח

דבאמת צריך טעמא אמאי באמת לא קונה הזרעים משום שהם בתוך העציץ שלו, ואפשר משום שהזרעים חשיבי כמחוברין לקרקע ליכא בהו קנין חצר, וכן פי' בספר גרש ירחים [נמוס' גס]¹. ובאמת מדברי התוס' ב"ק (דף י"ז ע"א) ד"ה למה דכתבו דלמ"ד עבדי כמקרקעי דמי החזיק בקרקע קנה עבדים לאו מטעם חצר משום דעבדים אין משתמרין לדעתו כו' יעו"ש, נראה דס"ל להתוס' דבלאו הטעם דעבדים אין משתמרין לדעתו איכא בהו קנין חצר אף דעבדי כמקרקעי דמי², וה"ה זרעים שבתוך העציץ אף דכמקרקעי חשיבי מ"מ איכא בהו דין חצר ודוחק לחלק דזרעים גרעי יותר מעבדים.

ע"כ נראה הא דבאמת לא קונה בעל העציץ את הזרעים אף שהם בתוך העציץ שלו, הוא מטעם שכתב הט"ז חו"מ (סי' קפ"ט [סק"א]) בטעמו של הטור שם [ס"א] שכתב אם היה לו פקדון בידו וכיון לקנות לו בסכום ידוע שאמר [לימן] לו [להמפקיד לא קנה, ולא נקנה לו חצירו ורשותו שהפקדון אצלו. והט"ז כתב שרשות הנפקד שהפקדון מונח שם הוי רשות המפקיד. והמהרי"ט (מ"א סי' ס"ה) חלק על הט"ז, דבמה קנה המפקיד רשותו של הנפקד הא בעינן כסף או חזקה, ועוד תינח שמיחד לו מקום אבל באין מיחד לו מקום מאי איכא למימר.

1. עי' בנתה"מ סי' קמא סק"ג שגם כתב דקרקע ועבד אין נקנין בקנין חצר.
2. כן הסכימו גם האור שמח הל' גירושין פ"א ה"ו, והנצי"ב בשו"ת משיב דבר ח"ב סי' ל אות ה דלא כהנתה"מ הנ"ל.
3. במהדו"ק: אמר רבי נראין דברי ר"ש וכו'.

א"כ לא הוּי העציץ חצירו של בעל העציץ אלא חצירו של בעל הזרעים, דדמי ממש למש"כ הטור דאם היה לו פקדון בידו וכיוון לקנות דלא קנה וכמ"ש הט"ז, משום דהרשות נקנה להמפקיד, א"כ ה"נ נקנה העציץ לבעל הזרעים.

ובאמת נ"ל אף לשיטת המהרי"ט דחולק על הט"ז דאין חצר הנפקד קנוי להמפקיד, מ"מ י"ל דמודה בעציץ וזרעים, דעיקר טעמו דס"ל כיון שלא ייחד לו מקום וגם לא עשה קנין מש"ה לא נקנה לו הרשות להמפקיד, משא"כ בעציץ וזרעים דבעל הזרעים הא שאל את העציץ וקנה לו ככל שואל כלי, והא מיוחד ליה הכלי בשאלה לבעל הזרעים, וא"כ בוודאי לאו חצירו של בעל העציץ הוא אלא חצירו של בעל הזרעים דמושאל לו העציץ, ומש"ה ניחא דלא קנה הזרעים לבעל העציץ משום חצירו.

והנה המהרי"ט שם כתב עוד להקשות על הט"ז בסברא אחרת, דאף אם נימא שהמפקיד קונה את הרשות של הפקדון שמונח אצל הנפקד מ"מ כיון שהמפקיד מקנה הפקדון נימא דנקנה לו חצירו להנפקד דלא הוּי חצירו של המפקיד אלא כל זמן שהחפץ היה שלו, אבל כיון שהקנה לו הפקדון נימא דחצירו וקנינו באים כאחד, וכבר כתבו האחרונים ליישב דווקא בגט אשה אמרינן חצירה וגיטה באין כאחד משום דבגט לא בעינן זכיה אלא נתינה דגם בע"כ נמי מהני משו"ה אמרינן דגיטה וחצירה באין כאחד, אבל בקנין דבעינן זכיה לא אמרינן הכי יעו"ש.

ברשות אחרת, וא"כ שייך שפיר דין חרמים בכהנים כה"ג.

ולפמש"כ הט"ז והקצה"ח דרשות הנפקד שהחפץ מונח שם הוּי תמיד רשות המפקיד, אם כן ניחא שפיר דלא משכחת חרמים בכהנים מפני שהחרמים שלהם, ואף במטלטלין המופקד אצל אחרים כיון שהמקום שהחפץ מונח קנוי להכהן המפקיד, א"כ גם כשמונח המטלטלין שהחרים בפקדון קונה המחרים המפקיד את החרם ע"י חצירו המושאל לו, וכמו שמצינו בב"מ (דף י"א ע"ב) גבי ר"ג וזקנים שהיו באים בספינה שאמר וחצירו מושכר לו דע"י שכירות נקנה לו מטעם חצר, וה"ה בשאלה דחד דינא אית ליה כמ"ש הנתה"מ (ס"י ר) בפתיחה שם, וניחא שפיר דקאמר הכהנים אין מחרימין מפני שהחרמין שלהן, דהיינו לעולם תיכף כשהחרים זכה בו כהן המחרים וכבא ליד כהן דמי והרי הן כחולין לכל דבר וליכא דין חרם בחפצי כהנים וא"ש.

וראיתי בשטמ"ק [ענין] שם [אומ] [ש] בשס"ז החדשים שהעיר קצת בזה. ולפמש"כ יש להוכיח מזה כשיטת הט"ז והקצה"ח דרשות הנפקד קנוי להמפקיד אף שלא יחד ליה מקום, ומשום דאושיל ליה כל דוכתא שיהיה מונח שם החפץ ונקנה לו בחזקת תשמישו.

ועפ"ז י"ל דמש"ה לא מצי בעל העציץ לקנות הזרעים מטעם חצירו אף שכליו של אדם קונים כחצירו כדאיתא בשטמ"ק ב"מ (דף ט' ע"ב [ד"ה אמר רנא]), מ"מ כיון שהעציץ מושאל לבעל הזרעים

משתמעא בעציץ וזרעים של אחד, דנימא דעציץ קנה במשיכה וזרעים לא קנה עד שיחזיק בהן, ואע"פ שהן בתוך העציץ שלו שקנאו במשיכה, ולפמש"כ י"ל דאה"נ ס"ל להתוס' דכהאי גוונא שפיר יש לקנות הזרעים משום חצרו, דכיון דהזרעים בתוך העציץ שלו שנקנה במשיכה שפיר נקנה הזרעים מטעם חצר, ודווקא כשהזרעים היו בתוך העציץ שלו ומתחילה היה שאל העציץ לבעל הזרעים לא נקנה לבעל העציץ הזרעים משום חצרו דקנינו וחצרו באים כאחד לא אמרינן, משא"כ בדינו של הר"ן שפיר י"ל דאה"נ שנקנה הזרעים לבעל העציץ, דאף שזרעים היו כמחובר לקרקע מ"מ נקנה בתורת חצר כמו עבדים, אף למ"ד דכמקרקעי דמי ס"ל להתוס' דנקנה מטעם חצר וכמש"כ. ופי' דבריהם ה"ה דהוי מצי לאשמעינן הכל בעציץ וזרעים של אחד, היינו לאשמעינן שהזרעים אינן נקנין במשיכה, ותירצו התוס' דקמ"ל רבותא דאף משום חצירו לא נקנה הזרעים, וזה דווקא בעציץ של אחד וזרעים של אחד אחר אבל בעציץ וזרעים של אחד יש לומר שפיר דנקנה הזרעים לבעל העציץ משום חצר.

ובימי חורפי כתבתי בזה ליישב דברי הש"ך חו"מ (סי' קנ"ט ס"ק ז') בהא דאיתא בשו"ע שם [ס"ה] וכן השוכר המקום שאותן המטלטלין הנמכרים מונחים בו קנה המטלטלין, וכתב הש"ך דהיינו דווקא כשהשכיר לו החצר מתחילה ואח"כ הקנה לו המטלטלין, אבל שניהם כאחד לא וכמש"ל (נסי' ר"ז [סק"ג]). והאחרונים הקשו על הש"ך מהא

ולו נראה להביא ראיה לזה מדברי התוס' קידושין (דף כ"ה ע"ב ד"ה נהמה) שכתבו בשם הר"ח כהן דהא דמסירה אינה קונה בסימטא משום דבסימטא כל הקודם בו זכה בהרשות, וסתמא דמילתא המוכר קדם והביא בהמתו לשם קודם שבא הלוקח, והוי מקום בהמתו כחצירו ואין שום קנין מהני ברשות מוכר, ורק במשיכה שעוקר הבהמה מרשות שקנה המוכר בתחילה מהני יעו"ש. ולכאורה קשה דאכתי אמאי לא קונה מסירה בסימטא, הא כיון שהמוכר מקנה להלוקח הבהמה א"כ הדר הרשות שהבהמה עומדת לרשות הלוקח, דלא הוי מקום הבהמה בסימטא חצירו של מוכר אלא כל זמן שהבהמה היא שלו, וכשמקנה הבהמה להלוקח נעשה המקום של הבהמה חצירו של לוקח, ונימא דחצרו וקנינו באים כאחד ונקנה במסירה, אלא וודאי כמ"ש האחרונים דבקנינים לא אמרינן חצירו וקנינו באים כאחד, וזה ברור.

ולפי"ז י"ל דהכי פי' התוס' שם, ה"ה דהוה מצי לאשמעינן בעציץ וזרעים של אחד דבמשיכה לא קנה הזרעים אלא לרבותא נקט אע"ג דבעל העציץ קונה הזרעים שהם בתוך העציץ שלו וי"ל דקנה משום חצירו, דאף שמושאל העציץ לבעל הזרעים מ"מ כיון שמקנה הזרעים לבעל העציץ א"כ נעשה העציץ שלו ויקנה מטעם חצרו, קמ"ל דלא קנה משום דבקנינים לא אמרינן קנינו וחצירו באים כאחד וכמ"ש.

ולפי"ז מיושב שפיר קושית הר"ן שהקשה ותמהני שהך רבותא נמי שפיר

מתחלה ואח"כ הקנה לו המטלטלין אבל שניהם כאחד לא, משום די"ל כיון שחצר דגברא משום שליחות איתרבאי ובין חצר של המוכר ובין חצר של הלוקח קונה משום שליחות, א"כ דמי שפיר למי שנתן לשליח דבר למוכרו ואח"כ אמר לו אחד תהיה שלוחי לקנות דכתב הש"ך (סי' קפ"ה) דלא מהני קנין השליח משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל, ה"ה גבי חצר כה"ג לא מהני וכמ"ש האבני מלואים שם.

ולפי"ז מיושב שפיר מה שהקשו על הש"ך מהא דגיטין (דף ע"ו ע"ב) דאמרינן דגיטה וחצרה באין כאחד, והאחרונים כתבו לחלק דבגט אשה שאני. ולפמ"ש"כ הדברים מתובלין בתבלין, דדווקא בגט אשה דחצר דאיתתא משום ידה איתרבאי, א"כ י"ל כמ"ש האב"מ דחצר הבעל הוי שליח והוי שליחות מן הבעל ליד האשה דחצירה דידה כידה אריכתא הוא יעווי"ש, אבל משא"כ בקנינים דחצר דגברא משום שליחות איתרבאי, א"כ י"ל שפיר דמשום דלא חזרה שליחות אצל הבעל לא מהני לקנות משום חצר דשליחות וכמ"ש.

ולפי"ז י"ל אם יקנה החצר בכסף או בשטר ויעמוד בצידו, דקיי"ל דהיכי שעומד בצדו קונה מטעם יד, יוכל שפיר לקנות המטלטלין והחצר כאחת דדמי לגט אשה, דדווקא חצר המשתמר ואינו עומד בצדו דמטעם שליחות הוא קונה י"ל כמ"ש הש"ך דכאחת אינו קונה החצר והמטלטלין משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל, משא"כ כשעומד בצידו דמטעם יד קונה. ולפי"ז יש ליישב

דאמרינן גבי גט אשה דגיטה וחצרה באין לה כאחד, ועוד מכמה מקומות בגמרא דמוכח דבבת אחת יכול לקנות המקום עם החפץ, וגם מהר"ן גבי עציץ שהבאנו משמע שיש לקנות שניהם כאחד החפץ עם המקום יעו"ש בקצה"ח [סק"ז].

ונ"ל בישוב דברי הש"ך עפ"י מה שהקשה בספר אבני מלואים (סי' קל"ט [סק"י]) בהא דאיתא בשו"ע שם [סי"א] אם נתן לה הגט בחצרו ומכר לה החצר כיון שקנתה החצר בשטר או בכסף ובחזקה נתגרשה, והקשה האב"מ הא מסקינן בב"מ (דף י"ג ע"ב) דחצר דגברא משום שליחות איתרבאי וחצר דאשה משום ידה, וא"כ חצר הבעל לא הוה אלא שליח הבעל והרי לא חזרה שליחות אצל הבעל, דחצר הבעל שהיה שליח לבעל נעשה יד לאשה להתגרש בהגט המונח בחצר. ותירץ דדווקא בשליח להולכה שנעשה שליח לקבלה כיון דשליח לקבלה אינו כידי האשה אלא שלוחה, וכיון דלא חזרה שליחות אצלה לא מיקרי שליחות, אבל חצר שנעשה יד האשה ומקבלת ע"י יד אריכתא חשבינן שבא משליח של הבעל ליד האשה יעו"ש.

ולפי"ז י"ל דהש"ך לשיטתו (נסי' קפ"ה [סק"א]) שכתב דמי שנתן לפלוני דבר למוכרו ואמר לו אדם אחר תהיה שלוחי לקנותו ממנו, דלא מהני קנין השליח משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל כמו גבי גט אשה.

ולפי"ז י"ל דמשה כתב הש"ך (נסי' קל"ט) שם דדווקא כשהשכיר לו החצר

הקושיות שהרבו להקשות האחרונים על בתורת יד ולא בתורת שליחות, ויש הש"ך, דמיירי כה"ג היכי שנקנה החצר להאריך בזה וקיצרתי.

סימן לא

בו יבואר בענין אין כופר משתלם אלא לאחר מיתה

למיתה י"ל לדידיה דג"כ משלם כופר, וא"כ מאי פריך רבא הא אין כופר משתלם אלא לאחר מיתה דילמא אתיא הברייתא כר"א ושפיר יש לאוקמי לדידיה שעשאו טרפה.

ולי נראה דלא קשה מידי, דבתד"ה אמר רבה (דף מ"ג ע"א טז) כתבו דהאי הקישא השור יסקל וגם בעליו יומת כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמים כופר אין השור בסקילה אין בעלים משלמים כופר ס"ל גם לר"א, אלא שס"ל דמריבויא דאם כופר מרבין דשלא במתכוין אף שאין השור בסקילה הבעלים משלמים כופר, וא"כ לא מרבין רק לשלא במתכוין לחוד, אבל כשעשאו טרפה או שאמדוהו למיתה י"ל דלכו"ע דאינו משלם כופר אלא לאחר מיתה, דלכו"ע יש למילף היקשא דהשור יסקל דכשם שסקילת השור אינה אלא לאחר מיתה דכמיתת הבעלים כך מיתת השור ורוצח אינו נהרג עד שימות הנרצח לגמרי. וא"כ צ"ל דתליא האי דינא דאין כופר משתלם אלא לאחר מיתה בפלוגתא דר' אליעזר ור' עקיבא בב"ק (דף מ"א ע"ב) אם איכא כופר היכי שאין השור בסקילה, ולר"א דס"ל שלא במתכוין איכא כופר ס"ל דלא תליא כופר לסקילת השור, וא"כ ה"נ באמדוהו

במסכת גיטין (דף מ"ג ע"א) מוקי הא דתניא המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין נותן חצי קנס לרבו וחצי כופר ליורשיו, דמיירי שעשאו טרפה ומאי יורשיו היינו נפשיה, ואמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דיורשיו קתני ועוד הא כופר אינו משתלם אלא לאחר מיתה. והקשה בשו"ת הגרעק"א (סי' ר"ד) מהא דאמרינן בב"ק (דף מ"ז ע"ב) מ"ט דכופר אינו משתלם אלא לאחר מיתה משום דאמר קרא והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת, ופירש"י שם [ד"ה מאי טעמא] אע"ג דכתיב והמית נימא כיון שאמדוהו למיתה לישתלם מחיים, ¹דמהשור יסקל מוכח שפיר דאינו משלם כופר באמדוהו למיתה דקיי"ל כמיתת בעלים כך מיתת השור ורוצח אינו נהרג עד שימות הנרצח לגמרי. וא"כ צ"ל דתליא האי דינא דאין כופר משתלם אלא לאחר מיתה בפלוגתא דר' אליעזר ור' עקיבא בב"ק (דף מ"א ע"ב) אם איכא כופר היכי שאין השור בסקילה, ולר"א דס"ל שלא במתכוין איכא כופר ס"ל דלא תליא כופר לסקילת השור, וא"כ ה"נ באמדוהו

1. מכאן ואילך אין זה דברי רש"י, אלא לשון הר"א מגרמישא המובא בשטמ"ק שם ד"ה מאי טעמא.

אלא לאחר מיתה שפיר י"ל דלכו"ע ס"ל הכי משום הקישא כופר לסקילת השור, וא"כ ניחא שפיר הא דקאמר רבא התם שתי תשובות בדבר דכופר אין משתלם אלא לאחר מיתה.

עוד נ"ל ליישב קושית השו"ת רעק"א שם, דאף אם נימא כסברת תוס' שם דר"א דמחייב כופר שלא בכונה משום דלא מקיש כלל כופר לסקילת השור, מ"מ י"ל דכופר אין משתלם אלא לאחר מיתה משום האי קרא גופיה דוהמית איש או אשה מה איש נזקיו ליורשיו אף אשה נזקיה ליורשיה, והבעל לא ירית לה דאין הבעל יורש בראוי כבמוחזק, הרי דכופר הוי ראוי, וא"כ מהא גופא יש ללמוד דכופר אין משתלם אלא לאחר מיתה, דאם כופר היה משתלם כשאמדהו למיתה א"כ לא הוי ראוי. ובתוס' שם [מג, ז ד"ה וסוף ליה] הקשו באמת דלמאי צריך קרא והמית הא נפקא לן מקרא אחרינא בב"ב (דף ק"ג ע"ב) דאין הבעל יורש בראוי כבמוחזק יעוי"ש בתוס'. ולפמש"כ י"ל דזה גופא קמ"ל קרא לר"א דלא מקיש כופר לסקילת השור והו"א דכופר משתלם כשאמדהו למיתה, קמ"ל מקרא והמית איש או אשה דמה איש נזקיו ליורשיו אף אשה נזקיה ליורשיה, דכופר אין משתלם אלא לאחר מיתה ומיושב קושית השו"ת רעק"א.

והנה כתבתי מכבר להקשות בהא דתני ר"א [גס מג, ז] בעל השור נקי דפטור מחצי כופר וא"ל ר"ע והלא הוא עצמו אינו משלם אלא מגופו הביאהו לב"ד וישלם לך, וא"ל אין דיני בזה אלא

בשלא במתכוין אף דאין השור בסקילה משום דלא ס"ל כלל הקישא דהשור יסקל דמקשינן כופר לסקילת השור, אבל הא מסקי שם התוס' דטעמא דר"א הוי רק משום דדריש אם כופר לחייב כופר אף שלא במתכוין או עפ"י ע"א ועפ"י בעלים וכמ"ש.

וכן מוכח מדברי התוס' (נשס) דף מ"א ע"ב) ד"ה נקי שהקשו אמאי לא מוקי ר"א נקי מדמי עבד, ותירצו דס"ל דקנס של עבד אינו משלם כשאין השור בסקילה וכופר משלמין משום דרבינן מריבויא דאם כופר אבל אם עבד לא דריש.

וא"כ מוכח דטעמא דר"א משום דריבויא דאם כופר כמ"ש תוס' בסוף דבריהם שם, דלתי' קמא דר"א לא מקיש כלל כופר לסקילת השור א"כ אין לחלק בין קנס לכופר, דבשלמא אם נימא דמקיש כופר לסקילת השור אלא שמרבי מאם כופר, יש לחלק שפיר דאם כופר דריש ואם עבד לא דריש כדאמרינן שם (דף מ"ג ע"ז), דאם כופר כתב במקום תשלומין ואם עבד לא כתב במקום תשלומין, אבל אם נימא דר"א לא מקיש כלל מיתת הבעלים לסקילת השור, א"כ ה"ה גבי קנס של עבד דינא הכי ותיקשי אמאי לא דריש ר"א נקי מדמי עבד, אלא וודאי מוכח דר"א מקיש שפיר כופר לסקילה, והא דמחייב בשלא במתכוין אינו אלא משום ריבויא דאם כופר.

ולפיו מיושב שפיר קושית השו"ת הגרעק"א שם, דלענין כופר אין משתלם

שלא עמד בדין על הטביחה ומכירה יכול להוריש לבניו, משום דבד' וה' לחוד לא מהני הודאה לפטור אף שבאו עדים אח"כ משום דפוטור עצמו מכלום כדאיתא בב"ק (דף ע"ה ע"ב), ומש"ה הוי ממון להורישו לבניו, ולפי"ז בחצי כופר בתם דהוי פוטור עצמו מכלום מש"ה יכול להוריש לבניו.

אלא שהעיר⁴ בשם חכ"א לדחות די"ל דחצי כופר לא הוי פוטור עצמו מכלום משום דמחייב עצמו דבהמה הנוגחת פסולה למזבח. ואני אומר דמשום הא לא איריא, דקיי"ל בב"ק (דף ז"ט ע"ב) הצורם און פרה של חבירו דפוטור משום דרוב בהמות לאו למזבח קיימי, א"כ לא מיקרי מחייב עצמו במה שאוסר עפ"י עצמו הבהמה למזבח.

ויותר יש לדחות עפ"י מש"כ הנוב"י מה"ת אהע"ז (סי' כ"ג) דפלגא נוקא חשוב מחייב עצמו לענין שנעשה השור מועד עפ"י הודאתו בג' זימני, וא"כ ה"ה הכא מיקרי מחייב עצמו לענין שנעשה השור מועד אם יגח שלשה פעמים ויתחייב כופר שלם.

אבל באמת גוף דברי ההפלאה לפענ"ד תמוהים מאד, דהא כשפוטור עצמו מכלום לא חשוב קנסא, דהא אכתי לא דמי לממונא דיכול להתחייב בהודאה משום הודאת בע"ד דכמאה עדים דמי, וקנס לעולם אינו מתחייב

כשהמית עפ"י ע"א או עפ"י בעלים, ופריך עפ"י בעלים מודה בקנס הוא, ומשני קסבר כופרא כפרה. וקשה טובא לפי מאי דס"ד דהש"ס דכופרא ממונא א"כ ממילא בתם הוי קנסא, וכיון דאין כופר משתלם אלא לאחר מיתה וא"כ למאי בעי קרא דפוטור מחצי כופר הא בלא"ה אין אדם מוריש קנס לבניו.²

ולסברת תוס' ב"ק (דף מ"ג ט"ז) דר"א דמחייב כופר שלא במתכוין או עפ"י ע"א ועפ"י בעלים הוא משום דלא ס"ל כלל הקישא דכופר לסקילת השור, י"ל דה"ה דלא מקיש לענין כופר אין משתלם אלא לאחר מיתה ובעי שפיר קרא דתם פטור מחצי כופר באמדוהו למיתה ונגמר הדין בחיי הנרצח, וכה"ג כשעמד בדין קיי"ל בכתובות (דף מ"ז ע"ב) דאדם מוריש גם קנס לבניו. אבל לפמש"כ להוכיח דלכו"ע ס"ל דכופר אין משתלם אלא לאחר מיתה, והעיקר כמ"ש תוס' דגם ר"א מקיש כופר לסקילת השור והא דמחייב כופר היכי שאין השור בסקילה אינו אלא משום ריבויא דאם כופר וכמ"ש, וא"כ תיקשי טובא דא"כ למאי בעי קרא למיפטר תם מחצי כופר הא בלאו הכי פטור משום אין אדם מוריש קנס לבניו וצ"ע.

והנה בספר שפת הים³ [מ"ג סי' יד] הביא בשמי קושיתי, וכתב לתרץ עפ"י דברי ההפלאה בכתובות (דף ל"ט ע"ב) [ד"ה ומשני] דהיכי שעמד בדין על הגניבה אף

2. כע"ז הקשו בהפלאה ב"ק שם ובאור שמח הל' נזקי ממון פ"ט הל' יא.
3. להרב יחיאל מיכל וולפסון אב"ד יאנישאק, מתלמידי הבית הלוי. ובספרו שם ח"ג סי' יד ו"ז כתב לתרץ קושיותיו של רבינו.
4. שפת הים שם ד"ה אך לכאורה.

גזלן ושלו הוא טובח ומוכר, הרי אף כשלא [עמד בדין הוי קנסא] ומוריש לבניו. והקשה ההפלאה למאי צריך תוס' להוכיח דלא מיירי שעמד בדין על הגניבה, הא גם אם מיירי כשעמד בדין על הגניבה מ"מ בעל כרחך בסיפא דמת ואח"כ טבח ומכר לא היה העמדה בדין על הטביחה ומכירה אמאי משלם ד' וה' הא אין אדם מוריש קנס לבניו, ומזה הוכיח דאם היה העמדה בדין על הגניבה על הטביחה ומכירה לחוד לא מיקרי כלל קנסא לענין להוריש לבניו משום דפוטרי עצמו מכלום יעוי"ש.

לאו ראייה היא כלל, דהכי קאמרי אם היה משכחת בסיפא שהיה העמדה בדין על הגניבה, א"כ גם ברישא שגנב וטבח ומכר ואח"כ מת אביו צריך לומר דה"ה דמיירי שהיה העמדה בדין על כל מעשה הבן, דיש לנו לדמות רישא וסיפא בזה שאפשר להיות העמדה בדין, ומש"ה הוכיחו מסיפא דבעל כרחך לא היה העמדה בדין על מעשה הבן, דא"כ כשטבח ומכר אח"כ שלו הוא טובח ומוכר, וממילא ה"ה ברישא לא היה העמדה בדין על מעשה הבן, וא"כ אמאי משלם ד' וה' הא אין אדם מוריש קנס לבניו. אבל אה"נ אם לא היה העמדה בדין על טביחה ומכירה אף כשהיה העמדה בדין על הגניבה ואם יודה יהיה פוטרי עצמו מכלום, מ"מ אין אדם מוריש קנס לבניו וכמ"ש, וזה ברור בפ"י התוס', וכן מצאתי בהדיא בשטמ"ק שם⁶.

בהודאה אף שפוטרי עצמו מכלום, וכיון שלא הוי ממון גמור אין יכול להוריש לבניו, ובש"ס כתובות (ק"מ מ"ג ע"ג) מדמה קנסא לענין להוריש לבניו לענין לחייב קרבן שבועה, והתם תני בהדיא המית שורך את עבדי והוא אומר לא המית דפטור מקרבן שבועה משום דהוי קנסא אף דהוי פוטרי עצמו מכלום, משום דלא מתחייב עצמו בהודאתו כמו בממון כדאיתא התם ר"ש פוטרי שאין משלם קנס עפ"י עצמו, הרי דמשום שאין משלם ומתחייב עפ"י עצמו משו"ה הוי קנסא וליכא קרבן שבועה, וה"ה לענין להוריש קנס לבניו אף היכי שפוטרי עצמו מכלום ואם יודה ואח"כ יבואו עדים יהיה חייב, מ"מ כיון שאינו מתחייב עצמו בהודאה חשוב קנסא ואינו מוריש לבניו.

ומ"ש ההפלאה להביא ראייה לזה מדברי התוס' כתובות (ק"מ ל"ט ע"ג נד"ה יט גג"ו) שכתבו והקשה ריב"ם מהא דאמרין במרובה (ק"מ ע"ג ע"ב) מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, פי' דקתני גנב משל אביו ומת ואח"כ טבח ומכר דפטור ורישא תני גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו דחייב, ומשני רישא קרינא ביה וטבחו כולו באיסורא וסיפא לא קרינן ביה וטבחו כולו באיסורא. משמע דאי הוי וטבחו כולו באיסורא היה חייב אף דעל כרחך מיירי כשלא עמד בדין, דאי עמד בדין לא מחייב קנס בלא"ה משום דכיון שעמד בדין נעשה

5. נוסף ע"פ מהדו"ק.

6. כנראה כוונת רבינו לדברי השטמ"ק כתובות מב, ב ד"ה וכי קאמינא, שכתב "וכלה מתניתין חד גוונא קתני דעמד בדין על כל מה שעשה בחיי האב".

יורשים קטבח, ובעל כרחך צ"ל דפטור או משום דחמשה בקר ולא חצאי בקר כס"ד דהסוגיא שם, או כהמסקנא משום וטבחו כולו באיסורא, ומסיפא אין להוכיח מידי לענין להוריש קנס לבניו.

והא דכתבו תוס' ב"ק שם בריש דבריהם משמע דכפל מחייב אע"ג דלא עמד בדין וגם ד' וה' היה חייב אי לאו דבעינן וטבחו כולו באיסורא, אין כוונת תוס' להקשות מד' וה' הא אין אדם מוריש קנס לבניו, דכיון שבטביחה ומכירה אחר מיתת אביו לא שייך כלל אין אדם מוריש קנס לבניו, אלא כוונת תוס' להוכיח מזה כיון דלולא הטעם וטבחו כולו באיסורא יש כאן חיוב ד' וה' וא"כ על כרחך שלא היה העמדה בדין על הגניבה, דאם היה העמדה בדין א"כ בלא"ה ליכא ד' וה' דשלו הוא טובח ומוכר, וא"כ ממילא צ"ל דגם ברישא לא היה העמדה בדין, והיינו כמ"ש דצ"ל דדומיא דסיפא שלא היה העמדה בדין על הגניבה ה"ה צ"ל ברישא מיירי שלא היה העמדה בדין על כל מעשה הבן, והקשו בתוס' דא"כ אמאי משלם ד' וה' הא אין אדם מוריש קנס לבניו, וזה ברור בפ"י דברי התוס'.

ולפי"ז אין שום הוכחה דהיכי שפוטרי עצמו מכלום אמרינן דאדם מוריש קנס לבניו, אלא כיון שאיקרי קנסא שלא מתחייב עצמו בהודאתו ואין משלם עפ"י עצמו ופטור מקרבן שבועה ה"ה דאין אדם מוריש לבניו, וא"כ בפלגא נוקא ובחצי כופר למ"ד דכופרא ממונא אין אדם מוריש לבניו.

ומ"ש בשפת הים להוכיח דינו של ההפלאה מסיפא דטבח ומכר אחר מיתת אביו דפטור מד' וה' משום דליכא וטבחו כולו באיסורא, והא בלא"ה פטור משום שלא היה העמדה בדין על הטביחה ומכירה ואין אדם מוריש קנס לבניו, אלא וודאי דכיון שהיה העמדה בדין על הגניבה והוי פוטר עצמו מכלום משו"ה יכול להוריש לבניו. נפלאתי עליו, דאם קשה לו דכיון שלא היה העמדה בדין על הטביחה ומכירה א"כ גם שטבח ומכר בחיי האב פטור משום אין אדם מוריש קנס לבניו, הא הרגישו התוס' נ"ק ע"ג, א ד"ה סיפאן בזה וכתבו דלמסקנא דהטעם דפטור בסיפא במת אביו ואח"כ טבח ומכר משום דליכא וטבחו כולו באיסורא, לא שייך למיפרך ליפלוג וליתני בדידיה משום דאינו יכול לאשמעינן חידוש זה דבעינן וטבחו כולו באיסורא אלא כה"ג, ולא דמי להא דפריך התם לס"ד דהטעם דפטור משום חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר דלפלוג וליתני בדידיה וכמ"ש התוס' ב"ק בהדיא שם.

ומש"כ בשפת הים (ס' י"ז [ד"ה וקן מה שהשיג]) דכוונתו להקשות דבאמת מנ"ל דהטעם דפטור משום דבעינן וטבחו כולו באיסורא דילמא משום דלא עמד בדין בע"כ על הטביחה ומכירה א"כ אין אדם מוריש קנס לבניו, אלא וודאי דכיון שעמד בדין על הגניבה אדם מוריש קנס לבניו, לא קשה מידי, דמאי שייכות ירושה איכא היכי שטבח ומכר אחר מיתת אביו, דהא טביחה ומכירה ברשות היורשים אחר שיצא מרשות האב ושל

ממילא יורשים גם הקנס היוצא ממנו, וזה ברור⁸.

ומ"ש (נסי' י"ד [ד"ה והנה נקושיית]) לתרץ קושית תוס' ב"ק (דף ט"ז ע"א [ד"ה והמית]) שהניחו בתימה הא דבי חזקיה וריה"ג דדריש מוהמית איש או אשה שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, והא קרא דוהמית דרשינן מה איש נזקיו ליורשיו אף אשה נזקיה ליורשיה, והו"ל לאתויי קרא קמא כי יגח שור את איש או את אשה. וכתב לתרץ די"ל דס"ל ירושת הבעל דרבנן א"כ לא צריך כלל קרא דכופר דלא ירית לה בעל, ע"כ דריש ווהמית איש או אשה שהשוה הכתוב אשה לאיש, וכי יגח שור איש או אשה בעי לתם שהשוה הכתוב אשה לאיש, והא דבעי תרי קראי לתם ולמועד י"ל דצריכי תרווייהו כדאמרינן לענין בעלים מטפלים בנבילה. וזה תמוה דהא בש"ס ב"ק (דף ל"ט ע"א) ובתוס' שם [ד"ה זאס קן] אמרינן דלא חייב רחמנא במועד אלא במקום שחייב בתם ולעיקר חיוב לא בעינן כלל תרי קראי לתם ולמועד יעויי"ש, ושפיר הקשו בתוס'. וביתר הדברים מה שכתב אלי בספרו שם בענין זה יש לדון טובא ולהאריך ואכ"מ.

ומ"ש בשפת הים (סי' י"ז) ליישב קושיתי עפ"י שיטת תוס' ב"ק (דף ע"ג ע"א [סז]) דדווקא בקנס של אונס ופיתוי אין יכול להוריש את בניו משום דאותו דבר שהקנס יוצא ממנו אין יכול להוריש לבניו כדאמרינן והתנחלתם אותם לבניכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם, אבל ממון דהבהמה שהכפל וד' וה' יוצא ממנו יכול להוריש לבניו גם הקנס יכול להוריש, וה"ה כופר דבא הזכות מאביהם הנהרג דיורשים אותו בשאר דברים גם הקנס יכולים לירש, לא נראה לי כלל, דכוונת תוס' דווקא היכי שהבהמה גופא יכול להוריש מוריש גם הקנס של כפל וד' וה' היוצא ממנו, משא"כ בכופר שהאב אינו מוריש רק החוב של הקנס שיש לו אבל אין לו מה להוריש מגוף הדבר, כה"ג אין אדם מוריש לבניו. וראיה לזה מכתובות (דף ל"ט ע"ג) דבעי אם יש בגר בקבר ופקע אב, והיינו שלא מצי האב לירש את הבת משום דקנס לא הוי ממון להורישו לאביה בתורת ירושה, הרי מוכח בהדיא דאף שהאב יורש את בתו מ"מ החוב של קנס לא מצי לירש, א"כ ה"ה בניו מן האב אינם יורשים קנס אף שיורשים אותו בשאר דברים, ודווקא כפל וד' וה' שיורשים גוף הבהמה

7. בשפת הים כתב זה גם בריש סי' יד יעו"ש.

8. עי' בשפת הים שם משי"כ ליישב הערת רבינו.

סימן לב

בו יבואר אם בעינן בהודאה בקנס שיודה בפני בעלים

עצמו בקרן, אבל כשפטר עצמו מכלום לא מיפטר כשבאו עדים בשביל הודאתו, ולחייב עצמו בקרן בעי שיהיה הודאה בפני בעלים, דהא דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי אינה אלא בפני הבעלים, ושלא בפניו יכול לומר משטה אני או טענה אחרת ולא הוי הודאה להתחייב אלא כשהודאה בפני הבעלים. והא דמיבעיא תבעו שומר והודאה תבעו בעלים והביא עדים מי נפטר הגנב בהודאת שומר, עיקר האיבעיא אם שומר חשוב כבעלים לענין להתחייב עצמו בקרן בשביל הודאתו וממילא יהיה פטור בשביל מודה בקנס אף כשבאו עדים אח"כ, וזה ברור.

ולפי"ז מיושב שפיר קושית האחרונים, דהא אמרינן התם דר"ג שהודאה שטבי עבדו יוצא לחרות ס"ל דאף כשפטר עצמו מכלום פטור במודה בקנס אף כשבאו עדים, א"כ ניחא דנפטר בהודאתו אף שלא בפני טבי עבדו, דלענין למיפטר מקנס לא בעינן כלל שיודה בפני הבעלים וכמ"ש, וזה ברור.²

ובזה ניחא מה שהקשה הקצה"ח (סי' פ"א [סק"י]) על דברי התוס' (דף ק"ט ט) שכתבו תבעו שומר והודאה משמע דהודאה לאחר שאינו בע"ד דלא הוי

גרסינן בב"ק (דף ק"ט ע"ג) תבעו שומר והודאה תבעוהו בעלים והביא עדים מיפטר הגנב בהודאת שומר או לא מיפטר הגנב בהודאת שומר. ומשמע מזה דמודה בקנס אינו פטור אלא כשהודאה בפני הבעלים, וקשה דהא בב"ק (דף ע"ז ע"ג) איתא מעשה בר' גמליאל שסימא את עין טבי עבדו והיה שמו שמחה גדולה מצאו לר' יהושע א"ל אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות שסימתי את עינו, א"ל אין בדברך כלום שאין לך עדים ואמרי לה אין בדברך כלום שכבר הודית, ובגמרא מפרש דמ"ד שאמר ליה שאין לך עדים ס"ל דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב, ומ"ד שאמר ליה שכבר הודית ס"ל דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. והא ר"ג הודה שלא בפני טבי עבדו כדמשמע מלשון הברייתא שם, וא"כ קשה האיך יכול ר"ג למיפטר בהודאתו אף שבאו עדים אח"כ, הא לא היה ההודאה בפני בעלים, וכן הקשו האחרונים.¹

ונ"ל דהא דמודה בקנס ואח"כ באו עדים אינו פטור אלא כשהודאה בפני הבעלים אינו משום לתא דהודאת קנס, אלא משום דקיי"ל דאינו נפטר בהודאת קנס ואח"כ באו עדים אלא כשמחייב

1. עי' קצה"ח סי' פא סק"י.

2. כע"ז כתב ליישב במרומי שדה ב"ק שם.

ובימי חורפי אמרתי בישוב קושית הקצה"ח סי' פ"א על קושית תוס' דמאי פסיקא להו דגם לענין ממון בעינן שיהיה בפני התובע, עפ"י שיטת הראשונים בטור חו"מ (סי' 6) ⁵ דקנס שלא בפני ב"ד או שלא במקום ב"ד כיון שלא מיפטר משום מודה בקנס מתחייב עצמו בהודאתו אף כשלא באו עדים. ולפי"ז י"ל דשפיר הוכיחו התוס' דגם לענין ממון בעינן הודאה בפני התובע, דאם נימא שלענין ממון להתחייב עצמו לא בעינן כלל שיוודה בפני הבעלים, א"כ אם נימא דשומר לא חשוב כבעלים וכשהודה בפני השומר לא מיפטר בהכי, א"כ יוכל להתחייב עצמו בהודאתו בפני עדים בפני השומר אף כשלא באו עדים כלל, דכשם שאם הודה שלא במקום ב"ד או שלא בפני ב"ד מתחייב עצמו בהודאתו, א"כ ה"ה כשהודה שלא בפני הבעלים דלא מיפטר מקנס בהודאתו יתחייב עצמו בשביל הודאת בע"ד דכמאה עדים דמי, ואמאי נקט תבעו שומר והודה תבעוהו בעלים וכפר והביא עדים. אלא מדנקט והביא עדים משמע דלא דמי הודאה שלא בפני הבעלים להודאה שלא בפני ב"ד או שלא במקום ב"ד, דדווקא בפני ב"ד ומקום ב"ד דלא בעינן לענין להתחייב עצמו בממון ס"ל להראשונים דכה"ג שהודה במקום דלא מיפטר מתחייב עצמו בהודאתו אף בלי עדים, אבל שלא בפני בע"ד גם לענין להתחייב עצמו לא

הודאה, ותימיה אמאי לא מיבעי לענין קרן גופיה בשלא באו עדים אי הוי הודאה אי לא, ואמאי נקט והביא עדים דמשמע דלא מיבעיא אלא לענין כפל, והקשה הקצה"ח מאי פסיקא ליה לתוס' דגם לענין ממון בעינן שיוודה בפני בע"ד, הא מצינו דקנס חלוק מהודאת ממון בכמה דברים, דקנס בעי דווקא שיוודה בפני ב"ד ובמקום ב"ד ובפני ב"ד סמוכין ובממון לא בעינן כולי האי, וא"כ ה"ה י"ל דלענין הודאה ³ בעינן דווקא לענין לפטור עצמו בהודאת קנס אבל לא להתחייב עצמו בממון כדאיתא באמת לכמה פוסקים (נסי' פ"א [נס"מ]) דבממון לא בעינן הודאה בפני התובע, וא"כ מאי הקשו אמאי לא מיבעיא לענין קרן גופיה אי הוי הודאה ⁴.

ולפמ"ש כ ניחא, דהא מוכח מהא דר"ג שהודה שלא בפני טבי עבדו ומ"מ הוי הודאה לפטור, וצ"ל דאיבעיא להו תבעו שומר והודה תבעוהו בעלים וכפר דעיקר הודאה בפני בעלים אינו אלא משום דבהכי מתחייב עצמו בקרן ונפטר אף כשבאו עדים, וכשהודה שלא בפני הבעלים הוי פוטר עצמו מכלום ולא נפטר בהודאה כשבאו עדים אח"כ וכמ"ש, וא"כ הא מוכח דלענין ממון בעינן הודאה בפני התובע ושפיר הקשו דאמאי לא מיבעיא לענין קרן גופיה כשלא באו עדים אם הוי הודאה כשהודה בפני השומר אם חשוב השומר כבעלים ומיושב שפיר.

3. כלומר, הודאה בפני ב"ד.
4. בקצה"ח שם לא הקשה כן על שיטת התוס' אלא הכריח כן בדעת החולקים על תוס' יעו"ש.
5. עי' דרכ"מ שם אות ו.

דהא דאינו נהרג השור עפ"י בעלים הוא משום דאדם קרוב אצל ממונו יעו"ש, וא"כ שפיר תיקשי דמשכחת בקנס שיתחייב עצמו בהודאתו. וליכא למימר הא אינו משתלם אלא מגופו הביאהו לב"ד וישלם לך, דזה אינו דעפ"י עצמו אינו נהרג השור בכל ענין משום דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נסקל השור אלא בעדים, וא"כ מוכח שפיר דהודאה בקנס לא מתחייב בשום ענין. אבל לשיטת רש"י שם⁶ דס"ל דהא שאינו נהרג השור עפ"י בעלים הוא ג"כ משום דמודה בקנס פטור א"כ אין להוכיח מידי, דלא תיקשי דמשכחת דהודה במקום שלא נפטר בהודאתו וממילא יתחייב עצמו משום הודאת בע"ד, דהא כה"ג אם היה במקום דלא מיפטר גם השור נהרג בשביל הודאתו כיון שלא שייך מודה בקנס פטור, ואכתי לא אצטריך קרא דפטור בחצי כופר דהא משתלם מגופו והביאהו לב"ד וישלם לך, ושפיר פריך עפ"י בעלים מודה בקנס הוא, וא"כ שפיר י"ל כהסוברים דקנס במקום דלא מיפטר מתחייב.

ובזה נראה לנכון בדקדוק לשון רש"י [שם ד"ה מודה] שכתב עפ"י בעלים מודה בקנס הוא וכי היכי דמיפטר מקטלא מיפטר נמי מכופר, והקשה הפנ"י שם מאי בעי רש"י בזה, אמאי לא מפרש בפשיטות כיון דכופרא ממונא א"כ בתם הוי חצי כופר קנסא ומודה בקנס פטור. ולפמשכ"י ל"ל דרש"י בא ליישב דאין לומר דמשכחת דהודה במקום דלא

מהני הודאה כה"ג, וא"כ אם נימא דשומר לא חשוב בעלים לא מיפטר ולא מתחייב ומשו"ה נקט והביא עדים, וא"כ דמוכח דגם לענין ממון בעינן שיוודה בפני התובע, הקשו בתוס' שפיר דא"כ אמאי לא מיבעיא לענין קרן גופיה כשלא באו עדים אם מתחייב בהודאת שומר דחשוב כבעלים או לא וא"ש.

אבל באמת מוכח מדברי התוס' ב"ק (דף ע"א ע"ב ג"ה טזח) דכתבו דבאין עדים בהודאה בקנס לא מתחייב בשום ענין. ועוד בכמה דוכתי משמע דלא ס"ל כהאומרים דקנס במקום דלא מיפטר מתחייב.

ונ"ל להביא ראיה דבקנס לא יתחייב בשום ענין כדברי התוס' שם, מב"ק (דף מ"א ע"ג) דמוקי ר"א בעל השור נקי למעוטי חצי כופר וא"ל הא משתלם מגופו הביאהו לב"ד וישלם לך, א"ל אין דיני אלא כשהמית עפ"י עד אחד או עפ"י בעלים, ופריך עפ"י בעלים מודה בקנס הוא, ואם נימא דבקנס משכחת שיתחייב בהודאה בלא עדים א"כ קשה טובא דמאי פריך, הא בעי קרא דתם פטור מחצי כופר היכי שהודה במקום דלא מיפטר ויתחייב בהודאתו כשאר ממון דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי ואיצטריך קרא נקי מחצי כופר, [אלא] ודאי דבקנס לא מתחייב בהודאתו בשום ענין.

אולם באמת אפשר לומר דהוכחה זו אינה אלא לשיטת תוס' שם ד"ה על פי,

6. המובאת בתוס' מרש"י בובחים ותמורה.

א"כ אמאי אמר ליה ר' יהושע לר"ג כשהודה שסימא את עין טבי עבדו אין בדבריו כלום שאין לך עדים, ומוקי הגמרא כשהודה שלא בפני ב"ד או שלא במקום ב"ד, ולכאורה כיון שהיה במקום דלא מיפטר בהודאתו כיון שלא היה בפני ב"ד או שלא במקום ב"ד א"כ יתחייב עצמו בהודאתו.

ולפמש"כ נחא, דס"ל להראשונים כהתוס' ב"ק (דף ק"ט) שם דגם בממון בעינן הודאה בפני הבעלים, וא"כ כיון שהודה ר"ג שלא בפני טבי עבדו א"כ לא הוי הודאה להתחייב משום הודאת בע"ד, ושפיר קאמר אין בדבריו כלום שאין לך עדים, דבלא עדים אינו מתחייב משום שלא היה בפני טבי עבדו אף שלא היה במקום ב"ד, וכשבאו עדים יתחייב ר"ג שפיר דלא הוי מודה בקנס כיון שלא היה במקום ב"ד כדאמר התם. וללישנא דקאמר אין בדבריו כלום שכבר הודית וס"ל שהיה במקום ב"ד, מיפטר ר"ג שפיר משום מודה בקנס אף שלא היה בפני טבי עבדו וכמ"ש לעיל, משום דכיון דס"ל לר' יהושע דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור אף בפוטור עצמו מכלום כדאמר התם, וא"כ לא בעינן כלל שיוודה בפני הבעלים, דעיקר דבעי הודאה בקנס בפני הבעלים אינו אלא שיתחייב עצמו בקרן וכמ"ש.

ועפי"ז נחא ליישב דברי הב"ח חו"מ (סי' ע"ג) בהא דאיתא בטור [ממוזע צ] וז"ל, גנב שור של שני שותפין וטבחו או מכרו והודה לאחד מהם וכפר לשני ואח"כ באו עדים שטבח ומכר משלם לזה שכפר חמישה חצאי בקר. וכתב

מיפטר בהודאתו משום מודה בקנס, דהא א"כ הדר קשה הביאהו לב"ד וישלם לך, דכיון דליכא למיפטר מכופר משום מודה בקנס ה"ה ליכא למיפטר מסקילת השור דאינו נהרג עפ"י עצמו אלא בשביל דמודה בקנס פטור, ומשו"ה קאמר שפיר וכי היכי דמיפטר מקטלא מיפטר נמי מכופר, ור"ל דממה נפשך קשה אם במקום דלא מיפטר מקטלא לא צריך קרא דפטור מחצי כופר דהא הביאהו לב"ד וישלם לך, ובמקום דמיפטר מקטלא מיפטר נמי מכופר ומדוקדק לשון רש"י.

וכל זה לשיטת רש"י די"ל דס"ל כהסוברים דמשכחת שמודה בקנס יתחייב עפ"י עצמו, אבל תוס' לשיטתם שפיר יש להוכיח מהא דפריך עפ"י בעלים מודה בקנס הוא, דבכל ענין לא מתחייב בקנס עפ"י עצמו אף שהודה במקום דלא מיפטר וכמ"ש. וא"כ צ"ל בפ"י דברי התוס' (דף ק"ט ע"ג) שהקשו אמאי לא מיבעי לענין קרן גופיה אם הודאה בפני השומר חשוב כמו בפני הבעלים, דקשה הא דפסיקא להו דגם לענין ממון בעינן הודאה בפני הבעלים, וצ"ל כמש"כ דס"ל דכל עיקר שבעינן הודאה בקנס בפני הבעלים אינו אלא משום דבעינן שיתחייב עצמו בהקרן משו"ה בעינן שיהיה הודאה בפני הבעלים, וא"כ שפיר הקשו דלענין קרן גופיה נמי יש לאיבעיא אם שומר חשוב כבעלים וא"ש.

ובזה נחא קושית הש"ך יו"ד (סי' יס"ז [ס"ק נג]) שהקשה לשיטת האומרים דקנס שהודה במקום שלא מיפטר מתחייב,

הב"ח [אות נ], ופי' רבינו דמיירי בהודה לאחד מהן כשתבעו בב"ד וכפר לשני כשתובעו בב"ד אחר, דאל"כ לא התחייב להשני דמסתמא כיון דהודה לאחד מן השותפין כאילו הודה גם לשני ופטור משום מודה בקנס, אלא מיירי בדכפר לשני בב"ד אחר לפיכך כשבאו עדים חייב לשלם לשני חמישה חצאי בקר.

ובספר דברי משפט בחידושים [מיוסי מהרי"א מנן הממזני סק"א] כתב ואני לא אבין קושית הב"ח, דהא מבואר (נמו"מ סי' ע"ז [ס"ט]) דאם שני שותפין הלוו לאחד דאין אחד מן השותפין יכול לתבוע חלק חבירו, א"כ נגד חצי השני לא הוי הודאה בפני התובע, דאף שהודה בעל השור לא הוי הודאה נגד חלק חבירו, ובקנס אינו יכול למיפטר מטעם מודה בקנס אלא דווקא שהודה בפני בע"ד וא"כ על חלק חבירו שלא היה בפני בע"ד אינו פטור מטעם מודה בקנס, ואמאי צריך הב"ח לפרש דמיירי שכפר בב"ד אחר יעו"ש⁷.

ולפמש"כ נחא, דס"ל להב"ח כמש"כ דלענין לפטור עצמו משום מודה בקנס לא בעינן כלל בפני התובע, והא דמיבעיא בב"ק (דף ק"ט) תבעו שומר והודה תבעוהו בעלים וכפר אם נפטר הגנב בהודאת שומר, אינו אלא משום דס"ל להגמרא כמ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים לא מיפטר אלא כשמחייב עצמו בקרן, ומשו"ה בעינן הודאה בפני הבעלים לענין להתחייב עצמו בהקרן, אבל הטור דפסק שם דבהודאה בטביחה ומכירה גרידא מיפטר אף כשבאו עדים, הרי דפסק כמ"ד התם (דף ע"ה ע"ה) דלא בעינן שיתחייב עצמו בהקרן, א"כ שפיר הקשה הב"ח דיש למיפטר כשהודה לאחד מן השותפין אף לגבי חלק חבירו, דאף שלגבי חלק חבירו לא היה הודאה בפני בע"ד מ"מ הוא פטור משום מודה בקנס וכמ"ש, וא"כ אמאי חייב השני בחמישה חצאי בקר ושפיר הקשה הב"ח, והוצרך לתרץ דכפר בב"ד אחר וזה ברור. ובסברת הב"ח דאף שקדם והודה בב"ד מתחייב בב"ד אחר יש לדון טובא, ועי' קצה"ח סי' ש"נ [סק"נ].

7. כדי שתובן שאלת הדברי משפט נעתיק את לשונו: ואני לא אבין קושיית הב"ח דהא מבואר בסי' עז ס"ט אם ב' שותפין הלוו לאחד דאין אחד מהשותפין יכול לתבוע את חלקו ואין צריך לפרוע אלא לשניהם יחד וכו', [אף דאפשר דבגניבה יכול לתבוע חלקו מכל מקום חלק חבירו ודאי אינו יכול לתבוע], וא"כ ממילא אף שהודה בכל השור לא הוי הודאה נגד חלק חבירו, דבקנס בעי הודאה לפטור מטעם מודה בקנס דוקא בפני בע"ד וכו', וא"כ הכא נגד חצי השני ודאי הוי הודאה שלא בפני התובע משא"כ על חלק שלו כיון דחצי ממון שייך לו אף דהיה הדין דאינו יכול לגבות ממנו אף חצי חלקו עד שבאו שניהם, מ"מ הוי הודאה מטעם מודה בקנס כיון שהוא בע"ד על חצי חלק שלו, אבל על חלק חבירו ודאי לא הוי הודאה בפני בע"ד ואינו פטור מטעם מודה בקנס, ועיין.

סימן לג

מה שכתבתי לאאמ"ו הרב המופלג מ' נתן נטע ליב ז"ל בהוראדנא [בסוגיא דגיטין לז, ב]

שמצוה לפדות את הבני חורין כך מצוה לפדות את העבדים לא שייך כלל טעמא דחזקיה שלא יהא כל אחד הולך ומפיל עצמו לגייסות, דאטו בשופטני עסקינן שיחשוב העבד שיפדאוהו לשם בן חורין ויניח מעותיו על קרן הצבי, אלא משום דיש מצוה לפדות את העבדים יחשוב העבד שיפיל עצמו לגייסות ובשביל המצוה יפדאוהו לשם בן חורין, וא"כ תליא שפיר הא דחזקיה משום דכשם שמצוה לפדות כו', ומאי פריך מאי כשם משום דחזקיה הוא, הא י"ל דהא בלא הא לא סגי' דמשום שיש מצוה לפדות את העבדים משו"ה איכא הא דחזקיה וכמ"ש, אלא ודאי מוכח שפיר כפרש"י ור"ת דגם כשפדאו לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון משום דחזקיה דיפיל עצמו לגייסות כדי שירווח לענין מציאה ומתנה או בשביל שנאה, וכשפדאו לשם עבד בוודאי יוכל העבד לחשוב שיפדאוהו מן הגייסות משום שישם הפודה עינו בעבדות, ושפיר פריך דא"כ מאי כשם שמצוה לפדות את בן חורין כך מצוה לפדות את העבדים הא משום דחזקיה הוא דלפי"ז לא בעינן מידי האי כשם להא דחזקיה.

והנה אבי מורי הרז"ל כתב לי דמדברי התוס' שם ד"ה דילמא דכתבו דלאבי לא אמרינן הטעם דילמא מימנעי ולא מפרקי אלא כשפדאו לשם

בגיטין (דף ל"ו ע"ב) שנינו, עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד ולשם בן חורין לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד, ואביי מוקי דמיירי לפני יאוש ולשם בן חורין לא ישתעבד לרבו ראשון משום דילמא מימנעי ולא פרקי ורשב"ג קסבר דמצוה לפדות את העבדים, ורבא מוקי דמיירי לאחר יאוש ורשב"ג דקסבר ישתעבד משום דחזקיה דאמר שלא יהא כל אחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו. ובתוס' שם [ד"ה זין קן] הביאו פרש"י [ד"ה זין קן] שפי' בהא דחזקיה דגם כשפדאו לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון, דאי נימא שישתעבד לשני אכתי יפיל עצמו לגייסות כדי שירווח לענין מציאה ומתנה, ובתוס' כתבו דבפדאו לשם עבד ישתעבד לרבו שני דמשום דבר מועט לא יפיל עצמו לגייסות.

וג"ל להוכיח כפרש"י מהא דפריך שם לרבא מהברייתא דאמר רשב"ג כשם שמצוה לפדות את בן חורין כך מצוה לפדות את העבדים, בשלמא לאביי היינו דאמר כשם, אלא לרבא האי כשם משום דחזקיה הוא יעו"ש, ואם נימא דכשפדאו לשם עבד מודה רשב"ג דישתעבד לרבו שני דמשום דבר מועט לא יפיל עצמו לגייסות, ורשב"ג לא פליג אתנא קמא אלא בפדאו לשם בן חורין, א"כ י"ל דאי לאו דכשם

לשם בן חורין, היינו דמי שנותן עיניו בעבדות לא שייך דילמא מימנעי ולא פרקי ואלא מי שפודאו לשם מצוה גרידא שיחשוב דעביד מצוה שפודאו לשם בן חורין ואם ישתעבד לרבו ראשון איכא חשש דילמא מימנעי ולא פרקי, אבל באמת י"ל למ"ד דאין מצוה לפדות את העבדים ליכא מצוה אף כשפודאו לשם בן חורין וכמ"ש, וכן מצאתי בחדושי רשב"א [סו"ה א"מ א"מ] ובפני"י [נמו"ה לנמ"א] דמשמע בזה כדברי יעו"ש. ולפי"ז שפיר יש להוכיח מהא דפריך לרבא מאי כשם משום דחזקיה הוא כפרש"י וכו"ר בתוס' שם, וצ"ע בזה.

ואכתוב בזה שני הערות קצרות. א) בירושלמי ריש גיטין [פ"ג ה"ד] איתא כתבו וחתמו בתלוש חיברו ותלשו ונתנו לה מה אמר בה ר' יהודה, כתבו בתלוש חיברו ותלשו וחתמו ונתנו לה מה אמרין בה רבנן. ובחדושי הרשב"א [גיטין נ"א, ז"ה וז"ה י"ה] פוסק כתב דעיקר הספק הוא אי אמרינן דמחוסר תלישה קודם הנתינה מקרי מחוסר קציעה, או דקפדינן רק היכי דמחוסר קציעה בשעת כתיבה וחתימה אבל מה שמחוסר תלישה אחר הכתיבה והחתימה לא קפדינן מידי. וכתב הרשב"א הא דלא מיבעיא בתלמודא דידן משום דשמיעא להו דמחוסר תלישה קודם הנתינה אחר הכתיבה והחתימה לאו מחוסר קציעה מקרי, מהא דתנן (ק"א ע"ג) ר' יהודה אומר עד שתהא כתיבתו וחתמתו בתלוש, וקשה הא כיון שכתבתו

מצוה לשם בן חורין, הרי אף דתנא קמא לא ס"ל דכשם שמצוה לפדות את בן חורין כך מצוה לפדות את העבדים, מ"מ כשפודאו לשם בן חורין הוי מצוה, א"כ לפי"ז אין להוכיח מידי, דשפיר פריך מאי כשם משום דחזקיה הוא דאף אם לא נימא כשם מ"מ איכא דחזקיה שיחשוב העבד שיפדאוהו לשם בן חורין לשם מצוה דלשם בן חורין הוי מצוה לכו"ע, עכ"ד אאמו"ר זללה"ה, ולכאורה דבריו נכונים מאד.

אבל לענ"ד נראה דלפדות מגייסות לחרות לא הוי מצוה יותר מלפדות מגייסות לעבדות, דהא בעבדים לאו מצוה להוציא לבן חורין דהא קיי"ל המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו, ועיקר המצוה לפדות מגייסות שלא ישתקע בין העכו"ם כמו בשאר פדיון שבויים דהוי מצוה רבה שלא יטמע בין העכו"ם, והא דפליגי ת"ק ורשב"ג אם אמרינן כשם היינו משום דעבד אינו מחויב בכל המצוות כבן חורין ס"ל לת"ק דלא הוי מצוה לפדותו מן הגייסות, דלא דמי לאשה דאינה מחויבת בכל המצוות ויש מצוה לפדותה די"ל דבאשה יש חשש קלון, ורשב"ג קסבר דכשם שמצוה לפדות את בן חורין כך מצוה לפדות את העבדים אף שאינו מחויב בכל המצוות שבתורה, אבל לפדות עבד לשם בן חורין לא הוי מצוה יותר מלפדות לשם עבד. והא דכתבו תוס' שם דדילמא מימנעי ולא פרקי אינו אלא כשפודאו לשם מצוה

1. הפני"י כתב שם דבפדאו לשום בן חורין דאיכא מצוה לפי מחשבתו.

הוצרכו לפרש שמשכחת שאחר כתיבתו חיברו ואח"כ חתמו, וזה ברור.

והנה בקצה"ח שם כתב דמש"כ הב"ח דהחתימה קודם הכתיבה לא מהני, תליא בפלוגתא שפליגי בגט מקושר אם מקיימין השטר מעדים החתומים למעלה ובשעה שחתמו בשיטה ראשונה ושניה עדיין לא נכתב כתיבת התורף שמו ושמה, וא"כ מוכח דגם אם קדים החתימה להכתיבה מהני, ולמ"ד דמקיימין בגט מקושר בהעדים החתומים למטה, י"ל שפיר כמ"ש הב"ח דבעדים החתומים על נייר החלק ואח"כ כתבו השטר אין החתימה חוזר וניעור יעוי"ש.

ולפ"ז י"ל דהירושלמי ס"ל דבגט מקושר מקיימין מהעדים שלמעלה ולא איכפת לן מה שחתמו קודם שנכתב כתיבת התורף שמו ושמה, ומשו"ה שפיר איבעיא להו כתבו וחתמו בתלוש חיברו ותלשו ונתנו לה מה אמר ר' יהודה, דאין למיפשט מהא דקאמר ר' יהודה עד שתהא כתיבתו וחתמתו בתלוש דמכשיר שחיברו אחר הכתיבה והחתימה די"ל דמשכחת שחתמו במחובר ואח"כ תלשו וכתבו דעדים שחתמו מקודם הכתיבה מהני, וא"כ שליכא למיפשט ממתני' דר' יהודה שם שפיר מיבעיא להירושלמי.

אבל הש"ס דידן דס"ל דבגט מקושר מקיימין מעדים שלמטה, א"כ י"ל שפיר דעדים שחתמו מקודם שכתבו אין החתימה חוזר וניעור וכמ"ש הב"ח, א"כ בע"כ צ"ל דהמתני' דר' יהודה דקאמר

בתלוש א"כ אי אפשר שיהיה חתימתו במחובר, וצ"ל שאחר כתיבתו חיברו ואח"כ חתמו וקפיד דווקא שיהיה הכתיבה והחתימה בתלוש, משמע דאחר הכתיבה והחתימה לא קפדינן כלל אם חיברו ותלשו יעוי"ש. וצריך טעם אם מוכח ממתני' כמ"ש הרשב"א מאי איבעי להו להירושלמי.

ונ"ל דבאמת בעיקר קושית תוס' [ג] ד, א ד"ה [ע] ורשב"א גיטין [דף נא] שם שהקשה על הא דקאמר ר' יהודה במתני' שם עד שתהא כתיבתו וחתמתו בתלוש, הא כיון שהיה הכתיבה בתלוש א"כ איך היה החתימה במחובר, י"ל דמשכחת דעדים חתמו עצמם במחובר בתחילה על נייר חלק ואח"כ תלשו וכתבו על החתימה שחתמו עצמן את תורף השטר, ושפיר קאמר עד שתהא כתיבתו וחתמתו בתלוש, דלפ"ז משכחת שפיר דהוה הכתיבה בתלוש והחתימה במחובר.

וצ"ל הא שלא תירצו הכי תוס' ורשב"א, די"ל דס"ל כמ"ש הב"ח [ג] ה"ה ס' מה [מ] מובא בקצה"ח (ס' מ"ה [פסק"א]) דבעינן בשטר שיהיה מקודם הכתיבה של השטר ואח"כ החתימה, אבל אם קדמו החתימה להכתיבה לאו כלום הוא, דבשעה שחתמו היה הנייר חלק ואח"כ שכתבו השטר אין החתימה חוזר וניעור יעוי"ש. וא"כ לפ"ז לא מצו תוס' ורשב"א למוקים הא דתנן במתני' עד שתהא כתיבתו וחתמתו בתלוש דהיה מקודם החתימה במחובר ותלשו וכתבו השטר דכה"ג לא מהני כלל, מש"ה

יעו"ש [סי' ז] שהוכיח מהא דאיתא שם (דף מ"ט ע"ג) כנוס שורך ושמרו הזיק חייב הזוק פטור כנוס שורך ואני אשמרנו הזיק פטור הזוק חייב, ופרכינן רישא רבנן וסיפא רבי. והנה מאי קאמר רישא רבנן, הא לא קשה כלל רישא לסיפא וכולה רבי היא ובסתמא שניהם פטורין בין ברישא בין בסיפא דאין אחד מהם מקבל עליו שמירת חבירו, אלא וודאי דלרבי קיבל עליו בעל הקדירות שמירת בעל החצר ואפילו בסתמא הזיק חייב הזוק פטור יעו"ש. וק"ל מאי הוכחה היא הא י"ל דגם לרבא אליבא דרבי ס"ל דבסתמא שניהם פטורין דאין אחד מהם מקבל עליו שמירת חבירו, והא דפריך רישא רבנן דרישא תני כנוס שורך ושמרו ושור שהזיק שאני דאפילו לא קביל עליו נטירותא חייב משום שור המזיק בחצר השותפין ורק חייב משום דקביל עליה נטירותא, י"ל שפיר דלרבי שניהם לא קבילו נטירותא כלל, אבל שור המזיק דחייב משום שורו שהזיק בחצר השותפין, משה"ה פריך שפיר דרישא רבנן דס"ל דברשות קיבל עליו נטירותא בעל החצר, משה"ה ניחא דדווקא תני כנוס שורך ושמרו הא סתמא ברשות הזיק פטור, אבל לרבי דבעל החצר לא קביל עליה נטירותא אף דבעל השור ג"כ לא קביל עליה נטירותא, מ"מ פריך שפיר דמאי תני כנוס שורך ושמרו הא סתמא ברשות נמי הכי, דהזיק השור חייב משום שור המזיק בחצר השותפין והזוק פטור דבעל החצר לא קביל נטירותא, ומאי הוכחה היא דלרבי קביל בעל הקדירות נטירותא בין שלא תוזק בין שלא תזיק, וכן כתבו

עד שתהא כתיבתו וחתמתו בתלוש דמיירי שאחר הכתיבה והחתמה נטעו ותלשו ונתנו לה, א"כ מוכח שפיר דלא קפדינן אמחוסר קציצה אחר כתיבה וחתמה, ומשה"ה לא איבעיא להו לבעל הגמרא דידן וכמ"ש בחידושי רשב"א.

אבל עדיין צ"ע מה שכתב הקצה"ח (סי' מ"ה [סג]) דבפרק גט פשוט [ג"ז קסג, ג] פליגי בגט מקושר אם מקיימין מעדים שלמטה או שלמעלה, ובתוס' פרק גט פשוט (דף קס"א ע"א) כתבו בהדיא דבש"ס גיטין (דף פ"ג ע"א) איתא דמכל תלתא מקיימין וניקיים השטר בשלשה שלמעלה לכו"ע. וכן איתא בירושלמי פרק הזורק [גיטין פ"ט ה"ן] אם קושר שלושה הראשונים וחותם אפילו מיקשר ומיחתם כמה כשר, ובשיירי קרבן [ד"ה אצל] כתב דמוכח שיטת הירושלמי דאין מקיימין אלא משלושה הראשונים, ופליגי הבבלי והירושלמי אם מכל תלתא מקיימין או דווקא משלושה הראשונים, אבל בהא ליכא פלוגתא גם בבבלי וירושלמי ולכו"ע מקיימין משלושה שלמעלה וצ"ע.

ב) הרא"ש בפרק שור שנגח את הפרה [ג"ק פ"ה סי' ג] הוכיח דלרבא שס"ל (דף מ"ז ע"ג) גבי הקדר שהכניס קדרותיו דברשות קיבל עליו בעל החצר שמירת קדירות אפילו נשתברו ברוח לרבנן במתני' שם, אבל בעל הקדירות לא קביל עליה מידי, ס"ל דלרבי דס"ל במתני' שם דברשות לא קביל עליו בעל החצר שמירת קדירות ס"ל דקיבל עליו בעל הקדירות שמירה דעול ונטר לך קאמר בין שלא יוזק בין שלא יזיק,

שלא יזוק, הא בלא"ה ניחא דקאמר ברישא לא כרבי דאי לרבי שלא קביל בעל החצר נטירותא אף שבעל השור לא קביל נטירותא חייב משום שור המזויק בחצר השותפין. אך אפשר ליישב דברי הרא"ש דסתמא הזיק חייב משמע אף בקרן וחייב נזק שלם, וע"ז קאמר בגמרא דאתיא דלא כרבי, הרי מוכח שפיר דלרבי סתמא קיבל נטירותא דאל"כ הזיק אינו חייב אלא משום שור המזויק בקרן ואינו חייב אלא חצי נזק בלבד ולא נזק שלם.

ועוד י"ל דהזיק דתני בברייתא לאו דווקא הזיק במתכווין, אלא אף שהזיק ממילא נמי מיקרי הזיק כמ"ש רש"י (דף מ"ט ע"ג ד"ה זנזות) בהא דקאמר רבא שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות הזיקו חייבין הווקו פטורין יעו"ש. ושלא במתכוון ליכא דין שור המזויק וחייב מדין תורת שמירה דאמר ליה כנוס שורך ושמרו דקביל עליה נטירותא, ומדקאמר דלרבי בסתמא חייב בהזיק ממילא הרי דאמרינן דקביל נטירותא בסתמא שלא יזיק ושלא יזוק, ושפיר הוכיח הרא"ש שם וצ"ע. שוב מצאתי ב"ה בתוס' רע"ק במשניות ב"ק שם [א"מ מ"ט] שהעיר בזה בקצרה יעו"ש.

התוס' (דף מ"ז ע"ג) ד"ה אימא סיפא דלמסקנא לרבי כשהכניס שורו ברשות והזיק חייב הווק פטור משום דהוי שור המזויק בחצר השותפין.

שוב ראיתי דיש לומר דהרא"ש הוכיח מהא דתני סתמא כנוס שורך ושמרו הזיק חייב הווק פטור וקאמר בגמרא דאתיא לא כרבי, הרי דלרבי בסתמא שהכניס ברשות נמי דינא הכי, ומוכח שפיר דה"ה בקדירות דהא י"ל דהזיק חייב דרישא מיירי שהזיק בשן ורגל דמדין שן ורגל המזויק פטור בחצר השותפין, וכמ"ש תוס' [ד"ה לא לא] ורשב"א [ד"ה ה"ג] ב"ק (דף י"ד ע"א ע"ט) דחצר המיוחדת לזה ולזה לשוורים ולפירות לאחד דפטור בשן ורגל, אלא וודאי דלרבי קביל עליו בעל השור נטירותא בין שלא יזיק ובין שלא יזוק, וא"כ ה"ה בקדירות ופירות.

אבל באמת אכתי לא ניחא דהרא"ש פ"ק דב"ק שם [ס"י ז'] פליג על דברי התוס' שם וס"ל דבחצר המיוחדת לזה ולזה לשוורים ולפירות לאחד חייב בשן ורגל, דמשום שמייוחד לאחד לפירות חשוב חצר הניזוק, וא"כ הדר קשה דמאי הוכיח הרא"ש דלרבי קביל עליה בעל הקדירות נטירותא בין שלא יזיק ובין

סימן לד

בדין מחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם

בספר מעייני החכמה (כ"מ דף ד' ע"א [אומ ס]) העלה דין חדש, דאף להפוסקים דס"ל דאין עד מסייע פוטר מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם, מ"מ בנסכא דר' אבא דאומר אין חטפי ודידי חטפי דהוי משואי"מ, אם הביא ע"א המחייב שדידיה חטף נפטר משום כיון שיש לו עד המסייע דדידיה חטף א"כ צריך התובע לישבע נגד העד דלא דידיה חטף, ושיטת הרמ"ה והראשונים מובא בש"ך חו"מ (סי' ע"ה ס"ק מ"ט) דהיכי שאין שנים מחייבין ממון אלא ע"י שבועת התובע לא אמרינן משואי"מ, וה"נ כיון דמשום העד המסייע צריך התובע לישבע ולהכחיש את העד וממילא לא הוי משואי"מ כלל יעו"ש.

בד"ה (ה"ה סו מווי"צ) גבי נסכא דר' אבא הקשו וליהמניה בשבועה במיגו דאי בעי אמר לא חטפתי בשבועה, ותו' דאמרינן אין אדם מעיז פניו לישבע בדבר שהעד מכחישו יעו"ש. הרי דעיקר שלא הוי מיגו משום דיצטרך לישבע בדבר שהעד מכחישו משו"ה לאו מיגו הוא. ולפי"ז י"ל דאף אם נימא דקיי"ל כהרמ"ה בדבר שאין שנים מחייבין אלא ע"י שבועת התובע לא הוי משואי"מ, היינו דכיון שבעינן שבועת התובע לא מחייב העד שבועה דהתורה לא חייבה שבועה להכחיש עד אחד אלא בדבר ששנים מחייבין אותו ממון בלי שום שבועה, משא"כ בדבר דבעי שבועת התובע לא חשוב ממון שע"א יחייב שבועה דאורייתא.

ולפי"ז י"ל דשפיר קאמר בשו"ע חו"מ (סי' י"א) בשטר שחתום עליו ע"א וטוען הלזה פרעתי דהוי משואי"מ, דהטעם דטענת פרוע אינה טענה אלא משום מיגו דלא לויתו, ולהכחיש את העד אמרינן שפיר כיון שצריך לישבע ולהכחיש את העד לאו מיגו הוא. וליכא למימר דהא אין שנים מחייבין אלא ע"י שבועת התובע באומר השתבע לי דלא פרעתיך, דזה אינו דאם יטעון לא לויתו ויהיו שני עדים חתומים בשטר שלזה לא יצטרך התובע לישבע כלל שלא נפרע אף באומר לו השתבע לי דלא פרעתיך, משום דכל האומר לא לויתו כאומר לא פרעתי דמי, משו"ה פסק שפיר בשו"ע

ולכאורה יש לדון בזה מהא דאיתא בשו"ע חו"מ (סי' י"א [ס"ג]) בשטר שחתום עליו ע"א וטוען הלזה פרעתי דהוי משואי"מ, והא בשני עדים חתומים על השטר צריך בעל השטר לישבע באומר לו השתבע לי דלא פרעתיך כדאיתא בסימן פ"ב (ס"ג), וא"כ נימא כיון שאין שנים מחייבין אלא ע"י שבועת התובע לא הוי משואי"מ, אלא ודאי מוכח דלא קיי"ל כהרמ"ה ואף היכי שאין שנים מחייבין אלא ע"י שבועת התובע אמרינן נמי משואי"מ.

שוב ראיתי דיש לקיים דינו של המעייני החכמה דלא דמי להא דאיתא בחו"מ (סי' י"א), דבתוס' ב"ב (דף ל"ד ע"א

(פי' י"א) דבע"א החתום על השטר וטוען פרעתי הוי משואי"מ, משום דלית ליה מיגו דאם יטעון לא לוייתי יצטרך לישבע ולהכחיש את העד וכמ"ש בתוס', משא"כ בדינו של המעייני החכמה דאם החוטף יש לו עד מסייעו שדידיה חטף, שפיר י"ל דלא הוי משואי"מ משום דיש לו מיגו אי בעי אמר לא חטפתי, דליכא למימר דאין אדם רוצה לישבע בדבר שהעד מכחישו, דזה אינו דלא יצטרך לישבע ולהכחיש את העד שלא חטף, דכיון שיש לו עד שמעיד שדידיה חטף א"כ אף שנים מעידים שחטף והוא אומר לא חטפתי אין מחייבין אותו אלא עד שישבע התובע להכחיש העד שמעיד שדידיה חטף, א"כ כה"ג לא מחייב העד אחד שמעיד שחטף שבועה כלל וכמ"ש הרמ"ה, וא"כ לא הוי משואי"מ כה"ג דהא יש לו מיגו דלא חטפתי, דלא דמי להאומר לא לוייתי כאומר לא פרעתי, דהתם אם לא לזה לא שייך שפרע משא"כ הכא אם לא חטף מ"מ יכול להיות דהנסכא דידיה הוא, וא"כ שפיר י"ל דכיון דמשום העד המסייע שדידיה חטף מחויב התובע לישבע נגד העד א"כ אינו מחייב ע"א המעיד שחטף שבועה ולא הוי משואי"מ כלל וא"ש.

ולפמש"כ מיושב שפיר, דהא הרמ"א חו"מ (פי' פ"ז ס"א) כתב דאומר מזויף לא דמי לאומר לא לוייתי ויכול לטעון פרעתי כיון שלא כפר בהלואה יעו"ש, ולפי"ז י"ל דבע"א על הקיום יכול לומר פרעתי במיגו דמזויף, ואף שאיכא ע"א על הקיום לא הוי משואי"מ, דהא אם יטעון מזויף י"ל דלא יצטרך לישבע ולהכחיש את העד המעיד על הקיום, משום דבאומר השתבע לי דלא פרעתיך צריך התובע לישבע אף באומר מזויף וכמ"ש הרמ"א בשם הרשב"א, וא"כ ששנים המעידים על הקיום וטוען מזויף לא יתחייב אלא ע"י שבועת התובע דלא פרעו, י"ל דבע"א המעיד על הקיום לא מחייב שבועה כלל ומשו"ה לא הוי משואי"מ בע"א על הקיום. וניחא שפיר דגם דלפי' תוס' דמיירי במודה בשטר שכתבו צריך עדותו של הקטן כדי שיהיה קיום שטרות בשנים אבל בעדותו של הגדול שעמו לחוד לא מהני וכמ"ש.

ואחרי כותבי מצאתי ב"ה בקצה"ח [ס"ק יג] ובנתה"מ [סק"ט] (פי' ע"ה) גבי הא דאיתא בש"ך (ש"ס ס"ק מ"ג) דבממרות שלנו אם יש ע"א על הקיום ויש נאמנות על הפרעון אינו יכול לטעון פרעתי במיגו דמזויף משום דהוי משואי"מ, וכתבו דלא דמי לע"א על הקיום בכל שטרות דעלמא דלא מהני, משום דבכל

ובזה ניחא לתרץ מה שהקשו האחרונים בהא דאיתא בכתובות (דף כ"ט ע"א) אלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא כו', וקאמר התם והוא שיש גדול עמו. והקשו האחרונים הא בתוס' שם [ד"ה קיוס] כתבו דמיירי במודה בשטר שכתבו וטוען פרעתי דצריך לקיימו

ח"מ (סי' פ"ג [ס"א]) כתב דהאומר מזויף יכול לומר פרעתי, א"כ ניחא שפיר דלא הוי משואי"מ משום דגם בשנים המקיימים השטר וטוען מזויף צריך התובע לישבע דלא פרעו, א"כ אין ע"א מחייב שבועה וליכא דינא במשואי"מ כלל, ומשו"ה ע"א על הקיום לא מהני רק בממרות בנאמנות כמ"ש הש"ך והאחרונים, וזה ברור.

[והנה בט"ז חו"מ סי' רס"ז ס"י הקשה בהא דאיתא בלשון הרא"ש [ג"מ פ"ג סי' יג] והטור [ג"מ פ"ג סי' יג] סימנים וסימנים ועד אחד אפילו העיד על הנפילה, משמע שאם העיד שהיה שלו מעולם יכול לומר שקניתי ממנו, והא מבואר התם בשו"ע סעיף ט' דבשנים המעידים שהיה שלו מחזירין לו, וא"כ בע"א הוא משואי"מ. ותירץ דכיון שאפילו היה שנים נצרך לצרף עוד חזקה דמסתמא ממנו נפל, ולא אמרו משואי"מ אלא כשמוציאין ממון עפ"י עדים עצמן בלי צירוף חזקה, ודמי למש"כ הראשונים דשנים שאין מחייבים אלא ע"י שבועת התובע לא אמרינן משואי"מ יעו"ש.

ולפמש"כ א"א לומר הכי, דאם יכחיש את העד המעיד שהיה שלו בטענה שלא היה שלו מעולם, א"כ כה"ג בשנים אי"צ צירוף חזקה כלל, דכיון שלא היה שלו מעולם א"כ ממילא לא לקח ממנו, ודמי לאומר לא לויתי דכאומר לא פרעתי הוא, וזה ברור.

ועפ"י חידושו של הט"ז שמדמה צירוף חזקה לצירוף שבועה ולא אמרינן

שטרות דאף ששנים מעידים על הקיום אכתי איכא שבועה על התובע דאישתבע לי דלא פרעתיך משו"ה לא מחייב ע"א שבועה כלל וע"א על הקיום לא מהני, משא"כ בממרות שיש נאמנות על הפרעון דשנים מעידים על הקיום נתחייב התובע בלי שבועה כלל, משו"ה שפיר כתב הש"ך דבע"א על הקיום אינו יכול לטעון פרעתי דהוי משואי"מ יעו"ש. הרי שכתבו ג"כ הטעם דע"א על הקיום לא מהני משום הא דהרמ"ה שכשאין שנים מחייבין אלא ע"י שבועת התובע ליכא דינא דמשואי"מ.

וראיתי בספר נחל יצחק חו"מ (סי' נ"א [פ"ג ע"ג]) שהקשה על סברת האחרונים דע"א על הקיום לא מהני משום הא דרמ"ה וכמש"כ, מהא דפסק השו"ע (סי' נ"א [פ"ג]) בע"א החתום בשטר דלא מהימן לומר פרעתי משום דהוי משואי"מ אף דבשנים צריך התובע לישבע משום השתבע לי דלא פרעתיך, וא"כ ה"ה בע"א על הקיום יעו"ש. ולא קשה מידי, דבע"א החתום על השטר דיש לו מיגו שלא לויתי דעל הקיום של הע"א איכא שנים אמרינן שפיר דהוי משואי"מ, דליכא למימר דהא אין שנים מחייבין אלא ע"י שבועה דלא פרעתיך, דהא כשטוען לא לויתי הרי הוא כאומר לא פרעתי דמי, ומשו"ה יצטרך לישבע ולהכחיש העד החתום בשטר המעיד שזוהו והוי משואי"מ, משא"כ בע"א על הקיום דיש לו מיגו דמזויף, והרמ"א

לומר החזרתי א"כ גם בע"א המעיד שגזל ואומר החזרתי אינו נאמן משום דהוי משוא"מ, דבהא ליכא למימר דלא הוי משוא"מ משום סברת הט"ז דגם בשנים המעידים שגזל צריך צירוף חזקה דבגזל אינו מחזיר שלא בעדים, דזה אינו דלית ליה מיגו דאם יכחיש העד ויטעון שלא גזל לא צריך צירוף חזקה כלל, דכיון שלא גזל בודאי לא החזיר ודמי לאומר לא ליתיה דכאומר לא פרעתי הוא, וא"כ דלית ליה מיגו דאם יטעון שלא גזל יצטרך לישבע ולהכחיש נגד העד והוי משוא"מ, ניחא דלא מצי למיתני המתני' כה"ג דסגי בע"א, ולא דמי לרישא דבעי שני עדים וכמ"ש האו"ת.

אולם עיקר חידושו של הט"ז חו"מ שם תמוה, דהא בנסכא דר' אבא נמי צריך לצרף בשנים המעידים שחטף חזקה מה שתחת יד אדם הוא שלו כמ"ש הרשב"ם ב"ב (דף ל"ד ע"ג), ובעל כרחך צ"ל דבצירוף חזקה לא דמי להא דכתבו הראשונים בשנים שאין מחייבים אלא ע"י שבועת התובע וכה"ג הוי שפיר משוא"מ, וזה ברור.

ועל קושית הט"ז שם נ"ל דיש לדון ממש"כ הסמ"ע סי' ע"ה ס"ק ל"א ובקצה"ח שם [סק"ן] במכחיש לדברי העד שאינו תוך זמנו יעו"ש² ואכמ"ל].

כה"ג משוא"מ, היה נ"ל ליישב קושית האו"ת בכללי מיגו עפ"י דהעלה אות פ"ג בשם המהרש"א [כמונת ית, ט] דהמשנה לא מצי למיתני אופן דסגי ע"א דזה אינו דומיא דרישא דעדי הנומא שצריך דוקא שני עדים, והקשה דלפי"ז אין מקום לקושית תוס' כתובות (דף י"ח ע"א [ד"ה אין לרין]) שהקשו דלוקמי באומר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, דא"כ בחד נמי סגי משום דהוי משוא"מ ולא הוי דומיא דרישא.

ולפמ"ש"כ בשם הט"ז ניחא, דכיון דבשני עדים אינו חייב אלא משום חזקה כיון שהתנה שלא יפרע אלא בפני פלוני ופלוני מסתמא לא פרעו בינו לבין עצמו וכה"ג לא הוי משוא"מ, והכא לא דמי לאומר לא ליתיה דכאומר לא פרעתי הוא, דגם שמכחיש דברי העד שהתנה כן אבל י"ל דפרעו באמת א"כ שפיר י"ל כיון שבשנים צריך צירוף חזקה משו"ה בע"א לא הוי משוא"מ וא"ש.

וניחא בזה ליישב קושית הר"ן כתובות [ו, ג מדפי הרי"ף ד"ה ממני] שהקשה על הסוברים דהגוזל מחבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים א"כ יש לאוקמי המתני' כתובות שם באומר גזלתי כו' ואם יש עדים שגזלו אינו נאמן, עי' בר"ן.

ולפמ"ש ניחא, דבגזולין כיון שאינו מהימן

סימן לה

ישוב לקושית האחרונים [בח"מ סי' פז]

דהא דכתב הרמ"א (סי' פ"ז ע"א) דיכול התובע לומר איני חפץ ממך רק היסת ולא שבועת השותפין, הטעם דמשום שיכול אדם לגרע כוחו על דרך שאמרו כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים שומעין לו, וא"כ לא שייך זה אלא דווקא אם הנתבע אינו חשוד ויכול בעצמו לישבע וליפטר, וא"כ כשאומר איני חפץ ממך רק היסת הוא מגרע כוחו דישבע הנתבע שבועה קלה ויפטר, ומשום"ה יכול התובע לומר אי אפשי בתקנת חכמים דתיקנו להטיל על הנתבע שבועה חמורה ושומעין לו, ואף שאח"כ הפך הנתבע על התובע וא"כ נתגלגל מזה יפוי כח להתובע דאינו צריך גם הוא לישבע רק שבועה קלה ויטול, מ"מ בשעה שאמר איני חפץ ממך רק היסת היה אכתי הברירה ביד הנתבע לישבע ויפטר קודם שהפכו על התובע, משא"כ בההוא רעיא שם דקאמר התם והא גזלן הוא אלא שכנגדו קאמינא, א"כ מתחילה השבועה היא על התובע לישבע וליטול, והנתבע אינו יכול לישבע וליפטר, וא"כ האיך יכול לומר איני חפץ ממך רק היסת שבועה קלה דהא אינו אלא ליפוי כוחו שיטול התובע מהחשוד בשבועה קלה.

וכה"ג אי אפשר לומר הכי, דבשטמ"ק (נ"ק דף ז' ע"ג ונ"ה ונ"ז ע"א) כתב דבע"ח שבא לתבוע מהלוה לתת לו זיבורית טפי פורתא בטענה שאי אפשי בתקנת חכמים שתיקנו לבע"ח

הגרע"א בהגהות חו"מ מובא בפ"ת (סי' פ"ז ס"ק ע"ז) הניח בצ"ע על הש"ך [ע"ס ס"ק ל"ח] שכתב להביא ראיה להפוסקים דס"ל דשבועת היסת היא בנקיטת חפץ מהא דאיתא בב"מ (דף ס' ע"א) גבי ההוא רעיא דאמר ר' זירא אם איתא לדר' חייא דהעדאת עדים מחייב שבועה משתבע אשארא א"ל והא גזלן הוא ומשני שכנגדו קאמינא, ופריך השתא נמי דליתא לדר' חייא נחייביה מדרב נחמן דאמר משביעין אותו שבועת היסת, ואי נימא דהיסת הוי שבועה קילא דלא בעי נקיטת חפץ א"כ נ"מ אם איתא לדר' חייא משתבע אשארא בנקיטת חפץ דחמור יותר, אלא ודאי דגם היסת בעי נקיטת חפץ. והקשה הגרע"א מהא דאיתא בסי' פ"ז (סעיף י"א) דיכול התובע לומר איני חפץ ממך רק שבועת היסת ולא שבועת השותפין כדי שלא יהפוך עליו רק שבועת היסת, וא"כ ה"נ כיון דהשבועה של ההוא רעיא היא אשכנגדו, א"כ אי אפשר לומר דאמר אם איתא להא דר' חייא משתבע אשארא היינו שבועה חמורה בנקיטת חפץ, דהא יכול התובע לומר איני חפץ ממך רק שבועה קלה של היסת בלא נקיטת חפץ כדי שלא יצטרך איהו לישבע שבועה בנקיטת חפץ, וא"כ גם אם נימא דבהיסת לא בעינן בנקיטת חפץ א"ש ומאי ראיה הביא הש"ך בשם הראשונים, וכן הקשה הקצה"ח שם [ס"ק יז].

ולפענ"ד נראה דלא קשה מידי,

לגבות מבינונית אין שומעין לו, דכיון שאינו מגרע כוחו ובא ליפות כוחו לא אמרינן הכי יעו"ש¹. וא"כ ה"נ האיך יכול התובע לומר איני חפץ ממך רק היסת כיון שלא בא בזה אלא ליפות כוחו. ואם איתא להא דר' חייא דהעדאת עדים מחייב שבועה, מוטל על התובע שבועה חמורה בנקיטת חפץ ואינו נוטל אלא בשבועה חמורה, ושפיר הוכיח הש"ך דאם היסת לא בעי בנקיטת חפץ מאי קאמר התם השתא דליתא

והמעין בלשון הש"ך (סי' פ"ז ס"ק ל"ג) שכתב דאכתי הברירה ביד הנתבע לישיבע וליפטר, משמע בהדיא דדווקא היכי שיכול הנתבע לישיבע וליפטר יכול לומר איני חפץ ממך רק היסת. וחידוש בעיני שטרחו רבותינו האחרונים בזה והניחו בצ"ע, ולפמש"כ מיושב שפיר.

סימן לו

תשובה לרב אחד [באטר רגל אי פסול לעדות]

מ"ש כת"ר להסתפק אם אטר רגל פסול לעדות משום דכתיב [דניס יט, יז] ועמדו שני האנשים ובעינן עדות מעומד, אפשר דבעינן עמידה כדעמדי אינשי.

אולם באמת יש להקשות על המג"א שם שכתב לדמות עדות לעבודה במקדש, הא לא דמי דבעבודה שהיא בעזרה י"ל דמש"ה פסול בעמידה ע"י סמיכה, משום דהא גלי קרא דלעמוד לשרת דבעינן עמידה, וליכא למימר דבא הכתוב למעט ישיבה ממש דהא אין ישיבה בעזרה אף שלא בשעת עבודה אלא למלכי בית דוד בלבד, ועל כרחק צ"ל דגלי קרא דפסול אף בעמידה ע"י

נ"ל דלפמש"כ המג"א (סי' מ"ז ס"ק י"ב) דעמידה ע"י סמיכה פסול בעדות, ומביא ראיה מריש פ"ב דזבחים [ט, ז מו"ה עמידה] דפסול עמידה ע"י סמיכה בעבודה וחולק על הרמ"א חו"מ (סי' י"ז [ס"ב]) שכתב דעמידה ע"י סמיכה כשר בעדות. א"כ ה"נ באטר רגל דפסול בעבודה כדאיתא בבכורות (ק"ז מ"ה ע"ג) אטר בין ביד בין ברגל פסול, ופרש"י נ"ה

1. מש"כ רבינו בשם השטמ"ק דאמרינן אי אפשר רק במקום שבא ליפות כוחו לא נזכר שם. דיעו"ש בשטמ"ק בשם הרא"ש שכתב לתרץ בשם ריב"א דאין אומרים אי אפשר בתקנת חכמים אלא במקום שבא להחזיק את מה שבידו ולא להוציא מיד אחרים. ובשם הר"מ תי' שאמרינן אי אפשר כשהתקנה היא לטובתו ולא כשהיא לטובת הלווה.

לשירות¹, ובתוס' שם [ד"ה ולימנ] פירשו דליתב מיתב וליקדש היינו בעמידה ע"י סמיכה דשיבה ממש בלא"ה אסור בעזרה יעו"ש. אין צורך לומר דפריך רק לת"ק אלא דפריך לכו"ע, דגם לר' יוסי בר' יהודה יש למיפרך לס"ד דלא ידע מהקישא דקידוש לשירות דמצות קידוש היא בעמידה, א"כ גם בעמידה ע"י סמיכה ממש יש להכשיר. ולפי"ז י"ל דלפי מה דקיי"ל דהלכה כת"ק דעמידה מן הצד לא הוי עמידה ואטר רגל פסול משום כיון דכתיב לעמוד לשרת, בעינן כדרך שאר עמידה דעיקרו בימין, אף דע"ז אין הכרח מקרא דהא י"ל דהכתוב ממעט דווקא ע"י סמיכה ממש, א"כ ה"ה י"ל דמועמדו שני האנשים יש למעט ג"כ דפסול היכי דהוי שלא כדרך עמידה דעלמא ופסול בעדות עמידה ע"י סמיכה וכמ"ש המג"א, וה"ה אטר רגל ועמידה מן הצד דהיכי דבעינן עמידה בעינן דווקא כדרך עמידה דעלמא וא"ש.

ועפי"ז ניחא ראית המג"א שמובא באו"ת סי' י"ז [סק"צ] מהא דאיתא בזבחים ריש פ"ב [טו, טז] דילפינן דור מחלל עבודה מק"ו מיושב שאוכל ואם עבד חילל זר שאינו אוכל אינו דין שיחלל, ופריך מה ליושב שכן פסול לעדות ומסיק דילפינן מיושב תלמיד חכם. וקשה דלמה לי למילף מיושב ת"ח הא יש למילף ק"ו מעמידה ע"י סמיכה דאוכל ומחלל, וליכא למיפרך שכן פסול לעדות לשיטת הרמ"א דס"ל דעמידה

סמיכה, אבל בעדות הא איכא למימר דגלי קרא דועמדו שני האנשים דשיבה ממש פסול אבל בעמידה ע"י סמיכה כשר.

ע"כ נ"ל דעמידה מן הצד דפליגי ת"ק ור' יוסי בר' יהודה במצות קידוש בזבחים (דף י"ט ע"ב) אינה דומה לעמידה ע"י סמיכה, דהיכי שסומך עצמו לעמוד או בכותל ואם ינטל הדבר שנסמך עליו יפול זה מיקרי עמידה ע"י סמיכה, ועמידה מן הצד מיקרי מה שעומד ע"י שחבירו מסייעו קצת, או אטר רגל שעומד על כוחו אלא שאינו כדעמדי אינשי, והוא על דרך שמצינו טלטול מן הצד שאינו כדרך המטלטלין ה"נ מיקרי עמידה מן הצד שאינו כדרך העומדין. וא"כ י"ל דע"י סמיכה ממש לכולי תנאי פסול בעבודה דהא גלי קרא לעמוד לשרת, ולישיבה ממש לא בעי קרא דבלא"ה אין ישיבה בעזרה אפילו שלא בשעת עבודה, אלא דבא הכתוב למעט בעמידה ע"י סמיכה וכמ"ש, ובעמידה מן הצד דקיל מע"י סמיכה פליגי ת"ק ור' יוסי בר' יהודה מסברא, דת"ק ס"ל דכיון דכתיב לעמוד לשרת בעינן עמידה גמורה, ור' יוסי בר' יהודה ס"ל דאין לנו למעט מלעמוד לשרת אלא עמידה ע"י סמיכה ממש אבל עמידה מן הצד הוי עמידה, ולדידיה גם אטר רגל כשר לעבודה.

ולפמש"כ י"ל בהא דפריך בזבחים שם וליתב מיתב ולקדש, ומשני אמר קרא בגשתם אל המזבח ומקיש קידוש

1. בגמ' איתא וליתב מיתב ולקדש, אמר קרא לשרת ושירות מעומד הוא, ורש"י פי' שם אמר קרא לשרת, או בגשתם אל המזבח לשרת איתקש קידוש לשירות.

אלא משום דגלי קרא ועמדו שני האנשים. ולפי"ז דעדות דמי לעבודה א"כ צ"ל לפי מה דקיי"ל דאטר רגל פסול בעבודה ועמידה מן הצד אף שאינה אלא לא עמידה גמורה כדעמדי אינשי מ"מ פסול בעבודה, אף שאין הכרח מקרא דלעמוד דפסול כה"ג די"ל דקרא אתי למעט עמידה ע"י סמיכה בכל כוחו, מ"מ אמרינן מסברא דכיון דגלי קרא דבעינן עמידה בעינן עמידה גמורה כדעמדי אינשי, א"כ ה"ה בעדות דגלי קרא ועמדו שני האנשים דבעי עמידה בעינן עמידה גמורה, ונפשט שפיר ספיקת כתר"ה דבעדות פסול אטר רגל, דכיון דהעלה המג"א דעדות דמי לעבודה א"כ אמרינן כשם שבעבודה פסול עמידה מן הצד ואטר רגל ה"ה בעדות, וזה ברור.

ואין להקשות להמג"א דהא אכתי תקשי הסוגיא דזבחים שם דלמ"ד עמידה מן הצד כשר בעבודה ואינו פסול אלא עמידה ע"י סמיכה ממש בכל כוחו, א"כ י"ל דבעדות³ ע"י סמיכה כשר, דלא דמי לעבודה דהתם א"א לומר דהכתוב לעמוד ולשרת איצטריך לשיבה ממש דבלא"ה אסור ישיבה בעזרה, אבל בעדות י"ל דהכתוב לא בא לפסול אלא ישיבה ממש אבל בעמידה ע"י סמיכה אף בכל כחו כשר, וא"כ יש למילף מעמידה ע"י סמיכה דאוכל ומחלל וליכא למיפרך שכן פסול בעדות דלהרמ"א אינו פסול בעדות אלא ישיבה ממש משום כבוד ב"ד, ושפיר מוכח מסוגיא דזבחים שם דגם בעדות פסול בעמידה ע"י סמיכה דלאו משום כבוד ב"ד לחוד בעי עמידה

ע"י סמיכה כשר לעדות. והתומים כתב דאין כאן קושיא, דהא דפסול בעבודה בעמידה ע"י סמיכה לאו דברי הכל הוא דהא פליגי בזה תנאי, דהא בזבחים (דף י"ט ע"ג) קאמר עמידה מן הצד איכא בינייהו, וא"כ איך ילמוד ק"ו מסמיכה דמחלל העבודה, דהתינח לת"ק אבל לר"י בר' יהודה דס"ל עמידה מהצד כשר וא"כ ה"ה עמידה ע"י סמיכה כשר ומשו"ה יליף הק"ו מיושב ת"ח דאתי לכו"ע, עכ"ד התומים.

ולפמש"כ ניחא שפיר ראית המג"א, דלשיטת הרמ"א דס"ל דבעדות כשר אף בעמידה ע"י סמיכה ממש היכי שסומך עצמו בכותל או בעמוד בכל כוחו שאם ינטל הדבר שנסמך עליו יפול, דס"ל להרמ"א דלא עדיף כבוד ב"ד מכבוד שכינה, דבעזרה אינו אסור אלא ישיבה ממש² ובעבודה כה"ג ע"י סמיכה ממש בכל כוחו מוכרח דפסול לכו"ע, דהא מדכתיב לעמוד לשרת דלישיבה ממש לא איצטרך קרא דבלא"ה אין ישיבה בעזרה משום כבוד שכינה, וא"כ שפיר יש למילף ק"ו דזר מחלל עבודה מעמידה ע"י סמיכה דאוכל ומחלל העבודה לכו"ע, וליכא למיפרך שכן פסול בעדות דלהרמ"א אינו פסול בעדות אלא ישיבה ממש משום כבוד ב"ד, ושפיר מוכח מסוגיא דזבחים שם דגם בעדות פסול בעמידה ע"י סמיכה דלאו משום כבוד ב"ד לחוד בעי עמידה

2. זוהי סברת התומים שם בדעת הרמ"א.
3. במהדו"ק: אף בעמידה ע"י סמיכה כשר, דבעבודה א"א לומר וכו'.
4. במהדו"ק: די"ל כיון דאינו אלא למ"ד וכו'.

ובסוגיא דזבחים שם (דף ט"ז ע"ב) בהא דיליף דאונן מחלל מזור וטמא, ופריך מה להצד השוה שכן לא הותר מכללו תאמר באונן שהותר מכללו לכהן גדול, רב משרשיא אמר ילפינן מיושב שאוכל ואם עבד חילל אונן שאינו אוכל אינו דין שאם עבד חילל. ובתוס' שם [ד"ה אמאי] הניחו בתימה הא לרב משרשיא ג"כ יש למיפרך מה ליושב שכן לא הותר מכללו תאמר באונן שהותר מכללו לכהן גדול.

נ"ל ליישב תמיהת התוס' עפ"י מה שנ"ל בישוב קושית רש"י ותוס' שם אהא דפריך מה להצד השוה שלא הותר מכללו הא זר הותר מכללו בבמה, ורש"י [ד"ה טס טומאס] תי' דמה שמותר בבמה לא מיקרי הותר מכללו דשם לא נאסר מעולם, ותוס' [ד"ה טקן] הקשו ממנחות (דף כ"ה ע"א) דקאמר דיוצא חשוב הותר מכללו לגבי במה אף דשם נמי לא נאסר מעולם, ותירצו דבמה לא חשוב הותר מכללו משום שלא הותר במקום שנאסר יעו"ש. ול"נ דשפיר י"ל דמה שמותר בבמה חשוב הותר מכללו ומ"מ פריך שפיר, דהתם ילפינן דור מחלל ממה הצד מבעל מום ואונן ופריך מה להצד השוה שכן לא הותרו בבמה ומשני דאונן שרי נמי בבמה, ורב משרשיא יליף מיושב ופרש"י [שם ע"א ד"ה וישנן דכשן] דמשו"ה נאיד רב משרשיא מילפותא דמה הצד משום דס"ל דגם אונן אסור בבמה, א"כ יש למיפרך מה להצד השוה שכן לא הותרו בבמה תאמר בזר שהותר בבמה, ומשו"ה יליף מיושב שמותר בבמה דכתיב לעמוד לפני ה' ולא לפני במה יעו"ש.

אבל באמת זה אינו, דדוקא למ"ד דעמידה מן הצד כשר בעבודה י"ל הכי, אבל למ"ד דעמידה מן הצד פסול א"כ הרי דמשמעות דלעמוד פסול בעומד לא כדעמדי אינשי, א"כ ה"ה בעדות פסול כה"ג וכמ"ש. ולדידיה ליכא למילף מהא דאוכל ומחלל דיש למיפרך שכן פסול לעדות וא"כ לא הוי ילפותא לכולי תנאי משו"ה יליף מיושב ת"ח דאתי לכו"ע וכמ"ש התומים.

ולו נראה ראיה לזה דלא בעי למילף ממדי דתליא בפלוגתא, מדברי התוס' שם ד"ה אתיא דכתבו לפרש הא דלא בעי למילף מכל הפסולים השונים במתני' שם ושבקי לפרש הטעם דלא יליף משמאל דאוכל ומחלל, אלא ודאי משום דבשמאל איכא פלוגתא דר"ש פליג במתני' שם דקיבל בשמאל כשר ובפלוגתא דתנאי לא בעי למילף, ועולה לפמש"כ דמסוגיא דזבחים שם מוכח שפיר דבעדות פסול ג"כ כמו בעבודה מילפותא דקרא, ולא כהרמ"א דס"ל דבעדות אינו פסול אלא משום כבוד ב"ד ואף עמידה ע"י סמיכה בכל כוחו כשר, דא"כ הא יש למילף מעמידה ע"י סמיכה בכל כוחו דאוכל ומחלל לכו"ע, דר' יוסי ברי' יהודה ורבנן פליגי רק בעמידה מן הצד וכמ"ש, וליכא למיפרך שכן פסול לעדות לשיטת הרמ"א. וצ"ל כהמג"א דעדות דמי לעבודה דילפינן מהכתוב ועמדו שני האנשים, ולפי מה דקיי"ל דבעבודה פסול אף בעמידה מן הצד, בעל כרחך צ"ל דס"ל דמשמעות הכתוב לעמוד ממעט עמידה שלא כדעמדי אינשי, וא"כ ה"ה בעדות כה"ג פסול ונפשט ספיקת כתר"ה.

דשם לא נאסר מעולם או משום סברת תוס' שם, וא"כ ה"ה דלא חשוב הותר מכללו מה שהותר בבמה כנגד מה שהותר אונן לגבי כהן גדול, ואפשר יש לחלק בזה. עכ"פ י"ל דתוס' שהניחו בתימה על רב משרשיא דיליף אונן מיושב, אינו אלא משום דאזלי לפי פירושם בהא דפריך מה להצד השהו שכן לא הותר מכללו, ולפמש"כ בפ"י הגמרא מיושב שפיר תמיהת התוס'.

ובענין הותר מכללו אמרתי ליישב מה שראיתי מקשים בפסחים (דף כ"ט ע"א) דיליף רב אחא בר יעקב שאור דאכילה משאור דראיה, ופי' רש"י [ד"ה ויליף שאור] דס"ל דחמץ של עכו"ם מותר בפסח אפילו באכילה, והתוס' [ד"ה מין] הוכיחו מהסוגיא שם דיליף דמותר בהנאה אבל לא באכילה. וצריך טעם אמאי באמת לא ילפינן שאור דאכילה משאור דראיה לגמרי שיהיה מותר אפילו באכילה.

ונראה דמוכח מקרא דחמץ בפסח אסור באכילה אף של עכו"ם מהא דקאמר בחולין (דף ק"כ ע"א) לא לכתוב רחמנא גבי חלב הנפש לרבות השותה ולילף מחמץ ונבילה, ומשני משום דאיכא למיפרך מה להנך שכן לא הותר מכללן תאמר בחלב שכן הותר מכללו לגבי חיה ועוף יעו"ש. וא"כ הא מוכח דחמץ בפסח לא חשוב הותר מכללו, דאם נימא דילפינן שאור דאכילה משאור דראיה דחמץ של עכו"ם מותר אפילו באכילה, א"כ חשוב חמץ בפסח

וא"כ לפי"ז דהגמרא ס"ל דאונן שרי בבמה, א"כ ניחא קושית רש"י ותוס' שהקשו בהא דיליף אונן מזר וטמא ופריך מה להצד השהו שלא הותרו מכללן לכהן גדול, וליכא לאקשוויי דהא זר הותר מכללו דמותר בבמה, דכיון דבהיתר זה הותר גם אונן והיתר לגבי כהן גדול יתר עליהן באונן א"כ שפיר פריך דמה להצד השהו שלא הותר לכהן גדול אלא בבמה גרידא ואונן הותר בבמה וגם לכהן גדול וא"ש בפשוטו, ולפי"ז לרב משרשיא לשיטתו דס"ל דאונן אסור בבמה שפיר יליף מיושב. ואין להקשות דהא יושב לא הותר כהן גדול ואונן הותר לכה"ג, דהא לדידיה שפיר י"ל כקושית רש"י ותוס' דיושב ג"כ הותר מכללו לגבי במה, משא"כ באונן דאסור בבמה ומשו"ה יליף שפיר ומיושב תמיהת התוס'.

שוב ראיתי דעדיין אנו צריכין לתי' רש"י ותוס' שלא אמרינן שזר חשוב הותר מכללו לגבי במה, מהא דתניא בבכורות (דף ל"ג ע"א) ב"ה אומרים דנמנין על בכור אפילו זרים דכתיב הטמא והטהור יחדיו יאכלנו ומה טמא שאינו אוכל בקדשים קלים אוכל בבכור זר שאוכל בקדשים קלים אינו דין שיאכל בבכור, ופריך דאיכא למיפרך מה לטמא שכן הותר מכללו בציבור. וקשה דהא זר נמי הותר מכללו בבמה משא"כ בטמא דאסור בבמה, אלא וודאי צ"ל דכנגד מה שהותר בציבור לא חשוב מה שהותר בבמה הותר מכללו, משום סברת רש"י

5. וכ"כ ליישב בקרן אורה על התוס' שם.

נמי הותר מכללו דהותר לגבי עכו"ם, הנפש לרבות השותה, ע"כ דחמץ בפסח א"כ הנפש דכתב רחמנא גבי חלב למה לי, דיש למילף מהצד השוה דחמץ ונבילה, דליכא למיפוך שכן לא הותרו מכללן דהא חמץ נמי הותר מכללו לגבי עכו"ם ורבי רחמנא דחייב השותה וה"ה חלב, אלא ודאי מדכתב רחמנא גבי חלב התוס'.

סימן לז

מה שכתבתי לידידי הג"ר מרדכי אייזיק נ"י הגאבד"ק ליגום

[בדברי הר"י קלצון בתוס' יומא מב, א]

מה שהקשה כת"ר לשיטת הר"י קלצון בתוס' יומא (דף מ"ג ע"א) ד"ה שחיטה, דשחיטת פרו דפסולה בזר לאו משום עבודה הוא דהא אינה כשרה אלא בכה"ג ואפילו בשאר כהנים פסולה, ואלא רק משום דגלי רחמנא דבעינן בעלים מידי דהוה אסמיכה דלאו עבודה ובעי דווקא בעלים, וא"כ קשה הסוגיא יבמות (דף ל"ג ע"ג) דמשני רב אחא בר יעקב הא דתניא זר ששימש בשבת יש כאן משום זרות ומשום שבת, דמיירי בשחיטת פרו של כה"ג וכמ"ד דשחיטת פרו של כה"ג פסול בזר, ולהר"י קלצון דשחיטה לאו עבודה והא דפסולה בזר ובכהן הדיוט הוא רק משום דבעי בעלים, וא"כ ליכא מיתה משום זרות, ע"כ קושיתו. ולכאורה יפה הקשה, וכן מצאתי שהניח זה בצ"ע בספר שער

המלך הל' עבודת יוה"כ [פ"א ה"ג ד"ה וע' דמסוגיא]¹. **ולי** נראה דלא קשה מידי, דבש"ס יבמות שם פריך זר ששימש במאי אי בהקטרה הא אמר ר' יוסי הבערה ללאו יצאת, ובתוס' [ד"ה למי ר' יוסין פי' דהיינו כיון שליכא בהבערה רק לאו א"כ זר ששימש בשבת אינו מחויב שתים דאין איסור חל על איסור בקל על חמור אף באיסור כולל, ואינו חל איסור הקטרה בשבת דאינו אלא איסור לאו הקל על איסור זרות החמור דהוי איסור מיתה הקדום יעו"ש. והרשב"א [ד"ה אי נפקטיה] בשם הרמב"ן כתב דקושית הש"ס אי בהקטרה האמר ר' יוסי הבערה ללאו יצאת, היינו דהכי פריך דהתנא נקט סתמא יש כאן משום זרות ומשום שבת, ומשמע האי כדינו והאי כדינו משום

1. עיי"ש בשעה"מ שהביא גם הוא חלק ממה שדן רבינו לקמן.

כה"ג שפיר חל איסור שבת על איסור זרות אף דאיסור זרות הוא קדום, ואין איסור חל על איסור אף באיסור עשה הקדום כמ"ש תוס' שבועות (דף כ"ג ע"ג) ד"ה דמוקי להוכיח מחולין (דף ק"ג ע"ג) מהא דכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה משום אין איסור חל על איסור אף שאיסור תרומה טמאה אינו אלא איסור עשה יעו"ש, מ"מ חל איסור שבת על איסור זרות משום דחמור על קל חל באיסור כולל ושבת הוי איסור כולל לגבי איסור זרות. וניחא שפיר הא דמוקי רב אחא בר יעקב יש כאן משום זרות ומשום שבת בשחיטת פרו של כה"ג, וקמ"ל דחל איסור לאו של שבת על איסור עשה דזרות הקדום משום איסור כולל. וא"ש אף לשיתת הר"י קלצון בתוס' יומא שם, וזה ברור ומיושב קושית שעה"מ.

והנה יש להעיר מה שמבואר מדברי שעה"מ הל' עבודת יוה"כ דבשחיטת פרו של כה"ג להחולקים על הר"י קלצון איכא איסור מיתה משום זרות, וזה אינו דקיי"ל דבעבודה שיש אחריה עבודה ליכא מיתה דבעינן דווקא עבודה תמה, ולהחולקים על הר"י קלצון איכא איסור לאו אבל לא איסור מיתה דשחיטה אינה עבודה תמה וזה פשוט.

ועפמש"כ נ"ל ליישב קושית השעה"מ הל' יו"ט פ"ג [ה"ד] שהקשה לפמש"כ המל"מ [ה'י' ע"ג פ"א ה"ה] בשם הראשונים² שתירצו דמשי"ה איצטריך

איסור זרות איכא לאו שיש בו מיתה ומשום שבת איכא לאו שיש בו כרת, ובהקטרה לר"י אינו אלא איסור לאו גרידא, והתנא סתמא נקט דמשמע שניהם כדינם יעו"ש.

ומבואר מדברי התוס' דלא נחתי לפרש כפי' הרמב"ן, דס"ל די"ל דאף שהתנא נקט סתמא יש כאן משום זרות ומשום שבת, מ"מ י"ל דאינו כדינם ומיירי בהקטרה דליכא רק לאו גרידא, ורק משום דאין איסור שבת הקל חל על איסור זרות החמור הקדום פריך הגמרא, וא"כ ניחא גם לשיתת הר"י קלצון הא דמוקי בשחיטת פרו של כה"ג, דאף דהא דפטולה בור הוא רק משום דבעי בעלים, מ"מ איכא איסור עשה דהיינו לאו הבא מכלל עשה דאהרן וחוקה כתיב, וכמ"ש המל"מ בדרך מצוותיך [מלך שלישי. י"ט ע"ג] דאם עברו נשים והקטירו עברו אאיסור לאו הבא מכלל עשה בני אהרן ולא בנות אהרן. וא"כ ה"נ איכא איסור עשה בשחיטת פרו של כה"ג בור, והיינו דקאמר יש כאן משום זרות ומשום שבת, דהיינו שאיכא לאו הבא מכלל עשה בזרות ויש איסור לאו שיש בו כרת משום שבת, ואף שזה אינו כדינו ומסתמא יש בזרות לאו שיש בו מיתה, מ"מ הא בהקטרה דיש כאן משום שבת נמי אינו כדינו, ומ"מ פריך הגמרא לפי' התוס' רק משום דאין איסור שבת חל על איסור זרות אף דהוי כולל משום דהוא קל על חמור, ובשחיטת פרו של

2. המל"מ כתב כן בשם שיטה למסכת מנחות לראשונים לא נודע למי היא, ובהערה על הגליון כתבו שהוא נדפס ע"ש הרשב"א.

דלצורך אוכל נפש היינו מליחה בדבר החזי לאכילה לאו מלאכה היא כלל וכדקיי"ל דאין עיבוד באוכלין, וא"כ כה"ג לא הותרה כלל לצורך אוכל נפש, אלא דלצורך אוכל נפש לאו מלאכה היא, וא"כ שלא לצורך אוכל נפש גם לב"ה לוקה עלה ביו"ט דלא שייך בזה מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך, דלצורך לא הותרה דהיכי חזי לאכילה לאו מלאכה היא כלל דאין עיבוד באוכלין, ושלא לצורך דהוי מלאכה דהיכי שלא חזי לאכילה יש עיבוד באוכלין שפיר לקי עלה משום לאו דמלאכת יו"ט אף לב"ה וזה ברור, וכן מצאתי ב"ה סברא זו בספר מהר"מ ברבי [מיוזי הלכות מהר"ם נרצי צינא יט, א ד"ה ואמר העיון].

ולפי"ז י"ל לפי' הרמב"ן דהא דפריך אי בהקטרה הא אמר ר' יוסי הבערה ללאו יצאת, היינו דפריך על הא דנקט התנא סתמא יש כאן משום זרות ומשום שבת דמשמע כדינם, וא"כ י"ל דאי אפשר לאוקמי זר ששימש בשבת במליחת אימורין, דא"כ אמאי נקט זר ששימש בשבת הא גם בזר ששימש ביו"ט נמי איכא משום זרות ומשום יו"ט והאי כדינו והאי כדינו, משום זרות איכא לאו שיש בו מיתה ומשום יו"ט איכא לאו גרידא, וכדפריך התם אהא דמוקי בשחיטת פרו של כה"ג מאי איריא זר אפילו כהן הדיוט נמי, ה"ה יש

קרא במנחות (דף כ"א ע"א) על כל קרבנך תקריב מלח ואפילו בשבת אף דקיי"ל דאין עיבוד באוכלין והא ליכא איסור תורה במליחת בשר, אלא משום דקרבן מוסף שבת דכולו כליל ואינו נאכל לאו כעיבוד באוכלין דמי יעו"ש, וא"כ דבמליחת אימורין ואיברין חייבין עליהן דבר תורה, א"כ קשה הא דלא מוקי ביבמות (דף ל"ג ע"ב) בזר ששימש בשבת, דהיינו זר ששימש במליחה שמלח האימורין דאיכא משום זרות דמליחה בעי כהונה וכמ"ש הרמב"ם (הל' צינא מקדש פ"ט [ה"ה]) ואיכא משום שבת דמליחת אימורין הוא מדה"ת דלא חשוב אוכל משום דכולו כליל ואינו נאכל יעו"ש³.

ולפמש"כ י"ל בהקדם מה שנ"ל ברור הא דמבואר בדברי התוס' ביצה (דף י"ג ע"א) ד"ה השוחט, דלפי מה דקיי"ל כב"ה דאמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה אפילו שלא לצורך השוחט עולה ביו"ט אינו לוקה, דאף שאסור לשחוט עולה ביו"ט אינו אלא משום דהוי לאו הבא מכלל עשה לכם ולא לגבוה ואין לוקין עליו יעו"ש, זה דווקא במלאכת שחיטה והקטרה, דבמלאכת אוכל נפש הוא מהמלאכות גמורות רק שהותרה לצורך אוכל נפש י"ל דמשום מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש הותרה אפילו שלא לצורך מש"ה אין לוקין עליה ביו"ט, אבל מליחת אימורין

3. אף שרבינו כתב כאן פעמים מליחת בשר, ופעמים מליחת אימורין וחלבים, כוונתו שלמדנו שכל העולה כליל אינו בכלל אוכלין וממילא לא שייך בהם דין דאין מליחה באוכלין, והוי מעבד דאורייתא.

למיפרך מאי איריא זר ששימש בשבת אפילו זר ששימש ביו"ט נמי, מש"ה מוקי בשחיטה או בהקטרה, וא"ש מה שנקט התנא זר ששימש בשבת ולא נקט זר ששימש ביו"ט משום דסתמא האי כדינו והאי כדינו, ודין מלאכת יו"ט הוא בלאו ושחיטה והקטרה ביו"ט שלא לצורך אלא לצורך גבוה ליכא לאו, אלא לאו הבא מכלל עשה דלכם ולא לגבוה ומיושב קושית השעה"מ.⁴

4. הרה"ג המפורסם מ' בנימין אלי' נ"י רעמעגאלסקי בהיותו רב בטרעסטינא ואח"כ גאבד"ק טטאוויסק העיר על דברים אלו, והשיבו רבינו בספרו גנת חמד ענייני הלכה סי' ח אות ג': מש"כ כת"ר על מש"כ בספרי בישוב קושית השעה"מ לשיטת הר"י קלצון מיבמות דך ל"ג ע"ב דאוקים הא דזר ששימש בשבת דתני חייב שתיים משום זרות ומשום שבת, דמייירי בשחיטת פרו של כה"ג וכמ"ד דפסול בזר, ולהר"י קלצון דפסול בזר הוא משום דבעי בעלים א"כ ליכא מיתה משום זרות, וכתבתי בספרי ליישב עפמ"ש"כ המל"מ דאיסור עשה איכא ואין איסור חל על איסור עשה ושבת דהוי כולל וחמור חל על איסור עשה דזרות יעו"ש. וכתב כת"ר חו"ל, הבין כת"ר"ה דלפי תי' הגמרא דמוקי לה דשחיטת פרו של כה"ג נמי אמרינן דזרות קודם ושבת חל עליה בכלל. אבל באמת זה אינו, דדוקא לפי מאי דהוה ס"ל בתחילה דאיסור זרות הוא מטעם שהוא זר אצל העבודה שפיר י"ל דאיסור זרות קדים דכל זמן שלא בא שבת לעולם אין כאן איסור שבת, אבל לפי מה דתוצינן דמייירי בשחיטת פרו של כה"ג א"כ איסור שבת קדים, ורק אם נימא דאיסור זרות יש בו מיתה י"ל שחל איסור זרות על איסור שבת משום דשבת קיל דהותר מכללו, אבל איסור עשה אין לחול על איסור שבת החמור, עכ"ל.

ובמחכתה"ר דברי שגגה הם לפרש דאיסור זרות חל על איסור שבת משום דשבת הותר מכללו וחשוב קל לגבי איסור שבת, דהא שבת מיתתו בסקילה וזרות אינו רק מיתה בידי שמים, וא"כ אף שיש קולא בשבת שהותר מכללו אבל חומר של מיתת בי"ד יש בו, ואוקי חדא לגבי חדא ושקולים הם.

וראיה ברורה לזה מדברי התוס' יבמות (שם ד"ה אמר) שכתבו למ"ד הבערה ללאו יצאת לא חל איסור שבת על איסור זרות אף שהוא בכלל משום דהוי קל על חמור, והקשה הר"י דאורליינש דאמאי לא מוקי בהצתת אייליתא דאין בה אלא לאו גרידא ולא הוי קל על חמור דתרווייהו לאוי ניהו, ותיירצו דמ"מ שבת קיל שהותר מכללו, אבל למ"ד הבערה לחלק יצאת חל שבת על זרות של הקטרה משום דחשוב איסור חמור ואע"ג שהותר במקדש, הרי מבואר בהדיא דמשום הקולא של הותר מכללו לא חשוב איסור שבת קיל אף לגבי איסור זרות של הקטרה דבמיתה, והטעם דחומר שיש בשבת שחייב מיתה בידי אדם משא"כ בזרות דאינו אלא במיתה בידי שמים זה עדיף, וזה ברור.

ומ"ש כת"ר"ה שמתחילה דהוה ס"ל דאיסור זרות הוא מטעם שהוא זר אצל העבודה י"ל דאיסור זרות קדים, ולפי מאי דתוצינן בשחיטת פרו של כה"ג וקודם שבא יוה"כ אין דין שחיטת הפר וא"כ שבת קודם, אין מקום כלל לחלק בין הפרקים בין איסור זרות מטעם שהוא זר אצל העבודה ובין שחיטת פרו של כה"ג ביוה"כ, דבאמת בכל עבודות המקדש י"ל דאיסור זרות רק בזמן העבודה אחר שקידש היום של שבת. ובספר קרן אורה יבמות שם [בתוד"ה אלא] רצה ליחס סברא זו

דשיטת הרמב"ם דאין קדימה כלל זרות על שבת ולא שבת על זרות רק בשעת העבודה חל ביחד איסור שבת ואיסור זרות יעו"ש שכתב אבל פשט הסוגיא מורה דאין לומר כן אלא דאיסור זרות חל בכלל על כל עבודות שבמקדש וא"כ ה"ה על שחיטת פרו של כה"ג ביוה"כ ומה ראה כתר"ה לחלק בין הפרקים הללו, והדבר ברור ומוכרח דהפי' בסוגיא שם דאיסור שבת חל על איסור זרות ולא כמ"ש כתר"ה דלמסקנא הפי' בסוגיא שם דחל איסור זרות על שבת הקדום משום חמור על קל, דזה אינו משני טעמים, חדא דבאמת איסור זרות קודם, וגם אין איסור זרות חמור לגבי שבת דאף שהותר מכללו מ"מ החומר דשבת שהוא במיתת ב"ד משא"כ בזרות זה עדיף וזה ברור.

ומ"ש כתר"ה לדחות תירוצי הנ"ל בטעם אחר דלפי שינויא דהש"ס שם מוקי לה רק בחיוב חטאת או בלאו אבל לא באיסור עשה, זה הרגשתי בספרי שם וכתבתי דזה לאו דווקא, ונ"ל ראייה לזה דהא חולקין על שיטת הר"י קלצון וס"ל דשחיטת פרו של כה"ג בור חיוב משום זרות, מ"מ מודים דבכהן הדיוט אינו רק איסור לאו הבא מכלל עשה, וא"כ מאי פריך שם הש"ס מאי איריא זר אפילו כהן הדיוט נמי הא י"ל תני זר ששימש ושחט הפר של כה"ג כדי שיהיה איסור לאו אבל בכהן הדיוט ליכא רק איסור עשה, אלא מוכח דזה לאו דווקא, וא"כ שפיר כתבתי בספרי שם דגם לשיטת הר"י קלצון לא קשה דהא איכא איסור לאו הבא מכלל עשה וכמ"מ המל"מ וא"ש, וזה ברור.

ומ"ש כתר"ה ליישב מה שהקשיתי על השעה"מ שכחב דלהחולקין על הר"י קלצון ס"ל דיש מיתה בור ששחט פרו של כה"ג והא אינה עבודה תמה ואין הזר חייב מיתה, וכתב כתר"ר ד"ל דשחיטה היא עבודה תמה שהיא עבודה בפני עצמה, תמוהין דבריו מאד דהא שחיטה בקדשים חשוב שחיטה שאינה ראויה כלל דמחוסר זריקה ואיך אפשר לומר דתהיה חשובה עבודה תמה, והא במסכת זבחים (דף י"ג ע"ב) איתא דקומץ היינו שוחט ומקטיר היינו זורק, והקומץ אף שפסול זור אינו חייב מיתה משום דלא היו עבודה תמה כדאיתא בזבחים (דף ק"ב ע"ב) וא"כ ה"ה שוחט, וזה פשוט.

ומ"ש כתר"ה ליישב קושית השעה"מ על שיטת הר"י קלצון ד"ל דהא דקאמר דהפסול בור ששחט פרו של כה"ג הוא משום בעלים ולא משום זרות הוא רק למ"ד דפרו של כה"ג לא חשוב קרבן שותפין של אחיו הכהנים, אבל הסוגיא שם דקאי למ"ד דפרו של כה"ג הוא חשוב קרבן שותפין אי אפשר לומר דמשום בעלים גרידא פסול בור, דהא שחיטת כהן הדיוט נמי פסולה אף שהוא ג"כ בעלים דמתכפר בו, ועל כרחק משום זרות פסולה שחיטתו אחר שאינו כה"ג עכ"ד.

ולי נראה דלמ"ד דפרו של כה"ג חשוב קרבן שותפין אינו רק לענין תמורה בלבד דקיי"ל המתכפר עושה תמורה, וכיון שאחיו הכהנים מתכפרים ג"כ בפרו של כה"ג מקיבעא חשיב הפר כקרבן שותפין ואינו עושה תמורה דשותפין אין ממירין, אבל הבעלים של הפר אינו רק המקדיש בלבד זה הכה"ג שממונו הוא ומקדישו ככתוב ושחט את פר החטאת אשר לו, ושפיר י"ל דכל הכהנים דפסולים בשחיטת הפר הוא משום בעלים לשיטת הר"י קלצון.

וראייה לזה נ"ל מדברי התוס' קידושין (דף מ"א ע"ב ד"ה נפקא) שהקשו מ"ט לא ילפינן שליחות בשחיטת קדשים מדגלי קרא גבי פרו של כה"ג ושחט אהרן את פר החטאת אשר לו מכלל דבעלמא לא בעי בעלים יעו"ש, הרי דס"ל לתוס' דאם בעלמא בעי בעלים היה ידעינן בלי קרא דהשחיטה היא רק בכה"ג בלבד ולא אמרינן כיון שכל הכהנים מתכפרים בו לא הוה ידעינן בלי קרא דהשחיטה פסולה בשאר אחיו הכהנים ומשו"ה איצטריך קרא אף אם בעי בעלמא בשחיטה בעלים ומאי הקשו בתוס' שם, אלא ודאי מוכח דאף שהכהנים מתכפרים בו מ"מ לא חשיבי בעלים כלל, דהבעלים מיקרי רק המקדיש ובעל הממון של הפר וזה הכה"ג לחוד ורק גבי תמורה אמרינן דכפרת אחיו הכהנים חשוב קרבן שותפין דבתמורה אזלינן בתר מתכפר, וזה ברור.

ומה שדחה כתר"ה תירוצי בספרי שם על קושית האחרונים דאמאי לא מוקמי עבודת הזר במליחת אימורין בשבת דחייב משום מעבד, דא"כ יקשה אמאי נקט זר ששימש בשבת דהא אפילו ביו"ט נמי, וע"ז כתב כתר"ר לדחות דהא לשון בשבת לאו דווקא דהא מוקי הש"ס בשחיטת פרו של כה"ג ביוה"כ וא"כ י"ל דה"ה ביו"ט. אין זו השגה כלל, דהיכי דמצי לאשכוחי רבותא יתירתא ביו"ט דקיל משבת לא היה נקט התנא שבת, וראיה לזה דפריך הש"ס שם מאי איריא זר אפילו כהן

סימן לח

בדין הזאת שלישי בשבת

א"כ בטלה הזאה בשבת ובר זוגיה לבד מרביעי¹.

ונראה ליישב עפ"י מש"כ הרמב"ם (פ"א מהל' פרה ה"ג) מי שהזוה עליו בשלישי ולא הזוה עליו בשביעי מזין עליו בכל עת שירצה, ובראב"ד חולק עליו יעו"ש. ולשיטת הרמב"ם מדוקדק לשון רש"י דנמצאת הזאתו בטלה שני ימים ולא שלשה, דאם חל שבת בראשון עד רביעי לא בטל כלל הזאה משום שבת, דהזאת שלישי מותר בשבת וכמ"ש הצ"ח, ואם חל שבת מרביעי עד שביעי א"כ לא בטל הזאה מבר זוגיה דשבת דהא יש להזות מראשון עד רביעי. וליכא למימר דכיון דאין הזאת שביעי בר זוגיה א"כ אין להזות עליו בשלישי שלו, דהא לשיטת הרמב"ם דגם אם מזין עליו בשמיני נמי מהני צריך להזות עליו בכל שלשה ימים הראשונים מספק שלישי, ואם שבבר זוגיה לא יהיה הזאה משום שבת יזה עליה למחר דהזאת שמיני נמי מהני. וליכא למימר דאכתי משכחת שבטלה הזאתו שלשה ימים כגון אם חל יוה"כ באחד בשבת א"כ לא יהיה הזאת שביעי ולא הזאת

הנוב"י מה"ת אר"ח (סי' קט"ו) הביא מה שכתב בספרו צל"ח [פסחים פ, א ד"ה ואי לאן דהזאת שלישי אינה אסורה בשבת דעיקר הטעם דהזאה אסורה בשבת הוא משום מתקן, ועדיין לא הוי תיקון גברא עד הזאת שביעי, והאחרונים הקשו עליו יעו"ש.

ונראה להביא ראייה לזה מהא דאיתא ביומא (דף מ' ע"ג) דכה"ג מזין עליו כל שבעה, ופריך בשלמא מראשון עד רביעי איכא לספוקי בשלישי ומרביעי עד שביעי איכא לספוקי בשביעי אלא רביעי לא בשלישי ולא בשביעי איכא לספוקי, ומשני דבלא"ה הזאה אינה דוחה שבת, אלא צ"ל דשבעה ימים מזין עליו היינו לבר משבת ה"נ שבעה לבר מרביעי, וקאמר התם דכה"ג ביוה"כ בג' בתשרי בעי לאפרושי וכל אימת דמתרמי מפרישין ליה, וכתב רש"י [ד"ה וכל אימת] ואע"ג דלא הוי רביעי שלו בשבת נמצאת הזאתו בטלה שני ימים. והקשו העולם הא בטלה הזאתו שלשה ימים, דאם אין הזאת שלישי ליכא הזאת שביעי, ואם אין הזאת שביעי ליכא הזאת שלישי,

הדיוט נמי, הרי היכי דיש רבותא יתירתא לא שבקה התנא ונקט רבותא זעירתא, ומש"ה פריך הא כהן הדיוט נמי היינו דיש בזה רבותא יתירתא, וא"כ ה"ה במליחת אימורין דגם ביו"ט נמי היה להתנא למינקט ששימש ביו"ט דהוי רבותא יותר ומה דמיון הוא למה דמוקי בשחיתת פרו של כה"ג ביוה"כ דהיינו שמוקי שהיה בשבת ויוה"כ ושימש בשחיתת פרו של כה"ג, וזה פשוט. 1. בהגהות ר"א חבר כתב דכוונת רש"י דבטלה ב' ימים לבר מרביעי, ובגבורות ארי יומא שם כתב דרש"י לא דק יעו"ש.

האפר כמו מעות שעל הכר דמנער הכר והן נופלות, וכדאיתא בסוכה (דף ל"ז ע"ג) דאם הפיל האפר מהכלי נתקדש דלקיחה ע"י דבר אחר שמייה לקיחה³.

ול"נ דמשום הא לא איריא, דבמחכ"ת שגה בזה דמעות שעל הכר מנער הכר והן נופלות היינו שצריך להכר, אבל כשעושה לצורך המעות שלא יגנבו אסור כדאיתא בהדיא בשו"ע או"ח (סי' ש"ט וזמג"א סק"ה) דטלטול מן הצד לצורך דבר המותר מותר ולצורך דבר האסור אסור, ובסי' שי"א (סק"ז) כתב המג"א דגם אם צריך לדבר המותר נמי אסור לטלטל לצורך דבר האסור יעו"ש. וא"כ הכא שצריך לאפר המוקצה לקדש המי חטאת בוודאי אסור לטלטל אף ע"י הכלי, וזה ברור.

ול"נ לדחות הראיה מהרמב"ם להצל"ח, די"ל דמשו"ה לא קאמר הרמב"ם הטעם דאין מקדש מי חטאת בשבת משום מוקצה, די"ל דמשכחת שמותר לטלטל האפר פרה בשבת כגון אם היה בידו האפר מקודם שבת, דכיון שהמוקצה בידו מותר לטלטל ולהניח בכל מקום שירצה כדאיתא באו"ח (סי' ש"ס ס"ג). ומש"כ בספר אבן העוזר שבת (דף ל"ז ע"א ו"א וזמ"א שופ"ן) דדווקא בכלי שמלאכתו לאיסור דהואיל שהקילו בו לטלטל לצורך גופו או לצורך מקומו הקילו דהיכי שכבר בידו לטלטל בכל מקום שירצה אבל לא במוקצה דעצים

שמיני ומשו"ה אין להזות בשלישי שלו דכיון שליכא הזאת שביעי אין הזאת שלישי, דזה אינו דתרי שבתו בהדי הדדי לא איקלע ואין יוה"כ חל באחד בשבת ומיושב שפיר, ומוכח מזה כהצל"ח דהזאת שלישי מותר בשבת.

שוב ראיתי דעדיין קשה לשון רש"י דאכתי משכחת שבטלה הזאתו שלשה ימים לשיטת רש"י פסחים (דף נ"ט ע"ג נ"ה) נשני נשנת) דבזמן שהיו מקדשין עפ"י הראיה לא היו נוהרין שיבואו תרי שבתו בהדי הדדי, א"כ בחל יוה"כ באחד בשבת א"כ בטלה הזאת שביעי ובר זוגיה לבר מרביעי. וצ"ל דנקט בטלה הזאתו שני ימים דאיתא ברוב השנים דיוה"כ אינו באחד בשבת וצ"ע, אח"כ ראיתי שהעיר קצת בזה התוספת שבת סי' ש"ז [סק"מט].

והנה ראיתי בספר אחד² שהביא ראיה להצל"ח מדברי הרמב"ם (הל' שם פכ"ג ה"ד) שכתב אין מקדשין אפר פרה בשבת משום גזירת דאין מקדישין בשבת, וקשה דהא בלא"ה אסור לקדש אפר פרה בשבת כיון דאין מוין בשבת הוי האפר מוקצה ואסור בטלטול, אלא ודאי דהזאת שלישי מותר בשבת ומשו"ה לא הוי האפר מוקצה, ודחה די"ל דמשו"ה לא קאמר הרמב"ם הטעם דהוי האפר מוקצה משום דמשכחת שמטלטל ע"י כלי שלא נעשה בסיס להאפר, דמותר לטלטל ע"י הכלי ולנער

2. כוונתו לספר נר למאור מרבי מרדכי אלי' רבינאוויץ סי' יא אות ט.
3. ובאמת דעת הרמב"ם בהל' עבודת יוה"כ פ"א ה"ד דאין מוין בשבת גם הזאת שלישי, וכ"כ בפירוש המשניות לפסחים פ"ו משנה ב.

ואבנים יעו"ש, לא משמע הכי בשו"ע או"ח (סי' קס"ו סי"ג) דאיתא מי ששכח כיסו עליו בשבת יכול לטלטלו בכל חדר שירצה אף דמעות הוי מוקצה גמור, ועי' במג"א (שס ס"ק י"ט) דכתב דהא דמבואר בשבת (דף ל"ה ע"ג) שנתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להצניע שופרו אף דבידו השופר מקודם שבת, אינו אלא למצוה מן המובחר אבל מדינא באמת מותר לטלטלו אחר שבת כיון דכבר בידו.

ואפשר ליישב עפמ"ש"כ (נסי' א') דהיכי שהמוקצה תלוי בזמן דממילא קאתי לא אמרינן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות כלל, והכא בוודאי אחרי שתנן החמה יהיה האפר ראוי להזאת שלישי לשיטת הצ"ח, אבל באמת אין הוכחה די"ל כמ"ש"כ.

ומה"ט ליתא נמי מש"כ⁵ ליישב קושית השאגת אריה [גנוזות אלי יומא סס ד"ה הא קיימא לן] שהקשה אמאי אין מזוין בשבת על הכהן גדול הא הזאה אינה אלא שבות ואין שבות במקדש⁶, עפמ"ש"כ האחרונים מובא בשו"ת הגרעק"א (סי' קי"ט) דשבות במקדש דמי לשבות בין השמשות דשבות אחד התירו ולא שני שבותים וכמ"ש הרע"ב עירובין (פ"ג מ"ג [ד"ה ואגד]), ובהזאה איכא שני שבות דתיקון גברא ושבות דטלטול מוקצה⁷ וכמ"ש השעה"מ (פ"ג משפ

לא משמע הכי בשו"ע או"ח (סי' קס"ו סי"ג) דאיתא מי ששכח כיסו עליו בשבת יכול לטלטלו בכל חדר שירצה אף דמעות הוי מוקצה גמור, ועי' במג"א (שס ס"ק י"ט) דכתב דהא דמבואר בשבת (דף ל"ה ע"ג) שנתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להצניע שופרו אף דבידו השופר מקודם שבת, אינו אלא למצוה מן המובחר אבל מדינא באמת מותר לטלטלו אחר שבת כיון דכבר בידו. וא"כ משום הטעם דאפר פרה הוי מוקצה מותר לטלטל בה"ג האפר ולקדש המי חטאת בשבת, ומשו"ה קאמר הרמב"ם הטעם דהא בגזרת אין מקדישין בשבת.

וכן ראיתי בספר מנחת חינוך (מ"ה קפ"ז [אומ ד]) שכתב ליישב קושית הט"ז או"ח (סי' מ"ט [ס"ק טו]) על האומרים דאין לכסות הדם באפר חם, דקשה טובא מהא דביצה (דף ס' ע"א) דאיתא בהדיא דבאפר שראוי לצלות בו דלא הוי מוקצה מותר לכסות ביו"ט, ותירץ דה"ק דבאפר שראוי לצלות בו מותר ליטול בידו עד שיתקרר האפר ויכסה בו ולא הוי מוקצה, כיון דכבר המוקצה בידו מותר לטלטל בכל מקום שירצה אפילו במוקצה בעצים ואבנים יעו"ש. ובלא"ה יש לפקפק אהא דנימא דמשו"ה לא כתב

-
4. אמנם בחידושיו לשו"ע סי' רסו סי"ב בהגה ביאר האבן העוזר שגם לשיטתו שרי לטלטל כיס המעות יעו"ש.
5. הנר למאור בסו"ד שם.
6. וכע"ז הקשה בשער המלך הל' עבודת יוה"כ פ"א ה"ד ד"ה ואם חל יום שבת.
7. עוד בענין שני שבותים ודברי הרע"ב עי' במה שכתב בן רבינו הרה"ג המפורסם ר' יצחק אריה ביליצקי אב"ד מאלאט, נדפס בירחון שערי ציון, ואח"כ בהוספות שבסוף ספר גנת חמד עמ' י.

להיתר הוא ובשעה שנטל הסכין בידו לא טלטל מוקצה כלל, רק דלר' נחמיה דס"ל דאין כלים ניטלין אלא לצורך תשמישן ועיקר תשמישו של סכין לחתוך בשר ואוכלין וכמ"ש רש"י עירובין שם [לה, א ד"ה אלף ליוקן], וא"כ עיקר הטלטול האסור הוא בשעה שחותך החבל הקשור במגדל, ובאותה שעה מחזי כסותר ובאו שני השבותים כאחת, משא"כ בהזאה בשבת דעיקר איסור טלטול הוא בשעה שנטל המי חטאת בידו או בשעה שטבל האזוב במי החטאת, אבל בשעת הזאה לא עבר על איסור טלטול דכיון שכבר המוקצה בידו מותר לטלטלו בכל מקום שירצה וכמ"ש"כ, דגם בכל מוקצה אמרינן הכי ולא דווקא בכלי שמלאכתו לאיסור, ולפי"ז דבשעת הזאה איכא שבות דתיקון גברא וליכא איסור טלטול ובשעת הטלטול שנטל בידו ליכא שבות דתיקון גברא ולא באו השבותים כאחת וכה"ג לא אסרו בבין השמשות, וה"ה לא אסרו במקדש דחד דינא אית להו וכמ"ש האחרונים, וא"כ אין ליישב בזה קושית השאגת אריה.

ולפמש"כ בספר מרכבת המשנה פכ"ג מהל' שבת [אל' מ] דדוקא מה שנעשה במקדש גופא אמרינן אין שבות במקדש יעו"ש, א"כ לא קשה מידי קושית השאגת אריה בזה.⁹

[סי'ן]⁸. וזה אינו דהא בספר אבן העזר עירובין (דף ל"ה ע"א [נמו"ה ע"י סמ"א]) כתב ליישב קושית העולם על הרע"ב שם שכתב דהא דתנן [ע"יזין ע"ס] נתנו במגדל ואבד המפתח דעירובו עירוב אף שמחזי כסותר, דאתיא כרבי דאמר לא גזרו שבות בבין השמשות, וכן פרש"י שם [ע"יזין ע"ס ד"ה ע"י סמ"א], וקשה דא"כ אמאי קאמר התם דלר' נחמיה דכל הכלים אין ניטלין אלא לצורך תשמישן אין עירובו עירוב הא טלטול הסכין אינו אלא שבות, וכתב הרע"ב משום דאיכא שני שבותים שבות דמחזי כסותר ושבות דטלטול הסכין, והקשו העולם מהא דתנן התם נתנו באילן למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב ומוקי בגמרא (דף ל"ז ע"ג) דקאי בר"ה ורבי היא דלא גזרו שבות בין השמשות, הרי אף דאיכא ג"כ שבות דקמשתמש באילן ושבות דהוצאה מכרמלית לר"ה. ותי' האהעו"ז דהתם באילן בשעת עקירה מהאילן ליכא שבות, דהוצאה בלא הנחה מכרמלית אפילו שבות ליכא, וכן כתב בשו"ת עבודת הגרשוני סי' ק"ד, ובשעת הנחה אינו משתמש במחובר ולא באו שני השבותים כאחת, משא"כ התם בנתנו במגדל וקטיר במיתנא דבעי סכינא למיפסקיה הוי שני שבותים כאחת, דבשעה שחותך מחזי כסותר ומטלטל הסכין יעו"ש, ודבריו מוכרחים. וזה ניחא דווקא בסכין שמלאכתו

8. וכ"כ הנר למאור בספרו תורת מרדכי או"ח סי' נח אות ו, וכתב שם דבריו גם לדברי האבן העזר ע"י"ש.

9. על דבריו כאן כתב רבינו בירחון שערי ציון חוברת היובל תשרי - טבת תר"צ חוברת א - ד סי' ט (הובא לקמן בהוספות וליקוטים מדברי רבינו בדיני מוקצה):

במנ"ח מצוה קפ"ז [אות ד] כתב לתרץ קושית הט"ז או"ח סי' תצ"ח [ס"ק טו] על הסוברים דאין לכסות דם באפר חם מהא דאיתא בהדיא בביצה (ח' ע"א) דבאפר שראוי לצלות בו אף שהוסק ביו"ט לא הוי מוקצה ומותר לכסות בו ביו"ט, הרי מבואר בהדיא דמותר לכסות באפר חם, ותני' המנ"ח שם עפ"י מה דאיתא בשו"ע או"ח סי' ש"ח ס"ג דהיכי שהמוקצה בידו מקודם מותר לטלטלו ולהניח בכל מקום שירצה, א"כ י"ל הא דאיתא שבאפר חם שראוי לצלות בו מותר לכסות, מיירי בכה"ג שנוטל בידו האפר בשעה שהוא חם שעדיין אינו מוקצה שראוי לצלות בו, והאפר בידו עד שעה שיתקרר ואז יכסה בו ולא נהיה מוקצה כיון דכבר המוקצה בידו אבל אינו מכסה בשעה שהאפר חם יעו"ש.

וכן כתבתי בספרי גנת ביתן סי' ל"ח ליישב הקושיא שהקשו על הרמב"ם הל' שבת פכ"ג [הל' יד] שכתב בטעם דאין מקדשין אפר פרה בשבת משום גזרה דאין מקדישין ומעריכין בשבת, הא בלא"ה כיון דאין מוזין בשבת הוי האפר מוקצה ואסור בטלטול, ותרצתי ג"כ בדרך זו דמשכחת שהיה בידו האפר פרה מקודם השבת וכה"ג לא הוי מוקצה לאסור בטלטול וכדאיתא בשו"ע סי' ש"ח, ומשו"ה קאמר הרמב"ם הטעם דאין מקדשין משום גזרה דאין מקדישין.

ויעו"ש בספרי שכתבתי להוכיח דדין שהמוקצה בידו מותר לטלטלו הוא גם בעצים ואבנים, ולא בכלי שמלאכתו לאיסור דווקא, כמש"כ הגאון בעל אבן העזר (בשבת דף ל"ו ע"א), וגם כתבתי בספרי שם בדבר שהעלה הצ"ח פסחים שם דהזאת שלישי מותר בשבת דאכתי לא הוי מתקן, א"כ אין האפר מוקצה דמותר להזות שלישי בשבת יעו"ש.

אבל האמת יורה דרכי, אמרתי להעלות על הספר מה שנ"ל כעת בזה באופן שמה שכתבתי ליישב הקושיא על הרמב"ם טעות הוא בידי, ולפלא על מנ"ח שלא שם לבו דבמוקצה יש איסור טלטול בשבת ויו"ט מה שמטלטלין ומזיזין ממקום למקום, וכן יש איסור לעשות איזה תשמיש בשבת ויו"ט במוקצה וכמש"כ בחדושי הרשב"א שבת כ"ט ע"א [ד"ה כי אדליק] וכי מהפך באיסורא מהפך, מכאן נ"ל דאינו אסור להנות מן המוקצה וכו' שלא אסרו אלא לטלטלו או לאוכלו ואפילו להשתמש בו כגון הדלקה או לסמוך בו כרעי המטה ואע"פ שאינו מזיז יעו"ש בחדושי הרשב"א שם באריכות מעט. ואף דלכאורה משמע מסוגית הגמ' בשבת (מ"ט ע"ב) דטומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן הרי דתשמיש מוקצה כגון הטמנה שרי, י"ל דטומנין שם הא מיירי מערב שבת ואינו עושה תשמיש חדש בשבת, ואף לת"ק שם דמתיר להחזיר הקדרה להקופה של צמר בשבת הוא רק משום שהתחיל תשמיש המוקצה מקודם שבת, אבל להשתמש במוקצה אף שאינו מזיז ומטלטלו אסור בודאי וכמש"כ בחי' הרשב"א שם.

ולפי"ז נ"ל ברור דהדין דאיתא בשו"ע או"ח סי' ש"ח דהיכי שהמוקצה בידו מקודם מותר לטלטלו ולהניח בכל מקום שירצה הוא דוקא בטלטול גרידא, אבל להשתמש בהמוקצה דזה הוא איסור אחר בדיני מוקצה וכמ"ש הרשב"א, לא מהני כלל מה שהיה בידו המוקצה מקודם. וא"כ אף שהיה בידו האפר חם שראוי לצלות בו שלא היה מוקצה אבל אח"כ שנתקרר האפר ונעשה מוקצה ונולד, בודאי אסור לכסות בו הדם, דכיסוי הדם בהאפר הוא לא רק טלטול גרידא, רק תשמיש מוקצה ולזה לא מהני כלל מה שהיה בידו המוקצה מקודם וכמש"כ.

וכן לא מהני מה שהיה בידו האפר פרה מקודם השבת לענין שיהיה מותר לקדש האפר פרה במים, דזה הוא תשמיש מוקצה ולא טלטול גרידא, וזה איסור חדש אחר בדיני מוקצה וע"ז לא שייך להתיר משום שהיה בידו המוקצה.

וכעין זה ראיתי במג"א (סי' תק"ט ס"ק ט"ו) שכתב לתרץ מה שקשה טובא אמאי לא שרינן לשחוט ביו"ט ע"מ לכסות באפר מוקצה משום שמחת יו"ט, ומ"ש מהא דשרינן לטלטל אפר מוקצה לצורך אפיה ואוכל נפש משום שמחת יו"ט וכדאיתא בהדיא בשו"ע או"ח סי' תק"ט [ס"ז], וכתב המג"א שם דלא מצינו היתר מוקצה משום שמחת יו"ט דוקא רק בטלטול אבל לא בכיסוי הדם והוי תשמיש מוקצה יעו"ש במג"א בהדיא. ולפי"ז נ"ל ברור דגם ההיתר שהמוקצה בידו אינו רק לטלטול גרידא, אבל לא לענין כיסוי הדם ולקדש האפר במים ולא כמש"כ המנ"ח, וקושית הט"ז על האומרים דאין לכסות באפר חם במקומה עומדת, וכן הדרא קושית בעל הספר על הרמב"ם דנקט הטעם דאין לקדש משום הגזרה, אלא משום מוקצה דאין מוזין בשבת וכמש"כ בגנת ביתן שם.

סימן לט

בו יבואר דברי התוס' ריש ביצה [ג, א] ואיזה ענינים בדיני מתעסק בשבת

אמרין דהוי משאצל"ג כדאיתא בביצה (דף ל"ד ע"א).

וצ"ל דס"ל להי"א דלא חיישינן שמא יסבור שהן טהורים וימצאו שהן טמאין, אלא חיישינן שמא יעלה במצודתו דגים טמאים שלא במתכוין כלל והוי מלאכה ביו"ט שלא לצורך, ואהא שפיר מדחי בתוס' דהוי משאצל"ג דכיון שאינו מכוין כלל לצידת דגים טמאים בוודאי חשיב משאצל"ג וכמ"ש הפוסקים.

אבל קשה לי דאם נתכוין לצוד דגים טהורים ועלה בידו דגים אחרים טמאים א"כ דמי לנתכוין לחתוך את התלוש וחתך מחובר אחר דקיי"ל בשבת (דף ע"ז ע"ג) דפטור משום דלא קמכוין לחתיכה דאיסורא, וא"כ בלא"ה ליכא למיחש להכי ולמאי הוצרכו להקשות משום דהוי משאצל"ג.

ואפשר לומר בכונת דברי התוס'

בתוס' ביצה (דף ג' ע"א ד"ה גויה) כתבו להקשות אהא דתנן אין צדין דגים ביו"ט והא הוי מלאכת אוכל נפש דמותר ביו"ט, ותירצו די"א דהוא משום דאיכא למיחש שמא יצוד דגים טמאים שלא לצורך, והקשו דלא נהירא דהא הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דמותרת יעו"ש. ויש להבין דברי התוס' בשם הי"א אם חששו שמא יצוד דגים וסובר שהן טהורים ומשתכח שהן טמאים, א"כ מאי דחו דהוי משאצל"ג הא לפי מחשבתו שחשב שהדגים טהורים אף שמשתכח שהדגים טמאים והוי מלאכה שלא לצורך לא הוי משאצל"ג, וכמ"ש תוס' שבת (דף ק"ז ע"א ד"ה צמזל) דחובל ומבעיר באיסורי הנאה חשוב מלאכה הצריכה לגופה כיון שחשב שהוא היתר הנאה יעו"ש, דדמי להשוחט פסח בשבת ונמצא טרפה בגלוי דחייב כדאיתא בפסחים (דף ע"ג ע"א), והשוחט בהמה ביו"ט דבחזקת כשרה ונמצאת טרפה דהוי מלאכה ביו"ט שלא לצורך ולא

אולם נתיישבתי דעיקר קושיא זו י"ל דלא קשה מידי, דבאמת אפר הויא ראוי לכסות מידי בשבת רק אפר פרה שדמיה יקרין ועומד רק לקדש להזאה הוא מוקצה לדבר אחר, אבל אם נימא דלא גזרינן ומותר לקדש בשבת ולזה עומד האפר פרה לא שייך מוקצה כלל, ומאי ענין הוא להא דאין מזין בשבת דאפר עומד וראוי לקדש מה שמותר בשבת ואין בזה מוקצה כלל, ומשו"ה קאמר הרמב"ם דאסור משום גזרה והדברים ישרים וברורים לפענ"ד בע"ה.

1. כן הק' גם באור שמח הל' יו"ט פ"ג ה"ט, ועי' בחת"ס ביצה כד, א ד"ה והא בית, ובמנחת שלמה כתב מכוח קו' זו דדברי התוס' לאו בדוקא, אלא הטעם משום דהוי מתעסק שאינו מתכוין לעשות שום איסור.

מלאכת מחשבת, אבל אינו מתכוון לא שייך בהא דהא עושה מה שמכוון לעשות ואהא חייבו רחמנא וא"ש.

עוד נ"ל בישוב דברי התוס' ביצה שם עפ"י דברי התוס' שבת (דף ע"ג ע"א ד"ה אלא), ותמצית דבריהם דהיכי שמכוין למלאכת היתר ועלה בידו מלאכת איסור חשוב מתעסק דמיעט רחמנא מבה דפטור בכל האיסורים, לבד בחלבים ועריות חייב שכן הנהגה, ורש"י ותוס' בשבת שם [עג, ז ד"ה נמיון] ובכריתות (דף י"ט ע"ג [נש"י ד"ה מממעסק, ומד"ה לשון]) פליגי בזה, דשיטת רש"י דדווקא אם נתחלפו הגופים ונתכוון לדבר היתר ועלה בידו דבר איסור אחר חשוב מתעסק, אבל אם נתכוון לאותו דבר רק שחשב עליו שהוא דבר המותר ונמצא שהוא דבר האסור לא הוי מתעסק כלל אלא הוי שוגג גמור, ושיטת תוס' דגם שנתכוון לאותו דבר וחשב עליו שהוא דבר המותר ונמצא שהוא דבר האסור הוי מתעסק, ודווקא אם ידע שהוא דבר שאנו יודעים שהוא אסור אלא שחשב שזה מותר ואומר מותר הוי שוגג כמש"כ תוס' כריתות (טז ד"ה דהא). עכ"פ אם נתחלפו הגופים שנתכוון לדבר המותר ונתחלף לו דבר אחר האסור הוי מתעסק לכו"ע.

והנה בצידת דגים מן המים יש שני מלאכות, מלאכת צידה ומלאכת נטילת נשמה אם מוציא הדגים מן המים כדקאמר שמואל (דף ק"ז ע"ג) השולח דג מן המים כיון שיבש בו כסלע חייב, ופרש"י [ד"ה מיי] משום נטילת נשמה, וכן איתא בשבת (דף ע"ה ע"ב) גבי הצד חלזון

עפ"י דבריהם בביצה (דף ל"ג ע"ב) גבי מדורא ביעי ופוריא מלמטה למעלה אסור דקעביד אהל, ופרש"י שם [ד"ה והלמא] דזה כר' יהודה דס"ל דבר שאין מתכוין אסור דהא לא קמכוין לאהל, ותוס' שם [ד"ה לב, ז] מלמטה למעלה כתבו דגם לר"ש נחא דרק אם נעשה דבר שאינו מתכוון לעשות כגון גורר אדם מטה כסא וספסל ואינו מתכוין לעשות החריץ שרי ר"ש, אבל הכא הא עושה מה שמכוין לעשות יעו"ש. ולפי"ז י"ל דבמלאכת צידה עיקר החיוב הוא מה שפורס את המצודה ובשעת פריסתו ניצוד, אבל אם אח"כ ניצוד פטור כמש"כ תוס' שבת (דף י"ז ע"ג [ד"ה אין פויסין]), ובמ"א (סי' שט"ז סק"ט) כתב הטעם משום שאינו יודע אם יצוד, ובמנחת חינוך (מנ"ה ל"ז [נוסח השגמ מלאכת ז' אום ג]) מביא בשם כמה אחרונים דאף אם יודע שיצוד מ"מ כיון שניצוד מעצמו בלי שום מעשה דפטור יעו"ש.

וא"כ כיון שעיקר החיוב הוא על פריסתו את המצודה, וא"כ אם יצוד דגים טמאים הוי שפיר מלאכה ביו"ט שלא לצורך, ולא שייך לומר דהא אינו מתכוין לצידת דגים טמאים דהעיקר חייבו רחמנא על המעשה שפירש את המצודה והא עושה מה שמכוין לעשות, ודמי שפיר למדורא ביעי ופוריא דאף שלא מכוין לאהל מ"מ כיון שעושה מה שמכוין לעשות לא הוי דבר שאינו מתכוין, א"כ ה"נ גבי מלאכת צידה. ושפיר הוצרכו למדחי משום דהוי משאצל"ג, דכיון שאין לו צורך בצידת דגים טמאים הוי משאצל"ג ולא הוי

על דברי התוס' שמדחי טעם הי"א משום דהוי משאצל"ג, והא באמת בזה איכא פלוגתא דתנאי וא"כ איכא למימר דהתנא דמתני' אין צדין דגים ביו"ט ס"ל דמשאצל"ג חייב. ולפמש"כ נחא, דהא התוס' סנהדרין (דף פ"ד ע"ג ד"ה מאן) הוכיחו מהא דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ דמ"ד משאצל"ג חייב בעל כרחך ס"ל דמקלקל בחבורה פטור ומ"ד מקלקל בחבורה חייב בעל כרחך ס"ל דמשאצל"ג פטור, וכ"כ רש"י נד"ה ממני וד"ה וניימאן ותוס' שבת (דף ק"ו ע"א סס), ולפי"ז שפיר הקשו התוס' דממ"נ אין לחוש שמא יצוד דגים טמאים, דלמ"ד מקלקל בחבורה פטור א"כ מתעסק נמי פטור ובמתכוין לצוד דגים טהורים וצד דגים טמאים הוי מתעסק וליכא איסורא דאורייתא, ואלא למ"ד דמקלקל בחבורה חייב דמתעסק ולדידיה בעל כרחך ס"ל דמשאצל"ג פטור, וא"כ ה"נ אם יצוד דגים טמאים הוי משאצל"ג וליכא איסורא דאורייתא, ומיושב שפיר דברי התוס'. ובספר נר למאור³ (סי' ט"ו) מביא בשמי הערתי בקצרה והאריך בזה ומיישב בדוחק יעו"ש.

ומכבר הקשיתי בדברי התוס' כתובות (דף ס' ע"ג ד"ה אמ"ל) אהא דקאמר בכריתות שם הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב ואינו מתכוין פטור כדמשמע בכתובות שם, וכתבו התוס' דה"ט דמתעסק ומקלקל שניהם פטורין משום מלאכת

דפריך ולחייב נמי משום נטילת נשמה יעו"ש. ולפי"ז נחא דמדחי התוס' הי"א בביצה שם דכתבו הטעם דאין צדין דגים ביו"ט משום שאיכא למיחש שמא יצוד דגים טמאים רק דהוי משאצל"ג ולא כתבו דבלא"ה הא דמי לנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, ולפמש"כ נחא דבכריתות (דף י"ט ע"ג) פריך אהא דקאמר שמואל דמתעסק פטור מהא דתנן [שנמ קלו, א] היו לו שתי תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל של אחר השבת בשבת דפליגי ר' אליעזר ור' יהושע משום טעה בדבר מצוה ולא קפטרי משום מתעסק, ומשני הנח לתינוקות כיון דמקלקל בחבורה חייב מתעסק בחבורה נמי חייב. וא"כ ליכא למיפטר בצידת דגים טמאים משום דלא נתכוין לצידה האסורה, דכיון דזה חשוב מתעסק ובצידה איכא מלאכת חבורה ונטילת נשמה, ובחבורה מתעסק חייב למ"ד מקלקל בחבורה חייב, ומשו"ה לא מדחי התוס' אלא משום דהוי משאצל"ג כיון שצידת דגים טמאים ביו"ט לא הוי לצורך כלל ובמשאצל"ג גם בחבורה אינו חייב וכמש"כ תוס' שבת (דף ע"ה ע"א נד"ה טפין) גבי הצד חלזון דהא דקאמר מתעסק הוא אצל נטילת נשמה דמיפטר משום דהוי משאצל"ג דפטור אף בחבורה ובנטילת נשמה יעו"ש, ומיושב שפיר דברי התוס'.

ובזה נחא שפיר מה שיש לדקדק

2. יל"ע בזה, דמהתוס' בדף קו שם ד"ה דאמר נראה דפליגי על רש"י, ואפשר שכוונתו לתוס' קו, א ד"ה וממאי, וצ"ע.

3. מרבי מרדכי אלי' ראבינאוויץ, עיי"ש מה שהאריך בתשובתו לרבינו.

מתעסק בשבת פטור משום דבעי מלאכת מחשבת, וקשה הא כיון דגם בשאר איסורים נמי פטור מתעסק דדוקא בחלבים ועריות חייב שכן נהנה א"כ למאי צ"ל דבשבת פטור משום מלאכת מחשבת אסרה תורה, ותירצו דמלאכת שבת פטור אף שנהנה. ולכאורה יש לפרש משום דמשכחת מלאכות בשבת דנהנה הגוף כגון המוציא בפיו, אבל הפני"ש שבת (דף ע"ז ע"ג ד"ה ונא אמון) כתב להוכיח דפי' התוס' דכל מלאכת שבת חשוב נהנה אף שאינו הנאת הגוף ממש דהמלאכה ראויה לאחר שבת, יעו"ש [שכתוב] שתי' זה הוא העיקר.

ולפי"ז א"ש דברי התוס' כתובות שם שחילקו בין מתעסק לאינו מתכוין בחבורה למ"ד מקלקל חייב, דדוקא מקלקל ומתעסק דפטור משום מלאכת מחשבת חייב בחבורה והבערה דלא בעינן בהו מלאכת מחשבת, אבל אינו מתכוון דפטור בשאר איסורים פטור אף בחבורה. ואף דמתעסק היכי שקסבר שהוא היתר פטור נמי גם בשאר איסורין היינו היכי שלא הוי נהנה כלל, אבל מלאכת שבת דלעולם חשיב נהנה א"כ ליכא למיפטר משום מתעסק, דדמי למתעסק בחלבים ועריות דחייב שכן נהנה ואינו מיפטר מתעסק בשבת אלא משום מלאכת מחשבת, ומשו"ה קאמר שפיר דלמ"ד מקלקל בחבורה חייב דלא בעינן מלאכת מחשבת מתעסק נמי

מחשבת, אבל אינו מתכוין פטור גם בשאר איסורים דמוכרי כסות מוכרין כדרך ובלבד שלא יתכוונו משו"ה אף בחובל ומבעיר פטור יעו"ש. ויש להקשות לפמש"כ תוס' שבת שם נענ, נ ד"ה נמיין דהיכי דנתכוין לדבר המותר ונמצא שהוא דבר האסור חשוב מתעסק ולא שוגג דפטור אף בשאר איסורים דמיעט רחמנא מבה, והשוחט בהמה של קדשים בחוץ וקסבר שהיא של חולין דפטור, א"כ גבי תינוקות ששכח ומל של אחר שבת בשבת דלא קפטר משום מתעסק קאמר התם דלמ"ד מקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב אף דהוי מתעסק דקסבר שמל דבר המותר תינוק של שבת ונמצא שהוא דבר האסור, דכה"ג בשאר איסורים נמי פטור כה"ג לשיטת התוס', ומ"מ אמרינן דלמ"ד מקלקל בחבורה חייב מתעסק כהאי חייב, א"כ ה"נ יתחייב בחבורה דבר שאינו מתכוון.

ואח"כ מצאתי שהגרעק"א במשניות שבת (נפיק יט משנה ז' אומ קס"א) הקשה כן, ורצה לחלק דהא שקסבר שהתינוק הוא של שבת לא חשוב כמתכוון לדבר המותר, דמילה בשבת הוי חבלה אלא שנדחה משום מצות מילה והניח בצ"ע.

ול"נ ליישב דברי התוס' דאולי לתי' קמא בתוס' סנהדרין (דף ס"ז ע"ג ד"ה להגיה) שהקשו אהא דשמואל דאמר מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה,

וכמ"ש הפנ"י שם, וה"ה בתינוקות שקדם ומל של אחר שבת בשבת דקיי"ל דאינו צריך להטיף ממנו דם ברית⁶, א"כ חשיב שפיר נהנה ולא הוא מתעסק, ולא דמי להא דמיעט רחמנא מבה דפטור מתעסק בשאר איסורים, דבמלאכת שבת דמי למתעסק בחלבים ועריות דחייב שכן נהנה ומשו"ה לא פריך אלא לשמואל דקאמר בשבת פטור משום מלאכת מחשבת אסרה תורה, ופריך שפיר דא"כ בתינוקות יש למיפטריה משום דלא הוא מלאכת מחשבת וא"ש.

אח"כ מצאתי בשטמ"ק בשסי"ן החדשים בכריתות שם [אומ ט'⁷] שהקשה כן דלמאי פריך לשמואל הא בלא"ה הוא מתעסק דאימעט מבה, ותירץ דתינוקות לא חשוב מתעסק למיפטר כמו דפטור בשאר איסורים, משום דמילה בשבת לאו היתר הוא אלא שדחוויה היא המלאכת איסור מפני מצות מילה יעו"ש. ולפי"ז ניחא גם דברי התוס' כתובות שם שכתבו לחלק בין מתעסק לאינו מתכוון, הרי מה שחשב בתוס' רעק"א שם לדוחק ניחא להו לרבתינו הראשונים בשטמ"ק שם.

חייב, ולא דמי לאינו מתכוון דפטור בשבת משום דלא הוא מלאכה כלל ולא משום מלאכת מחשבת וא"ש⁵.

ועפי"ז ניחא מה שיש להקשות טובא הא דפריך בכריתות שם לשמואל דאמר מתעסק בשבת פטור משום מלאכת מחשבת אסרה תורה מהא דתינוקות דלא קפטרי משום מתעסק, וקשה דהא גם בלא מילתא דשמואל יש למיפריך הא מתעסק היכי דקסבר שהוא חולין פטור בכל האיסורים משום דמיעט רחמנא מבה לשיטת תוס', וגם לשיטת רש"י דדווקא היכי שנתחלפו הגופים כגון נתכוין לדבר המותר ועלתה בידו דבר האסור הוא מתעסק דמיעט רחמנא מבה, עכ"פ בתינוקות שנתכוון למול תינוק של שבת ומל של אחר השבת דמשמע דנתחלפו לו התינוקות, וא"כ בלאו דשמואל פטור משום מתעסק, ויש למיפריך אמאי פליגי ר"א ור"י משום טעה בדבר מצוה, הא בלא"ה פטור משום מתעסק.

ולפמ"ש"כ ניחא, דבכל מלאכת שבת לא חשיב מתעסק כלל דכיון דראויה המלאכה לאחר שבת חשוב נהנה

5. כ"כ גם באחיעזר ח"ג סי' נו אות ד ליישב את קו' רעק"א.
6. כ"כ הרמ"א יו"ד סי' רסב ס"א, אולם הט"ז סק"ב והש"ך סק"ב הצריכו הטפת דם במל של אחר השבת בשבת.
7. נדפס בהשמטות בסוף המסכת, הו"ד גם באחיעזר שם אות ב.

סימן מ

בדין מתעסק בקדשים

מקראי דושחט את בן הבקר ומלרצונכם תזבחוהו דאינו אלא בזביחה ולא מצינו שרבי קרא בשאר עבודות, י"ל כדקאמרינן בזבחים (דף ז' ע"ג) בהא דיליף דפסח פסול שלא לשמו מואמרתם זבח פסח הוא לה' [שמות יג, כן] דאינו אלא בזביחה, ומנין לרבות שאר עבודות ומשני הואיל וגלי גלי, ופי' הסוגיא פשוט דכיון שבכל הקרבנות ששחטו שלא לשמן דלא עלו לבעלים לשם חובה רבי רחמנא מקראי לשאר עבודות כמו בזביחה, י"ל דהא דרבי רחמנא בפסח דפסול בשלא לשמו בזביחה, גלי דשלא לשמו בפסח גרע מכל הזבחים דפסול לגמרי, וה"ה יש למיפסל נמי בשאר עבודות בפסח. וא"כ ה"ה במתעסק בקדשים דגלי רחמנא דמתעסק גרע משלא לשמו דפסול, אמרינן הואיל וגלי גלי דה"ה בשאר עבודות נמי. ואף לרב אשי דפליג התם בפסח וס"ל דהואיל וגלי גלי לא אמרינן, היינו שי"ל דפסח כיון שיצא מכלל כל הזבחים לפסול לגמרי בשלא לשמה, י"ל דדווקא מה שגלי קרא בהדיא בזביחה פסול אבל שאר עבודות דלא גלי לא מיפסל, משא"כ במתעסק דהוא בכל הזבחים דגלי קרא דהא דאמרינן דשלא לשמו כשר אלא שלא עלה לבעלים לשם

בשו"ת הגרעק"א (מהדו"מ סי' ס"ד) הקשה במתני' דבכורות (פ"ז מ"ו) דחשיב חרש ושוטה דפסול לעבודה משום בעל מום הא בלא"ה פסול דהא מתעסק בקדשים פסול. והנה חרש י"ל דמיירי שמדבר ואינו שומע דהוי מום אף שהוא כפקח לכל דבריו כמ"ש להסתפק בנוב"י (ח"א אהע"ו סי' נ"ג), אבל שוטה דלא הוי בר כוונה קשה טובא דהא בלא"ה פסול משום מתעסק יעו"ש והניח בצ"ע.

ובספר חדש אחד הביא קושית הגרעק"א ורצה לחדש דהא דקיי"ל מתעסק בקדשים פסול אינו אלא בשחיטה גרידא דהא ילפינן מקרא [ויקרא א, ה] דושחט את בן הבקר ומקרא [שס"ט, כן] דלרצונכם תזבחוהו דאינו אלא בשחיטה, אבל שאר עבודות אי אפשר למילף משחיטה דמה לשחיטה שכן פסול שלא לאוכליה בפסח כדאמרינן בזבחים (דף ז' ע"ב) דצריך קראי לרבות דשלא לשמו נוהג בכל העבודות ולא ילפינן משחיטה, וא"ש דחשיב שוטה דפסול בעבודה משום בעל מום דבשאר עבודות לא מיפסל משום מתעסק.

ול"נ דזה אינו, דמתעסק בקדשים דפסול דקאמר סתמא משמע בכל עבודות דקדשים², והא דילפינן לה

1. מנחת ברוך סי' ג ענף א ד"ה וכ"ת ושם בהשמטות, וכ"כ באחיעזר ח"ב סי' ד אות ד, ובח"ג סי' נב אות א הזכיר שם שמצא כן במנחת ברוך.
2. כן הסכים לפסול מתעסק בכל עבודות הקדשים גם החזו"א בזבחים סי' (ב) אות י ויא.

דמתעסק בקדשים בבמה כשר. והא קיי"ל דמומין פסול בבמה כדאיתא בהדיא בזבחים (דף ק"כ ע"א) בדברים ששוותה במה קטנה לבמה גדולה וקחשיב גם מומין, וא"כ ניחא דתנן החרש והשוטה דפסולין משום מום אף דבלא"ה לאו בני כוונה ניהו ופסול משום מתעסק, דנפק"מ דאף בבמה דמתעסק כשר הני פסול וא"ש³.

עוד נ"ל ליישב קושית השו"ת רעק"א עפ"י דברי התוס' גיטין (דף כ"ז ע"ב ד"ה ויהא) שכתבו לחלק דהא דאמרו בתוספתא דיבמות [פיק יא ה"ע] דשוטה לאו בר חליצה הוא אע"ג שגדול עומד על גביו ומלמדין אותו לעשות לשמה ובכתיבת הגט כשר בעומד על גביו אף בשוטה, משום דבגט מוכחא מילתא טפי דקעביד לשמה שכותב שמו ושמה שם עירו ושם עירה, אבל בחליצה לא מינכרא מילתא דעביד לשמה כמו גבי גט יעו"ש. ולפי"ז י"ל דבעבודת קדשים אם גדול עומד על גביו ומלמדין אותו בוודאי מהני כמו גבי כתיבת הגט דבתוס' חולין (דף י"ז ע"ב ד"ה קטן) בהא דקאמר קטן אין לו מחשבה, פי' התוס' אע"ג דבקדשים סתמה לשמה קאי ואינו פוסל עד שיעקר ויחשוב שלא לשמה, מ"מ סתמה דקטן גרע טפי דחשוב כמתעסק דאין יודע כלל שהוא קדשים, והיכי שקסבר שהוא חולין פסולה ואפילו כשאומר הקטן ששחטו לשם קדשים לאו כלום הוא יעו"ש.

חובה דווקא במכוון שלא לשמו, אבל מתעסק גרע דפסול לגמרי ושפיר י"ל בהא כיון דגלי קרא באחד מן העבודות גלי לכל העבודות, ולא דמי להא דבעי בזבחים (דף ד' ע"א) קראי לכל העבודות, דהתם כיון שאכתי לא ילפינן כל עיקר דבעינן בכל העבודות לשמו ואם עבד שלא לשמה לא עלה לבעלים לשם חובה ולא שייך לומר הואיל וגלי גלי, אבל כיון שרבי רחמנא מקראי דפסול שלא לשמו נוהג בכל העבודות שפיר י"ל הא דחדית רחמנא דבכל הזבחים מתעסק גרע בזביחה אמרינן הואיל דגלי גלי בכל עבודות, וזה ברור.

ובישוב קושית השו"ת רעק"א בהא דתנן בבכורות שם החרש והשוטה דפסולים משום מום ולא אמרינן דפסול בלא"ה מתעסק, נ"ל לתרץ בכמה גווני. חדא די"ל דמתעסק בקדשים דפסול אינו אלא במקדש ולא בבמה, דהא ילפינן מושחט את בן הבקר לפני ה' שתהא שחיטה לשם בן בקר, ולרצונכם תזבחוהו שנה עליו הכתוב לעכב כדאיתא בזבחים (דף מ"ז ע"א) שם ובכמה דוכתי, א"כ י"ל לפני ה' ולא לפני במה כדאמרינן בזבחים (דף ט"ז ע"א) ויושב דכשר בבמה מנלן אמר קרא [זניס ; ט] לעמוד לפני ה' לשרתו לפני ה' ולא לפני במה, ואף דמלרצונכם תזבחוהו לא מצינו שקפיד קרא לפני ה' ולא לפני במה, עכ"פ לא מצינו ששנה עליו הכתוב לעכב בבמה, וא"כ נראה פשוט

3. במקור ברוך ח"א סוסי' א הביא שכן למד גם הרה"ג ר' שמואל אביגדור פייבלזון הגאב"ד דפלוניאן, והמקור ברוך עצמו הוכיח שמתעסק פסול גם בבמה יעו"ש.

תקיעת שופר שעושה כהלכתו דמי לכתיבת הגט. וה"ה י"ל דעבודת הדם שעושה כהלכות מעשה הקרבנות בוודאי מהני באחרים עומדים על גבם ומלמדין אותו, וא"כ מיושב שפיר דקמ"ל במתני' בכורות שם דמטעם בעלי מום פסולים חרש ושוטה אף בכה"ג וא"ש⁴.

ובאמת יש להבין המתני' דבכורות שם דחשיב חרש ושוטה בהדי מומין דלא מחלל העבודה, דבגמרא [ס"ט מה, ב] פריך אהא דחשיב שם שיכור והא שיכור מחלל עבודה ובהדי מומין דמחלל העבודה בעי למיתני כו', אלמא דכל הני דחשיב שם במתני' לא מחלל העבודה ועבודתן כשרה, וא"כ קשה בשלמא הא דחשיב שם שאר מומין כגון ננס ובעלי נגעים טהורים והשיכור בשאר דברים המשכרים וכל הני דחשיב שם קמ"ל דהוי בעלי מום לענין דאיכא עליהו איסור לעבוד במקדש ולהקריב למזבח, אבל חרש ושוטה דאינם מחויבים במצוות וליכא עליהו איסורא דהקרבה למזבח ואם עבדו העבודה הא אין מחללי ועבודתן כשרה דלא חשיבי כבעלי מום גמור דמחלל העבודה, וא"כ למאי נפק"מ הא דחרש ושוטה הוי בעלי מום כיון דאזהרה שלא יגשו להקריב ליכא עליהו ואם עבדו עבודתן כשרה.

ונראה לי בזה עפמ"כ הטור יו"ד (סי' ש"ג [ס"א])⁵ על הרמב"ם [הל' אצל פ"ג

ונראה דבעומד על גביו ומלמדין אותו שהוא קדשים וגם מוכחא מילתא טפי דעביד מעשה הקבלה והולכה וזריקה כהלכתא, ודמי שפיר לכתיבת הגט דכותב שמו ושמה שם עירו ושם עירה דמהני עומד על גביו, ומשו"ה ניחא דקמ"ל במתני' בבכורות שם דהחרש והשוטה חשיבי כבעלי מום דפסילי אף בעומדים על גבם וכמ"ש. וכן ראיתי בטורי אבן ר"ה (דף כ"ט ע"א) שהקשה בהא דתנן חרש שוטה וקטן אין מוציאין הרבים ידי חובתן, ומסיק בגמרא דהטעם משום דאינו מחויב בדבר, ותיפוק ליה דלא בני כוונה נינהו ולמ"ד דמצוות צריכות כוונה השומע ממנו לא יצא דבעינן כוונת שומע ומשמיע, כדאמרינן בחולין (דף י"ז ע"ב) למ"ד דבעי כוונה לשחיטה פסולה שחיתת חש"ו משום דלאו בני כוונה נינהו, ועוד הא חש"ו גרע טפי דכל מעשיהם כמתעסק דיינין להו ואמרינן שלא ידע שהיום ר"ה או שזה שופר והשומע מן המתעסק לא יצא, ותירץ דנפק"מ באחרים עומדים על גבם ומלמדין אותן לשמה דמכשירינן כתיבת הגט בחש"ו משום דמוכחא מילתא דעביד לשמה וכה"ג הווי בני כוונה, ומשו"ה בעי טעמא דאינו מוציא רבים משום דאינו מחויב בדבר. הרי דס"ל להטורי אבן דדווקא חליצה לא מנכרא מילתא דעביד לשמה ולא מהני אחרים עומדים על גבם ומלמדין אותו, אבל

4. וכן יישב את קו' רעק"א בחזו"א שם אות יא.

5. במהדו"ק: חלק על הרמב"ם.

שמוזהרים הגדולים על הקטנים להפריש מטומאת המת וכמש"כ הטור, דאף דבשאר איסורים קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווים להפרישו, מ"מ טומאה דכהנים שאני דריבה בהן הכתוב מצות יתרות, א"כ ה"ה באזהרה דכהנים דכל אשר בו מום לא יגש בוודאי מוזהרים הגדולים על החש"ו להפרישם מעבודת המזבח. וא"כ ניחא דכשם שבכל הני דקחשיב במתני' שם הוא לענין שיש אזהרת האיסור להקריב במזבח משום מומן, ה"ה חרש ושוטה קחשיב לענין אזהרת הגדולים הפקחים עליהן וא"ש.

ואף לשיטת הרמב"ם דס"ל דגם בטומאה אינם מוזהרים אלא שלא ליטמאו להו בידים אבל אינם מצווים להפרישו, מ"מ י"ל דה"ה לענין לעבוד במזבח בעל מום נפק"מ שחרש ושוטה הוי בעלי מום שמוזהרים הגדולים הפקחים מלומר להם לעבוד העבודה, דמי למיספי להו בידים כדתני התם (ינמות דף ק"ז ע"א) לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח הבא לי חותם אלא מניחו תולש מניחו זורק, הרי היכי דאומר לו למיעבד למיספי לו בידים דמי, וא"כ י"ל דקחשיב חרש ושוטה בהדי מומין לענין דמוזהרים הגדולים מלמיספי להו בידים, דלכו"ע מוזהרים אף בשאר איסורים ומכל שכן אזהרה דבעל מום אסור לעבוד עבודה דמי שפיר לטומאה דשאני כהנים שריבה בהן הכתוב מצות יתרות.

ה' יצ' דפסק שאין גדולים מוזהרים על הקטנים להפרישם מטומאה אלא שמוזהרים שלא לטמאם בידים, והטור פסק שמצווים להפרישם מן הטומאה. ולכאורה משמע ביבמות (דף ק"ז ע"א) דרצה הגמרא להוכיח משלשה דרשות דרבי רחמנא בגדולים מוזהרים על הקטנים גבי שרצים וגבי דם וגבי טומאה דקטן אוכל נבילות ב"ד מצוין להפרישו, ודחי הגמרא לא דלא ליספו ליה בידים, משמע בהדיא דהא דרבי רחמנא בטומאה אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים אינו אלא דלא ליטמאו להו בידים.

והמזרחי [פ"ר אמור ויקרא כ"א, א. שו"ת המזרחי ח"א סי' פ' מיישב דברי הטור מובא בנוב"ד (מה"מ או"ח סי' א') דבשרצים ודם מפרשינן קרא דלא ליספו בידים, ובטומאה משום דשאני כהנים שריבה בהן הכתוב מצות יתרות, מפרשינן משמעות הקרא דאמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים שמחויבים להפרישם יעו"ש. וכבר כתב הב"י או"ח (סי' יס"ו [ס"ג-ט]) דכשם שמוזהרים גדולים על הקטנים כך מוזהרים פקחים על החרש ושוטה, דחש"ו חד דינא אית להו וכמש"כ הפמ"ג בפתיחה לאו"ח [פמ"ה כולל מ"צ אות ט]. וא"כ י"ל דמשו"ה תנן במתני' דבכורות שם דחרש ושוטה הוי בעלי מום אף דלא מחללי העבודה ואם עבדו עבודתן כשרה, מ"מ נפק"מ דמוזהרים פקחים להפריש את החרש ושוטה מלעבוד במקדש דכשם

אפשר דזה דווקא לענין דמחלל העבודה כדכתיב [ויקרא כג, ו] ולא יחלל את מקדשי, אבל הלאו דלא יגש ליתא בזרים כלל, וזה ברור.

[7] שוב ראיתי בספר למטה יהודה⁸ [זמס קטו, א ד"ה ואלגנ] שמביא בשם גדול אחד⁹ דהא דאיתא (ויקרא כ"א פסוק כ"ד) וידבר משה אל כל בני ישראל, דהיינו שהוזהרו בני ישראל זרים במום לענין במה שמותר בזרים יעו"ש. ולפי"ז יש בבמה אזהרה לזרים שלא יעבדו בבמה במום, אבל בפרש"י שפי" שם וידבר משה אל בני ישראל דהיינו להזהיר ב"ד על הכהנים, הרי דלא ס"ל הכי וצ"ע].

וא"כ יש למילף שפיר אזהרת דכהנים דבעלי מום אסורים לעבודה מאיסור טומאה לנפש אדם דרבי רחמנא בהדיא דמוזהרים גדולים על הקטנים לכה"פ דלא ליספי להו בידים, דאין למיפרך דמה לכהנים שכן ריבה בהם הכתוב מצות יתירות, דהא אזהרת בעל מום בעבודה היא ג"כ לכהנים הוזהר ולא לזרים וכמ"ש, וא"כ ניחא שפיר דקמ"ל המתני' דחרש ושוטה הוו בעלי מום לענין שמוזהרים הגדולים הפקחים עליהם שלא יאמרו להם לעבוד עבודה במקדש דדמי למיספי להו בידים וכמ"ש, דבזה לכו"ע מוזהרים הגדולים על הקטנים.

ואפשר לומר כיון דקיי"ל דבבמה איכא נמי איסור ואזהרת מומין כדתני בזבחים (דף ק"ג ע"א ס) וזר כשר בבמה כדאמרינן התם, א"כ אזהרת מומין אינו מיוחד לכהנים בלבד דגם לזרים איכא האזהרה שאסורים להקריב במומן בבמה, וא"כ לא שייך בזה דשאני כהנים שריבה בהן הכתוב מצוות יתירות, ודמי אזהרת בעל מום דאסור בעבודה כמו שאר איסורין. והפמ"ג בפתיחה על או"ח [ס] כתב דשיטת הרמב"ם דלהלכה מותר בשאר איסורים להאכיל את הקטן בידים, וכמ"ש"כ הנוב"י שם בטעם הדבר די"ל דכיון דמנבילה וטומאה הוה ילפינן כל התורה מינייהו, דנהי דמחדא לא אתיא מ"מ חדא מתרתי יכולים ללמוד, ומדכתבה התורה הכתוב השלישי הוי שני כתובין הבאים כאחד ואין מלמדין לכל התורה אף דלא ליספי בידים.

אבל באמת זה אינו, דכבר כתב הנוב"י שם דלכו"ע אסור למיספי בידים אף בשאר איסורים, דלענין לא ליספו להו בידים אין צריך קרא רק מצד הסברא דידעינן זה יעו"ש.

ועוד נראה דהאזהרה איש אשר בו מום לא יקרב היא אזהרה רק לכהנים כדכתיב דבר אל אהרן איש מזרעך וגו', והא דתני דשוותה במה גדולה לבמה קטנה לענין מומין אף דזר כשר בבמה,

7. הוספה מהשמטות.

8. לרבי דוד אברהם קעמפנער.

9. כתב שם ששמע זה מפי רבינו מאיר שמחה הכהן צדק בעת שנפרד ממנו כאשר היה מוכן ליסע ולישב על כסא הרבנות בק"ק דיאנבורג (דוינסק), ונדפס אח"כ במשך חכמה פר' אמור ויקרא בא, כד.

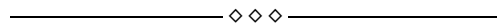

למילף מהן לאו שאין בו מעשה דכל הני דרבי רחמנא דמוזהר גדול על הקטן אינו אלא לאו שיש בו מעשה, ולפי"ז משום הלאו דלא יחשב לא היה מוזהרים הגדולים על החרש ושוטה, ומשום איסור בעלי מום מוזהרים הגדולים וכמ"ש.

ועוד להבנת הפמ"ג בפתיחה או"ח שם דשיטת הרמב"ם דלהלכה בכל האיסורים אין איסור לגדול לספות בידים לקטן, א"כ י"ל דהלאו לא יחשב הוא אזהרה לזרים ולכהנים דור ששוחט את הקרבן ומחשב בקדשים עובר אלאו דלא יחשב, א"כ הוא ככל איסורי תורה דאין למילף מהני תלתא דרבי רחמנא, אבל הלאו דבעל מום אסור להקרבה דאינו אלא לכהנים, דבשחיטה כשר בזרים ובבעל מום, ושפיר יש למילף מטומאת מת וכמ"ש ואיכא איסור תורה לגדול על הקטן לספות בידים, וא"כ שפיר קמ"ל המתני' דחרש ושוטה הוי מום וא"ש קושית שו"ת הגרעק"א¹⁰.

ועפמש"כ נ"ל בטעמא דהרמב"ם (הל' נילא מקדש פ"ו [ה"ו]) דפסק דמומין היתירים באדם ואינן בבהמה אם עבד לוקה ואין עבודתו מחוללת, ובגמרא בכורות (דף מ"ג ע"ג) דקאמר מאי איכא בין שאינו

ולפי"ז א"ש קושית השו"ת רעק"א שהקשה הא עבודת חרש ושוטה דמי למתעסק דפסול בקדשים, דלפמש"כ הא משום בעלי מום לא מחללי העבודה דהא התנא קחשיב חרש ושוטה בהדי מומין דלא מחללי עבודה, ואלא דחשיב בהדי מומים לענין אזהרת איסור הקרבה למזבח משום בעל מום, א"כ שפיר קמ"ל המתני' דבכורות שם הא גדולים מוזהרים עליהם, דמשום מתעסק בקדשים לא הוי מוזהרים הגדולים על החרש ושוטה מלעבוד את העבודה אף דמעשה חש"ו כמתעסק דיינין להו, והוי בכלל המחשב בקדשים דתני בזבחים (דף כ"ט ע"ג) שהוא לוקה משום לא יחשב, אבל י"ל כיון דקאמר התם דהוא לאו שאין בו מעשה ור' יהודה היא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, וא"כ י"ל דעל לאו שאין בו מעשה אין מוזהרים כלל הגדולים על הקטנים, וכמ"ש המג"א (סי' קס"ט [סק"א]) דאיסור עשה אין מוזהר הגדול על הקטן ומותר לספות לו בידים איסור עשה, והטעם י"ל דבכל הני שלשה פסוקים דדרשינן ביבמות (דף קי"ד ע"ה) דאסור לספות בידים לקטן אינו אלא איסור לאו כדם ושרצים וטומאה ואי אפשר למילף מהן איסור עשה, וה"ה י"ל דאי אפשר

10. הרה"ג המפורסם מ' בנימין אלי' נ"י רעמעגאלסקי בהיותו רב בטרעסטינא ואח"כ גאבד"ק סטאוויסק העיר על דברים אלו, והשיבו רבינו בספרו גנת חמד ענייני הלכה סי' ח: מה שהעיר כתר"ה על תירוצי דמשום בעל מום מוזהרים גדולים על הקטנים משא"כ הפסול רק משום מתעסק, וכתב כתר"ר דגם משום מתעסק יש איסור על הגדולים משום אין מוסרין קדשים לבית הפסול, בזה יפה העיר והצדק אתו, ובאמת יש להעיר על קושית הגרעק"א שהקשה רק אמאי אצטריך הטעם בחרש ושוטה דפסול משום בעלי מומים והא פסול משום מתעסק, ולא הקשה על עצם הדין דחשיב שם במתני' בכורות הפסול בחרש ושוטה דאינו שוה בזרעו של אהרן דאינו מחלל העבודה הא פסול משום מתעסק דגם העבודה מחולל וצע"ק.

אסור לגדול לספות בידיים להקטן, ואף דהני תלתא דרשות דדם וטומאה ושרצים דרבי רחמנא דמוזהר גדול על הקטן אינן אלא איסור לאו ואי אפשר למילף מהן איסור עשה, מ"מ י"ל כמ"ש הנוב"י (מ"מ לו"ט ס"א א') דהא דאסור לספות בידיים בשאר איסורים ידעינן מסברא ולא משום דילפינן מהני תלתא דרבינהו קראי, וא"כ י"ל מסברא דגם איסור עשה אין לספות בידיים מה"ת דמאי שנא איסור עשה מאיסור לאו. ולפי"ז נחא דחרש ושוטה אף דלא הוי אלא איסור שאינו שוה בזרע אהרן דלא הוי אלא עשה גרידא מוזהרים הפקחים עליהם, ושפיר קמ"ל המתני' דהוי מומא.

ואין להקשות לשיטת רש"י דהדר קשה הא בלא"ה דחרש ושוטה הוי בעלי מום הא מעשה חש"ו כמתעסק דיינין להו, וא"כ איכא לאו שאין בו מעשה דלא יחשב ומוזהרים הפקחים עליהם לספות להו בידיים. דליכא למימר דלאו שאין בו מעשה גרע דלא ילפינן מהני תלתא דרבינהו קרא דהוי לאו שיש בו מעשה, דלפי מה שכתבתי שיטת רש"י דגם איסור עשה מוזהר גדול על הקטן והטעם כמ"ש הנוב"י שם דמסברא ידעינן דאסור מה"ת לספות בידיים להקטן וא"כ ה"ה בדבר שיש לאו אף שאין בו מעשה, ומ"מ נחא די"ל דנפק"מ לענין אחרים עומדים על גבם ומלמדין אותן שהבהמה היא של קדשים וכה"ג מהני גם בכתיבת הגט

שוה בזרעו של אהרן ומשום מראית העין, איכא בינייהו עשה, ופרש"י נד"ה ע"ס מי שאינו שוה בזרעו של אהרן עובר בעשה אם עבד, דהכי משמע קראי איש השוה בזרע אהרן הוי כהן ויעבוד שאינו שוה לא יעבוד ולא הבא מכלל עשה עשה יעו"ש. והתוי"ט (פ"ז מ"ג נד"ה מפני מלאיט העין) כתב בדעת הרמב"ם דס"ל אע"ג דלא כתיב לאו בהדיא אפ"ה מחויב מלקות דלא הוי לאו הבא מכלל עשה עשה, דהאי לאו מכלל עשה הוא דילפינן מדיוקא איש השוה בזרעו של אהרן הוא דבעי מומא הא אין שוה בזרע אהרן בלא מומא נמי מיפסל יעו"ש. ואכתי קשה דמנ"ל להרמב"ם הא¹¹.

ע"כ נראה דלכאורה קשה לשיטת רש"י דמה שאינו שוה בזרע אהרן לא הוי אלא עשה גרידא, כפשטא דגמרא דבכורות שם דקאמר איכא בינייהו עשה דהיינו עשה גרידא ולא לקי עלה, א"כ הדר תיקשי למאי תני במתני' דבכורות (פ"ז מ"ו) החרש והשוטה כיון דחשיב בהדי מומין דלא מחללי העבודה, כדמוכח מגמרא התם (דף מ"ה ע"ב) דקאמר בהדי מומי דמחלי עבודה בעי למיחשב, וליכא למימר דתני לענין שמוזהרים הגדולים על החרש ושוטה וכמ"ש, דהא לשיטת רש"י דהוי רק איסור עשה והא כתב המג"א (ס"י יס"ט ע"ס) דבאיסור עשה אין מוזהר הגדול על הקטן, וה"ה בחרש ושוטה דחד דינא אית להו וכמ"ש.

וצ"ל דס"ל לרש"י דאף באיסור עשה

11. בגנת חמד ענייני הלכה סי' ז הביא בנו של רבינו הג"ר יצחק אריה מקור לשיטת הרמב"ם.

ולפי"ז הרמב"ם לשיטתו דס"ל דבאיסור עשה ספינן ליה לקטן בידים מה"ת, יקשה לדידיה הא דתנן בבכורות שם החרש והשוטה בהדי מומין היתירין באדם דכיון דלא מחלי עבודה, ואם נימא דמה שאינו שוה בזרעו של אהרן לא הוי אלא עשה א"כ אינו מוזהר הגדול על הקטן כלל, ולמאי הלכתא תני לה הא דחרש ושוטה חשוב מום באדם ומשו"ה מוכרח לפרש דמה שאינו שוה בזרעו של אהרן הוי לאו ולקי עלה וכמ"ש התוי"ט שם, וא"ש הא דתני החרש והשוטה דהוי מום לענין שמוזהרים הפקחים עליהן וכמ"ש. אבל הראשונים החולקים על הרמב"ם וס"ל דסיכה ואינך ביוה"כ לאו דאורייתא ולא ס"ל כהמג"א וגם באיסור עשה אסור לספות מדאורייתא, משו"ה מפרשים כפשטא דגמרא בכורות (דף מ"ג ע"ב ע"ס) דמה שאינו שוה בזרעו של אהרן הוא איסור לאו הבא מכלל עשה, ומ"מ שפיר קמ"ל המתני' דבכורות שם דחרש ושוטה הוי בעלי מום לענין שמוזהרים הפקחים עליהן אף שאינו אלא איסור עשה וא"ש.

ולפמ"ש"כ י"ל דמוכח שפיר כהבנת הפמ"ג בפתיחה או"ח שם דלשיטת הרמב"ם בכל איסורים אין איסור מה"ת אף לספות בידים לקטן, דלפמ"ש"כ בטעם המג"א דס"ל דאיסור עשה מותר לספות בידים לקטן משום דאי אפשר למילף איסור עשה מהני תלתא דרשות דרבי קראי בדם וטומאה ושרצים דאינן

וכמ"ש וליכא בהו כה"ג דינא דמתעסק וא"ש.

ולפי"ז י"ל דלהרמב"ם לשיטתו מוכרח לפרש דמה שאינו שוה בזרעו של אהרן איכא לאו, ואם עבד אף שאינו מחלל מ"מ לוקה וכמ"ש התוי"ט (פ"ז מ"ג), דהא בר"ן יומא ריש פרק יוה"כ נא, א מדפי ה"ף ד"ה יוס ה"פויסן הביא דעת הרמב"ם [שנימא עשור פ"א ה"ז ד וסן דכל חמשה עיננים הם ביוה"כ מדאורייתא, והקשה עליו מהא דתנן התם התינוקות מותרים בכלם חוץ מנעילת הסנדל, והא אם נימא דאסור בכל העיננים מה"ת א"כ אמאי מותרים בכלם, הא אסור מה"ת לספות להם בידים משום לא תאכלום ואל תאכילום, ומשו"ה הוכיח הר"ן דסיכה ואינך אינו אסור מדאורייתא כלל וכן ס"ל להתוס' [עו, א ד"ה דמנן] והרא"ש [פרק י סי' א].

וראיתי למי שכתב¹² בטעמו של הרמב"ם דלא חש לקושית הר"ן דס"ל כמ"ש"כ המג"א (סי' יס"ט) דבאיסור עשה ספינן ליה לקטן בידים מה"ת, וביוה"כ לא כתיבא רק עשה, ורק באכילה ושתיה דענוש כרת איכא גם אזהרה אבל בסיכה ואינך ליכא אזהרה כלל ומשו"ה מותר לגדול לספות לתינוק בידים והתינוקות מותרים בכולן. ושיטת הר"ן והתוס' והרא"ש דס"ל דסוכה ואינך אינו אסור מדאורייתא כלל, מהא דתנן התינוקות מותרים בכולן היינו דס"ל דגם באיסור עשה אסור לספות מדאורייתא.

12. בית הלוי ח"א סי' טו אות ו.

אלא לאוי, והחולקים על המג"א ס"ל דהא דאסור לספות בידיים מה"ת ידעינן מסברא ולא צריך קרא, וא"כ גם איסור עשה יש לומר מסברא דאסור מה"ת לספות בידיים, לפי"ז הרמב"ם דס"ל דאיסור עשה ספינן לקטן בידיים הוא דס"ל דצריך קרא לרבות שיהא אסור לספות בידיים ולא ידעינן מסברא וכמש"כ, וא"כ י"ל דבכל האיסורים דאין לנו ילפותא באמת מהני תלתא קראי כמ"ש הנוב"י (מס"מ או"ח סי' א'), דבגמרא איכא צריכותא דחדא מחדא לא יליף אבל חדא מתרתי יש למילף, וא"כ הכתוב השלישי הוי כשני כתובין הבאים כאחד ואין מלמדין, וא"כ כיון דמסברא לא ידעינן דאסור לספות בידיים מה"ת וגם ליכא למילף מהני תלתא קראי דהוי כשני כתובים הבאים כאחד, א"כ שפיר י"ל דבכל האיסורים אין איסור תורה לספות בידיים לקטן כמ"ש הפמ"ג בפתיחה או"ח שם וצ"ע.

ול"נ דלא קשה מידי, דאף לר' יוחנן דס"ל אשו משום חציו אינו אלא אם היה ע"י רוח מצויה אבל ברוח שאינה מצויה לא חשוב כוחו כמש"כ תוס' ב"ק שם בהדיא, וא"כ שפיר יש לאוקמי המתני' דנפלה סכין מידו פסולה היינו ע"י רוח שאינה מצויה דלא חשוב כוחו אבל אם היה ע"י כוחו כשרה דלחולין לא בעינן כוונה. והא דכתבו תוס' סנהדרין שם דלא אתיא כר"י דאמר אשו משום חציו כונתם אלישנא דגמרא דדייק טעמא דנפלה הא הפילה כשרה, דלר' יוחנן לא צריך לדייק דהפילה כשרה דגם שנפלה ע"י רוח מצויה נמי כשרה דחשוב כוחו, אלא שדייק הא הפילה כשרה דאתיא גם למ"ד אשו משום ממונו אבל באמת גם לר"י יש לאוקים המתני' כר' נתן דלא בעי כוונה לשחיטה ונפלה פסולה ע"י רוח שאינה מצויה וכמש"כ.

ואגב אכתוב בזה מה שהשבתי מכבר לרב אחד שכתב לי להקשות על דברי התוס' סנהדרין (דף ע"ז ע"א ג' ו"ה סוף ממה) שכתבו דהא דאיתא בחולין [לא, א] נפלה סכין מידו ושחטה שחיטתו פסולה, דדייקא הא הפילה כשרה כמאן כר"נ דלא בעי כוונה לשחיטה, וכתבו התוס' דאתיא כמ"ד אשו משום ממונו אבל

סימן מא

ביאור דברי הר"ן כתובות וישוב לקושיות האחרונים בזה ואיזה ענינים בדיני מיגו

השליח לשלם כגון דלא הזכיר לו השטר דפטור השליח מלשלם כמבואר בסי' נ"ח (ס"ט), אבל במקום דצריך השליח לשלם כגון שהזכיר לו שטרא לא הוי עד כלל אע"ג דליכא שבועה.

ול"נ ליישב דברי הטוש"ע שכתבו שתמא דזוקק השליח להמלוה לשבועה דאורייתא ולא הזכירו שמיירי דווקא באופן שפטור לשלם, משום די"ל דלא דמי להא דכתב הר"ן גבי בקרא דבעיקר סברת הר"ן שכתב כיון שלפי דברי הבקרא שאומר לאחר מיתה תפסיה הוא חייב לשלם ליתומים ה"ל בעל דבר, יש להבין מה בכך שצריך לשלם הא לחובתו מעיד ואין בזה הנאת ממון לפוסלו משום נוגע בעדות. אבל פשוט שהטעם שס"ל להר"ן כיון שבזה מחייב עצמו הוי כמו קרוב, דאדם קרוב אצל עצמו שפסול בין לזכות בין לחובה וכמ"ש הקצה"ח באורך בסי' ל"ז (סק"ט) שם¹.

ונראה לפי"ז דבעינן שתיכף בשעה שהעיד התחייב עצמו ואמרינן שאדם קרוב אצל עצמו והוי קרוב ובעל דבר, משא"כ אם בשעה שהעיד אכתי לא נתחייב כלל במידי, אף שאח"כ איגלאי מילתא שעדותו חובה לעצמו לא שייך

בשו"ע חו"מ סי' קכ"א ס"ט איתא, לזה או נפקד שאמר לאחד תולין לפלוני מעותיו שבידי והשליח אמר מסרתי למלוה והמלוה אומר לא קיבלתי, ישבע המלוה שבועה דרבנן שלא קיבלם ויגבה חובו מהלוה או הנפקד שהשליח אינו נאמן שהוא נוגע בעדותו שהרי צריך לישבע ליפטר, ואם אין השליח צריך לישבע כגון הלך המשלח עם השליח ועמד מרחוק וראה שעשה שליחותו אינו נוגע בעדות והרי הוא עד אחד ומזיק להמלוה שבועה דאורייתא. וכתב הקצה"ח ס"ק ד' וז"ל, וקשה לפמשי"כ הר"ן בהכותב [כמונח מנ, 3 מפ"י סי"ף ד"ה אין לן חוקין] גבי ההוא בקרא דטעין המלוה מחיים תפסתי ובקרא אמר לאחר מיתה דמהימן המלוה במגו, וכתב שם הר"ן וז"ל וכ"ת ואמאי לא אצרכיה שבועה משום בקרא דהוי ע"א, י"ל כיון שלפי דבריו שאומר לאחר מיתה תפסיה הוא חייב לשלם ליתומים ה"ל בעל דבר, וא"כ ה"נ כיון דהשליח צריך לשלם דה"ל ליקח השטר כמבואר בסי' נ"ח (ס"ט) והכא מיירי במלוה בשטר כמ"ש הש"ך (ס"ק נה) וא"כ ה"ל בעל דבר, ונהי דשבועת היסת ליכא דראה מרחוק מ"מ בעל דבר הוי כיון דבעי שלומי, ואפשר דמיירי הטוש"ע באופן שא"צ

1. וכ"כ הקצה"ח גם בסי' קכ"א סק"ד.

לדון דהוי בעל דבר וקרוב דבשעת העדות אכתי לא היה חובה לעצמו, דלא דמי לאחד המעיד בדבר שנוגע לעצמו לזכות דהוא בחשש משקר משום טובתו, י"ל דאף בדרך רחוקה ונפלאה הוי ג"כ נוגע בדבר כדאיתא בחו"מ סי' ל"ד [פס"א], משא"כ בהעיד בדבר שנוגע לחובתו דלא הוי בחשש משקר דאין בזה הנאת ממון דלחובתו מעיד, רק משום דכיון שלחובתו מעיד ואדם קרוב אצל עצמו הוא בכלל קרוב ופסול שפסלה התורה לעדות, א"כ י"ל דזה דווקא אם תיכף בעת העדות בא החוב לעצמו, משא"כ אם אח"כ איגלאי חובתו מעדותו ובעת העדות אכתי לא היה חיוב כלל, י"ל דכה"ג לא קאמר הר"ן כלל דדמי לרחוק שהעיד ואח"כ נעשה קרוב.

ולפ"ז י"ל לפי המבואר בש"ס ב"ק (דף ק"ט ע"ג) ואיתא בשו"ע חו"מ (סי' נ"ד ס"ו) דהיכי שנגנב משומר שכר והוכר הגנב אף שנגנב באונס דפטור השומר שכר בשבועה, מ"מ כיון שהוכר הגנב רצה הבעלים עושה דין עם השומר, א"כ גבי בקרא תיכף שהעיד שתפסו לאחר מיתה אף שהיה באונס מ"מ כיון שהוכר הגנב בוודאי חייב תיכף הבקרא לשלם ליתמי, וא"כ תיכף בעדותו שהעיד שהבע"ח תפסו לאחר מיתה העיד לחובתו שיכולים תיכף היתומים לעשות דין עם הבקרא, ואדם קרוב אצל עצמו והוי בעת עדותו כמו קרוב ובעל דבר שפסול לעדות, ושפיר כתב הר"ן

והעירני רב אחד, דמלשון הב"ח סי' נ"ח [אומ 3] משמע לא כמש"כ, אלא דהשליח צריך תיכף לפרוע אף קודם שיפרע הלוח, וצ"ע בזה].

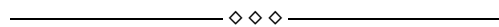
ובזה נראה לקיים דברי האורים

הוא בעל דבר, וא"כ י"ל דא"ש דינא של האות שם עפ"י שהעלה בחדושי הגהות אמרי ברוך על חו"מ דחיוב השותף שהודה לשלם בכולה אינו רק אחר שיתבענו המלוה וישבע שבועת היסט, יעו"ש שכתב להשיג על הש"ך (סי' ע"ז ס"ק י"ג) שכתב שכיון שהשני כפר הוא כאין לו וגובה הכל מזה שהודה יעו"ש, א"כ י"ל דמשו"ה ליכא למימר דהוי בעל דבר וקרוב, דבשעת העדות אכתי לא נתחייב וכה"ג גם הר"ן מודה, והתם שאני וכמ"ש דהתם בא החיוב תיכף שכיון שהבקרא שומר שכן הדין עם השומר אף שהודה הגנב, משא"כ הכא שפיר י"ל כמ"ש האות דהיכי שאינו נוגע בעדות דהיינו שהמלוה אינו טוען ברי וליכא שבועה עליה בוודאי עד כשר הוא ואין שם קרוב ובעל דבר עליה ויכול שפיר לחייב לחבירו שבועה דאורייתא. וב"ה אחר כתבי מצאתי בנחל יצחק סי' ל"ז [ס"ד ענף ג] כעין מש"כ בישוב דברי האות ונהנית.

ותומים סי' ל"ז [אויס ס"ק יג] גבי הא דאיתא בחו"מ (סי' ל"ז ס"ד³) [סי' עו ס"ט] ראובן תבע משנים שלוו ממנו כאחד וכפר אחד והודה אחד אין עדותו מחייב את חבירו שבועה, וכתבו האות והקצה"ח [סי' עו סק"ד] דזה דוקא אם המלוה טוען ברי וזוכר מחובו א"כ אם היה מודה על מחצה בלבד היה חייב שבועה נגד טענת המלוה ע"כ הוי נוגע בעדות, אבל אם המלוה אינו זוכר מחובו והוא בעצמו בא להעיד אני וחברי חייבים לך מנה, דבזה יכול להעיד על חבירו דנאמן במיגו דהיה מודה במחצה ולא הוי נוגע בעדותו יעו"ש. ובנתה"מ [סי' עו] ס"ק ו' כתב דזה ליתא, דהכא כיון שנתחייב לשלם אם לא ישלם השני הוי כמו בעל דבר דפסול בין לזכות בין לחובה אפילו שאינו נוגע בעדות כגון שיש לו מיגו, וראיה לזה ממ"ש הר"ן גבי בקרא דלא חשוב עד דכיון שהודה שלאחר מיתה תפסיה הוא חייב לשלם והוי בעל דבר ע"ש, וה"נ דכוותיה ע"כ.

אולם מש"כ בנחל יצחק שם [ענף א] לדחות מש"כ הנתה"מ בדינא של האות (סי' ל"ז), די"ל כיון שהוא בגדר תובע חשוב מיגו להוציא, והנחל יצחק העלה כלל חדש דאף דלא אמרינן מיגו להוציא מ"מ היכי דאיכא הפה שאסר דיש לו מיגו שהיה שותק נאמן אפילו להוציא, וראיה לזה מהא דאיתא בב"ב

ולפמ"ש י"ל דדוקא היכי שתיכף בעת העדות נתחייב בעצמו הוי כמו קרוב ובעל דבר דפסול, משא"כ אם החוב לעצמו בא אח"כ י"ל דכה"ג כיון שנוגע לא הוי לחוש למשקר לא מיפסיל גם משום בעל דבר וקרוב, דכיון שבשעת העדות אכתי לא נתחייב מידי אכתי לא

3. הנה רבינו ציין לסי' לו ס"ד דאיתא שם ראובן תבע לשנים שהלוה להם וכפר אחד והודה השני שהוא וחברו חייבים אם אותו ממון לקחו בשותפות אינו נאמן על חברו והוא לבדו יתחייב בכל, וע"ז כתב האות דדוקא בטענו ברי. ואולם לשון השו"ע שהביא רבינו הוא בסי' עז ס"ה.
4. וכן השיג על האות והקצה"ח בסי' לו סק"ו.

לו שטר ואירכס בזה מיקרי מיגו להוציא, וה"ה לענין חזקה אם לדבריו יש לו חזקה מהני מיגו שנאמן בדבריו, אבל אם גם לדבריו ליכא חזקה מעליותא א"כ אף שיש לו מיגו מיקרי מיגו להוציא דמה שמוחזק בקרקע לאו כלום הוא לרב יוסף. וכן ראיתי בקצה"ח (סי' קמ"ט ס"ק ד') שכתב לפרש הכי דברי התוס'.

ולפי"ז לא קשה מידי מה שהקשה הנחל יצחק לרב יוסף דס"ל דהוי מיגו להוציא בקרקע מוחזקת בידו, דא"כ אמאי מודה רב יוסף דנאמן באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו דהא הוי מיגו להוציא, ולפמש"כ ניחא די"ל דכיון שלדבריו יש לו חזקה מעליותא שהחזיק ג' שנים בקרקע בחיי האב, א"כ שפיר נאמן במיגו ולא הוי להוציא כלל דהא יש לו חזקה מעליותא לדבריו, אבל היכי דבאמת הוי להוציא ממש י"ל דגם הפה שאסר שאלימא ממיגו מ"מ לא מהני ג"כ להוציא ולא כמ"ש הנחל יצחק בזה, וזה ברור.

אח"כ מצאתי בספר שער המשפט סי' פ"ב בכללי מיגו [אומ א] שהקשה ג"כ קושית הנחל יצחק לרב יוסף שס"ל דבקרקע שבחזקת בעלים עומדת הוי מיגו להוציא ולא אמרינן מיגו, א"כ היאך יפרש המתני' דמודה רב יוסף באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו שנאמן דהא הוי מיגו להוציא, יעו"ש שתירץ עפ"י שהעלו הפוסקים דאמרינן בברי ושמא מיגו אף להוציא, והוכיחו מש"ס כתובות נ"ג, נ' דמהימנה לומר משארסתני נאנסתי

(דף ל"ז ע"א) בההוא דאמר לחברו מאי בעית בהאי ארעא אמר מינך זבינתיה והא שטרא א"ל שטרא זייפא הוא נגמין למש ליה לרנא אין שטרא זייפא] הוא מיהו שטרא מעליא הוי לי ואירכס אמר רבה מה לו לשקר כו', אמר רב יוסף אמאי סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא, ופי' התוס' שם [ד"ה אמאין דס"ל לרב יוסף דאין נאמן במיגו דהוי מיגו להוציא דקרקע בחזקת בעלים הראשונים עומדת. ולכאורה קשה לרב יוסף שס"ל דזה מיקרי מיגו להוציא משום דמוציא מחזקת בעלים הראשונים, א"כ קשה הא דתנן בכתובות (דף ט"ו ע"ג) מודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר וכו', דאמאי נאמן במיגו להוציא מחזקת בעלים הראשונים אלא ודאי מוכח דהיכי דהוי הפה שאסר דזה עדיף ממיגו ומהני אף להוציא יעו"ש.

ולו נראה ליישב קושית הנחל יצחק ולדחות מה שכתב לחדש דהפה שאסר אמרינן אף להוציא עפ"י דברי התוס' ב"ב (דף ל"ז ע"א) ד"ה אמאי שכתבו בטעמא דרב יוסף משום דהוי מיגו להוציא ובקרקע נמי מה שהוא מוחזק בקרקע אינו כלום דקרקע בחזקת בעלים עומדת כיון שאין לו שטר או חזקה ולא אמרינן מיגו אלא להחזיק ממון שיכול לפטור עצמו ע"י מיגו, אי נמי אם יש לו שטר או חזקה, עכ"ל. וביאור דבריהם א"נ אם יש לו שטר או חזקה, פשוט דהיינו אם לפי טענתו יש לו שטרא או חזקה מהני מיגו, אבל גבי שטרא זייפא דאיהו מודה דלית ליה שטרא רק שהיה

לגבות כתובתה במיגו דמוכת עץ אף שהוא להוציא משום דבברי ושמה אמרינן מיגו להוציא יעו"ש, וכך עלתה במחשבה לפני.

אבל באמת אי אפשר לומר כן דהא בדברי התוס' כתובות (ט"ז ע"ג ד"ה ומוה) כתבו דהמתני' מיירי אפילו בתובעו, ויעוין במהרש"א על דברי התוס' (י"ז ע"ג) ד"ה וליתני שמתני' איירי בברי וברי יעו"ש, א"כ שוב קשה דאמאי נאמן במיגו הא הוי מיגו להוציא. ובזה נדחה מה שסתר השער המשפט שם דעת המל"מ בפכ"א מהלכות מלוה נ"ט ד"ה ואלא דאף שאמרינן מיגו דהעזה מ"מ מיגו דהעזה להוציא לכ"ע לא אמרינן, לפי דרכו שהטעם במתני' דמודה רב יוסף דנאמן במודה שדה זו של אביך היתה ולא הוי להוציא לרב יוסף משום דהוא ברי ושמה אף שהוא העזה ג"כ יעו"ש. ולפמ"ש"כ א"א לומר הטעם בהא דכתובות שם דאמרינן מיגו לכ"ע משום ברי ושמה, דלפמ"ש"כ תוס' ד"ה ומודה בברי וברי איירי, והעיקר צ"ל הטעם כמ"ש דהיכא שלפי דבריו איכא חזקה מעליותא גם רב יוסף מודה דמיקרי להחזיק וכמ"ש בדברי התוס' ב"ב ל"ב שם בהדיא, וזה ברור.

הממון יעו"ש. וק"ל הא מממון לממון לא גרע מלהוציא גמור דמוכח מהא דמשארסתני נאנסתי דבברי ושמה אמרינן מיגו להוציא, ומכל שכן די"ל בברי ושמה מיגו מממון לממון, וא"כ מאי קשיא להו לראשונים בהא דעיזי דאכלי חושלא דנאמן כדי דמיה במיגו דלוקח, דהא התם הוי ברי ושמה וכה"ג אמרינן מיגו אף להוציא גמור. ודוחק לומר דהראשונים שהקשו הכי ס"ל דאף בברי ושמה לא אמרינן מיגו להוציא.

ולפי דעת המל"מ דמיגו דהעזה להוציא לכ"ע לא אמרינן ניהא, דה"ה בברי ושמה אף דאמרינן מיגו להוציא אבל היכי דהוי גם העזה לא אמרינן מיגו להוציא, ומשו"ה שפיר קשיא להו להראשונים דאמאי נאמן בהני עיזי דאכלי חושלא עד כדי דמיהם במיגו דלקוח דהא הוי מיגו מממון לממון דדמי למיגו להוציא, ואף דהוא בברי ושמה מ"מ הכא הוא מיגו דהעזה דטענת לקוח ידוע למארי דעיזי והא דאכלי החושלי לא ידוע למארי דעיזי וכה"ג לא אמרינן מיגו להוציא אף בברי ושמה, והוכרחו שפיר לתירוצם דהעיזי שנתפטמו מהחושלי וטוען לקוח הוי כמו שטוען על אותו הממון ומוכח שפיר כהמל"מ.

והנה בענין מיגו ק"ל מש"כ הסמ"ע חו"מ (ס' ק"ט סק"י) דמשו"ה נאמן בשטר פקדון לומר החזרתי במיגו דנאנסו, דאף שנאנסו לא שכיח, משום דנאנסו יש מעלה אחרת שאינו מעיז, משא"כ בהחזרתי שאיכא העזה יעו"ש, וק"ל מדברי הרא"ש כתובות (דף ט' ע"ה) גבי האומר פתח פתוח מצאתי נאמן

והנה בענין מיגו ק"ל מש"כ הסמ"ע חו"מ (ס' ק"ט סק"י) דמשו"ה נאמן בשטר פקדון לומר החזרתי במיגו דנאנסו, דאף שנאנסו לא שכיח, משום דנאנסו יש מעלה אחרת שאינו מעיז, משא"כ בהחזרתי שאיכא העזה יעו"ש, וק"ל מדברי הרא"ש כתובות (דף ט' ע"ה) גבי האומר פתח פתוח מצאתי נאמן

ונ"ל להביא ראיה ברורה לסברת המל"מ מהא דהקשו הראשונים בב"ב (דף ל"ז ע"ה) גבי הני עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא דקאמר דנאמן לטעון עד כדי דמיה, והא הוי מיגו מממון לממון, ובש"ך חו"מ סי' ק"נ [סק"ג] מביא בשם כמה ראשונים שתירצו משום דהעיזי נתפטמו בהני חושלא הוי כמו אותו

לחבירו בעדים צריך לפורעו בעדים, משום דלא עדיף משטר פקדון דאינו מהימן לטעון החזרתי משום חזקה דשטרא בידי מאי בעי, ומ"מ משום מיגו דנאנסו אמרינן דמשו"ה סמך אהאי טענה ופרעו ושבק שטרא בידיה, ה"ה י"ל דמשו"ה החזירו שלא בעדים דסמך אטענה דנאנסו ואינם נאמנים השלוחים משום הכי אלא שהחזירו ללוה, אבל אין להאמין אותם דפרעו למלוה משום מיגו דנאנסו דהתם לא שייך האי טעמא, ובתורת מיגו אין לדון כלל משום דהוי מיגו דלא שכיח, ומשו"ה מדוקדק שפיר דברי התוס' דכתבו דמשום מיגו דנאנסו מהימנו השלוחים דהחזירו ללוה ומשום מיגו דהחזירו ללוה מהימני שפרעו למלוה, וא"ש ומיושב קושית המהרש"א, ומכבר הארכתני הרבה בענינים אלו ואכמ"ל.

וראיתי בפנ"י ב"מ (דף ל"ה ע"א ג' ד"ה כז
 [ע"פ]) שהקשה להפוסקים דס"ל דאמרינן מיגו להוציא, אמאי אמרינן התם דנשבע הלוח כמה היה שוה המשכון, הא אית לן למימר שישבע המלוה ויטול משום מיגו דאי בעי הוי טעין שנאנס המשכון מידו והיה גובה כל חובו בשבועה, כדקיי"ל במפקיד בשטר שנאמן לטעון החזרתי במיגו דנאנסה.

ולפמש"כ ניהא, דבאמת י"ל משום
 דנאנסה לא שכיח משו"ה לא הוי מיגו, ומפקיד בשטר שאני דמשום שיש לו מיגו דהחזרתי משו"ה מהימן לומר החזרתי דליכא חזקה שטרא בידך מאי בעי דסמך עצמו על טענת נאנסה וכמש"כ האחרונים. אולם דנ"ל דבלא"ה

להפסידה כתובתה דמיירי במכחישתו ואומרת בתולה הייתי, והקשה הרא"ש [סי' יט] דהא יש להאשה מיגו דמוכת עץ, ותירץ דמוכת עץ לא שכיח ומיגו דלא שכיח לא אמרינן, והא הכא יש ג"כ מעלה במוכת עץ דאינה מעיזה כנגד הבעל ובטענת בתולה הייתי איכא העזה, הרי דס"ל להרא"ש בהדיא דגם היכי דהטענה דלא שכיח איכא מעלה דליכא העזה מ"מ לא אמרינן מיגו דלא שכיח וזה לא כהסמ"ע.

ובספר נתה"מ סי' פ"ב בכללי מיגו
 [א"ט יז] כתב טעם אחר דנאמן בשטר פקדון לטעון החזרתי במיגו דנאנסו אף דנאנסו לא שכיח, משום די"ל דלאו משום מיגו נאמן לומר החזרתי רק כיון שיש לו טענה אחרת לפטור עצמו י"ל דמשו"ה שבק השטר ביד המלוה וליכא חזקה דשטרא בידי מאי בעי יעו"ש.

ועפ"יז אמרתי בימי חורפי לתרץ
 קושית מהרש"א קידושין דף מ"ג [ע"פ] בתד"ה לעולם, שכתבו להקשות למ"ד המלוה לחבירו בעדים צריך לפורעו בעדים מ"מ יש להשלוחים מיגו דנאנסו המעות בידם וא"כ נאמנים לומר החזרנו ללוה במיגו דנאנסו ונאמנים לומר פרענו למלוה במיגו דהחזרנו ללוה, והקשה המהרש"א למאי הוצרכו לתרי מיגו אמאי לא כתבו דנאמנים לומר שפרעו למלוה במיגו דנאנסו והניח בקושיא יעו"ש.

ונראה דבאמת מיגו דנאנסו הוא לא
 שכיח ולא הוי מיגו, אלא די"ל דנאמנים לומר שהחזירו ללוה אף למ"ד המלוה

יש ליישב קושית הפני"י עפ"י שהעלו הפוסקים דמיגו דהעזה לאיפטורי מממון אמרינן, והא דרבה מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני חובו הוא משום דמיגו דהעזה לאפטורי משבועה לא אמרינן, ולפי"ז אם נימא דנאמן המלוה במיגו דנאנסה וצריך הלוח לשלם ככל טענת המלוה, א"כ י"ל ואכ"מ.

סימן מב

מה שדרשתי בחילוקי דרבנן בניאור דברי הגמרא ב"ק דף ע"ה ע"ב ובישוב הסוגיא שבועות דף ל"ג ע"א

(בב"ק דף ע"ה ע"ב) איתא שם, אמר רב אחא בריה דרב איקא בעדות שאי אתה יכול להזימה קמיפלגי רבנן וסומכוס, כגון דאתו סהדי ואמרי ליה גנבת ואמר להו גנבתי וטבחתי ומכרתי מיהו לא בפניכם גנבתי אלא בפני פלוני ופלוני ואייתי סהדי ואזמינהו דלא באפייהו גנב ואתו פלוני ופלוני ואסהידו ביה דגנב וטבח ומכר, ובהא קמפלגי דרבנן סברי ה"ל עדות שאי אתה יכול להזימה וכל עדות שאי אתה יכול להזימה לא הויא עדות וסומכוס סבר עדות שאי אתה יכול להזימה הויא עדות, ופריך והא קי"ל דעדות שאי אתה יכול להזימה לא הויא עדות, ומשני הני מילי היכי דלא ידעי באיזה יום ובאיזה שעה דליכא לעדות כלל אבל הכא סיוע הוא דקא מסייע להו. ובאו"ת סי' ל"ח נסק"א אומ

ען מבואר בשם היש"ש נ"ק פ"ז סי' מן דהלכה כרבנן דכה"ג הוי עדות שאי אתה יכול להזימה, וכתב דדוקא שהגנב אמר מתחילה בפני פלוני ופלוני גנבתי, אבל אם אח"כ הודה לדברי העדים שפיר יוכל להזימן. והאו"ת הוסיף דאף דקדם והודה קודם שבאו העדים בעי דווקא שהזכיר שמות העדים, אבל אם לא הזכיר את שמות העדים לא הוי עדות שאי אתה יכול להזימה אם באו עדים אח"כ, דאל"כ הא דפליגי במודה בקנס ואח"כ באו עדים אם הוי הודאה, הא כיון שהודה וסיוע קא מסייע להו הוי העדים שבאו אח"כ עדות שאי אתה יכול להזימה ולא הוי עדים כלל, אלא ודאי הואיל ולא אמר בפני פלוני ופלוני חל הזמה על העדים, דמה בכך דטבח ומכר מ"מ לא בפניהם נהיתה, עכתו"ד.

פטור משום שחייב עצמו בקרן, אבל אם באו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב שהרי פטר עצמו מכלום, ולפ"ז קשיא ממה נפשך היכי איירי הא דמשביע עדי קנס, אם במחייב עצמו בקרן א"כ יתחייב קרבן שבועה משום הקרן והממון שבו, ואם מיירי דפוטר עצמו מכלום א"כ מאי מיבעיא להו בעדי קנס משום דאי הוה מודה מיפטר, הא כיון שפוטר עצמו מכלום אי אתו סהדי אח"כ יתחייב אף שהודה מקודם.

ונ"ל לתרץ שני הקושיות בחדא מחתא עפ"י מה שנ"ל להעיר לשיטת הראשונים בטור חו"מ (סי' 161) דמודה בקנס בגוונא דלא מיפטר כגון בזה"ז שאין סמוכין, וה"ה שלא בפני ב"ד ובמקום ב"ד שלא מיפטר בהודאתו, ממילא יתחייב בהודאתו כהודאת בע"ד דכמאה עדים דמי, א"כ ה"ה י"ל היכי שפוטר עצמו מכלום דכה"ג לא מיפטר בהודאתו היכי שבאו עדים אח"כ יתחייב בהודאתו בלבד גם בלי עדים. ולפ"ז יהיה בקנס הדין שהיכי שפוטר עצמו מכלום יתחייב בהודאתו, והיכי שמחייב עצמו בהקרן יפטר בהודאתו אף שבאו עדים אח"כ, ובש"ס מבואר בכמה דוכתי דבקנס לא יתחייב בהודאה, ובגמרא (דף ע"ה ע"א ע"ב) איתא אמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב משום שהרי פוטר עצמו מכלום, משמע דווקא היכי שבאו עדים חייב היינו שלא מיפטר בהודאתו כה"ג

והנה מכבר הקשיתי לפי"ז במס' שבועות (ל"ג ע"א) איבעיא להו משביע עדי קנס מהו, אליבא דר' אלעזר בר' שמעון לא תיבעי לך דאמר יבואו עדים ויעידו כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, וברש"י שם כי תיבעי לך כו', וזה השביען קודם שהודה בעל דין ואם העידוהו היה מתחייב ומיהו הא מיבעיא לך אי מחייבי אם לאו משום דאיכא למימר קנס לאו ממון גמור הוא דהא אי היה מודה מיפטר לגמרי ואיכא למימר נמי כל כמה דלא הודה ממון הוא. ויש להקשות אמאי קאמר אליבא דר"א בר"ש לא תיבעי לך דאמר יבואו עדים ויעידוהו ויתחייב ואינו נפטר בהודאה דכי אתו סהדי בתר הכי משלם, הא גם לר"א בר"ש לאו ממון גמור הוא דהא אי הוה מודה ואמר בפני פלוני ופלוני היה המעשה היה מיפטר לגמרי דבהודאתו לא יתחייב בקנס, וגם אי אתו סהדי בתר הכי לא ישלם משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה דבעינן בקנס, והכא לא הוי עדות שאתה יכול להזימה משום דסיוע קמסייע להו, א"כ גם לראב"ש מיבעיא אם במשביע עדי קנס חייב קרבן שבועה.

עוד מפורסם הקושיא מהמהרש"ל ביש"ש שלו [ס"ט ס' טו] דהקשה מאי מיבעיא להש"ס משביע עדי קנס מהו ומיבעי משום דאי בעי מודה מיפטר לגמרי, הא אמרינן (נ"ק ע"ה ע"א) דדווקא באומר גנבתי ואח"כ באו עדים שגנב

1. עי' שם בטור (מחודש ט) בשם הרמב"ן ובדרכ"מ סק"ו הביא שכ"כ גם הנימוק"י.

ובשטמ"ק שם [ע"ז ד"ה ולענין פסק] מבוואר דהטעם דאמרינן מפני שנתירא שיבואו עדים קדם והודה כדי לפטור עצמו בזה מכלום. וכן כתב רש"י שם ד"ה שהרי פטר עצמו מכלום, כלומר אין זו הודאה שהרי אינו בא להשיב כלום בהודאתו דיודע הוא שמודה בקנס פטור הילכך לפטור עצמו נתכוון. ויש לדקדק מהא דפריך [גס עז, ז] על הא דרבן גמליאל שהודה לפני ר' יהושע שסימא את עין טבי עבדו, ואמר ליה ר' יהושע אין בדבריך כלום שכבר הודית, והא רבן גמליאל פטר עצמו מכלום הוה, ואם נימא הטעם דחייב בפטור עצמו מכלום שלפטור עצמו נתכוון ואיערומי קא מערים, והא ר"ג שהיה שמח שמחה גדולה ופרש"י שם [ד"ה והיה שמח] לפי שעבד כשר היה והיה מתאוה לשחררו, ובוודאי התכוון רבן גמליאל לחייב עצמו בהודאתו לשחררו ולא נתכוון לפטור עצמו אף שיבואו עדים ובוודאי לא איערומי קא מערים².

וי"ל דבאמת תליא האי סברא בפלוגתא דפליגי אמוראי שם אם מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור או חייב, כדאיתא בש"ס שם איתמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים רב אמר פטור ושמואל אמר חייב, אמר רבא בר אהילאי מ"ט דרב אם המצא בעדים תמצא בדיינין פרט למרשיע את עצמו, ולמה לי מאשר ירשיעון נפקא פרט למרשיע את עצמו, אלא ש"מ מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, ופרש"י שם [ד"ה ממלא זיינין] דחד למודה בקנס ולא באו עדים וחד למודה בקנס ואח"כ באו עדים, ושמואל אמר לך ההוא מיבעי ליה לגנב עצמו כדתנא דבי חזקיה. והנה הא דקאמר רב המנונא מסתברא מילתא דרב באומר גנבתי ובאו עדים שגנב שחייב עצמו בקרן, אבל באומר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר חייב שהרי פטר עצמו מכלום, פרש"י שם [ד"ה שהין דבהודאה] בטביחה לא היה מחייב עצמו בכלום שהיה יודע שמודה בקנס פטור הילכך לאו הודאה היא ומשלם אם באו עדים ולא אמרינן מודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור אלא היכי דאיחייב ליה ממונא בהודאתו ומתכוון להחזיר ממון. ואינו מובן כ"כ הסברא.

ע"כ נראה דאפשר לומר דמפשטות הכתוב אשר ירשיעון אלקים דדרשינן פרט למרשיע את עצמו דריש דבעי שירשיע את עצמו בהודאתו ויחייב עצמו במידי, אבל היכי שפוטור עצמו מכלום אף שאיהו קא מודה ומרשיע את עצמו אבל סוף סוף כיון דגלי קרא דקנס לא יוכל להרשיע את עצמו אמרינן דגלי קרא דווקא היכי דהיה הרשעה, ואף דאינו מתחייב בקנס בהודאתו מ"מ הרשיע עצמו במידי, אבל היכי דאחרי

2. כן העירו בתורת חיים בסוגיין, בקובץ שיעורים ב"ק אות סב, ועי' בשערי יושר פ"ז סוף שער יט.

שיהיה מרשיע את עצמו דנפטר בהודאתו בכל גווני.

והנה למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטר דדריש שני הכתובים ומחד קרא ידעינן דבקנס לא מתחייב בהודאתו היינו היכי שלא באו עדים, ומחד קרא ידעינן דבקנס מיפטר בהודאתו אף שבאו עדים אח"כ, וכיון דלא מסיימי ומוכח איזהו קרא יליף לן דלא יתחייב בהודאתו בקנס ואיזהו קרא יליף לן דקנס פוטר עצמו בהודאתו, מסתמא אם נימא דהא דגלי קרא דבקנס נפטר בהודאתו אפילו שבאו עדים אח"כ, דווקא היכי שמרשיע עצמו ומחייב עצמו במידי דמאשר ירשיעון אלקים ניליף דבקנס פוטר עצמו בהודאתו אפילו שבאו עדים, וא"כ בעי שיהיה נרשע ומחייב עצמו במידי, אבל לענין להתחייב עצמו בקנס לעולם אינו מתחייב אף שפוטר עצמו מכלום כדמשמעות הכתוב אם המצא בעדים תמצא בדיינים, וכך יפה לנו לדרוש המקראות הללו, דמנין לנו למימר דלהתחייב עצמו בהודאת קנס נטיל תנאי שדווקא במחייב עצמו במידי אבל בפטר עצמו מכלום יתחייב עצמו בהודאתו, ודי לנו שנטיל התנאי שבעינן שיתחייב עצמו במידי בזה דגלי קרא שמיפטר בהודאתו אפילו שבאו עדים אח"כ, ובהא דגלי קרא שלא יתחייב בהודאתו היכי שלא באו עדים י"ל דלעולם אינו מתחייב אפילו בפוטר עצמו מכלום.

אבל זה ניחא למ"ד מודה בקנס

שנפטר אותו מהרשעתו את עצמו לא יהיה עליו שום הרשעה ויפטר עצמו מכלום, כה"ג לא גלי קרא דיפטר בהרשעתו את עצמו. ואם נימא הכי ניחא דכיון דרק מגילויא דקרא ידעינן הכי, גם ברבן גמליאל שהודה בלי שום הערמה ליכא לפטר עצמו מהרשעתו את עצמו, דאם נפטר אותו לא יהיה עליו שום הרשעה וקרא קפיד דדווקא שאחרי הפטר יהיה עליו בהודאתו איזה הרשעה את עצמו ויתחייב במידי, ושפיר פריך הש"ס מהא דרבן גמליאל דקאמר ליה ר' יהושע אין בדבריך כלום שכבר הודית הא פוטר עצמו מכלום הוה.

ולפי"ז י"ל דזה דווקא אם נילף דמודה בקנס פטור דאשר ירשיעון אלקים, אבל אם נילף דמודה בקנס פטור מקרא אם המצא תמצא אם המצא בעדים תמצא בדיינים, דלא מצינו בקרא רמו שנבעי דווקא שאחרי הפטר יהיה מרשיע עצמו אלא דגלי קרא דבקנס בעי עדים, ואם יש עדים מחייבים אותו דיינים ובלי עדים לא יחייבו אותו דיינים, וי"ל דלעולם לא יחייבו אותו בדיינים בלי עדים, והיכי שהודה מעצמו בלי עדים אין לב"ד לחייבו, ואין חילוק אם הודה בדבר שמחייב עצמו במידי או בדבר שפוטר עצמו מכלום, דאין שום רמו ומשמעות בקרא דבעי דווקא שיהיה נרשע ומחויב במידי, דדווקא מאשר ירשיעון אלקים דנקט קרא לשון הרשעה י"ל דקפד שיהיה נרשע ומחויב במידי אבל בפוטר עצמו לא, משא"כ מהקרא אם המצא תמצא דליכא מידי דרמיזי

מתחייב בהודאתו מאשר ירשיעון אלקים בעי דווקא שיחייב עצמו במידי, ותליא בפלוגתא דלמ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב דדריש רק אשר ירשיעון אלקים לענין שאינו מתחייב בהודאתו י"ל דבפטר עצמו מכלום מתחייב בהודאתו, אבל למ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור דדריש גם אם המצא תמצא יש לנו לומר דלעולם אפילו היכי שפטר עצמו מכלום מ"מ לא מתחייב בהודאתו בקנס בלי עדים וכמש"כ.

ואם כנים אנחנו ביסוד זה, נבוא אל הישוב לתרץ שני הקושיות בש"ס שבועות (ל"ז ע"א) גבי משביע עדי קנס דקאמר אליבא דראב"ש לא תיבעי לך דאמר יבואו עדים ויעידו כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי מודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור, והקשה המהרש"ל הא על כרחך איירי היכי שפטר עצמו מכלום, דאם מתחייב עצמו במידי א"כ איכא קרבן שבועה על הקרן דיתחייב גם בהודאתו והיכי שפטר עצמו מכלום לא מהני הודאתו לפטור עצמו היכי שבאו עדים.

ועפמש"כ ניחא דהכי כוונת הש"ס, לראב"ש לא תיבעי לך דאמר יבואו עדים ויעידו, דלדידיה בוודאי חייבים העדים קרבן שבועה דהוי כפירת ממון דאם יודה מעצמו יתחייב כשיבואו עדים, וליכא להקשות דאכתי יכול להודות בפני פלוני ופלוני ואח"כ גם כשיבואו העדים יהיו העדים פסולים משום עדות שאי אתה יכול להזימה וכדהקשיתי, דזה אינו דכיון שבאמת

ואח"כ באו עדים דפטור דדריש שני המקראות אשר ירשיעון אלקים וגם אם המצא תמצא, אבל למ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים שחייב אלא דגלי קרא דבקנס שהודה ולא באו עדים דפטור משום דדריש דווקא אשר ירשיעון אלקים בלבד והמצא תמצא דריש לתנא דבי חזקיה, וא"כ דמאשר ירשיעון דידעינן לענין שלא להתחייב עצמו בהודאתו בקנס ומשמעות הכתוב הוא דבעינן שיהיה נרשע ומחייב עצמו במידי, א"כ מבואר דלענין להתחייב עצמו בהודאתו בקנס הטיל הכתוב התנאי שיהיה מרשיע עצמו ומחייב עצמו במידי אבל אם פטר עצמו מכלום לא, והיינו שמתחייב בהודאתו כמו בממון דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי, דכיון דהא דלא מתחייב עצמו בהודאתו בקנס היכי שלא באו עדים הוא ממשמעות הכתוב אשר ירשיעון אלקים ואין לנו אלא דווקא אם מרשיע עצמו ומחייב עצמו במידי, באופן דלפמש"כ אם בפטר עצמו מכלום מתחייב בהודאתו בקנס בלי עדים, תליא בפלוגתא למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור לא מתחייב בקנס לעולם אף היכי שפטר עצמו מכלום, ולמ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב י"ל דדווקא היכי שמחייב עצמו במידי אינו מתחייב על הקנס בהודאה בלי עדים, אבל בפטר עצמו מכלום מתחייב בהודאתו בקנס כמו בממון דהודאת בע"ד כמאה עדים, וזה אין ענין כלל להא דאיתא בטור (סי' 6) לרון בהודה בקנס בגוונא דלא מיפטר אם מתחייב, דזה תלוי בדרשות הכתובים אם נילף דהא דלא

מכלום מתחייב ג"כ בהודאה בלבד, אבל לרבנן יש לו תקנה שיודה ויפרט העדים ויהיה הודאה בלי עדים ולא יחייב עצמו בהודאתו לדידהו בהודאה בלי עדים אף שפוטר עצמו מכלום וכמש"כ ומיושב שפיר.

ובזה ניחא מה שק"ל דברי התוס' בב"ק (דף מ' ע"ג) גבי שאלו בחזקת תם ונמצא מועד בעלים משלמים חצי נזק ושואל חצי נזק, דפריך הש"ס שם ונימא ליה אי תם הוה מודינא ומיפטרנא, וכתבו התוס' שם (ד"ה ה' ס) הך פירכא ליתא למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב כו'. ולכאורה קשה דגם למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב איכא פירכא, דאכתי לרבנן דס"ל (נז"ק דף ע"ה) דטבחתי ומכרתי בפני פלוני ופלוני הוי עדות שאי אתה יכול להזימה א"כ נימא ליה אי תם הוה מודינא ומיפטרנא, היינו שיודה ויפרט העדים ושוב יהיו העדים עדות שאי אתה יכול להזימה.

אבל לפמש"כ ניחא, דבפלגא נזקא קנסא הוי פוטר עצמו מכלום, ולכאורה קשה אמאי קאמר הש"ס ונימא ליה אי תם הוה מודינא ומיפטרנא הא הוה פוטר עצמו מכלום דלא מיפטר בהודאה ואח"כ באו עדים. ולפמש"כ מתורצת חדא קושיא בחברתה, דה"פ דלמ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטר יכול להודות ויפרט העדים ויהיו העדים עדות שאי אתה יכול להזימה ויהיה פטר אף שפוטר עצמו מכלום, דלדידיה היכי דליכא עדים לעולם לא מתחייב בקנס בהודאת בע"ד בלי עדים, אבל

מיירי בגוונא [זמזי] בקנס שפוטר עצמו מכלום וכדהוכיח המהרש"ל, ולמ"ד שמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב א"כ יתחייב עצמו בהודאתו בקנס היכי שפוטר עצמו מכלום בלי עדים כלל כמו שאר ממון דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי, א"כ אם יודה בעצמו ויפרט העדים בפני פלוני ופלוני יחייב עצמו בהודאתו כיון שפוטר עצמו מכלום וע"כ שאין לו תקנה לפטור עצמו בוודאי חייבים העדים קרבן שבועה, כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי דמודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטר כיון דיש תקנה שיודה מעצמו ויפטר בהודאתו. ול"ק קושית המהרש"ל שהקשה דכיון שפוטר עצמו מכלום א"כ לא נפטר בהודאתו היכי שבאו עדים אח"כ, די"ל דאכתי יש לו תקנה שיודה ויפרט העדים שראו המעשה ויאמר בפני פלוני ופלוני, א"כ גם כשיבואו העדים יהיו העדים פסולים משום עדות שאי אתה יכול להזימה משום דסיוע קא מסייע להו וכרבנן בב"ק שם, וכיון שיפסול העדים ובלי עדים לא יתחייב בהודאתו אף שפוטר עצמו מכלום, וכמש"כ דלמ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור לא מחייב עצמו בהודאתו בכל גווני אפילו היכי שפוטר עצמו מכלום וא"כ יש לו תקנה טובה לפטור עצמו, ע"כ איבעיא שפיר להגמרא שבועות שם אם כה"ג שיש לו תקנה לפטור עצמו אם חייבים העדים קרבן שבועה, באופן דלפמש"כ קושיא חדא מתורצת בירך חברתה, דבאמת פי' הש"ס הכי דלראב"ש לא יכול להודות ויפרט העדים דיתחייב עצמו בהודאתו, משום דלדידיה היכי שפוטר עצמו

למ"ד דמוודה בקנס ואח"כ באו עדים דחייב ליתא פירכת הש"ס ונימא ליה אי תם הוה מודינא ומיפטרנא, דאם יבואו עדים יתחייב וגם אם יודה ויפרט העדים כדי שיהיו העדים פסולים משום עדות שאי אתה יכול להזימה אכתי יחייב עצמו בהודאתו כמו הודאת בע"ד בממון, דלדידיה היכי שפטר עצמו מכלום מתחייב בקנס בהודאה כמו

בממון משום הודאת בע"ד וכמש"כ, ומיושב דברי התוס'. (י"ע) לעיל סי' ל"ב. ויש לי להאריך בזה בישוב המתני' דשבועות גבי קנס ואכמ"ל. אולם שיקשה דלפי"ז דלמ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב, יש לחייב בהודאה בקנס בפטר עצמו מכלום בלי עדים כלל, וזה יש לסתור מכמה מקומות וי"ל בזה ואכ"מ.

סימן מג

הערה בדברי הש"ך חו"מ סי' קכ"ו [ס"ק עו]

מדפי ה"י ד"ה מ"א] שכתב לתרץ קושית הראשונים על שיטת הגאונים שהבא ליטול ממשכון שתחת ידו צריך שבועה בנקיטת חפץ, א"כ הא דתניא [גס מ, א] הנותן טליתו לאומן אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת, כל זמן שהטלית ביד האומן על הבעה"ב להביא ראיה נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל, הרי מוכח דהיכי שהטלית תחת ידו של האומן אין צריך שבועה ולא אמרינן כיון שבא האומן ליטול ממשכון שתחת ידו צריך שבועה, ותי' הר"ן הברייתא אתיא כר' יהודה דס"ל דבעה"ב טרוד בפועליו ואפילו בקציצה לא דכיר ומדינא נוטל האומן בלי שבועה ואפילו שלא היה משכון תחת ידו ורק משום להפיס דעתו של בעה"ב צריך שבועה, והיכי שהאומן מוחזק

בחו"מ (סי' קכ"ו סי"ח) איתא, ראובן השכיר חפץ לשמעון בסך ידוע וראובן היה חייב ללוי והמחאו אצל שמעון במעמד שלשתן, אינו חייב שמעון ללוי כלום מדמי השכר שנשתמש בהחפץ דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף דהיינו כשיחזיר לו החפץ. ובש"ך ס"ק ע"ו תמה מה בכך דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף מ"מ חייב לו מהשתא, אלא דהוי כאילו לא הגיע עדיין זמן פרעון. ובקצה"ח [ס"ק יג] כתב דס"ל להשו"ע דכל זמן שלא מחזיר הכלי ליכא שום חיוב עדיין ולא התחיל החוב כלל ומש"ה ליכא דינא דמעמד שלשתן.

ולוי נראה להוכיח כסברת הש"ך מהר"ן שבועות פרק כל הנשבעין נפ, א

שבוודאי קאתי לא חשיב שיצאה הודאה בפטור, דלפה"נ משמע דבעינן שבשעת הודאה כבר התחיל החיוב, ומוכח מזה דס"ל להר"ן דגם קודם שהחזיר לו האומן הכלי כבר התחיל החיוב, וא"כ י"ל דאיכא שפיר דינא דמעמד שלשתן גם קודם שהחזיר האומן הטלית וכמ"ש הש"ך.

והנה לכאורה יש להקשות בלא"ה על הר"ן שכתב דלר' יהודה דבקציצה לא דכיר בעה"ב והטלית ביד האומן דנוטל מדינא אף בלי שבועה, וצ"ל משום דהוי בעה"ב מחוייב שבועה ואינו יכול משלם כמ"ש תוס' שם, ויש לדון דלא שייך למידן מחוייב שבועה ואינו יכול משלם אלא דווקא היכי שהטלית ביד בעה"ב, אבל כשהטלית ביד האומן א"כ לא הוי מחוייב שבועה ואינו יכול משלם משום דחשיב המקצת שמודה בעה"ב כהילך דליכא שבועה דאורייתא. אבל באמת י"ל דס"ל להר"ן דמשכון לא חשוב הילך כדאיתא בזה פלוגתת הראשונים מובא בשו"ע חו"מ סי' פ"ז [ס"א], אבל אם נימא כהקצה"ח דכל זמן שהכלי ביד האומן לא התחיל החיוב כלל, שפיר יש לדון כמ"ש דלא הוי מחוייב שבועה ואינו יכול משלם, משום שבשעת הודאה יצאה בפטור וליכא שבועה דאורייתא כלל, ומוכח מזה כסברת הש"ך שם וצ"ע.

ואכתוב בזה מה שנ"ל בישוב הקושיא המפורסם בעולם¹ על דברי

בהטלית לא בעי עוד להפיס דעתו של בעה"ב דמפויס ועומד הוא במה שמחזיר לו את המשכון יעו"ש.

וק"ל הא הר"ן כתב שם [נל, ז מדפי הרי"ף דינור לאשון] בהודה במקצת של חבלה דנשבע ונוטל ובמקצת כפר לא חשוב מודה במקצת ליחייב שבועה דאורייתא משום שיצאה הודאה בפטור דבשעת הודאתו אכתי לא נתחייב בהודאתו עד שישבע התובע יעו"ש. ולפי"ז אמאי צריך האומן מדינא ליטול בלי שבועה הא תוס' שבועות (דף מ"ה ע"א [ד"ה אפילו]) כתבו דבקציצה אפילו שנימא שבעה"ב טרוד בפועליו ולא דכיר מ"מ אינו אלא כאומר הבעה"ב איני יודע אם נתחייבתי לך, אלא שחייב משום דהוי הבעה"ב מחוייב שבועה ואינו יכול משלם דדמי לחמשין ידענא וחמשין לא ידענא יעו"ש. ואם נימא כסברת הקצה"ח דאומן כל זמן שאינו מחזיר הטלית לא התחיל עדיין החיוב של השכירות כלל, א"כ לא הוי הבעה"ב מחוייב שבועה ואינו יכול משלם כלל, דהא במקצת שהודה ואמר אחת קצצתי לך עדיין לא התחיל קודם שהחזיר לו האומן את הטלית שבידו, וכה"ג לא הוי הודאה במקצת וממילא לא הוי מחוייב שבועה ואינו יכול משלם משום שיצאה ההודאה בפטור.

ודוחק לחלק דקודם שנשבע התובע גרע דרוב בני אדם אין נשבעין אפילו על אמת משא"כ להחזיר לו הטלית זה דבר

1. כן הקשה במהר"ץ חיות על התוס' בשם ר' משולם [איגרא], וכן הק' בשו"ת רעק"א תנינא סי'

מחוייב שבועה ואינו יכול משלם אף דיש לו מיגו אי בעי טעין לא חטפי ויכחיש את העד, דכיון שאינו מכחיש את העד צריך לשלם דהתורה אמרה או שישבע או שישלם יעו"ש ובשטמ"ק שם³ דשיטת הריב"ם בע"א כל זמן שאינו מכחישו חשוב כשנים והוי כמיגו במקום עדים. ולפי"ז אם יפרע לו ויחזור לתבוע אותו לא יצטרך לשלם הפרעון אף אם נימא שכופר הכל חייב שבועה וטוענו ספק עפ"י העד, דמשום שהעד המעיד שגנבו ממנו ולא הוכחש חשוב כשנים וא"כ נפטר אף דהוי מחוייב שבועה ואינו יכול משלם, דלא דמי לעלמא שאין עד מסייע פוטר במקום מחוייב שבועה ואינו יכול משלם דהוא משום שע"א אינו קם לממון ואחר שכבר נתחייב לשלם משום מחוייב שבועה ואינו יכול משלם אין ע"א פוטר, משא"כ בזה דהע"א כבר העיד ולא הוכחש ע"י שבועה והתורה אמרה או שישבע או שישלם וחשוב שפיר כשנים דיכול ליפטור אותו אף היכי דהוי מחוייב שבועה ואינו יכול משלם, וזה ברור ויש לי להאריך בזה עוד ואכ"מ⁴.

התוס' ב"מ (דף ג' ע"א נד"ה מפנין) שכתבו דאין לומר דמדאיצטריך קרא דע"א מחייב שבועה מוכח דכופר הכל פטור, דהא י"ל דאיצטריך קרא במקום שהעד מעיד שגנב ממנו או שאביו הלוח לו והוא אינו יודע יעו"ש. והקשו הא א"כ יוכל ליפרוע לו מה שתובעו ואח"כ יחזור ליתבע ממנו הפרעון, וכשיטעון איני יודע דהא הוא תבעו בספק עפ"י העד יהיה מחוייב שבועה ואינו יכול משלם, דכמו שע"א מעידו והלה טוען איני יודע הוי מחוייב שבועה ואינו יכול משלם, ה"ה אם כופר הכל חייב שבועה והלה טוען איני יודע הוי נמי מחוייב שבועה ואינו יכול משלם, והעד אינו פוטר דבמקום מחוייב שבועה ואינו יכול משלם אין ע"א יכול ליפטור וכמ"ש הפוסקים, וא"כ שפיר מוכח מדאיצטריך קרא דע"א מחייב שבועה דכופר הכל פטור.

וראינו מתרצים² דמשו"ה דקדקו התוס' בדבריהם שאיצטריך קרא היכי שמעיד שגנבו ממנו דהיינו היכי שלא הו"ל למידע וכה"ג לא הוי מחוייב שבועה ואינו יכול משלם.

למלאות הגליון

הנה אכתוב בזה מה שנ"ל ליישב קושית הגאון בעל שאגת אריה בספר

ולוי נראה די"ל דהתוס' ב"מ שם ס"ל כשיטת הריב"ם בב"ב (דף ל"ד ע"א) תד"ה הוי, שכתבו בהא דנסכא דר' אבא דהוי

קבג. ובגנת חמד ענייני הלכה סי' ג גם הביא רבינו קו' זו משו"ת מים חיים חו"מ סי' כא בשם רבי משולם איגרא. ועי' עוד בבית הלוי ח"ג סי' לו סוף אות ב.

2. מהר"ץ חיות שם.

3. אולי כוונתו למש"כ השטמ"ק שם בד"ה וכתב הרשב"א.

4. כ"כ ליישב רעק"א שם, ובגנת חמד שם האריך רבינו בענין זה ותני' כמ"ש כאן וז"ל שם: ובגוף הקושיא של הגר"מ נ"ל ליישב עפ"י דה"ת ב"ב דף ל"ד ד"ה הוי דבנסכא דר"א דהוי משואי"מ

גבורת ארי תענית (דף ד' ע"ז נ"ה ולגן)) בהא דאמר ואנן דאית לן תרי יומא היכי מדכירינן חד אמר דמתחיל במוסף ומנחה ופוסק במעריב יעו"ש, ואמאי לא קאמר הכי לענין הפסקה שפוסק בהזכרת הגשם במוסף דיו"ט ראשון של פסח אנן דאית לן תרי יומי היכי ניעבד, יעו"ש מה שכתב לתרץ בדוחק.

ולפי"ז מיושב שפיר, דבשלמא לענין הזכרה דמשום שבעינן שיצאו כל המועדים בטל משו"ה לא מדכירינן מאורתא, קאמר שפיר ואנן דאית לן תרי יומי ותשיעי הוי ספק שמיני היכי מדכרינן הגשם, הא משום ספק שמיני בעי להזכרת הטל בתשיעי, משא"כ בהפסקה דהא דלא מפסיקינן מאורתא בהזכרת הגשם הוא רק משום דלית כל עמא תמן מאורתא, א"כ ביו"ט ראשון של פסח אף לדידן דהוי ספיקא דיומא, מ"מ כיון דסוף סוף אית כל עמא תמן בתפילת המוספין ושפיר מפסיקינן בהזכרת הגשם ומתחילין בטל שהוא סימן ברכה לעולם, ומיושב שפיר.

ולוי נראה עפ"י מה שהביא הרא"ש ריש תענית [פ"ט ס' ט] תרי טעמי אמאי לא מתחילינן מאורתא, חדא משום דלית כל עמא תמן מאורתא ובמוסף ידעי כו"ע ויתחילו בשוה, ועוד משום שיצאו כל המועדות בהזכרת טל שהוא סימן ברכה לעולם. והני תרי טעמי קאי חדא אהזכרה וחדא אהפסקה. ובקרוב נתנאל שם [אומ פ] מבאר דבהזכרה לא שייך אלא הטעם שיצאו כל המועדות

כתבו בשם הריב"ם אף דאית ליה מגו דאי בעי אמר לא חטפי מ"מ חייב דכיון שאיכא עד אחד המחייבו שבועה מה"ת הרינן שצריך לישבע להכחיש את העד או ישלם. ובשטמ"ק מבואר יותר דכך גורת התורה דכ"ז שאין הבע"ד מכחיש את העד בשבועה חשוב העד כשנים וע"כ אין לדון תורת מגו דהוא מגו במקום עדים יעו"ש. ולפי"ז אין תקנה בטוען ספק עפ"י העד שיתבע אחר שישלם ויהיה המלוה משואי"מ כיון שטוען ספק לפי הסברא דכופר הכל חייב שבועה מה"ת.

סימן א

ידובר בשיטת הר"ן דבשר בחלב צריך שיאסור זה את זה

חלב דחלב נבילה הוא היינו מה שנבלע בהבשר, אבל מה שנבלע בקדרה לא אמרינן שנעשה נבילה מבליעת הבשר שבקדרה, דהבלוע הוא מקושר לשאר החלב שבקדרה, דבכלי אינו נפרד הבלוע משאר המאכל שבקדרה יעו"ש.

ומה"ט י"ל הא דמבואר ברמ"א (יו"ד סי' ק"ה ס"ו) דכלי שבלע איסור אוסר היתר שנוגע בו אפילו באיסור שאינו שמן, וצריך טעם מאי שנא מחתיכה שבלועה מאיסור שאינה אוסרת אחרת הנוגעת בה באיסור שאינו שמן בלי רוטב. ועפ"י דברי הראשונים שהוכיחו דבאוכל הבלוע הוא חזק יותר דהוי דבר נפרד משאר המאכל, משא"כ בלוע שבכלי אינו נפרד מהמאכל ומקושר הוא לשאר המאכל שבתוך הקדירה. וא"כ מזה הטעם י"ל דאוכל הבלוע בכלי אינו חזק הבלוע, ואין אחיזה להבליע בתוך הכלי משו"ה בנגיעה בלי רוטב אוסר היתר שנוגע בו אף באיסור כחוש, דבקל יוכל ליצא הבלוע מתוך הכלי אף בלי רוטב, משא"כ הבלוע בתוך אוכל דיש אחיזה להבלוע בתוך אוכל דאמרינן שנפרד הבלוע משאר המאכל שבקדרה, וה"ה אמרינן שאין יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב באיסור כחוש,

הראשונים¹ הקשו בגמרא (מולין דף נ"ז ע"ב) קדרה של בשר שבישלו בה חלב בנותן טעם וסמכינן אקפילא ארמאה ואי טעים דליכא טעם בשר בחלב שרי. והא בפרק כל הבשר (דף ק"ט ע"ב) אמר רב כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב הבשר אסור והחלב מותר, ופריך [ע"פ ע"ג] חלב אמאי מותר חלב נבילה הוא, ופרש"י [ד"ה ט"ג אמאי] דהרי חלב מעט שנבלע בבשר נעשה נבלה שהרי נאסר וכשחזר ונפלט בשאר החלב ה"ל מין במינו דלא בטל. ולפי"ז מאי מהני טעימת קפילא ארמאה דליכא בחלב טעם הבשר הבלוע בקדרה, הא י"ל נמי דחלב נבילה הוא היינו שמעט חלב שנבלע בקדרה נעשה נבלה שהרי נאסר, וכשחזר ונפלט בשאר החלב אוסר מעט החלב את כל החלב. ולדידן דמשערינן בששים ניחא, דכיון שיש ס' בטל גם מעט החלב בשאר החלב דקיי"ל דמין במינו בטל בס', אבל טעימת קפילא האיך מהני, דע"י טעימה מורגש רק טעם בשר ולא טעם חלב, ובהא יש חלב נבילה שנאסר בקדרה של בשר וחזר ונפלט בשאר החלב. ומזה הוכיחו הראשונים דלא דמי אוכל לכלי דבאוכל הבלוע שבו הוא נפרד מהשאר ומשו"ה אמרינן גבי כזית בשר שנפל ליורה של

1. ע"י שערי דורא סי' נה, מרדכי סי' תרעט בשם ראב"ן, הו"ד בתרומת הדשן סי' קפג. וע"י מה שכתב בזה בפמ"ג יו"ד סי' צג שפ"ד סק"א, בחו"ד סי' צב סק"א.

ובכדומה שראיתי סברא זו בספר כרתי ופלתי ולא אדע לפי שעה מקומו איה². הרמ"א דביש במאכל ס' הכל שרי.

ובכתבים של הגהות או"ח ויו"ד מהגרעק"א³ מתרץ הקושיא בטוב טעם עפמש"כ הר"ן נ"ס מ"א, א מדפי סי"ף זינו לאשון גבי דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא, דמשו"ה אינו אוסר הכותח את הדגים משום דבבשר בחלב צריך דווקא שזה יאסור את זה, וכיון שהטעם של הבשר הבלוע בדגים אינו אוסר את הכותח משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא, גם הכותח אינו אוסר את הדגים הבלוע מבשר. ולפי"ז נחא פסק הרמ"א דביש במאכל ס' הכל שרי דהוא משום דטעם של הכף אינו אוסר את הבלוע שבקדרה משום דהוא מקושר למה שבתוך הקדרה ואינו אוסר משום שיש ס', ממילא גם הבלוע שבקדרה אינו יכול לאסור את הכף, דבבשר וחלב צריך שזה יאסור את זה, וכיון שטעם הכף אינו אוסר ובליעת הקדרה אינה נאסרת ממילא אין לנו לאסור את הבלוע שבכף, ומשו"ה פסק הרמ"א שם דהכל שרי יעו"ש.

ול"ג לדון בזה די"ל דווקא בדגים שעלו בקערה דהוי נ"ט בר נ"ט דהוא טעם קלוש, י"ל סברת הר"ן דכיון שטעם הדגים אינו אוסר את הכותח משום שהוא טעם קלוש גם הכותח אינו יכול

והנה הט"ז יו"ד (סי' ז"ד סק"ז) הקשה על הרמ"א (ס"ה) קדרה שבישלו בה ירקות או מים ותחבו בה כף בת יומא והקדרה היתה ג"כ בת יומא ויש במאכל ס' הכל שרי, דסותר למה שכתב (סי' ז"ה ס"ג) קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת בחמין שהיד סולדת בהן ושניהם בני יומן, דיש אוסרין דלא דמי לדגים שעלו בקערה דמותר לאוכלן בכותח דהוה נ"ט בר נ"ט דהיתרא, משום די"ל דהקערות נוגעות ביורה בלי אמצעות המים ונפלט טעם מזה לזה והוי טעם שני באיסור, וא"כ אמאי הכל שרי ביש במאכל ס' דהא יש לחוש שנגעו הכף והקדרה והוי טעם שני לאסור. ובספר חוות דעת [סק"ט] מבאר דעל הקדרה לא קשה דוודאי שרי ביש ס' דהקדרה אין יכולה לבלוע מהכף אע"פ שנוגע זה בזה, דהבלוע שבקדרה הוא מקושר עם המאכל שבקדרה וכיון שיש ס' דבטל טעם הבלוע שבכף בתוך המאכל גם הבלוע שבקדרה אינו מקבל טעם, דהא הבלוע שבקדרה אינו דבר נפרד מהמאכל שבקדרה, ורק על הכף קשה טובא אמאי שרי, דהא יש לאסור הכף משום שנגע בהקדרה בלי אמצעות המים ובלע הכף מבלוע שבקדרה עצמה

2. אולי כוונתו למש"כ הפלתי בסי' צב סק"ב "והני מילי בבלוע בתוך אוכל אבל בלוע בכלי ודאי דאין נדבק בכלי והוא עדין מחובר עם האוכל סביב לו, וא"כ אף דקדרה בולע מן אוכל אין כאן הפסק והבדל, וכל מה שבתוך קדרה עמו בחבור אחת ואין כאן הפסק כלל".
3. בספר הזכרון וזאת ליהודה עמי' צה - צו, הובאה הגהת רעק"א על הש"ך יו"ד סי' צד סק"ד, ושם בתו"ד מתרץ קו' הט"ז.

שזהבלוע שבכף אינו אוסר האיך יכול להיות אסור ממה שבתוך הקדרה, דהא בבשר בחלב צריך שאחד יאסור את השני ומה שאינו אוסר לא נאסר, והא הלכה פסוקה בשו"ע (י"ז ע"ג) דהקדרה מותר והכף נאסר. ועל כרחק צ"ל כמש"כ דדינו של הר"ן הוא דווקא בנ"ט בר נ"ט, אבל היכי דיש ביטול בס' באחד ובהשני אין דין ביטול, מה שנתבטל מותר והשני אסור, וצע"ג על הגרעק"א.

ואפשר דס"ל להגרעק"א דעיקר האיסור של הכף התוחב בקדרה שיש ס', הוא אחרי שמוציא הכף מהקדרה ונשאר בהכף בליעה של הקדרה ועדיין הוא כלי ראשון, ואז נאסר הבלוע שבכף מהקדרה דאז אינו שייך מקושר עם מה שבתוך הקדרה וממילא אוסר הבלוע מהקדרה גם את הבלוע שבכף ואוסר זה את זה, ומשו"ה נאסר הכף כה"ג. וכן יש לכוון לשון הגרעק"א שם.

אבל לפי"ז יצא לנו דין חדש דהתוחב כף בקדרה שיש בה ס', דהכף אינו נאסר רק כשהוציאו בעודו רותח, אבל אם הוציא הכף מהקדרה אחרי שנצטנן הקדרה אז גם הכף מותר, משום דבשעה שהיה רותח והיה הכף בתוך הקדרה היה מקושר הבלוע עם מה שבקדרה ולא נאסר מהכף כיון שהיה ס', וא"כ גם הכף לא נאסר לסברת הגרעק"א בשיטת הר"ן, ואחרי שנפרד הכף מהקדרה אין הכף יכול להיות אסור דכבר נצטנן וזה לא שמענו.

והנה ביו"ד (ס"י ז"ד ס"ז) כתב המחבר בצלים או ירקות שבלועים מבשר

לאסור את הדגים, משא"כ ביש ס' דמה שאינו אוסר הכף את הבלוע שבקדרה הוא מטעם ביטול, אין סברא דמש"ה אינו אוסר הבלוע שבקדרה את הכף אף דליכא ביטול משום דבעינן שזה יאסור את זה, דבכח היה באמת לאסור זה את זה ורק בקדרה יש ס' ונתבטל הטעם, אבל יש שפיר להקדרה לאסור את הכף. לדברי הגרעק"א שמדמה זה למש"כ הר"ן גבי נ"ט בר נ"ט א"כ יקשה הא דמבואר בסי' צ"ד (ס"ג ע"ג) דהתוחב כף בקדרה של בשר ויש בקדרה ס' דהכף אסור והקדרה מותר, ולא אמרינן כיון דאין הכף אוסר את הבשר משום שיש ס' גם הבשר אינו אוסר את הכף, נהי דמגמרא (חולין דף ק"ט ע"ב) דאיתא כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב דהבשר אסור והחלב מותר לא יקשה לדברי הגרעק"א על הר"ן האיך אסור הבשר כיון דהחלב מותר ובשר בחלב צריך שיאסור זה את זה, די"ל כיון דבאוכל לא הוי הבלוע מקושר והחלב שבא לתוך הבשר נעשה נבלה מהבשר וכדפריך הש"ס שם הא חלב נבילה הוא, וא"כ כיון שהבשר אוסר את החלב המעט שנבלע בהבשר דליכא ס' דהוא נפרד מהחלב שביורה, וכיון שהבשר אוסר יכול להיות אסור מהחלב וזה אוסר את זה, וזה הרגיש הגרעק"א בעצמו בכתבים שם. אבל תקשי מכף שנתחב בתוך קדרה של בשר שיש ס' דהכף אינו אוסר את המאכל שבקדרה וגם אינו אוסר את הבלוע שבכף מה שנבלע מהקדרה, דבכלי הוי הבלוע מקושר עם שאר המאכל שבקדרה ואינו נאסר משום דאיכא ס', וא"כ כיון

ובישלם בקדרה חולבת אם ידוע כמה בשר בלוע בבצלים ובירקות אין צריך ס' אלא כנגד הבשר, דלא שייך חתיכה נעשית נבלה בדבר שכולו היתר, וכבר תמחו האחרונים⁴ אמאי לא נימא דהבלוע של הבצלים וירקות מחלב שבקדרה נעשה נבלה, דבאוכל אינו מקושר הבלוע עם המאכל שבקדרה ונעשה הבלוע שבתוך הבצלים וירקות נבלה. ותירץ בחידושי רעק"א על היו"ד שם [אומ יא] דמיירי דבישלם בקדרה חולבת היינו שהיה רק מים או ירקות בקדרה חולבת ולא חלב ממש, וא"כ טעם של החלב הבלוע בהקדרה הנכנס לבצלים הוא נ"ט בר נ"ט דהיתרא ומשו"ה לא נעשו הבצלים נבלה⁵, ולכאורה הוא דבר חכמה.

אבל לפמש"כ הר"ן דבבשר וחלב צריך דוקא שיאסור זה את זה, א"כ אי אפשר לתרץ דברי השו"ע שם דמיירי

שבישלם בקדרה חולבת ולא בחלב ממש וכמ"ש הגרעק"א, דא"כ יקשה טובא אמאי צריך שיהיה ס' במה שבקדרה נגד הבשר הבלוע בבצלים, הא אפילו בליכא ס' בהקדרה נגד הבשר שבבצלים מותר, דהא המחבר ס"ל בסי' (נ"ה ס"ג ס"ז) קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת בחמין שהיד סולדת אפילו שניהן בני יומן וליכא ס' מותר משום דה"ל נ"ט בר נ"ט דהיתרא, א"כ

ה"ה בבצלים הבלוע מבשר שבישל בקדרה חולבת צריך להיות מותר אפילו בליכא ס'. וליכא למימר דטעם של הבצלים יכול לאסור את הקדרה חולבת, דנ"ט בר נ"ט לא שייך באוכלין וכמ"ש הפוסקים⁶, דהא לפמש"כ הר"ן להוכיח מדגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח דמשום דהדגים אינו אוסר את הכותח משום דהוי נ"ט בר נ"ט גם הכותח אינו אוסר את הדגים, דבבב"ח צריך שיאסור זה את זה, א"כ ה"נ כיון דהקדרה חולבת אינו אוסר את הבצלים משום דהוי נ"ט בר נ"ט, גם הבצלים אינו אוסר את הקדרה. וא"כ אם נפרש דהיה רק קדרה חולבת א"כ היה מותר אפילו בליכא ס' נגד הבשר הבלוע בהבצלים, ואמאי פסק בשו"ע שם דצריך ס' כנגד הבשר, אלא ודאי דמיירי שבישל הבצלים בחלב ממש ולא בקדרה חולבת כמ"ש הגרעק"א.

עוד נ"ל להעיר דבר על תירוצו של הגרעק"א בכתבים בחידושי או"ח ויו"ד שתירץ לקושית הט"ז סי' צ"ד עפמש"כ הר"ן דבב"ח צריך שיאסור זה את זה, דאיך יפרנס הא דבצלים שבישלן בקדרה חולבת דבס' כנגד הבשר מותר, דאם בישלן בחלב ממש קשה טובא הא צריך ס' כנגד כל הבצלים דנעשו נבילה מחלב הבלוע בבצלים. וגם לפרש דהיה רק קדרה חולבת וכמ"ש הגרעק"א יקשה

4. פלתי סק"ח, בית מאיר על הש"ך ס"ק כג, וחור"ד סי' צב סק"א.
5. וכ"כ בשו"ת סי' סו, ובשני המקומות העיר רעק"א דמהרמ"א ומתשובת מהר"ם מלובלין משמע שמתירים אפי' בנתבשל בחלב ממש.
6. עי' בפמ"ג סי' צה משב"ז סק"א.

חלב כסברת הגרעק"א, עפ"י מש"כ הלב אריה (מלין דף קי"ז ע"א נד"ה והא לאמרינן) דהחשש שמא נגעו זה בזה בלי אמצעות המים הוא בכלים אבל לא באוכל, דבשני כלים מפני כובדן יש לחוש שמא נגעו זה בזה, משא"כ באוכל וכלי דליכא כובד לא חיישינן שנגעו זה בזה בלי תערובות מים, ובמהרש"א (נמו"ה הלכמא ע"ה) מבואר דלא ס"ל לסברת הלב אריה יעו"ש.

נמי הא דשתק הרמ"א דלשיטתו בסי' צ"ה ס"ג שם דנ"ט בר נ"ט דהיתרא אסור, א"כ מאי מהני שיש ס' בהקדרה נגד הבשר הבלוע בבצלים, הא יש לחוש שמא נגעו הבצלים בהקדרה בלי אמצעות המים וכדהקשה הט"ז על הרמ"א (ע"ה) קדרה שבישלו בה ירקות או מים ותחבו בה כף בת יומא דאם יש ס' הכל שרי, הא יש לחוש שמא נגעו זה בזה בלי אמצעות המים.

והנה מה שהקשיתי האיך יתפרנס הא דתוחב בקדרה שיש בה ס' דהכף אסור, נתיישבתי דאפשר לומר דבשלמא בקדירה שיש בה ירקות או מים ויש במאכל ס' דשרי הכף, דהטעם שנכנס בכף הוא נ"ט בר נ"ט דהיתרא ואם ישתמש אח"כ בכף ליכא למיסר משום הטעם שבמאכל, ורק הקשה הט"ז שם דע"י נגיעה של הכף והקדרה יש לחוש שנפלט פליטת הקדירה בהכף והוי טעם שני לאיסור ונעשה בלוע נבלה, ע"ז יש שפיר לתרץ כמ"ש הגרעק"א דכיון שבלוע של הכף לא יכול לאסור את הבלוע שנפלט מהקדירה להכף דהוא מקושר עם הקדירה ויש בהמאכל ס', ממילא גם הבלוע שבכף לא נאסר דכיון שאינו אסור אינו נאסר, אבל התוחב כף בקדירה של בשר ויש ס' בהקדירה דהכף אסור, י"ל דאסור בשביל הטעם של בשר שנכנס בהכף, ואם ישתמש אח"כ יאסור וכיון שיש שני טעמים בכף אסור להשתמש בין עם בשר בין עם חלב, אבל אפשר דבאמת לא נעשה הכף נבילה לאסור להשתמש בכף לשאר דברים כדמבואר בלשון השו"ע שם,

ובזה אין לתרץ בשיטת הר"ן דבעינן שזה יאסור את זה וכיון שיש ס' בהקדרה נגד הבשר הבלוע בבצלים א"כ אינו אסור טעם הקדרה את הבצלים משום דיש ס', וממילא גם טעם הבשר של הבצלים אינו אסור את הקדרה, דזה לא שייך הכא דבצלים הוא אוכל א"כ טעם של הקדרה שנפלט להבצלים בלי אמצעות המים הוא נפרד ואינו מקושר ואוסר זה את זה והוא טעם שני לאיסורא, וא"כ יקשה טובא הא דבצלים דאף בקדרה חולבת ולא חלב ממש יש לאסור להרמ"א סי' צ"ה שם שחושש שמא נגעו בלי אמצעות המים את הבצלים אפילו באיכא ס' בהקדרה כנגד הבשר הבלוע בבצלים, דס' לא מהני רק שאינו נאסר הקדרה אבל לא להבצלים, וסברת הר"ן לדברי הגרעק"א בכתבים דכיון שאינו אסור אינו נאסר לא שייך הכא, דהא הבלוע של הבצלים שהוא אוכל ואינו מקושר הוא אסור ונאסר וא"כ יש לאסור הבצלים אף דאיכא ס'.

ואפשר ליישב הא דבצלים דמהני ס' אם נימא דמיירי בקדרה חולבת ולא

ואפשר דהוא באמת מטעם סברת הר"ן בש"ך (שס סק"ט) כתב בהדיא דה"ה לשאר דכיון שאינו אוסר אינו נאסר דבבשר דברים נאסר הכף והכי נקטינן, ולפי"ז וחלב צריך שיאסור זה את זה, אבל עדיין צ"ע.

סימן ב

ישוב לפסק הרמב"ם בדין יאוש ושינוי רשות

בשו"ע חו"מ (סימן ש"ג סעיף ג') איתא אם יש עם היאוש שינוי רשות קנה לענין שאין הקונה צריך להחזיר גוף הגנבה אבל מחזיר הדמים אם לקח מגנב מפורסם. ובסמ"ע (שס ס"ק ז') כתב הטעם דס"ל להרמב"ם¹ [הל' גניבה פ"ה ס"ה ג'] לחלק, דאם לקח מגנב שאינו מפורסם אי"צ הלוקח להחזיר את הדמים, דהוא משום דצריך הנגזל לשלם להלוקח דמים שנתן להגזלן בעד החפץ משום תקנת השוק, וא"כ הפוכי מטרטא למה ליה דהלוקח יתן דמי החפץ להבעלים לשיטת הרמב"ם והבעלים יצטרכו לחזור וליתן הדמים משום תקנת השוק, ומשו"ה ס"ל להרמב"ם דצריך הלוקח להחזיר הדמים רק בגנב מפורסם דליכא תקנת השוק. ולפי"ז כתב הסמ"ע שם דאם לקח מהגנב בפחות משווייה או צריך הלוקח להחזיר אותו מותר עד כדי שווייה להנגזל אף בדלקח מגנב שאינו מפורסם, דבתקנת השוק הוא רק לשלם להלוקח דמי לקיחתו וא"כ המותר צריך

הלוקח להחזיר להבעלים לשיטת הרמב"ם².

והש"ך (שס ס"ק ט') כתב להקשות מגמרא (ב"ב דף מ"ד ע"א) מכר לו פרה וטלית מעיד לו עליה, ומוקי דהנגזל יכול להעיד ללוקח שקנה הפרה והטלית אחר יאוש כנגד המערער, שהרי אין הטלית חוזרת עוד לנגזל שכבר קנאה הלוקח ביאוש ושינוי רשות, ולשיטת הרמב"ם דהלוקח צריך להחזיר הדמים להנגזל א"כ אמאי מעיד הנגזל עליה, הא אכתי הוה הנגזל נוגע בעדות להכחיש את המערער כדי שיטול דמי הגזלה מהלוקח.

ויעו"ש בש"ך שהביא ראייה מזה דלא כמ"ש הסמ"ע שם דלשיטת הרמב"ם אף בגנב שאינו מפורסם צריך הלוקח להחזיר להבעלים אותו מותר של דמי שווייה על דמי לקיחתו, אלא דס"ל להרמב"ם דבגנב שאינו מפורסם אין הלוקח מחזיר כלום לא החפץ ולא

1. שהוא מקור דינו של השו"ע.
2. וכן הביא הרמ"א בסי' שנו ס"ג.

לשלם לראובן ופרע לשמעון דצריך לשלם שנית לראובן, ובש"ך (שס ס"ק י"ז) כתב דזה דווקא היכי שידע בשעת פרעון שהוא חייב לאחר, ונתחייב בב"ד לאו דווקא דהא כיון שנשתעבד מדר"נ ה"ל מלוה ראשון בעל דבר דידיה, אלא אורחא דמילתא נקט דקודם שיתחייב בב"ד יכול לומר לא הייתי יודע שהוא חייב לך יעו"ש באורך. ולפי"ז י"ל דלוקח מגנב וגזלן מפורסם וידע הלוקח שהגנב מחויב לשלם הדמים להבעלים וכמסקנת הגמרא ב"ב שם, דאף לאחר יאוש מ"מ צריך הגנב לשלם הדמים להבעלים, דנהי דמיאש מדמיה מי קמיאש, וא"כ משעבודא דר"נ חייב הלוקח לשלם דמי החפץ לבעלים ולא להמוכר הגנב והגזלן, דכיון שמשתעבד מדר"נ ה"ל מלוה ראשון בעל דבר דידיה וכמש"כ הש"ך, ואם קדם הלוקח ופרע להמוכר הגנב והגזלן צריך שנית לפרוע להבעלים וכדין דשעבודא דר"נ שאם קדם ופרע לשמעון חייב לפרוע פעם אחרת וכמבואר בשו"ע (שס סעיף ה').

ובזה ניחא הגירסא שנמצא בספרי הרמב"ם שאם לא היה גנב מפורסם אינו נותן הלוקח כלל לא חפץ ולא דמים וכמש"כ הש"ך (נסי' ש"ג ס"ט), וקשה טובא דמה טעם יש לחלק בין גנב מפורסם לשאינו מפורסם. ולפמש"כ י"ל דהוא הטעם בלקח מגנב מפורסם, דאורחא דמילתא ידע שגנוב וגזול הוא וחייב הגנב והגזלן לשלם להבעלים, משו"ה אף שפרע דמי הגזלה להגנב והגזלן חייב הלוקח לפרוע להבעלים פעם אחרת וכדינא דשעבודא דר' נתן שאם קדם

דמים, וא"כ ניחא הגמרא ב"ב שם דמיירי בגנב שאינו מפורסם, דאל"כ אכתי קשה אמאי מעיד הגזול כנגד המערער בפרה וטלית הא נוגע בעדות לענין היתרון של דמי שוויה על דמי לקיחתו, ודוחק לומר דמיירי שידוע שלא קנה רק כפי מה ששודה עכשיו, אלא ודאי דלהרמב"ם בגנב שאינו מפורסם אינו מחזיר כלום ומיירי התם בגזלן שאינו מפורסם יעו"ש בש"ך.

אבל באמת קשה דגם זה דוחק לומר דמיירי הבריייתא שם דמכר פרה וטלית מעיד הגזול ללוקח דמיירי דווקא בגזלן שאינו מפורסם, והפנ"י [נ"ק ק"א, ז ד"ה ז"א לומית] הקשה מזה דב"ק (ק"א ע"ג) דרמי בר חמא אמר הטעם דמתני' שם הגזול ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורין מלשלם, דרשות יורש כרשות לוקח דמי ומשו"ה אף בגזלה קיימת פטורין היורשין לשלם משום דהוי יאוש ושינוי רשות, ולשיטת הרמב"ם דגם אם יש יאוש ושינוי רשות צריך להחזיר דמי החפץ לבעלים וא"כ אמאי פטורין לשלם, אלא ודאי מוכח מזה דיאוש ושינוי רשות פטור לגמרי, וע"ש בנתה"מ [שס סק"ג] שמביא בשם השיטה מקובצת [נ"ק שס ד"ה וכנז ה"ז המליין] שמקשה ג"כ קושיות אלו.

והנה רשום אצלי מימי חורפי שאמרתי ליישב שיטת הרמב"ם, די"ל הטעם דס"ל שבגנב מפורסם צריך הלוקח להחזיר את הדמים, הוא עפ"י המבואר בחו"מ (ס"י פ"ו ס"ה) גבי שעבודא דר"נ שמוציאין מזה ונותנים לזה, אם קדם אחר שנתחייב משום שעבודא דר"נ

ופרע לשמעון צריך לפרוע שנית לראובן, אבל בגנב שאינו מפורסם דלא ידע כלל הלוקח שנתחייב הגנב והגזולן לשלם הדמים להבעלים, וכה"ג גבי שעבודא דר' נתן כתב הש"ך שם דהיכי שלא ידע בשעת פרעון שהוא חייב לאחר שנשתעבד לו משעבודא דר' נתן מיפטר במה שקדם ופרע ואי"צ לפרוע שנית, א"כ גם בגנב שאינו מפורסם דלא ידע כלל שנתחייב הגנב לשלם הדמים להבעלים, ע"כ אין לחייב את הלוקח לשלם להבעלים דמי החפץ כלל.

ולפיו"ז ליתא דינא דהרמב"ם רק בלוקח מגנב וגזולן דמחויב לשלם דמי המקח להגנב והגזולן ונתחייב משעבודא דר' נתן לשלם להבעלים ומשו"ה צריך הלוקח לפרוע פעם אחרת, אבל בירוש למ"ד דרשות יורש כרשות לוקח דמי דהוי גבי יורש יאוש ושינוי רשות, מודה הרמב"ם דפטור היורש מכלום ואי"צ לשלם הדמים להגנב.

ולפיו"ז מיושב שפיר קושית הפנ"י (נ"ק קי"א ע"ג) שהקשה אמאי פטורין לשלם בהגזול והניח לבניו לרמב"ם דס"ל רשות יורש כרשות לוקח, דהא הדמים צריך הלוקח לשלם להבעלים לשיטת הרמב"ם. ולפמש"כ ניחא, דבירוש דליכא חיוב דמים כלל וממילא אינו מחויב לשלם גם להגזול כיון דלא שייך שעבודא דר' נתן, בזה גם הרמב"ם מודה דפטור היורש לגמרי, ומשו"ה ניחא דלרמב"ח הגזול והניח לבניו פטורים לשלם.

ובזה מיושב גם קושית הב"ש (אה"ע

ועד"ז י"ל בישוב הגמרא ב"ב שם מכר פרה וטלית מעיד לו עליה דלא הוי הנגזל נוגע בעדות, דמיירי אף דלקח מגזולן מפורסם, ולא כמש"כ הש"ך לדחוק דמיירי בגזולן שאינו מפורסם, ומ"מ אינו נוגע בעדות הנגזל לשיטת הרמב"ם דמעיד כנגד המערער כדי שיטול את הדמים, די"ל דמיירי דאית להגנב נכסי, והש"ך חו"מ (סי' פ"ו ס"ק ה') העלה דמדינא איכא שעבודא דר' נתן אף דאית ליה לשמעון נכסי, משום דעיקר דינא דר' נתן לאו מסברא קאתי אלא מקרא ושעבודא דאורייתא ה"ל גביה, א"כ אין חילוק בין לית ליה נכסי בין אית ליה, אבל היינו דוקא כשאין הפסד ללוי בכך אבל היכי שיש ללוי פסידא בזה כגון ששמעון אינו מקפיד ורוצה להניח המעות אצלו עוד לאיזה זמן וכה"ג, נהי דהיכי דלית ליה נכסי לאו כל כמיניה, אבל היכי דאית ליה נכסי אין מוציאין מלוי אף שדינא דשעבודא דר' נתן הוא אפילו אית ליה

נכסי לא עדיף שעבודא דר' נתן משעבודא דעלמא דחשו רבנן לפסידא דלקוחות, והכא נמי היכי דאית ליה פסידא אם ישלם הוה ליה חוב זה כמשועבדים דאין גובין במקום שיש בני חורין, יעו"ש בש"ך שהאריך בזה.

על הרשב"ם מה שמפרש הרשב"ם דווקא דלקח שלא באחריות, ובש"ך חו"מ (סי' ל"ז ס"ק כ"ט) מביא מתרצים³ דבאחריות לא חשיב שינוי רשות, והש"ך הרבה לתמוה דמאי ענין אחריות לשינוי רשות.

ולמש"כ י"ל דלשיטת הרמב"ם דלוקח מגנב צריך להחזיר את הדמים להבעלים וא"כ הוי נגזל נוגע בעדות כדי שיטול את הדמים, ורק מיירי דאית לגנב נכסי וכה"ג בשעבודא דר' נתן אי"צ לפרוע שנית משום פסידא דידיה וכמש"כ בשם הש"ך (סי' פ"ו ס"ק ה'), וזה דווקא אם לקח שלא באחריות, דאם יצטרך להחזיר דמי הגזלה להבעלים יהיה להלוקח פסידא דלא יוכל לתבוע דמי המקח מהגנב והגולן דהא מכר לו שלא באחריות וע"כ כה"ג אי"צ לפרוע פעם אחרת להבעלים, ואף דמדינא איכא שעבודא דר' נתן אף דאית ליה נכסי אבל במקום פסידא שאני וכמש"כ הש"ך שם, וכיון דלהגנב יש נכסי דיכול הבעלים לפרוע ממנו דמי הגזלה והלוקח אינו יכול לפרוע דלקח שלא באחריות, משו"ה אי"צ להחזיר הדמים להבעלים, וע"כ לא הוי נוגע בעדות ומעיד הנגזל שפיר כנגד המערער, אבל בלקח באחריות דאז אינו מהני דיש להגנב נכסי דהא גם הלוקח יכול לפרוע מהגנב והגולן דמי המקח וא"כ לית להלוקח פסידא אם יפרע להבעלים כדין תורה של שעבודא דר' נתן, וא"כ אף בדאית להגנב נכסי צריך לפרוע הלוקח

ולפי"ז אם קדם לוי ופרע לשמעון בוודאי אי"צ לפרוע פעם אחרת היכי דאית ליה נכסי ללוי דהא יש לשמעון פסידא וליכא שעבודא דר' נתן, וא"כ היכי דאית להגנב נכסי דיש להבעלים ליטול דמי החפץ מהגנב והגולן, כה"ג י"ל דאי"צ הלוקח לפרוע להבעלים דמי הגזלה, דכל עיקר הטעם שצריך הלוקח לשלם להבעלים דמי הגזלה הוא משום דנשתעבד מדר' נתן לשלם להבעלים, ואף שפרע להגנב וגולן צריך לפרוע להבעלים פעם אחרת מ"מ זה דווקא דלית להגנב נכסי, אבל בדאית נכסי וכה"ג דיש פסידא להלוקח אי"צ לפרוע להבעלים, ומשו"ה ניחא שפיר דמעיד הנגזל כנגד המערער דלא הוי נוגע בעדות כלל דאין הלוקח צריך להחזיר להבעלים לא חפץ ולא הדמים, ומיושב שפיר קושית הש"ך ויש לאוקים דמיירי בכל גוונא ואי"צ לדחוק דמיירי רק בגנב שאינו מפורסם.

ועפי"ז ארווחנא ליישב כוונת הרשב"ם [ד"ה ופיקין משוס] שפירש הסוגיא ב"ב גבי מכר פרה וטלית שם דמכר הגנב והגולן הפרה והטלית שלא באחריות, ובתוס' שם [ד"ה זוקא] מדקדק

3. נימוקי יוסף ב"ב שם בשם ר"י בן הרא"ש.

קמיאש י"ל לשיטת הרמב"ם דהא גופא קפריך, דא"כ גם הלוקח צריך להחזיר הדמים לבעלים והוי נוגע בעדות ואמאי מעיד הנגזל, ומשני ביורש דליכא חיוב דמים וכמש"כ.

והנה בספר יד המלך מהגאון ר"א לנדא ז"ל [הל' גנינה ע"ס] ראיתי שכתב בטעמו של הרמב"ם דמשו"ה ס"ל שצריך הלוקח לשלם להבעלים הדמים, משום דהלוקח הזיק שעבודו של הבעלים בזה שקנה מהגנב והגולן דנעשה על ידו הקנין של יאוש ושינוי רשות, משו"ה ס"ל להרמב"ם דצריך הלוקח לשלם הדמים להבעלים משום דינא דגרמי של המזיק שעבודו של חבירו שחייב, וזה דווקא בגנב מפורסם שחשוב הלוקח כמזיק שעבודו של הבעלים, אבל בגנב שאינו מפורסם דלא ידע שגנב לא חשוב מזיק והוי אונס גמור דפטור גם באדם המזיק יעו"ש, ואין הספר כעת תחת ידי.

ועפ"י דרכו מיישב קושית הפני"י (נ"ק קי"א ע"ב) דהגולן והניח לבניו דפטורין לשלם לרמי בר חמא דס"ל רשות יורש כרשות לוקח דמי, הרי דאי"צ הלוקח לשלם דמים להבעלים ולא כמש"כ הרמב"ם, דהא לפי"ז י"ל דיוורש שאני דלא שייך מזיק שעבודו דזה אתי ממילא וכה"ג גם הרמב"ם מודה דאי"צ להחזיר את הדמים.

ולפי"ז גם קושית הב"ש (א"ה ע"ז סי' כ"ט) שהקשה לשיטת הרמב"ם מהא דקדשה בגזל מקודשת דהוי יאוש ושינוי רשות והא כיון שצריכה האשה להחזיר הדמים להבעלים במאי מתקדשה

פעם אחרת להבעלים, וא"כ הוי הבעלים נוגע בעדות כדי שיטול הדמים מהלוקח, ואמאי מעיד הנגזל במכר פרה וטלית, ומשו"ה ניחא שמדקדק הרשב"ם ומפרש דמיירי דלקח שלא באחריות. (ואף דמנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין אין מוציאין אף בלקוחות באחריות, התם הוא משום תיקון העולם דלקוחות).

ובאמת נ"ל יותר ליישב הסוגיא דמכר פרה וטלית, דמיירי בכל גוונא ואי"צ גם לאוקים דמיירי דאית להגנב נכסי, דהתם קאי לס"ד דהגמרא שם דגנב וגולן לאחר יאוש פטור לשלם אף הדמים, דבתר הכי פריך הש"ס נהי דמיאש מדמי מי קמיאש, וא"כ לסברא דהשתא דיאוש של הבעלים מהני אף לדמי הגזלה, א"כ מיושב הסוגיא יפה לשיטת הרמב"ם דכה"ג ליכא שעבודא דר' נתן כלל דהא אין הגנב והגולן מחויב כלל לשלם דמי הגזלה להבעלים, וא"כ גם הלוקח אי"צ לשלם להבעלים דמי החפץ, והרמב"ם דפסק דהלוקח צריך להחזיר דמי הגזלה להבעלים אף ביאוש ושינוי רשות הוא למסקנת הגמרא שם דנהי דמיאש מדמי מי קמיאש, וצריך הגנב והגולן לשלם להבעלים דמי הגזלה, ומשו"ה חייב גם הלוקח להחזיר הדמים להבעלים משום שעבודא דר' נתן דצריך לפרוע פעם אחרת, אבל לסברא דהשתא דאין הגנב והגולן צריך לשלם הדמים להבעלים לא שייך שעבודא דר' נתן, וא"כ גם הלוקח פטור לגמרי, ומשו"ה ניחא שפיר דמעיד הנגזל דלא הוי נוגע בעדות כלל, והגמרא דפריך שם נהי דמיאש מדמי מי

אלא ודאי דהלוקח לא מיקרי מזיק שעבודו, דהלוח שמכר הוא קעבד המעשה ולא הלוקח יעו"ש⁴. ולפי"ז ה"נ לא שייך לומר דהלוקח מהגנב חשוב מזיק, דהגנב שמכר איהו קעבד המעשה ולא הלוקח.

אמנם אחרי העיון נראה להצדיק לקיים את דברי חכמים מש"כ הגאון בעל יד המלך זצ"ל. דהקצה"ח (ס"י ע"ג סק"א) חקר האיך נקנה החפץ להלוקח ביאוש ושינוי רשות הא כיון דהגנב המוכר אינו קונה החפץ האיך יכול להקנות לאחר, וכתב הקצה"ח שם דבא קנין הגנב והלוקח בבת אחת, דכיון שקנה הלוקח משום צירוף שני הדברים יאוש ושינוי רשות דעושה הקנין ללוקח ולהגנב בבת אחת יעו"ש באורך. אבל סברא זו אינו מספיק לשיטת הרמב"ם דס"ל דשינוי רשות ואח"כ יאוש נמי קני, וא"כ יקשה האיך קני בשינוי רשות ואח"כ יאוש, דבשלמא ביאוש ואח"כ שינוי רשות דמכר הגנב אחר יאוש בעלים י"ל כסברת הקצה"ח דחל קנין הגנב והלוקח בבת אחת, אבל בשינוי רשות ואח"כ יאוש דמכר הגנב להלוקח קודם יאוש ואח"כ נתיאש הבעלים, לא שייך לדון דבשעת יאוש חל אז הקנין של הגנב והלוקח, וא"כ יקשה דהאיך חל המכר של הגנב להלוקח הא כיון שבעצמו לא קנה האיך יכול להקנות.

ואף שיש לדחוק וליישב גם לסברת הקצה"ח, אבל יותר נראה דעיקר הקנין של הלוקח הוא משום יאוש בעלים

מיושב עפ"י דרכו שפיר, דחויב שמחויבת האשה להחזיר הדמים להבעלים אינו בשביל חסרון קנין הקידושין, אלא רק משום מזיק שעבודו של חבירו, א"כ הרי זה דומה לאשה ששברה כלים בשעת קבלת הקידושין דאין זה ענין לקנין של הקידושין, ומשו"ה אף שצריכה לשלם הדמים אבל הקנין של הקידושין לא מגרע כלל בזה ומשו"ה מקודשת. אבל לפי דרכו אכתי יקשה הסוגיא (נ"ז ע"ד מ"ד) גבי מכר פרה וטלית דמעיד הנגזל, דלשיטת הרמב"ם הוא נוגע בעדות כדי שיטול הדמים, ונצרך לומר בדוחק דמייירי דווקא בגנב שאינו מפורסם דמודה הרמב"ם שאי"צ להחזיר הדמים לבעלים, ולפי דרכנו מיושב שפיר.

וגם בעיקר סברתו דהלוקח מהגנב חשוב מזיק שעבודו יש לדון ממש"כ הרמב"ן [משנות המיוססות ס"י ט] מובא במל"מ (הל' מלוה פ"ק י"א [ה"ה]) דגבי לוקח לא שייך מזיק שעבודו של חבירו, שכתב בלוח דשעבד להמלוה מטלטלי אגב קרקע ומכר הלוח המטלטלי ואכלן הלוקח, אין הלוקח חייב משום מזיק שעבודו דהא הוא לא הזיק רק המוכר שמכרן ללוקח, ומוכח כן מגמרא (נ"ק י"א ע"ג) עשה שורו אפותיקי ומכרו דאין הבעל חוב גובה ממנו דיגבה משום מזיק שעבודו, דאף דמצד שעבוד לא מצי טריף משום תקנת לקוחות דלית ליה קלא, מ"מ יתחייב בדין מזיק שעבודו דהלוקח את השור הזיק את השעבוד,

4. במל"מ שם כתב על דברי הרמב"ן שלא ירד לסוף דעתו בראיה זו.

דילפינן מאבדה שקונה המוצא ביאוש, דהא דאיתא בגמרא (נ"ק ס"ו ע"א) דיאוש בגזל אינו קונה דלא דמי לאבדה דבהיתרא אתי לידו והאי באיסורא אתי לידו, אבל לוקח דבהיתרא אתי לידו שפיר נקנה לו החפץ ביאוש דבעלים, והא דפליגי הפוסקים (מ"מ סי' שני' נס"ג) אם שינוי רשות ואח"כ יאוש מהני, י"ל דבהא פליגי ביאוש ואח"כ שינוי רשות י"ל כסברת הקצה"ח דכיון שבשעת המכר היה כבר אחר יאוש דהוי שני דברים שמצטרף לקנין הלוקח נקנה אז גם להגנב והלוקח בבת אחת, אבל בשינוי רשות ואח"כ יאוש אין לדון את הקנין של הלוקח רק משום יאוש בעלים דמהני כה"ג משום דבהיתרא אתי לידו, וי"ל דפליגי אם בלוקח מן הגנב מיקרי בהיתרא אתי לידו, והוא במה דפליגי התומים (סי' ל"ד ס"ו) בהא דכתב הרמ"א שם החולק עם גנב אינו נפסל, והתומים שם [סק"ה] תמה דמחזיק ממון חבירו בידו לעכבו לא גרע מכופר בפקדון דפסול לעדות דהוי רשע דחמס. והקצה"ח (ס"ק ג') כתב דכיון שאינו ברשותו דמאריה לא חשוב גולן ואחר שיצא מרשות בעלים לא הוי גולן כלל יעו"ש, ובנתה"מ [סק"ה] ובמשובב שם.

ולפי"ז י"ל דהא דכתב בתשובת הרמב"ן שם דהלוקח לא מיקרי מזיק שעבודו דהלואה שמכר קעבד המעשה ולא הלוקח, י"ל דהוא כסברת הנימוקי יוסף (נ"ז מ"א ע"א [כג, א] מדפי ה"ר דיעור לאשון) בשם הראב"ד וכ"כ הרשב"א (גיטין דף כ' ע"ב [ד"ה ונא מעשה]) דהיכי דאיכא דעת אחרת מקנה לא בעי כוונת קונה⁶, א"כ אין הלוקח קעבד [קנין] כלל כיון דבלא כוונתו חל הקנין של מוכר והוי כעין ירושה הבא מאליו ומשו"ה לא חשוב הלוקח מזיק שעבודו, משא"כ בלוקח מהגנב דעיקר הקנין הוא לא מחמת לתא דהגנב המוכר, דכיון שבעצמו לא קנה האיך מצי להקנות, אלא רק משום יאוש הבעלים זוכה הלוקח משום דבהיתרא אתי לידו קונה ביאוש, וא"כ ליכא דעת אחרת מקנה ועושה הלוקח שזוכה ביאוש הבעלים כל ההיזק דאיהו קונה וזוכה מהבעלים והוא קעבד המעשה, משו"ה י"ל שפיר כמ"ש בעל יד המלך דחשוב הלוקח מזיק שעבודו.

5. ועי' עוד בזה באמרי משה סי' לב אות לד ואילך שהאריך במחלוקת התומים והקצה"ח.
6. גם הקצה"ח בסי' ער"ה סק"ד הביא מהראב"ד והרשב"א דכשדעת אחרת מקנה לא בעינן כוונת הקונה.

בעת דזכה בהו הזוכה אז פקע שעבודו, ע"כ הוה הזוכה מזיק שעבודו של חברו דחייב וכמבואר בחו"מ (סי' שפ"ו ע"ג ס"ק י"ג) במשחרר עבדו דפסק הרמב"ם [מונל ומזיק פ"ה הל' יא] דחייב לשלם שהרי הפקיע שעבודו וגרם לו לאבד ממונו יעו"ש.

ועפ"ז נ"ל ליישב קושית השאלות שמואל [ל"א סי' י ד"ה והנה נמוס'] שהקשה בתוס' (מנחות דף נ"א ע"ג) שכתבו גבי גר שמת והניח זבחים דיש לו נכסים קרבים משלו, דמיירי שהפריש הגר הנכסים בחייו דלאחר מיתה הכל הפקר, והקשה הא מבואר בתוספתא (כמויות פ"י [ס"ט]) דגר שמת ויצא עליו כתובת אשה ובע"ח גובין מהזוכים בנכסיו, וא"כ למ"ד שעבודא דאורייתא אף שלא הפריש הגר הנכסים בחייו יש להגזבר לטרוף מהזוכים בנכסיו, ואמאי כתבו התוס' שם דמיירי דווקא שהפריש הגר נכסים בחייו.

ועפ"י האמור י"ל דתוס' מנחות שם קאי כשיטת רש"י פסחים שם דעיקר הטעם שטורפין מלקוחות הוא רק בשביל שהשעבוד מבטל הקנין, ובזוכה בנכסי הגר דזה דבר שאתי ממילא לא שייך לומר שנתבטל ההפקר, וצ"ל דהוא רק משום דהזוכה הוא מזיק שעבודו של חברו וחייב הזוכה לשלם רק מדין מזיק, וא"כ בנכסים דהוא הקדש אין לחייב את הזוכה לשלם משום מזיק שעבודו דהא קיי"ל דמזיק הקדש פטור מה"ת⁷, וע' קצה"ח סי' ק"ח [סק"א].

ומה"ט ראיתי בספר נחל יצחק סי' ל"ט [נשענהא דאורייתא סי' א ענף ד] שכתב ליישב שיטת רש"י (פסחים דף ל' ע"ג) שכתב בד"ה כו"ע לא פליגי דאין מכירתו לאחרים מכירה ואין הקדשו הקדש שהרי ממושכנים הם למלוה ואע"ג שהן שלו אינן ברשותו יעו"ש, מובא בקצה"ח (סי' קי"ז ס"ק ז'). וקשה לשיטת רש"י האריך יתפרנס התוספתא כתובות [פ"י ה"ן] שהובא בשו"ע (מו"מ סי' ער"ה [סל"א]) דגר שמת ויצא עליו כתובת אשה ובע"ח גובין מהזוכים בנכסיו מן האחרון אין להם גובין משלפניו, ואם נימא דהטעם שיכול בע"ח לטרוף מלקוחות הוא רק משום דהשעבוד שיש להמלוה משווי להמכירה של הלואה למכירת דבר שאינו ברשותו ולא זכה כלל הלוקח, דאם היה זוכה בהו אחר תו לא מצי המלוה אף שיש לו שעבוד להיות טורף ממה שנכנס לרשות אחר, וא"כ זה שייך במכר או מתנה והפקר מדעת, אבל הזוכה בנכסי הגר דנעשה הפקר ממילא ולא שייך לומר דהשעבוד מבטל מכירת הלואה, או למה שהפקיר מדעת כיון דהוא הפקר ממילא משום דאין לו בעלים, וא"כ אמאי גובין מהזוכה בנכסי הגר דכיון דזכה ונכנס לרשות אחר אין המלוה מצי טריף לשיטת רש"י. וכתב ליישב [ס"ט ענף ו] משום דכה"ג עושה מעשה רק הזוכה ע"כ חייב הזוכה לשלם להבע"ח משום מזיק שעבודו, דמקודם דזכה בהו הזוכה היה להמלוה שעבוד על הנכסים ורק

7. וכע"ז כתב לבאר בסוגיא דמנחות בנחל יצחק שם סי' ח, והוסיף דזה אע"ג דמזיק הקדש חייב מדרבנן.

שאינו ברשותו, וקשה דמ"מ זכה הלוקח משום דהמוכר מכר לו שסבר דמהני המכירה א"כ זכה הלוקח משום יאוש דמהני אף בדבר שאינו ברשותו.

וי"ל דבמכר שמקבל המוכר תמורת החפץ דמי המקח אין לדון תורת יאוש והפקר (ועי' שעי משפט סי' כ' [סוס"ק א]), אבל בעשה שורו אפותיקי ונתנו במתנה יש לדון דאף שנתבטל קנין של המתנה משום דהשעבוד עושהו כדבר שאינו ברשותו, אבל הא הבעלים איאוש קמיאש מיניה וזוכה המקבל מתנה בהשור משום יאוש בעלים דחל אף בדבר שאינו ברשותו. ולפי"ז י"ל דהרשב"א בתשובה ס"ל כשיטת רש"י, ומזה הטעם ס"ל דעשה שורו אפותיקי ונתנו במתנה דאף דלא שייך פסידא דלקוחות וכמ"ש התוס' ב"ק שם, מ"מ ס"ל דאין הבע"ח גובה ממנו, דלשיטת רש"י מה שזוכה אחר ונכנס לרשותו אין הבע"ח מצוי טריף, ובמטלטלין שמהני יאוש י"ל שפיר דמה שנותן את השור במתנה אף שלא חל קנין המתנה בשביל האפותיקי, אבל יאוש מיאש הבעלים מה שסבר שהדין כך וזכה המקבל מתנה בהשור ביאוש דחל אף בדבר שאינו ברשותו, וכיון שזכה אחר לא מצוי הבע"ח לטרוף משו"ה ס"ל דאין בע"ח גובה ממנו.

ועפ"י האמור י"ל לשיטת רש"י פסחים שם דדוקא בקרקע דאין לדון תורת יאוש, דאין יאוש בקרקע או במכר במטלטלין, דלא שייך במכר שאינו עפ"י דין דיאוש מיאש הבעלים די"ל כיון

ובזה י"ל טעם נכון בהא דכתב הרשב"א [שו"ט ס"א סי' פריט] עשה שורו אפותיקי לבע"ח ונתנו במתנה אין הבע"ח גובה ממנו מובא בסמ"ע (מ"מ סי' קי"ז ס"ק י"ז), והקצה"ח [סק"א] כתב דבדברי התוס' (ב"ק דף ק"ט ע"ב ד"ה לוי) מבואר דס"ל דהא דאמרין עשה שורו אפותיקי ומכרו אין בע"ח גובה ממנו, הוא דווקא מכרו דכיון דליכא קלא לא אפסדיניה ללוקח, אבל נתנו במתנה דלא שייך פסידא דלקוחות בע"ח גובה ממנו דאין יכול ליתן מה שמשועבד לאחרים, ומאיזה טעם וסברא ס"ל להרשב"א בתשובה שם דגם בנתנו במתנה אין הבע"ח גובה ממנו.

וי"ל עפמש"כ הנתה"מ (סי' ל"ז ס"ק י"ג) לחלוק על התומים [שם ס"ק י"ח] שכתב דבע"ח טורף מן דבר המיואש כמו שטורף מהזוכה מהפקר, והנתה"מ כתב דעפ"י שיטת רש"י פסחים שם דעיקר טעם שהבע"ח טורף הוא משום דהשעבוד עושהו לדבר שאינו ברשותו ומבטל הקנין והרי הוא כמו ברשות הלוח, א"כ ביאוש דחל על דבר שאינו ברשותו דווקא, ועל דבר שברשותו אינו חל יאוש, וע"כ שאני יאוש מהפקר ולא מצוי טריף מדבר המיואש יעו"ש. וכבר הובא שיטת הג"א (ב"מ דף ס"ו ע"ב [נלא"ש פ"ה סי' ל"ג]) גבי פירות דקל דמה שנותן אדם שסובר וטועה שזה עפ"י דין אף שבאמת אינו כן איאוש קמיאש מיניה וזוכה אידך ביאוש והפקר יעו"ש, א"כ לכאורה יש לדון בעשה שורו אפותיקי ומכרו דאין הבע"ח גובה, ולשיטת רש"י צ"ל דנתבטל המכר משום דהוא דבר

כיון שאין לו במה לשלם רק מזה אין בידו להפקירו, וכן כתב הקצה"ח (שס"ק ז) דאפילו בהפקר מדעת נמי מלוה על פה גובה, וע"ש שמביא שהשלטי גבורים שם [ז"ל, ל, ס מפי הי"ף אומ"ל] מסתפק בזה יעו"ש. ולפמ"ש"כ י"ל טעם וסברא לשיטת הסמ"ע דמלוה על פה אינו גובה מהפקר אף מדעת משום דעיקר טעם הכוח של טירפת בע"ח מהפקר מטלטלין הוא רק בשביל מזיק שעבודו של חברו, א"כ י"ל דזה רק במלוה בשטר שיש קלא וחשוב הזוכה מזיק השעבוד דפושע הוא שידע שיש עליו בע"ח, משא"כ במלוה על פה דליכא קלא ולא חשיב הזוכה כמזיק השעבוד דלא ידע כלל שהיה עליו חוב וכה"ג לא שייך מזיק שעבודו דזה בכלל אונס גמור דגם אדם המזיק פטור. והסמ"ע אזיל לשיטתו בזה מש"כ (נסי" קי"ז [ס"ק ז]) דבעשה שורו אפותיקי ונתנו במתנה דאינו גובה ממנו, והוא משום דאזיל לשיטת רש"י פסחים שם, ומהאי טעמא ס"ל להסמ"ע דמלוה על פה אינו גובה מהפקר דמתנה והפקר במטלטלין חד דינא אית בהו דזכה הזוכה אף שמשועבד לבע"ח והוי דבר שאינו ברשותו דממילא נתיאש הבעלים בזה, וכמ"ש השעהמ"ש (סי' כ' [סק"א]) בשם הג"א ב"מ דף ס"ו ע"ב שם, וכיון שזכה האחר תו לא מצי הבע"ח לטרוף אלא בחוב שיש קלא כגון מלוה בשטר יוכל המלוה לגבות משום מזיק שעבודו של חברו, אבל במלוה על פה או בעשה שורו אפותיקי דליכא קלא לא חשוב המקבל והזוכה כמזיק שעבודו דכיון שליכא קלא לא חשוב מזיק דהוא בכלל אונס גמור דגם באדם המזיק פטור.

שמקבל בעד החפץ דמי המקח אין לדון בזה תורת יאוש והפקר, כה"ג הבע"ח טורף משום דע"י השעבוד נתבטל הקנין והרי הוא כמו שברשות הלוח ולא זכה אחר כלל, ומשו"ה מצי הבע"ח לטרוף מלקוחות, משא"כ בהפקר ומתנה במטלטלין דליכא דמים דזוכה האחר, דאף שנתבטל המתנה וההפקר מדעת אבל איכא עי"ז יאוש בעלים, וכמ"ש"כ השער המשפט (סי' כ' סק"א) דהיכי שנותן ממונו לאחר וסובר שזוכה בדין אף שהאמת אינו כן מ"מ זוכה בו אידך מטעם יאוש והפקר יעו"ש. ולפי"ז צ"ל לשיטת רש"י הטעם דטורף בע"ח ממקבל מתנה ומזוכה מהפקר אף שהפקיר מדעת בנכסי דניידי שיש תורת יאוש, דהוא רק משום דהמקבל מתנה או הזוכה מהפקר הוא מזיק שעבודו של הבע"ח ומשלם המקבל והזוכה משום מזיק שעבודו של חברו דחייב, ולא כמ"ש"כ בספר נחל יצחק שם דדוקא בזוכה מנכסי הגר דהוי הפקר דאתי ממילא צ"ל לשיטת רש"י דבע"ח וכתובת אשה גובין מהזוכה משום מזיק שעבודו של חברו. ולפמ"ש"כ גם כה"ג צ"ל דהבע"ח טורף רק משום מזיק שעבודו דהזוכה יכול לזכות אף שזה דבר שאינו ברשותו בשביל השעבוד משום יאוש הבעלים דאתי ממילא ע"י ההפקר והמתנה, וזה חל אף בדבר שאינו ברשותו וכמ"ש הנתה"מ סי' ל"ז שם.

ועפ"י"ז י"ל דזה טעם הסמ"ע חו"מ (סי' ימ"ה ס"ק י"ח) דדוקא מלוה בשטר טורף מהפקר ולא מלוה על פה, והט"ז [שס"ק] חולק עליו דה"ה במלוה על פה

שנשתנה רשות וזכה העבד בעצמו תיכף כשנתיאש דהו"ל כיאוש ושינוי רשות, אבל לגבי שבאי גופא קשה האיך קני להעבד ביאוש גרידא הא היכי דבאיסורא אתי לידיה בעינן יאוש ושינוי רשות ויאוש לחודיה אינו קונה. ותירץ הקצה"ח עפמש"כ תוס' ע"ז (דף ע"ז ע"א ד"ה ומ"א) דבמקח דאיכא דמים משיכה אינה קונה לר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות, ובהפקר ומתנה דליכא דמים משיכה קונה מה"ת, ובגזל דבאיסורא אתי לידו דמי למקח אף שליכא דמים בגזל, ומשו"ה לא מהני יאוש גרידא בגזל אף שאיכא קנין משיכה משום דבמקח לא מהני קנין משיכה, אבל ביאוש ושינוי רשות דהוי בהיתרא אתי לידו מהני משיכה כמו מציאה ומתנה יעו"ש. ולפי"ז בקנין חזקה שקונה בעבד אף במקח דאיכא דמים קונה אף דבאיסורא אתי לידו, ומשו"ה קונה השבאי להעבד בקנין חזקה ביאוש גרידא בלי שינוי רשות.

ועפ"ז נ"ל ליישב מה שתמה הנתה"מ (סי' ל"ז ס"ט) על הא דאיתא שם ברמ"א דאם גזל עכו"ם מטלטלי מישראל דמיאשי הבעלים מיניה ומכרן ונתנן לישראל אי"צ להחזיר להבעלים, וכתב הש"ך (ש"ס סק"ו) דה"ה אם גזל הישראל מן העכו"ם אי"צ להחזיר להבעלים, ותמה הנתה"מ שם [סק"ט] דהא מבואר (נסי' ש"ס ס"ה) דכשנטלן מהגזלן בע"כ דלא חשוב שינוי רשות והנגזל יכול להוציאו גם מהשני, והניח בתמיה.

ועפמש"כ הקצה"ח שם [סי' שס"א] י"ל

ועפ"ז ארווחא לתרץ מש"כ הסמ"ע סי' רמ"ה שם בשם הנימוקי יוסף [נ"ז סג, ז מפ"ה סי"ף ד"ה שמק] דאם הבע"ח זכה בו נפטר מחובו ולא מצי למימר האי מהפקירא קא זכינא וחובי במקומו עומד, והקצה"ח [סק"ג] והנתה"מ [סק"ה] שם תמיהו בזה כיון דבהפקר כל הקודם זכה מה"ת יגרע הבע"ח מאחר לזכות בו מהפקר.

ולפמש"כ י"ל דהסמ"ע אזיל לשיטת רש"י פסחים שם דבקרקע שטורף הבע"ח הוא משום שע"י השעבוד נתבטל הקנין, דאם היה נכנס לרשות זוכה לא היה מצי הבע"ח לטרוף כלל, ורק שטורף מרשות הלוח, וא"כ כשם שמצי בע"ח לטרוף מהזוכה בהפקר בקרקע מטעם שמשל הלוח הוא טורף דלא זכה בו הזוכה כלל, ה"ה אם המלוה זכה בהנכסים שהפקיר ומשל הלוח הוא נוטל דההפקר מדעת נתבטל בקרקעות, א"כ נפטר הלוח מחובו ולא יכול לומר מהפקירא קזכינא וחובי במקומו עומד, דבשביל החוב לא הוי הפקר כלל וזוכה משל הלוח, ומשו"ה יש טעם וסברא למ"ש הסמ"ע דנפטר הבע"ח מחובו ומיירי בקרקע ומיושב תמיהת הקצה"ח.

ובסי' שס"א (סק"ה) כתב הקצה"ח ליישב מה שהקשה בספר פני יהושע (גיטין דף ל"ט ע"א [נרש"י ד"ה נמוקס]) בהא דאמרו שם דקני שבאי בחזקה להעבד שהחזיק בו וקנאו בחזקת יאוש, והקשה בפנ"י שם האיך אפשר דשבאי עכו"ם קונה את העבד ביאוש דהא קי"ל יאוש כדי לא קני, ובשלמא לענין העבד י"ל

דמגולן ישראל דמשיכה אינו קונה במקח דדבר תורה מעות קונות ומשו"ה היכי דבאיסורא אתי לידו לא מהני קנין משיכה ביאוש גרידא, אבל הכא דגול ישראל מעכו"ם הגולן וישראל מעכו"ם קונה במקח במשיכה מה"ת משו"ה מהני אף היכי דבאיסורא אתי לידו ביאוש גרידא ולא בעי כלל שינוי רשות כדי שיהיה בהיתר אתי לידו, דזה קנין שקונה אף במקח דאיכא דמים בעכו"ם וא"ש. אלא שבגוף חידושו של בעל

הקצה"ח בזה יש לדון טובא. וגם בסברת השער המשפט (סי' כ) דהיכי שנותן ממונו לאחר וסובר שזוכה בדין אף שהאמת אינו כן מ"מ זוכה בו אידך מטעם יאוש והפקר, יש לדון דאם המקבל היה ג"כ סובר שזוכה בדין א"כ ליכא למימר שזכה מטעם יאוש והפקר, דהא דמי להא (ינמוט נ"ז ע"ז) דהעודר בנכסי הגר וקסבר שהוא שלו דלא קנה דבעינן שהזוכה יכוון לקנות מההפקר, ויש לפלפל ולהאריך בכ"ז וקצרתני.

סימן ג

ישוּב לקוּשית העוֹלם בדין מחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם

בספר שו"ת מים חיים (מו"מ סי' כ"א) מביא קושית הגאון ר' משולם זצ"ל בתוס' (נ"מ דף ג' ע"א ד"ה מפני) שהקשו וא"ת כופר הכל מנ"ל דפטור ואין לומר דילפינן מדאיצטריך למיכתב שע"א מחייב שבועה ואי כופר הכל חייב מאי נ"מ מע"א הא בלא"ה חייב, דהא איצטריך במקום שהוא אינו תובע כלום ואינו יודע והעד מעיד שהוא גנב או שהלוה לו. והקשה הגר"מ אי כופר הכל חייב שבועה דאורייתא, א"כ האיך נוכל לומר דהא דמחייב התורה בע"א שבועה דאורייתא הוא בתובע ספק עפ"י העד,

הא כה"ג יכול הנתבע לפטור את עצמו משבועה דאורייתא היינו כשיתבע אותו התובע בספק עפ"י העד ישלם לו, ואח"כ יתבע אותו מה ששילם וכאשר ישיב לו כי הוא ספק שמא חייב היה לו מה ששילם יצטרך לשלם התשלומין, דהא לפי סברא דהשתא שכופר הכל חייב שבועה דאורייתא א"כ אם היה כופר בברי היה צריך לישבע שבועה דאורייתא, ועכשיו שהוא ספק הוי מחויב שבועה ואין יכול לישבע ומשלם.

וכתב בספר מים חיים להוכיח מזה

1. קי' זו מובאת גם במהר"ץ חיות על התוס' ב"מ שם בשם ר' משולם [איגרא], וכן הק' בשו"ת רעק"א תנינא סי' קכג. ועי' מש"כ רבינו בזה בגנת ביתן סי' מג, ועי' עוד בבית הלוי ח"ג סי' לו סוף אות ב.

דאיתא בסעיף כ"ג שם דטוען ברי עפ"י אחר קרוב ופסול חשוב כברי לענין שבועת היסת, אבל לענין לחייב ממון משום איני יודע אם פרעתין דהוא משום ברי ושמא ברי עדיף בעיני דווקא שיטעון התובע ברי ע"י עצמו ולא ע"י אחר, וכיון שטוען המלוה ספק אף שע"א מעיד שלוח ולא נפרע לא היה חייב משום איני יודע אם פרעתין, ורק ע"י העד אחד שמחייב להנתבע שבועת עד אחד מדאורייתא, וכיון שטוען איני יודע אם פרע ואין יכול לישבע ומשלם.

ובאמת מש"כ הנתה"מ דלענין לחייב ממון באיני יודע אם פרעתין לא נחשב ברי עפ"י אחר הוא לאו דווקא, דאף לענין שבועה מוכח מדברי התוס' ב"מ שם דברי עפ"י אחר לא נחשב כברי, דהא כתבו דאיצטריך הא דע"א מחייב שבועה לסברא דהשתא דכופר הכל יחייב שבועה בטוען ספק עפ"י העד, ולא אמרינן דבלאו העד חייב שבועה משום דהוי כופר הכל, ואף שטוען התובע ספק אבל כיון שיש אחד שיודע בברי הוי התובע כטוען ברי ע"י אחר, וא"כ אכתי לא איצטריך למיכתב שעד אחד מחייב שבועה, אלא ודאי דלענין שבועה מה"ת בעינן שיהיה התובע טוען ברי מפי עצמו ולא מפי אחר, ורק לענין שבועת היסת דרבנן קיל דסגי מה שטוען ברי ע"י אחר אבל לא לענין דאורייתא אף לענין שבועה גרידא וזה ברור.

כשיטת הקצה"ח (סי' פ"ו סק"ט) שחולק עם הש"ך שם [סק"ט] וס"ל דמחויב שבועה ואין יכול לישבע ומשלם פוטר עד המסייע, ולא אמרינן דאין ע"א קם לממון דזה לא הוי ממון דע"א כי אתי לשבועה קאתי אלא דחייב ממילא לשלם משום שאין יכול לישבע, וע"כ כי אתי עד מסייע לפוטר משבועה וכי נפטר משבועה ממילא ליכא תו חיוב ממון. וא"כ מיושב קושית הגר"מ, דבטוענו ספק עפ"י עד אם ישלם לו ואח"כ יתבע אותו אף דיהיה מחויב שבועה ואינו יכול משלם מ"מ יהיה פטור לשלם מחמת העד המסייע להתובע.

ולו נראה דאין הוכחה מזה להקצה"ח דעד מסייע פוטר במחויב שבועה ואינו יכול משלם, דקושית הגר"מ יש ליישב בכמה אנפי. והוא דבשו"ע חו"מ (סי' ע"ה ס"ז) כתבו הטור והמחבר מנה לי בידך שהלוייתך ועד אחד מעיד שהלוהו ואמר הנתבע איני יודע אם פרעתין הוה ליה מחויב שבועה ואין יכול לישבע ומשלם. ותמהו רבי'ם² הא בטוען איני יודע אם פרעתין מבואר בשו"ע (שם ס"ט) דחייב לשלם בלי שבועה וא"כ למה לי העד אחד שמעיד שלא נפרע, הא בלא"ה חייב משום דבאיני יודע אם פרעתין קיי"ל דאמרינן ברי ושמא ברי עדיף. והש"ך (שם ס"ק ל"ה) מתרץ דמיירי בטוען ספק עפ"י העד כדלקמן סעיף כ"ג, ומבאר הנתה"מ שם [סק"ט] דברי הש"ך בטוב טעם דאף

2. עי' סמ"ע סק"ל שם.

מחייב שבועה בטוען ספק עפ"י העד והנתבע טוען ג"כ ספק, וכד"ג אין עצה לשלם ויתבענו אח"כ את התשלומין, דאו יהיה המלוה בודאי פטור משום דהלוה ג"כ מסופק, ולשיטת הש"ך (סי' ע"ה ע"ג) כה"ג פטור הנתבע.

ובאמת מסתבר דכה"ג אם יפרע הלוה ויחזור ויתבע דמי הפרעון ובהלואה שניהם טוענים ספק ס"ל לכו"ע דפטור הנתבע, ואף דהקצה"ח דס"ל דאם בהטענה שיש בידו כנגדו מסופקים שניהם חייב הנתבע משום דהטענה שיש לי בידך היא טענה רק ע"י מיגו, ובשמא דליכא מגו לאו טענה היא כלל זה רק בטענה אחרת כגון יש לי בידך דמי שווי הפקדון שנאבד בפשיעה וקיי"ל שנים שהוציאו שט"ח זה על זה דזה גובה וזה גובה אינו חשוב הטענה כטענת פרעון, אבל הכא דזה שמשלב המלוה שהפרעון שקיבל הוא בשביל שהיה חייב לו בהלואה והלוה ג"כ מסופק, בוודאי י"ל דזה עושה לפרעון והוי טענה גמורה. ובטוען שניהם ספק דליכא טענת ברי בוודאי לא יהיה חייב המלוה להחזיר את הפרעון שקיבל מהלוה, וא"כ בוודאי ליתא כה"ג קושית הגר"מ דישלם לו ויחזור ויתבענו דזה אין תקנה כלל דיהיה הנתבע פטור כיון שטוענים שניהם ספק, ורק איצטריך למיכתב קרא דעד אחד מחייב שבועה דאורייתא ובטוענים שניהם ספק יתחייב הלוה לשלם משום דהוי ע"י העד מחויב שבועה ואינו יכול משלם וא"ש.

והנה בעיקרא דס"ל להגר"מ דאם עד מעיד ומחייב הנתבע לישיבע או

ולפי"ז י"ל דכוונת דברי התוס' ב"מ שם בטוען ספק עפ"י העד היינו בטוענים שניהם ספק וכדאי דינא דשו"ע (ע"ה סי"ז), דכה"ג לא היה חייב כלום בלי העד וע"י העד שאמר רחמנא שמחייב שבועה דאורייתא הוי הנתבע שטוען ספק חיוב שבועה ואינו יכול לישיבע ומשלם. ובטענו שניהם ספק אינו יכול לשלם ולתבוע אח"כ, דבטענת ספק אי אפשר לתבוע כלל וא"ש. ואף דלשיטת הקצה"ח (סי' ע"ה ע"ה) דכתב בספק פרעון קודם הלוואה אף שהמלוה ג"כ מסופק בפרעון חייב הלוה, דטענה שטוען יש לי בידך כנגדו לאו טענה היא בעצם ואינה טענה אלא במגו דפרעתי, וכיון שטוען שמא וליכא מגו צריך לשלם, א"כ אף בטוענים שניהם ספק ואם ישלם לו ואח"כ יתבע אותו ומה שישלב המלוה שמא יש לי בידך כנגדו לא טענה היא לשיטת הקצה"ח ויצטרך לשלם.

אבל הש"ך חו"מ (ע"ה סי' ק"ט) ס"ל דאם המלוה טוען ג"כ שמא אינו חייב, ובנה"מ שם [ע"ה] כתב להסביר סברת הש"ך משום דטענת הלוה יש לי בידך כנגדו ועושה זאת לפרעון היא טענה גמורה יעו"ש. ולפי"ז אין להוכיח מקושית הגר"מ כדעת הקצה"ח סי' פ"ז דבמחויב שבועה ואינו יכול משלם פוטר עד המסייע וכדהוכיח בספר מים חיים שם, דלפמ"ש"כ גם להש"ך שם דפליג וס"ל דאין עד מסייע פוטר במחויב שבועה ואינו יכול משלם מ"מ נוחא שפיר לשיטתו קושית הגר"מ, די"ל פי' דברי התוס' ב"מ שם דנ"מ מה דאיצטריך קרא למיכתב דעד אחד

לשלם ואם לא ירצה לישבע וישלם ואח"כ יתבע את התשלומין וישתנה עכשיו את הדין שנפסק מקודם דיהיה התובע שמקודם נתבע ויהיה מחויב שבועה ואינו יכול משלם, נראה דזה תלוי באשלי רברבי, דהרמ"א חו"מ (ס"ט) לענין סחורה בזול אם חשוב כמציאה דזוכה בעל החצר דיש פלוגתא בזה, כתב הרמ"א שם דהולכין אחרי המוחזק ואם אחר שבא סחורה בזול לבית שמעון וקנהו ראובן [ולקחו ראובן לביתן] בא סחורה אחרת בזול לבית ראובן וקנהו שמעון, אין לנו להוציא מכח ממה נפשך דאחרי שנפסק הדין אמרינן קם דינא, והוא מגמרא (ינמוס דף ל"ז ע"ג) גבי ספק ובני יבם שבאים לחלוק בנכסי יבם בתר דפליג יבם בנכסי מיתנא אמר ר' אבא קם דינא. וא"כ אחר שנפסק הדין דאם לא ישבע להכחיש את העד מחויב לשלם לא יכול לחזור ולתבוע את התשלומין, אף שעכשיו ישתנה הדין י"ל דקם דינא, וכיון דכבר נפסק הדין לא הדר דינא. וראיה נ"ל לזה להוכיח מהא דקיי"ל³ דספק עפ"י עד מחויב הנתבע לישבע, הא יש לו תקנה דלא ישבע אלא ישלם ואח"כ יתבע את התשלומין וישתנה הדין, דהמלוה ישיב שמא היית חייב לי ויצטרך לשלם דהוי המלוה כאומר איני יודע אם פרעתוך דחייב אף דאם היה חייב לו א"כ מעולם לא נתחייב מה שקיבל התשלומין, א"כ אין כאן חזקת חיוב כלל והוי ספק בעצם החיוב, מ"מ העלה הש"ך חו"מ (ס"ט ע"ה

ס"ק כ"ז) דכה"ג בספק פרעון קודם להלוואה חשוב כאיני יודע אם פרעתוך דחייב דאמרינן ברי ושמא ברי עדיף ע"ש. אלא ודאי מוכח מזה דאחרי שנפסק הדין דאם לא ישבע להכחיש את העד צריך לשלם אין להדר דינא ואין לתבוע את התשלומין כלל.

ומה"ט נ"ל ליישב קושית האו"ת (ס"ט ע"ה סק"ז) שכתב על הא דכתב הש"ך נס"ק כגן דבספק פרעון הקודם להלוואה דמתחלה היה פקדונו ביד שמעון ונאבד בפשיעה ואין ידוע כמה היה שוה, ואח"כ תפס משל שמעון וטוען שמא היה הפקדון כדי התפיסה דמחויב להחזיר דהתפיסה ברי והתביעה ספק, וכתב הש"ך דזה מוכח מסתימת הפוסקים. והקשה האו"ת דמאי צורך לסתימת הפוסקים הא כן מוכח בגמרא (נ"מ דף ו' ע"ה) דלכך פסקינן ישבע ולא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, דאמרינן דספק מלוה ישנה יש לו עליו ולא פרשי אינשי מספק ממון ופרשי מספק שבועה. וקשה א"כ שהאמת דיש לו עליו ספק מלוה א"כ מותר לו לתפוס ולהחזיק את של חבירו בידו דהוי איני יודע אם אני חייב לך דפטור, ולמה ישבע דהלא משורת הדין אי"צ להחזיר את התפיסה. אלא ודאי דאף שהוא ספק בעצם החיוב דספק פרעון קודם להלוואה, מ"מ כיון שזה וודאי וזה ספק אמרינן ברי ושמא ברי עדיף, הרי שדינו של הש"ך הוא גמרא ערוכה.

ל"ה טו) דבנסכא דר' אבא דהוי מחויב שבועה ואינו יכול משלם, כתבו בשם הריב"ם אף דאית ליה מגו דאי בעי אמר לא חטפי מ"מ חייב דכיון שאיכא עד אחד המחייבו שבועה מה"ת הדין שצריך לישבע להכחיש את העד או ישלם, ובשטמ"ק⁵ מבואר יותר דכך גזרת התורה דכל זמן שאין הבע"ד מכחיש את העד בשבועה חשוב העד כשנים, וע"כ אין לדון תורת מגו דהוא מגו במקום עדים יעו"ש. ולפי"ז אין תקנה בטוען ספק עפ"י העד שיתבע אחר שישלם ויהיה המלוה מחויב שבועה ואינו יכול משלם כיון שטוען ספק, לפי הסברא דכופר הכל חייב שבועה מה"ת. וכן מה שהקשיתי דגם לפי האמת יהיה המלוה הטוען ספק עפ"י עד לכשיתבענו אחר הפרעון איני יודע אם פרעתיך, לפמש"כ הש"ך דספק פרעון קודם להלואה הוה כאיני יודע אם פרעתיך. ולפי דברי התוס' ב"ב שם מיושב שפיר דנפל התקנה בבירא, דהא כיון שיש עד אחד להתובע והנתבע לא נשבע להכחיש את העד הרי הוא כשנים ובוודאי אין לחייבו משום איני יודע אם פרעתיך או משום מחויב שבועה ואינו יכול משלם אף לשיטת הש"ך (מ"מ ס' פ"ו) דאין עד מסייע פוטר במחויב שבועה ואינו יכול משלם דאין ע"א קם לממון, דזה רק אם אחר שהוה מחויב שבועה ואינו יכול משלם בא הע"א המסייע, אבל הכא העד בא לחייב שבועה

ולפמש"כ י"ל דמהגמרא אין הוכחה לזה דבספק מלוה שכבר נפסק הדין שאין מוציאין ממון מספק לא ישתנה הדין אף אחר שתופס ממנו דאמרינן קם דינא, וע"כ משורת הדין צריך להחזיר התפיסה אף ביש לו ספק מלוה, ורק דאמרינן שתופס שמא יזכור שאינו ספק מלוה רק וודאי מלוה וכמ"ש תוס' (ש"ס ל"ה ממון), דאם יהיה לו ספק במלוה יחזיר ורק אם יזכור שחייב לו בוודאי לא יחזיר, וע"ז לא שייך קם דינא דיש לו טענה אחרת שמקודם היה עליו ספק מלוה ועכשיו נזכר שוודאי מלוה עליו, אבל בספק מלוה לא ישתנה הדין אחרי שתופס בשביל דהוה איני יודע אם נתחייבתי דאמרינן קם דינא, וכיון שנפסק שספק מלוה דפטור אין להדר הדין אחרי התפיסה כלל, ומשורת הדין צריך להחזיר התפיסה, רק דחשוד שמחזיק התפיסה עד שיזכור שהמלוה הוא וודאי, ואם לא יזכור יחזיר דממון אפשר בחזרה וכמש"כ התוס' שם, ומשו"ה ישבע דשבועה ליתא בחזרה. ולפי"ז אף אם נימא דכה"ג הוה כאיני יודע אם נתחייבתי מיושב הסוגיא שפיר ואין הוכחה לדינו של הש"ך דחשיב כאיני יודע אם פרעתיך מהגמרא, רק שהוכיח מסתימת הפוסקים ומיושב קושית התומים.

ובגוף הקושיא של הגר"מ נ"ל ליישב⁴ עפ"י דברי התוס' (נ"ז דף ל"ד ע"א

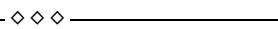
4. תי' זה כתב רבינו גם בגנת ביתן סוסי' מג, ועי' גם בתשובות רעק"א שם.
5. אולי כוונתו למש"כ השטמ"ק שם בשם הרשב"א.

והנה עפ"י דברי התוס' (נ"ז דף ל"ד ע"א ס) נ"ל דיש ליישב קושית הגרעק"א במשניות (קידושין פ"ג אות ל"ט) שהקשה על שיטת המרדכי (קידושין ס"י פקט"ז) דס"ל דהיכי שנאמן עד אחד משום דבר שבידו יכול הבע"ד להכחישו, א"כ האיך יתפרנס פירכת הש"ס (קידושין דף ס"ד ע"א) דפריך על הא דתנן האומר נשבית בתי אינו נאמן הא בידו להשיאה לחלל, והא אם אמרה לא נשביתי יכולה להכחיש את האב לשיטת המרדכי, וא"כ במודיית דנשבית וטהורה אני נאמנת במגו דלא נשבית, ומוכח מזה כשיטת התוס' קידושין (דף ס"ה ע"ג ס) ד"ה נטמאון) דהיכי שמהימן העד משום בידו לא מהני הכחשת בע"ד, יעו"ש בתורעק"א שהניח בצ"ע.

ולשיטת הריב"ם בתוס' (נ"ז ס) מיושב שפיר, דכשם שלא מהני מגו נגד ע"א המחייב שבועה דכיון שאינו מכחיש את העד הרי הוא כשנים דלא מהני מגו משום דהוי כמגו במקום עדים, ה"ה י"ל דס"ל להמרדכי דאף שבע"ד יכול להכחיש את העד שמהימן בשביל דבר שבידו, מ"מ כל זמן שלא מכחישו הוה הע"א שנאמן להעיד בדבר שהוא בידו כשנים ולא מהני מגו דהוי מגו במקום עדים, ושפיר פריך הש"ס קידושין שם והרי בידו להשיאה לחלל, א"כ נאמן להעיד שנשבית ואף שיכולה להכחישו שלא נשבית לשיטת המרדכי.

דאורייתא ואחרי שלא נשבע הבע"ד להכחיש את העד הרי הוא כשנים דיכול בוודאי לפטור את התובע, ומיושב שפיר דאין עצה כלל לפרוע ולתבוע את הפרעון.

שוב ראיתי דמה שהקשיתי מספק עפ"י העד דיש תקנה אף לפי האמת דכופר הכל פטור משבועה שישלם ויתבע ויהיה התובע איני יודע אם פרעתוך כמש"כ הש"ך (מו"מ ס"י ע"ה) דספק פרעון קודם להלואה חייב, וכן מצאתי שהקשו אחרונים⁶, דבלא"ה לא קשה מידי כמש"כ האו"ת בקיצור תקפו כהן (ס"ק מ"ג נ"ה והנה כאן נשכיחום הפועל) דספק פרעון קודם להלואה שכתב הש"ך דחייב הוא דווקא בשני ענינים נפרדים, וכמו שמצייר הש"ך דהיה לשמעון משכון שנאבד בפשיעה ואין ידוע כמה הוא שוה ותפס, משלם שמעון דענין התפיסה וענין פחת הפקדון הם שני דברים, אבל לא בדבר שמישך שייכי אהדדי יעו"ש. ולפי"ז אם ישלם ויתבע אח"כ את התשלומין והוא משיב שמא היה התשלומין מחויב לו מישך שייכי הדדי הטענה והתביעה דע"ז אנו דנין אם הפרעון שפרעו היה מחויב לשלם אם לא, וכה"ג גם הש"ך מודה דחשוב כאיני יודע אם נתחייבתי ואם יפרע לא יצטרך התובע לשלם הפרעון כלל, ומיושב קושית האחרונים בפשיטות.

6. האחרונים הביאו שקו' זו כתובה בהמגיה לדפוס דובנא של האו"ת כאן בשם ר' משה זאה מו"צ דק"ק דובנא רבתי.

7. הובא במהרש"א קידושין סה, ב בתוד"ה נטמאו.

אבל כיון שאינה מכחישתו אינה נאמנת הגרעק"א. אמנם דיש לחלק קצת בין לומר טהורה אני במגו דלא נשבית דהוי נאמנות ע"א בממון לע"א בערוה בדבר מגו במקום עדים ומיושב קושית שבידו, ויש להאריך וקצרתי.

סימן ד

ביאור דברי המרדכי בענין עביד איניש לאחזוקי דיבורא

גמרא (קידושין דף מ"ג ע"ב) וכן בדיני ממונות אמרינן שליח נעשה עד ואם שלח חוב למלוה ע"י שנים הן עדיו שפרעו למלוה ונפטר הלוה, ופריך הש"ס הא נוגעים בעדותן הן מה שמעידים שפרעו למלוה דאי אמרי לא פרענו אמר להו הלוה פרעוני, ומשני דהמלוה חבירו בעדים אי"צ לפורעו בעדים ויכולים השלוחים לומר דאהדרינהו ללוה, וא"כ אינם נוגעים בעדות להעיד שפרעו למלוה ונפטר הלוה, וקאמר דהשתא דתקון רבנן שבועת היסת א"כ הדרי העדים להיות נוגעים בעדותן שפרעו למלוה, דאם יאמרו דאהדרינהו ללוה אף שנאמנים דאי"צ לפורעו בעדים אבל צריכים לישבע היסת דהלוה מכחישם שלא נפרע ומשו"ה מעידים שנתנו להמלוה, וזה אין הלוה יכול להכחישם בטענת ברי ואי"צ לישבע לפוטרו מהלוה המשלח את החוב, ומשו"ה נוגעים בעדותן שפרעו להמלוה את החוב וצריך הלוה לפרוע את המלוה אחר שישבע המלוה שלא נפרע והשלוחים לא נפטרים מן הלוה ששלח את החוב על

ידן עד שישבעו שפרעו למלוה.

והקשו בתוס' שם (ד"ה והשם) כיון דהשלוחים נשבעין לפטור עצמן מהלוה המשלח א"כ יהיו נאמנים בעדותן שפרעו למלוה שהרי שוב אינם נוגעים בעדות דאם היו אומרים שאהדרינהו ללוה המשלח היו נפטרים ג"כ בשבועת היסת, ותירצו בתוס' דכיון שקודם שנשבעו השלוחים שפרעו למלוה היו נוגעים בעדותן כדי לפטור עצמן מהלוה המשלח בלי שבועת היסת, ורק ע"י שבועתן שפרעו למלוה יש להאמינם, דע"י שבועה יכולים לפטור עצמן מהלוה שיאמרו שאהדרי החוב להלוה וישבעו היסת דרחמנא אמר עפ"י שנים עדים יקום דבר דנאמנים בדיבור בלבד אבל עדים דאין להאמינם עד שישבעו אין ממש בעדותם.

ובמרדכי שעל האלפסי [ס' מקן] כתב וז"ל, וא"ת ויפטור הלוה העדים ויהיו נאמנים מהשתא כדאמרינן בפרק חזקת הבתים [נ"ג מ"ג, ס' ל] ליסלקו בי תרי נפשיהו ולידיינו גבי בני העיר שנגנב

לאחזוקי שקרייהו. ובתי' קמא דלא נחת המרדכי לזה ס"ל כשיטת הקצה"ח דלא אמרינן עביד אינש לאחזוקי דיבורא וכסברת האמרי ברוך. ופלוגתת האחרונים תליא באשלי רברבי, דהא הר"ן שם נ"ט, א מדפי ה"ף סוף דינור לאשון הקשה ג"כ קושית המרדכי דהא יש להלוה לפטור את השלוחים ולא יהיו נוגעים בעדותן, ותי' הר"ן דאכתי יהיו כנוגעים בעדות בשביל ההנאה שפטרן מהתביעה יעו"ש. והרי דלא ס"ל כתי' בתרא דהמרדכי דאמרינן דאתו לאחזוקי שקרייהו, וכיון שהר"ן והרשב"א נ"ט ד"ה והש"ך פליג על האי סברא, והמרדכי ג"כ מסופק בסברא זו דהא בתי' קמא לא נחית לזה, יש הוכחה מזה לדינא כשיטת הקצה"ח והאמרי ברוך דמפרשים טעם הרמ"א בחו"מ שם דהוא משום דכבר נפסק הדין אמרינן קם דינא, אבל קודם שנפסק לא אמרינן עביד אינש לאחזוקי דיבורא ודלא כשיטת הש"ך שם. וזה שראיתי מביאים מזה לפסק הלכה.

ול"נ דאין מזה ראיה כלל להלכה ואין לסמוך ע"ז, דמקודם צריך להבין פי' תירוצי המרדכי, דתי' קמא שכתב דלמה יפטרם הלוה הלא גם הם חייבין לו אינו מובן, דהא ניחא ליה להלוה לפטור אותם כדי שלא יהיו נוגעים בעדות ויפטור עצמו מן המלוה ע"י עדותן

ס"ת שלהם, וי"ל הכא למה יפטרם הלא גם הם חייבין לו, ועוד י"ל¹ דאפילו היה פוטרם הלוה היו נוגעים בעדותן כיון שעד שלא פטרן הוזקו לומר פרענו השתא נמי אתו לאחזוקי שקרייהו עכ"ל. וראיתי שמביאים² מהמרדכי ראיה לפלוגתת האחרונים בחו"מ (סי' ל"ג ס"ז) דאיתא נפסק הדין כשהיה קרוב לא יוכל אחר שנתרחק לחזור ולתובעו אח"כ בעדות זה הואיל ונפסק הדין נפסק, ודעת הש"ך שם [סק"ט] דהטעם משום דאמרינן עביד אינש לאחזוקי דיבורא. ודעת הקצה"ח [סק"ז] והגהות אמרי ברוך [על ה"ך ס"ז] דלא אמרינן עביד אינש לאחזוקי דיבורא. ובאמרי ברוך כתב משום דהיה יכול העד להשתמט עצמו ולומר שאינו רוצה עוד להעיד וכה"ג, ורק טעם הרמ"א בחו"מ שם גבי קרוב הוא משום כיון שנפסק הדין נפסק ואמרינן דקם דינא, אבל קודם שנפסק הדין והעידו עדים קרובים או נוגעים ואח"כ נתרחקו או נסתלק נגיעותם יכולים להעיד שנית ונאמנים בעדותן ולא אמרינן דאתו לאחזוקי דיבורא יעו"ש.

וכתבו³ דפלוגתת האחרונים תליא בשני תירוצי המרדכי, דבתי' בתרא כתב המרדכי דאמרינן עביד אינש לאחזוקי שקרייהו, וכיון שהעידו קודם שפטרן והיו נוגעים בעדותן השתא נמי אתו

1. במרדכי שלפנינו הגי' ועוד תימה דאפילו היה פוטרם וכו'. ואפשר שהיה כתוב ועוד תי' היינו עוד תירץ, ובדפוסים פתחו ועוד תימה.
2. עי' אורח משפט (לרבי שמעון דב אנאליק) סי' לג סעיף יב ד"ה רמ"א.
3. אורח משפט שם.

לא שייך כלל לדון דפסולים משום דעביד איניש לאחזוקי דיבורא, דכל זמן שלא העידו בב"ד אין סברא כלל דיהיה שייך לאחזוקי דיבורא שחוץ לב"ד, רק די"ל שאין חשבון לפני הלוה לסלק עצמו מהתביעה של החוב דהלא ירא לפוטרו דמה יעשה כשלא ירצו להעיד שפרעו למלוה. וגם אחרי שהעידו בב"ד שפרעו למלוה שלא נפטרו מהמשלח הלוה משום דהמלוה טוען שלא שקיל את החוב וצריכים לישבע היסת, [וזה נראה דהוא כדאיתא בחו"מ (פי' ע"ה סעיף כ"ג) דברי ע"י אחר אף קרוב ופסול צריך לישבע היסת וכדאיתא בגמרא קידושין שם משתבעי הני עדים דיהיבנא ליה], ואז אם יסתלק הלוה מהתביעה שלו שלא יצטרכו לישבע ויעידו השלוחים פעם אחרת בב"ד דשוב לא יהיו השלוחים נוגעים בעדותן ויפטור עצמו הלוה מהחוב שיש למלוה ג"כ אין חשבון, דלמה יעשה כן הלוה דעדיין יש לחוש שמא לא יעידו השלוחים שנית בב"ד ויפטור אותם לחנם.

אלא שיש עוד דרך ישר לפני הלוה אחר שכבר נפטרו מהלוה ע"י השבועה שפרעו להמלוה והלוה עדיין אינו נפטר מהמלוה, כי העדים שנסתלק הנגיעה ע"י השבועה לא חשובים עדים וכמ"ש התוס' (ט"ז ד"ה השמא), אבל יסלק עצמו מהתביעה אף שכבר מסולק דכבר נשבעו השלוחים, מ"מ יכול לומר הלוה דעכשיו הוא מסלק עצמו מהחוב אף שיתברר שפיהם שוא ושבועתם שקר,

שפרעו להמלוה. וגם התי' בתרא דמשום שעד שלא פטרן הוזקקו לומר פרענו למלוה השתא נמי אתו לאחזוקי שקרייהו אינו מובן, דהא וודאי קודם שהעידו העדים בב"ד אין להשגיח על דבריהם כלל, וכל עיקר הסברא של האומרים דעביד איניש לאחזוקי דיבורא הוא רק אם העידו לפני ב"ד בעת שהיו קרובים או נוגעים ואח"כ נתרחקו ונסתלקו מנגיעותם אין יכולים העדים לחזור ולהעיד דאמרינן שנוגעים בעדותן לאחזוקי דיבורם שהעידו בעוד שהיו פסולין⁴, אבל אם יפטרם הלוה קודם שהעידו בב"ד יהיו שפיר נאמנים השלוחים בעדותן שפרעו להמלוה, ומאי שייך דאתו לאחזוקי שקרייהו והאם יש ממש בדברי העדים שדיברו חוץ לב"ד, ודברי המרדכי קשה להלום ואין הבנה לשני התירוצים.

וע"כ נ"ל פירוש דברי המרדכי דשני התירוצים חד הוא, וכה"ג מצינו בדברי הראשונים, ולדוגמא בתוס' (גיטין דף י"ז ע"א ד"ה משוס) כתבו האחרונים להכריח דשני התירוצים חד הוא (עי' גמ' זימן סי' י"ג נ"ט הפני"י). דבאמת יש שני דרכים שיהיו השלוחים כשרים להעיד שפרעו החוב להמלוה ויהיה נפטר הלוה מהחוב באופן שלא יהיו נוגעים בעדותן, היינו קודם שבאו השלוחים לב"ד להעיד שפרעו להמלוה יכול הלוה לפטור אותן ולסלק עצמו מהתביעה שלו ואז יהיו השלוחים נאמנים שפרעו להמלוה שאינם נוגעים בעדות כלל. ובזה האופן

4. כעין זה כתב בנתה"מ סי' לג סק"א יעו"ש.

והעדים יעידו פעם אחרת שפרעו להמלוה ויהיו נאמנים בעדותן ובדיבורן בלבד ויפטור מהמלוה, ועכשיו יש חשבון טוב לפני הלוה דכבר נפטרו השלוחים מתביעתו על החוב ששלח על ידן, וע"י הפטור והסילוק שלו יוכל להיות שיפטור עצמו מן המלוה אם ירצו העדים להעיד פעם אחרת, אבל בזה יש סברא דעביד איניש לאחזוקי דיבורא.

וזה נראה בכוונת המרדכי שתי דלמה יפטרם הלא חייבין הם לו, דהיינו שאין חשבון שיפטרם ויסלק עצמו מהתביעה קודם שיעידו בב"ד דהלא ירא פן לא יעידו ויפטרם בחנם, ואחר שכבר נפטרו ממנו אחר שהעידו בשבועה לא יכול להסתלק שאף באופן שאם יתברר ששקר ענו בזה מסולק הוא מתביעתו ויעידו פעם אחרת, דעכשיו לא יהיו עוד נוגעים וגם יהיו נאמנים בדיבורם בלבד. אבל י"ל דהשתא אתו לאחזוקי שקרייהו, ושני התירוצים של המרדכי תירוץ אחד הוא.

ולפי"ז אין ענין דברי המרדכי והר"ן והרשב"א לפלוגתת האחרונים (מו"מ סי' ל"ג), דהר"ן והרשב"א שתירצו על הקושיא דיפטור הלוה את השלוחים ולא יהיו נוגעים בעדות דהוא משום שההנאה שפטרן מהתביעה חשוב כנוגע בעדותן יעו"ש, ולא תירצו משום דעביד איניש לאחזוקי דיבורא, די"ל דהקשו הר"ן והרשב"א שיפטור הלוה את

השלוחים קודם שהעידו בב"ד, וא"כ לא שייך כלל לדון משום דעביד איניש לאחזוקי דיבורא, דבמה שדיברו חוץ לב"ד אין ממש כלל, ואף שקודם שהעידו בב"ד י"ל דאין חשבון לפני הלוה לפוטרו וכמש"כ המרדכי בתי' קמא דלמה יפטרם דהלא הם חייבין לו, י"ל דס"ל להר"ן והרשב"א דזה דוחק לומר שיהיה ירא הלוה לפוטרו מחשש שמא לא ירצו להעיד, וע"כ תירצו יותר דמשום ההנאה שפטרן מהתביעה חשובים כנוגעים, אבל דבריהם הם רק על האופן שיפטרם הלוה קודם שהעידו העדים בב"ד שפרעו להמלוה ולא שייך כלל עביד איניש לאחזוקי דיבורא. וגם מתירוצ' הבתרא של המרדכי דכתב די"ל דהשתא אתו לאחזוקי שקרייהו, אין ראייה להש"ך חו"מ שם, די"ל אחר שכבר נשבעו העדים יש יותר לומר דאתו לאחזוקי שקרייהו, אבל בהעידו עדים בעת שהיו קרובים ונוגעים ואח"כ נתרחקו או נסתלקו מנגיעותם אפשר דאין לפוסלם בהעדאתם פעם אחרת בב"ד משום דעביד איניש לאחזוקי דיבורא. ולפי"ז אין ראייה כלל מהראשונים שהקשו דיפטור הלוה את השלוחים ולא תירצו משום עביד איניש לאחזוקי דיבורא להקצה"ח והאמרי ברוך דפליגי על סברא זו בחו"מ (סי' ל"ג סי"ז), וגם מתי' בתרא של המרדכי אין ראייה להש"ך שם דלפמש"כ ביאור דברי המרדכי שם אינו ענין כלל לזה, ויש לדון ולהאריך עוד וקצרתני.

סימן ה

[בדבר שיעור של חיבור ע"י נגיעה לענין טומאה]

אבל בעינן דהטומאה נגעה בכל האוכל שהוא כביצה דאם נגעה הטומאה במקצת האוכל לא מתפשטת הטומאה לכל האוכל. וא"כ ממילא לא נטמא כלל אף במה שנגעה הטומאה¹. וכן לענין לטמא אחרים בעינן שיגע האוכלין של כל הביצה כיון שהן מחוברין רק ע"י מגע גרידא באוכל הטהור, לא סגי שיגע במקצתו כיון שאינו מחובר ממש. וזה שאמרו בגמרא שם אין יד לפחות מכזית דהנגיעה בהיד וגם ביתר האוכל דלזה היה מהני חשיבות החיבור שע"י נגיעה זה בזה דאם היה נוגע בהחצי זית וביתר האוכל היה טמא, אבל מה שנגע בהיד שהוא לחצי זית לאו יד הוא. ולפי"ז פליגי רש"י ותוס' אם חיבור שע"י נגיעה גרידא בלי התדבקות אם הוי חשיבות לענין שיעור כביצה, דלשיטת תוס' לא הוי חשיבות שיעור טומאה לטמא או לקבל טומאה בנגיעה בעלמא, ולשיטת רש"י הוי שיעור חשיבות לענין שיעור טומאה בנגיעה בלי התדבקות רק צריך שיהיה המגע לטמא או לקבל טומאה בכל השיעור כיון שהחיבור הוא בנגיעה בלי התדבקות, ע"ש בלב אריה חולין שם.

ועפי"ז נ"ל דמיושב לשיטת רש"י קו' תוס' (כייחוס דף כ"א ע"א [ד"ה כגון]) גבי הא

בגמרא (חולין דף קי"ח ע"ג) הקשו בתוס' (ד"ה אין) על פרש"י [ד"ה אין יד] שפי' אין יד לפחות מכזית, כגון חצי זית בשר והרי הוא עם אוכלין כביצה ולהחצי זית בשר יד לא חשוב יד לקבל טומאה. והקשו בתוס' דאפילו אם היה נוגע בחצי זית עצמו לא היה טמא, דנגיעה לא חשוב כמחובר כדאמרינן (נפ"ק דף כ"ד ע"ג) התורה העידה על כלי חרס אפילו מלא חרדל, אלמא אי לאו אויר כלי חרס לא הוי כמו מחובר אעפ"י שנוגעין יחד. וכתבו לפרש שהיה חצי זית מחובר עם כביצה אוכלין כו'.

ובספר לב אריה חולין שם כתב ליישב פרש"י דס"ל דלשווייה חיבור וצרוף לענין אם נגעה טומאה במקצתו שיטמא כולו, דבעינן בזה חיבור מעליא וכל שלא נתחברו ונתדבקו כאחד אינו כגוף אחד ממש ואם נטמא מקצתו לא נטמא השאר, אבל לענין חשיבות שיעור כביצה לענין לטמא אחרים או להסוברים דלקבל טומאה צריך ג"כ שיעור כביצה, בזה סובר רש"י דלא בעינן חיבור ממש וסגי להצטרף בנגיעה בעלמא שנוגעין זה בזה להיות חשוב שיעורייהו להצטרף כביצה לטמא או לקבל טומאה להסוברים דלקבלת טומאה צריך שיעור,

1. רבינו למד בדברי הלב אריה דבעינן שתגע הטומאה בכל הכביצה, ואם נגע רק במקצתו, לא נטמא אפילו אותו קצת. אמנם המעיין בלב אריה שם יראה כי דעתו היא דכשנגע במקצת הכביצה, אותו מקצת נטמא. ועי' בתורת מרדכי סי' לד בתשובה לרבינו שלמד בדעת רש"י כמ"ש רבינו כאן.

דבש [מ"צ דרוש ד"ה ונלאה ליישג להמוס] מזהא דאיתא בגמרא (זמס דף ק"ו ע"א) טמא שאכל קודש בין קודש טמא ובין קודש טהור חייב וריה"ג אומר טמא שאכל קודש טמא פטור, אמרו לו רבנן לריה"ג אף טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טמא והו. ולשיטת תוס' דפחות מכביצה אין מקבל טמאה מה"ת קשה מאי הקשו רבנן לריה"ג, הא משכחת לה בטמא שאכל כזית דהוא פחות מכביצה דחייב כרת משום אכילה בכזית ולא שייך לומר כיון שנגע הטמא בהקודש טהור טמא והו, דלשיטת תוס' אין פחות מכביצה מקבל טמאה מה"ת, והניח בצ"ע.²

וראיתי בספר משנת חכמים³ בןקוטיסן חוט המשולש מבנו הגר"ח הביא הקושיא וכתב מזה להוכיח ולפשוט ספיקת המל"מ (פ"ו מה"ל מומוס [ה"א]) אם כהן (טמא) אכל תרומה טמאה מדרבנן אם הוא במיתה, אם מה שאינו ראוי מדרבנן מיקרי אינו ראוי מדאורייתא. ומזה יש להוכיח בשיטת תוס' דס"ל דמה שאינו ראוי מדרבנן אינו ראוי מדאורייתא. ולפי"ז ניחא מה דמקשי רבנן לריה"ג אף טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טמא והו דאף שאכל רק כזית לא היה שיעור קבלת טמאה מה"ת, כיון דמדרבנן מקבל טמאה פחות מכביצה א"כ הוא קודש טמא מדרבנן ומה שאינו ראוי מדרבנן הוא כאינו ראוי מה"ת, ולריה"ג טמא שאכל קודש טמא פטור.

דאיתא שם א"ל רב לר' חייא מחשבה למה לי לטומאה קלה והא היא גופא טומאה היא, א"ל כגון דאיכא פחות מכזית נבלה וצרפה לפחות מכביצה אוכלין דהאי והאי הוי כביצה. והקשו בתוס' שם הוי מצי למימר דאיכא כזית נבלה וצרפה לנפשו מןכביצה אוכלין ומהני מחשבה שיטמא האי כביצה אוכלין אפי' לא יגעו האוכלין רק בצירוף ולא בנבילה יעו"ש.

ועפמש"כ הלב אריה י"ל דתוס' לשיטתם בחולין שם דחיבור ע"י נגיעה לא חשיב חיבור אף לענין חשיבות השיעור ורק צירוף בעי רק ע"י התדבקות, וא"כ בנגע במקצת נטמא כולו, ושפיר הקשו דהוי מצי למימר בכזית נבילה, אבל לשיטת רש"י דצירוף ע"י נגיעה גרידא חשוב חיבור לענין שיעור כביצה, וי"ל דהסוגיא בכריתות שם מיירי בצירוף ע"י נגיעה וא"כ מהני רק לענין השיעור, אבל המגע צריך להיות בכל השיעור ולא מהני המגע במקצת לטמא כולו, א"כ מיושב ומדוקדק שפיר לשון הגמרא שם דאיכא פחות מכזית נבלה, דאם היה כזית נבלה היה מטמא מצד שהיא גופא טומאה כיון שבעי המגע בכל השיעור בחיבור שע"י נגיעה בלי התדבקות לשיטת רש"י.

והנה על שיטת תוס' (שנ"ד דף ע"א) מו"ה א"י דאין אוכל פחות מכביצה מקבל טומאה מה"ת, הקשה הגאון בעל יערות

2. וכן הסתפק בזה בשער המלך ה"ל ברכות פ"ו ה"א ד"ה יש להסתפק.

3. מרבי יוסף הובלרנטר. במהדור ירושלים תשנ"ז עמ' שסג-שסד.

ונראה דאף שיש לתרץ בהכי קושית היערות דבש אבל אין לפשוט מזה ספיקת המל"מ אף לשיטת התוס', די"ל דריה"ג לשיטתו דס"ל (נסוטה דף מ"ד ע"ג) דאיש הירא ורך הלבב הוא מעבירות שבידו אפילו עבירה דרבנן, הרי דס"ל בהדיא דאף מה שהוא עבירה מדרבנן הוא כעבירה דאורייתא, [טומאת].

סימן ו

הערות שונות

וכתב הר"ש לחלק בין מוכר חפץ דמטלטלי למוכר קרקע יעו"ש. ולפי"ז מיושב היטב, דליכא למימר דמטלטלי איכא בינייהו, דבמטלטלי בלא"ה צריך להעמיד את מקחו וכדאיתא בירושלמי שם.

ובש"ך חו"מ (סי' ר"ט סק"ט) מביא האי דינא דירושלמי בשם העיטור [א"ח מ סוף מניח קרקעות]. ובנתה"מ (ט"ז סק"ז) כתב להקשות מחו"מ (סי' יט"ז [ס"ה]) גבי דקלים. ולפמש"כ הר"ש דדינא דירושלמי דצריך להעמיד מקחו הוא רק במטלטלי, לא קשה מידי מדקלים דהוא קרקעי¹.

(ב) **הש"ך** חו"מ (סי' ק"ז סק"א) כתב שט"ח של חברו במטלטלין לא קנה דלא עדיף מכסף שאינו קונה במטלטלין.

(א) **הט"ז** חו"מ (סי' ל"ז [נט"ו]) הקשה על הסמ"ע [סק"מ] שכתב שם דבמטלטלי לא אמרינן ניחא ליה דלא ליקריא גזלנא, מגמרא (נ"מ ט"ז ע"ג) חזר הגולן ולקחה מבעלים הראשונים דאמר מר זוטרא דניחא ליה דלא לקרייה גזלנא ורב אשי אמר ניחא ליה דליקו בהימנותא, וטרח התלמוד למצוא מאי בינייהו, ולמה לא אמרו דמטלטלי איכא בינייהו יעו"ש בקצה"ח סק"ח.

ואפשר ליישב עפמש"כ הר"ש (מיומם פ"ו [מ"ג ד"ה יושלמין]) להקשות על הירושלמי שם [הל' ג] דאמרו המוכר חפץ לחבירו ואינו שלו צריך להעמיד לו מקחו, מהא דב"מ שם גבי חזר הגולן ולקחה מבעלים הראשונים דמבואר בהדיא דאין צריך להעמיד לו מקחו,

4. הוספה מהשמטות.

1. וכ"כ בשו"ת רעק"א ריש סי' קלד.

ויש להעיר להסוברים בחו"מ (סי' קנ"ט) חנם כלל, וכ"כ הנתה"מ (סי' קנ"ט סק"ה)². זולת דיקשה מזה להריב"ן בתוס' (עיוזין ס) שהקשה אמאי עקרו קנין מעות שהוא מדברי תורה לגמרי, היה להם לתקן שמשיכה גרידא לא יקנה רק עם מעות, ותירץ דאם משיכה גרידא לא היה קונה היה אומר הלוקח להמוכר נשרפו חטך בעליה יעו"ש. וא"כ קשה אמאי הזהב קונה את הכסף הא כה"ג לא היה צריך להיות משיכה גרידא קנין, דהא ליכא למימר דיאמר הלוקח שמשך הזהב דנשרפו בעליה דהא כיון שמשך לידו המקח נעשה על הזהב שומר חנם וכספים אין להם שמירה אלא בקרקע וכמ"ש הפנ"י, והיה צריך להיות דמשיכת הזהב שהוא הפרי לא נקנה בלי קנין כסף וכקושית הריב"ן, אלא ודאי יש להוכיח מזה כהסוברים דאמרינן לא פלוג.

ג) הרב המגיד הל' מלוה (פ"ג ה"ד) כתב להקשות על הרמב"ם שכתב עבר הבע"ח ונכנס לבית הלזה ומשכנו אינו לוקה שהרי ניתק לעשה ואם אבד המשכון או נשרף לוקה ומחשב דמי המשכון כו'. והקשה הא אין לוקה ומשלם ודחק לתרץ יעו"ש.

ולי נראה די"ל דהרמב"ם ס"ל כהסוברים³ דבקלב"מ מהני תפיסה, א"כ הלזה שהוא מוחזק בחובו יכול לתפוס דמי המשכון, ומש"ה פסק דמחשב הבע"ח דמי המשכון משום תפיסת

ויש להעיר להסוברים בחו"מ (סי' קנ"ט) דבמקום שלא שייך התקנה דשמא יאמרו נשרפו חטך בעליה קונה בכסף ולא אמרינן דלא פלוג, א"כ י"ל דשט"ח עדיף מכסף, דתוס' (עיוזין דף פ"א ע"ג ד"ה שם) הקשו מאי הועילו רבנן בתקנתם דמעות אינן קונות, הא יכול המוכר לומר להלוקח נשרפו מעותיך בעליה, ותירצו משום דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע יעו"ש. ולפי"ז הוא דווקא בכסף, אבל בשט"ח דנתמעט מדין שמירה לגמרי הדר קושית תוס' דלא שייך התקנה דנשרפו חטך בעליה, דגם אם לא יקנה אכתי יוכל המוכר לומר נשרף השט"ח בעליה, וא"כ חזר אדינא דדבר תורה דמעות קונות, וא"כ י"ל דשט"ח עדיף מכסף.

וראיתי בספר פנ"י ריש הזהב נ"מ
מ, 6 ד"ה הכסף] דהקשה להסוברים דלא אמרינן לא פלוג א"כ אמאי הכסף אינו קונה את הזהב דדהבא הוי פרי, הא לא שייך התקנה דשמא יאמר המוכר נשרפו זהבך בעליה דהא זהב בכלל כספים דאין להם שמירה אלא בקרקע וכמ"ש התוס' עירובין שם.

ובאמת נראה די"ל דדווקא על
המעות שמקבל המוכר מהלוקח נעשה שומר, וכיון שכספים אין להם שמירה אלא בקרקע חייב המוכר משום פשיעה, משא"כ על המקח שקנה הלוקח ונשאר מונח ביד המוכר לא הוי המוכר שומר

2. עי' בתרומת הכרי סי' רג סק"ב שגם האריך והסביר כן.

3. עי' רש"י ב"מ צא, א ד"ה רבא אמר.

הלואה⁴. והרב המגיד שלא נחת לזה י"ל דמוכח מזה כמ"ש האחרונים (טו"מ סי' כ"ט) דהיכי דעבדינן החומרא לא מהני תפיסה בקלב"מ.

דמרש"י ב"מ שם מוכח דס"ל דמעוה שזכה ע"י תפיסה לא חשוב ממון לקדש בו את האשה והוא משום כיון שיכול הנתפס לחזור ולתפוס וא"ש, וע' ספר קונטרס הספקות [כלל א אות ט] ואינו מתיי.

ובה אמרתי לקיים קושית העולם⁷ בגמרא (כמויות דף ל' ע"ג) גבי זר שאכל תרומה דלאביי פטור, ופריך מהא דגונב חלבו של חבירו ואכלו שחייב משום שכבר נתחייב בגנבה כו', ומעידנא דאגבייה קנהו. וקשה הא י"ל דמעיקרא שוה זוזא ואח"כ שוה ארבע דחייב משום עידנא דאגבייה רק זוזא והשאר חייב בעידנא דאכל ומש"ה ניחא דלאביי פטור משום דמיתה פטור. ורב גדול אחד⁸ רצה לתרץ די"ל דהכי פריך כיון דחייב זוזא משום עידנא דאגבייה, א"כ גם לאביי צריך לשלם כל הארבע דעל כל זוזא שיקבל יאמר דתופס על התלתא זוזי שקלב"מ, דכיון שמהני תפיסה ויכול לומר סטראי הוא דתופס על החוב של ג' זוזי שחייב לצאת ידי שמים אף בקלב"מ ויכול לתבוע עוד את הזוזא שחייב בעת הגבהה וכן בכל זוזא וזוזא. ואף שזוה דבר חכמה. ולפמש"כ י"ל דלא יכול לתבוע הזוזא של שעת הגבהה בהטענה דסטראי דתפס על החוב של הג' זוזי שחייב לצאת ידי

והנה ברש"י (נ"מ דף מ"ח ע"א [ד"ה קאי נאנל]) כתב דלר"ל דמעוה אינו קונה מד"ת אם קידש המוכר אשה בהמעוה אינה מקודשת. ולכאורה כיון שדברים ומעוה קאי באבל מי שפרע גם לריש לקיש, א"כ אין לצאת ידי שמים גדול מזה ומהני תפיסת המוכר בהמעוה וצריך להיות מקודשת. אבל באמת נראה דמעוה שזוכה משום תפיסה בעלמא אינו חשוב ממון לקדש בו את האשה, וכמש"כ הפוסקים⁶ דהנתפס יכול לחזור ולתפוס, והוא בכלל מה שמבואר (נ"מ דף ו' ע"ג) דאם תקפו כהן אין מוציאין מידו לא חשוב ממון שלו.

ובה מיושב מה שהקשה הטורי אבן [מגינה יא, א אגני שהס ד"ה נפש] מובא בקצה"ח (סי' מ"י [סק"ד]) גבי זקן ממרא דכתב רש"י (סנהדרין דף פ"ז ע"ג [ד"ה ונמטה נפש]) דלמ"ד דמתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב מיתה אם קידש אשה בהמעוה אינה מקודשת, והא בקלב"מ מהני תפיסה משום לצאת ידי שמים וא"כ צריך להיות מקודשת יעו"ש. ולפמש"כ ניחא,

4. כ"כ גם ליישב את דעת הרמב"ם במחנה אפרים הל' גביית חוב סי' יא, ובמנחת חינוך מצוה לח סוף אות ג.
5. עיי"ש בקצה"ח סק"א בשם מהרש"ל ביש"ש ב"ק פ"ו סי' ו.
6. רמב"ם הל' טוען ונטען פ"ט הל' יב, ובשו"ע חו"מ סי' קלח ס"ז.
7. עי' הדעת כתובות שם ד"ה הכי נמי, מצפה איתן ב"ק סה, ב ברש"י ד"ה תברה.
8. מאמר מרדכי לרבי שמעון מרדכי דובינסקי מסמארגאן ב"ק ער, ב ד"ה מתני' על קו' המצפה איתן.

מידי וודאי גולן, י"ל שפיר דה"ה עדות מיוחדת נמי חשוב כוודאי דמצרפינן העדים, אבל להראשונים דכתבו הטעם דגולן פסול לעדות ולא אמרינן ספק מלוה ישנה יש לו עליו, דאם היה לו ספק מלוה ישנה לא גזל בפני עדים דבוודאי יטלו ממנו יעו"ש ברמב"ן שם¹⁰. ולפי"ז י"ל דזה דווקא אם גזל בפני שני עדים, אבל בעדות מיוחדת דכל גזלה היה בפני אחד י"ל דספק מלוה ישנה עליו דחשב שלא יטלו ממנו דעד אחד אינו מהימן, וא"כ י"ל דכה"ג אינו נפסל לעדות כלל.

ובאו"ת (סי' ע"ה סק"ה) הקשה אהא דאיתא שם מנה לי בידך שגזלתני וע"א מעיד שגזלו נשבע שבועת התורה דע"א. והקשה מסי' ל"ד [ס"ו] שם דבע"ד ועד מצטרפין לפוסלו וא"כ הוא פסול לשבועה ודחק לתרץ יעו"ש. וזה תמוה דבסמ"ע (סי' ל"ד ע"ג ס"ו) כתב בהדיא דדווקא אחר גמר דין דאינו נוגע בעדות, אבל קודם גמר דין בודאי אין סברא כלל דהבע"ד יפסול את העד דאין נוגע גדול מזה וזה פשוט.

(ו) האחרונים הקשו בגמרא (כ"ה דף כ"ט ע"ב) התוקע בשופר של עולה יצא דעולה בת מעילה וכיון דמעל בה נפקא לחולין. והקשו הא קיי"ל דיש דיחוי אצל מצות והא השופר נדחה ממצותו דהא אסור לתקוע בו, וא"כ אף שעבר ותקע ונפק לחולין אין לצאת בו משום הואיל

שמים דהא יכול הנתפס לחזור ולתפוס וכמש"כ הפוסקים, א"כ אין יכולים לתבוע הזוזא דיכול לומר שחזור ותופס והוא מוחזק ואין להוציא מידו, ומקויים קושית העולם.

(ד) **בספר** מעייני החכמה (צ"מ דף פ"ג ע"א ד"ה רצה נל נמן. אום קמת) הקשה גבי הני שקולאי דשקלי גלימיהו דהא אסור ליטול בזרוע משכון משום הל"ת לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו, והעלה דהגלימא היתה בבית הבעלים, אבל הניח בצ"ע א"כ הוא פשיעה בבעלים דפטור יעו"ש.

ולוי נראה דהמחנה אפרים [ה'י' שומים סי' למ] מובא בנתה"מ (סי' ר"א [ס"ק מ]) כתב דהיכי דהבעלים הוא רק שומר חנם בלבד לא הוי שמירה בבעלים יעו"ש. ולפי"ז לא קשה מידי. ומהא דאמרו בגמרא (צ"מ דף ע"ט ע"א) ובפרש"י שם בהא שבאתה חבילה לידו, יש להוכיח ג"כ כמש"כ המחנ"א והנתה"מ שם⁹ ואכמ"ל.

(ה) הרמ"א חו"מ (סי' ל"ד ס"ו) כתב דשני עדים משני דיני גזלות א' בניסן וא' באייר יכולים להעיד עליו לפוסלו.

ולוי נראה דזה תלוי ברברבתא, דלשיטת תוס' (צ"מ דף ו' ע"א [ד"ה ספק]) דבגולן וודאי לא אמרינן דספק מלוה ישנה יש לו עליו משום דאין ספק מוציא

9. לא הבנתי כוונתו.

10. סברא זו הובאה בשיטמ"ק ב"מ שם בשם שיטה ולא בשם הרמב"ן.

דבתוס' (צ"ק דף ז' ע"א ד"ה ג, ג] שז) הקשו רעהו דכתב רחמנא לאפוקי הקדש למה לי הא מכי יאכל נפקא פרט למזיק ושור יש למילף מק"ו דאדם המזיק, ותירצו דאם לא אשכחן פטור הקדש מרעהו לא הוה דרשינן מכי יאכל פרט למזיק. והקשה המהר"ם לובלין הא אשכחן פטור הקדש בבור מוהמת יהיה לו ומזה יש למידרש מכי יאכל פרט למזיק ואכתי קשה דרעהו גבי שור למה לי, ותירץ דבור שאני דאמרינן דלא בשביל קילותא של הקדש פטור פסולי המוקדשין רק קילותא דבור גרם דהא פטר בו את הכלים יעו"ש.

ולפי"ז י"ל דזה גופא משני הש"ס מסתברא גבי בור שכן פטר בו את הכלים, היינו דאם נימא איפוך אנא יהיה קשה רעהו למה לי דבשור אין קילותא, ואם פסולי המוקדשין פטור ואשכחן פטור בהקדש יש למידרש מכי יאכל פרט למזיק, ומאדם המזיק בידים דפטור גבי הקדש יש למילף כל נזקין אף שן דיש הנאה להזיקו וכמש"כ (נמוס' דף ז' ע"א) וא"כ רעהו למה לי. אבל אם נימא דוהמת יהיה לו דבור מפקת למי שהמת שלו דפטור בו פסולי המוקדשין, וגבי בור שכן פטר בו את הכלים איצטריך שפיר למיכתב רעהו לאגלוי שיש למידרש מכי יאכל פרט למזיק דמצינו פטור גבי הקדש ומאדם המזיק ילפינן כל נזקין דפטור הקדש דהא דפטור גבי בור פסולי המוקדשין, י"ל דקילותא דבור

ונדחה נדחה, וקשה לס"ד דהש"ס שם. ועי' ספר כפות תמרים¹¹.

ונ"ל די"ל לשיטת הר"ן (מולין פיק גיד הגסה [ג], א מדפי הרי"ף ד"ה גזיי אמר) דבאיסור הנאה אף היכי דהוי פסיק רישא ואינו מתכוין מותר. ולפי"ז לס"ד דהגמרא שם דמצות להנות ניתנו והאיסור לתקוע בשופר של עולה הוא משום הנאת המצוה, וא"כ למ"ד דמצות אין צריכות כוונה לא הוי השופר של עולה נדחה ממצותו, דאפשר לתקוע לשיר ויהיה יוצא ידי חובת תקיעה משום דמצוה אין צריכה כוונה, וכה"ג ליכא איסור כלל משום דהוי דבר שאינו מתכוין דאף דהוי פסיק רישא דהא מ"מ יצא ונהנה, לא אמרינן פסיק רישא לענין הנאה גרידא, וכיון שאינו מתכוין למצוה אינו מתכוין לאיסורא ומותר, וכיון שיש תקנה לצאת ידי חובתו בשופר של עולה לא הוי דחוי כלל ואף שתקע לשם מצוה יוצא בו. ודוחק לקיים קושית האחרונים משום דלכתחילה צריך לכוון לשם מצוה, דהא מ"מ דחוי לא הוי.

(ז) **תוס'** (צ"ק דף נ"ג ע"ב [ד"ה איפוך]) הקשו בהא דפריך איפוך בהמת יהיה לו דשור מפקית למי שהמת שלו, והקשו בתוס' דהא א"כ רעהו דכתב רחמנא לאוקי הקדש למה לי יעו"ש.

ונראה דזה גופא משני הש"ס מסתברא גבי בור דפטר בו את הכלים,

11. בכפ"ת ל"מ מזה. אמנם עי' במה שהאריך בזה הטורי אבן ר"ה שם באבני מילואים ד"ה דהר אמר רבא.

גרם שכן פטר בו את הכלים וכמש"כ בחידושי מהר"ם שם.

(ח) **בב"י** אהע"ז (סי' קמ"ג [ס"ד] ד"ה אגל) משמע בנשבע שיתן לפלוני אם מהני בנתינה בעל כרחו, תליא בהא (דגיטין דף ע"ה ע"ב) דנתינה בעל כרחו אם שמה נתינה¹².

וצ"ע הא י"ל דמיירי שנעשה כה"ג אחר שנתאלמנה, א"כ לא הוי איסור מוסיף רק כולל מיגו שנאסר בשעה שנעשה כה"ג בשאר אלמנות נאסר גם באחותו האלמנה, ובכולל ס"ל לר"ש דאין איסור חל על איסור ומשו"ה לא חל איסור אלמנה לכה"ג על איסור אחותו. ועי' ספרי שו"ת גנת ביתן סי' י"ז ואבמ"ל.

ולו נראה דבלשון שבועה לכו"ע נתינה בעל כרחו שמה נתינה, דאל"כ האיק' יתפרנס המתני' (שנעו"מ דף כ"ה ע"ב) דאתן מנה לפלוני הוי שבועת ביטוי, הא הוי שבועת שוא דשמא לא ירצה לקבל למ"ד נתינה בעל כרחו לא שמה נתינה, אלא ודאי דבשבועה כו"ע מודו דמיקרי נתינה אף בעל כרחו¹³.

(ט) **תוס'** קידושין (דף ע"ז ע"ב ד"ה פטר)

סימן ז

מבן המחבר הג"ר יצחק אריה שליט"א הרב דק' יעזנא

איתא במ"ר פר' חיי שרה פר' ס"א סי' ז', בקש אלכסנדרוס מוקדון לעלות לירושלים אזלון כותאי ואמרו ליה הזוהר שאינן מניחין אותך להכנס לבית קה"ק שלהם. וכיון שהרגיש גביעה בן קוסם הלך ועשה לו שתי אנפלאות כו'. וכיון שהגיע להר הבית א"ל אדוני המלך שלוף מנעליך ונעול לך שתי אנפלאות כו'. וכיון שהגיע לבית קודש הקדשים,

א"ל ע"כ יש לנו רשות ליכנס מכאן ואילך אין לנו רשות ליכנס, א"ל לכשאצא אני משוה לך גביעתך כו' עיי"ש. והקשה הגהת הרד"ל שם [אום יט] וז"ל ע"כ יש לנו רשות להיכנס, משמע שבהיכל היה לו רשות לכנס, ובאמת אף שגביעה כהן היה וכדאיתא במגלת תענית שמה, מ"מ ביאה ריקנית להיכל בלא עבודה אסור וצ"ע, עכ"ל.

¹². כוונתו למש"כ שם בשם הרשב"א "זה"ה נשבע ליתן לחבירו נותן לו בעל כרחו ונפטר".

¹³. סברא זו נוכרה כבר בריטב"א שבועות שם ד"ה אלא מתנה.

התוס' במס' חגיגה כ"ו ע"ב [ד"ה שלם] במתני' ואומרין להם הזהירו שלא תגעו בשולחן, בכהנים עמי הארץ ההולכין להיכל להשתחוות קאמר ע"ש, הרי ס"ל בפירוש דלהשתחוות לעולם לא הוה ביאה ריקנית.

אך ספר החינוך מצוה קפ"ד מביא דעת הרמב"ם דאף להשתחוות הוה ביאה ריקנית ולוקה, כי בדברי הרמב"ם הנ"ל אין הכרע כ"כ היאך דעת הרמב"ם בנכנס להשתחוות. ודעת החינוך בשיטת הרמב"ם דאף להשתחוות הוה ביאה ריקנית ולוקה ולא כדברי הכ"מ הנ"ל, רק מובא בספר החינוך שם דעת הרמב"ם [נפישגוט לפס"מ לאוין עג] דנכנס להשתחוות לא הוי ביאה ריקנית ואינו לוקה, דידוע שיטת הרמב"ם דכניסה למקדש פרוע ראש או קרוע בגדים אינו לוקה בלא עבודה, שאין איסור הכניסה להם בלא עבודה מדאורייתא רק מעלה מדבריהם. ולכאורה אף בלא עבודה לילקו מטעם ביאה ריקנית להיכל, אלא ע"כ שיטת הרמב"ם דהשתחוואה לא הוי ביאה ריקנית ומיירי דהפרוע ראש או קרוע בגדים נכנס להשתחוות דגם משום ביאה ריקנית ליכא, וכזה כתב גם המנ"ח שם [א"מ ז].

ולשיטה זו יש להסיר הערת הרד"ל מדברי המדרש הנ"ל היאך נכנס גביעה בן קוסם להיכל אף שהיה כהן מ"מ ביאה ריקנית בלא עבודה אסור, י"ל דאיירי דנכנס להשתחוות ומותר.

ולבד זאת יש להעיר בדברי המדרש הנ"ל, הא גביעה בן קוסם היה בעל

ונ"ל דהנה במנחות כ"ז ע"ב בזה דאמרין שמה להיכל כולו בארבעים דרבנן דרשי אל הקודש בלא יבוא מבית לפרוכת ואל פני הכפורת בלא ימות, הקשו התוס' בד"ה להיכל מפרק בתרא דתמיד [ג, ב] בזמן שכה"ג נכנס להשתחוות שלשה אוחזין בו אחד מימינו ואחד משמאלו כו', נכנסו אחיו הכהנים והשתחוו ויצאו, אלמא להיכל שרי. ותירץ ר"ת דהשתחוואה צורך עבודה היא. משמע מדבריהם אלו דלהשתחוות אף בלא עבודה לא מיקרי ביאה ריקנית ואינו חייב עליה מלקות.

וכן מבואר ברמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ב ה"ד הנכנס לקודש חוץ לקה"ק שלא לעבודה או להשתחוות בין הדיוט בין גדול לוקה. ועי' שם בכ"מ בפיי דברי הרמב"ם דהנכנס לעבודה או להשתחוות מותר. אך מובא שם בהכ"מ שיטת הסמ"ג [לאוין עג] דלהשתחוות הותר להכנס להיכל רק בגמר עבודה ואם נכנס להשתחוות בלא שעת עבודה לוקה, ומפרש דברי הרמב"ם הנ"ל אם נכנס לקודש שלא לעבודה או שנכנס להשתחוות אם אינו גמר עבודה לוקה. והתירוט במס' תמיד פ"ז [משנה 6 ד"ה לפשמוס] רוצה להוכיח דגם שיטת התוס' במס' מנחות הנ"ל כשיטת הסמ"ג, דמדלא כתבו התוס' דהשתחוואה עבודה היא ולכן לא הוה ביאה ריקנית ודקדקו לכתוב דהשתחוואה צורך עבודה היא, יש להוכיח מזה דדעת התוס' למשרי השתחוואה רק כשהיא עם עבודה כשיטת הסמ"ג הנ"ל. ומ"מ מסיק התירוט שהעיקר בכל השתחוואה שרי. וכן כתבו

חטורת כמבואר שם במדרש, שאמר לו לכשאצא אני משה לך כו', עי' במתנות כהונה שם [ד"ה גניעס], וכן איתא בסנהדרין צ"א ע"א בעובדא דההוא מינא דא"ל ווי לכוון חייביא דאמרייתון מיתי חיינן כו' דא"ל אי קאימנא בעיטנא בך ופשיטנא לעקמותך מינך עי' בפרש"י שם [ד"ה גניעס פן פסיסא], ובעל חטורת הוה מום שבכהונה כדאיתא במתני' בכורות דף מ"ג ע"א הכילון והלפתן כו' ובעלי החטורת חכמים פוסלין כדמפרש ר' יוחנן טעמייהו דאמר קרא [ויקרא לא, לא] כל איש אשר בו מום מזרע אהרן איש ששנה בזרעו של אהרן. וכן פסק הרמב"ם בהל' ביאת מקדש פ"ח ה"י כרבנן אף בלית ביה עצם, ולא אמרינן קרקורא דבשרא בעלמא הוא, וכיון שכן היה כהן בעל מום והיאך נכנס להיכל, הא מקרא מפורש גבי כהנים בעלי מום אך אל הפרוכת לא יבוא וגו'.

אך י"ל דהרמב"ם מיירי דווקא במומין כאלו דמחללין עבודה דמוזהרין ג"כ באיסור הכניסה לבד מן המזבח ולפנים מה"ת, אבל [לא] במומין המיוחדין באדם דפסולין רק משום שאינן בזרעו של אהרן וליכא אלא עשה כדאיתא בבכורות מ"ג ע"ב. ובאמת קשה מאד דברי הרמב"ם שם בהלכה ו' דאף במומין המיוחדין לאדם ועבד שהוא לוקה, דבגמרא איתא מפורש דליכא אלא עשה, וכבר הניח בתימה על דברי הרמב"ם המשל"מ שם. ואמרת ליישב קצת דהוכחת הרמב"ם מהא דאמרינן בגמרא שם מה איכא בין מומא לשאינו שוה בזרעו של אהרן איכא בינייהו מיחל עבודה ולא קאמר איכא בינייהו גם מלקות. ולדברי רש"י דהוה רק עשה לא לקי, אלא וודאי דגם במומין כאלו לקי רק עבודה אינו מחלל, ועי' בהתוי"ט בכורות פ"ז מ"ג [ד"ה מפני מלאים העין] מה שכתב בדברי הרמב"ם אלו.

אבל עכ"פ אף דס"ל להרמב"ם דבמומין המיוחדין לאדם לוקה

י"ל דהרמב"ם מיירי דווקא במומין כאלו דמחללין עבודה דמוזהרין ג"כ באיסור הכניסה לבד מן המזבח ולפנים מה"ת, אבל [לא] במומין המיוחדין באדם דפסולין רק משום שאינן בזרעו של אהרן וליכא אלא עשה כדאיתא בבכורות מ"ג ע"ב. ובאמת קשה מאד דברי הרמב"ם שם בהלכה ו' דאף במומין המיוחדין לאדם ועבד שהוא לוקה, דבגמרא איתא מפורש דליכא אלא עשה, וכבר הניח בתימה על דברי הרמב"ם המשל"מ שם. ואמרת ליישב קצת דהוכחת הרמב"ם מהא דאמרינן בגמרא שם מה איכא בין מומא לשאינו שוה בזרעו של אהרן איכא בינייהו מיחל עבודה ולא קאמר איכא בינייהו גם מלקות. ולדברי רש"י דהוה רק עשה לא לקי, אלא וודאי דגם במומין כאלו לקי רק עבודה אינו מחלל, ועי' בהתוי"ט בכורות פ"ז מ"ג [ד"ה מפני מלאים העין] מה שכתב בדברי הרמב"ם אלו.

אך י"ל דדינא זה בפלוגתא תליא. דהנה שיטת הרמב"ן [השגות על ספ"מ ל"ט סט] מובא גם בספר החינוך מצוה רע"ז שאיסור הכנס בעל מום להיכל אינו אלא מעלה מדבריהם, ולא בא הכתוב אלא לאסור מהם קריבה לעבודה, ולאן שלא יכנס בעל מום להיכל בכלל לאו דבעל מום שלא יעבוד. הרי דס"ל להרמב"ן ז"ל דעל הכניסה לבד ליכא מה"ת שום איסור, ומטעם ביאה ריקנית דאל הקודש בלא יבוא אין לחייבו כדהוכחתי שיטתו לעיל דכניסה להשתחוות לא מיקרי ביאה ריקנית, ובכנס להשתחוות איירי. ולשיטה זו כיון דאיסור הכניסה לבעל מום בלא

ליכא איסור מה"ת כלל למה לי קרא ע"ז. ועוד איבעי שם הגמ' טמא ובעל מום איזה מהן נכנס רב חייא בר אשי אמר רב טמא נכנס דהא אישתרי בעבודת צבור ור' אלעזר אומר בעל מום נכנס דהא אישתרי באכילת קדשים, ואי נימא כשיטת הרמב"ן ז"ל פשיטא דבעל מום נכנס דלגביה ליכא איסור מה"ת על הכניסה לבד בלא עבודה ובטמא חייב על הכניסה לחוד. אלא ודאי כשיטת הרמב"ם דגם כהן בעל מום חייב בכניסה לבד ולהכי בעינן דרשא דאך חילק דליכנס לעשות ריקועי פחים שרי, ושפיר בעי הגמ' טמא ובעל מום איזה מהן נכנס כיון דאיסור הכניסה למקדש איתא בתרווייהו.

אך באמת יש להעיר גם לשיטת הרמב"ם הנ"ל מסוגיא זו, שהרי איסור הכניסה לטמא בהיכל הוא בעונש כרת, ואיסור הכניסה לבעל מום בהיכל הוא רק בעונש לאו וחמור כרת ממלקות, וכעין דמצינו ביומא פ"ג ע"א גבי מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל. ועוד שהרי בעל מום איסורו רק לפנים מן המזבח ואיסור טמא מן פתח העזרה.

והנראה מה שכתב לי בזה כבוד גיסי הגאון אבד"ק אשמינא מוהרי"ל פיין שלט"א דיש לבאר כוונת סוגית הגמ' כן. דהא מבואר שם מצוה בכהנים וכהן טמא קודם לזר טהור. וזהו שאלת הגמ' בטמא ובעל מום מי קודם, פי' מי הוא יותר כהן שהשני לגביה נחשב כמו זר, טמא קודם דאשתרי בעבודת צבור, או בעל מום קודם דאשתרי באכילת קדשים. ובדרך זה מיושב גם לשיטת

בעבודתן, אבל מ"מ אינו מחלל עבודה כדפסק בה"ו שם להדיא, ויש לומר דבמומין שאינן מחללין עבודה גם הרמב"ם יסבור דליכא איסור מה"ת על הכניסה בלבד. וכן דעת המנ"ח שם במצוה רע"ז דבעל מום המיוחד לאדם דאינו מחלל אינו מוזהר על הכניסה לבד. ולפי"ז סרה הערתו הנ"ל בדברי המדרש, דפסול חטורת אף לרבנן דפסלי בבכורות שם הוא רק משום שאינו שוה בזרעו של אהרן, ופסול מום כזה שאינו מחלל ליכא אף לשיטת הרמב"ם שום איסור מה"ת על הכניסה בלבד, ואפילו אם נימא דמדרבנן עכ"פ אסור לכנס אך י"ל כנ"ל דמשום כבוד מלכים הותר.

אך ק"ק לדעת החינוך במצוה קפ"ד בשיטת הרמב"ם דכניסה להיכל אף להשתחוות מיקרי ביאה ריקנית והרי זה באל הקודש לא יבוא, א"כ אף אם נימא דבעל מום המיוחד לאדם כיון דאינו מחלל עבודה אינו מוזהר על הכניסה מטעם איסור בעל מום, אבל מ"מ לוקה ומוזהר מטעם ביאה ריקנית. וקשין דברי המנ"ח הנ"ל אם לא דנימא כדברי הכ"מ הנ"ל בדעת הרמב"ם דס"ל דלהשתחוות לא מיקרי ביאה ריקנית ומותר.

אך בכלל צ"ע שיטת הרמב"ן המובא לעיל דאיסור הכניסה למקדש לכהן בעל מום הוא רק מעלה מדבריהם ומה"ת אין איסור רק בקריבה לעבודה, הא בשלהי מסכת עירובין [קפ, ט] דרשינן יכול לא יהיו כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח לעשות ריקועי פחים ת"ל אך חילק, ואם נימא דבלא עבודה

הרמב"ן הנ"ל, דאי טמא נחשב יותר כהן לגבי בעל מום הוי ככהן טמא שקודם לזר טהור.

ונ"ל לומר בזה דהנה בירושלמי סוף עירובין [פ"י הל' יד] מובא בארוכה במשל"מ הל' ביאת מקדש פ"ג ה"כ איתא הוציא ממקום שחייבין עליו כרת ונפל למקום שאין חייבין עליו כרת כבר נראה לצאת. מוכח מדברי הירושלמי אלו בהדיא דכשהיו מוציאים אותו מן העזרה היו מוציאים אותו אף ממקום שאין חייבין עליו כרת. ולפי"ז נסתפק בנפל, דס"ד דכיון דנפל למקום שאין חייבין עליו שלא יוציאו אותו משם ויהיה דינו כאילו נמצא שם, ואסיקו דכבר נראה לצאת כלומר דשאני שרץ שנמצא בעזרה דכיון דנראה לצאת שרץ זה אף שנפל במקום שאין חייבין עליו כרת מוציאים אותו משם. הרי חזינן מדברי הירושלמי אלו דהיתירא דמוציאים השרץ שנמצא בהיכל אף לחוץ, לאו מטעמא דכיון שהמוקצה כבר בידו מותר להניחו בכל מקום שירצה, דא"כ למה שרי הירושלמי גם בנפל מידו, אלא מטעמא דירושלמי דכבר נראה לצאת, כלומר והוי כמו שניטל כל דין מוקצה משרץ זה שנמצא בהיכל, ולהכי שרינן להוציאו לחוץ אף בנפל מידו, ולפי"ז אין זה שייך לדברי אבן העזר הנ"ל.

ובזה מיושב הערתי הנ"ל לשיטת הרמב"ן למה לי דרשה דאך חילק להתיר ליכנס לעשות ריקועי פחים, דכוונת הגמ' כן דהו"א דכיון שפסול לעבודה אין לו שום חשיבות ג"כ לענין ליכנס לתקן, וא"כ בעל מום וזר שווין, להכי אשמעינן דרשא דאך חלק דנתנה לו תורה יתרון וחשיבות לענין זה, ולכן בעל מום קודם לזר.

עוד כתב לי כבוד גיסי הגאון המפורסם הנ"ל בגמרא שם על הא דמובא באו"ח סי' ש"ח ס"ג דהיכא דהמוקצה בידו מותר לטלטלו ולהניח בכל מקום שירצה, וכתב בספר אבן העזר במסכת שבת ל"ו ע"א [ד"ה ומאי שופין דזהו דווקא בכלי שמלאכתו לאיסור אבל לא במוקצה דעצים ואבנים יעו"ש. (עי' נספרי גנת ציתן סי' ל"ח מאלמו"ר הגאון המפורסם שליט"א). והעיר כבוד גיסי הגאון הנ"ל ממתניתין דשלהי עירובין [קד, ב] גבי שרץ שנמצא במקדש מהיכן מוציאים אותו מן ההיכל ומן האולם, ופרש"י שם [ד"ה מן ההיכל] אבל בעזרה אם נמצא שם מכסהו בסיר כו', משמע שאותו השרץ הנמצא בהיכל מותר להוציאו לחוץ, והיינו לפי שכבר הוא בידו מותר להניחו בכל מקום שירצה. הרי חזינן דדעת

סימן ח

הערות בענייני הלכה של ספרי גנת ביתן¹

לאוין איתא בסנהדרין שם דאין מצילין האדם מן העבירה בנפשו, וא"כ יש על העראה חיוב מלקות בחייבי לאוין, ופירכת הש"ס הוא מדוקדק דווקא מהבא על אחותו דחייבי כריתות ניתן להצילו בנפשו, וא"כ על העראה אין מלקות דחיוב המיתה של העראה דמצילין בנפשו פוטר ממלקות משום קלב"מ, וחיוב המלקות הוא על גמר ביאה כמו חיוב הקנס, ושפיר פריך הא אין לוקה ומשלם, ומיושב קושית התוס'.

ובגוף קושית הגרד"ב כבר כתב בני הרב הגדול מ' לוי נ"י מסימאיטיטש בבחרותו בקובץ 'יגדיל תורה' ישוב נכון עפ"י דאיתא בשו"ע חו"מ (סי' מ"ד [ס"ג]) שחובל בחבירו ביוה"כ אפילו התרו בו משלם, ועי"ש בסמ"ע ס"ק ג' דבחובל גילתה תורה דממונא משלם מילקא לא לקי, ולא דווקא הלאו דחבלה דפן יוסיף, אלא אפילו לאו דמעלמא יעו"ש. ולפי"ז אין לומר דחיוב מלקות בבא על חייבי לאוין וכריתות הוא על העראה, דהא בשעת העראה איכא חבלה ופגם, ויש גזה"כ דממונא משלם מילקא לא לקי וע"כ המלקות הוא רק על גמר ביאה דכבר איפגמא ואין כאן ממונא של חבלה ופגם, ומשו"ה שפיר פריך דבגמר ביאה אין לחייב קנס דהמלקות פוטר משום קלב"מ ואין לוקה ומשלם.

(א) **במה** שכתבתי (סי' ט"ו) בישוב קושית הגאון ר' דובערש בפני יהושע שהקשה בכתובות (דף ל"א ע"ג) דפריך אמתני' דאלו נערות שיש להן קנס הא אין לוקה ומשלם, דהא י"ל דהמלקות הוא על העראה והקנס הוא על גמר ביאה וכה"ג לוקה ומשלם, וכתבתי בספרי שם ליישב דעל שעת העראה אין לחייב מלקות משום דבחייבי כריתות ניתן להציל בנפשו היינו שמצילין האדם מן העבירה בנפשו וכדאיתא בסנהדרין (דף ע"ג ע"א) וזה חשוב כחייבי מיתות מזידין דפוטר ממלקות משום קלב"מ, ועיקר חיוב מלקות בהבא על חייבי כריתות הוא רק בגמר ביאה דכבר איפגמא ושוב אין מצילין בנפשו כדאיתא בסנהדרין (שם עמוד ז') ומשו"ה פריך שפיר דהא אין לוקה ומשלם יעו"ש בספרי באורך.

ועפ"ז נראה דמיושב שפיר קושית תוס' כתובות (דף ל"א ע"ג ד"ה ומינייהו) אהא דפריך מסיפא דמתני' מהבא על אחותו ולא פריך מרישא דמתני' מהבא על הממזרת, יעו"ש שנדחקו לתרץ.

ולפמש"כ מיושב ברווחא, דמהבא על הממזרת דרישא באמת אין פירכא כלל דאין לוקה ומשלם, די"ל דחיוב קנס הוא על גמר ביאה והמלקות הוא על העראה וכמ"ש הג"ר דובערוש, דבחייבי

1. ההערות המובאות כאן שובצו במהדורתנו בגנת ביתן כהערות לסימנים המצויינים כאן.

והאשה, אינו מהימן משום דהוי דבר שבערוה וגם נגד החזקה זה חזקת כשרות של הבעל שעבר על תקנת ר"ג וב"ד.

ולפי"ז ניהא שפיר מש"כ בתוס' שם (דף ל"ג ע"א ד"ה וז"ל) דלא מהני עד אחד משום דהוי דבר שבערוה, דהתם קאי אחר שתיקן ר"ג שלא יהיו עושים כן, וא"כ יש גם חזקת כשרות של הבעל כנגדו ומשו"ה אינו מהימן העד אחד מדינא משום דהוי דבר שבערוה וגם נגד החזקה, ולא סתרי דברי התוס' אהרדי, די"ל דס"ל כשיטת הראשונים בזה ומיושב קושית המהרש"א.

ג) והנה הרבה הערות סתירות וראיות דחויים וישובים יש לי בעניני ספרי גנת ביתן שנתעוררו אחרי צאתו לאור, הן ע"י עצמי הן ע"י אחרים, בכתב ובע"פ, הראויים לבוא בדפוס, כדי לזרות ולהברר לתקן ולברר, אבל אין כוחי כעת להוציאן לאור, וע"כ אקבע רק מעט לדוגמא בעלמא, ובוה גם תשובה אחת להרב הגאון המפורסם מ' בנימין אלוי' נ"י רעמעגאלסקי בהיותו רב בטרעסטינא וכעת הוא הגאבד"ק סטאוויסק מש"כ בעניני ספרי, וזה מה שהשבתי בע"ה.

מש"כ כת"ר על מש"כ בספרי גנת ביתן (סי' ל"ו) בישוב קושית השעה"מ [ה' עמוד י"הכ"פ פ"א ה"ז ד"ה דע דמסוגיא] לשיטת הר"י קלצון מיבמות (דף ל"ג ע"ב) דאוקים הא דזר ששימש בשבת דתני חייב שתים משום זרות ומשום שבת, דמיירי בשחיטת פרו של כה"ג וכמ"ד דפסול

ב) במה שכתבתי (נס' י"ט) בשם הראשונים דהא שאין דבר שבערוה פחות משנים הוא דווקא היכי שיש גם חזקה כנגדו, אבל במקום דליכא חזקה כנגדו מהימן ע"א אף בדבר שבערוה כמו בשאר איסורים, יעו"ש בספרי באורך, יש ליישב קושית המהרש"א גיטין על דברי התוס' (דף ל"ז ע"ב ד"ה וז"ל) שכתבו דבביטול הגט לא מהני עד אחד משום חשש ממזרות יעו"ש, והא בתוס' שם (דף ל"ג ע"א ד"ה וז"ל) כתבו דביטול הגט לא מהני בעד אחר משום דאין דבר שבערוה פחות משנים והניח המהרש"א בצ"ע.

ועפ"י שיטת הראשונים מיושב שפיר, דבאמת העד שמעיד בביטול הגט אינו מעיד כלל נגד החזקה דהא האשה עומדת בחזקת אשת איש, ומשו"ה כתבו התוס' שפיר דבלי החשש של ממזרות היה עד אחד מהימן דאף שזה דבר שבערוה אבל ליכא חזקה כנגדו, אבל זה דווקא קודם תקנת רבן גמליאל, אבל אחר שתיקן ר"ג שלא יהיו עושים כן א"כ עד אחד המעיד שהבעל ביטל הגט שלא בפני השליח והאשה, א"כ הוא מעיד שעבר הבעל על תקנת ר"ג והוא נגד חזקת כשרות של הבעל וכמש"כ בספרי גנת ביתן סי' י"ב בשם הגאון שב שמעתתא [ש"ג פיק יז] ואבני מילואים [סי' קמ סק"ז] דמה שעובר אדם על תיקון חז"ל אמרינן משום חזקת כשרות דהשתא הוא דעבר ואיתרע חזקתיה יעו"ש. וא"כ ה"ה הכא אם מעיד העד אחר התקנה של ר"ג שלא יהיו עושים כן שהבעל ביטל הגט שלא בפני השליח

דאמאי לא מוקי בהצתת אייליתא דאין בה אלא לאו גרידא ולא הוי קל על חמור דתרווייהו לאוי נינהו, ותירצו דמ"מ שבת קיל שהותר מכללו, אבל למ"ד הבערה לחלק יצאת חל שבת על זרות של הקטרה משום דחשוב איסור חמור ואע"ג שהותר במקדש, הרי מבואר בהדיא דמשום הקולא של הותר מכללו לא חשוב איסור שבת קיל אף לגבי איסור זרות של הקטרה דבמיתה, והטעם דחומר שיש בשבת שחייב מיתה בידי אדם משא"כ בזרות דאינו אלא במיתה בידי שמים זה עדיף, וזה ברור.

ומ"ש כתר"ה שמתחילה דהוה ס"ל דאיסור זרות הוא מטעם שהוא זר אצל העבודה י"ל דאיסור זרות קדים, ולפי מאי דתריצין בשחיטת פרו של כה"ג וקודם שבא יוה"כ אין דין שחיטת הפר וא"כ שבת קודם, אין מקום כלל לחלק בין הפרקים בין איסור זרות מטעם שהוא זר אצל העבודה ובין שחיטת פרו של כה"ג ביוה"כ, דבאמת בכל עבודות המקדש י"ל דאיסור זרות רק בזמן העבודה אחר שקידש היום של שבת. ובספר קרן אורה יבמות שם [נמו"ה אלא] רצה ליחס סברא זו דשיטת הרמב"ם דאין קדימה כלל זרות על שבת ולא שבת על זרות רק בשעת העבודה חל ביחד איסור שבת ואיסור זרות, יעו"ש שכתב אבל פשט הסוגיא מורה דאין לומר כן אלא דאיסור זרות חל בכלל על כל עבודות שבמקדש וא"כ ה"ה על שחיטת פרו של כה"ג ביוה"כ ומה ראה כתר"ה לחלק בין הפרקים הללו, והדבר ברור ומוכרח דהפי' בסוגיא שם דאיסור

בזר, ולהר"י קלצון דפסול בזר הוא משום דבעי בעלים א"כ ליכא מיתה משום זרות, וכתבתי בספרי ליישב עפמ"ש"כ המל"מ דאיסור עשה איכא ואין איסור חל על איסור עשה ושבת דהוי כולל וחמור חל על איסור עשה דזרות יעו"ש. וכתב כתר"ר וז"ל, הבין כתר"ה דלפי תי' הגמרא דמוקי לה דשחיטת פרו של כה"ג נמי אמרינן דזרות קודם ושבת חל עליה בכולל. אבל באמת זה אינו, דדוקא לפי מאי דהוה ס"ל בתחילה דאיסור זרות הוא מטעם שהוא זר אצל העבודה שפיר י"ל דאיסור זרות קדים דכל זמן שלא בא שבת לעולם אין כאן איסור שבת, אבל לפי מה דתריצין דמיירי בשחיטת פרו של כה"ג א"כ איסור שבת קדים, ורק אם נימא דאיסור זרות יש בו מיתה י"ל שחל איסור זרות על איסור שבת משום דשבת קיל דהותר מכללו, אבל איסור עשה אין לחול על איסור שבת החמור, עכ"ל.

ובמחכתה"ר דברי שגגה הם לפרש דאיסור זרות חל על איסור שבת משום דשבת הותר מכללו וחשוב קל לגבי איסור שבת, דהא שבת מיתתו בסקילה וזרות אינו רק מיתה בידי שמים, וא"כ אף שיש קולא בשבת שהותר מכללו אבל חומר של מיתת בי"ד יש בו, ואוקי חדא לגבי חדא ושקולים הם.

וראיה ברורה לזה מדברי התוס' יבמות (ט"ז א"א) שכתבו למ"ד הבערה ללאו יצאת לא חל איסור שבת על איסור זרות אף שהוא בכולל משום דהוי קל על חמור, והקשה הר"י דאורליינש

דשחיטה היא עבודה תמה שהיא עבודה בפני עצמה, תמוהין דבריו מאד דהא שחיטה בקדשים חשוב שחיטה שאינה ראויה כלל דמחוסר זריקה ואיך אפשר לומר דתהיה חשובה עבודה תמה, והא במסכת זבחים (דף י"ג ע"ג) איתא דקומץ היינו שוחט ומקטיר היינו זורק, והקומץ אף שפסול בור אינו חייב מיתה משום דלא הוי עבודה תמה כדאיתא בזבחים (דף קי"ז ע"ג)² וא"כ ה"ה שוחט, וזה פשוט.

ומ"ש כתר"ה ליישב קושית השעה"מ על שיטת הר"י קלצון די"ל דהא דקאמר דהפסול בור ששחט פרו של כה"ג הוא משום בעלים ולא משום זרות, הוא רק למ"ד דפרו של כה"ג לא חשוב קרבן שותפין של אחיו הכהנים, אבל הסוגיא שם דקאי למ"ד דפרו של כה"ג הוא חשוב קרבן שותפים אי אפשר לומר דמשום בעלים גרידא פסול בור, דהא שחיטת כהן הדיוט נמי פסולה אף שהוא ג"כ בעלים דמתכפר בו, ועל כרחק משום זרות פסולה שחיטתו אחר שאינו כה"ג עכ"ד.

ולי נראה דלמ"ד דפרו של כה"ג חשוב קרבן שותפין אינו רק לענין תמורה בלבד דקיי"ל המתכפר עושה תמורה, וכיון שאחיו הכהנים מתכפרים ג"כ בפרו של כה"ג מקיבעא חשיב הפר כקרבן שותפין ואינו עושה תמורה דשותפין אין ממירין, אבל הבעלים של הפר אינו רק המקדיש בלבד זה הכה"ג שממונו הוא ומקדישו ככתוב ושחט את

שבת חל על איסור זרות ולא כמ"ש כתר"ה דלמסקנא הפי' בסוגיא שם דחל איסור זרות על שבת הקדום משום חמור על קל, דזה אינו משני טעמים, חדא דבאמת איסור זרות קודם, וגם אין איסור זרות חמור לגבי שבת דאף שהותר מכללו מ"מ החומר דשבת שהוא במיתת ב"ד משא"כ בזרות זה עדיף, וזה ברור.

ומ"ש כתר"ה לדחות תירוצי הנ"ל בטעם אחר דלפי שינויא דהש"ס שם מוקי לה רק בחיוב חטאת או בלאו אבל לא באיסור עשה, זה הרגשתי בספרי שם וכתבתי דזה לאו דווקא. ונ"ל ראייה לזה דהא חולקין על שיטת הר"י קלצון וס"ל דשחיטת פרו של כה"ג בור חייב משום זרות, מ"מ מודים דבכהן הדיוט אינו רק איסור לאו הבא מכלל עשה, וא"כ מאי פריך שם הש"ס מאי איריא זר אפילו כהן הדיוט נמי הא י"ל תני זר ששימש ושחט הפר של כה"ג כדי שיהיה איסור לאו אבל בכהן הדיוט ליכא רק איסור עשה, אלא מוכח דזה לאו דווקא, וא"כ שפיר כתבתי בספרי שם דגם לשיטת הר"י קלצון לא קשה דהא איכא איסור לאו הבא מכלל עשה וכמש"כ המל"מ וא"ש, וזה ברור.

ומ"ש כתר"ה ליישב מה שהקשיתי על השעה"מ שכתב דלהחולקין על הר"י קלצון ס"ל דיש מיתה בור ששחט פרו של כה"ג והא אינה עבודה תמה ואין הזר חייב מיתה, וכתב כתר"ר די"ל

2. עיי"ש ברש"י ד"ה אין בהן.

וראיה לזה דפריך הש"ס שם מאי איריא זר אפילו כהן הדיוט נמי, הרי היכי דיש רבותא יתירתא לא שבקה התנא ונקט רבותא זעירתא, ומש"ה פריך הא כהן הדיוט נמי היינו דיש בזה רבותא יתירתא, וא"כ ה"ה במליחת אימורין גם ביו"ט נמי היה להתנא למינקט ששימש ביו"ט דהוי רבותא יותר ומה דמיון הוא למה דמוקי בשחיטת פרו של כה"ג ביוה"כ דהיינו שמוקי שהיה בשבת ויוה"כ ושימש בשחיטת פרו של כה"ג, וזה פשוט.

ומש"כ כתר"ה על הגרעק"א נשוי"ט סי' מ"ט המובא בספרי (סי' י"ג) דאם היפר הבעל אחרי שהקים ונשאל על ההקם אחר יום שמעו דחל ההפרה למפרע, דתמוה בסברא כיון שנשאל על ההקם אחר יום שמעו אי אפשר לחול ההפרה עוד, וכתב דוגמא מב"ב (דף ק"ו) דאם הנכסים נפלו לו כשהוא גוסס לא חל הקנין כלום. אין התחלת דמיון כלל, דהתם זמן חלות הקנין הוא רק בזמן שבא לעולם משו"ה בעינן שיהיה בר הקנאה, אבל לא כשהוא גוסס ואינו בר הקנאה, אבל בשאלה שנעקר ההקם למפרע ואיגלאי מילתא דחל ההפרה שהפר ביום שמעו למפרע, ואין ענין זה לזה כלל.

עוד הביא ראה דלא כהגרעק"א מתוס' כתובות ע"א שהקשו דנמתין שמא ימצא פתח להקמתו, ותירצו דאינו יכול לשאול על ההקם אחר יום שמעו, ולדברי הגרעק"א יכול להפר וכשימצא פתח להקמתו תחול ההפרה למפרע, אלא ודאי שאינו חל. במחכת"ה אגב

פר החטאת אשר לו, ושפיר י"ל דכל הכהנים דפסולים בשחיטת הפר הוא משום בעלים לשיטת הר"י קלצון.

וראיה לזה נ"ל מדברי התוס' קידושין (דף מ"א ע"ב ד"ה נפקא) שהקשו מ"ט לא ילפינן שליחות בשחיטת קדשים מדגלי קרא גבי פרו של כה"ג ושחט אהרן את פר החטאת אשר לו מכלל דבעלמא לא בעי בעלים יעו"ש, הרי דס"ל לתוס' דאם בעלמא בעי בעלים היה ידעינן בלי קרא דהשחיטה היא רק בכה"ג בלבד, ולא אמרינן כיון שכל הכהנים מתכפרים בו לא הוה ידעינן בלי קרא דהשחיטה פסולה בשאר אחיו הכהנים ומשו"ה איצטריך קרא אף אם בעי בעלמא בשחיטה בעלים ומאי הקשו בתוס' שם, אלא ודאי מוכח דאף שהכהנים מתכפרים בו מ"מ לא חשיבי בעלים כלל, דהבעלים מיקרי רק המקדיש ובעל הממון של הפר וזה הכה"ג לחוד ורק גבי תמורה אמרינן דכפרת אחיו הכהנים חשוב קרבן שותפים דבתמורה אזלינן בתר מתכפר, וזה ברור.

ומה שדחה כתר"ה תירוצי בספרי שם על קושית האחרונים דאמאי לא מוקמי עבודת הזר במליחת אימורין בשבת דחייב משום מעבד, דא"כ יקשה אמאי נקט זר ששימש בשבת דהא אפילו ביו"ט נמי, וע"ז כתב כתר"ר לדחות דהא לשון בשבת לאו דווקא דהא מוקי הש"ס בשחיטת פרו של כה"ג ביוה"כ וא"כ י"ל דה"ה ביו"ט. אין זו השגה כלל, דהיכי דמצי לאשכוחי רבותא יתירתא ביו"ט דקיל משבת לא היה נקט התנא שבת,

וכי הוא ראוי לתובעו בר"ה, כיון שהוא ראוי לתובעו כמי שהוא ראוי להאמינו, ופי' המפרשים דמה שמצד יו"ט גופא אינו ראוי לפרוע אין משגיחין כלל יעו"ש.

ומש"כ כת"ר על קושית הגרעק"א המובא בספרי גנת ביתן (סי' מ') במתני' בבכורות פ"ז דחשיב חרש ושוטה דפסול משום בע"מ הא בלא"ה פסול דהא מתעסק בקדשים, וכתב לתרץ דאיצטריך הטעם דבע"מ להיכי שבתחלת העבודה היה פקח ובסוף נשתטה דמטעם מתעסק מהני התחלת העבודה ע"ד כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה.

ול נראה דמי שאינו ראוי לכוונה גרע יותר ממי שאינו מכון, ולא שייך כלל בה העושה על דעת ראשונה הוא עושה כיון שבינתים נעשה חרש ושוטה ולא בר דעת וכוונה הוא כלל. וקצת ראייה יש מרמ"א או"ח (סי' ל"ז סי"ט) דמנמנם דכתיבה אף שחישב בתחילה על כל הכתיבה לא מהני ולא אמרינן כה"ג כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, ועי' פ"ת אהע"ז (סי' קמ"א), ויש לדחות דהרמ"א כתב רק לענין לכתחילה אבל האמת יורה דרכו דמי שאינו ראוי לכוונה גרע יותר, ואין לתרץ בזה קושית הגרעק"א.

ומה שהעיר כת"ר על תירוצי דמשום בעל מום מוזהרים גדולים על הקטנים משא"כ הפסול רק משום מתעסק, וכתב כת"ר דגם משום מתעסק יש איסור על הגדולים משום אין מוסרין קדשים לבית הפסול, בזה יפה העיר

שיטפא לא עיין כלל בהסוגיא שם דמוקי הש"ס שנדרה היא וקיים לה איהו, והקשו בתוס' אמאי יוציא מיד הא יש להמתין שמא ישאל על ההקם, ותירצו דאחר יום שמעו אינו יכול לשאול, ומאי שייך להקשות דיפר, הא אוקי שהקים ולא היפר.

עוד הביא ראייה מתוס' (גיטין דף ל"ה ע"ב ד"ה אגל) שהקשו גבי הא דקאמר נשאת אין מדירין אותה דהבעל יפר לה, והקשו שיש להדירה בפני הבעל ויקיים בפנינו, ותירצו דבלחש יפר לה, והקשה הא בלא"ה יש לחוש דהבעל ישאל על ההיקם, ותירץ דביום שמעו נשגיח עליו שלא ישאל על ההיקם ואחר יום שמעו אינו נשאל על ההיקם, והקשה כת"ר דלדינו של הגרעק"א אכתי קשה דהיה יכול לקיים ולהפר ואחר יום שמעו שישאל על ההקם יחול ההפרה למפרע. איני יודע מה זה קושיא דבלאו תירוצם לשמא יפר בלחש יש להשגיח על הבעל ביום שמעו שלא יפר הנדר, ומוכרח תרוצם דבלחש יפר לה. ועי' תוספות רע"ק (גיטין א"ח מ"א) מש"כ בזה.

ומ"ש כת"ר על מש"כ להקשות בספרי (סי' כ"ו) על הב"ח [מו"מ סי' סו א"ח יג] שכתב דסתם הלואה שהוא שלושים יום משמט בשביעית משום דמהני תפיסה, מהרשב"א שבת (דף קמ"ט ע"ב ד"ה ה"ג כ"ט) דהלואה יו"ט למ"ד שלא ניתנה ליתבע אינה משמט אף דמהני תפיסה וכמ"ש הר"ן, וע"ז כתב כת"ר דבהלואה יו"ט מהני תפיסה רק לאחר יו"ט אבל לא ביו"ט גופא, לא ראה המקשה את הירושלמי שביעית שם [פ"י ה"א] דפריך

דאמאי לא נימא כיון שראוי לכהנים לא חשוב מוקצה דומיא דלולב, אף דלאשה לא חזיא אפ"ה הואיל וראוי לאנשים אין בו משום איסור טלטול, ע"ש שהניח בצ"ע.

ול נראה עפ"י מה דאיתא בגמ' זבחים (דף ט"ו ע"א) הולכיו זר והחזירו כהן וחזר והולכו, דחד אמר פסול דלא אפשר לתקונה וכן פסק הרמב"ם (פ"א מהל' פסוה"מ הל' ז). וא"כ אחר שמוליך קצת שוב אינו ראוי עוד לכהנים דלא אפשר לתקוני הולכת וקבלת פסול, וא"כ יש שפיר איסור טלטול דשוב לא ראוי עוד לכהנים. וקבלה בזר בוודאי אי אפשר לתקן רק שיקבל הכשר דם הנפש אחר, אבל אותו הדם נפסל וכמש"כ רש"י (זמ"ס דף ט"ו ע"א) [ד"ה אפשר למקנה]. וא"כ שפיר ניחא דיש בקבלה והולכה של זר בשבת איסור טלטול מוקצה, ומיושב קושית השעה"מ, וי"ל עוד ואכ"מ.

והצדק אתו, ובאמת יש להעיר על קושית הגרעק"א שהקשה רק אמאי אצטריך הטעם בחרש ושוטה דפסול משום בעלי מומים והא פסול משום מתעסק, ולא הקשה על עצם הדין דחשיב שם במתני' בכורות הפסול בחרש ושוטה דאינו שוה בזרעו של אהרן דאינו מחלל העבודה הא פסול משום מתעסק דגם העבודה מחולל וצ"ע"ק.

זה מה שנ"ל בע"ה להשיב דבר לכתר"ה ברוב תודה על עיונו בספרי. ואו"ש וברכה כנפש ידידו המוקירו ודו"ש"ת תנחום גרשון ביליצקי

ואגב אזכור בהאי סוגיא הנ"ל מה שנ"ל בישוב קושית השעה"מ (הל' לולב פ"ז הל' כה ד"ה וע' זנימות) בהא דפריך הש"ס (ינמות דף ל"ג ע"ב) זר ששימש במאי אי בקבלה והולכה טלטול בעלמא הוא, ומשמע דיש איסור טלטול מוקצה בקבלה והולכה ע"י זר, והקשה השעה"מ

סימן א¹

טצדק במצוה

והשני מפקיע את עצמו מלקיים את המצוה. ובתוספות ד"ה בעון ציצית (שם) כתבו, דעון משמע רק היכא שמבטל את המצוה אבל לא היכא שמפקיע את עצמו מלקיימה ועיי"ש. וכן גם במזוזה, מי שיש לו בית עם דלת שמחויב במזוזה ואינו עושה מזוזה הרי הוא מבטל את המצוה, אבל מי שעושה לכתחילה דלת שאינה מחויבת במזוזה, אזי אינו מבטל את המצוה אלא שאינו מקיימה.

וי"ל דזה הוסיף רב נחמן בר יצחק, דמהכתוב וכתבתם על מזוזות וגו' למען ירבו וגו' משמע שרק בזמן שהוא מחויב במזוזה ואינו עושה נקרא עון, אבל בזמן שהוא פוטר את עצמו ממזוזה אין בזה עון, ולכן הוא בא להוסיף מהכתוב לא במחתרת מצאתים, שעשו פתחיהם כמחתרת להיות פטורים ממזוזה (מלאמא נמנמו דף ל"ג ע"ג) אפילו הכי הרי זה עון. ולפי שיטתו גם בציצית יש עון אפילו אם אינו עושה כנפות על בגדו ומפקיע את עצמו מהמצוה, ודברי התוספות שמחלק בין מבטל את המצוה לפוטר את עצמו ממנה, היינו רק לאידך מאן דאמר.

בגמרא שבת (דף ל"ז ע"ג) פליגי רבי מאיר ורבי יהודה, חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ציצית. בשלמא למ"ד בעון מזוזה, דכתיב [דניס יא, כ-לא] וכתבתם על מזוזות ביתך וכתוב בתריה למען ירבו ימיכם, אלא למ"ד בעון ציצית מ"ט, א"ר כהנא דכתיב [וימיו ג, לז] גם בכנפיק נמצאו דם נפשות וגו', ר"נ בר יצחק אמר למ"ד בעון מזוזה נמי מהכא דכתיב [שם] לא במחתרת מצאתים שעשו פתחיהם כמחתרת.

והקשה המהרש"א [מי אגוז ד"ה בעון מזוזת] מי הכריחו לזה הדרשה, דהא מקרא מלא הוא בתורה וכו' וכתבתם על מזוזות ועיי"ש.

ונ"ל לתרץ קושית המהרש"א, דהנה ביטול מצות עשה אפשרית בשתי דרכים: א) מי שמחויב במצוה ומבטלה ואינו עושה אותה. ב) מי שעושה טצדק לפטור את עצמו מן המצוה. למשל, אחד לובש בגד בן ארבע כנפות בלי ציצית ואחד אינו לובש בכלל בגד של ארבע כנפות, אמנם שניהם אינם מקיימים את המצוה אבל יש הבדל ביניהם, הראשון מבטל את המצוה

1. קובץ 'היהודי' ניו יורק שנה ב' שבט תרצ"ו.

סימן ב²

ישוב קושית רעק"א בלחי של שלושה טפחים ופרוץ שלושה טפחים

והרחיקו מהכותל שלושה טפחים ליכא למימר דהלחי יתבטל משום אוירא דהאי גיסא דשוה העומד לאויר משום דא"א לצמצם, א"כ איכא להיפך ס"ס להקל, חדא דההרחקה של הלחי מהכותל פחות משלושה טפחים, ומותר מטעם לבוד, ועוד ספק דהעומד היינו הלחי הוא יותר מעט משלושה טפחים והעומד מרובה על האויר ויש שני צדדים להקל, והיתרים מיוחדים, דתלוי במידה של הלחי וההרחקה, ושפיר כתב רבינו יהונתן דאם הלחי שלושה טפחים אף אם יהיה המרחק של הכותל שלושה טפחים יהיה מותר ומיושב שפיר.

והנה עפ"י שיטת תוס' עירובין שם בשם ה"ר שמעיה דא"א לצמצם איכא ספק דשוה כהדדי, אמרתי ליישב עוד קושית הראשונים³ מובא בספר ברוך טעם [שעל המענוזת פ"א אום ט], שהקשו אמאי יש אשם תלוי בחתיכה של חלב ושומן הא לא איקבע איסורא דא"א לצמצם ושמה חתיכת שומן גדול מעט ובטל החלב ברובא יעו"ש. ועפ"י שיטה הנ"ל ניחא דיש ס"ס לאיסורא, חדא דשום שניהם בצמצום, ושמה החלב גדול מהשומן, ובס"ס להחמיר חשוב שפיר איקבע איסורא⁴.

הגרעק"א הקשה במשניות עירובין (פ"א מ"ו [אום ט]) על רבינו יהונתן [עיונין ד, א מדפי ה"ר"ף ד"ה ר' יוסי אומן] שכתב הטעם דר' יוסי דס"ל דלחי צריך שלושה טפחים משום חשש שהרחיק הלחי מהכותל שלושה טפחים, ואם יהיה הלחי פחות משלושה טפחים יהיה פרוץ מרובה והאוירא דהאי גיסא והאי גיסא יבטל הלחי, והקשה הגאון ז"ל דא"כ גם בלחי של שלושה טפחים והפרוץ יהיה ג"כ שלושה טפחים יתבטל הלחי, משום דמהאי גיסא האויר יותר ומהאי גיסא האויר שוה, יתבטל העומד כדאיתא בעירובין (דף י' ע"ב) שם, והניח הקושיא בצע"ג.

ול"נ ליישב על נכון ע"פ דברי התוס' עירובין (דף ו' ע"א) ד"ה [ה, ב] וספק, דפרוץ כעומד דמותר אף שא"א לצמצם, דהוי כעין ס"ס שמא עומד מרובה ושמה שוי כי הדדי ומותר יעו"ש. ולפי"ז י"ל דבעירובין (דף י' ט) דמיירי בפרוץ כעומד ניחא שפיר דאויר מרובה מהאי גיסא ואויר שוה מהאי גיסא מבטל העומד משום דאיכא ס"ס להחמיר אף דא"א לצמצם, חדא דשוה העומד עם הפרוץ ומהני לבטל העומד, ואפשר האויר מרובה משו"ה מהני לבטל העומד, משא"כ בלחי של שלושה טפחים

2. שערי ציון שנה יג חוברת א-ב תשרי - חשון תרצ"ג סי' יב.

3. כן הק' בשו"ת הרשב"א סי' ערב בשם גאון בדורו.

4. עי' לקמן סי' יג.

בענין זכין לאדם בתרומה ובבדיקת חמץ

משום שמרויח ולא צריך ליתן משלו - לא צריך דעת, דזכיה מטעם שליחות ושלוחו של אדם כמותו, א"כ יש לבעל הכרי מצות תרומה אף שתורם חבירו משלו, ורק איבעיא להו דאפשר דמצוה בו יותר משלוחו עדיף מהרוחת ממון, משא"כ בבדיקת חמץ דכל המצוה של הבדיקה מצווה השוכר י"ל דפשיטא להו דזה עדיף מהרוחת ממון שכר של הבדיקה.

ועפ"ז ניחא קושית השאגת אריה [סי' נט] שהקשה בהא דאיתא בשבת (דף קל"ג ע"ט) דאי איכא אחר ליעבד אחר משום דריש לקיש כל מקום שאתה יכול לקיים שניהם אין עשה דוחה ל"ת, וא"כ האיך יתפרנס הא דקיי"ל בכהן גדול עובד עבודה במקדש הא לובש כלאים בחושן ואפור, ויעבוד במקומו כהן הדיוט, יעוי"ש בשאג"א (סי' כ"ט).

ולפמש"כ לא קשה מידי, דגבי מילה הסכימו גדולי האחרונים דהמצוה היא על האב ואחר דמל הוא משום שליחות האב, א"כ גם דאיכא אחר שימול מקיים האב המצוה בשלוחו של אדם כמותו, ורק יותר מצוה על האב משום דמצוה בו יותר מבשלוחו, כה"ג אמרינן דימול אחר ואתה יכול לקיים בלי דחיית הל"ת, דאינו מפקיע לגמרי המצוה

בעזה"י יאשינאווקא יום ערב חודש אלול תרפ"ה.

תחל שנה וברכותיה לכבוד ידיד נפשי בשב"ז הרב הגאון הגדול סוע"ה פ"ה וכו' כש"ת מ' פסח צבי פראנק ראבד"ק ירושלים תבב"א עט"ז וב"ב שליט"א שלום וברכה.

קיבלתי מכתבו היקר בחד"ת וכמעט שאין לי מה להשיב ודבריו נאמרים באמת וצדק. רק אכתוב לכתר"ה מה שנ"ל בסברא אחת פשוטה ליישב שני קושיות מגדולי האחרונים, הפר"ח או"ח (סי' מ"ז [סק"ג]), בהא דהמשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק, אינו מקח טעות אפילו במקום שבודקין בשכר שהרי מצוה הוא עושה, והעיר הפר"ח מנדרים (דף ל"ו ע"ב) דאיבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעת או לא, מי אמרינן כיון דזכות הוא לו שמרויח, או דילמא מצוה דיליה וניחא ליה למיעבדיה, הרי דאפשר דזכות הרוחת ממון עדיף ממצוה.

ונראה לחלק בין תרומה לבדיקת חמץ, דמצות תרומה היא על בעל הכרי, והתורם שלא מדעת בעל הכרי אין תרומתו תרומה, רק אם אמרינן דזכות הוא לבעל הכרי שתורם חבירו משלו,

מהאב, משא"כ בכהן גדול דיעבוד כהן לומר דאתה יכול לקיים בלי דחייה הדיוט ויפקיע ממנו כל המצוה, לא שייך דהוא רוצה לקיים המצוה.⁶

סימן ד

המשך בענין הנ"ל תשובה להגרצ"פ פרנק זצ"ל

זולת מה שמפסיד המצוה, וזה האיבעיא בנדרים שם, ובמקום זכות גמור מסביר הרשב"א דמיקרי שלוחכם לדעתכם אף שלא היה שליחות בפועל, דהא מעשה התמנות שליח חשוב כמו שהיה שליחות ממש, אבל לעולם דין שליחות בעי ולא נתינת רשות בעלמא, דבתרומה גלי קרא דבעי שלוחכם לדעתכם מהכתוב דתרימו גם אתם, וכן כתב הרשב"א ריש פ"ב דקידושין [מג, א ד"ה מהא דאמרי ומסנא] דזכיה הוא מטעם שליחות, והביא ראיה מנדרים שם דתורם משלו על של חברו מהני אף שהרי לא עשאו שליח, אלא דזכיה מטעם שליחות וכמאן דשויה שליח דמי יעו"ש, הרי מבואר לא כמש"כ כת"ר לחדש דלא בעינן כלל דין שליחות בתורם משלו על של חברו, וכן משמע מדברי התוס' בכורות (דף י"א ע"א) ד"ה הפודה, יעו"ש.

ומש"כ כת"ר להקשות בדברי התוס' בכורות שם [ע"ג] ד"ה טבליים, שכתבו לאוקים הא דתנן [דמאי פ"ה מ"ט] תורמין

מש"כ כת"ר⁷ דבתורם משלו על של חברו לא צריך כלל דין שליחות, לפענ"ד זה אינו, ולא דמי כלל להא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו דמהני נתינת רשות, דהכי גלי קרא בתרומה דבעי דווקא שליחות וכדאיתא בב"מ (דף כ"ג ע"א) מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, ובפרש"י שם [ד"ה אף שלוחכם] דהבעלים מינוהו שליח.

ומה שהביא כת"ר⁸ זכר לדבר מדברי הרשב"א נדרים (דף ל"ז ע"ג) [ד"ה אף דאיעיף], לא ראה לכיין במחכ"ת הפירוש בדברי הרשב"א היטב, דהרשב"א הקשה האיך מהני בתורם משלו על חברו משום זכיה הא גלי קרא דאף שלוחכם לדעתכם וא"כ צריך שהבעלים ימנה השליח דוקא, ותירץ הרשב"א דזה דוקא בתורם משל חברו אבל בתורם משלו לא בעי שליחות, הכוונה דלא בעי התמנות שליחות דכיון דמרויח הבעלים ואיכא זכות לא בעי מעשה התמנות השליחות דאנן סהדי שבהכי ממנהו הבעלים לתרום שיפקיע טבלו בחינם,

6. עי' מה שהשיב לו בהר צבי אור"ח ח"ב סי' לג.

7. עי' הר צבי אור"ח ח"ב סי' לג.

8. במשנה שם איתא מעשרין משל עכו"ם וכו', ובמנחות סו, ב איתא תורמין.

משל עכו"ם על של ישראל בעכו"ם התורם משלו על של חבירו, והא אין שליחות לעכו"ם, יפה העיר כתר"ה. אבל לכל קושיא יש תירוץ, די"ל בכוונת דבריהם עפ"י דקאמר הגמ' ב"מ (דף ע"א ע"ג) בשלמא סיפא לחומרא אבל רישא הא אין שליחות לעכו"ם, חזינן דלחומרא אמרינן יש שליחות לעכו"ם, וכן איתא בפוסקים, ובתורם משלו על

של חבירו יש חומרא דהתרומה נאסור לזרים וקולא שמפקיע הטבל, ובעכו"ם התורם משלו אם מירוח עכו"ם אינו פוטר, חל התרומה לחומרא לאסור לזרים, אבל אם מירוח עכו"ם פוטר והוי מפטור לחיוב דאינו תרומה כלל, אבל אין לחדש מדברי התוס' דבתורם משלו על של חבירו לא בעי דין שליחות וכמש"כ.

סימן ה"י

בענין חמץ של הקדש

יוצא לחולין הנאת הביקוע שגם חברו יכול לבקוע כדאיתא בב"מ (דף ז"ט ע"א), ועיין שם בתוספות [ד"ה ומציון] דה"מ לחברו, וא"כ אם פדה חמץ של הקדש להריח או לחמם את ידיו להנאה שאינה של כילוי י"ל דפדוי, ואפשר לכתחילה הוא בכלל אין משתכרין בשל הקדש, אבל אם עבר ופדה פדוי דכל דבר שיש בו מעילה יש לו פדיון חוץ מבהמה תמימה וכ"ש, וא"כ אי נימא דמצד איסור הנאה של חמץ אינו אסור בשל הקדש וא"כ לאו גורם לממון הוא, אלא ממון גמור הוא דהא ראוי חמץ ע"י פדיון להנות בהנאה שאינה של כילוי וגוף החמץ הוא של הקדש ואינו חמץ של ישראל שיהא אסור בהנאה, אלא ודאי מוכח מזה דגם חמץ של הקדש

בשו"ת אבני מלואים (סי' ט') הקשה על הריב"ש [סי' ט] דמביא ראייה דחמץ של הקדש אסור בהנאה מהא דאיתא בפסחים (דף כ"ט ע"ג) פלוגתא בחמץ של הקדש אם יש בו מעילה, ופליגי בדבר הגורם לממון אם כממון דמי משום אחר הפסח. הרי מבואר דתוך הפסח אסור החמץ, דאל"כ ממון גמור הוא. ותמה האבני מלואים האיך משכחת הנאה בחמץ של הקדש רק ע"י פדיון וא"כ הוא נעשה חמץ של ישראל דאסור בהנאה, והניח בצ"ע.

ולי נראה דאין זה תמיה, דהא מצינו מעילה בהקדש ע"י הנאה שאינה של כילוי, כמו דאיתא בנדריים (דף ל"ז ע"ג) בנטל להורישו לבניו מעל לפי טובת הנאה שבו, ובקע בקרדום של הקדש

ג"כ מחויב אשם תלוי מסיבת ספק זה שמא לא עשאו שליח, ומאי פריך שם דלא יתחייב שליח. אך זה אינו, דאפשר לומר דקושית הגמרא דליפטר שליח היינו אשם מעילות ודאי, משום כיון דתנן דהבעל הבית פטור והשליח חייב ע"כ אשם ודאי קאמר, וע"ז פריך דהוי ספק ויפטר מודאי עיי"ש.

וצ"ל דהא דר"ע מחייב בנפלה פרוטה של הקדש קרבן, היינו משום דשם חשוב איקבע איסורא, ועיין שם בתוס' [ד"ה פרוטה] דמירי דליכא בכיסו כי אם פרוטה אחת של חולין, אבל כאן לא חשיב איקבע איסורא ואינו מחויב אשם תלוי.

ובכלל יש להסתפק אם על ספק כזה בשני בני אדם ועשה אחד עבירה ולא ידענו מי הוא, אם מתחייב כל אחד באשם תלוי. ושאני בכריתות (י"ט ע"ב) גבי שתי חתיכות ואכל את הראשונה ובא חברו ואכל את השניה שניהם חייבים, משום דהתם אינו נובע ספק של זה מחברו והוי שני ספיקות נפרדים, משא"כ הכא].

אסור בהנאה תוך הפסח מצד איסור חמץ והוכחת הריב"ש נכונה.

ובענין זה ראיתי להעיר בתוספות נדרים (דף נ"ד ע"א) דהקשו אהא דפריך על הא דתנן אמר לשלוחו תן בשר ונתן כבוד דמעל שליח, הא ר' עקיבא ס"ל דמאי דמימליך שליח חשיב מיניה ויש מעילה על הבעל הבית, והקשו בתוס' [ד"ה מן סמס] הא מודה ר' עקיבא שאינו לוקה כה"ג א"כ הוי רק ספק, ומאי שייך מעילה מספק.

וזה תמוה דהא משנה מפורשת במעילה (דף כ"א ע"ב) בנפלה פרוטה של הקדש דס"ל לר' עקיבא דמעל מפרוטה ראשונה אף דהוי רק ספק, משום דר' עקיבא ס"ל דספק מעילות חייב קרבן, ומאי הקשו בתוס' שם.

[¹⁰ולכאורה היה אפשר ליישב, כיון דר"ע מחייב בספק מעילה אשם תלוי, וא"כ אי נימא דפירכת הגמ' היא דלחייב בעל הבית היינו אשם תלוי, ובכה"ג הלא השליח

סימן ו

אם יש דין נאכל על השובע בפסח הבא בטומאה

לדקדק דמסיים רק חגיגה לא דחיא שבת ולא נקט דלא דחיא שבת וטומאה. וכבר עמד ע"ז התוי"ט במשנה (פ"ו מ"ג ד"ה נמול) על הברטנורא שגם הוא כתב כלשון רש"י.

במשנה פסחים (דף ס"ט ע"ב). אימתי מביא חגיגה עמו בזמן שהוא בא בחול ובטהרה ובמועט, ופרש"י [ד"ה זמן שגא] דאף על גב דפסח דחי שבת וטומאה, חגיגה לא דחיא שבת. בדברי רש"י יש

10. הערה מנכדו ר' יחיאל בעליצקי.

11. נדפס בהר צבי פסחים ע, א.

ושארי הגאון רבי גרשון תנחום ביליצקי רצה ליישב דברי רש"י עפ"י דברי התוס' פסחים (דף ע' ע"א ד"ה לאו מוזה) דף ק"כ ע"א ד"ה מפטיין ה"ל) שכתבו עפ"י הירושלמי דפסח נאכל על השובע כדי שלא יבוא לשבירת עצם, ובמשנה (דף פ"ד ע"א) שנינו השובר בטמא אינו לוקה, וא"כ הא דחגיגה לא בא בטומאה הוא לא משום דאינו דוחה, רק דאין צריך חגיגה דכיון דליכא בו לאו דשבירת עצם א"צ לחגיגה שיהא נאכל על השובע, ומשום"ה השמיט רש"י מלפרש דחגיגה לא דחי טומאה.

ובזה מיושב גם קושית התוי"ט נ"ס ד"ה נמוזה] על הא דשינה התנא בסיפא סדריה, דברי שא קתני בזמן שהוא בחול בטהרה ובמועט, והסמיך טהרה לחול, ובסיפא קתני ובזמן שהוא בא בשבת ובמרובה ובטומאה והסמיך טומאה למרובה, דמשו"ה שינה התנא סדריה כדי להשמיענו דטעמא דאינו בא בטומאה הוא משום דא"צ חגיגה כמו במרובה. ולפי דבריו יוצא שלפי הטעם של הירושלמי פסח הבא בטומאה אין צריך להיאכל על השובע כיון שאין בו חשש של שבירת עצם¹².

סימן ז' 13

כיסוי באפר חם ביו"ט ובדין טלטול מוקצה שהגיע לידו בהיתר

במנ"ח (מלוה קפ"ז [לוח ד]) כתב לתרץ קושית הט"ז או"ח (סי' מ"ט [נס"ק טו]) על הסוברים דאין לכסות דם באפר חם מהא דאיתא בהדיא (נניח מ' ע"א) דבאפר שראוי לצלות בו אף שהוסק ביו"ט לא הוי מוקצה ומותר לכסות בו ביו"ט, הרי מבואר בהדיא דמותר לכסות באפר חם, ות"י המנ"ח שם עפ"י דאיתא בשו"ע או"ח (סי' ט"ט ס"ג) דהיכי שהמוקצה בידו מקודם מותר לטלטל ולהניח בכל מקום שירצה, א"כ י"ל הא דאיתא שבאפר חם שראוי לצלות בו מותר לכסות, מיירי בכה"ג שנוטל בידו האפר בשעה שהוא

חם שעדין אינו מוקצה שראוי לצלות בו, והאפר בידו עד שעה שיתקרר ואז יכסה בו, ולא נהיה מוקצה כיון דכבר המוקצה בידו אבל אינו מכסה בשעה שהאפר חם יעו"ש.

וכן כתבתי בספרי גנת ביתן (סי' ל"ט) ליישב הקושיא שהקשו על הרמב"ם הל' שבת (פ"ג [הל' יז]) שכתב בטעם דאין מקדשין אפר פרה בשבת משום גזרה דאין מקדישין ומעריכין בשבת, הא בלא"ה כיון דאין מזין בשבת הוי האפר מוקצה ואסור בטלטול, ותירצתי ג"כ

12. עי' בהר צבי פסחים שם ובשו"ת הר צבי או"ח ח"ב סי' נה, מה שהשיב על ת"י של רבינו.
13. שערי ציון שנה עשירית חוברת א-ד תשרי - טבת תר"ץ סי' ט.

בדרך זו דמשכחת שהיה בידו האפר פרה מקודם השבת, וכה"ג לא הוי מוקצה לאסור בטלטול וכדאיתא בשו"ע (סי' ע"ח), ומשו"ה קאמר הרמב"ם הטעם דאין מקדשין משום גזרה דאין מקדישין.

ויעו"ש בספרי שכתבתי להוכיח

דדין שהמוקצה בידו מותר לטלטל הוא גם בעצים ואבנים, ולא בכלי שמלאכתו לאיסור דווקא כמש"כ הגאון בעל אבן העוזר בשבת (דף ל"ז ע"א), וגם כתבתי בספרי שם בדבר שהעלה הצ"ח פסחים שם דהזאת שלישי מותר בשבת דאכתי לא הוי מתקן, א"כ אין האפר מוקצה דמותר להזות בשלישי בשבת יעו"ש.

ולפי"ז נ"ל ברור דהדין דאיתא בשו"ע או"ח (סי' ע"ח) דהיכי שהמוקצה בידו מקודם מותר לטלטל ולהניח בכל מקום שירצה, הוא דוקא בטלטול גרידא, אבל להשתמש בהמוקצה דזה הוא איסור אחר בדיני מוקצה וכמ"ש הרשב"א, לא מהני כלל מה שהיה בידו המוקצה מקודם, וא"כ אף שהיה בידו האפר חם שראוי לצלות בו שלא היה מוקצה אבל אח"כ שנתקרה האפר ונעשה מוקצה ונולד בודאי אסור לכסות בו הדם, דכיסוי הדם בהאפר הוא לא רק טלטול גרידא, רק תשמיש מוקצה ולזה לא מהני כלל מה שהיה בידו המוקצה מקודם וכמ"ש כ.

וכן לא מהני מה שהיה בידו האפר פרה מקודם השבת לענין שיהיה מותר לקדש האפר פרה במים, דזה הוא תשמיש מוקצה, ולא טלטול גרידא וזה איסור חדש אחר בדיני מוקצה, וע"ז לא שייך להתיר משום שהיה בידו המוקצה.

וכעין זה ראיתי במג"א (סי' מק"ט ס"ק ט"ו) שכתב לתרץ מה שקשה טובא אמאי לא שרינן לשחוט ביו"ט על מנת לכסות באפר מוקצה משום שמחת יו"ט, ומאי שנא מהא דשרינן לטלטל אפר מוקצה

אבל האמת יורה דרכי, אמרתי להעלות על הספר מה שנ"ל כעת בזה, באופן שמה שכתבתי ליישב הקושיא על הרמב"ם טעות הוא בידי, ולפלא על המנ"ח שלא שם לבו דבמוקצה יש איסור טלטול בשבת ויו"ט מה שמטלטלין ומזיזין ממקום למקום, וכן יש איסור לעשות איזה תשמיש בשבת ויו"ט במוקצה וכמ"ש כ בחידושי הרשב"א שבת (כ"ט ע"א [ד"ה כי אלליק]), וכי מהפך באיסורא מהפך, מכאן נ"ל דאינו אסור להנות מן המוקצה וכו' שלא אסרו אלא לטלטלו או לאוכלו ואפילו להשתמש בו כגון הדלקה או לסמוך בו כרעי המטה ואע"פ שאינו מזיזו, יעו"ש בחידושי הרשב"א שם באריכות מעט. ואף דלכאורה משמע מסוגית הגמ' בשבת (מ"ט ע"ג) דטומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן, הרי דתשמיש מוקצה כגון הטמנה שרי, י"ל דטומנין שם הא

לצורך אפיה ואוכל נפש משום שמחת יו"ט וכדאיתא בהדיא בשו"ע או"ח (סי' מק"ט [ק"ז]), וכתב המג"א שם דלא מצינו היתר מוקצה משום שמחת יו"ט דוקא רק בטלטול, אבל לא בכיסוי הדם דהוי תשמיש מוקצה יעו"ש במג"א בהדיא. ולפי"ז נ"ל ברור דגם ההיתר שהמוקצה בידו אינו רק לטלטול גרידא, אבל לא לענין כיסוי הדם ולקדש האפר במים, ולא כמש"כ המנ"ח, וקושית הט"ז על האומרים דאין לכסות באפר חם במקומה עומדת. וכן הדרא קושית בעל הספר על הרמב"ם דנקט הטעם דאין לקדש משום הגזרה, אלא משום מוקצה

סימן ח¹⁴

בענין חילוק מלאכות ביום כיפור

העירותי בזה על הטעם המלך בהל' שמיטה ויובל [פ"א ה"א] שהקשה על השער המלך שם שהוכיח דביוה"כ אין חילוק מלאכות כמו ביו"ט דאל"כ מאי משני על הא דפריך הש"ס במכות שם ולילקי נמי משום זורע ביו"ט, דאין חילוק מלאכות ביו"ט, דאכתי תקשי דליתני תשעה לאוויין ביוה"כ. והקשה הטעה"מ [אומ א] מהא דכתב השעה"מ בעצמו בהל' מאכלות אסורות [פ"ח ה"ז] להכריח דמיירי דוקא ביו"ט של ר"ה ולא משכחת ביו"ט אחר ולא ביוה"כ.

ואמרתו דיש ליישב עפ"י מה דפליגי רבנן ור' יוחנן בן ברוקה אם ביוה"כ"פ חייל יובל אם מרה"ש חייל יובל בש"ס (י"ה דף מ' ע"ג), א"כ לרבנן דס"ל דביוה"כ חייל יובל משכחת שפיר יש חורש בתלם אחד בתשעה לאוויין ביוה"כ"פ של יובל, דחשוב כמו שביעית וחל יוה"כ ושביעית בבת אחת.

וראיתי בספר לב אריה על חולין (דף מ' ע"א [נד"ה חייז שלטא]) דהקשה קושית השעה"מ דליתני תשעה לאוויין ביוה"כ דאיכא חילוק מלאכות, ומתוך עפמש"כ

תוס' (יומא) [שזועות יג, א ד"ה לענד] שם דשעיר של יוה"כ מכפר כל היום, א"כ לא משכחת ביוה"כ, וכ"כ יפה תירוצו בעיני הגאון המחבר עד שבוזה מיישב דקדוק בש"ס [מסו נג, א] שלא קאמר הא מני ר"ש דלית ליה כולל, רק סתמא דלית ליה כולל, דלר"ש שס"ל דכהן מתכפר בפר, ואיך מכפר כל היום, ומשכחת ביוה"כ. ובעיני יפלא, איך נעלמה ממנו גמרא מפורשת בכריתות (דף כ"ו ע"ב) דהא דיוה"כ מכפר על הודע ועל לא הודע הוא דווקא בלא התרו בו, אבל לא בהתרו וחיבי מלקות שעבר עליהן יוה"כ חייבין.

גם מש"כ כת"ר שעדיין אנו צריכין צע"ג¹⁵.

סימן ט¹⁶

בענין אי חל איסור יוה"כ על איסור יובל

ב"ה יום ה' אלול תרפ"ד פה"ק יאשינובקא.

שלום וברכת כוח"ט לכבוד ידי"נ בעשב"ז הרב הגאון הג' המפורסם מ' צבי פסח נ"י פראנק ראב"ד דעה"ק ירושלים תובב"א, עש"ז הרבנית וב"ב שליט"א.

הנה מכתבו היקר הגיעני ושמחתי לשמוע משלומם הטוב. וע"ד שכתב כת"ר"ה דאי אפשר למיקים המתני' (מסו כ"א ז') דיש חורש תלם אחד, ביוה"כ של יובל, דאיסור של יוה"כ קדים בקידוש היום ואיסור של יובל חל בשעת התקיעה ולא למפרע וכדמשמע בגמרא ר"ה נ"ג, א' שם, וא"כ אין איסור חל על איסור.

ול"נ כיון דגלי קרא דבשעת תקיעה חייל יובל, צ"ל דגלי קרא דחל איסורו של יובל בעבודה בשדה תיכף בעת התקיעה ולא משחשכה, וכדמצינו בכמה מקומות דגלי קרא דחל איסור על איסור כמו בקדשים דחל איסור מעילה על איסור חלב דקדים (מיומ כ"ג ע"ג).

15. עי' בהר צבי או"ח ח"ב סי' צא תשובת הגרצ"פ זצ"ל.

16. להגרצ"פ פרנק זצ"ל.

מוקדשין בהדי הדדי אתו, ולמ"ד גיד הנשה נוהג בשליל, והקשו בתוס' דהא למ"ד שאין נוהג גיד הנשה בשליל הוא אחר שנשחטה האם, והכא שנוולד הולד ולא נשחטה האם לכו"ע נוהג גיד הנשה, וכתב הרשב"א דהא בהא תליא, דלמ"ד שאם נשחטה האם אינו נוהג גיד הנשה אין איסור גיד חל קודם הלידה כיון דהאיסור גיד עדיין תלוי ועומד שמא תישחט האם, אך כיון שלא נשחטה האם א"כ איגלאי למפרע דחל איסור גיד במעי האם, מ"מ כיון דעדיין לא חל בהחלט לא חשוב דחל במעי האם, וא"כ איסור מוקדשין קדים, משו"ה קאמר הש"ס דאימתי אמרינן דחל איסור מוקדשין ואיסור גיד כהדדי רק למ"ד דנוהג בשליל אף שנשחטה האם דאז חשיב שחל בהחלט ואינו תלוי ועומד, יעו"ש ברשב"א וגם בספרי גנת ביתן (פי"ו 6).

ולפי"ז י"ל דה"ה באיסורו של יובל דתלוי בשלושתן של יוה"כ, ואף שחל למפרע מר"ה אינו מעכב מלחול איסור עבודה של יוה"כ, ושניהם חלים בהדדי¹⁷.

וידע כתר"ה שאהנה מאד ממכתביו ומד"מ, וכמאמר חז"ל ב"ב שם אוירא דארץ ישראל מחכים. וע"כ אנא לכבדני תמיד בד"ת.

ידידו ושאר הדושות באהבה מברכו בשנה טובה ובכטו"ס

תנחום גרשון ביליצקי

דלמסקנת הש"ס בר"ה שם [ט, ז] דשלושתן מעכבות בו, א"כ מה יש ביובל דשלושתן הוי תנאים במצות יובל, ואין לנו רק איסור חרישה וזריעה כמש"כ התוס' שם [ד"ה יזלן], הרי מוכח דגלי קרא דחל האיסור מיד שנעשו שלושתן המעכבות בו, ודוחק גדול דחל רק משחטה משום איסור יוה"כ הקדום.

ומש"כ כתר"ה עוד דאין לאוקים ביוה"כ של יובל, דלמ"ד דמר"ה חייל יובל א"כ אין איסור יוה"כ חל על איסור היובל הקדום. ול"נ דאף שזה בודאי אמת דלמ"ד מר"ה חייל, אף ששלושתן מעכבות בו, אבל אחר שנעשו שלושתן חל למפרע מר"ה כמ"ש הטורי אבן שם [פ, ז ד"ה וזוהו מוזות] בהדיא וזה פשוט. אבל י"ל דמ"מ אינו יכול איסורו של יובל דחל בעשיית שלושתן ביוה"כ למפרע מר"ה לעכב את איסור יוה"כ המאוחר, משום דאין לדון דמר"ה כבר חל האיסור דהא עדיין תלוי ועומד על השלושתן ביוה"כ, ואף שאח"כ שנעשו שלושתן חל למפרע, אבל אין לחשוב אותו כמוקדם וגם יוה"כ חייל, וקודם התקיעה יש שפיר איסור מלאכה בעבודה בשדה משום יוה"כ, ואחר התקיעה גלי קרא דחייל יובל, ויש שני האיסורים בחרישה וזריעה ביוה"כ אחר התקיעה משום יוה"כ ומשום יובל.

וכן כתב הרשב"א חולין פרק גיד הנשה [פט, ז סוד"ה אלא צוללות] דמוקי הש"ס המתני' גיד הנשה נוהג במוקדשין בולדות קדשים, דאיסור גיד ואיסור

17. עי' עוד במש"כ בהר צבי מכות בא, ב ד"ה אמר רבא.

בענין אתרוג של תפוסת הבית

חייבין במעשר בהמה, דאמרינן יש ברירה דמעיקרא הוברר הדבר שלחלקו נפל, אבל בחלקו גדיים כנגד תיישים פטורין ממעשר בהמה, דבמין אחד אמרינן ברירה ולא בשני מינים, וא"כ אין שם יורשין עליהן רק לקוחות הם ע"י חלוקת האחים ופטורין, וחילוק כזה איתא גם במתני' דמאי (פ"ו מ"ט).

ולפי"ז י"ל דזה פירוש הגמרא שם, ודווקא דאיכא אתרוג לכל חד וחד, דא"כ היה החלוקה של האחין במין אחד דאמרינן ברירה והוברר הדבר שמעיקרא לחלקו נפל מירושת האב א"כ לא בעי שומא כלל, ומיקרי שלו ויוכל לצאת בו, אבל פריש ורימון היינו שזה נטל אתרוג וזה נטל פריש ורימון, א"כ דמי לחלקו גדיים כנגד תיישים דלא אמרינן ברירה שהוברר הדבר שנפל לכל אחד חלקו מירושת האב, ורק ע"י חלוקת האחים הוי שלו, א"כ בעי שומא כדין וי"ל מאן שם לך וכקושית הראשונים, ומשו"ה אף שחלקו האחים ויכול לאוכלו לא יצא, משא"כ באתרוג לכל חד וחד דהוא מין אחד אמרינן ברירה, ומשו"ה אף שחלקו בלי שומא מהני, דאחרי שחלקו אמרינן ברירה שמעיקרא הובררו החלקים הללו שנפלו לכל אחד מירושת האב, וא"כ הוא לכל אחד שלו ממש ויכול לצאת בו.

ב"ב (קל"ז ע"ג). אמר רבה בר רב הונא האחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית, נטלו אחד מהם ויצא בו, אם יכול לאוכלו יצא ואם לאו לא יצא, ודוקא דאיכא אתרוג לכל חד וחד אבל פריש ורימון לא, וברשב"ם [ד"ה ואס לאו לא יצא] מוחק הסיום של המימרא "ודוקא דאיכא אתרוג לכל חד וחד", ובתוס' [ד"ה אצלן] כתבו לקיים הגירסא בדוחק, ומפרשים דאם אין לנותן אלא פריש ורימון מסתמא מקפיד אם יאכל הלה את האתרוג, משא"כ אם יש גם להנותן אתרוג אינו מקפיד אם יאכל הלה את האתרוג, ומבואר הדוחק שכתבו בעצמם דכיון שיכול לאוכלו היינו שנותן לו רשות גם לאכול האתרוג מה איכפת לן אם מקפיד בלבו.

ונ"ל בעה"י לפרש ולקיים הגירסא ברווחא, דהב"י (או"ח סי' מנ"ט) [פ"ז ט"ד"ה וענ] מביא בשם הראשונים להקשות דאמאי מועיל מה שיכול לאוכלו, הא לא הוי חלוקה בשומא ואכתי לא הוי שלו לצאת בו די"ל מאן שם לך, יעו"ש מה שדחקו הראשונים בזה.

ונ"ל דהיא הנותנת טעם וסברא בהגירסא, ודווקא דאיכא אתרוג לכל חד וחד, דבגמ' בכורות (נ"ז ע"ג) איתא גבי מעשר בהמה דלקוח פטור דאחים שחלקו מתפוסת הבית גדיים כנגד גדיים

סימן יא¹⁹

איסור הנאה בבשר בחלב דרבנן

מקבל כתמים, משום דכתם הוא ספק דרבנן דלא הרגישה, ובגד דטמא משום מגע הדם הוא ספק דאורייתא, דהדם טמא בלא הרגשה, ובשביל שטמא הבגד דמחזיקינן להכתם מגופה, מטמאין גם האשה דאין לחלק יעו"ש. וא"כ י"ל אף דמשום עור קיבת כשרה אין לאסור את הגבינה דהוי ספק דרבנן, דכבוש בבשר בחלב אינו אסור מה"ת, אבל בעור קיבת נבלה דמחמירינן באכילה משום ספק תורה, יש להחמיר גם בהנאה משום בשר בחלב, דאין לחלק וכמ"ש הנוב"י שם, אלא ודאי מוכח מזה דבשר בחלב כבוש מותר בהנאה וכמ"ש המרדכי, ומיושב שפיר קושית הגרעק"א.

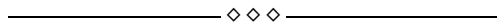
זולת שגוף דברי הנוב"י שם קשה לי

כעת מה שמשמע מדבריו דבכתם בבגד טמא משום הספק דאורייתא ואמרינן דהדם מגופה בא, ולא כן מבואר בראשונים, ויעו"ש בדברי הרב המגיד (פ"ט מהל' איסורי זיאה נהל' לין) מובא בתוי"ט (מה פ"ט מ"ו נד"ה מעניינן) דבגד שטמא בכתם הוא רק חומרא דרבנן, דכמה ספיקות יש בכתם, ספק צבע ספק מעלמא, וכמ"ש תוס' נדה (דף ס"ג ע"א ד"ה הטענין), ודברי הנוב"י בזה צע"ק.

בשערי ציון (מונחת א' - ז' ס"י י"ד תל"ג) כתב רב אחד²⁰ לתרץ קושית הגרעק"א יו"ד (ס"י פ"ז [לום ג]) על הוכחת המרדכי [ע"ז ס"י ממז-מממ] דבשר בחלב כבוש מותר בהנאה מהא דגבינת עכו"ם מותר בהנאה אף שחששו שהעמידו בעור קיבת נבלה והוי גם בשר בחלב דאסור בהנאה, אלא ודאי דכבוש בשר בחלב מותר בהנאה, והקשה הגרעק"א הא כבוש בשר בחלב אינו אסור מה"ת, והוי ספק דרבנן כמו כבוש עור קיבת כשרה וכמ"ש התוס', או די"ל דהקיבה בטל בהחלב דיש ששים, ומתרץ הרב הכותב, דהוכחת המרדכי היא אם כבוש בב"ח אסור בהנאה א"כ הקיבה עצמה שנכבשה בחלבה ונאסרה בהנאה גם הגבינה אסורה בהנאה.

והדברים תמוהים מאד, הא הלכה מפורשת בשו"ע שם (ס"י פ"ז ס"י) דחלב הנמצא בקיבה שנמלחה בקיבתה והעמיד דבטל בששים יעו"ש ובש"ך [ס"ק לן], והאם באיסור הנאה אין ביטול בשישים.

ואני אמרתי בישוב הוכחת המרדכי עפ"י מש"כ הנוב"י (מהדו"ק [יו"ד] ס"י נ"ז) בטעם דבגד שאינו מקבל טומאה אינו

19. שערי ציון שנה יד חוברת א-ג תשרי - כסלו תרצ"ד סי' יד.

20. הרב אברהם הכהן לין אב"ד פאפעלאן.

סימן יב²¹

בדין ביטול ברוב לאיסור הנולד בתערובות

ממילא הוי, הא בלא"ה ניחא דמעט השמן יתבטל וכמ"ש תוס' מנחות (דף פ' ע"ג נד"ה וינ) סברא זו, די"ל דלחולין גמור שאסור להכניס לעזרה נולד האיסור בתערובות אחר הפדיון, משא"כ איסור קדושת דמים להכניס לעזרה, דזה איסור קל שנולד קודם התערובות.

ועפ"ז ניחא עוד מה שהקשה לי מאי פריך התם אהא דנאכל השיירים ממעט שהוסיף, הא י"ל דבטל ברוב ואיכא למימר דהקדש אינו בטל, הא לס"ד דאין פדיון משום איסור חולין לעזרה, א"כ ממילא יש ביטול, ועפ"מ"כ ניחא, דהא בעת התערובות היה איסור באיסור ונולד ההיתר בתערובות אין ביטול. וקצרתי וסמכתי על בינת כתר"ה.

ידידו הדוש"ת באהבה מוקירו ומברכו,
גרשון תנחום ביליצקי

ואכתוב לכתה"ר הגאון נ"י איזה ד"ת שראיתי בספר ברוך טעם [שעני המענוזם פ"ד], שלהאומרים שלאיסור שנולד בתערובות אין ביטול, ומייחסים שיטה זו להתוס' מעילה (דף כ"א ע"ג נד"ה פיוטה) שהקשו על פרוטה שנפלה ליבטל ברובא ולא על פרוטה בכיס יהיה הקדש, משום שנולד ההקדש בתערובות, וכתב בברוך טעם שה"ה בהיתר שנולד בתערובות כמו זרוע בשלה בהאיל לפני הזריקה יעו"ש.

והנה בתוס' מנחות (דף ק"ט ע"ג ד"ה לאמרי) ראיתי שכתבו שערלה משנה שניה בערלה משנה ראשונה אם אחרי כלות שנות הערלה יתבטל הוא מחלוקת בין בבלי וירושלמי, הרי מבואר הדין של בעל הברוך טעם.

ועפ"ז אמרתי מה שראיתי מקשין בזבחים (דף ע"ז ע"א) על הא דמשני חולין

סימן יג²²

אמאי מיקרי איקבע איסורא בב' חתיכות

בספר ברוך טעם [שעני המענוזם פ"א אומ יא] מביא קושיא שהקשה גאון להרשב"א [שו"ת מ"א סי' עיג], אמאי מיקרי איקבע איסורא בשתי חתיכות, הא אי אפשר לצמצם ואפשר ההיתר גדולה ובטל האיסור ברוב. ומתוך עפ"מ"כ תוס'

21. להגרצ"פ פרנק זצ"ל.

22. לגרצ"פ פרנק זצ"ל, תמוז תרפ"ח.

האיסור גדולה יותר וספק ספיקא הוא דודאי מיקרי איקבע איסורא²³.

והנה חפצתי לכתוב עוד אבל קשה לי הכתיבה ואסיים בברכה ושלוש, ואנא להשיבני נא כת"ר בדבר מחשבתי ורצוני וגם בד"ת, ואי"ה אראה לכתוב עוד וכעת אקצר ואו"ש גם בשם רעיתי ת'.

כנפש ידידו

תנחום גרשון ביליצקי

כתובות (דף כ"ז ע"ז נ"ה גאטס) דחזקה מיקרי איקבע איסורא וכיון שהיתר נהפך לאיסור ואיסור אינו נהפך להיתר, א"כ יש חזקה דמעיקרא שחתיכה דאיסורא גדולה, ודפח"ח.

ול"נ ליישב הקושיא עפ"י דברי התוס' בעירובין (דף ו' ע"א נ"ה ה, ז וספק) שגם באי אפשר לצמצם יש ספק שהיה בצמצום, א"כ יש ספק ספיקא לאיסורא, ספק שמא היה בצמצום ואין כאן ביטול בהיתר, ואם אינו מצומצם אפשר

סימן יד²⁴

בענין נדר

לצדקה איזה סך. ונפשו בשאלתו אם מחויב ליתן לצדקה כפי שנדר.

והנה לכאורה לא חל הנדר דאינו יכול להפקיע שעבודה, רק חשבתי ע"פ מש"כ תוס' נדרים (ט"ז ע"א נ"ה מן גאטס) דבתנאי שלא תלכי לבית אביך עד החג חל נדרו גם בקונם תשמישי עליך, הרי דבתנאי לא חשוב מפקיע השעבוד, א"כ י"ל דבנ"ד ג"כ חל נדרו ומחויב לקיים תנאו וליתן לצדקה, רק שבתוס' נדרים שם נסתפקו בזה, ולתירוץ קמא כתבו דמיירי הסוגיא באומר קונם תשמישך עלי, ול"נ דתירוץ בתרא עיקר והסוגיא

בעה"י יום ד' תבוא תרנ"ב לפ"ק יאשינאווקא.

תחל שנה וברכותיה לכבוד ידי"ע וידי"נ הגאון הגדול המפורסם בכל קצוי ארץ סוע"ה פאר הדור כקש"ת מו"ה שמואל ני"ו מאהליווער הגאבד"ק ביאליסטאק, ולכא"ש שלום וכוח"ט.

אחדשתה"ט בכבוד כרום ערכו, הנני לבקשם להשיבני נא דבר הלכה למעשה במה שנשאלתי מת"ח אחד שאמר בזה"ל: אני נודר על דעת רבים שלא להזדקק לאשתי בלתי שאתן

23. עי' לעיל סוף סי' ב.

24. שו"ת חקרי הלכה ח"א יו"ד סי' יא, מו"מ עם הר"ש מוהליבר.

ובשו"ע יו"ד (סי' קס"ח סעיף מ"ז) פסק דלכמה שבועות לא מהני התרה כאחת משום דבעת ההתרה אכתי לא חל הנדר והשבועה, ולא אמרינן דאחר שנעקר הראשונה מעיקרה, א"כ איגלאי מילתא למפרע שהשניה היה חלה, אלא ודאי דבעינן שיהיה חל הנדר בהדיא, וכל זמן שלא חל אין מתירין הנדר אף שלמפרע הוברר הדבר שחל, וא"כ לא קשה קושית תוס' שם, דבכה"ג לא יכול למצוא פתח לנדרו קודם שיעבור על התנאי, וע"כ אין הכרח ליסוד דברי התוס' דבקונם תשמישך עלי גם לרב נחמן לא מזדהרה האשה בתנאי משום שלא נדרה ועליה לא חל הנדר, ומצד הסברא י"ל דכיון שמ"מ עוברת האשה בלפני עור וכמ"ש הרשב"א יבמות נפ, נ ד"ה ול היכא גבי כל היכא שאיהו מוזהר איהי מוזהרת יעו"ש, א"כ שפיר מזדהרה בתנאה, ולפ"ז י"ל הסוגיא בנדרים ט"ו שם הנזכרת דמיירי בקונם תשמישך עלי, ומ"מ פריך הש"ס רק לרב יהודא, אבל לרב נחמן מזדהרה בתנאה.

וא"כ הדין שבתוס' נדרים שם שבתנאי יכול לאסור התשמיש ולא חשיב מפקיע השעבוד, אינו מוכרע.

גם י"ל דהיכי שתלה התנאי בעצמו גרע וכה"ג בודאי לא חל הנדר. דבשלמא כשתלה בתנאי שעליה, וסמיא בידה לבטל הנדר, לא חשוב מפקיע השעבוד, אבל היכי שבדידיה תלה ויכול לבטל התנאי ולקיים הנדר, חשוב מפקיע שעבודה ולא חל הנדר כלל.

וקצת ראייה לזה מש"ס כתובות (ע"א

לא מיירי בכה"ג שאסר תשמישה עליה, דא"כ מאי פריך הש"ס נדרים שם לרב יהודא דס"ל דבתנאי לא מזדהרה, הא כה"ג שעליה לא נדר רק על עצמו בלבד, גם רב נחמן מודה דבתנאה לא מזדהרה וכמ"ש תוס' כתובות ריש המדיר (ק"ע ע"א) שם ד"ה הכא, אלא ודאי דמיירי שאסר תשמישו על האשה וחל הנדר משום שתלה בתנאי, א"כ ה"ה בניד ג"כ חל כה"ג נדרו ומחויב לקיים וליתן לצדקה.

שוב נתישבתי דאין הכרח מזה לדינא, דיסוד דברי התוס' כתובות (ק"ע ע"א) כתבו לתרץ מה שהקשו שם מאי פריך הש"ס כיון שמשועבד לזה היכי מצי מדיר לה, הא י"ל שמיירי שאמר קונם תשמישך עלי אם אזונך, וגוף הקושיא תליא רק אם נימא דבנדר בתנאי יכול לישאל על נדרו קודם שיעבור על התנאי, דשם בסוגיא ס"ל לשמואל דשלשים יום יעמיד פרנס משום שמא ימצא פתח לנדרו. ובשטמ"ק נ"ט ד"ה קטו נמוספתין הכריח דפירכת הש"ס היכי מצי מדיר לה פריך לשמואל יעו"ש, והטעם י"ל דס"ל לתוס' דאח"כ כשעבר על התנאי איגלאי מילתא למפרע דחל כבר הנדר וחל ההתרה, ואפשר דאמרינן בכה"ג ברירה שהוברר הדבר למפרע.

אבל סברא זו אינה מוסכמת, דבמהרש"א מועד קטן (ק"ז י"ד ע"א נמו"ה ומנו"ה) כתב בהדיא גבי מי שנשאל לחכם והתיר בבא זמן במועד, הרי דמקודם לא יכול להתיר, ולא אמרינן דהוברר הדבר למפרע, ודוחק לחלק דקודם זמן התנאי גרע.

שלא להזדקק לאשתי בלתי שאתן לצדקה איזה סך" אם חל הנדר, ואחר שפלפל כ"ת בחכמה בדברי התוס' בנדרים, והעלה בפלפולו דלא חל הנדר, כתב שמ"מ צריך לקיים הנדר ולתת צדקה כדי שלא יהיה נדר שוא, רק דיש לדון דלשון אני נודר לא הוי אפילו לשון יד כמבואר במחנה אפרים הלכות נדרים סי' ט'. (והנה הגם שאין משיבין את הארי החי, אבל מאחר שהם נגד דברי הטור והב"י, נלע"ד דלשון אני נודר לא גרע מאומר מודרני ממך שאיני אוכל לך דהוי יד וכמש"כ הר"ן (נדף ד' ע"ג נד"ה אלא סי' ק).)

הן אמת שהמחנה אפרים ז"ל היה גאון עצום ורב, אבל כאן הלא באו דבריו נגד הטור והב"י בסי' ר"ז ס"ה.

ומלבד זה לא זכיתי להבין דברי קדשו, מדוע יהיה גרוע לשון נודר אני שלא אוכל ככר זה מאילו אמר הרי עלי שלא אוכל ככר זה. דלענין עיקר נדר לא מהני רק כשאמר ככר זה עלי בנדר או בקונם, אבל אם אמר הרי עלי בנדר שלא אוכל ככר זה הוא רק יד לנדרים, וה"ה כשאמר נודר אני שלא אוכל ככר זה הוי ג"כ יד לנדרים, כמבואר בשיטה מקובצת ריש נדרים נ, 6 ד"ה כל כניוין וז"ל: האומר נודר אני שלא אוכל ככר זה אין זה עיקר נדר אלא ידות נדרים נינהו דגלי אדעתיה דניחא ליה לאסור מן חברו או מן החפץ, הרא"ם. הן אמת שהשטמ"ק שם ע"ב הביא בשם יש מי שפירש דנדר משמע שתי לשונות דאוסר עצמו על החפץ ואוסר נמי החפץ עליו,

ע"ז, שמוקי הש"ס כגון שאמרה יאסר הנאת תשמישך עלי אם אתקשט וכדבר כהנא קונם תשמישך עלי אין מאכילים לאדם דבר האסור לו, ואמאי דוחקא לוקי הש"ס שאסרה הנאת תשמישה על הבעל, ומ"מ חל כיון שתלתה בתנאי אם אתקשט, אלא ודאי שכה"ג בוודאי לא חל הנדר.

ומ"מ בנ"ד נראה דצריך לקיים הנדר ולתת צדקה, דאף שלפמ"כ מוכח דלא חל הנדר כה"ג, אינו רק באם שעבר על התנאי, אבל לכתחילה נראה פשוט דיש לקיים התנאי כדי שלא יהיה הנדר שוא, דלכמה פוסקים גם בנדר שוא לוקה, עכ"פ בוודאי אסור לבטא בשוא, כך דיש לדון דלשון אני נודר לא הוי אפילו לשון יד וכמ"ש המחנה אפרים ה"ל נדרים (סי' ט').

ועכ"פ אצפה לתשובתם כדעתם הרחבה והמלאה.

ממני המוקירו ומכבדו דוש"ת באהבה,

תנחום גרשון בהרב ר' נטע החופ"ק.

תשובה

בעזה"י

יום ב' כ' אלול התרנ"ב.

כבוד ידידי הרב הג' המפורסם חריף ובקי בחדרי תורה וכו' מוהר"ר תנחום גרשון נ"י הגאב"ד דק"ק יאשינאווקי. רב שלום וברכה.

מכתבו מן יום ד' העבר הגיע לידי. ע"ד שאלת כ"ת באחד שאמר: "אני נודר

דאם אמר קונם ככר זה עלי אסור בו ואם אמר נדר עלי שלא אוכל ככר זה אסור בו, עכ"ל. אבל לדעה זו ה"ה כשאמר הריני נודר שלא אוכל ככר זה הוי ג"כ נדר, והא דחשיב מודרני ממך במתני' דריש נדרים יד לנדר, היינו ע"כ משום דנדר גמור הוא רק כשמתפיס בדבר הנדור, וכמש"כ הר"ן במתני' נד"ה האומר למנו מולינין גבי מודרני ממך דהוי יד משום דלא מסיק דיבוריה לומר כקרבן. ואע"ג שהר"ן כתב לעיל דלא בעינן שיתפיס בדבר אחר רק כשאמר דבר זה אסור עלי הוא ג"כ עיקר הנדר, היינו דאמר בהדיא לשון אסור וכמו שכתב גבי מודרני ממך, א"נ דלא אמר איסורא בהדיא.

אמנם על עצם ההתחייבות שימצא מקום לה, אין שבועה חלה ע"ז, דאין שבועה חלה על דבר מצוה, לזאת נדר ג"כ, דנדר חל ע"ז, והוא ללשון ראשון ברא"ש ז"ל בנדרים (דף ס' ע"א ד"ה והלא) יעו"ש. וכן מוכח מלשון רש"י בזבחים (דף נ"ד ע"ג ד"ה אם כל עומון), שכתב על הכתוב הנ"ל: "ונשבע ונדר אם אבוא באוהל וגו'", משמע שעשה שני הדברים כאחד, והיינו שהשבועה היתה בשביל איסור הביאה והשינה דאין נדר חל ע"ז, והנדר היה בשביל מציאת המקום שהוא מצוה ואין שבועה חלה ע"ז, דהא על שלשה דברים נצטוו אחר הכניסה לארץ כמבואר בסנהדרין (דף כ' ע"ג) ואחד מהם הוא בנין ביהמ"ק.

ומש"כ כ"ת דצריך ליתן הצדקה כדי שלא יהיה שבועת שוא, לא אדע מה יתקן כשיתן הצדקה, דמאחר דלא חל הנדר, ואפילו שלא יתן הצדקה צריך להזדקק לאשתו, א"כ להאומרים דנדר שוא ג"כ אסור כבר עבר על האיסור בעת הנדר.

עכ"פ לדינא מסכים אנכי שצריך ליתן הצדקה משום שחל הנדר, דנדר בלשון שבועה הוי יד לנדר ולכ"ע האידנא צריך עכ"פ התרה כדי שלא להקל בנדרים, אם אין ביכולתו ליתן הצדקה. ואפשר שזה הוא שאמר הכתוב בתהלים (קלג, ז - ט) "אשר נשבע לה' נדר

סימן טו²⁵

בענין אין איסור חל על איסור בקידושין

איכא עשה גרידא, אבל להתוס' דס"ל דהעשה הוא ודבק דחל מקודם א"כ ליכא באלמנה לכה"ג הלאו כלל דאין איסור חל על איסור, והגאון בעל אור חדש מביא ג"כ הקושיא בשם גאון אחד ומפלפל הרבה בזה.

ונ"ל דאין קושיא כלל, דהא העשה ודבק באשתו ולא באשת חברו בנח נאמר, דאין אישות לבן נח וכמש"כ התוס' קידושין (כ"א ע"ג) ד"ה אשת, א"כ העשה הוא רק אחר הביאה כמשמעות הכתוב ודבק באשתו, וא"כ לס"ד דהש"ס דעשה זה יש גם בישראל אף לאחר מיתת הבעל, אי אפשר שתחול בביאת הבעל, דהא בישראל יש אישות והקידושין קדים, א"כ אינו חל העשה על איסור אשת איש הקדום והחלות של העשה זה הוא רק אחר מיתת הבעל, דפקע איסור אשת איש, וא"כ שפיר חל באלמנה לכה"ג הלאו, דבאו הלאו והעשה בבת אחת כמו לפרש"י, וזה ברור, ולפלא על הגאונים זצ"ל שלא הרגישו בזה.

בקידושין (י"ג ע"ג) פריך מיתת הבעל מנ"ל דשרי, והא דאמר רחמנא אלמנה לכה"ג אסורה ולכהן הדיוט שריא, דילמא לכה"ג בלאו ולכו"ע בעשה, פליגי רש"י ותוס' בפ"י הגמרא דלכו"ע בעשה, רש"י [ד"ה לכו"ע עלמא] מפרש דהעשה הוא ויצאה והיתה לאיש אחר ע"י גירושין ולא ע"י מיתה, ולא הבא מכלל עשה עשה, ותוס' [ד"ה לכו"ע] מפרש דעשה הוא באשת איש ודבק באשתו ולא באשת חברו ע"ש.

והקשו גדולי האחרונים על פי' התוס' דא"כ האיך משכחת הלאו של אלמנה לכה"ג, דהא עשה זו ודבק באשתו חייל מקודם בשעת נישואין, ואם נימא דמיתת הבעל לא שריא עשה זו א"כ אין לחול הלאו של אלמנה לכה"ג על איסור עשה הקודם. בשלמא לפרש"י דהעשה הוא ויצאה והיתה ע"י גירושין ולא ע"י מיתה, א"כ חלות העשה הוא במיתת הבעל ולא קודם, שפיר י"ל דאלמנה לכה"ג חל במיתת הבעל הלאו והעשה כאחת, ולכו"ע

סימן טז²⁶

הערה בדברי רעק"א בדרוש וחידוש יבמות סו, ב

והנה למלאות הגליון אמרתי לכתוב לכת"ר איזה הערות קצרות מה שרשמתי על ספר דרוש וחידוש מהגרעק"א, ואחרי רואי בכתר"ה שאוירא דארץ ישראל מחכים ליה טובא ולבו רחב כאולם לא אגזול ממנו הרבה אם יאבה כתר"ה לעיין במ.

וה' יחנני להבין דעתו הרחבה

שאינני רואה בזה ריח קושיא, הא קיי"ל [ינמוס טס] ישראל ששם פרה לכהן יאכילנה בתרומה, דאחריות שלמה מאכיל בתרומה, וכהן ששם פרה לישראל אינה אוכלת בתרומה והאחריות פוסל בתרומה, א"כ אף למ"ד הדין עמה הגוף שלה, ונישם הצאן ברזל להבעל ויורשיו, א"כ כוח העובר שנישם העבדים ברשותו פוסל, משא"כ כוח האשה דהגוף שייך לה בלבד אין למיפסל כמו כהן ששם פרה של ישראל.

ובאשר לא אכחד שאף כעת אשתוקק למצוא מעיינים בהערותי בחד"ת אמרתי לנסות לשלוח איזה ד"ת בירחון "שערי ציון" שהגיעני מהעורכים הרבנים שי', ואמנם שלחתי איזה פי' נכון בירושלמי ואם ידפיסו אוסיף בע"ה לשלוח עוד בל"נ.

בחידושי הגרעק"א בדו"ח הניח בקושיא ביבמות (דף ס"ו ע"ג נד"ה עגלין) דברי התוס' [טס ע"א] ד"ה גזירה, שכתבו דבעבדי צאן ברזל לא שייך למיגזר

סימן יז²⁷

תשובת הגרצ"פ פרנק זצ"ל לרבינו

כתב מעכת"ר ומי יתנני להבין דעתו הרחבה הא קיי"ל ישראל ששם פרה לכהן יאכילנה בתרומה דאחריות שלמה מאכיל בתרומה, וכהן ששם פרה לישראל אינה אוכלת בתרומה והאחריות פוסל בתרומה, א"כ אף למ"ד

26. להגרצ"פ פרנק.

27. סי' יז - יח נדפסו בהר צבי חלק הליקוטים על דו"ח לרעק"א הנ"ל.

הדין עמה הגוף שלה וניקום הצאן ברזל להבעל ולירשיו, א"כ כוח העובר שנישם העבדים ברשותן פוסל, משא"כ כוח האשה דרק הגוף שייך לה לבד אין למיפסל כמו כהן ששם פרה של ישראל, ע"כ.

לכאורה י"ל דרק בחיי הבעל או יש לדמות עבדי צאן ברזל לההיא דישראל ששם פרה לכהן דהעבדים המה באחריותו לענין יוקרא וזולא ואם פחתו פחתו לו, ומש"ה י"ל דהאחריות משוי להו כדידיה לגמרי ואין כוח האשה פוסלתן מאכילת תרומה ממש כההיא דישראל ששם פרה לכהן, משא"כ אחר מיתת הבעל אם לא הניח קרקעות הרי אין כאן אחריות הפחת על היורשים, וא"כ אינו דומה לההיא דישראל ששם פרה לכהן, ואף אם נאמר דאחריות שלמה מאכיל בתרומה ופוסל בתרומה אבל לגבי היורשים ליכא אחריות שלמה בדלא הניח להם אביהם אחריות נכסים ולכן אינו אוכל מטעם אחריות אלא פשוט דמשום דמחסרי גוביינא אכתי הם ברשות היורשים, ולרב יהודה דהדין עמה יש להאשה ג"כ זכות בהם ולכן מקשה רע"א דכשם שזכות היורשים פוסל גם זכות האשה יפסול אותם מאכילת תרומה, וכמו דיפה כוח זכותה להוציאם לחירות בשן ועין, דחשיב קנין כספה.

הדין עמה הגוף שלה וניקום הצאן ברזל להבעל ולירשיו, א"כ כוח העובר שנישם העבדים ברשותן פוסל, משא"כ כוח האשה דרק הגוף שייך לה לבד אין למיפסל כמו כהן ששם פרה של ישראל, ע"כ.

לכאורה י"ל דרק בחיי הבעל או יש לדמות עבדי צאן ברזל לההיא דישראל ששם פרה לכהן דהעבדים המה באחריותו לענין יוקרא וזולא ואם פחתו פחתו לו, ומש"ה י"ל דהאחריות משוי להו כדידיה לגמרי ואין כוח האשה פוסלתן מאכילת תרומה ממש כההיא דישראל ששם פרה לכהן, משא"כ אחר מיתת הבעל אם לא הניח קרקעות הרי אין כאן אחריות הפחת על היורשים, וא"כ אינו דומה לההיא דישראל ששם פרה לכהן, ואף אם נאמר דאחריות שלמה מאכיל בתרומה ופוסל בתרומה אבל לגבי היורשים ליכא אחריות שלמה בדלא הניח להם אביהם אחריות נכסים ולכן אינו אוכל מטעם אחריות אלא פשוט דמשום דמחסרי גוביינא אכתי הם ברשות היורשים, ולרב יהודה דהדין עמה יש להאשה ג"כ זכות בהם ולכן מקשה רע"א דכשם שזכות היורשים פוסל גם זכות האשה יפסול אותם מאכילת תרומה, וכמו דיפה כוח זכותה להוציאם לחירות בשן ועין, דחשיב קנין כספה.

ויש לעיין הא דפריך ביבמות (ק"ט ע"ג) מבהמה לעבד, וי"ל דפריך מכוח קל וחומר. ומ"מ קשה מה דמסיק הא לא דמיא אלא לסיפא, ואולי הגמ' מיירי כל זמן שהוא בחיים או דומה לההיא דצאן ברזל דאין הכרח שתגבה משא"כ לאחר מיתה.

ובעיקר הדבר מה דכת"ר מדמה הדמיון דצאן ברזל דאשה לאחר מיתת בעלה לההיא דישראל ששם פרה לכהן, י"ל ע"פ המבואר מסוגית הגמ' ב"מ (ע' ע"ג) דאמרינן כיון דאי לא יהיב זוזי אתי נכרי תפיס לה לבהמה, דמשמע דאי

ולכן היה נראה לכאורה למיפשט מזה מה דנסתפקתי במה דמבואר בעבד של שני שותפין כהן וישראל אינו אוכל בתרומה דחלקו של ישראל מעכבו, האיך הדין בבהמה שכהן וישראל

יהיב ליה זוזי תו לא יכול לתבוע את הבהמה וכן כתבו התוס' בד"ה ואי, ולכן חשיב כדידיה לגמרי, משא"כ בנכסי צאן ברזל אליבא דרב יהודה דהדין עמה דאי אפשר ליה לסלקה בזוזי, שפיר י"ל דיפה

כוח זכותה לפסול ואינה דומה כלל לההיא דשם פרה לכהן, דכאן זכותה דידיה לא גרע מזכות דידיה. ועיין בתשובת אבני מלואים (ס"י י"ו) ובספר אמרי משה להר"מ בסלאבאדקא (סימן ו).

סימן יח

תשובת רבינו להגרצ"פ פרנק זצ"ל על הנ"ל

של כהן, ובשותפות של ישראל אין הנפש כולו של כהן ובודאי אין להאכילה בתרומה כמו שאין עבד של שותפות ישראל אוכל, וכהן ששם פרה לישראל דאוכלת בתרומה הוא דהאחריות משוי לקנין כסף גמור ומיקרי נפש קנין כספו וה"ה לצאן ברזל.

ומש"כ כתר"ה לחלק בצאן ברזל לאחר מיתה למ"ד דהדין עמה דלא יהיה דמי לשם פרה מישראל משום דאינו יכול לסלקה, והביא מגמ' ב"מ (דף ע"ג ע"ב) דאי לא יהיב זוזי אתי נכרי ותפס. לפלא שלא ראה בדברי התוס' ביבמות שם [ד"ה עגזין ובב"ק (דף פ"ט ע"ג ד"ה מאין)] שכתבו דמה"ט פליגי אמוראי שם והיה סברה לחלק משום הכי והמסקנא דברשות יורשין קיימא, ודמי צאן ברזל לאחר מיתה כמו שם פרה.

ולי נראה להוסיף דשן ועין לא דמי לתרומה, ואף למ"ד דהדין עמה יוצא בשן ועין לאשה אבל בתרומה אזלינן בתר קנין הגוף דתרומה שאני וכמ"ש תוס' יבמות ריש הפרק שם [נס, 6 ד"ה

מש"כ כתר"ה על מש"כ בדברי הגרעק"א יבמות (דף ס"ו ע"ב) דרק בחיי הבעל יש לדמות עבדי צאן ברזל לכהן ששם פרה מישראל, דבחי הבעל חייב באחריות משא"כ אחר מיתת הבעל דלגבי היורשין לית כאן אחריות אינו דומה לשם פרה מישראל. לא ראה כתר"ה לפי שעה דברי רש"י ז"ל יבמות שם [ד"ה סעל מוילן] גבי ההיא איצטלא דפרסוה יתמי אמיתנא, דכתב בהדיא דגם לאחר מיתה איכא אחריות בנכסי צאן ברזל, וגם לאחר מיתה דומה לכהן ששם פרה מישראל, יעו"ש.

מש"כ כתר"ה בשם מפרש במשניות החדשים דבפרה שותפות כהן וישראל אוכלת בתרומה כמו שמן של תרומה, ובמכתב כתר"ה השני הוסיף בזה נופך ליישב קושית המג"א. ולפי הנראה לא ראה בתוס' ישנים בשסין החדשים ביבמות (דף ס"ו ע"ב ע"ג ע"ד) שכתב בהדיא דתרומה באכילת פרה לא דמי לשאר הנאות של כילוי דנפש קנין כספו כתיב, ובהמה איקרי נפש וגלי קרא דאיזה נפש אוכלת רק שיהיה קנין כספו

אלמנה, והא ראייה דקנין פירות בודאי אינו מאכיל בתרומה, ושיטת הר"י ב"ר ברוך בתוס' ב"ק (דף ז' ע"א) ד"ה רבי מאיר, דבקנין פירות יוצא בשן ועין, הרי דשן ועין חלוק מתרומה, והמהרש"א יבמות שם רצה לדמות שן ועין לתרומה.

ומ"ש כתר"ה לדון על תירוצו של הגרעק"א כתובות (דף ל' ע"א) [ד"ה ומ"ש (נעולא)] דאפילו אם העשה דבתולה לכה"ג ליכא לדידה אבל עוברת משום לפני עור, בר מזלא הוא עם דברי גנת ביתן שלי בסי' י"ז, ייטיב נא כתר"ה לעיין שם.

בכתובות (דף ל' ע"א [שס]) מביא וביבום לא בעינן דעתה.

סימן יט²⁸

בדיני קדשים

זבחים (ק"א ע"ג). המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואח"כ נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות, כשם שדמה פוטר את בשרה כך היא פוטרת את בשר חברתה, ופרש"י [ד"ה נשם שזמא] דוריקת הדם מוציאה בשר קדשי הקדשים מן המעילה, וכך פוטרת בשר חברתה מן המעילה משום חטאת שכיפרו בעליה דקיי"ל חטאות המתות לא נהנין ולא מועלין, ובתוס' שם (ק"ג ע"א [ד"ה אללא]) הקשו על פרש"י וכתבו

די"ל כיון דנשחטה קודם זריקת דמה של חברתה שראוי להתכפר לא הויא חטאת המתה יעו"ש.

וראייתי בספר עולת שלמה בזבחים שם, שמביא בשם הגאבד"ק זעלווא זצ"ל שהקשה על דברי התוס' מההיא דיומא (מ"ט ע"ג) דאיבעי ליה שחט ומת מהו שיכנס אחר בדמו, מי אמרינן בפר ואפילו בדמו של פר, ופריך [שם ג, א] ותיפוק ליה דהוה חטאת שמתו בעליה, ולדברי התוס' זבחים שם דלאחר

שם עפ"י הגמרא (מעילה ז' ע"ג) דאיתא שם קדשים שמתו יצאו מידי מעילה מן התורה ויש בהם מעילה מדרבנן, ופריך [ע"ג ג, א] מחטאות המתות היינו שמתו הבעלים וכפרו הבעלים דלא נהנין ולא מועלין וליכא מעילה אף מדרבנן, ומשני דחטאות המתות בחייהן בדילין מנהון לאפוקי היכי דמחיים לא בדילין מנהון, ובפרש"י [ד"ה אמי מטאמן] במה שבחיים לא קיימי להקרבה אלא למיתה בדילי מינייהו אינשי ולא אתי לאיתנהווי מינייהו הילכך לא גזרו בהו מעילה, לאפוקי קדשים דמחיים קיימי להקרבה ולא בדילי מחיים, גזרו מעילה אף לאחר מיתה יעו"ש.

וזה נ"ל בפשט דברי התוס' זבחים שם שכתבו לסתור פירש"י שפירש דעל בשר חברתה ליכא מעילה משום חטאת שכיפרו בעליה, וזה שכתבו כיון דנשחטה קודם זריקת דמה של חברתה לא הויא חטאת שמתו בעליה, וכוונתם דהא דוקא היכי שמחיים לא קיימי להקרבה אלא למיתה בדילי אינשי מינייהו כגון שכיפר הבעלים ומת הבעלים בחיי הקרבן, לא גזרו בהו מעילה, אבל בנשחטה קודם זריקת דמה של חברתה דמחיים שתייהן עומדות להקרבה, ורק אחר שחיטה נתכפר הבעלים בזריקת חברתה דמי לקדשים שמתו בעליהן דאיכא מעילה מדרבנן. וזה שכתבו לסתור פרש"י דפוסרת חברתה מהמעילה משום שכיפרו בעליה והוא מחטאות המתות, דזה אינו, דדוקא היכי שמחיים כבר עומד למיתה, אבל לא בנשחטה מקודם ואח"כ נזרק הדם

שחיטה ליתא דין חטאת שכיפרו בעליה, א"כ י"ל דליתא נמי דין חטאת שמתו בעליה, ומאי פריך ביומא שם דהא מת אחר ששחט ולא חשוב כלל חטאת שמתו בעליה. ומתוך בעולת שלמה שם דמיירי שמת קודם שהקטיר הקטורת ואין עדיין ראוי לכפרה, דצריך להקטיר מקודם הקטורת ואח"כ לזרוק את דם הפר, ולא דמי לנשחטה קודם זריקת דמה של חברתה דאי בעי זריק הדם יעו"ש.

ולפענ"ד נ"ל פשט דברי התוס' זבחים שם לא כמו שהבינו הגאון בעל עולת שלמה והגאבד"ק זעלווא זצ"ל, דאם כמו שהבינו דברי התוס' שם כפשוטם דלאחר השחיטה של הקרבן אף שנתכפר הבעלים באחר או מת הבעלים לא חשוב חטאת שכיפרו בעליה או מתו בעליה, קשה טובא הטעם והסברא בזה, וגם הוא נגד גמרא מפורשת בזבחים (ל"ט ע"ג) ג' מתנות שבחטאת באות לאחר מיתה, והיינו אם נתן מתנה הראשונה ומתו בעליה כבר כיפר בראשונה ואין עוד ליפסול משום חטאת שמתו בעליה יעו"ש, הרי דדוקא אחרי שנתן מתנה הראשונה, אבל קודם שנתן מתנה הראשונה אף אחר השחיטה אינן באות המתנות לאחר מיתת הבעלים משום שפסול הדם מדין חטאת שמתו בעליה, הרי מפורש דאף לאחר שחיטת הקרבן חשוב חטאת שמתו בעליה, ולדברי הגאונים הנ"ל בפשט דברי התוס' סותר דבריהם גמרא ערוכה.

וע"כ נלפענ"ד לפרש דבריהם בתוס'

דמחיים לא בדילי ואיכא מעילה וזה ברור בעה"י בפשט דברי התוס' שם. השלוש מתנות אחר מיתה, אבל קודם מתנה אחת אף אחר השחיטה בודאי הוא מחטאות המתות בפסול הקרבן והדם על המזבח, וניחא נמי ביומא שם דשחט הפר ומת דפריך דהוי חטאת שמתו בעליה, דלענין פסול הקרבן לא שני כלל בין קודם שחיטה לאחריה שחיטה, ורק גבי מעילה שאני וכדאיתא במעילה שם.

סימן כ²⁹

אי יכול לפסול במחשבה בעלי חיים לקרבן ישוב על קושיית הנחלת יעקב בחולין לט, א

בספר נחלת יעקב מהגאון דליסא זצ"ל בחולין (ל"ט ע"ג ד"ה גסינן) הקשה בהא דקאמר ר' יוסי ק"ו מה במוקדשין שמחשבה פוסלת אין הכל הולך אלא אחר העובד, בחולין שאין מחשבה פוסלת אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט, והקשה הגאון הנ"ל לפמ"ש"כ הר"ן [ד"ה אלא] והש"ס נמדים (ל"ו ע"א ד"ה ואי אמרת) דהא דהכהן יכול לפגל הקרבן אף דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו הוא משום דעביד מעשה, א"כ קשה מאי ק"ו הוא חולין ממוקדשין, דשאני מוקדשין דהקרבן גם לגבי הבעלים הרי הוא אינו שלו, משו"ה אין הכל הולך אלא אחר העובד דהבעלים אינו יכול לאסור משום דאינו עושה מעשה, אבל

בחולין דבעל הבהמה הוא הבעלים י"ל דבדין יכול לאסור הבעלים במחשבה. והכריח מזה הגאון הנ"ל דהק"ו הוא מקדשים קלים דס"ל כריה"ג דקדשים קלים הוא ממון בעלים, ומתוך עפ"י קושית רש"י ותוס' שם בטוב טעם יעו"ש.

והנה הדברים הללו נהירין לי עוד מטל ילדותי וכמדומה שהוספתי עוד דברים בזה, וכן ראיתי בספר אחיעזר (מ"ג ס"י כ"ז לאות ט) שמביא דברים הללו בשם ספר נחלת יעקב ומוסיף לפלפל. ואולם בלומדי זה לא כביר הדף היומי בחולין שם התבוננתי וראיתי שלפענ"ד דברי הגאון זצ"ל במחכ"ג דברי שגה הם.

ואמרתי להציע זה לפני הרבנים הג' שליט"א קוראי הירחון התורני "שערי ציון". והוא, עפמש"כ רש"י בחולין (דף מ' ע"א נד"ה סימא) גבי היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עכו"ם, דבהמה שלו דמיתסרא משום תקרובת עכו"ם הוא רק משום דעביד מעשה בגופה, דבעלי חיים אין נאסרין להדיוט, רק בעשה מעשה נאסר כמו מחובר לקרקע יעו"ש. ולפי"ז מה מקום לקושית הגאון, דהא כשם שאין להבעלים לאסור במחשבתו הקרבן משום שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, כך בחולין בחוץ אין להבעלים לאסור הבהמה שלו משום דבע"ח אינם נאסרין בלי מעשה להדיוט כמו קרקע וכמ"ש רש"י שם, ואולם עיקר טעם מחלוקתן דתנאי אם הבעלים יכולים לאסור במוקדשין ובחולין, הלא מבואר בהדיא ברש"י בסוגיא שם נ"ט, ז ד"ה לא ילפינן דבקראי פליגי דבמוקדשין כתיב והקריב המקריב אלמא בעלים קרי מקריב ואיתנהו בכלל המקריב לא יחשב ואם חשב הבעלים על שחיטת כהן או

על זריקתו הוי פיגול, יעו"ש ברש"י בהדיא. ומשו"ה ס"ל לר"א ב"ר יוסי דהבעלים מפגלין, ופליגי אם בחולין דליכא גילוי קרא דהבעלים חשיב מקריב, דכתיב זבחי מתים והוא רק השוחט הזובח ולא הבעלים ולא ילפינן חוץ מפנים, ור"א דסובר במתניתין שם נ"ט, ז דהשוחט לעכו"ם שחיטתו פסולה דמחשבת עכו"ם לע"ז, ס"ל דילפינן חוץ מפנים, ור' יוסי דפליגי גם במוקדשין ס"ל דהמקריב לא יחשב דכתיב במוקדשין, הוא דווקא מקריב ממש ולא הבעלים, ומשו"ה ס"ל גם במוקדשין דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן, וכל זה מבואר בהדיא ברש"י בסוגיא שם. ורק בקראי פליגי הני תנאי, אבל בסברא דמי שפיר חולין למוקדשין דבשניהם בעינן מעשה לאסור, וזה ברור.

ובאמת יש להעיר על הר"ן והרשב"א נדרים שם שכתבו הטעם דכהן יכול לפגל משום דעבד מעשה, הא י"ל דהוא משום דגלי קרא המקריב לא יחשב, ואפשר כתבו רק לרוחא דמילתא.

ישוב קושית האחרונים בדברי ר"מ בכריתות יג, ב דאם היה שבת והוציאן חייב, וישוב הא דזקנים נטלו מהערבה שבביהמ"ק ללולביהן

הרי מבואר דלר"מ אף שאין מעילה בהגביה ונטל הקדש שבזה הוציא מרשות הקדש לרשותו, או שלעס אוכל הקדש אף שבלעיסה שינה מרשות הקדש, לא מעל עדיין לר"מ דס"ל דאין מעילה בהוצאה ושינוי הקדש גרידא, כיון דעדיין לא נהנה מהקדש כדאיתא בחולין (דף ק"ג ע"ב) דבעי דוקא הנאת גרונו, אבל בבא אוכל הקדש לגרונו לא מצי לאהדורי אלא ע"י הדחק הוא כבר נהנה ופגם, וכמ"ש תוס' כתובות (דף ל' ע"ג ד"ה ל) דאף שע"י הדחק מצי לאהדורי כיון שחזי רק שלא בפניו לא שוה עוד פרוטה יעו"ש.

וא"כ בהנאת גרונו דאיכא נהנה ופגם גם ר"מ מודה דמעל באוכל מוקדשין, וחייב שבת הוא רק בהנחה במעים אחר בליעתו דזה הנחתו, וכמ"ש תוס' בכריתות (דף י"ז ע"א ד"ה אס), וא"כ שפיר ניחא דהוסיף ר"מ אם היה שבת והוציא בפיו חיוב חטאת דשבת ולא חיסר אשם כלל, דחיוב מיתה דשבת וחיוב אשם מעילות לא באים כאחד ולא שייך קים ליה בדבריה מיניה, ומושב קושית האחרונים.

האחרונים³¹ הקשו קושיה עצומה בכריתות (דף י"ג ע"ב) יש אוכל אכילה אחת וחייב ארבעה חטאות ואשם אחד, חלב ונותר ומוקדשין ביה"כ ר"מ אומר אם היה שבת והוציאן חייב. וקשה טובא הא שבת חייבי מיתות דפטור לשלם הקרן וחומש משום קים ליה בדבריה מיניה, ובתוס' פסחים (דף כ"ט ע"א) ד"ה רבי נחוניא כתבו דאין אשם מעילות בא אלא היכי דמחוייב קרן וחומש, א"כ לר"מ דמוסיף שבת לחטאת חיסר האשם מעילות, והקושיא מובאת בצל"ח פסחים שם, ובקצה"ח (סי' כ"ט סק"א).

ונ"ל ליישב עפ"י המבואר במעילה פרק הנהנה מן ההקדש [י"ט, ט] דג' אופני מעילות יש, נהנה ופגם בדבר שיש בו פגם, ובדבר שאין פגם נהנה לחוד, והשלישי בהוציא מרשות הקדש לרשותו או לרשות חברו אף שלא נהנה, ומבואר בקידושין (דף י"ג ע"ב) דר"מ פליג על אופן המעילה מה שהוציא ושינה מרשות הקדש להדיוט בשוגג, וס"ל דהקדש כל היכי דאיתא בי גזא דרחמנא איתא, ואין מעילה בהוצאה ושינוי לר"מ רק באכילה והנאה, ועי' תוס' שם ד"ה אף.

30. שערי ציון שנה יג חוברת י-יב תמוז - אלול תרצ"ד סי' נו.

31. עי' עולת שלמה בסוגיא דכריתות.

התוי"ט בצ"ע על הרמב"ם שדחאו דברי ר"א בר' צדוק מהלכה יעו"ש.

ועפ"י האמור נ"ל לחרץ בטוב טעם, דבאמת קשה טובא דהא במעילה בהקדש אף שלא נהנה יש מעילה עוד בהוצאה מרשות הקדש לרשותו או לרשות הדיוט, וא"כ בלולב שבמקדש דבעי לכם כל שבעה, וזקנים שנתנו הערבה בלולביהם וזכו ונטלו לרשותם שיהיה שלהם, הוציאו מרשות הקדש להדיוט ויש מעילה אף בלי הנאה, ומה מהני מה שמצוות לאו להנות ניתנו. וב"ה שמצאתי בתפארת ישראל נמשנה טס, וטו אומן שעמד בזה. וצ"ל דר"א בר' צדוק ס"ל כר"מ דאין מעילה בהוצאה ושינוי גרידא בלי הנאה מהקדש, ולפי"ז לפי דקיי"ל לא כר"מ, ויש מעילה בהוצאה גרידא מרשות הקדש להדיוט, משו"ה דחאו הרמב"ם דברי ר"א בר' צדוק מהלכה ומיושב שפיר קושית התפארת ישראל.

ובצל"ח שם ראיתי שכתב ליישב הקושיא בדרך זה. וז"ל, ונראה דלגבי מעילה מתחייב משעת לעיסה שאין שינוי גדול מזה יעו"ש. וזה תמוה מאוד דהא ר"מ ס"ל דאין מעילה כלל בשינוי והוצאה מרשות הקדש בשוגג בלי הנאה וכמבואר בהדיא בקידושין (דף י"ג ע"ב) ובתוס' שם [ד"ה אף]. ומצאתי שכבר תמה בזה בעל עונג יו"ט על דרוש, בסוף הספר [ליקוטים על פסחים ט, ז], אולם בתירוצו של בעל עונג יו"ט לא ראה שהקדימו הנתה"מ (סי' כ"ט [סק"ז]).

ועפ"י נ"ל בעה"י ליישב קושית התוי"ט מעילה (פ"ג מ"ו) ר' אלעזר ברבי צדוק אומר ערבה נותנים היו ממנה זקנים בלולביהם, וע"ש בתוי"ט [ד"ה וני אלטון] דהיינו אף קודם שזקפו הערבה על גבי המזבח ולא נעשה מצותה נהנין מהערבה משום דס"ל מצוות לאו להנות ניתנו, ות"ק לא פליג בהכי כלל דקיי"ל מצוות לאו להנות ניתנו, ור"א בר' צדוק עובדא קאמר ולא פלוגתא, והניח

סימן כב³²

בענין עבודת כה"ג בכל השנה בבגדי כהונה

כתב בשאג"א ציצית (סי' כ"ט) בד"ה ועוד קשה לי, דאם כן לר' אלעזר בר' שמעון ולהני אמוראי דפ"ק דיומא (דף י"ג ע"ב) דס"ל דאבנטו של כהן הדיוט הוי של בוץ, א"כ ליכא שום כלאים בבגדי

כהונה של כהן הדיוט, ובבגדי כהונה של כהן גדול היה כלאים, שהרי אבנטו של כהן גדול כולי עלמא מודו דהוי של כלאים וגם בשאר בגדיו היה כלאים, ולדברי הרמב"ם הא דהותר לכהן גדול

לומר לעצמי אני עובד, וא"כ שפיר מקיים הכהן גדול את המצוה, ואם כה נאמר שפיר הקשה השאג"א.

וכן בההיא דשבת (דף קל"ג) לפי מש"כ בתשובות מהר"ח או"ז³⁴ הובא בדרכי משה (יו"ד סימן קס"ד [אומ א]) ואם האב מוהל אסור לכבד לאחר, והד"מ תמה עליו הא קיי"ל בכל מקום שלוחו של אדם כמותו. וכן הש"ך בחו"מ (סימן שפ"ז [סק"ד]) כתב ומדברי הרא"ש שהבאתי מוכח דמי שהוא מוהל, אינו רשאי לתת את בנו לאחר למולו, והתבואות שור [סי' כמ ס"ק יד] תמה עליו. עכ"פ יש סברא דבמצות מילה אין לעשות שליח, ולשיטה זו יש מקום לקושית השאג"א, דמצות מילה שעל האב אין המצוה שהוא בעצמו ימול את הבן, אלא חובה על האב להשתדל שבנו יהא נימול, ולפי"ז בעצם עיקר מצות מילה כל אנפין שוין, כל מי שמל ערל מישראל הן האב או ישראל אחר מקיים מצות מילה, אלא דהאב מצווה שישתדל שיהא נימול, ונמצא דלגבי המצוה המיוחדת להאב אין נפקא מינה כלל בין אם מל בעצמו ובין עושה שליח למולו, הרי קיים מצותו שהשתדל למולו, אבל גוף פעולת המילה מתייחסת למי שעשה בפועל.

ללובשן בשעת עבודה הוי מטעמא דאתי עשה ודחי לא תעשה, אבל בשל הדיוט כיון דליכא משום איסור כלאים אין צריך לדחיית לא תעשה בעבודת הדיוט, ולפי זה לא היה רשאי כהן גדול לעבוד שום עבודה כל ימות השנה, אלא ביום כיפור לחוד דאינן כשרים אלא בו, אבל בשאר ימות השנה כיון דאפשר בכהן הדיוט בלתי דחיית הלא תעשה דכלאים, אין לנו לקיים העשה דעבודה בכהן גדול ע"י דחיית הלא תעשה וכו'. והרי בכלא גמרא אמרינן דכהן גדול אם רצה לעבוד כל השנה כולה הרשות בידו, וכו'.

ותירץ שארי הגאון ר' תנחום גרשון ביליצקי זצ"ל מיאשינובקה דאם יעבוד כהן הדיוט במקום כהן גדול יפקיע את כל המצוה מהכהן גדול, משא"כ גבי מילה דאף אם אחר מל בשליחות האב, מ"מ מקיים האב המצוה מטעם דשלוחו של אדם כמותו.

³³ **הנה** זה מכבר אמרתי, דלכאורה יש לעיין דגם בכהן גדול דיש לו רשות לעבוד עבודה, אם יש בידו לעשות שליח לכהן אחר שיעבוד בשליחותו, דמסברא י"ל דשפיר עושה שליח, ובפרט למי שאינו במשמר השבוע, דאינו יכול

33. מכאן נראה שהם דברי הגרצפ"פ.

34. בדרכי משה הובא בשם או"ז הל' מילה סי' קז.

סימן כג

תשובת רבינו על הנ"ל

אי אפשר, ובבגדים איכא איסור כלאים, א"כ האיך מצי לעשות שליח, ומילה שאני דגם האב מצי למול היכי שאינו מכויץ לקוץ בהרתו, וי"ל דגם היכי שמכויץ לקוץ בהרת בנו ואסור למול לא מיקרי דלא מצי עביד ומצי למשוי שליח, וגם אחר שמוהל מקיים האב מצות מילה ע"י שליח, ומפסיד רק מה שמצוה בו יותר מבשלוחו משו"ה קאמר אי איכא אחר ליעבד אחר, משא"כ בכה"ג בעבודה, ומיושב קושית השאג"א וכמש"כ.

בעזה"י יאשינאווקא, יום ועש"ק בשלח תרפ"ו.

מש"כ כתר"ה בענין קושית השאגת אריה די"ל דכהן הדיוט העובד עבודה בשליחותו של כה"ג יקיים הכה"ג מצות עבודה ע"י שלוחו של אדם כמותו כמו במילה.

נפלענ"ד דזה אינו, דהא ידוע דכל היכי דאיהו לא מצי עביד שלוחא לא מצי משוי כמבואר בנזיר (דף י"ג ע"ג), וכהנים שלוחי עבודת כה"ג, דבלי בגדים

סימן כד³⁵

בענין חרב הרי הוא כחלל

הטומאה, ולא כחלל וכמת, וא"כ הנוגע בו צריך טבילה ולא הזאה, ומוכח מגמרא זו דגם בכל הכלים אמרינן חרב הרי הוא כחלל, והניח המנחת חינוך בצע"ג, ות"ל שאנכי כוונתי לזה מכבר.

ואחרי העיון נ"ל בעז"ה לקיים דברי חכמים הראשונים שיפרשו דברי הגמרא שם, דלא פריך כלל על האדם החותכה והמטבילה שיהא צריך הזאה, אלא פריך על הא דתני החותכה והמטבילה, הרי

המנחת חינוך (מ"ה רס"ג נ"א ז' ט) הקשה קושיה עצומה על הראשונים שס"ל דחרב הרי הוא כחלל דוקא בכלי מתכת ולא בכל הכלים, היאך יפרנסו הגמרא חגיגה (דף כ"ג ע"א) דפריך שם שפופרת שחתכה לחטאת עשאוה כטמא מת, דאמאי תני החותכה והמטבילה צריך טבילה, הא צריך גם הזאה שלישי ושביעי, ולדעת הראשונים מאי פריך הא התם מיירי בשפופרת של עץ, וגם שעשאוהו כטמא מת אינו רק אב

דהשפופרת צריך טבילה לחוד ולא הזאה שלישי ושביעי, מדלא תני החותכה והמטבילה דצריך טבילה ולא תני גם המזה, אלא ודאי דלא עשאוהו השפופרת כטמא מת, וע"ז משני הגמרא דעשאוהו כטמא מת בשביעי דלא במי הזאה, וזהו פירכת הש"ס ותירוצם, ולא פריך כלל על האדם שיהא צריך הזאה, משום דבשאר כלים שאינם כלי מתכת לא אמרינן כלל חרב הרי הוא כחלל, ומיושב שפיר.

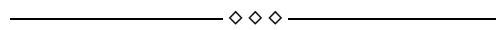
סימן כה³⁶

בענין גילוח בשני נזירים שנטמא אחד מהם

הלח"מ הלי נזירות (פ"ט הל' ט"ו) הקשה על הרמב"ם שפסק שם בשני נזירים שנטמא אחד מהם ואין ידוע מי הוא ומת אחד מהם שמביא חטאת העוף ועולת בהמה בספירה הראשונה, הא כיון שפסק הרמב"ם שאין אחד משניהם מגלח אא"כ היו קטנים או נשים, שאין מקיפין פאת ראשם מספק, דהא אין ספק כלל על הגילוח הראשון בספירה הראשונה, וכן כתב השטמ"ק במסכת נזיר (נ"ז ע"ג נד"ה מגלחין) דדברי הגמ' שם דמוקי באשה וקטן, קאי על הגילוח השני דסופרין ל' יום ומביאין קרבן טהרה, דקשה דילמא לאו טמא הוא וקעביד הקפה, (מונח נמוס' עק"א על המשניות ע"ס נפ"ח משנה א' אות מו).

וזה מש"כ הרמב"ם שם דאין אחד משניהם מגלח אא"כ היו קטנים או נשים קאי על הספירה האחרונה, אבל בספירה הראשונה בודאי צריך גילוח, וא"כ שפיר פסק הרמב"ם דצריך להביא

ולו נראה דלא קשה מידי, דע"כ צריך לפרש דמש"כ הרמב"ם שם, שאין אחד משניהם מגלח אא"כ היו קטנים או נשים, קאי רק על הספירה האחרונה,

36. שערי ציון שנה יא חוברת י-יב תמוז - אלול תרצ"א סי' עג.

בגילוח הראשון עולת בהמה, דנזיר טהור אין מגלח עד שיביא קרבנו וצריך להביא אחד מן הדמים וזה ברור. ולפלא מאד שהגאון בתוס' רעק"א מביא שם (נאום מ"ט) דברי הלח"מ ושתיק ליה, ולענ"ד כמש"כ. טמא, אלמעלה.

סימן כו³⁷

בדיני תרומה

תרומות (פ"א משנה י'). אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו כו' ואם תרמו תרומתן תרומה. ובתוס' יו"ט שם [ד"ה ולס] כתב דדוקא בשאר פירות אבל בתורם שמן של זיתים הנכתשין אע"פ שתרומתן תרומה מ"מ צריך שיחזור ויתרום כדלעיל משנה ג', וכתב בתוס' רעק"א שם (א"ט י"ד) דקשה מה חילוק בין פירות לזיתים הא בזה ליכא פסידא דכהן, אלא ודאי דבזה אין חילוק אלא דתליא באם התרומה הראשונה קיימת אם לא יעו"ש. הרי דס"ל להגרעק"א דגם בפירות שתרם מדבר שנגמר על שלא נגמר, ואם הראשונה אינה קיימת צריך לחזור ולתרום כמו בתורם שמן על זיתים הנכתשין במשנה ח' שם.

ובמחכ"ת לא שם לבו הטהור בזה לעיין בירושלמי שם, ולהתבונן טעמא דמילתא מה דמוקי הירושלמי שם במשנה ח' [א"ט ס] באין הראשונה קיימת, ומשו"ה כתב מה שכתב, ובאמת אינו כן, דהמעייין בירושלמי תרומות שם, טעם המשנה ח' בתורם שמן על זיתים הנכתשין ויין על ענבים הנדרכים דצריך לחזור ולתרום משום גדר מי חטאת נגע בה, והגרע"א (נאום י"א) מביא זה בשם הירושלמי. והטעם וההסבר בזה, הוא משום דמשקין עלולין לקבל טומאה בלי הכשר מים, ושמן ויין של טבל דצריך לתרום צריך לעשות הכל בטהרה, וטורח הוא לטבול האנשים ולהוות עליהם מי חטאת שמא נטמאו במת, וכשאנו אומרים דבדיעבד התורם משמן טהור על זיתים הנכתשין שעדיין הם טהורים בלי הכשר מים תרומתו תרומה, לא ידרוך בטהרה רק שמן מעט ויפריש מזה על הכל ויהיו מי חטאת בטלין, וכמו שגזרו משום טעם זה שכלי מתכות חוזרים לטומאה ישנה בשבת (ט"ז ע"א) שם, וכמש"כ השנות אליהו בהדיא הכי.

37. שערי ציון שנה טו חוברת ד-ו טבת אדר תרצ"ה סי' לו.

לקרוא שם תרומה ודיו ולא צריך הפרשה ותרומה אחרת, רק על התרומה הראשונה יהיה די קריאת שם שנית, והא דתנן במשנה ח' דצריך לחזור ולתרום הוא משום דמיירי שאין הראשונה קיימת.

ולפי"ז אין מקום כלל במכת"ה לדברי הגרעק"א דגם בפירות התורם מדבר הגמור לאינו גמור תליא אם הראשונה קיימת, דזה רק במשקין שעלולים לקבל טומאה ויש גדר מי חטאת וכמש"כ, אבל בפירות שאין מקבלין טומאה בלי הכשר ואין כאן גדר מי חטאת כלל, ורק אין תורמין לכתחילה מדבר הגמור על אינו גמור וה"ה בהיפך, והרי הוא כמו התורם מן הרע על היפה וכדומה, דרק לכתחילה אין תורמין ובדיעבד תרומתו תרומה, ואין חילוק בפירות בין הראשונה קיימת ולעולם תרומתו תרומה, ושמן על זיתים הנכבשים לאכילה גם לכתחילה תורמין כדאיתא במשנה ט', דכיון שאין גדר מי חטאת בפירות, לא דמי לשמן על זיתים כלל וכמש"כ.

ומשו"ה גזרו דאחר שהוציא השמן והיין צריך לחזור ולתרום כדי לעשותם בטרה, ומי חטאת לא יהיו בטלין.

והוקשה לירושלמי דא"כ סגי אם אחר שנעשה מהזיתים והענבים שמן ויין שיהיה צריך לקרוא שנית על התרומת שמן שתרום שם תרומה, והא קי"ל דאין תורמין מן הטהור על הטמא כדאיתא בתרומות ריש פ"ב [משנה 6], ויהיה מוכרח לעשות הזיתים והענבים בטרה, ואמאי הצריך המשנה ח' דצריך לחזור ולתרום, ומשו"ה מוקי בירושלמי דהמשנה מיירי שאין הראשונה קיימת, אבל אם הראשונה קיימת סגי שקורא לה שם ודיו, משום דכל הטעם דאין תרומתו תרומה בשמן על זיתים ויין על ענבים הנכתשין והנדרכין, משום שאחר שעשה שמן ויין דעלולים לקבל טומאה יהיה צריך מי חטאת לעשותם בטרה דיהיה צריך לחזור ולתרום, והא לזה סגי אם יהיה צריך לקרוא שנית שם תרומה אחרי שיהיה שמן ויין מהזיתים והענבים, ואין תורמין מן הטהור על הטמא, ויהיה מוכרח לעשות הכל בטרה ולא יהיו מי חטאת בטלין, וצריך

סימן כז³⁸

בענין אין מביאין ביכורים מעבר הירדן

בירושלמי ביכורים פ"א [ס"ט] איתא על הא דתנן ריה"ג אומר אין מביאין ביכורים מעבר הירדן שאינו ארץ זבת חלב ודבש, תני אשר נתת לי ולא אשר

נטלתי מעצמי, והפני משה שם [ד"ה מין] מפרש דהירושלמי נותן טעם אחר לדברי ריה"ג שאומר שאין מביאין ביכורים מעבר הירדן, ואיתא שם בירושלמי מה ביניהון אמר ר' אבין חצי שבט מנשה ביניהון, ופי' בפני משה שם [ד"ה מה] דמה בין שני הטעמים דאין מביאין ביכורים מעבר הירדן משום שאינו זבת חלב ודבש או משום שמיקרי שנטלתי מעצמי, חצי שבט מנשה איכא ביניהון, דאינו זבת חלב ודבש, אבל מיקרי שנתת לי, משום שחצי שבט מנשה לא ביקשו חלקם, משא"כ חלק בני ראובן וגד שביקשו חלקם ממשה רבינו מיקרי שנטלתי מעצמי.

ונ"ל לפרש דהא דקאמר חצי שבט מנשה ביניהון, היינו דסובר הירושלמי דמה שניתן לאברהם אבינו, וארץ שמוחזקת מאבותינו מיקרי אשר נתת לי, ומה שכבשו ישראל עפ"י הדיבור כיון שאינה מהארצות שניתן לאברהם אבינו מיקרי אשר נטלתי בעצמי, וברש"י דברים [פיק ג] פסוק י"ג ההוא יקרא ארץ רפאים על חצי שבט מנשה, פרש"י היא אותה שנתתי לאברהם, וזה דקאמר הירושלמי דלטעם דאינו זבת חלב ודבש גם מחצי שבט מנשה אין מביאין ביכורים, ולהטעם דנטלתי מעצמי הוא רק חלק בני ראובן וגד שאינו ניתן לאברהם, אבל חצי שבט מנשה דניתן לאברהם מביאין ביכורים.

ובספר בית הלוי מהג"ר יוסף דוב זצ"ל ח"ב סי' נ' [אומ צ] הרבה להקשות על פי' הפני משה דדוחק לפרש דבשביל שביקשו חלקם משו"ה מיקרי שנטלתי מעצמי הא סוף סוף ניתן להם עפ"י הדיבור, והאריך לפרש דחצי שבט מנשה

סימן כח³⁹

בלשון הכתוב שהזכיר לתמר בשם דבש

(דניס מ' מ') ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש. והמהרש"א הוריות (דף י"ג ע"ג [ד"ה קן שמן זמן]) עמד אמאי כתוב בזית השמן ולא הפרי, ומתרץ משום דאיתא בהוריות שם בגמ' דזית משכח הלימוד. ולפ"ז אף אנו נאמר הא דכתיב ודבש שזהו היוצא מהפירות של התמרים ולא כתוב תמרים עצמן, משום

39. מתוך מכתב לנכדו ר"ח קרלינסקי ב' דר"ח טבת ז' דחנוכה תרח"צ.

דאיתא בגמ' תענית (דף ט' ע"ג) דעולא מוזיק בריאות אדם, ומש"ה כתב הדבש קרא לצנא דתמרי צנא דסכיני, דתמרים שטוב לאדם.

סימן כט⁴⁰

הערות קצרות בעניינים שונים

- (א) בשערי ציון (מוצרט י' - י"ג ס' ס"ז מל"ט) כתב רב אחד⁴¹ ליישב קושית תוס' קידושין (ס"ג ע"ג [ד"ה אלא מעמא]), בהא דהנותן פרוטה לשפחתו כו', אמאי לא משני מי יאמר דלא מזדקקי ליה תלתא, אלא ודאי דטבילת משוחרר א"צ שלושה, ומתרץ דשפחה לא דמיא לעבד יעו"ש.
- (ב) בשערי ציון (מוצרט א' - ג' ס' י"ד מל"ז) כתב רב אחד⁴² על הגרעק"א בתשובות (ס' ק"ו) שלא ירד לכוונת הב"ש אהע"ז (ס' קנ"ו [ס"ק טו]) יעו"ש.
- ובכל** האריכות שלו לא העלה ארוכה כלל לקושית הגרעק"א דאף בדאורייתא אמרינן ספק דאפקרה לכו"ע, אבל לענין הולד ממזר דההלכה פסוקה דספק ממזר מותר, ולא דמי לשאר ספק דאורייתא, א"כ אין לומר דאפקרה לכו"ע וזינתה והולד ממזר דספק ממזר מותר, וכמ"ש השב שמעתתא [שמעמא א] להוכיח דגם מדרבנן לא חששו להחמיר, ומשו"ה פסק הרמב"ם דהולד כשר.
- מברייטא דמיירי בשפחה, על הא דתנן אחד גר ואחד עבד משוחרר, הרי בהדיא דאין לחלק בזה, ושפיר הקשו בתוס'.

40. שערי ציון שנה יד חוברת א-ג תשרי - כסלו תרצ"ד סי' יד. הערות על הנידון בקבצי שערי ציון.
 41. הרב חיים ברוך הכהן גערשטיין אב"ד סעמיאטיץ.
 42. הרב יצחק רבינוביץ אב"ד שטוצין.

מפתח המקורות

משניות

נזיר	פ"ח מ"א	תויו"ט ותוס' רע"א (מוז, מט)	דמאי	פ"ז מ"ז	ר"ש ותויו"ט
תלט, תמ			שבועות	פ"ז מ"ג	ר"ש
סוטה	פ"ג מ"ח	רע"ב ותויו"ט	תרומות	פ"א מ"י	תויו"ט ותוס' רע"א
קפב, קפג				פ"ז מ"ג	ר"ש
קידושין	פ"ג מ"ח	תוס' רע"א (לח)	מעשר שני	פ"א מ"ח	מזיד יעלו ויאכלו במקום ואם אין מקדש ירקבו
שפד				פ"א מ"ז	ואם אין מקדש, תקבר על ידי עורה
בבא קמא	פ"ז מ"ד	תוס' רע"א (סב), ותפארת ירושלים רצב	פ"ג מ"י	לקוח בכסף מעשר, שאינו נפדה בטהור ברחוק מקום	פ"ד
מנחות	פ"א מ"ט	תויו"ט	פ"ג מ"א	פ"י המשניות לרמב"ם, רע"ב ורע"א	פ"ד, פ"ה
סה			שבת	פ"ט מ"ד	תוס' רע"א (קסא)
בכורות	פ"ז מ"ג	תויו"ט	פכ"ד מ"ח	תוס' רע"א ותפארת ירושלים	קסד
שמד, שצח			עירובין	פ"א מ"ז	תוס' רע"א (ה)
פ"י המשנה לרמב"ם, רע"ב, ותוס' רע"א (ותפארת ירושלים)	פ"ח מ"ב	פ"י המשנה לרמב"ם, רע"ב, ותוס' רע"א (ותפארת ירושלים)	פ"ג מ"ג	רע"ב	של
מעילה	פ"ג מ"ז	תויו"ט ותפארת ישראל (בועז ז)	פסחים	פ"ז מ"ג	רע"ב ותויו"ט
תמיד	פ"ז מ"א	תויו"ט			
שצז					
כלים	פ"א מ"ג	ר"ש ור"א"ש			
קז					
נגעים	פ"ד מ"ה	ר"ש			
פא					

תלמוד בבלי

עירובין	ברכות
ו. תוד"ה (מע"ב) וספק קיד, תי, תכג	ל: מסתברא מילתא דרב בחדש מלא וכו', וברש"י מוה
י: דאתי אוריא דהאי גיסא ואוריא דהאי גיסא ומבטל ליה	ל: תוד"ה לפי מוה
יז: דתני רבי חייא לוקין על עירובי תחומין דבר תורה כז	לז: תוד"ה נתן לו
לב: ורבי היא, דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות שלא	מב: תוד"ה ורב ששת
לה: רד"ה אלא לצורך שלא	שבת
לה: רד"ה ובעי סכינא שלא	טז: משום גדר מי חטאת נגעו בה תמ
לה: קסבר רבי מאיר תחומין דאורייתא נינהו כז	יז: תוד"ה אין פורסין שלד
לו: שאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מן התורה כב	לב: למ"ד בעוון מזוזה נמי מהכא כו' תט
לו: בעינן סעודה הראויה מבעוד יום וליכא א	לב: תוד"ה בעוון תט
מה: קא סבר חפצי הפקר קונין שביתה ל	לה: נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו של
מה: תוד"ה אבע"א טו	מו: אי לא מיזדקק ליה חכם, סגיא ליה בשלשה הדיוטות קסב
מו: חרם שבין תחומי שבת צריך מחיצה של ברזל להפסיקו כו', וברש"י כז, לג	מו: מי יימר דמיזדקק לה בעל קסד
נ: תוד"ה ואמר קיד	מז: בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן שלב, תטז
עט: לר"ע דאמר תחומין דאורייתא, מהו דתימא ליגזור כו' כט	עב: לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, רבא אמר פטור שלג
פא: תוד"ה שמא שצב	עב: תוד"ה נתכוין שלד
פו: בור שבין שתי חצירות אין ממלאין ממנו בשבת כו' לה	עג: תוד"ה אלא שלד
קד: מהיכן מוציאין אותו מן ההיכל ומן האולם כו', וברש"י ת	עה: וליחייב נמי משום נטילת נשמה שלד
קה: יכול לא יהו כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח כו' שצט	עה: תוד"ה טפי שלה
פסחים	צא: תוד"ה אי שצ
כט: האוכל חמץ של הקדש במועד כו', בהא קמיפלגי בדבר הגורם לממון תיג	ק: אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו כו' לג
כט: רד"ה ויליף שכב	קז: רד"ה וברייתא שלה
כט: תוד"ה אין פה	קז: תוד"ה בחובל שלג
כט: תוד"ה בדין שכב	קז: כיון שיישב בו כסלע, חייב, וברש"י שלד
כט: תוד"ה רבי נחוניא תלה	קכד: וטלטול גופיה לאו משום הוצאה היא לא קלג. ואי איכא אחר ליעביד אחר, דאמר ר"ל כו' תיא
	קנז: מפירין נדרים בשבת, ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת קסא

מפתח המקורות

תמו

אבל חכמים אומרים שלשתן מעכבות בו	ט:	פד	כט:	תוד"ה רב אשי
תיט		כד	ל:	תוד"ה לשהינהו
תיט	ט:	שעה	ל:	רד"ה כ"וע
שצד	כה:	התוקע בשופר של עולה יצא	לא:	כיון דמטא זמניה ולא פרעיה, איגלאי מילתא למפרע כו'
צ	כה:	כיון דמעל בה נפקא לה לחולין	מו:	תוד"ה הואיל
	יומא		מח:	הביא שה מאפר, ושחטו תמיד ביום טוב מהו
שכח	ח:	רד"ה וכל אימת	נה:	רד"ה בשני בשבת
שכח	יב:	אבנטו של כהן הדיוט כו', חד אמר של כלאים וחד אמר של בוך	סו:	תוד"ה מה
תלו	יב:	תוד"ה כה"ג	פג:	בזמן שההוא בא בחול ובטהרה ובמועט, וברש"י
רח	לו:	תוד"ה לאו	פג:	דאי כוליה ציבורא טמאין נינהו לא מדינן עלייהו אלא עבדי בטומאה
קמ	מב:	תוד"ה שחיטה	ע:	תוד"ה לאו חובה
שכג, תב	נ:	וחביתי כהן גדול ופסח דקרבן יחיד הוא, ודוחה את השבת ואת הטומאה	עג:	שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור, הא בגלוי חייב
	נ:	וכל שאין זמנו קבוע, אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה ואפילו בצבור	עו:	הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה
	נ:	ותיפוק ליה דחטאת שמתו בעליה היא תלא	עז:	תמיד ופסח שנאמר בהו במועדו כו'
עח	ס:	תו"י ד"ה ועגלה	עה:	והכתיב איש לפי אכלו, למצוה
כה	סז:	תו"י ד"ה בא וישב	עפ:	הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין כו'
שמה	עז:	תוד"ה דתנן	פ:	איתמר היו רובן זבין ומיעוטן טמאי מתים כו'
שצט	פג:	מי שאחזו בולמוס, מאכילין אותו הקל הקל שצט	פ:	איתמר היו שלישיתן זבין ושלישיתן טהורין כו'
	סוכה		פ:	תוד"ה בראשון
א, ח, ט	י:	תוד"ה עד	פד:	והשובר בטמא, אינו לוקה את הארבעים
אמר רבא, לעולם ביום טוב ראשון כו' סא	ל:	אמר רבא, לעולם ביום טוב ראשון כו' סא	קא:	אבל דברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן אין צריך לברך, וברשב"ם ותוס' לז
אמר רבא, לעולם ביום טוב ראשון כו' סא	לג:	עבר ולקטן פסול, דברי ר"א, וחכמים מכשירין	קג:	תוד"ה אנא
	לה:	תוד"ה לפי	קב:	תוד"ה מפטירין
	לו:	לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה שכט אתרוג דלא חזי לבין השמשות, לא אתקצאי לבין השמשות		ראש השנה
	מו:	כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה למחר יד	ו:	בכור מאימתי מונין לו שנה כו', דקים ליה ביה שכלו לו חדשיו
	מו:	תוד"ה דאי	ח:	יכול לא תהא מתקדשת אלא מיום הכפורים ואילך כו'
	ביצה			תיז, תיח
שלג	ג:	תוד"ה גזירה		
ספק יום טוב ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין	ד:	ספק יום טוב ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין		

שצז	תוד"ה שלא	כו:	א	רב אמר נולדה בזה אסורה בזה	ד.
	יבמות		יט	רד"ה אפילו בדרבנן	ד.
רנב	תוד"ה ואחות אשתו	כ:	כד	תוד"ה ותנן	ד:
רה	והיא נטמאה, למיקם עלה בלאו	יא:	א, ט	תוד"ה וכי	ו.
	אלא מן האירוסין ל"ת גרידא הוא, יבא עשה וידחה לא תעשה ריג, תלא	כ:	קמט	כי לא בדק, אימא מאתמול הואי, וברש"י ותוס'	ז:
סב	תוד"ה גזירה	כ:	תטו	ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר של, תטו	ח.
ס	תוד"ה מיתבי	כ:	שכה	תוד"ה השוחט	יב.
סב	תוד"ה מסתברא	כ:	קמה	רד"ה לאפוקי	כה.
	עדים החתומים כו', לא חשו חכמים לדבר זה	כה:	קמה	תוד"ה בהמה	כה.
רנב	יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה רנב	כז:	ג	רד"ה ואי	כו:
	הכא בשתי כיתי עדים עסקינן כו', דהוה ליה ספיקא דאורייתא	לא:	ו	אבל סוכה דמצוה לא מהני בה תנאה כו', וברש"י ותוס'	ל:
	תוד"ה להצלה	לא:	ג	שכשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה	ל:
רז	איסור אחות אשה מיתלא תלי וקאי כו' רז	לב:	יד	תוד"ה כל	ל:
	בשחיטת פרו של כהן גדול וכדברי האומר כו' שכג, תב	לג:	שלד	רד"ה והלכתא	לג.
	טלטול בעלמא הוא	לג:	שלד	תוד"ה (מע"ב) מלמטה	לג.
תז	תוד"ה א"ר יוסי	לג:	שלג	מהו לשחטה ביום טוב	לד.
תג	תוד"ה אמר כתבו	לג:		ושמואל אמר חבית נמי אסורה, וברש"י טז, כט	לז:
רה	רד"ה ומתוך י"ב	לד:		וכי לית ליה לרבי אושעיא ברירה בדאורייתא, אבל בדרבנן אית ליה יז	לח.
קפ	תוד"ה תיגלי	לה:		ורב אשי אמר משום דהוי ליה דבר שיש לו מתירין יח	לט.
רכט	וביאת מעוברת לא שמה ביאה	לו:		תעניות	
קכב	תוד"ה רוב	לז:		חזי מלא צנא דתמרי כו', מלא צנא דסכינא בזוזא תמוג	ט:
שפב	ר' אבא אמר רב, קם דינא	לז:		מגילה	
	שמואל ורב אסי דאמרי תרוייהו מתה אשתו אסור ביבמתו	מא:		רד"ה בכל לשון	יז:
	ורמינהו במה דברים אמורים בגר, אבל בעבד משוחרר כו' תמוג	מז:	קע	תוד"ה כל התורה	יז:
	כעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן, דלא קני שעט	נב:	של	ולא מזין כו' עד שתנן החמה	כ.
רכח	תוד"ה שאנסוהו	נג:	קסו	מועד קטן	
רכז	תוד"ה ונקה	נח:	קג	תוד"ה ומנודה, ומהרש"א	יד.
רכז	תוד"ה דהא	נח:		תוד"ה ואחרי	טו:
	בבתוליה, בכדרכה אין שלא כדרכה לא ריא	נט:	תלח	חגיגה	
				אי הכי תיבעי הזאת שלישי ושביעי	כג:

מפתח המקורות

תמט

כתובות	מה להלן מן הנישואין אף כאן מן הנישואין
ה: תוד"ה את"ל	נ.ט. מה להלן מן הנישואין אף כאן מן הנישואין
ו.ט. ואמאי ספק ספיקא הוא כו', לא צריכא באשת כהן	ו.ט. תוד"ה (מע"א) אלא קפ"ה
ז.ט. תוד"ה ואבע"א	פ.א: פתויי קטנה אונס הוא, ואונס בישראל מישרא שרי
ח.ט. תוד"ה אי	פ.ב. תוד"ה אלמנה תל"א
י.ב: עד כאן לא קאמר ר"ג התם אלא דאיכא מגו שנ	פ.ג. תוד"ה גזירה תכח
יא.ו: שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו, שהוא נאמן	פ.ד. וכל היכא דחייב באחריותן אכלי בתרומה, והתנן ישראל ששכר פרה כו' תכט
יב.ו: תוד"ה ומודה	פ.ה. כהן ששם פרה מישראל, יאכילנה כרשיני תרומה תכח
יג.כ. כך אין מכחישיך את העדים אלא בפניהם כו'	פ.ו: רד"ה הבעל מוציא תל
יד.כב: תוד"ה באשם	פ.ז: תו"י ד"ה הואיל תל
טו.כז: תוד"ה אנן	פ.ח: תוד"ה עבדי תל
טז.כח. והוא שיש גדול עמו	פ.ט. ונולדו בו סימני סריס כו', רב אמר נעשה סריס למפרע קע"ה
טז.כח. תוד"ה קיום	פ.י. תוד"ה איילונית קפ"א
טז.כט: ולו תהיה לאשה כו' אשה הראויה לקיימה	פ.יא. תוד"ה אכל קע"ח
יז.ל: הכא נמי בעידנא דאגביה קנייה כו' שצג	פ.יב. תוד"ה נעשה קע"ו
יז.ל: תוד"ה לא	פ.יג. תוד"ה רבי יהודה יט
יז.לא: ורמינהו, אלו הן הלוקין כו' קפ"ח	פ.יד: היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת ר"א
יז.לא: תוד"ה ורמינהו	פ.טו: תוד"ה ולרבי מתיא רח
יז.לב: ממון ומלקות ואתרו ביה, מילקא לקי ממונא לא משלם קפ"ד	פ.טז: אם היה יבמה ישראל, נותן לה שני גט והותרה לו רנ"א
יז.לג. ר"ל אמר פטור, בפירוש ריכתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות כו' קצ"ט	פ.יז. ורב כרבי ינאי כו', דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם צ
יז.לד. כיון דמדאורייתא חזיא ליה אמאי אין להן קנס רמ, רמו	פ.יח. תוד"ה קנויה לך רנג
יז.לד. מה מכה בהמה לא חלקת בו בין שוגג למזיד כו' קפ"ט	פ.יט: הראשונה חולצת ולא מתייבמת כו' רכ"ד
יז.לח: תוד"ה יש בגר	פ.כ. ואחד שהוא בן עשרים שלא הביא שתי שערות קע"ו
יז.לט. הכי קמיבעיא ליה, יש בגר בקבר ופקע אב שב	פ.כא: בא על יבמה גדולה, תגדלנו רכ"ז
יז.מ. תו"י ד"ה אי אמרה	פ.כב. לא יאמר אדם לחינוק הבא לי מפתח כו' שמא
יז.מב: וכי קאמינא ממון הוי להורישו לבניו רצ"ט	פ.כג. לא, דלא ליספו ליה בידים שמא
יז.נ. תוד"ה הרי	פ.כד. ורוב נשים מתעברות ויולדות קכ"ב
יז.ע. תוד"ה הכא	פ.כה. ואיתי מיעוטא דמפילות סמוך לחזקה והוה ליה פלגא ופלגא כו' קמ"ה

גנת ביתן

תנ

ר"ח	ב. רד"ה אבל בטומאה	דאמרה יאסר הנאת תשמישך עלי כו' תכה	עא:
סוטה שאני דרגלים לדבר, שהרי קינא לה	ב: ונסתרה	קנט, תה	עא:
ר"ט	ג. תוד"ה רבי ישמעאל	רפא	פ.ה. רד"ה היכי
רנא	ו. זכות תולה במים המרים	רפא	פ.ה. תוד"ה היכי, ובמהרש"א
ר"ז	ו. סוטה שיש לה עדים במדינת הים, אין המים בודקין אותה	תכו	נדרים
רכא	ו. תוד"ה ושבאו	תכה	ב. ר"ן ד"ה האומר לחבירו מודרני
רסג, רטז	כד. מעוברת חבירו ומניקת חבירו, לא שותות ולא נוטלות כתובה	תכו	ד: ר"ן ד"ה אלא ה"ק
רמו	כד: הא שומרת יבם קרית לה, אשתו מעלייתא היא	תכו	ה. פ"י הרא"ש ד"ה והלא
רכו	כה. אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כו', הא קניי מקני להו	תכו	טו. ושינה דבר שאין בו ממש הוא
רט	כו: גוי מקנין על ידו	תכג	טו. תוד"ה תנן שאת
רז	כז: ומהו דתימא בקפידא דבעל תליא רחמנא כו'	תכז	כט: הכא שאני דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, ובר"ן
רז	כז: נטמאה נטמאה שתי פעמים, אחד לבעל ואחד לבעול	טו	כט: מידי דהוה האומר לאשה התקדשי לי לאחר ל' יום כו'
רז	כז: שחוף מקנין על ידו, וברש"י ותוס'	עא	לד: להורישה לבניו, מעל לפי טובת הנאה שבה
רז	כז: תוד"ה אבל	תיג	לה: הכל צריכין דעת חרץ ממחוסרי כפרה
לג	כז: בו ביום דרש ר' עקיבא כו', ואלפים אמה תחום השבת	תלג	לז. ר"ן ד"ה אלא
לג	כז: כשם שהמים בודקין אותה כך המים בודקין אותו	תיא	לז: או דלמא מצוה דיליה היא וניחא ליה למיעבדיה
לז	לא. אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנין	יט	נב. ר"ן ד"ה וקשיא
רכב	לא. רד"ה אני ראיתיה	תיד	נד. תוד"ה תנן התם
ר"ח	מד: מאי איכא בין רבי יוסי לר"י הגלילי, איכא בינייהו עבירה דרבנן	תיד	נה. אמר להן אף אני לא אמרתי אלא לביעור, אבל לאכילה בנותן טעם
ר"ח	מו. בה מום פוסל ואין מום פוסל בעגלה	כא	סג. ר"ן ד"ה בעי רבה
	גיטין	קנט	עט. ר"ן ד"ה נשאלין על ההקם
ר"ח	ב: אבל הכא דאיתחזק איסורא דאשת איש הוי דבר שבערוה כו'	קנט	צ: ר"ן ד"ה ואיכא
ר"ט	ד. תוד"ה עד	רמה	צא. אלא לאו באונס, וקתני יש לה כתובה
שי	יז. תוד"ה משום	רמ	נזיר
שפז	כא: עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש		יב: לא משוי איניש שליח אלא במילתא דמצי עביד השתא
שט	כב. תוד"ה עציץ	תלח	כה: תוד"ה גילח
רצב		קפב	ל. רד"ה אי אייתי
		קפג	ל. תוד"ה הניחא
		קפג	סוטה
		ריג	ב. ועד אין בה, בשנים הכתוב מדבר כו' ריג

מפתח המקורות

תנא

רצה	כה: תוד"ה בהמה	כב: תוד"ה והא מדקתני, ובמהרש"א ומהר"ם שלט
תה	מא: תוד"ה נפקא	לב: תוד"ה ורב נחמן, ובמהרש"א
שכז	מא: תוד"ה נפקא	לג: תוד"ה רבי
והשתא דתקון רבנן שבועת היסת כו', שפה	מג: והשתא דתקון רבנן שבועת היסת כו', ובתוס'	לה: תוד"ה אבל
מיה. מימר אמרה לא שביק ליה לדידי ומחל ליה לאחריני	מח: מימר אמרה לא שביק ליה לדידי ומחל ליה לאחריני	לו: בין כך ובין כך ישתעבר כדחזקיה כו', וברש"י ותוס'
רעד	נ: ושל שביעית היתה	לז: לא שביק היתירא ואכיל איסורא
רפג	נא: רד"ה הרי כולכם	מ: תוד"ה דילמא
רפד	נג: לדידי אם הוציא נמי לא מעל, ובתוד"ה אף תלה	מב: ת"ש הפיל את שינו וסימא את עינו כו', דלמא כמ"ד אינו צריך
פב	נד: תוד"ה תנאי	מג: כופר אין משתלם אלא לאחר מיתה
פג	נו: תוד"ה מה	מז: תוד"ה מנסך
ע	ס: אמר רבי יוחנן, אפי' מאה תופסין בה	נ: תוד"ה גולן
ע	ס: תוד"ה אפילו	נד: מעביר עליו קולמוס ומקדשו, דברי רבי יהודה
תמג	סב: תוד"ה אלא	נז: שכל ספר תורה שאין אזכרות שלו כתובות לשמן, אינו שוה כלום
צב	סב: כשהוכר עוברה ודברי הכל	נח: תוד"ה אמר אביי
סט	סב: רד"ה כמאן	עא: נתינה בעל כרחיה לא היא נתינה
עא	סב: תוד"ה ואמר	עב: גיטה וחצרה באין כאחד
ע	סג: תוד"ה כגון	עג: הכא בשתי כיתי עדים עסקינן כו'
שפד	סד: ולא, והרי בידו להשיאה לחלל	עד: ושמע מינה מכל תלתא מקיימינן
ריד	סה: דילפת דבר דבר מממון	קידושין
שפד	סה: תוד"ה נטמאו	ד. לא נצרכה אלא לבגר דאילונית
כו' ושותק כו' רמז, רמה	סו: אשתו זינתה בעד אחד ושותק כו' רמז	ד. תוד"ה דלא
רטז	סו: ואין דבר שבערוה פחות משנים	ה. מלמד שנקנית בביאה, כו'
רמה	סו: תוד"ה אמר אביי	ו. כל הבוהל דעתו על גמר ביאה
שצו	עז: תוד"ה פרט	ז. תוד"ה כל
רלב	עט: ושמואל אמר חיישנין לקידושי שניהם רלב	יג: ודילמא לכה"ג בלאו לכולי עלמא בעשה, וברש"י ותוס'
קנג	פ: וסמוך מיעוטא לחזקה, איתרע ליה רובא	יט: ביכס בן ט' שנים ויום אחד הבא על יבמתו עסקינן
	בבא קמא	יט: רד"ה דמדאורייתא
רצג	ב: תוד"ה למה	יט: תוד"ה ומדאורייתא
שצה	ו: תוד"ה שור, ובמהר"מ לובלין	יט: בדבר שבממון תנאו קיים
שמח	ט: אחוי טירפך ואשלם לך	כא: תוד"ה אשת
רסח	ט: תוד"ה משהחזיק	

יא: שורו אפותיקי ומכרו, אין ב"ח גובה הימנו	פו: אבל האי כיון דבאיסורא אתאי לידיה כו' שעד
יד: תוד"ה לא לזה	עא: תוד"ה טבח
יד: אלא למ"ד מודה בקנס ואחר כך באו עדים	עב: סיפא לא קרינא ביה וטבחו כולו באיסורא
חייב מאי איכא למימר	ש
יד: תוד"ה פרט	עב: תוד"ה סיפא
טו: תוד"ה והמית	עג: שמע מינה הכחשה תחילת הזמה היא רנו
לג: תוד"ה איכא	עד: אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות כו' שג
לו: והתניא הרי זה משתלם לקטן מן המועד ולגדול מן התם, דתפס	עד: גנב ע"פ שנים, וטבח ומכר ע"פ עד אחד רצב
לו: תוד"ה יד	עה: דהא רבן גמליאל פוטר עצמו מכלום הוה שנה
לח: תוד"ה דא"כ	עה: ובאו עדים שטבח ומכר חייב, שהרי פטר עצמו מכלום רצט, שנד
מז: תוד"ה אי תם	עה: מודה בקנס ואח"כ באו עדים, רב אמר פטור ושמואל אמר חייב שנה
מזא: אין דיני אלא במתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם כו' רצז	עה: דרבנן סברי הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה רנה, שנג
מזא: על פי בעלים מודה בקנס הוא	פג: ואי סלקא דעתך ליתא לתקנת אושא, אמאי יירשנה בעלה רפ
מזא: רד"ה מודה	פג: תוד"ה מאי
מזא: תוד"ה נקי	צ: תוד"ה ר"מ
מזב: ואין משתלם אלא לאחר מיתה כו', מ"ט השור יסקל וגם בעליו יומת רצז	צח: דלא עבד ולא מידי, וכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי רצט
מזב: ונימא רבי עקיבא לנפשיה והלא עצמו אין משתלם אלא מגופו כו' רנט	צח: תוד"ה הצורם קצז
מזב: תוד"ה והו"ל	קז: כיון ששלח בו יד פטור רס
מזג: תוד"ה אמר רבה	קה: אם שומר שכר הוא, עושה עמו דין ואינו נשבע שמח
מזג: ואמר מריה מועד הוא, לא משתלם קנס ע"פ עצמו רנז	קה: מי נפטר הגנב בהודאת שומר או לא שג
מזג: כופר אם כופר כתיב במקום תשלומין רצח	קה: תוד"ה לזה
מזג: תוד"ה דאפילו	קה: תוד"ה תבעו שג
מזג: רב אמר הרי זה מקח טעות, זיל בתר רובא קעו	קיא: זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי שסט
מזז: תוד"ה מידע	קמט: קמט
מזז: שמירת קדירות קבל עליו בעל החצר ואפילו נשברו ברוח	שיא
מזז: תוד"ה אימא סיפא	שיב
מזח: רד"ה דברשות	שיב
מזח: רישא רבנן וסיפא רבי	שיא
מזז: תוד"ה איפוך	שצה
	כבא מצינעא
	ג: תוד"ה מפני שסא, שעט
	ה: השתא נמי דליתא לדרכי חייא נחייביה מדרב נחמן כו' שיז

מפתח המקורות

תנג

	בכא בתרא	רסא	ה. תוד"ה שכנגדו
ר	ב: תוד"ה וחייב	רעז, רצג	ו. חיישינן שמא ספק מלוה יש לו עליו
קפ"ו	יג. תוד"ה כופין	שפב	ו. תוד"ה הקדישה
שנ	לב. תוד"ה אמאי	שפג	ו. תוד"ה ממון
שטז	לד. רשב"ם ד"ה היכי	שפד	ו. תוד"ה ספק
שפג	לד. תוד"ה הוי מחוייב שיג, שסא, שפג	שצד	ז: אי סלקא דעתך תקפו כהן אין מוציאין אותו מידו כו'
שנא	לו. יכול לטעון עד כדי דמיהן דאי בעי אמר כו' שנא	שצג	ז. עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, וברש"י
שפה	מג. ליסלקו בי תרי מינייהו ולידיינו שפה	ק"ד	ח. ושותפין שגנבו חייבין, וברש"י ותוס' רפא
שפח	מד. מכר לו פרה מכר לו תלית, דדוקא מכר כו' שסח	רצד	י: ומקומו מושכר לו
שעא	מד. רשב"ם ד"ה ופרקינן משום שעא	רצו	יב. חצר איתרבאי משום יד ולא גרעה משליחות
שעב	מד. תוד"ה דוקא	רצא	יב: לעולם כשחייב מודה, והכא היינו טעמא
רסז	מז. רשב"ם ד"ה קבלן	רסה	טו: מאי בינייהו, איכא בינייהו דמית לוקח שצא
רסז	מז. תוד"ה קבלן	רעא	כ. אביי אמר אפילו תימא ליתיה לדשמואל כו' רעה
רכ	נב: תוד"ה דברים	רעב	כב. מה אתם לדעתכם, אף שלוחכם לדעתכם
רעד	עז. תוד"ה (מע"ב) קני	רעג	תיב
רפ	קכו. ומלוה שעמו פלגי, וברשב"ם	רעז	מח. רד"ה קאי באבל שצג
רפא	קכז: יכיר למה לי, בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס	רעז	נא: תוד"ה אבל הכא רע
רצג	קלז: אם יכול לאוכלו יצא ואם לאו לא יצא, וברשב"ם ותוס'	רעז	נג. מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים כו'
תכ	קנז. לא נצרכה אלא ליבום	רעז	סו: עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו רעה
תכט	קנז. תוד"ה וכי	רעז	ע: כיון דאי לא יהיב זוזי אתי נכרי תפיס לה לבהמה כו', ובתוס'
תכט	קנז. ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה	רעז	עא: בשלמא סיפא לחומרא, אלא רישא כיון דאין שליחות לנכרי כו'
תקעה	קפא. תוד"ה אנא	רעז	עא: תוד"ה בשלמא
שיא	קסג: אין מקיימין אותו מן העדים שלמטה אלא מן העדים שלמעלה שיא	רעז	עה. שבאתה חבילה לידו שצד
רסו	קעד. תוד"ה חסורי	רעז	צא. רד"ה רבא אמר קצא, רנד
	סנהדרין	רעז	צב. מעל לפי טובת הנאה שבו, וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה, ובתוס'
רלז	ח. תוד"ה מוציא	רעז	ק. תוד"ה ולחזי
רלז	ח: הכא באשה חבירה עסקינן כו' רלז	רעז	קג. בי גרנותא, כרי ואזיל כמה גרנותי בארעיה כו'
רמח	ח: תוד"ה והביא רמג, רמה, רמח	רעז	
רמז	ט: תוד"ה עדי האב	רעז	
רמז	כ: שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ כו', ולבנות להם בית הבחירה	רעז	

גנת ביתן

תנד

מא: אלא באשה חבירה דקי"ל דמיקטלא אליבא דריב"י היכי משכחת לה רלו	מא: יש חורש תלם א' וחייב עליו משום שמונה לאוין כו' תיח
מא: יכולין לומר לאוסרה על בועלה שני באנו רי	מב: האי תנא איסור כולל לית ליה תיח
מא: תוד"ה באשה רמב	מב: ריב"ן ד"ה מיגו רה
מא: תוד"ה לאוסרה רמב	שבועות
מו: רד"ה ה"ג ת"ל עט	י: שאני קטורת דקדושת דמים הוא, וברש"י יז
מו: האורג בגד למת, אביי אמר אסור כו' עט	יא: הא דאמר לדמי נסכים סג
נה: כיון דמזידה היא, תקלה נמי איכא רנ	יא: תוד"ה מכל מקום יז
נב: תוד"ה להגביה שלו	יא: תוד"ה משום עורה פד
נז: כי קתני מסית זה הדיוט להכמנה, וברש"י רמב	יג: תוד"ה דעבד תיח
נט: זיל בתר רובא, ורוב נשים לאו איילונית ניהו קעט	יה: המשמש מת בעריות פטור רכח
עב: תוד"ה לא קבלינהו קצא	כג: תוד"ה דמוקי שכד
עג: ואלו הן שמצילין אותן בנפשן כו' תא	כד: תוד"ה האוכל קמה
עג: אלא אמר רב חסדא כגון שבא עליה כו' קפד	כה: שבועה שאתן לאיש פלוני שצו
עג: משעת העראה דפגמה איפטר לה מקטלא תא	כה: אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה, פלוגתא דרבי יוחנן ור"ל כו' רב
עג: רד"ה הבא על אחותו קצא	ל: שבועת העדות נוהגת כו', בכשרין ולא בפסולין רכג
עג: תוד"ה ממנא קצה	לא: מדאורייתא מחזא חזי ורבנן הוא דפסלוהו רסא
עז: תוד"ה סוף חמה שמו	לב: אילימא דחשיד לזה כו', מי יימר דמשתבעת רסא
פא: חמותו ונעשית אשת איש כו', איסור מוסיף רה	לב: שמע מינה משביע עדי קרקע חייב, ובתוס' רסב
פד: תוד"ה מאן שלה	לג: והא חצי נזק קנסא הוא רנד
פז: רד"ה ונתתה נפש שצג	לג: כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, וברש"י שגד
פט: אי הכי תפילין נמי כו', בית חיצון שאינו רואה את האויר פסול קעג	לג: ושחבל בי חבירי שהדליק גדישי בשבת, הרי אלו פטורין רנד
צא: בעיטנא כך ופשיטנא לעקמותך מינך שצח	מה: תוד"ה אפילו שס
מכות	מה: א"כ שבועת שומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה כו' רסא
ב: תוד"ה מעדין רמד	מו: כל זמן שטלית ביד אומן, על בעה"ב להביא ראיה שנט
ג: ע"מ שלא תשמטני שביעית, שביעית משמטתו רסט	עבודת זרה
ג: תוד"ה ושמואל רע	כט: ומת גופיה מנלן, אתיא שם שם מעגלה ערופה עו
טז: תוד"ה אי דקטלה, ובהגהות הב"ח, מהרש"ל ומהרש"א, וגליון הש"ס קפט	
טז: תוד"ה במאי קפ	

מפתח המקורות

תנה

קו. אף טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טמאהו	עו	טו: תוד"ה כפרה
שצ	בת	לו: אלא דאורייתא עובד כוכבים הבא על בת ישראל
קיא: כשם שדמה פוטר את בשרה כך היא פוטרת את בשר חבירתה, וברש"י	רה	טז: מי לא תנן אחד אבן שנסקל בה כו', כולם נקברים עמו
תלא	עח	עב. תוד"ה ומאי
תלא	שעח	זבחום
שלט		ד. אשכחן זביחה, שאר עבודות מנלן כו' שלח
מנחות		ז: שאר עבודות מנלן, הואיל וגלי גלי שלח
כא. תקריב ואפילו בשבת		יג: קומץ היינו שוחט, מוליך היינו מוליך תד
כג. נבילה בטילה בשחוטה כו', ובתוד"ה שחוטה		טו. הוליכו זר והחזירו כהן וחזר והוליכו כו' תז
כה. עון יוצא שהותר מכללו בבמה		טז. רד"ה אפשר
כז: תוד"ה להיכל		טז. לפני ה', ולא לפני במה
שצז	לג:	טז. מה ליושב שכן פסול לעדות, מיושב ת"ח
תט	נא:	שיט
שעה	תוד"ה יש לו	טז. רד"ה ויושב דכשר
תכב	טז: תוד"ה דאמר	טז: רד"ה שם טומאה
פ. וולד תודת חובה, לפני כפרה טעונין לחם לאחור כפרה אין טעונין לחם		טז: תוד"ה אתיא
עה	פ.	טז: תוד"ה שכן
עה	פ.	יט: עמידה מן הצד איכא בנייהו
עב	פ.	יט: תוד"ה וליתב
תכב	פ.	יט: תוד"ה עמידה
אמר שמואל ואפילו הן טהורין נפדין, כו'	ק:	כב: והכתיב איש לפי אכלו, למצוה
טו	ק:	כט: מנין למחשב בקדשים שהוא לוקה
המנחות והנסכים שנטמאו עד שלא קדשו בכלי יש להם פדיון	ק:	לב: תוד"ה ור' יוחנן
טו	ק:	לח: שלש מתנות שבחטאות כו', ובאות לאחר מיתה
חולין		מז. לעכב מנין, א"ל לרצונכם תזבחו
ג: רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן	ג:	נ. דבר הלמד בהיקש מהו שילמד בבנין אב פ
יא. כפרה כתיב בה כקדשים	יא.	נד: רד"ה את כל
קנג	יא.	עז. וחולין ממילא הויין
קנג, קנג	יב.	צז. כל יום ויום נעשה גיעול לחבירו
שמ	יב:	קג. הני מילי בשר, אבל עור תפיס
שלט	יב:	קג: שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה כו', יצא חרדל
קעט	כב:	קג: לבית השריפה
התורה העידה על כלי חרס ואפילו מלא שפט	כד:	
קטו	כח:	

גנת ביתן

תנו

תלה	קג:	הרי נהנה גרונו בכזית	לא.	הא הפילה הוא כשרה ואף על גב דלא
לו	קו.	וש"מ אין מזמנין על הפירות	מיכוין, מאן תנא כו'	שמו
שסג	קה.	בשר אסור וחלב מותר כו', חלב נבילה הוא, וברש"י	לה:	השוחט לעובר כוכבים שחיתתו כשרה, ור"א פוסל
צ	קיו.	תוד"ה הוא לפני כפרה	לה:	תוד"ה אלא זה
שפט	קיה:	רד"ה אין יד	לט.	ק"ו הדברים, ומה במקום שמחשבה פוסלת במוקדשין כו'
שפט	קיה:	תוד"ה אין	לט:	רד"ה לא ילפינן
שכב	קכ.	מה להנך שכן לא הותר מכללן	מ.	רד"ה היתה
שכיר	קכ.	אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה מכשיר כמכפר, וברש"י	נג:	תוד"ה אתי
פ	קכא.	תוד"ה לא צריכא	כג:	ודילמא דעוף טמא ניהו
רלט		בכורות	כח.	והוציא העובר את ידו והחזירו, מותר באכילה
קכד	ט.	רבנו גרשום	כח.	כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר
קכו	ט.	שיטה מקובצת אות כה	כט:	קסבר למפרע קדוש כו'
קטו	ט.	תוד"ה אמר	כט:	רד"ה מכאן
קיוז, קיח	ט.	תוד"ה זכר, ובמהרש"א	כט:	תוד"ה רב הונא
קכד	ט.	תוד"ה מאן	ע.	תוד"ה כרכתו
קכד	ט:	לימא קסברי רבנן מקצת רחם מקדיש כו', וברש"י	ע:	קל וחומר, אם הועילה אמו להתירו באכילה כו', וברש"י ותוס'
קכד	ט:	תוד"ה אי למיתב	עב.	רד"ה מדאורייתא
תיב	יא.	תוד"ה הפודה	עה.	רבי יוחנן אמר חלבו כחלב בהמה
תיב	יא:	תוד"ה טבלים	עז:	רד"ה וכל היולדות
קכד	יד.	קדושת דמים למזבח כו' גזרו בהו רבנן פט	פא:	חייבי מיתות שוגגין וחייבי מלקות שוגגין
קטו	יז:	רד"ה אפשר		דובר אחר כו', וברש"י
קטו	יז:	תוד"ה אפשר	פו.	מאי איריא רוב אפילו מיעוט נמי, דהא רבי מאיר חייש למיעוטא כו'
שכב	לג.	מה לטמא שכן הותר מכללו בעבודת צבור	פז:	תוד"ה סמוך
שכב	לג:	מום לא יהיה בו אין לי אלא שלא יתן בו מום כו'	פז:	תוד"ה והא מדקתני, ובמהרש"א ומהר"ם
קצט	מג.	ובעלי החטוטרות		קלג, קלז
שצח	מג:	איכא ביניהו עשה, וברש"י	צ.	ולדות קדשים בהווייתן הן קדושים
שמג	מג:	מאי איכא בין מומא לשאינו שוה בזרעו של אהרן, איכא משום אחולי עבודה	צ.	תוד"ה אלמא
שפח	מז:	והחרש והשוטה והשיכור	צ.	תוד"ה הכא
שלח, תו	מז:	רד"ה איטר רגל	צו.	סמיכנין אקפילא ארמאה
שיח	מז:	שיכור מחיל עבודה, בהדי מומי דמחילי	קג.	דאיסור חלב ואיסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו
שמ	מז:	עבודה בעי למיחשב	קג.	תוד"ה דאיסור

מפתח המקורות

תנז

כה. רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר כו', וברש"י פח	מו. רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולכהן קכט
כו. תוד"ה היא טט	מו: קסבר בכור לדבר אחד הוי בכור קכז
כז: דלמא היינו טעמא דר' יוחנן, דאדם מתכפר בשבח הקדש, וברש"י עד	נו: אבל חלקן גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים כו' תכ
כח: תוד"ה דת"ק פח	נח: מן המעושרין לתוכן, כולם ירעו עד שיסתאבו קיד
כז: הרי אלו לעולה, ימכרו ויביא בדמיהם עולה טב	ערכין
ל. תוד"ה ואידך לה	יה: תוד"ה שנתו י
ל: אמר רבא, ולד נרבעת אסורה כו' פח	כא: שחטאת צריכה דעת בשעת הפרשה, ועולה אין צריכה דעת בשעת הפרשה נז
לב: ואי מדרבנן אמאי שתי מעילות צ	כה. הכהנים אין מחרימין, שהחרימין שלהן, ובשיטמ"ק רצג, רצד
לג. איזהו דבר שחלוק בין טוב ובין רע, הוי אומר זה קדשי מזבח פה	תמורה
כריתות	ז. ואי בתמורה נמי ששה הוויין גכ
ו. וערפו שם את העגלה בנחל, מלמד שטעון גניזה עו	ז. תוד"ה אפילו נה
ח: שיטמ"ק אות ב נז	ט. כגון דאמר כו', כל הרוצה להמיר בבהמתו יבא וימיר נו
י. ולד שני כמאן דליחיה דמי' לענין קרבן צג	י. ומתכפר עושה תמורה נו
י. רד"ה א"ר חסדא צג	י. לענין כפרה פשיטא דמכפר ליה נו
י. שיטמ"ק אות כ (השמטות) צו	יא: הקדיש עורה מהו בעבודה, וברד"ה מדרבנן טפ
י. תוד"ה וקולא צד	יא: רבא אמר, בדבר שעושה אותה נבילה צא
י: שיטמ"ק אות ד צט	יח. אני מעיד שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים כו' זכ
יז: יש אוכל אכילה אחת וחייבין עליה ארבעה חטאות ואשם אחד תלה	יח. היינו טעמא דר"א, גזירה שמא יגדל מהם עדרים עדרים עד
יח. תוד"ה אם תלה	יח: ולרבא דאמר קדשים כיון שעבר עליהם רגל אחד כל יום ויום עובר עליהם כו' זכ
יח. כגון שהיו לפניו שתי חתיכות כו', ובא עכו"ם ואכל את הראשונה תיד	יט: הקדיש זכר לדמיו כו', רבא אמר אינו קדוש קדושת הגוף טב
יט: הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק בחבורה חייב שלה	יט: ומודה ר"א במפריש נקבה לאשם דאין בנה קרב אשם נה
יט: רד"ה מתעסק שלד	יט: תוד"ה זאת גכ
יט: שיטמ"ק אות ט שלז	כ: אין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה נה
יט: תוד"ה דהא שלד	כ: רד"ה בעבירה נה
כא. תוד"ה כגון שפט	כד: רד"ה לבהמה דהקדש פח
כג: לרבות אימורי קדשים קלים למעילה תיח	כה. רד"ה אבל פח
כה. אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה מכשיר כמכפר, וברש"י עט	

כז. תוד"ה תנאי	פב	כז. תוד"ה סנדל, ומהרש"א	קכז, קכח
כח. הא דאתרו ביה הא דלא אתרו ביה	תיח	לד: ראייה ראשונה של מצורע מהו שתטמא במשא כו'	קד
מעילה			
ג. חטאות המתות בחייהן בדילין מנהון, וברש"י	תלב	לד: תוד"ה אם אינו ענין	קז
טו. תוד"ה ואפילו	פג	לד: תוד"ה מקום	קז, קיב
יב. רד"ה יצאו	פג	לה. רד"ה ואיתקש	קח
יח. הנהנה מן ההקדש שוה פרוטה כו'	תלה	לה. תוד"ה אף, וגליון הש"ס	קיא
יט: אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בהמה וכלי שרת בלבד	טו	לה. תוד"ה לעולם, ומהרש"א ומהר"ם	קד, קיג
כא: כיון שהוציא את הראשונה מעל, דברי ר"ע	תיד	מ. הזב ובעל קרי אינן מטמאין עד שתצא טומאתן לחוץ	קה
כא: תוד"ה פרוטה	תיד, תכב	מא. תוד"ה קסבר	קלח
נדה			
ב. תוד"ה מעת	קמו	מג. אם תמצי לומר בתר עקירה אזלינן כו'	קד
ב: התם איכא תרתי לריעותא	קמח	מה. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה	רכו
ב: תוד"ה והלל	רטו	מה: לכשיגדיל יבעול ויתן גט, וברש"י	רל
יח. תוד"ה שליא	קכב	מו. חזקה למיאון, אבל לחליצה בעיא בדיקה רל	רל
כב. תוד"ה לפי	קיג	מח: תוד"ה איבעית	רלה
כד: בהמה גסה יולדת לתשעה יולדת לשבעה, או לא ילדה	טז	נד: אשכחן לח, יבש מנלן כו', ובתוד"ה דם קה	קו
כו. כשהן יוצאין אין יוצאין אלא כרוכין	קל	נה. תוד"ה שמא	עו
כו. למאי הלכתא, לבא אחריו כו', וברש"י קכז	קכז	נה: לפי שאי אפשר למי האף בלא צחצוחי הרוק	קיג
		נו. ונילף מזובו, מה זובו שאין מתעגל ויוצא	קז
		פב. תוד"ה הטבילו	תכא

תלמוד ירושלמי

מנישר שני		שביעית	
פ"ג ה"ז	עשו אותו כקדשי בדק הבית	פ"י ה"א	כיון שהוא ראוי לתבעו כמי שהוא ראוי להאמינו
ביכורים		תרומות	
פ"א ה"ח	אשר נתתה לי, לא שנטלתי לי מעצמי. ובפני משה	פ"א ה"ה	כשאין הראשונה קיימת, אבל אם הראשונה קיימת קורא לה שם ודיו תמ
שבת		פ"א ה"ה	
פ"ג ה"ג	הוציא מצה מרשות היחיד לרשות הרבים, אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח	פ"א ה"ה	מפני גדר מי חטאת, שלא יהו מי חטאת בטליון.
		פ"ז ה"ב	מוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו, שהוא חייב להעמיד לו מקחו שצא

מפתח המקורות

פ"ז ה"א מהו שיטמא כהן גדול לנשיאות כפים רלט	פ"ז ה"א כו'	עירובין פ"ג ה"ד לוקין על תחומי שבת דבר תורה כו' לג
פ"א ה"א הקינוי, רבי יהושע אמר בשם רבי ליעזר חובה.	פ"א ה"א רנא	פ"י ה"ד הוציא ממקום שחייבין עליו כרת, ונפל כו' ת
פ"א ה"ב מקנא לה ממאה בני אדם	פ"א ה"ב רכא	יומא פ"א ה"א במה הוא מתכפר כו' בפה רח
פ"ט ה"ה כפרה כתיב בה כקדשים, כמי שיש מהן למזבח	פ"ט ה"ה פב	יבמות פ"י ה"ה שכן ביאה בגדול קונה בין לדעת בין שלא לדעת, ובשיירי קרבן רכד
פ"ב ה"ד חיברו ותלשו ונתנו לה כו' שט	פ"ב ה"ד שט	פ"ז ה"ה ר' יוחנן אמר הכחיש עדות בתוך עדות בטלה העדות רמז
פ"ח ה"י אם קושר שלשה הראשונים וחותם, אפילו מקשר ומחתם כמה כשר, ובשיירי קרבן שיא	פ"ח ה"י שיא	כתובות פ"ג ה"א על כל שיכולת ושיכולת יש בה התריית מיתה קפח
פ"א ה"א מקום שהעדים נסקלין, שם הבעל לוקה ונותן מאה סלע	פ"א ה"א רמז	פ"ג ה"י באו עליה עשרה שלא כדרכה ואחד כדרכה, כולם בקנס קצה
נדה ואינו יוצא עם החי אלא עם המת קכז	פ"ג ה"ד קכז	נזיר פ"ז ה"א הגע עצמך שהקדישו אביו מרחם קפב

תוספתא

כתובות פ"י ה" גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו כו' שעה	יבמות פ"א ה"ט והחולצת מן השוטה כו', תצא שלט
---	--

מדרשים

בשחיתתה עורה אסור במיתתה פב	מדרש רבה בראשית, פס"א ז עד כאן יש לנו רשות להיכנס, וברד"ל שצו
תורת כהנים תזריע פרשתא א פ"ג יכול לא תביא בתוך מלאת על ולדות הראשונים כו' צג	ילקוט שמעוני משפטים שלט ומה אם חטאת שבשרה מותר בשחיתתה עורה אסור במיתתה פב
מנצורע פרשתא ד פ"ז קיא	מכילתא משפטים פ"י ומה אם חטאת שבשרה מותר
ספרי מטות פ"ס קנה קנט	

רמב"ם

	ערכין		ספר המצוות
זו	פ"ה ה"ה ובמשל"מ	שצח	ל"ת סט בהשגת הרמב"ן
	תרומות	שצז	ל"ת עג בהשגת הרמב"ן
שצ	פ"ז ה"א במשל"מ		שבת
	מעשר שני	שכד	פ"א ה"ה במל"מ
פח	פ"ז ה"ז	שכט, תטו	פכ"ג ה"ד
פח	פ"ז ה"ז		שביעית עשור
	ביאת מקדש	שמה	פ"א ה"ד
שצז	פ"ב ה"ד ובכס"מ		אישות
קג	פ"ב ה"ב	קפה	פ"א ה"ד ובהשגות הראב"ד, ומ"מ
ת	פ"ג ה"ב ובמשל"מ	ע	פ"ב ה"ט ומג"מ
שצח	פ"ו ה"א	קפ	פ"ד ה"ז ובמל"מ
שמג, שצח	פ"ו ה"ז ובמשל"מ	שע	פ"ה ה"ז
שצח	פ"ה ה"י		גירושין
שכה	פ"ט ה"ה	רח	פ"א ה"ד ומג"מ
	איסורי מזבח		יבום וחליצה
זו	פ"ו ה"ה	רכד	פ"ה ה"ה ומג"מ
	פסולי המוקדשין		נערה בתולה
תז	פ"א ה"ז	רמו	פ"א ה"ב ומשל"מ
	קרבן פסח	קפד	פ"א ה"א ובכס"מ
נג	פ"ז ה"ז	רמ	פ"ג ה"ד במשל"מ
	מחוסרי כפרה		סוטה
וכס"מ	פ"א ה"ה ובהשגת הראב"ד, ומגדל עוז, וכס"מ	ריח	פ"א ה"ד ובמשל"מ
צג	ולח"מ	רנ	פ"ב ה"ד ובהשגות הראב"ד
	תמורה	רט	פ"ב ה"ב ובמשל"מ
נח	פ"א ה"א ובלח"מ	רטז, רכג, רסג	פ"ג ה"ג ובמשל"מ
סג	פ"א ה"ד		איסורי ביאה
	פרה אדומה	רנא	פ"ג ה"ב
שכח	פ"א ה"ב ובהשגות הראב"ד	תכא	פ"ט ה"ז ומג"מ
	נזקי ממון	ריא	פ"ו ה"ז במשל"מ
רנז	פ"ט ה"י ובמג"מ	קצו	פ"ו ה"ג
	גניבה		נזירות
רנח	פ"ב ה"ב ובהשגות הראב"ד, ומג"מ	תלט	פ"ט ה"ז בלח"מ
שסח	פ"ה ה"ג		

מפתח המקורות

תסא

	מלוה ולוה		גזילה ואבירה
שצב	פ"ג ה"ד ובמג"מ	קצח	פ"ג ה"ד במשל"מ
שעג	פ"ח ה"ה במשל"מ	רנו	הובל ומזיק
שנא	פכ"א ה"א במשל"מ	שעה	פ"ד ה"א
	טוען ונטען	ר	פ"ה ה"א
רפט	פ"ג ה"ד ובהשגות הראב"ד	קפז	פ"ז ה"ד ובהשגות הראב"ד
	עדות		רוצח ושמירת נפש
	פכ"א ה"ד ובהשגות הראב"ד, ומגדל עוז, וכס"מ		פ"א ה"א
רנד		ריב, תלא	מכירה
	אבל	רעד	פ"א ה"ד ובמשל"מ
שמא	פ"ג ה"ב	קעט	פ"ז ה"ב
			עבדים
			פ"ד ה"א ובמשל"מ

טור

	רפא ב"ח אות ג		אורח חיים
קעב	שעג	מג	קעה ב"י ד"ה מצאתי כתוב, ודרכ"מ אות ב
שמ	אבן העזר	לו	ריג דרישה אות ב
שצו	קמג ב"י ד"ה אבל	שמא	רפו ב"י ד"ה היה עמו חמור וחרש
	חושן משפט	מב	רעב
שד, שד	ודרכ"מ אות ו	מג	רעג ב"ח אות ב
רפה	ל	מב	רצט
שמח	נח ב"ח אות ב	לה	תב פרישה אות ב
רעב, רעג, תו	וב"ח אות יג	לד	תד ב"י ד"ה והרמב"ם
רסא	עה ב"י מחודש טז, ודרכ"מ אות יד	מה	תכב ב"י ד"ה כתב הארחות חיים
רסה	קכט וב"י מחודש טו, וב"ח אות טו	תכ	תרנח וב"י ד"ה ומ"ש בשם תשובת רב שרירא תכ
רפב	קעז וב"י מחודש ז		יורה דעה
רצג	קפט	תלז	קפד דרכ"מ א
שו	ענ וב"ח אות ב	תכה	רו וב"י אות ה

שלחן ערוך

	קעד ו, ומג"א ס"ק יד (ומחצה"ש) לז, מא, מג		אורח חיים
מג	קעה א, ומג"א הקדמה, ורע"א	נח	יא ת, וט"ז ס"ק ז
מ	קפד ה	תו	לב יט
של	רפו יב, ומג"א ס"ק יט	קעג	לב לח, ומג"א ס"ק נב
		כג	נה א

רפט	א, ומג"א ס"ק א	שמג	רלד	כג, וש"ך ס"ק לח לט, וגר"א ס"ק נה, ורע"א	קנח, קסה, קסז
רעג	ה	מב	רלד	מט	קנט, קס
רעט	ד	ו, יב	רפז	מ, וש"ך ס"ק נב	שו
רצט	ז, וט"ז ס"ק ו, ומג"א ס"ק י	לח	רפה	מו	תכד
רצט	ח, ומג"א ס"ק יא	מב	רע	א	קע
שח	ג	שכט, ת, תטו	אבן העזר		
שט	ד, ומג"א ס"ק ה	שכט	יז	ט, וב"ש ס"ק כה	רמג
שטז	ד, ומג"א ס"ק ט	שלד	כה	א, וב"ש ס"ק ג	שע
שיא	ח, ומג"א ס"ק כד	שכט	צ	א	רפ
שמג	א, ומג"א ס"ק ד	רכז	ק	ב	רסט
שצז	יד	לה	קה	ב	רעח
תד	א, ומג"א ס"ק א, וביאור הגר"א (ודמשק אליעזר) כט, לא, לב	שיח	קלט	יה	רצו
תכב	ז, ומג"א ס"ק יא	יט	קנה	יב, וב"ש ס"ק יט	קעו
תמוז	ד	ט	קנו	ט, וב"ש ס"ק טו	תמוג
תנא	א, וט"ז ס"ק א	ט	קעה	ב	רכח
תצז	ד	ה	קעה	יט, וביאור הגר"א ס"ק כג	רו
תצה	טו, וט"ז ס"ק טו	של, תטו	חושן משפט		
תקט	ז, ומג"א ס"ק טו	שלב, תטז	יז	א	שיח
תרמטא		נח	כה	ה, ונתה"מ דיני תפיסה אות ח	רנט
יורה דעה					
טו	ב, ופת"ש ס"ק ב	י	כה	א, וקצה"ח ס"ק א, ונתה"מ ס"ק ב קצא, תלה, תלו	
כו	א, וש"ך ס"ק ב	קמו	ל	ג, וסמ"ע ס"ק טו, וש"ך ס"ק י רפה, רפז	
פא	ב	קנו	לג	יב, וש"ך ס"ק ט (ואמרי ברוך), וקצה"ח ס"ק שפו	
פז	א, ורע"א	תכא	לד	ז, וקצה"ח ס"ק ג, ונתה"מ ס"ק ה	שעד
פז	י, וש"ך ס"ק ל	תכא	לד	כא	שמח
צד	ג, וש"ך ס"ק ט	שסה, שסח	לד	כג	קנו
צד	ה, וט"ז ס"ק ז (והגהות רע"א)	שסד	לד	כו, וסמ"ע ס"ק סו	שצד
צד	ו, ורע"א	שסה	לד	כו	שצד
צה	ג	שסד	לה	א	רלב
קה	ז	שסג	לו	א, וסמ"ע ס"ק א וש"ך ס"ק א	רכב
קו	ט, וש"ך דיני ס"ס אות ב כא	זט, קטו	לו	יג, וש"ך ס"ק טז	רסז
רכה	מו	קסז	לו	יז, וש"ך ס"ק כט, וקצה"ח ס"ק ט, ונתה"מ ס"ק יג	שמז, שעא, שעו
רלד	כב, וש"ך ס"ק לו	קסה			

מפתח המקורות

תסג

שס	א	פז	א, וש"ך ס"ק ב, וקצה"ח ס"ק ג רמז, רנו
שפ	ו, וש"ך ס"ק טז, וקצה"ח ס"ק ט	פז	א, וקצה"ח ס"ק א רסב
יג	י, וסמ"ע ס"ק לד, וקצה"ח ס"ק יג רפח, רפט	פז	טז, וסמ"ע ס"ק מא, וט"ז, וקצה"ח ס"ק ח שצא
שיח	יא, וש"ך ס"ק לג	פז	א רסט
שז	יג, וש"ך ס"ק לח, וקצה"ח ס"ק יז, ופת"ש ס"ק טז	פז	יב קנח
קעב	יב, וש"ך ס"ק כג, וקצה"ח ס"ק ט	פח	מה א, וקצה"ח ס"ק א שי
רצב	ח, וש"ך ס"ק יא	צב	ב שיג
רסב	ט, וש"ך ס"ק יד	צב	א שמז
שנא	ד, וסמ"ע ס"ק יז	קח	טז, וש"ך ס"ק סב, ונתה"מ ס"ק כז רעד, רעו, רעח
שעו	ג, וסמ"ע ס"ק יב, וקצה"ח ס"ק א	קיז	כג, ונתה"מ ס"ק לג רפ
שמז	ט, וש"ך ס"ק נה, וקצה"ח ס"ק ד	קכא	לב רעו
שנט	יח, וש"ך ס"ק עו, וקצה"ח ס"ק יג	קכו	ט, וש"ך ס"ק ג, וקצה"ח ס"ק ג רסט, רעא
רסה	טז	קכט	עב ב, וש"ך ס"ק ט רצ
רסה	יב	קכט	עב יד, וש"ך ס"ק נט רסא
רסו	יט, וקצה"ח ס"ק ז	קכט	עה ז, וסמ"ע ס"ק יז, וש"ך ס"ק כג רסא, שפב
שנ	יא, וקצה"ח ס"ק ד	קכט	עה ט, וש"ך ס"ק כז, וקצה"ח ס"ק ה, ונתה"מ ס"ק ה שפ, שפא
שנא	ד, וש"ך ס"ק ג	קנ	עה יב, וש"ך ס"ק לח, ונתה"מ ס"ק ח שפ
רפב	ז, וקצה"ח ס"ק ד	קעו	עה יג, וסמ"ע ס"ק לא, וש"ך ס"ק מב, וקצה"ח ס"ק י יג, ונתה"מ ס"ק ט שיד, שטז
רפג	א, וקצה"ח ס"ק ב	קפב	עה יד, וש"ך ס"ק מח שיג
רצו	א, וש"ך ס"ק א	קפה	עה כג שפ, שפז
רפד	ב, וקצה"ח ס"ק א	קפז	עז ה, וש"ך ס"ק יב, וקצה"ח ס"ק ד, ונתה"מ ס"ק ו שמט
רצג	א, וט"ז, וקצה"ח ס"ק א	קפט	עז ט שז
שצא	ב, וש"ך ס"ק א	קצ	עה ח רעג
שצב	ה, ונתה"מ ס"ק ה	קצח	פא ח, וקצה"ח ס"ק י שג
רצו	ה, וש"ך ס"ק ז, וקצה"ח ס"ק ב רצה, רצו	קצח	פב א שיד
רצד	א, ונתה"מ בפתיחה	ר	פב ב שיג
שצא	ה, וש"ך ס"ק ט, ונתה"מ ס"ק ז	רט	פב יב, ונתה"מ כללי מיגו ס"ק יד שנב
שצא	ה	רטז	פז ב, וש"ך ס"ק ה רסז, שע
ט	כא, וסמ"ע ס"ק לז, וקצה"ח ס"ק ט רסט, רע	רבז	פז ה, וש"ך ס"ק יד שסט
שעח	ח, וש"ך ס"ק ו, ונתה"מ ס"ק ח	רלו	פז ו, וש"ך ס"ק טו רס
יג	י, וסמ"ע ס"ק יח, וט"ז, וקצה"ח ס"ק ב ג ונתה"מ ס"ק ה	רמח	
שעז, שעח			
שטו	ט	רמז	
שטו	י, וט"ז	רמז	

גנת ביתן

תסד

שעח	שפא ה	שפב	רפח ג
רעט	שעה ב	שעה	רעה לא
תלז	שפב א, וש"ך ס"ק ד	רפד	רצא כד
רעט	שפו א, וש"ך ס"ק ו	רפד	רצג ד, וקצה"ח ס"ק ג
שעה	שפו ב, וש"ך ס"ק יב	שמח	רצד ו
רנז, רס	ת ג, וש"ך ס"ק ו, וקצה"ח ס"ק א	שעג	שנג ב, וקצה"ח ס"ק א
רסד	תז ב, וקצה"ח ס"ק ג	שסח	שנג ג, וסמ"ע ס"ק ז, וש"ך ס"ק ה
שצג	תי לו, וקצה"ח ס"ק ד	שעד	שנו ג
תא	תכב ב, וסמ"ע ס"ק ג	שעח	שפא א, וקצה"ח ס"ק א

ספרי ראשונים ואחרונים

רלז, שנג	לח סק"א	אבן העזר
רעב	סז ס"ק טז	חידושי שבת לה.
שצד	עה ס"ק ה	חידושי שבת לו.
שפב	עה ס"ק ו	אבני מילואים
רסה	עה ס"ק כב	טז סק"א
שטז	פב כללי מיוגו פג	יא סק"ב
רנז	פח ס"ק יא	עד סק"ג
רסו	קכט ס"ק יז	קה סק"ג
	אחיעזר	קכז ס"ק ב
תלג	ח"ב כז	קלט ס"ק יב
	ארחות חיים	קעד סק"ב
מה	תפילה אות קג	שו"ת סי' ט
	אריץ צבי	אור זרוע
יא	יו"ד ט	הלכות מילה קז
	בית הלוי [שו"ת]	אור חדש
קנא, קנג	ח"ב כג	קידושין יג:
רכא	ח"ב מב	אורים ותומים
תמב	ח"ב נ	יז ס"ק ב
	בית הלוי [עה"ת]	כה קיצור תקפו כהן מוג
מד	דרושים להנכח	ל ס"ק ה
	בית יעקב [כתובות]	לד ס"ק ה
רמ, רמה	כתובות ט:	לז אורים ס"ק יג
		לז ס"ק יח

מפתח המקורות

תסה

העיטור	בית מאיר
שצא	אה"ע קסז ב
	אה"ע קעח ג
	בית שמואל אחרון
רצט	יו"ד יב
כ	בעל המאור
	פסחים כד:
שסד	מכות א.
קעג	ברוך טעם
	שער התערובת פ"א אות ט
שכה	שער התערובת פ"א אות יא
	שער התערובת פ"ב אות ד
רלד	שער התערובת פ"ד
קעז	כשמים ראש
	רכט
מב	רל
	גבורת ארי
	יומא ה:
רלט	תענית ד:
קסט	גרש ירחים
רמה	גיטין כב.
קפט, רא	דברי משפט
קל	שנ חידושי מהרי"א סק"א
	דרוש וחידוש רעק"א
	ביצה כד:
לג	יבמות סו:
רכז	כתובות יא.
	כתובות ל.
	כתובות מ:
סא	כתובות נא:
ס	דרך מצוותך
	ח"ג יח:
סד	הגהות אשרי
ט	ב"מ פ"ה סי' לב
	המקנה
טז	קידושין פ.
שצג	
שעב	

העיטור

שצא

אות מ מכירת קרקעות

רלג

הפלאה

רנ

רצט

כתובות לח:

כ

חידושים נהמדים חולין קיב.

הוות דעת

שסד

צד ס"ק ט

מב

קעג

קבו סקי"ז

רעא

חידושי הלכות מהר"ם ברבי

שכה

ביצה יט.

תי

חידושי רעק"א

תכב

רלד

נדה מה:

יט

קעז

קידושין יא.

תכב

הכמת ארם

מב

כלל מא נשמ"א אות א

ג

הכמת שלמה (מהרש"ל)

ט

רלט

סוטה לח:

של

קסט

גיטין כד:

שסב

רמה

סנהדרין ה:

קפט, רא

מכות טז.

קל

נדה כו.

חתם סופר [שו"ת]

לג

ח"ו צח

שז

רכז

חז"מ רא

ח

חתם סופר [ש"ס]

סא

סוכה ג.

תכח, תל

ס

סוכה לג.

רפא

טהרת הקודש

ריא, תלא

טד

מנחות קא.

רלו

טורי אבן

ריג

תיט

ראש השנה ה:

שכד

שמ

ראש השנה כט.

מז

הגינה ט.

שצג

הגינה יא. באבני שהם

שעו

שעב

יד המלך

רנב

גניבה פ"ה ח"ג

קסו, תכד	מועד קטן יד.		יום של שלמה
תלא	יבמות סז:	קצא	ב"ק פ"ז ס"ו ו
שנא	כתובות יז:	שנד	ב"ק פ"ז ס"ו כו
שטז	כתובות יח.	שנג	ב"ק פ"ז ס"ו כז
רפו	כתובות פח.		יערות דבש
קנז	גיטין יז:	שצ	ח"ב דרוש ד
תב	גיטין לב:		יראים
קצח	גיטין נג.	רעג	קסד
שנב	קידושין מג:		ישועות יעקב
רמ	סנהדרין מא.	קס	או"ח שמא סק"א
קפט, רא	מכות טז.	י	או"ח תצה ס"ק ו
תמב	הוריות יג.		כד הקמה
קמא	חולין עב.	מג	ערך שמחה
שסז	חולין קיב.		כנסת הגדולה
	מזרחי [ע"ה"ת]	רפו	הר"מ ל הגב"י כד
שמא	ויקרא כא א	רפז	הר"מ פז הנה"ט ח
	מזנה אפרים		לב אריה
עא, קלח	דשלבל"ע א	תיז	חולין מ.
תכה	נדרים ט	שסז	חולין קיב.
שצד	שומרים לח	שפט	חולין קיה:
	מזנה לוי		לבוש
ד, יד	סוכה מז:	רכב	הר"מ לו א
	מלחמות		למטה יהודה
מא	פסחים כד:	שמב	זבחים קטו.
	מנחת חינוך		מהר"ם מלובלין
כז	כד ס"ק ו	שצה	ב"ק ו:
ל	כד ס"ק ח		מהר"ט אלנאזי
שלד	לב מוסף השבת צד ג	קלח	הלכות בכורות פ"א אות א
שצז	קפד ס"ק ז	קכה	הלכות בכורות פ"ב אות כד
של, תטו	קפז ס"ק ד	קלח	הלכות בכורות פ"ג אות לד
תלח	רסג ס"ק כ		מהרש"א
סג	רפה ס"ק ח	תט	שבת לב: (ח"א)
נח	שנב ס"ק ז	לד	עירובין מז:
	מועייני החכמה	י	ביצה ו.
שיג	ב"מ ד.	י	ביצה ל:
שצד	ב"מ פג.	י	

מפתח המקורות

תסז

תסז	מקור חיים
רכח	תנינא אה"ע קמה
רנא	תנינא אה"ע קנ
רצב	תנינא הו"מ טז
ר	תנינא הו"מ סא
	נחל יצחק
שמט	לז ס"ד ענף א-ב
שעה	לט בשיעבודא דאורייתא א ענף ד ו
שטו	נא ס"ב ענף ב
רסא	עב ס"ד אות ו
	נחלת יהושע
עג	א
צב	דרוש אבל כבוד
	נחלת יעקב [נתיח"מ]
ב	סוכה י:
תלג	חולין לט:
	נמוקי יוסף
ע	יבמות ב:
שעד	ב"ב כב.
שעח	ב"ב סג:
	נתיבות המשפט
	ראה שלחן ערוך ונו"ב
	סמ"ג
שצז	לאוין שג
	ספר החינוך
שצז	קפד
שצח	רעז
	ספר התרומות
רסה	שער לח ח"ג ד
רעו	שער נא ח"ד ב
	ספר ניר (ירושלמי)
פו	מעש"ש פ"ג ה"ו
	עבודת הגרשוני
שלא	קד
	עולת שלמה
תלא	זבחים קיב.
	מקור חיים
	תנחומים ביאורים ס"ק א
	מרדכי
	שבת תפז
	סוכה תשמז ובבבגי ישע
	כתובות קצז ובחידושי אנשי שם
	גיטין שעו
	קידושין תקי
	קידושין תקכט
	ע"ז תתכז
	מרכבת המשנה
	שבת פכ"ג הכ"ד
	משנת חכמים (הוכגלרנטר)
	קונטרס חוט המשולש
	נודע ביהודה
	קמא יו"ד נב
	קמא יו"ד סה
	קמא אה"ע ב
	קמא אה"ע ו
	קמא אה"ע מג
	קמא אה"ע מו
	קמא אה"ע נג
	קמא אה"ע סא
	קמא אה"ע עב סתירת ההיתר החמישי
	קמא אה"ע עו
	קמא אה"ע עז
	תנינא או"ח א
	תנינא או"ח מו
	תנינא או"ח קטז
	תנינא או"ח קכ
	תנינא יו"ד נג
	תנינא יו"ד קצו
	תנינא אה"ע ב
	תנינא אה"ע כג
	תנינא אה"ע נב

תלה	פסחים כט.	קלה	עונג יום טוב
תיח	פסחים טז:	תלו	יו"ד קה
מז	פסחים עט:		ליקוטים פסחים כט:
שכח, תטז	פסחים פ.		עטרת הכמים
	קהלת יעקב	רסג	חז"מ יא
כח	ביצה מז:	קעג	שו"ת עמודי אור
	קצות החושן	קכא	א
	ראה שלחן ערוך ונו"ב	כה	ו
	קרן אורה	פד	יד
שכו, תג	יבמות לג:	רטו	ע
קעה	יבמות פ.		צה
	ר"ן [חידושים]	שלו	פני יהושע
קסט	גיטין נד:	קפח	שבת עב:
רס	כ"מ ג.	תא	כתובות, הקדמה
רמו	סנהדרין ח.	רפח	כתובות לא:
רמח	סנהדרין ח:	קנה	כתובות פח.
	ר"ן [רי"ף]	שט	גיטין יז.
רעב	שבת כג.	שעח	גיטין לז:
מד	פסחים כ.	שה	גיטין לח.
מא	פסחים כד:	רפ	ב"ק מא:
שמה	יומא א.	שסט	ב"ק פט.
ד	ביצה ב.	שנב	ב"ק קיא:
ז	ביצה יז.	שצב	ב"מ לה.
ד	ביצה כב.	רפג	ב"מ מד.
יג	ביצה כב:		ב"מ עא:
שטז	כתובות ו:		פרי חדש
רלח	כתובות יד.	תיא	או"ח תלו מק"ג
שמז	כתובות מב:		פרי מגדים
רצב	גיטין י:	שמא	פתיחה בוללת ח"ב אות ט
שפו	קידושין יח.	יא	פתיחה לחל' יו"ט החלק השני, פ"א אות יז
שס	שבועות כד:	רת, רי	כלל אין איסור הל על איסור
שנט	שבועות כז.		צאן קדשים
קנה	חולין ג.	קכב	בכורות ט.
קכ	חולין כא:		צל"ח
שצה	חולין לב.	כג	ברכות כא.
שסד	חולין מא.		

מפתח המקורות

תסט

תסט	כתובות יט:	רא"ש
רמז	כתובות יט:	ברכות פ"ה סי' ה דברי המודות אות לה
רנב	קידושין ס.	ברכות פ"ט סי' טו
קח	נדה לד:	פסחים פ"י סי' ו
צב	הלכות בכורות פ"ד רנו ליעקב	יומא פ"י סי' א
צא	חולין קלה. רש"י על התורה	תענית פ"א סי' ב ובקרבן נתנאל אות פ
שמב	ויקרא כא כד	מו"ק פ"ג סי' א
תמב	דברים ג יג רשב"א	כתובות פ"א סי' ד
לו	ברכות לו.	כתובות פ"א סי' יח
שלב, תטז	שבת כט.	גיטין פ"ה סי' יג
רעב, תו	שבת קמח:	ב"ק פ"א סי' יז
שכג	יבמות לג:	ב"ק פ"ה סי' ג
ריב, תכד	יבמות פד:	ב"ק פ"ה סי' ד
רנג	יבמות צג.	ב"מ פ"ב סי' יג
קמה	יבמות קיט:	מכות פ"א סי' ג
תלג	נדרים לו.	חולין פ"א סי' טז
תיב	נדרים לו:	בכורות פ"א סי' י
שעד	גיטין כ:	הל' ס"ת סי' א
שט	גיטין כא:	רבינו יהונתן עירובין ד. (מדפי הרי"ף)
שט	גיטין לו:	רי"ף
רנב	גיטין פב:	פסחים כד.
תיב	קידושין מב.	כתובות מה.
שפו	קידושין מג:	ריטב"א
רנב	קידושין ס.	עירובין יז:
שיב	ב"ק יד.	עירובין מז:
רסב	ב"ק יד:	עירובין עט:
רנד	ב"ק לה:	קידושין ד.
רסא	שבועות לא.	קידושין י.
קנה	חולין יא.	מכות ב:
קלב, תיט	חולין פט:	מכות טו.
תלו	שאנת אריה	מכות טז.
סה	כט	שבועות ל:
	סד	רמב"ן
		יבמות פד:
		יבמות צו.
		ריב
		רכד

גנת ביתן

תע

ר"ד	עב	יח	צ
	שו"ת מהר"ל ב"ח	רע	הדרשות טו
ל	כה		שאלות שמואל
	שו"ת מהר"ם אלשקר	שעה	או"ח י
ל	מא		שב שמעתתא
	שו"ת מים חיים	קעח	שי"א פ"ג
שעט	הו"מ כא	קיח	שי"א פ"ה
	שו"ת ראד"ק	קנו, תב	שי"ג פ"ד
צב	נח	רלב	שי"ח פ"ז
	שו"ת ריב"ש	רטו	שי"ז פ"ג
רמז	רסו	רנד, רסד	שי"ז פ"ג
קיח	שעב	רכב	שי"ז פ"ז
קנג	שעט		שו"ת הב"ח
תיג	ת	שי	מה
	שו"ת רמ"א		שו"ת הרא"ם
רמו	יב	שמא	ה"א פ
	שו"ת רעק"א		שו"ת הרא"ש
לד	ה"א ה	רלב	כלל לג סי' ה
קסד, תה	ה"א מה		שו"ת הרמב"ם
רמז	ה"א צט	לג	מהד' מכון ירושלים קיד
תמג	ה"א קו		שו"ת הרשב"א
קמח	ה"א קל	תכב	ה"א רעב
של	ה"א קנט	ריט	ה"א תקנב
קפח	ה"א קסד	שעו	ה"א תריח
קטז	ה"א קסז	רסה	ה"ב שפז
ע	ה"א קעא	שעג	מיוחדות לרמב"ן נו
רכג	ה"א קעט	תכו	מיוחדות לרמב"ן רע
יח	ה"א קפג		שו"ת מהריב"ל
רסד	ה"א קצז	ריב	ה"א כלל יג סי' פב
רצז	ה"א רד		שו"ת מהרי"ט
רמח	ה"א ריב	רצג	ה"א סה
שלח, תו	ה"ב סד		שו"ת מהרי"מ
	שו"ת תשב"ץ	לז	נו
רפב	ה"א לה	קס	שו"ת מהרי"ק
			נ

מפתח המקורות

תעא

קפ	אישות פ"ב ה"ג	קפ	שושנת העמקים
תלא	אישות פ"ג ה"ה	קפז	כלל ד
תיז	מאכלות אסורות פ"ח ה"ו	קצו	שיטה מקובצת
תיז	שמיטה ויובל פ"א ה"א, ובהגהות טעם המלך תיז	תכה	כתובות ל. רא"ש
פה	איסורי מזבח פ"א ה"א	תכה	נדרים ב. הרא"ש
תב	עבודת יוח"ב פ"א ה"ב	תכה	נדרים ב:
	שער המשפט	תלט	נזיר נו:
שעז	כ ס"ק א	שיז	ב"ק ז. רא"ש
שנ	פב כללי מינו א	רנה	ב"ק יד: תלמידי ה"ר ישראל
רסט	קב ס"ק א	רעו	ב"ק לג. רמ"ה ורא"ש
רסח	קכט ס"ק ו	שנה	ב"ק עה:
	שערי ציון	שסט	ב"ק קיא: מאירי
תכא	חוברת א-ב סי' יד תרצג	רצד	ב"מ ט:
	תבואות שור	רפג	ב"מ עא: ריטב"א
קכ	כ תבואה חדשה סק"ז		שלטי הגיבורים
תלז	כה ס"ק יד	שעז	ב"ב ל.
	תוס' הרא"ש		שם אריה [שו"ת]
קי	נדה לה.	רנז	קונטרס הזמנה אות לב
	תורת אמת [שו"ת]		שפת הים [שו"ת]
רט, רמא	קצו	שב	ה"ג יד
	תורת הבית להרשב"א	שא	ה"ג יז
קמו	בית א שער א, משמרת הבית ז ע"ב		שער המלך
	תורת חיים	קפד	שבת פכ"ד ה"ז
רכט	ב"ב קנו.	של	שופר וסוכה ולולב פ"ב ה"ז
סו	שבועות יא.	תז	שופר וסוכה ולולב פ"ז הכ"ה
	תשובות מיימוני	שכד	יום טוב פ"ג ה"ד
ריד	אישות ג	ריא	אישות פ"א ה"ב

מפתח נושאים

אי אפשר לצמצם

למ"ד אי אפשר לצמצם אם הוא בתורת ודאי ק"ט
- ילדה זכר ונקבה מ"ט אין מצרפים מיעוט דיחד
למחצה דנקבה קדמה ק"ז
- אם מיעוט דיצאו יחד אין ראוי כלל לצירוף
דאין שכיח ק"ט
אם יש ספק של שווה בשוה ת"י
טעם דאיכא אשם תלוי בשתי חתיכות ול"ח
שהשומן גדול ובטל האיסור ברוב ת"י

אין איסור חל על איסור

אם חל עכ"פ איסור רק לא לענוש עליו ר"י
איך ס"ד דאלמנה לכה"ג היינו מהנישואין דאיך
חל אלמנה על בעולה ר"י, ר"א
איסור לאו על איסור עשה שכד
אם איסור שבת קל מחמת שהותר מכללו שכו, תג
כהן גדול באחותו אלמנה אי הוי מוסיף שצו
אם איסור יוהכ"פ חל לפני איסור יובל תיח
- כיצד חל איסור חרישת יובל בתקיעה תיח
לשיטות שיובל חל בר"ה איך חל איסור יוהכ"פ
עליו תיט
למ"ד אין איסור גיד בשליל, כשנולד אם חל
למפרע ממעי אמו תיט
- א"כ איסור גיד קודם למוקדשין תיט
אם במיתת הבעל נשאר עשה של ודבק באשתו,
איך חל עליו איסור אלמנה תכז
- מתי חל איסור של ודבק באשתו, בקידושין או
במיתה תכז

אין חולכין בממוזן אחר הרוב

במקום ספק ספיקא קכח

אין לוקה ומשלם

דאה מלקות וממוזן

אבר מן החי

חל רק ביציאת רוב הולד קלב
כיצד חל יחד עם איסור חלב שחל אף ביציאת
מיעוטו קלב
במפרכסת אחר שחיטה קמו
- תלוי אם נשחטה כדין קמו
- ספק בשחיטה אם יש חזקת אבר מן החי קמו

אונאה

ע"מ שאין לך עלי אונאה דלא חל התנאי, אם
יכול הלוקח לתבוע אונאתו ער

אונס ומפתח

בעריות כשלא התרו בו אם משלם קנס קפד
טעם דחייב קנס אע"ג דניתן להצילו בנפשו
קפד
בחייבי לאוין וכריתות כיצד משלם ואין נפטר
מחמת המלקות קצב, תא
אם העראה מחייבת קנס קפה, תא
- תלוי אם חייבי מלקיות שוגגין משלם קפו, תא
לדמב"ם דבועל פנויה לוקה, כיצד משכח"ל
קנס קפה
אם חייב קנס דהמלקות על ההעראה והקנס על
הגמר ביאה קצב
- אם נחשב כמו שהערה בה אחר ואח"כ בא
אחר ובא אחר ובא עליה קצה
הערו בה עשרה בנ"א ועדיין היא בתולה אם
כולן חייבים קצו
- בקושיית הגמ' שאם הרגה פטור ממלקות
דקלב"מ רב

אותו ואת בנו

שחט האם בערב יו"ט, שחיטת הבת ביו"ט מדין
מוקצה יא

מפתח המקורות

תעג

קיום מצוה בלי כוונה למ"ד מצוות ליהנות
ניתנו שצה

איסורי בהונה

אם במיתת הבעל נשאר עשה של ודבק באשתו,
איך חל עליו איסור אלמנה תכז

- מתי חל איסור של ודבק באשתו, בקידושין או
במיתה תכז

אישות

הפקעת שיעבודה בנדר על תנאי תכג

- חילוק אם התנאי תלוי בה או בו תכד

אסר תשיש על עצמו אא"כ יתן לצדקה, אם
חל תכג

אכילת המין

טעם דלא למדים אכילה מראייה להתיר אכילת
חמץ של גוי שכב

אכילת תרומה

נשואה לכהן ולא הביאה שערות, אכילת
תרומה קעז

אכל תרומה טמאה מדרבנן אם הוא במיתה שצ
טעם דעבדי צאן ברזל אוכלין אחר מיתת הבעל
למ"ד הדין עמה תכח

- אם דומה לכהן ששם פרתו של ישראל תכח, תל
עבד של כהן וישראל, אכילתו בתרומה תכט
בהמה של כהן וישראל האכלתה בתרומה תכט, תל

אמה עבדיה

מכירת בתו קטנה אחר י"ב ולא הביאה שערות קעז
בת י"ב ומחצה שהביאה סימני אילונית,
מכירתה קעט

אפר פרה

הזאה ביום שלישי ושמיני שכח

טעם דכתב הרמב"ם דאין מקדשין בשבת משום
גזירה ולא משום מוקצה שכט, שלג, תיז

- כיון דאין מזין בלילה איתקצאי לבה"ש של, תטו
טעם שלא הזו על הכה"ג בשבת מדין אין שבות
של במקדש

אין מוריש קנס לבניו

בקנס שפוטר עצמו מכלום ואם יבואו עדים
יתחייב ש

בקנס שיוצא מבהמה שיכול להורישה לבניו שב

אין מתכוון

הנאה מאיסור הנאה כשאין מתכוון ופסיק
רישיה שצה

אין שבות במקדש

טעם שלא הזו על הכה"ג בשבת מדין אין שבות
במקדש של

שני שבותין יחד אם התירו במקדש של

אין שליח לדבר עבירה

שותף שגנב עבור עצמו ושותפו אי מהני מדין
שליחות רפב

קיבלה פירות שביעית בקידושין עבודה ועבור
חברתה, טעם דמהני רפג

- כשקיבלה רק עבור חברתה רפד

כשיש עבירה רק למשלח ולא לזוכה, אי מהני
לזכות עבורו רפד

אינו ברשותו

בעלים שהקדיש חפץ הנגזל ואח"כ החזירו
הגזלן רעו

איני יודע אם פרעתי

ראה פריעת חוב - פק פירעון

איסור בלוע

טעם שכלי מוציא בליעה לאוכל בלי רוטב
משא"כ באוכל שסג

איסור דרבנן

דבר שאין ראוי מדרבנן אם נחשב אין ראוי
מה"ת שצ

איסור הנאה

בסתם בשר האסור בהנאה אם העור בכלל עח
דבר החייב בקבורה אם ממילא אסור בהנאה עט

מנ"ל איסור הנאה במשמי מת עט

הנאה באין מתכוון ופסיק רישיה שצה

- אם משכח"ל שמיקטלא כשמעידין עליה אחר
מיתת בעלה רמא

בהכחשה בחקירות אם נאסרת על בעלה רמג

בתרי ותרי אם זינתה, אם מעמידים על חזקתה
ומותרת רמו

שניים שהעידו שזינתה ושנים העידו לפוסלם
שלא בפניהם רמו

אשת כהן

הוציא שם רע על אשתו, אם חייב ורשאי
לנושאה רלח

באומר פ"פ מצאתי אם אסורה עליו רק מדרבנן רמ

אתרוג

אתרוג של תפוסת הבית ואינו מקפיד שיאכלנו
מ"ט חשוב לכם תכ

אתרוג של תפוסת הבית, אם צריך שיהיה אתרוג
לכל יורש תכ

בדיקת חמין

ניח"ל לאיניש להוציא ממון ולקיים מצוה, מ"ש
מתרו"מ ע"י אחר תיא

בהמה בחייה בחזקת איסור

הטעם שמהני רוב מצויין אצל שחיטה מומחין
ולא מצרפים מיעוט לחזקה קמה, קנ

חזקת אבר מן החי או חזקת אינה זבוחה קמה

- לרש"י אין איסור של אינו זבוח קמה

- יישוב קושיית תוס' דאין שייך חזקת אבמה"ח
דכבר מתה קמה

ספק בשחיטה ומפרכסת אם יש חזקת אבר מן
החי קמו

בועל נדה

אם מעיינותיו טמאים קז

ביטול ברוב

איסור שנולד בתערובת תכב

היתר שנולד בתערובת תכב

אפשר לצמצם

דאה אי אפשר לצמצם

ארץ ישראל

עבר הירדן אם היה מהארץ המובטח לאברהם
אבינו תמב

- חילוק בין נחלת ראובן וגד לנחלת חצי שבט
מנשה תמב

אשו משום חיצוי

נפלה סכיננו ושחטה אם כשר למ"ד אשו משום
חיצוי שמו

- חילוק בין רוח מצויה לאינה מצויה שמו

אשת איש

מתי חל העשה של 'ודבק באשתו' תכז

אשת איש שזינתה

דין קטנה שזינתה ראה פיתוי קטנה
נבעלה ע"י עכו"ם ונתגייר אם אסורה לו רד

- מה דבלא"ה אסורה לו הא איכא איסור מוסף
או כולל רד

איסורה לבעל הוא עשה בעלמא רה

כשלא נאסרת על הבעל אם נאסרת על הבעל רז

זינה עם אחות אשתו וגירשה בעלה אם מותרת
לו במיתת אשתו רז

- מאי שנא מזינתה עם גוי ונתגייר רז

כשנוסף איסור על הבעל מחמת הזנות אם נחשב
'מוסף' כלפי הבעל רז

נאסרה כבר על בעלה וזינתה שוב אם נאסרה על
הבעל רט, רמא

- אם ראייה מאלמנה לכה"ג דמקנים לאוסרה על
הבעל רט

לשיטות דתחילתה באונס וסופה ברצון אסורה
מנ"ל שבאשת ישראל מותרת ריד, רטז

זינתה ע"י משמש מת, אם נאסרה רכב

- כשקינא לה הבעל ממנו רכב

איך הורגין אותה הא יכולים לומר לאוסרה על
בעלה באנו רלז

מפתח המקורות

תעה

ברירה

למ"ד ל"א ברירה בדרבנן מ"ט לא מותר מדין
ספק דרבנן טו
- הוי כנתערב חד בחד שאסור אפי' בדרבנן טו
ישראל וגוי שחלקו ביניהם חמץ שעבר עליו
הפסח יח
- הוי כנתערב חד בחד שאסור אפי' בדרבנן יח
איסור שהיה מעורב ונתערב אם סמכינן
לה אברירה

ברית מילה

שליחות אחר שימול במקום האב תלז
כשיש בהרת במילה, טעם דמל ע"י אחר אע"פ
דמפקיע מצוות האב תלז
- כשאסור לאב למול בבהרת, אי מצוי משוי
שליח תלח

ברכה אחרונה

אכל מז' המינים אחר הסעודה, אם מוציא אחרים
בברכה אחרונה לו
יין שבא אחר המזון אם טעון ברכה אחרונה לז'
יין של הברלה אם נפטר בבהמ"ז לח
- תלוי אם יין שבתוך המזון נפטר בברכת יין
דהברלה לח
יין דקידוש אם נפטר בבהמ"ז למ"ד א"צ קידוש
במקום סעודה לח
שיעור עיכול בשתיית יין מ
מיני מזונות שאוכל בין קידוש לסעודה ליפטר
בבהמ"ז מא
- בכה"ג אם צריך ברכה אחרונה גם על היין מב
- כשאוכל מהמיני מזונות גם בסעודה מב
כוס של קידוש אם נפטר בבהמ"ז כששתה
רביעית מב

ברכת הטוב והמטיב

שינוי יין בכוס דבהמ"ז מג
- אם נחשב כסעודה אחרת מג
- אם נפטר בהטוב והמטיב דבהמ"ז מג
אם שייך לברכו כשחייב לברך בפה"ג מג

ביכורים

טעם שאין מביאין מעבר הירדן תמא

ביעור

ראה שביעית - ביעור

בית המקדש

ע"ע עבודת המקדש
השתחוויה בלי עבודה אי נחשב ביאה ריקנית שצז
- כשנכנס להשתחוות שלא בגמר עבודה שצז
כניסת בעל מום להיכל בלי עבודה אי הוי
מה"ת שצח
- במומין שאין מחללין עבודה שצח
- טעם היתר כניסה גביהה בן פסיסא להיכל שצח
שרץ שנמצא בהיכל בשבת, טעם היתר הוצאתו
לחוץ לגמרי ת

בכור ארם

אם כולו רחם מקדש אם מין במינו חוצץ
כשמקצת רחם פנוי קכג
אחותו דאין חייבת בבכורה אם נחשבת מין
בשאינו מינו קכג

בכור בהמה

ילדה זכר ונקבה מ"ט אין מצרפים מיעוט דיחד
למחצה דנקבה קדמה קיז
- אם מיעוט דיצאו יחד אין ראוי כלל לצירוף
דאין שכיח קיט
- תלוי אם אי אפשר לצמצם הוא בודאי או
בספק קכא
יצא נפל דרך דופן והבא אחריו דרך רחם קכה
- אם יש חילוק אם הנפל היה זכר או נקבה קכה
כרכו אחיו ויצאו שניהם ואח"כ יצא עוד זכר קכה
הטלת מום למה שבפנים למ"ד למפרע קדוש קלו

במה

מתעסק בקדשים אם פוסל בו שלט
פסולי מום בכהנים אם פסול בו שלט
בעל מום זר פסולו בבמה שמב
- אם עובר בלאו שמב

- כף חולבת שתחב לקדירת בשר שיש ס' טעם
דהכף אסורה שסח

כף חולבת שתחב לקדירת בשר שיש בה ס'
והוציאה רק אחר שנצטנן שסח

בצל הבלוע מבשר ובישולם בחלב טעם שלא
נעשה חנ"ג שסח

- כשבישולם במים בקדרה חולבת, אם צריך ס'
כנגד הבשר שסח

- טעם שמהני ס' ואין חוששין שהבצלים נוגעים
בקדרה שסח

איסור הנאה בבשר בחלב דרבנן תכא

גביית חוב

ע"ע פריעת חוב

חוב קודם שגבאו נחשב אינו ברשותו או לא בא
לעולם רעז

- חילוק בין חוב של הלואה לחוב של
התחייבות רעז

שני ע"א על שני הלוואות דמצטרפין, דווקא
כשתובע שניהם רפט

שליח פירעון שטוען מסרתי והמלוה מכחישו,
טעם שנשבע ונטל ול"ח השליח ע"א שמז

- כשהלוה יודע שהשליח מסר רק המלוה
מכחישו שמז

- מ"ט השליח ל"ח בעל דבר הא בעי לשלם
דהיה לו ליקח השטר שמז

- אם השליח לא נחשב נוגע רק כשהמלוה גבה
שוב ע"י השטר שבידו שמח

שותף שהודה והשני כופר אם מתחייב מיד
לשלם הכל או רק כשיתבע השני ויישבע שמט

גבייה ממשועבדים, אם משום שלא חל המכר
כלל שעה

- גר לזה שמת וזכו בנכסיו, טעם שהמלוה גובה
מהזוכים שעה

עשה שורו אפותיקי ונתנו במתנה, אם מוציאין
מהמקבל שעו

דבר שהלוה התייאש ממנו, אם גובה ממנו שעו

הטוב והמטיב דבהמ"ז אם פוטרו מלברך מג

אפשרות לברך אחר שכבר נהנה מג

- לסמוך לכתחילה על הטוב והמטיב דבהמ"ז מד

התקנה על שינוי יין נתקן גם בהרוגי ביתר מג

טעם שתיקנוהו רק על שינוי יין ולא בשינוי פת מד

ברכת המזון

אם בהמ"ז פוטר מה שאכל קודם הסעודה מ

- כשאכל מדברים הטעונים ברכה בסעודה ואוכל
מהם בסעודה מ

- כשאוכל ממין זה בסעודה מב

מיני מזונות שאוכל בין קידוש לסעודה ליפטר
בבהמ"ז מא

- בכה"ג אם צריך ברכה אחרונה גם על היין מב

- כשאוכל מהמיני מזונות גם בסעודה מב

כוס של קידוש אם נפטר בבהמ"ז כששתה
רביעית מב

ברכת הנהנין

יין שבתוך המזון אם נפטר בברכת היין
דהבדלה לח

שתה יין בביהכ"ס ואח"כ שותה בסעודה, למ"ד
יין חשיב טעון ברכה במקומו לט

שינה מקום בדבר הטעון ברכה במקומו וכבר
מתעכל מאכלו הראשון מ

שינה מקומו בדבר הטעון ברכה במקומו כשלא
אכל שיעור מ

בשר בחלב

חלב שנבלע בקדירת בשר אם נעשה חנ"ג שסג

מים שנתבשלו בכלי בשר ב"י ותחבו כף ב"י, אם
הכף נגע בקדירה טעם דאינה נאסרת שסח

- טעם שהכף לא נאסר שסח

דגים שעלו בקערה שאוכלן בכותח, טעם
שהכותח לא אוסר הדגים שסח

כשרק אחד יכול לאסור את השני ולא להיפך שסח

- כזית בשר שנפל ליורה חלב טעם שהבשר
אסור והחלב מותר שסח

מפתח המקורות

תעז

למ"ד גוזל בעדים צריך להחזיר בעדים, גזל ע"פ ע"א שטז

טעם דחולק עם הגנב לא נפסל ומ"ש מכופר בפקדון שעד

במטלטלין אי אמרינן ניה"ל לא ליקרא גזלן שצא

מוכר דבר גזול אם צריך להעמיד לו מקחו שצא

- חילוק בין קרקע למטלטלין שצא גזילה - יאוש ושינוי רשות

קנה מגנב שאינו מפורסם בזול, אם מחזיר המותר לנגזל שסח

בגנב מפורסם אם צריך להחזיר דמי הגניבה לבעלים שסח, שסט

- אם חייב מדין שיעבודא דר"נ שסט
- כשיש לגנב נכסים משלו שעא

יורש למ"ד כרשות לוקח, אם צריך להחזיר המעות לבעלים שע

קידש אשה בגזל מ"ט מקודשת הא צריכה להחזיר המעות לבעלים שע, שעב

לשיטות שלוקח מחזיר דמים לבעלים מ"ט הנגזל מעיד ללוקח שסח

- חילוק אם יש לגנב נכסים או לא שעא

- כשקנה מהגזלן באחריות, אף ביש לו נכסים הוא נוגע שעא

קנייה מהגזלן אם נחשב כמזיק שיעבוד חבירו שעב

- בגנב שאינו מפורסם נחשב אנוס שעב

- ביורש פטור לשלם כי לא עשה את ההיזק שעב

- בקידושין אע"ג שצריכה לשלם חל הקידושין שעב

- ראייה שהלוקח לא נחשב מזיק רק המוכר שעג

- חילוק בין קונה שיעבוד מלוה לקונה מגזלן שעד

הפקיר נכסיו וזכה בו אחר, אם המלוה מוציא ממנו שעו

- במלוה על פה שעז

- כשהמלוה זכה מההפקר אם החוב נפקע שעח

גדלות

כשנעשית אילונית אם יש לה ימי נערות קפא

- אם תלוי אם נעשית גדולה למפרע או לא קפא בדקוהו אחר זמן ומצאו שערות אם נעשה גדול למפרע רלב

הא דלא סמכינן על חזקה דרבא לדאורייתא, אם הוא רק מדרבנן רלג, רלז

אם יש הברל בין בדקו ולא מצאו שערות ללא בדקו כלל רלד

- באופן שאין חזקה דרבא גדר ספק גדלותה רלד

גדלות - סריס

לא הביא שערות עד רוב שנותיו אם נעשה גדול למפרע קעה

- אם יש חילוק בין רוב שנותיו להביא סימני סריס קעו

לא הביא שערות עד י"ג שנה אם איתרע ליה רובא דלאו סריסים קעו

- לא הביא שערות עד י"ג אם היתר גמור מה"ת לאכול איסור קעז

- נשואה לכהן ולא הביאה שערות בת י"ב, אכילת תרומה קעז

- מכירת בתו קטנה אחר י"ב ולא הביאה שערות קעז

אכל חלב בן י"ח והביא סימני סריס בגיל כ', אם לוקח קעט

- טעם דל"ח התראת ספק שמא יביא שערות קעט

גזילה

גזלן שעשה בידים היזק שאינו ניכר אם יכול לומר הש"ל קצח

נטרפה במעי אמה אם חל יחד גיד עם טרפה
קלט
למ"ד אין איסור גיד בשליל, כשנולד אם חל
למפרע ממעי אמו תיט
- א"כ איסור גיד קודם למוקדשין תיט
גיד הנשה - וילד קדשים
טעם דאיסור גיד וקדשים חל בבת אחת קלא
- קושיא דאיסור גיד חל ביציאת מיעוט הולד
וקדשים רק ברוב קלא
- בבכור י"ל דחל למפרע קלא
- בשאר קדשים י"ל דאיירי ביצא ראשו תחילה
קלא

גרות

טבילת עבד לשחרור אם צריך שלשה תמוג

דבר שבבערה

כשאינו נגד חזקה אם ע"א נאמן ר"ד, תב
- עד אחד בביטול הגט ר"ד, תב
- אחר התקנה שאסור לבטל, אם נאמן ר"ד, תב
- ראייה מע"א בסוטה דנאמן כיון שרגלים לדבר
רטו

דבר שיש לו מתירין

אם ספיקא דדינא בדרבנן קיל מספק במציאות
יז
דימוי ספק יו"ט ספק חול לביטול ברוב יט
- תלוי בטעמי הדין דדשיל"מ יט
ביבש ביבש לא שייך סברת הר"ן יט
- ביבש ביבש מודה הר"ן לסברת רש"י יט
- טעם דבלח בלח הוצרך הר"ן לסברתו יט
איסור שנתערב בהיתר שסופו להיות איסור כ
- פירות שקודם הביעור שנתערבו בפירות שאחר
הביעור כא

דבר שלא בא לעולם

הקנאת עובר אם מהני אף למ"ד שא"א לקדש
עובר לאשה עא
בדבר שאין מחוסר מעשה רק מחוסר זמן קפ

איך חל הקנין הא אין החפץ שייך לגזלן שעג
- חל בבת אחת שעג
- לרמב"ם דמהני שינוי רשות קודם יאוש קונה
ביאוש כאבדה שעג
טעם המחלוקת אם מהני שינוי רשות ואח"כ
יאוש שעד
כלפי הלוקח אם נחשב שבא לידו בהיתר שעד
עבד שנשבה, כיצד קנאו השבאי ביאוש בלי
שינוי רשות שעח
נטלן מהגזלן בכל כרחו שעח
- כשנטלן מגזלן גוי שגזל מישראל שעט

גט

טעם שעד אחד נאמן בביטול הגט לולא חשש
ממזרות ר"ד

- אחר התקנה שאסור לבטל, אם נאמן ר"ד
גט - זמן

כשזינתה וא"י מתי נתגרשה אם נחשבת ודאי
א"א קנה
- אחרי שכבר תקנו זמן ובא לפנינו גט בלי זמן
קנו

כיון שגט מאוחר כשר א"א להוכיח מהזמן ויכול
לחפות על בת אחותו קנח

גט - כתיבתו

מחוסר קציצה אחר כתיבתו ולא בשעת כתיבתו
שט

אם אפשר לחתום לפני הכתיבה שי
גט - קיום החתימות

בגט מקושר אם מקיימין מהעדים העליונים שי
- אם מוכח מכך שמהני חתימה לפני הכתיבה
שי

גיד הנשה

יצא ראשו אם חל איסור על הגיד שבפנים
קלא

חילוק בין תלש גיד דנאסר גם בלי לידה לנולד
דנאסר רק בילוד קלג
הוציא העובר מיעוטו עם גידו והחזירו ונשחט
קלד

מפתח המקורות

תעט

- טעם שלא סגי שהבעל יישאל על ההיקם וצריך גם הפרתו קנט, קסג
שאלה על ההיקם שלא ביום שמעו קנט
- תלוי אם מהני התרת חכם אחרי הקמה קס
התרת חכם אחרי שתיקת הבעל קנט
טעם שמפירין בשבת שלא לצורך שבת, הא יכול להתיר ע"י חכם קסא
לישאל על ההקמה שלא לצורך השבת כדי שיוכל להפר קסא
הקים לה והפר לה ונשאל על הקמתו למחר קסד, קסה, תה

הקדש

ע"ע מעילה
כלי שרת אם יש להם פדיון מה"ת טו
בהמת בדק הבית שמתה אם עורה מותר בהנאה טז
- אם יש לעור פדיון טז
הקדיש עור בלבד למזבח, אם מקבל קדושת מזבח צ
- אם פשטה קדושה בכולה צא
בבהמת קרבן אם עורה בקדושת מזבח צ
- עד זריקה אם יש בה קדושת מזבח צ
- אם אחר זריקה חל עליו קדושת בדה"ב צ
- אם תלוי אם אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם צ
- אם יש כח להקדיש דבר שיחול רק אחר זריקה צב
מעילה בהנאה שאינה של כילוי תיג
לפדותו רק לצורך הנאה שאינה של כילוי תיג

הקדש - עבודה

בהמה שקדושה קדושת דמים למזבח פט
ספק הגמ' בהקדיש עורה דינה בעבודה הא יש בה רק קדו"ד פט

הקדש - פדיון

בהקדש בדה"ב אם פודין לצורך שאר הנאות טז

דוד המלך

כשאסר הליכה ושינה עד שימצא מקום למקדש, היה נדר או שבועה תכז

דיחוי במצוות

תקע בשופר של עולה יצא דיצא לחולין מ"ט לא נחשב דחוי שצד

הודאת בעל דין

כשיש הודאה נגד הודאה אי מהני תפיסה קעב
אם רק כשמודה בפני התובע דש
כשהודה בקנס שלא בפני ב"ד אם מתחייב מדין הודאת בע"ד דש

הזכרת גשמים

למ"ד שבחור"ל מזכיר במוסף ומנחה ופוסק במעריב, אם ה"ה בהפסקה שסב
טעם דלא מתחילים להזכיר מערבית שסב
טעם שלא מפסיקים להזכיר בערבית שסב

היזק שאינו ניכר

מטיל מום בבהמת קדשים אם נחשב ניכר קצז
- אם מתחייב כדי שלא יהא כל א' מטיל מום בקדשי חברו קצח
- אם נפטר מממון דחייב מלקות על הטלת המום קצט
גזלן או שומר שעשו בידיים היזק שאינו ניכר אם יכולים להשיבו קצח

העראה

אם עובר על לאו דלא תהיה קדשה בהעראה קפא
אם יש חיוב קנס בהעראה קפה, תא
- תלוי אם חייבי מלקיות שוגגין משלם קפז

הפקר

נתן ממונו לאחד וסבור שהוא ע"פ דין, אם המקבל זוכה מדין יאוש והפקר שעז, שעט
- כשהמקבל גם סבור שקבלו ע"פ דין שעט

הפרת נדרים

ע"ע התרת נדרים
התרת חכם אחרי הקמת הבעל קנח

- מאי שנא מהקים והפיר ונשאל על ההקמה
דמהני ההפרה למפרע יוק
בנדר על תנאי, התרה קודם שחל הנדר תנד
נשבע כמה שבועות, התרת השניה לפני שהתיר
את הראשונה את הראשונה תנד

ולד קדשים

מקדיש בהמה מעוברת לשלמים אם הולד קדוש
מכח עצמי פס
- למ"ד עובר ירך אמו פס
- לריו"ח שמעכשיו ולאחר ל' נגמר רק בסוף פא
- הפריש חטאת מעוברת אי עובר ירך אמו, אם
מהני ליחשב הקדשה עצמית פ
- בחטאת מועיל להפריש שניים לאחריות רק אם
חל בב"א פג
למ"ד בהויתן הם קדושים אם יכול לשנות
קדושת הולד פס
- חילוק בהקדישה ואח"כ נתעברה להקדישה
מעוברת פס
למ"ד עובר ירך אמו אם יתכן שחל למפרע
כשנולד פ
הא דלר"א ולד שלמים לא יקרב אם נפ"מ אם
חלותו מחמת אמו או מחמת עצמו פד
- בהקדישה מעוברת אם יש גזירה שמא יגדל
פד
אם ולד שלמים קרב שלמים מכח דמתכפר
בשבח הקדש פה
- אם יש חילוק אם כבר קרבה אמו או לא פה
- לר"א דגזר משום עדרים אם מהני הך סברא
להקריבו פה

זב - טומאת הזיבה

קושיית תוס' דאם מקום זיבה מעין, ל"ל קרא
לטמא זוכו תיפור"ל מדין מעין קד
- אם אולינן בתר עקירה הרי כל הראיה נעקרה
בבת אחת קד

זכיה

כשיש עבירה רק למשלח ולא לזוכה, אי מהני
לזכות עבורו רפד

קדם מומו להקדשו פדייתו לכלבים או לשאר
הנאות פה

השבת אבידה

ע"א שמעיד שהמציאה היה של א' מעולם, אם
נאמן השני שקנה ממנו שטו

השקאת סוטה

ע"ע אשת איש שזינתה
ע"א שנטמאת אחר שכבר שתתה טעם שאין
נאמן רטז
- תלוי בסברת נאמנות ע"א בסוטה משום רגלים
לדבר ריז
יש לה ע"א במדינת הים שיודע שנטמאה אם
המים בודקין רכב
אם יש עדים קרובים או פסולים אם המים
בודקים רכג
קדמה שכיבת הבעל לבעל במשמש מת אם
מהני רכח
כזוה שקינא לה הוא שחוף שמשמש מת רכח
ע"א דנטמאה אם נאמן בתורת ודאי או רק לא
להשקותה רסג
- אם תלוי אם ע"א אחר ששתתה נאמן
שנטמאה רסג

התראת ספק

ספק גדול כשאח"כ מתגלה גדלותו למפרע אם
נחשב התראת ספק קעט
דבר שאין מחוסר מעשה רק מחוסר זמן קפ

התרת נדרים

ע"ע הפרת נדרים
התרת נדרים בשבת
ראה שבת - התרת נדרים
התרת חכם אחרי הקמת הבעל קנח
- אם מהני שאלה על הקמה שלא ביום שמעו
תלוי בזה קס
התרת חכם אחרי שתיקת הבעל קנט
התרה קודם שחל הנדר כדי שיחול ההתרה
כשיחול הנדר יוק

מפתח המקורות

תפא

חילוק בין חלב דנאסר גם בלי לידה לנולד
דנאסר רק בילוד

הוציא העובר מיעוטו עם חלבו והחזירו ונשחט
קלד

נטרפה במעי אמה אם חל יחד חלב עם טרפה
קלט

חמין - הקדש

איסורו בפסח

איך שייך ליהנות קודם פדין

חמין שעבר עליו הפסח

ישראל וגוי שחלקו ביניהם חמין שעבר עליו
הפסח

- הוי כנתערב חד בחד שאסור אפי' בדרבנן יח

חרמים

כהן שהפקיד חפץ אצל אחר והחרימו, טעם דלא
מהני

חשוד

עד אחד במקום שהנתבע חשוד דמה"ת משלם,
אם חייב קרבן שבועה

תובע שתפס מחשוד דא"י לישבע ולהוציא מידו,
אם מוציא בלי שבועה

כל נשבע ונוטל, דינו כשהוא חשוד

כשהתובע ספק אם מוציא מהחשוד

- כשתובעו מכח ע"א והתובע עצמו אינו יודע
רצב

אם התובע יכול לומר שתובע רק היסת כדי
שהוא ישבע רק היסת

נגזל שהביא ע"א שגזל מ"ט נשבע ונפטר ולא
מצרפים את התובע

חתיכה נעשית נבלה

חלב שנבלע בקדירת בשר אם נעשה חני"נ שסג
בצל הבלוע מבשר ובישלם בחלב טעם שלא

נעשה חני"נ

- כשבישלם במים בקדרה חולבת, אם צריך ס'
כנגד הבשר

הזוכה נחשב שליח של המזכה ושל הזוכה
רפב

זנות

בועל פנויה אם עובר על לא תהיה קדשה קפה
- כשאין מזמנת עצמה לזנות והוצרכה לפיתוי

קפה

- לאו זה אם עובר רק בגמר ביאה

קפו

חג הפוכות

כיצד נטלו מערבה שבמקדש קודם מצות
הזקיפה

תלו

חזקה דמעיקרא

כשודאי השינוי לא חל ברגע זה אם הוי ריעותא
בחזקה דמעיקרא

קנו

חזקה דרבא

ראה גדלות

חזקת אשת איש

כשזינתה וא"י מתי נתגרשה אם נחשבת ודאי
א"א

- אחרי שכבר תקנו זמן ובא לפנינו גט בלי זמן
קנה

כיון שגט מאוחר כשר א"א להוכיח מהזמן ויכול
לחפות על בת אחרות

קנח

חזקת כשרות

לומר שעבר על תקנת חכמים הוא נגד החזקה
ריד, תב

חטאות המתות

חטאת של אחריות שנשחטה קודם זריקת דם
הראשונה, אם מתה

תלא

מתו בעלים אחר שחיטה אם מתה

תלא

שחט אחרת או מתו בעלים אחר שחיטת

הראשונה, דין מעילה בשניה

תלב

חלב

חל אף ביציאת מיעוט הולד

קלב

- כיצד חל יחד עם אבר מן החי שחל רק ביציאת

רובו

קלב

- כשלא הוציא את ידו אם לכו"ע אינו מטמא כלל
קמא

טוען ונטען

מ"ט לא ילפינן משבועת מודה במקצת דכופר הכל פטור
שסא

- בטוען התובע א"י רק ע"פ הע"א, אם חייב אח"כ לשלם מדין מתוך שא"י לישבע משלם
שסא

טענו חיטים והודה בשעורים

לטעם דפטור דהוי כהודה לו מ"ט מהני תפיסה קעב

טריפות

עובר שנטרף איסורו חל מיד או ביציאתו לאויר העולם
קמ

- אם בעיני דין לידה או נאסר מיד ביציאתו
קמ

יבום

יבם באופן שהוי מצוה הבאה בעבירה אם קנאה
סא

- תלוי אם מצוה הבאה בעבירה דאורייתא סא
חייבי עשה כשבעלו בדיעבד אם קנו סב
טעם שמתבמת אחר ג"ח ול"ח דקליטת הזרע
התעכב ג' ימים קכב

- אם קליטת הזרע מיד נחשב לפלגא ופלגא
קכב

בא עליה באופן שלא קנאה אם נחשב שעבר על אשת אח
רכז

בא על יבמה מעוברת והפילה דלא קנאה, אם עבר איסור
רכט

שומרת יבם שנתקדשה ונתגרשה, אם פקע הזיקה מחמת איסור א"א
רנא

- מאי שנא מהיתה נדה בשעת נפילה רנב
לריו"ח שהמקדש מעכשיו ולאחר ל' מסתיים רק
אחר ל', אי משכח"ל אשת שני מתים רנב

יבום - ביאת בן ט'

אם קונה אותה בביאתו מן התורה
רכד

- טעם שמהני ס' ואין חוששין שהבצלים נוגעים בקדרה
שסז

טביחה ומכירה

גנב ע"פ שניים וטבח ע"פ ע"א טעם שאין חייב לשלם מכח ע"א
רצב

טומאת אוכלין

חצי זית שנוגע בחצי זית אם מצטרפין ע"י נגיעה
שפט

- כשמצטרף באופן זה ונגע טומאה בחצי, אם חצי זה נטמא
שפט

- לענין העברת טומאה כשנוגע בחצי זה לטמאות השני
שפט

שני חצאי ביצה טמאים שנוגע א' מהם בדבר אחר אם מטמאים
שפט

פחות מכביצה אם מקבל טומאה שצ

טומאת כהן

כהן שנטמא לנשיאות כפים אם לוקה, או דעשה דוחה ל"ת
רלט

- אם אינו נדחה שאם לא אמרו לו אין חייב לעלות
רלט

אם גדול מצווה להפריש חרש שוטה וקטן מטומאה
שמא

טומאת מת

בשאר כלים אי הוי כחלל תלח

הזאה ביום שלישי ושמיני שכח

טומאת מת - הזאה בשבת

הזאת שלישי, בשבת שכח

- ראייה מהא הרמב"ם לא כתב דאפר פרה הוי מוקצה
שכט

טעם שלא הזו על הכה"ג בשבת מדין אין שבות במקדש
של

טומאת מת - עובר

עובר שמת במעי אמו למ"ד שהוא טהור טעם טומאת החיה
קמא

- הוציא ידו ונגעה בו החיה אם טמאה מה"ת
קמא

מפתח המקורות

תפג

- במלאכת צידה החיוב על פריסת המצודה ולא על התוצאה
שלד

- על נטילת נשמה ליכא מתעסק
יום טוב - נולד
שלה

השכים ומצא ביצה טעם תולים ברוב דבימא
ולא מצרפים מיעולט לחזקה
קמט

יעלה ויבא

שכח יעלה ויבא בליל שני דר"ח
מה

כהן גדול

סילקוהו מכהונתו אם מותר באלמנה ובעולה
רח

איך ס"ד דאלמנה לכה"ג היינו מהנישואין דאיך
חל אלמנה על בעולה
רי, ריא

עשה דבתולה אם חל גם עליה
ריא, תלא
- אסורה מדין לפני עור
ריא, תלא

בקידושי ביאה בכה"ג אי הוי כמפרש שמקדש
בתחילת ביאה
ריב, תלא

לשלוח כהן שיעבוד במקומו אם מקיים מצוה
תלז, תלח

כוונה במצוות

למ"ד א"צ כוונה, כשמקיים באיסוה"נ בלי כוונה
אם נחשב נהנה מהאיסור
שצה

כופר

אמדהו למיתה אם משלם כופר או רק לאחר
מיתה
רצז

- אם תלוי אם יש כופר כשאין השור בסקילה
רצז

מ"ד דיש כופר בלא מתכוון אם מודה שאין
משתלם רק לאחר מיתה
רחצ

ל"ל קרא דכופר אשה ליורשיה תיפו"ל דהוי
ראוי
רחצ

ל"ל קרא דאין חצי כופר תיפו"ל דאין מודיש
קנס לבניו
רצט

כיסוי הרב

למ"ד שאין לכסות באפר חם, מ"ט אפר שראוי
לצלוח בו ל"ח מוקצה
שלב, תטו

- אם קונה מה"ת וחכמים עשו כמאמר בגדול
רכז

- אם מה"ת לא קונה אם נחשב ביאת ערוה שלא
במקום מצוה
רכז

- כשמגדיל אם צריך חליצה לזיקתו
רל

- כשמגדיל אם צריך גט לביאתו רק מדרבנן
רל

- אם הגט רק מדרבנן למה צריך בדיקת שערות
רל

ייבם בקטנותו וכשגדל נשא אחרת ומת דין
שניהם בחליצה ויבום
רכה

- חליץ לראשונה אי שרי לייבם לשניה
רכה

בא עליה כשהגדיל בלי בדיקת שערות אם מהני
גירושין בלי חליצה
רלא

יובל

איסור יוהכ"פ חל לפני איסור יובל שחל
בתקיעה
תיח

- כיצד חל איסור חרישת יובל בתקיעה
תיח

לשיטות שיובל חל בר"ה איך חל איסור יוהכ"פ
עליו
תיט

יום הכיפורים

טעם היתר ספייה בידיים לקטן
שמה

שאר עינויים חוץ מאכילה ושתייה אי הוי מה"ת
שמה

חוטא ביוהכ"פ בהתראה אם יוהכ"פ מכפר
עליו
תיח

יום טוב

טעם שלא התירו לשחוט ביו"ט ולכסות במוקצה
מכה שמחת יו"ט
תטז

יום טוב - מלאכה

שחט טריפה דרבנן אם עבר במלאכה דאורייתא
סה

צד דגים וחשב שהם טהורים ונמצאו טמאים, אי
הוי משאצל"ג
שלג

שחט ונמצאת טריפה אי הוי אצל"ג
שלג

נתכוון לצוד טהורים ועלו טמאים שלא במתכוון
אי הוי מתעסק
שלג

מזג	טענת העזה במגו דטענה שאינה העזה אבל אינה שכיח
מזג דאיתקצאי בבין השמשות	טעם דנאמן החזרתי מגו דנאנסו הא נאנסו לא שכיח
מזג להוציא	במקום הפה שאסר כשלפי דבריו הוא מוחזק בקרקע ג' שנים שני ברי ושמא אם הברי נאמן במיגו להוציא שני - באופן דהוי העזה שני מגו דהעזה להוציא שני
מודה בקנס	מודה בחצי נזק אם מהני תפיסה רנד הודה ואח"כ באו עדים בחצי נזק רנד כשודאי שורו נגח רק לא ידוע קטן או גדול, אם נחשב מודה בקנס רנד כשידוע ששורו נגח והבעלים הודה שהוא מועד רנד מודה בחצי כופר אם הוי פוטר עצמו מכלום רצט - אם מחייב עצמו דפוסלו למזבח רצט - אם מחייב עצמו דמצטרף לעשותו מועד רצט אם בעינן הודאה בפני הבעלים שג - למ"ד פוטר עצמו מכלום נמי פטור שג כשהודה שלא בפני ב"ד אם מתחייב מדין הודאת בע"ד דש טעם דאין שור הנסקל נהרג ע"פ הבעלים שה הודה לשותף אחד אם נחשב שהודה לשני שז - תלוי אם צריך להודות בפני הבע"ד שז למ"ד באו עדים חייב הא הו"ל עדות שא"א יכול להזימה שנד

טעם שלא התירו לשחוט ביו"ט ולכסות במוקצה מכח שמחת יו"ט	תטז
כלי שרת	כלי שרת אם יש להם פדיון מה"ת
כללי הדרשות	הא דאין למדים מן הלמד בקדשים, רק בדין ששייך רק בקדשים פ - איסוה"נ במת דלמדים מעגלה ערופה פ
כתובה	ע"א בסוטה שנשמאה ותפסה לכתובתה רסג כתובה שנמכרה והבעל פרע לאשה אם דומה לשט"ח שנמכר רעז אב שהיה לו שט"ח על בנו ומכרו ומת, מחילת הבן לעצמו רעח - אשה שמכרה כתובתה ומתה, אם הבעל מוחל לעצמו רעח ע"א שמעיד שנפרעה כתובתה, אם נשבעת רפח - כשתפסה מטלטלין למשכון רפח - כשהבעל פרע שנית, זכות תביעתו במטלטלין מכח צירוף שני עדים רפט
כתיבת ספר תורה	בעינן ס"ת כשר לקרות בו בציבור קע
כתמים	אם טומאת האשה מחמת דהבגד טמא מכח ספק דאורייתא תכא
לאו הניתק לעשה	כשביטלו בידים לוקה על שעת הביטול או על שעת הלאו רא
לכב	אתרוג של תפוסת הבית ואינו מקפיד שיאכלנו מ"ט חשוב לכב תכ אתרוג של תפוסת הבית, אם צריך שיהיה אתרוג לכל יורש תכ

מפתח המקורות

תפה

- שרץ שנמצא בהיכל, טעם היתר הוצאתו לחוץ לגמרי ת

טעם דכתב הרמב"ם דאין מקדשין בשבת משום גזירה ולא משום מוקצה שכט, שלג

- כיון דאין מזין בלילה איתקצאי לבה"ש של, תטו

שימוש במוקצה בלי לטלטלו שלב, תטז

מוקצה - טלטול מן הצד

כשמטלטל לצורך דבר האסור שכט

- כשכוונתו לדבר המותר ולדבר האסור שכט

מוקצה ביו"ט

למ"ד שאין לכסות באפר חם, מ"ט אפר שראוי לצלות בו ל"ח מוקצה שלב, תטו

מוקצה מחמת יום שעבר

אתרוג בשמיני א

שבת ויו"ט הסמוכים, ביצה שנולדה בזה, דינה בזה א

לגין טבוי"י שמלאהו טבל ועירב בו א

עגל שנולד מטריפה ביו"ט וכלו לו חדשיו ביו"ט א, ט

ביאור הסברא דל"א בכה"ג מיגו דאיתקצאי ב

מאי שנא סוכה מכל שאר הדברים ג, א

סברת החילוק בין מוקצה מחמת איסור למחמת מצוה ג, א

- התנה בסוכה שישתמש בו אחר בה"ש דשמיני יב

סברת החילוק בין אתרוג לסוכה ד, יג

- הפריש שבעה אתרוגים, דין אתרוג דיום ראשון ביום שני ד, יד

- לא נטל ביום ראשון רק בבה"ש שלו, דינו בשני א

דורון שהביאו עכו"ם ביו"ט ראשון שאסור רק עד בכדי שיעשו ח

כלי שהתעורר בו שאלה והשאירוהו מעל"ע ח

כשהיתר ביום השני לא ודאי ט

פוסט עצמו מכלום, אם מתחייב מדין הודאת בע"ד שנד

- תלוי במחלוקת מודה בקנס ואח"כ באו עדים שנו

הטעם שפוסט עצמו מכלום ל"ח הודאה שנה

שאל בחזקת תם ונמצא מועד, מ"ט א"י לומר דהיה מודה ומפרט העדים שנה

- בקושיית הגמ' שהיה מודה ונפטר, הא פוסט עצמו מכלום שנה

מוציא שם רע

בחייבי לאוין שא"י לנושאה חיובו בקנס רלו

- כשאסורה עליו רק מחמת שאסרה על עצמו רמ

אשת כהן שאומר פ"פ מצאתי אם אין רשאי לנושאה רלח

- אם אמרין עשה דוחה ל"ת רלח

- אם חייב לשלם קנס רמ

- הטעם שלוקה כשגירשה רמ

כשיש ע"א שנאסרה עליו, אם מהני כשמאמינו רמה

העידו שזינתה ועדים אחרים אומרים שהאשה עמהם היתה רמז

עידי הבעל שהוכחשו ולא הוזמו אם חייב במאה כסף רמח

הזימו אחד מעידי הבעל אם חייב במאה כסף רמח

מוציא שם רע - מלקות על אי ההחזרה

הרג את האשה בשוגג אם לוקה קפט

הרג את האשה במזיד בלי התראה קצ

הרג את האשה שהיא טריפה קצב

מוקצה

נדרה מפירות אי הוי מוקצה לשיטות דל"מ התרת חכם אחרי הקמת בעל קסח

מוקצה מחמת גופו כשנמצא בידו בהיתר, המשך טלטולו שכט, ת

- כדי להשתמש בו שלב, תטז

מפתח המקורות

תפז

- אע"פ דלקוח חי לא נפדה בריחוק , טמא בקרוב נפדה פ

מצוה הבאה בעבירה

לאדם אחר שלא עשה את העבירה נ

כשאינן המצוה באה מעצם העבירה נ

אם הוא פסול דאורייתא ס

עשה במקום ל"ת ועשה ועבר וקיים אם עשה מצוה ס

- תלוי אם מצוה הבאה בעבירה דאורייתא ס

ייבם באופן שהוי מצוה הבאה בעבירה אם קנאה ס

במצוה דרבנן ס

- תלוי אם מצוה הבאה בעבירה דאורייתא ס

מצורע - צפרים

פסול טרפות בצפרים נלמד מעגלה ערופה או משעיר המשתלח פ

טעם דאין למדים פסול מחוסר אבר מעגלה ערופה פ

מצות עשה - ביטולה

חילוק בין מבטל בלי לקיים לעושה מצדקי ליפטר מלקיים ט

- אם יש עונש על המבטל בלי עשיית מצדקי ט

מקח וממכר

חיוב המוכר בשמירת המעות שקיבל שצב

חיוב המוכר בשמירת החפץ שמכר ונשאר אצלו שצב

חיוב הלוקח בשמירת המקח שנשאר אצל המוכר שצב

משכון

משכנו שלא ברשות, חיובו באונסין ר

מ"ט נשבע הלוה בשווי המשכון, ול"א דהמלוה נשבע במגו דנאנסו ש

הבא ליטול ממשכון שבידו אם צריך שבועה ש

שנט

- תלוי אם חייבי מלקיות שוגגין נפטרים קצ

מעילה

קדשים שמתו אם יש מעילה בעורן פ

מעילה בהנאה שאינה של כילוי ת

לפדות הקדש רק לצורך הנאה שאינה של כילוי ת

אם שייך חיוב מעילה בספק ת

- אם רק באיקבע איסורא ת

- ספק מי מעל אם שניהם חייבים אשם תלוי ת

שחט חטאת אחרת או מתו בעלים אחר שחיתת הראשונה, דין מעילה בשניה ת

מעילה בשבת באופן שמתחייב מיתה, אם שייך שיתחייב באשם מעילות ת

- חיוב מעילה כשבולע, וחיוב שבת כשנח במעיו ת

לר"מ שאין מתחייב על שינוי והוצאה, אם מתחייב על לעיסה ת

כיצד נטלו מערבה שבמקדש קודם מצות הזקיפה ת

מועמד שלשתן

חוב של שכירות שעדיין לא הגיע זמן התשלום ש

מעשר בהמה

ראה עשירי ודאי

מעשר שני

צבי שקנאו במע"ש ומת, טעם דאין פודין את עורו פ

בהמה שנקנית בכסף מע"ש דינה כקדשי מזבח או כקדשי בדה"ב פ

- לענין העמדה והערכה פ

- לענין לפדותה להאכילה לכלבים פ

לקוח חי טהור אם נפדה בריחוק מקום פ

לר"י דלקוח במע"ש כיון שאין נפדה טהור בריחוק ה"ה טמא בקרוב, טעמו פ

מתעסק בקדשים
 כהן שוטה מ"ט אינו פסול משום מתעסק שלח
 - אם נפ"מ לנשתטה באמצע העבודה דעושה
 ע"ד ראשונה תו
 אם פסול רק בשחיטה או בכל העבודות שלח
 - מנ"ל בכל העבודות הא קרא כתיב בשחיטה
 שלח
 אם פסול בבמה שלט
 בחרש ושוטה כשגדול עומד ע"ג שמ
 מתעסק בקדשים איזה איסור עובר שמג
 נותן לקטן שישחוט באופן של מתעסק שמג

נבילה
 עובר שמת במעי אמו ונגע בו הרועה בפנים
 קמב

נדה – טומאת הדם
 ל"ל קרא ללח ויבש הא לאחרים גורם טומאה
 לעצמו לא כ"ש קה

נדרים
 אסר תשמיש על עצמו אא"כ יתן לצדקה, אם
 חל תכג
 הפקעת שיעבודה בנדר על תנאי תכג
 - חילוק אם התנאי תלוי בה או בו תכד
 אסר על עצמו דבר שלא חל, אם לוקה משום
 נדר שוא תכה
 - כשנדר על תנאי, ואין בכח הנדר לחול, אם
 יועיל שיקיים התנאי תכו
 אמר 'אני נודר', אם חל מדין ידות תכה
 אמר 'הרי עלי בנדר', אם חל תכה
 נדר בלשון שבועה, אם חל תכו
 דוד שאסר הליכה ושינה עד שימצא מקום
 למקדש, היה נדר או שבועה תכו

נזירות
 הדירו אביו בנזיר והביא שתי שערות אם פקע
 נזירותו קפב
 - לשיטות שמדירו עד עונת נדרים והגיע עונה זו
 אם פוקע קפג

- הטעם שאומן נוטל בלי שבועה שנט
 עבר הלוח ומשכן בבית הלוקח, אם לוקה שצב
 - אבד המשכון, אם לוקה שצב

מת
 מנ"ל איסור"נ במשמי מת עט
 כיצד ילפינן איסור"נ במת מעגלה הא אין למדים
 מן הלמד בקדשים פ

מתוך
 מליחת איברים ביו"ט להקטרה אם הוי דאורייתא
 ול"א מתוך שכה

מתוך שאין יכול לישבע משלם
 בנסכא דר"א והביא עד שאומר שדידיה חטף
 שיג
 באופן שאין שניים מחייבים ממון בלי שבועה
 שיג
 שטר עם ע"א וטוען פרעתי שיג, שטו
 מודה בשטר שכתבו ונתקיים ע"פ ע"א שיד
 ע"א שמעיד שהמציאה היה של א' מעולם, אם
 נאמן השני שקנה ממנו שטו
 באופן שבשני עדים צריך לצרף חזקה שטו
 למ"ד גזול בעדים צריך להחזיר בעדים, גזל ע"פ
 ע"א שטז
 בלא הוי ליה למידע שסא
 כשיש לו מיגו לטענתו אם נחשב כמיגו במקום
 עדים שסא
 אם כופר הכל נשבע מה"ת אם כשא"י לישבע
 משלם שסא
 - כששילם קודם ע"פ ע"א שסא
 כשיש לו עד מסייע אם נפטר מלשלם שפ
 תובע ספק מכח ע"א והנתבע שילם, לחזור
 ולתבוע את התובע ויתחייב מדין מתוך
 שסא, שעט, שפב

- אם אמרינן בזה קם דינא שפב

מתעסק
 טעה ומל בשבת תינוק אחר, מ"ט ליכא פטור
 מתעסק שבכל האיסורין שלו

מפתח המקורות

תפט

- הטעם לשיטות דע"א אין נאמן אפי' כשאינו נגד חזקה
טו

ע"א שנטמאת אחר שכבר שתתה טעם שאין נאמן
טז

- תלוי בסברת נאמנות ע"א בסוטה משום רגלים לדבר
יז

נסתרה בפני שני עדים וע"א מעיד שנבעלה אח"כ בסתירה אחרת
יח

- תלוי בסברת נאמנות ע"א בסוטה משום רגלים לדבר
יח

ע"א מעיד שזינתה לא עם זה שקינא לה ר"ט
- כשאינו אומר מיהו הבעל רכא

הודאת זה שנחשד עליה, אם נאמן כעד אחד
רכ

- הרי מכח פלגינן הוי כזינתה עם אחר רכ
נאמנות עדים קרובים או פסולים רכב

נאמנות ע"א שהוא נוגע רכב

סמוך מיעוט למחצה

כספק אחד הוא מיעוט נגד רוב, צירופו לס"ס קיז

- טעם דל"א סמוך מיעוטא לפלגא קיח

כל ספק רגיל אם נחשב כמחצה על מחצה קיח

- חילוק בין מחצה של טבעו של עולם לשאר ספיקות קיט

ספוייה בידים

בכל האיסורים ששב
באיסורים השייכים לכהנים שמא

- עבודת בעל מום במקדש שמב
איסור עשה שמג, שדמ

על לאו שאין בו מעשה שמג, שדמ

נותן לקטן שישחוט קדשים באופן של מתעסק שמג, תו

ספק דאורייתא

למ"ד באשם תלוי ל"ב שתי חתיכות, ע"כ לחומרא מה"ת קעח

שני נזירים שנטמא א' מהם, אם שניהם מגלחים גילוח ראשון
תלט

נזקי ממון

ע"ע ממון המזיק

מודה בחצי נזק אם מהני תפיסה רנד

נטילת לולב

ע"ע לכם

לא נטל, חיובו ליטול בבין השמשות ד

- חיובו בבה"ש של יו"ט ראשון ה

- חיובו ליטול בבה"ש של יו"ט שני ה

נכסי חגר

גר שהתחייב להביא קרבן ומת, אם מוציאים מהזוכים שעה

נתינה בעל כרחו

נשבע ליתן לפלוני, ליתן לו בע"כ שצו

סוטה

טעם דמקנים מעריות אע"פ דממילא אסורה על הבעל רז

- אם אפשר ללמוד מאלמנה לכה"ג דמקנים אף כשממילא אסורה רח

מה החידוש שמקנין מגוי רז

כשלא נאסרת על הבעל אם נאסרת על הבעל רז

דין איסורה לבעל ולבעל

ראה אשת איש שזינתה

כשנוסף איסור על הבעל מחמת הזנות אם נחשב 'מוסיף' כלפי הבעל רז

קינא לה מכמה בנ"א איך מהני הא הוי כיש עדים שזינתה דאין המים בודקין רכא

- אם אלו שקינא לה בהם נאמנים להעיד שנאסרה מאחר רכא

ע"א בסוטה שנטמאה ותפסה לכתובתה רסג

סוטה - נאמנות עד אחד

טעם דנאמן לשיטות דע"א נאמן כשאין חזקה טו

סופר שהודה שלא עיבד לשמן, אם יש חילוק
ביד מי הספר
קעב
- כשהלוקח טוען שעיבד לשמן
קעג

עבד כנעני

נשבה, כיצד קנאו השבאי ביאוש בלי שינוי
רשות
שעח
טבילתו לשחרור אם צריך שלשה
תמוג
עבד כנעני - נשבה ופדאוהו
לאחר יאוש ופדאו לשם עבד, ישתעבד לרבו
ראשון או שני
שח
למ"ד דאין מצוה לפדותם, אם יש מצוה לפדותו
לשם בןחורין
שט

עבודה זרה

אם יכול לאסור בהמה שלו ע"י מחשבה כשאחר
שוחט
תלג
- טעם מחלוקת התנאים בזה
תלד

עבודת המקדש

איטר רגל אם פסול לעבודה
שיח
סמיכה מהצד על דבר או על חברו
שיח
מליחת איברים בשבת להקטרה אם הוי
דאורייתא
שכה
מליחת איברים ביו"ט להקטרה אם הוי דאורייתא
ול"א מתוך
שכה
מי נחשב יותר כהן כהן טמא או בעל מום
שצט

נשתטה באמצע העבודה אי אמרינן ע"ד ראשונה
עובד
תו
קבלה והולכה בזר בשבת אם אסור משום
מוקצה
תז
- טעם דלא מהני מיגו דחזי לכהנים
תז
טעם היתר עבודת כה"ג בכלאיים אע"פ שאפשר
בכהן הדיוט
תלא, תלז

עבודת המקדש - פסולי עבודה

חרש מדבר ואינו שומע אם פסול לעבודה שלח
כהן שוטה מ"ט אינו פסול משום מתעסק שלח
עבודה בקטן כשגדול עומד על גביו שלט

ספק דרבנן

למ"ד ל"א ברירה בדרבנן מ"ט לא מותר מדין
ספק דרבנן
זט
- הוי כנתערב חד בחד שאסור אפי' בדרבנן זט
ישראל וגוי שחלקו ביניהם חמץ שעבר עליו
הפסח
יח
- הוי כנתערב חד בחד שאסור אפי' בדרבנן יח
באיתחזיק איסורא
כג
- כשאין לו עיקר מה"ת
כג
- אם ראייה מספק קרא ק"ש למ"ד ק"ש דרבנן
כג
- תחומין אם נחשב יש לו עיקר מה"ת
כג
אם תחומין נחשב יש לו עיקר מה"ת
כד
- תלוי אם יוצא מתחומו או כבר יצא
כה
כשיש בספק זה גם ספק דאורייתא, אם חל גם
האיסור דרבנן
תכא

ספק ספיקא

כשספק אחד הוא מיעוט נגד רוב, צירופו לס"ס
ק"ח
- טעם דל"א סמוך מיעוטא לפלגא
ק"ח
כל ספק רגיל אם נחשב כמחצה על מחצה ק"ח
- חילוק בין מחצה של טבעו של עולם לשאר
ספיקות
ק"ט

ספר תורה

ע"ע כתיבת ס"ת
ס"ת שהאזכרות שלא לשמן, אם מותר ללמוד
בה
קסז
ס"ת שלא עובד לשמו אם שרי ללמוד בה
קסז
סברת החילוק בין סופר שאמר שלא קידש
האזכרות לאמר שלא עיבד לשמן
קסז
לא קידש האזכרות אם מהני העברת קולמוס על
כל השמות
קע
- אם כשר ללמוד בו
קע
- מאי שנא מהאיסור ללמוד בס"ת פסול
קע

מפתח המקורות

תצא

כיצד ילפינן איסוה"נ במת מעגלה הא אין למדים
מן הלמד בקדשים פ

עד אחד

שבועת עד אחד ראה שבועת עד אחד
נאמנותו בסוטה

ראה סוטה - נאמנות עד אחד

עד אחד באיסוריין

מקום שנאמן מכח בידו, אם הבע"ד יכול
להכחישו שפד

- כשממודה לעד רק טוען טענה אחרת, אם נאמן
במיגו דהכחשה שפד

עדות

ע"ע פסולי עדות

עדות ע"י סמיכה אי הוי כשיבה שיח

עדות אשה

הכחשה בחקירות, אם מותרת להינשא רמז

עדות שאי אתה יכול להזימה

עדות על נערה המאורסה דאין ניוזמין שיאמרו
לאורסה על בעלה באנו רלו

- משכח"ל במעידין על אשת כהן שזינתה
ברצון רלו

- באשת כהן יכולים לומר להפסידה כתובתה
באנו רמ

- אם משכח"ל שמיקטלא כשמעידין עליה אחר
מיתת בעלה רמא

בעדות מיתת הבעל, אם בעינן יכול להזימן
רמז, רמא

בעדות לאסור אשה על בעלה, אם בעינן יכול
להזימן רמז

כשמודה לדברי העדים רק טוען שלא נעשה
בפניהם, אם אפשר להזימן שנג

- כשקודם אמר שלא היה בפניהם ורק אח"כ
אמר שהיה בפני אחרים שנג

- כשלא אמר שמות העדים האחרים שנג

- מ"ט משביע עידי קנס חייבים למ"ד מודה
ואח"כ באו עדים חייב שנד

- בחרש ושוטה כשגדול עומד ע"ג שמ

חרש ושוטה אם עבודתם מחללת עבודה שמ
אם גדולים מוזהרים להפריש חש"ו מלעבוד

שמא
- אם אסור לספות להם בידים שמב

פסול שאינו שווה בזרעו של אהרן אם לוקה
שדמ, שצח

עבודת יום הכיפורים

פסול זר בשחיטת פרו משום פסול זרות או
דבעינן דוקא בעלים שכג, שכו

- אם יש ע"ז חיוב מיתה או דל"ח עבודה תמה
שכד, שכז, תד

- למ"ד אחיו הכהנים שותפין בו שכז, תד

- אם איסור זרות קדים ליוהכ"פ או להיפך
שכו, תג

למ"ד כהנים מתכפרים בפרו, אם נחשבים
בעלים שכז, תד

עביד איניש לאחזוקי דיבורו

נפסק כשהיה קרוב ואח"כ נתרחק שפו

- העידו ולא נפסק הדין ואח"כ נתרחק שפו

נוגע שהעיד ושוב נסתלקה נגיעתו, להעיד שוב
שפו

- כשעדיין לא העידו בב"ד שפו

עבר הירדן

אם היה מהארץ המובטח לאברהם אבינו תמב

- חילוק בין נחלת ראובן וגד לנחלת חצי שבט
מנשה תמב

עגלה ערופה - איסור הנאה

ילפינן מכפרה כקדשים או מ'וערפו שם, שם
תהא קבורתה עו

- מכח וערפו ילפינן מהקדשים שאסורים אף
אחר זריקה עז

עורה אם אסור בהנאה והטעם עז

י"א דיליף איסוה"נ רק מכפרה כקדשים עח

כפרה כקדשים הוי גזירה שווה או בנין אב עט

- באופן שגם הל"ת יכול לידחות רלט
כהן שהוציא ש"ר על אשתו אם עשה דוחה ל"ת
וחייב לנושאה רלח
כהן שנטמא לנשיאות כפים אם לוקה רלט
- אם אינו נדחה שאם לא אמרו לו אין חייב
לעלות רלט
כשאפשר ע"י אחר בלי לעבור תיא
- רק כשמעשה האחר יתייחס אליו בתורת
שליחות תיא
טעם היתר עבודת כה"ג בכלאיים אע"פ שאפשר
בכהן הדיוט תיא, תלז

עשירי ודאי

כשיש ספק אם חל עליו הקדושה קיד
כשיש ס"ס, ספק לא חל על תרווייהו וספק חל
על אחד וזה לא הוא קטז

פיגול

טעם המחלוקת אם הבעלים יכולים לפגל תלד
טעם שהכהן יכול לפגל קרבן שאינו שלו תלד

פיתוי קטנה

קטנה שתבעה לאיש אם נאסרת רנ
זינתה אחר קינוי בעל אם נאסרת רנ

פפולי עדות

פסול נוגע מחמת חשש משקר או דהוי כבעל
דין רכב
אם אפשר לפסול עדים שלא בפניהם רמז
איטר רגל אם פסול לעדות שיח
נוגע אם פסול להעיד לחובתו שמז
- כשבשעת העדות לא היה כלל נוגע רק אח"כ
התברר שהוא לחובתו שמח
טעם דחולק עם הגנב לא נפסל ומ"ש מכופר
בפקדון שעד
נפסק כשהיה קרוב ואח"כ נתרחק שפו
- העידו ולא נפסק הדין ואח"כ נתרחק שפו
נוגע שהעיד ושוב נסתלקה נגיעתו, להעיד שוב
שפו

עדים זוממין

עידי נערה המאורסה משכח"ל שיהרגו בהעידו
על אשת כהן שזינתה ברצון רלז
כשהעידו דבר שנותן לו יכולת תפיסה רנד
- העידו שהוציא לעבד עינו והפיל שינו רנד
- העידו ששרף גדיש בשבת רנד
העידו על ממון שיכול לתפוס גם בלי עדותם
רנה
טעם שאין משלמים את הכופר למ"ד כפרה הא
מהני תפיסה רנז

עיבור

אם קליטת הזרע מיד נחשב לפלגא ופלגא קכב

ערב קבלן

אם נפרעים מקבלן כשהלוה במדה"י וא"י אם
פרע רסה
אין שטר ביד המלוה ולוה מודה שלא פרע
וקבלן אומר שמא פרע רסה
נשא ונתן ביד אם המלוה יכול לתבוע מהלוה
רסו, רסז

- מדין שיעבודא דר"נ רסו
- אם יכול הערב למחול ללוה רסו
- כשיש נכסים לקבלן רסז
- במלוה בשטר רסט
אם מתחייב מיד או רק כשהלוה לא פרע רסו
מתי מתחייב הלוה לקבלן, מיד או רק כשפרע
למלוה רסז
כשיש ללוה רק זיבורית, אם הקבלן חייב
בינונית רסז
- כשנשא ונתן ביד רסח

עשה דוחה לא תעשה

במקום שיש עשה ול"ת ועבר ועשה המצוה, אם
קיים סא
- תלוי אם מצוה הבאה בעבירה דאורייתא סא
במקום שיכול לקיים שניהם ועבר ועשה
באיסור סא
עשה שאפשר לדחותו אינו דוחה ל"ת רלח

מפתח המקורות

תצג

קדשים - הטלת מום
מטיל מום בבהמת קדשים אם נחשב היזק ניכר
קצח
- אם מתחייב כדי שלא יהא כל א' מטיל מום
בקדשי חברו קצח
- אם נפטר מממון דחייב מלקות על הטלת
המום קצט

קדשים - הנאה
קדשים שמתו, הנאה בעורם פג
קדשים שמתו אם העור בר פדיון מה"ת פג

קדשים - ולדות
למ"ד במעי אמן הן קדושים, כשלבסוף יצאו
דרך דופן קלח

קמץ
ע"ע גדלות
קידש בקטנותו שיחול בגדלותו קפ
גדר הדברים שמהני בו כשגדול עומד ע"ג
שלט
אם גדול מוזהר להפריש כהן קטן מטומאה
שמא
- לטמאותו בידים שמא
אם גדול מוזהר להפריש כהן קטן מעבודה
בביהמ"ק שמא
- לתת לו בידים לעבוד שמב, תז

קידוש
יין דקידוש אם נפטר בבהמ"ז למ"ד א"צ קידוש
במקום סעודה לח
מיני מזונות שאוכל בין קידוש לסעודה ליפטר
בבהמ"ז מא
- בכה"ג אם צריך ברכה אחרונה גם על היין
מב
- כשאוכל מהמיני מזונות גם בסעודה מב
כוס של קידוש אם נפטר בבהמ"ז כששתה
רביעית מב

קידוש במקום סעודה
יין דקידוש אם נפטר בבהמ"ז למ"ד א"צ קידוש
במקום סעודה לח

לפוסלו ע"י שני עדים מחמת שני מעשה גזילה
שצד
- תלוי מ"ט גולן נפסל ול"א שמעכבו מחמת
מלוה ישנה שצד

פסח שני
ע"ע קרבן פסח בטומאה
כשרק מיעוט עשו בראשון אם מיעוט עושים
בשני נג

פריעת חוב
גוי ששלח ישראל לפרוע חובו לישראל אם זכה
בו הישראל רפג
- חילוק אם המלוה הישראל פטרו עי"ז או לא
רפג
לוה ששלח לפרוע וטוען השליח שפרע והמלוה
מכחישו שפה
- טעם דל"מ שהלוה יפטרם ולא ייחשב נוגע
שפו
- חילוק אם פטרו קודם שהעידו בב"ד או
אח"כ שפח

פריעת חוב - ספק פירעון
שטר שנפל וטוען שמא פרעתי רסד
אם נפרעים מקבלן כשהלוה במדה"י וא"י אם
פרע רסה
אין שטר ביד המלוה ולוה מודה שלא פרע
וקבלן אומר שמא פרע רסה
כשלא הו"ל למידע רסה
פרוזבול היה לי ואבד, שיהיה נאמן דהוי ספק
פירעון רעג
כשהמלוה ספק אם יכול לחייבו ע"פ עד אחד
שפ
כשהמלוה גם מסופק מחמת פירעון שקודם
הלואה שפא
- כשהלוה יפרע ושוב יתבע את המלוה שפא

קדשים
דין מתעסק ראה מתעסק בקדשים

מפתח המקורות

תצה

- כשימי טוהר דשני כלין לפני סיום ימי טוהר
דראשון קב

קרבן פסח

בבא בטומאה אם נאכל על השובע תיד
בבא בטומאה טעם שאין מביא חגיגה תטו
טמא מת שחל שביעי שלו בע"פ אם מביא
חגיגה תיח
ציבור שעושין בטומאה אם מביאים חגיגה
בטומאה תיח

קרבן פסח בטומאה

רובן זבים ומיעוטן טמאי מתים, דין הטמאי
מתים לרב ושמואל מז
- טעם מחלוקתן נא
טעם דיחיד אין דוחה את הטומאה אע"ג שזמנו
קבוע מז
- אם רק משום דיכול לעשות פסח שני מח
- קודם שנתחדש פסח שני מ"ט לא דחה מח, נ
- אם משום דדוחה גם טומאת בעלים מח
- אם משום דנאכל בטומאה מח
- תלוי מה המקור דפסח דוחה את הטומאה
מח
כשאין הטמאי מתים יכולים לעשות את השני אם
עושין בראשון נא
- תלוי מה המקור דפסח דוחה את הטומאה נא
- בזה נחלקו רב ושמואל ברובן זבים ומיעוטן
טמאי מתים נא
שליש זבים ושליש טהורים ושליש טמאי מתים,
דין הטמאי מתים מה, נב
- אם תלוי ברב ושמואל ברובן זבים ומיעוטן
טמאי מתים מה, נב
- כשהזבים לא נטהרו בשני אם הטמאי מתים
עושים בשני נג
כשרק מיעוט עשו בראשון אם מיעוט עושים
בשני נג

קרבנות

קרבן שיום השמיני שלו בשבת או ביו"ט, מדין
מוקצה י

מ"ט כסף אינו קונה את הזהב הא זהב אין לו
שמירה אלא בקרקע שצב

חיוב המוכר בשמירת המעות שקיבל שצב
חיוב המוכר בשמירת החפץ שמכר ונשאר
אצלו שצב
חיוב הלוקח בשמירת המקח שנשאר אצל
המוכר שצב
לר"ל דלא קנה מה"ת, קידש המוכר בדמים
שצג
- אם זוכה מדין תפיסה מחמת מי שפרע שצג

קנין מסירה

טעם דל"מ מסירה בסימטא רצה
- טעם דל"א דקנינו וחצירו באים כאחד רצה

קנס

ספק בחיוב קנס אי מהני תפיסה רנח

קרבן אשם תלוי

למ"ד ל"ב שתי חתיכות, ע"כ ספק דאורייתא
לחומרא מה"ת קעח
טעם דבשתי חתיכות נחשב איקבע איסורא ול"ח
שהשומן גדול ובטל האיסור ברוב תי, תכב
ספק מי מעל אם שניהם חייבים אשם תלוי תיד

קרבן חגיגה

פסח שבא בטומאה, טעם שאין מביא חגיגת
י"ד תטו

קרבן יולדת

הבאת קרבן בתוך מלאת על לידה קודמת,
רמב"ם וראב"ד צג
- נחלקו בזה רש"י ותוס' צה
- בתוך מלאת שאין מביאה עליו קרבן קג
לידה ולד שני בתוך מלאת לראשון אם מונין לו
בנפרד צד
- ביאור ספק הגמ' לר"י דס"ל דשני כמאן דליתא
אם רק לחומרא ולא לקולא צה
- אם יש לשני ימי טוהר כלל צה
- אם משלימים לה ימי טוהר על הראשון צז

בד	- תלוי אם נחית עליהו קדושת הגוף	האיסור במפריש נקבה לאשם בהקדשתה או בעצם רצונו	נד
	קרבנות - פדינון		
	מנחות ונסכים קודם קידוש כלי אם נפדין טהורין	- ראה ממקדיש בע"מ למזבח דלא קדש קדוה"ג ולוקה	נד
דו	מה"ת		
דו	כלי שרת אם יש להם פדיון מה"ת	קרבנות - הקדשתן	
	קרבנות - שילוח קרבנות	ע"ע ולד קדשים	
	יולדת בתוך מלאת הקרבה על לידה קודמתה	הקדיש בהמה לדמי נסכים אם יש לה פדיון	גו
זג	אם טמא מת משלח קרבנותיו	- אם תלוי אם חל עליה קדוה"ג או לא	גו
קז	קריאת שמע	דבר שקדושתו חלה רק בכלי אם מהני לכוון רק לדמיו	יו
כג	ספק קרא, אם נחשב איתחזיק איסורא	קדושת הגוף דקטורת חל בפיו או במכתשת	יו
	- אם ליכא חזקת חיוב עד שיכיר וקרא מעה"ש יצא	הקדשת בהמה מעוברת אם נחשב מקדיש מחוסר זמן	פח
כג	רוב וחזקה	הקדיש ולד שיחול כשוולד	טו
	מדרבנן אמרי' סמוך מיעוטא לחזקה והוי פלגא ופלגא	- לשנותו קודם שנוולד	טו
	- הטעם שמהני רוב מצויין אצל שחיטה מומחין	אם חל הקדשת עובר אף למ"ד שא"א לקדש עובר לאשה	עא
	קמח, קנ	הפריש חטאת מעוברת אי עובר ירך אמו, אם מהני ליחשב הקדשה עצמית	ע
	- בחזקה שיש בה ריעותא אם מצטרפת למיעוט קמז	- לריו"ח שמעכשיו ולאחר ל' נגמר רק בסוף עא	
	- כשיש חזקה דהשתא מצטרפת לרוב נגד חזקה דמעיקרא	- בחטאת מועיל להפריש שניים לאחריות רק אם חל בב"א	עג
	רובא עדיף מפרה אדומה דאיכא חזקת טמא, מ"ט לא אמר חזקת איסור	קרבנות - כפרה בעבירה	
	קנג	אין מתכפר בולד תמורה דאין מתכפר בעבירה	נה
	רוב נגד שני חזקות	מפריש נקבה לאשם אם נחשב עבירה	נה
	- כשאחד מן החזקות איתרע	- מ"ט לא אמרו דאין מתכפר בכה"ג דאין מתכפר בעבירה	נו
	רוב ומיעוט	כשהמתכפר עצמו לא עשה את העבירה	נו
	כשיש שני חששות ותרואהו מותרין משום רוב, צירוף שתי המיעוטין	- הפריש עבור חבירו אם המתכפר נחשב שעשה עבירה	נו
	לר"מ דחושש למיעוט אם הוא מה"ת או מדרבנן	- תלוי אם בעינן דעת זה שהפרישו עבורו	נד
	לר"מ דמצרף מיעוט לחזקה הוי חשש דאורייתא או ודאי דאורי'	רק באופן שעצם ההקדשה היתה בעבירה	נד
	קנא	- חילוק בין עבירה דתמורה למפריש נקבה לאשם	נד
	לר"מ אם מצרפים מיעוט לחזקה דאיתרע	מפריש נקבה לעולה ולאשם אם לוקה	נד
	רודף		נד
קצב	רודף אחר טריפה אם מצילין בנפשו		נד

מפתח המקורות

תצו

שבועה שנוטל מכוחה ממון אינה שבועה דאורייתא	רסא
צירוף שני עדים על הלוואת נפרדות אם יש שבועה דר"ח	רפה, רפז
עד אומר מאה ועד אומר מאתים, אם נשבע על מאה מדין ע"א	רפז
בשבועת הנוטלין, אם התובע יכול לומר איני חפץ רק שתשבע ותיפטר	שיז
- כשהנתבע חשוד אם התובע יכול לומר שתובע רק היסת כדי שהוא ישבע רק היסת	שיז
להשביע ע"פ ברי של אחר	שפ
- חילוק בין שבועה דאורייתא לשבועת היסת	שפ
שבועת עד אחד	
עד אומר מאה ועד אומר מאתים, אם נשבע על מאה מדין ע"א	רפז
- אם כיון שנצטרף להוציא מאה על ידו שוב אין משביעין מכוחו	רפז, רצא
ע"א שמעיד שנפרעה כתובתה, אם נשבעת רפח	רפח
- כשתפסה מטלטלין למשכון	רפח
- כשהבעל פרע שנית, זכות תביעתו במטלטלין מכח צירוף שני עדים	רפט
גנב ע"פ שניים וטבח ע"פ ע"א טעם שאין חייב לשלם מכח ע"א	רצב
בדבר שגם שני עדים אין מחייבים בלי שבועה	שיג
שליח פירעון שטוען מסרתי והמלוה מכחישו, טעם שנשבע ונוטל ול"ח השליח ע"א	שמז
שניים שלוו מא', וא' הודה והשני כופר, אם הראשון נחשב ע"א להשביעו	שמט
- אם נחשב בעל דבר ופסול אף כשהודה מעצמו	שמט
- זה שהודה מתי מתחייב לשלם הכל	שמט
- אם נחשב מיגו להוציא	שמט
מ"ט לא ילפינן משבועת מודה במקצת דכופר הכל פטור	שסא, שעט

שבועות

אם חלות על דבר מצוה	תכו
דוד שאסר הליכה ושינה עד שימצא מקום למקדש, היה נדר או שבועה	תכו

שבועת העדות

תבע להעיד באופן שפטור מטעם קלב"מ	רנד
עדות שמאפשרת לו תפיסת ממון	רנד
עד שפסול להעיד מדרבנן	רסא
- כשלא מועיל תפיסה	רסב
עד אחד במקום שהנתבע חשוד דמה"ת משלם	רסא
כשמה"ת גובה ממטלטלין, ומדרבנן גובה רק מקרקע	רסב
אם מוכח מהשבועת ע"א בסוטה שמשביע עידי קרקע חייבים	רסג
משביע עידי קנס למ"ד מודה ואח"כ באו עדים חייב	שנד
- הא גם אם יבואו הו"ל עדות שא"א יכול להזימה הודעה לדבריהם	שנד
משביע עידי קנס למ"ד אי מודה מיפטר, הא פטר עצמו מכלום	שנד

שבועת מודה במקצת

תבעו חמישים מלוה וחמישים פקדון והודה בא'	רפט
כשהמקצת שהודה אין נוטלו בלי שבועה	שס
הבא ליטול ממשכון שבידו אם צריך שבועה	שנט
- הטעם שאומן נוטל בלי שבועה כשהבעה"ב הודה במקצת	שנט
טלית ביד אומן ובעה"ב הודה במקצת, אי נחשב כהילך	שס

שבועת ממון

כשמחוייב שבועה ויש תרי ותרי אם מסלקים את שניהם ונשבע	רס
בקנסות אם משביעים מדרבי חייא	רנד, רס
- אם חלוק חצי נזק משאר קנסות	רס

טעם די ש בהם פטור אין מתכוון ומ"ש
ממתעסק

שבת - מוקצה

ע"ע מוקצה

נדרה מפירות אי הוי מוקצה לשיטות דל"מ
התרת חכם אחרי הקמת בעל

שבת - מעבד

מליחת איברים להקטרה אם הוי דאורייתא

שכה

שבת - מתעסק

נתכוון לדבר מסויים וחשב שהוא דבר היתר
ונמצא דבר איסור

בחובל ומבעיר אם ליכא פטור מתעסק

אם פטור אף בנהנה

טעה ומל תינוק אחר מ"ט ליכא פטור מתעסק

שבכל האיסורין

שבת - צידה

במלאכת צידה החיוב על פריסת המצודה ולא

על התוצאה

- לכן נתכוון לצוד טהורים ועלו טמאים ל"ח

מתעסק

בצידת דגים חייב משום צד ומשום נטילת

נשמה

שומע בעונה

חרש שוטה וקטן ל"ל משום דלאו בר חיובא

תיפול"ל דאין מכוונים להוציא

- כשאחרים עומדים ע"ג ומלמדים אותם לכוון

להוציא

שומר שמוכר לשומר

שלח את הפקדון ביד מי שהמפקיד רגיל להפקיד

אצלו

שומרים

שומר שעשה בידים היזק שאינו ניכר אם יכול

לומר הש"ל

שלח את הפקדון ביד מי שהמפקיד רגיל להפקיד

אצלו

שליח פקדון אם יש עליו דין שומר

- בטוען התובע א"י רק ע"פ הע"א, אם חייב
אח"כ לשלם מדין מתוך שא"י לישבע משלם

שסא

אם כל זמן שאינו נשבע נחשב כשני עדים

שסא, שפג

נגזל שהביא ע"א שגזל מ"ט נשבע ונפטר ולא

מצרפים את התובע

שביעית - ביעור

אם אחר הביעור אוסר תערוכתו בכ"ש והטעם

כא

פירות שקודם הביעור שנתערכו בפירות שאחר

הביעור

שבעת המינים

טעם שבזית נקט הפסוק 'שמן'

טעם שבתמר נקט הפסוק 'דבש'

שבת

שבת - אין מתכוון

בחובל ומבעיר, ומאי שנא ממתעסק

שבת - בין השמשות

שני שבותין יחד אם מותר בבה"ש

שבת - הזאה

הזאה בשבת

ראה טומאת מת - הזאה בשבת

שבת - התרת נדרים

לישאל על ההקמה שלא לצורך השבת כדי

שיוכל להפר

טעם שמפירין בשבת שלא לצורך שבת, הא יכול

להתיר ע"י חכם

הפרה בשבת לס"ד דהפירות הוי מוקצה ול"מ

הפרתו

הפרה אחר הקמה כשעתיד לישאל ההקמה ביום

ראשון

למ"ד דל"מ התרה אחר הקמה, אם הוי מוקצה

כשנדרה

שבת - חובל ומבעיר

אם ליכא בהם פטור מתעסק

שלה

מפתח המקורות

תצט

- טעם שאומן נוטל בלי שבועה מכח הודאה
במקצת של בעה"ב שס

שליחות

נעשה שליח לישראל ולעכו"ם, אם מהני לעכו"ם
במגו דהישראל רפא

עכו"ם שנתן לו מעות לזכות עבור ישראל, אם
מהני רפב

גוי ששלח ישראל לפרוע חובו לישראל אם זכה
בו הישראל רפג

- חילוק אם המלוה הישראל פטרו עי"ז או לא
רפג

איך הב"ד מקבל כסף במכירת חמץ מהגוי עבור
המוכרים רפד

שלח שליח למכור והקונה עשה אותו שליח
לקנות רצא

שליח לפירעון שפרע בלי לבקש את השטר, אם
חייב מיד לשלם שמח

שלוחי פירעון אם נאמנים שפרעו למלוה במיגו
דנאנסו שנב

- לומר החזרנו ללוה במגו דנאנסו שנב
במקום זכייה גמורה אם נחשב כמינהו תיב

שמיטת כספים

ע"מ שלא תשמטני בשביעית, אם דומה לע"מ
שאינ לך עלי אונאה רסט

- אם בשביעית נחשב ידע דקמחיל ער
- מאי שנא מלדעת שמואל דנחשב דאינו ודאי
דקעקר ער

- טעם שפסקו בשביעית שאין משמט ובאונאה
דיש לו אונאה רעא

מלוה לעשר שנים אם אין משמט דהוי כע"מ
שלא תשמטני ערב

- אם מהני אפי' לשמואל דלא מהני תנאי זה
ערב

- אם למסקנא אין משמט רק מטעם זה ולא
מטעם דאינו ב'לא יגוש' ערב

סתם הלואה ל' יום אם הוי כעשר שנים דלא
משמט ערב, תו

מקום הפקדון אם נחשב רשות המפקיד רצג
- מפקיד שמקנה הפקדון לשומר אם קונה
בחצר רצג

טעם דנאמן החזרתי מגו דנאנסו הא נאנסו לא
שכיח שנא

שור המזיק

ע"ע ממון המזיק
שאל בחזקת תם ונמצא מועד, מ"ט א"י לומר
דהיה מודה ומפרט העדים שנח

שור הנסקל

טעם דאין השור נהרג ע"פ הבעלים שה

שחיטה

הטעם שמהני רוב מצויין אצל שחיטה מומחין
ולא מצרפים מיעוט לחזקה קמה, קנ

ביאור שיטת רש"י דבספק שחיטה יש חזקת אבר
מן החי קמה

אם יש איסור שאינו זבוח קמה
נפלה סכיננו ושחטה אם כשר למ"ד אשו משום

חיציו שמו
- חילוק בין רוח מצויה לאינה מצויה שמו

שטר

ע"ע מכירת שטרות
אם אפשר לחתום לפני הכתיבה שי

שינוי רשות

ראה גזילה - יאוש ושינוי רשות

שיעבודא דרבי נתן

קדם לוי ושילם לשמעון במקום לראובן שסס
- כשיש נכסים לשמעון שעא

כשיש נכסים לשמעון אם גובה מלוי שע
- כששמעון לא ממהר לגבות ממנו שע

שכירות פועלים

אם קודם שסיים הפעולה נחשב שאין חיוב
כלל שנט

קודם שהחזיר החפץ לבעה"ב אם נחשב שלא חל
חיוב תשלום שס

שנים שלקחו חבית בשותפות טעם דאסור ומ"ש
מגשמים זט, כו, לב

- הוי כנתערב חד בחד שאסור אפי' בדרבנן זט
- ראייה מר' הושעיא דהתיר החבית רק מכח
ברירה יז

- מאי שנא מגשמים שירדו ביו"ט כו, כט
בספיקא דדינא אם קיל טפי דל"א דשיל"מ יח
מאי שנא ספק שהקילו לדבר שיש לו מתירין
שהחמירו יח

בדשיל"מ חילוק בין תערובת לח לתיבש כ
סברת התוס' דבספק בתחומין הקילו משא"כ
במוקצה כב
- אם תחומין נחשב אין לו עיקר מה"ת משא"כ
מוקצה כד

- תלוי אם יוצא מתחומו או כבר יצא כה
- חפצי הפקר אין לו עיקר מה"ת לא
גשמים שירדו ביו"ט מ"ט ל"ח ספק דארייתא של
י"ב מיל ל

תמורה

ציבור ושותפין שהמירו אם לוקין נח
באופן שלא חלה התמורה אם לוקה נח
המיר לאחר זמן מתי לוקה נט
ממיר בבעל מום אם לוקה על הקדשת בעל
מום סג

תנאי בממוץ

ע"מ שלא תשמטיני בשביעית, אם דומה לע"מ
שאינן לך עלי אונאה רסט
- אם בשביעית נחשב ידע דקמחיל ער
- מאי שנא מלדעת שמואל דנחשב דאינו ודאי
דקעקר ער
בלא ידע דקמחיל, אם התנאי קיים לבטל את
המעשה ער

תערובת חמין

טעם דביבש אמרינן חוזר וניעור משא"כ בלח
יט

מקום שאין יכול לתובעו אבל מהני תפיסה, אם
משמט ערב

אם חייב לפרוע כ"ז שלא שימטו בפירוש בפיו
רעג
פרוזבול היה לי ואבד, שיהיה נאמן דהוי ספק
פירעון רעג

שמירה בבעלים

כשהבעלים הוא רק שומר חנם שצד

שעבוד

גבייה ממשועבדים, אם משום שלא חל המכר
כלל שעה
- גר לזה שמת וזכו בנכסיו, טעם שהמלוה גובה
שעה מהזוכים שעה

תחומין

יצא מתחומו, אם אסור מה"ת להמשיך ללכת
כה
- אם יש חילוק אם ממשיך להתרחק או חוזר
לתחומו כה, כז
- למ"ד דאורייתא אם לוקה על כל הליכת ד"א
כח

- אם גם למ"ד י"ב מיל דרבנן אם נחשב יש לו
עיקר מה"ת לב
למ"ד תחומין דאורייתא אם גם תחומי בהמה
וכלים כט
- אם חפצי הפקר לכו"ע קונה שביתה רק
מדרבנן ל

למ"ד י"ב מיל דאורייתא אם גם בימים ונהרות
לב
- למ"ד אלפיים דאורייתא לג
אם גדר איסור יציאה וקניית תחום שווה לענין
ימים לד
אם ביו"ט תחומין דרבנן לד
מאי שנא בור של שני שותפין מחרם שבין שני
תחומי שבת לה

תחומין - ספק

אם להקל דהוי דרבנן או להחמיר דיש לו
מתירין זט

מפתח המקורות

תקא

תיב	- טעם דמהני בלי מינוי שליחות	תפילין
תיג	- איך מהני לתרום משל עכו"ם על של ישראל	ד' בתים שחיברם בדבק אם נחשב כחיבור קעג
תמ	תרם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה	תפילת ערבית שכח יעלה ויבא בליל שני דר"ח
תמ	- באופן שהראשונה לא קיימת כשנגמרה מלאכת השנייה	תפיסה ספק בחיוב קנס אי מהני תפיסה
תמ	- במשקין אם יש חילוק אם הראשון קיים או לא	תובע שתפס מחשוד דא"י ליטבע ולהוציא מידו, אם מוציא בלי שבועה
	תרי ותרי	תקיעת שופר
תמ	למ"ד דמדאורייתא מעמידים על החזקה, כשיש בה ריעותא	תקע בשופר של עולה יצא דיצא לחולין מ"ט לא נחשב דחוי
קמח		תרומות ומעשרות תורם משלו על של חבירו אם בעינן שליחות
		תיב

